

STATISTISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF

KONGL. STATISTISKA CENTRAL-BYRÅN.

FÖRSTA BANDET.

HÄFTENA 1—7.

Pris: 2 Rdr.

STOCKHOLM. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Nyss utkommet:

Sveriges officiella statistik i sammandrag. Pris 1 Rdr.

INLEDNING

TILL

Statistisk tidskrift / utgiven av Kungl. Statistiska centralbyrån.
– Stockholm : Norstedt, 1860-1919.

H. 165, utg. 1919 utgör register till 1860-1913. – I Statistisk tidskrift årgångarna 1871-1913 publicerades *Sveriges officiella statistik i sammandrag* som första nummer.

Efter ett uppehåll 1914-1951 uppstod Statistiska tidskrift igen åren 1952-1984.

Efterföljare:

Journal of official statistics : JOS : an international quarterly / published by SCB, Statistics Sweden. – Stockholm : Statistics Sweden [Statistiska centralbyrån], 1985- .

Tidskriften finns från 1985 fritt tillgänglig i fulltext på internet.

Anmärkning: Vid digitalisering av Statistisk tidskrift, 1860-1913, har häftena med *Sveriges officiella statistik i sammandrag* och tre bilagor brutits ut ur sin årgång och behandlats som separata häften.

Statistisk tidskrift. Första bandet: häft. 1-7.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån 2010.

urn:nbn:se:scb-st-1860_bd1

STATISTISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF

KONGL. STATISTISKA CENTRAL-BYRÅN.

FÖRSTA BANDET.

Häft. 1—7.

STOCKHOLM, 1862.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

I N N E H Å L L.

	Sid.
Förord om tidskriftens plan.....	III.
Till Statistiska embetsverkets historia och organisation.....	1, 57, 153.
Om de internationela utbytena af officiela statistiska redogörelser och embetsverkets bibliotek	15.
General-Sammandrag öfver vigde, födde och döde samt folkmängden	
år 1856	21.
» 1857	119.
» 1858	176.
» 1859	248.
General-Sammandrag öfver födde, döde och folkmängd år 1860.....	400.
Areal och disposition af Städernes jordområde	34.
i Upsala län	36.
» Jönköpings län	37.
» Kronobergs län	38.
» Gotlands län	39.
» Blekinge län.....	129.
» Christianstads län	130.
» Malmöhus län	131.
» Stockholms län.....	257.
» Södermanlands län.....	260.
» Hallands län	311.
» Göteborgs och Bohus län	313.
» Elfsborgs län	315.
Folkmängd, vigde, födde, döde m. m. i hvarje län och dess städer sedan	
Svenska tabellverkets början 1749	40.
i Stockholms stad	43.
» Stockholms län.....	134.
» Upsala län	280.
» Södermanlands län.....	317.
» Göteborgs och Bohus län.....	388.
Anteckningar om Svenska Statsverket i äldre och nyare tider.....	233.
De internationela statistiska Kongresserna och Sveriges officiela Statistik (Statistikens organisation, det officiela statistiska trycket, internationel Statistik, oregelbundenheter i administrativa indelningen, kartografi, ekonomiska karteverket)	289, 345.
Öfversigt öfver uppgifter samlade inom vissa grenar af rikets officiela statistik	48.
Bevillningen efter 1:sta artikeln eller s. k. personliga skyddsafgiften	51.

	Sid.
Utdrag ur H. Exc. Hr Justitiæ-Stats-Ministerns underd. brottmålsberättelse för åren 1857 och 1858	141.
Tulluppbörden i riket under de sista 36 åren (1825—1860).....	300.
Ångfartygens antal och tillväxt.....	339.
Sammandrag af Läns-Styrelsernes årsberättelser om fälde rofdjur m. m. (1827—1860).....	371.
Om folkräkningen i Stockholm vid utgången af året 1860	187, 265, 325.
Hvarjehanda. Om Spaniens officiela Statistik	54, 151.
Centralarkiv för lagstiftning, förvaltning och Statistik.....	342.
Senaste folkräkningarne i några länder.....	408.
Sparbanksinsättningar å Postkontoren i England.....	418.

Bilagor:

- Förslag till förändradt formulär för Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.
- Förhandlingar och förslag rörande tillvägabringandet af en Statistik öfver Sveriges jordbruk.
-

STATISTISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF

KONGL. STATISTISKA CENTRAL-BYRÅN.

STOCKHOLM, 1860.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

Förord om planen för denna tidskrift.

Den Komité, som den 7 December 1854 af Kongl. Maj:t i Näder tillförordnades, för att utarbeta förslag till inrättandet af ett Statistiskt embetsverk, ansåg sig bland annat böra gifva »hänvisning på en utväg att med större skyndsambhet, än genom det vanliga officiella trycket, sprida statistiska nyheter af allmännare intresse och meddela de summariska resultaten af vidlyftigare tabellariska redogörelser för särskilda statistiska undersökningar m. m.», då den, »efter föredömet af flera utmärkta statistiska embetsverk i andra länder», framställde utgifvandet af en Statistisk tidskrift »såsom i hög grad önskvärdt», och, »då en sådan tidskrift åtminstone till en början ej torde kunna bära sig utan offentligt understöd», i underdånighet föreslog ett årligt anslag af 1000 R:dr R:mt att betäcka en del af kostnaderna för densamma. På Kongl. Maj:ts Nådiga förslag beviljades ock af Rikets Ständer vid riksdagen 1856—1858, jemte annat, detta anslag för statsregleringsperioden intill och med 1860 års slut.

Då denna tidskrift nu framträder, torde, i afseende på planen för densamma, icke vara utan vigt att kasta en blick bland annat på föremålen för de likartade tidskrifter, som af Statistiska embetsverk i andra länder utgifvits.

Uti Kongl. Reglementet för Statistiska Central-Kommissionen i Brüssel af den 20 Oktober 1841 ålades Kommissionen att utgifva en bulletin öfver sina arbeten. Innehållet af denna tidskrift antyddes ock böra blifva: protokollen vid Kommissionens sammanträden; sådana uppsatser rörande landets statistik, hvilka ej vore egnade att ingå i de särskilda officiella redogörelserna; till Kommissionen insända statistiska afhandlingar rörande så väl inhemska, som utländska förhållanden; samt officiella utlåtanden m. m. hvilkas offentliggörande ansågs nyttigt, hvarjemte föreskrefs, att beviljad införande af enskild persons afhandling icke innebure någon ansvarighet för författarens åsikter. Af Central-Kommissionen bestämdes ytterligare bland annat, att Bulletinen skulle utgifvas å obestämda tider och jemväl innehålla en afdelning för bibliografi samt gifvor till Kommissionens bibliothek, och redigeras af ett inom Kommissionen hvarje halfår omvaldt ntskott, som dock ej egde införa någon afhandling förr än efter föregångens pröfning af Kommissionen. Det har jemväl sedermera blifvit föreskrifvet, att hvarje afhandling skall af författaren vara undertecknad. Sedan efter någon tids förlopp väckt förslag om Bulletinens utgifvande qvartalsvis ogillats, hafva hittills 8 qvartband utkommit, utan någon förändring i den ursprungliga planen. Såsom af titeln: »Bulletin de la Commission centrale de statistique», redan kan inhemtas, har den under Inrikes Ministeriet såsom afdelning af Departementet stående Statistiska Byrån såsom sådan ingen befattning med redaktionen af denna tidskrift. Genom de utmärkta personer så väl inom vetenskapens som statsförvaltningens område, hvilka till ifrågavarande tidskrift lemnat bidrag, genom det nit för statistiken så väl från vetenskaplig som fosterländsk synpunkt,

hvilket i den alltid uttalat sig, genom den stränga kritik, som alltid ledt redaktionen, och icke minst genom offentliggörandet af Kommissionens förhandlingar och detaljerade planer för de statistiska undersökningarnes anställande har denna tidskrift utan allt tvifvel varit en af de mäktigaste häfstängerna för Belgiens egen officiella Statistik och en ovärderlig ledare för andra länders bemödanden att ordna sin officiella Statistik.

Såsom mera enskildt företag och med enskild förläggare börjades med året 1848 af Direktorn för Statistiska Byrån i Berlin, Dieterici, en tidskrift af 24 nummer årligen in 8:vo under titeln: »Mittheilungen des Statistischen Bureau's in Berlin», hvilken fortgått intill utgifvarens död sistl. år. Då en reorganisation af embetsverket nu pågår under ledning af dess nya Director Dr Engel, f. d. Chef för Statistiska Central-Byrån i Dresden, så kommer denna tidskrift sannolikt att ej fortsättas eller åtminstone väsentligen förändras. Den har varit egnad företrädesvis åt monografier inom talrika grenar af den inhemska Statistiken och i vissa delar utgjort ett slags supplement till de officiella publikationerna, som hittills bibehållit sin äldre uppställning oförändrad, och alltså ej haft den omfattning, hvarpå med Preussens raska utveckling och ett lätt tillgängligt material för statistiska redogörelser måhända kunnat göras anspråk. Jemte en af särskild författare utarbetad årlig öfersigt öfver den kameralistiska och statistiska litteraturen har denna tidskrift äfven inrymt det meteorologiska Institutets redogörelser, hvilka först med året 1858 började särskildt utgifvas i samma form, som de officiella statistiska berättelserna.

Sedan år 1849 på föranstaltande af Österrikiska Handelsministeriet börjat utgifvas tidningen Austria, ämnad för notiser och berättelser rörande handel, industri och kommunikationsmedel, framträdde redan följande år en ny tidskrift »Mittheilungen über Handel, Gewerbe und Verkehrsmittel, so wie aus dem Gebiete der Statistik.» Denna skulle utkomma i månadshäften och egnas åt utförligare berättelser om handel och industri af Konsuler, Handels och Handtverksföreningar, åt meddelande af handels- och sjöfartsfördrag, redogörelser för industriella expositioner m. m. d. Då s. k. Direktionen för rikets administrativa Statistik ännu utgjorde en afdelning af nyssnämde Ministerium erhöi den uppdraget med utgifvandet af tidskriften, som jemväl skulle egnas åt lämpliga utdrag af statistiska arbeten. Redan med 3:dje årgången förändrades titeln till »Mittheilungen aus dem Gebiete der Statistik» och såsom denna titel antyder skulle innehållet inskränkas inom det egentligen statistiska området. Denna sistnämnda tidskrift utkommer fortfarande i obestämdt antal häften årligen och sysselsätter sig hufvudsakligen med utförliga statistiska och statsekonomiska monografier öfver särskilda delar af riket och särskilda grenar af statistiken, förvaltningen och industrien, dock jemväl upptagande både öfersigt öfver sjelfva organisationen af det statistiska embetsverket och öfver åtskilliga af de utförligare officiella publikationer, som från detsamma utgått. Materialet utgöres till en del af vederbörande myndigheters fullständig meddelade förvaltningsberättelser, och i öfrigt af särskildt utarbetade afhandlingar af tjenstemän inom de särskilda Ministerierna.

I Nederländerna anbefalldes redan år 1826 inrättandet af en Statistisk Kommission under Inrikes-Ministerns præsidium jemte den Statistiska Byrån under samma Ministère. På samma gång ålades vederbörande inom hvar och en af de öfriga Ministererna att med största möjliga noggrannhet och skyndsamt meddela Kommissionen alla de statistiska redogörelser, som af densamma äskades genom Inrikes-Ministern. De politiska förändringar, som inom några år inträdde, rubbade visserligen denna organisation, hvilken deremot i Belgien

upptogs och utbildades, men i Nederländerna hade dock fortgått ett sådant ordnande och samlande af statistiskt material, att, då år 1848 en Statistisk Byrå under samma Ministère återupprättades, den genast fann ett rikt förråd af statistiska uppgifter för sig tillgängligt. På grund af detta material samt de fullständiga redogörelser, som från hvarje Ministère afgifvas till General-Staterna, blef det alltså möjligt, att 1851 från nämde Ministère börja utgifvandet af tidskriften »Statistisch Jaarboekje voor het Koninkrijk der Nederlanden.» Denna tidskrift, som årligen utkommit i ett band, har både till format och innehåll ytterligare utvidgats från och med året 1857, då Statistiska Byrån utbildades till en särskild afdelning af Ministären. Dess syfte synes vara att gifva en fullständig årlig statistisk redogörelse öfver alla förvaltningsgrenar och sålunda träda i stället för de särskilda redogörelser, som för hvarje särskild förvaltningsgren offentliggöras. Så väl detta viktiga ändamål, som det sätt, hvarpå man redan närmat sig dess uppnående, göra denna tidskrift till ett utmärkt föredöme. Säkerligen kommer den ock att än mer fulländas genom inflytelsen af den Statistiska Central-Kommission, som jemväl i Nederländerna trädde i verksamhet den 15 Mars sistl. år.

I Köpenhamn börjades år 1852 utgifvandet af »Meddelelser fra det Statistiske Bureau» med det tillkännagifvande, att, då Byrån tidtals efter särskilda uppdrag låtit, dels för Riksdagens dels för andra behof, trycka utlåtanden och redogörelser, men dessa, utgifna såsom lösa blad eller ark, ofta inom kort gått förlorade, så hade den nu af dem låtit taga aftryck med förlöpande paginering, samt tillagt några upplysningar hemtade från Byråns egna statistiska arbeten. Då andra häftet år 1855 utkom, vidhölls samma åsigt om nyttan af att åtminstone hvartannat år särskildt utgifva en samling af det, som i Statistiska Byrån utarbetats utom hvad som offentliggöres i utkommande band af det Statistiske Tabelværk. Med oförändrad plan hafva hittills 5 häften in 8vo utkommit, innehållande hufvudsakligen monografisk bearbetning af åtskilliga dels rent statistiska dels statsekonomiska och administrativa ämnen.

Sedan ledningen af Statistiska Byrån i Konungariket Sachsen blifvit anförtrodd åt den i så många hänseenden utmärkte Dr Engel, började han 1853 en s. k. »Jahrbuch für Statistik und Staatswirtschaft des Königreichs Sachsen», i antydd afsigt att genom denna tidskrift bilda en organ för skyndsamt systematiskt meddelande af de nyaste statistiska och statsekonomiska data rörande landet. Emellertid framställer han sjelf omöjligheten att genomföra tidskriftens plan, derest icke en förtutgången fullständig och tillförlitlig bearbetning af hvarje särskild gren inom den officiella Statistikens område komme att lemna nödigt material, och kraftig medverkan kunde påräknas från alla förvaltningsområden. Tidskriften afstannade tyvärr med första bandet, omfattande land, folk, bostäder och jordbruk. Jemte sin utomordentliga verksamhet för den egentligt officiella Statistikens utbildning började Dr Engel dock 1855 utgifvandet af en »Zeitschrift des Statist. Bureaus d. K. Sächsischen Minist. d. Innern», hvilken skulle månatligen fullfölja den förut antydda planen. Det regelbundna månatliga utgifvandet upphörde dock snart, som det vill synas af brist på tid att på en gång samla och förarbeta materialet, och blott 3 nummer hade under året 1858 utkommit, då Dr Engel, nedslagen af den ringaktning, som Sachsiska Ständerförsamlingen lärar hafva ådagalagt mot hans stora förtjenster om Statistiken, och uttrötad af de hopade hindren för de statistiska undersökningarnas utförande efter de grundliga och omfattande planer som han sökt genomdrifva, frånträdde sitt embete, hvilket ännu fortfar att vara obesatt. Några nummer af tidskriften hafva visserligen sedermera, ehuru icke månatligen, utkommit, men den

tyckes numera hafva trädt i stället för sjelfva den utförliga officiela berättelsen, »Statistische Mittheilungen aus dem Königreich Sachsen», af hvilket verk någon afdelning ej utkommit sedan 1855.

I ett och annat land såsom t. ex. i England utgifvas visserligen af några embetsverk kvartaliter, månatligen, ja till och med hvarje vecka, redogörelser öfver tulluppbörd, vissa handelsförhållanden, vigde, födde, döde o. s. v., men dessa torde ej kunna betraktas såsom någon tidskrift, utan rättast såsom tillhörande de officiela publikationernas område. I hvad mån nu ifrågavarande tidskrift skulle kunna på ett önskvärdt sätt bidraga till en tidigare spridning af dylika uppgifter beror till största delen af förhållanden, som ligga utom gränsen för Statistiska Central-Byråns förfoganden.

Hvad här ofvan blifvit anfördt rörande tidskrifter utgifna af Statistiska embetsverk innehåller en ledning, som ej bordt åsidosättas, då nu jemväl vårt land skall erhålla en sådan tidskrift. Hvad denna kan blifva, ligger naturligtvis till en stor del bakom det förhänge, som döljer *framtiden*, och de utvägar som denna kan komma att bereda. Äfven i afseende på hvad *nu* bör blifva dess föremål kunna mycket skiljaktiga åsigtter hysas, till och med af dem, som förstå hvad till officiel Statistik hör. Det vore måhända af sådant skäl klokast att nu söka halka öfver denna fråga. Å en annan sida bjuder mig dock embetspligt att i första rummet uttala hvad, åtminstone enligt min åsigt, af denna tidskrift *ej* nu genast och för den närmaste framtiden kan och bör väntas.

Främst hör hit, att en sådan tidskrift *ej* bör *splittra den arbetskraft inom Statistiska Central-Byrån, som är afsedd till den officiela Statistikens grundliga bearbetning från källorna och till offentliggörande af en dylik bearbetning i den fullständigare form, hvarmed början är gjord.* Det gifves knappast någon enda af hittills bearbetade grenar af vår Statistik, som ej torde påkalla en i större eller mindre mån förändrad method för primäruppgifternas insamlande, kontroll och begagnande. För nya grenar fordras ock nya väl genomtänkta planer. I afseende på förändrade planer för de statistiska redogörelser, som af resp. förvaltande myndigheter skola bearbetas, är visserligen Statistiska embetsverkets deltagande hufvudsakligen blott konsultativt, men äfven inom detta område kan af detsamma med rätta mycket fordras. Bland de grenar af Statistiken, som Statistiska Central-Byrån sjelf skall helt och hållet bearbeta, intager redan befolkningsstatistiken, då den nu skall utföras efter den af Kongl. Maj:t fastställda nya planen, ensamt för sig ett rum, som åtminstone för några års tid kräfver fullt odelad ansträngning af den ringa arbetspersonal, som finnes, ja måhända en ej obetydlig förstärkning deraf. Under tiden skall, vill jag hoppas, ett fullständigare material för andra grenar hafva hunnit samlas och jemväl påkalla bearbetning. Jag skulle göra mig skyldig till en rättvis förebräelse att hafva förbisett min pligt som Chef, om jag under sådant förhållande skulle åt omedelbart arbete för en tidskrift afse den arbetstid och arbetskraft, som för embetsverkets hufvudföremål är ganska knappt, ja otillräckligt tillmätt. En Statistisk tidskrift kan visserligen genom ett väl valdt vexlande innehåll, särdeles af kortare öfersigter och notiser, tillvinna sig mera uppmärksamhet från den större allmänheten inom landet, än de utförliga officiela redogörelserna, och sålunda till dessa blifva ett viktigt bihang. Men så länge det är omöjligt att liktidigt fylla krafven både för utgifvandet af en god och underhållande tidskrift och för utförandet af grundliga och omfattande statistiska primärundersökningar och dessas offentliggörande, bör väl tidskriftens redigerande stå tillbaka för den officiela statistikens bearbetande från källorna. Ett motsatt förfarande skulle ock inom kort straffa sig sjelf, ty grundliga och omfattande statistiska primär-

undersökningar bereda efter hand ett rikt, lätt åtkomligt, material jemväl för en tidskrift, men tidskriften utan stödet af sådana undersökningar skulle deremot allt mer och mer komma att röra sig blott på ytan, och hvarken det ena eller andra syftet kunna uppnås. I det anförda ligger tillräcklig grund för omöjligheten att låta tidskriften till en början framträda på bestämda regelbundna tider, vare sig månads- eller kvartalsvis. Hvarje förbindelse i afseende på utgifvandet å bestämda tider skulle lätt komma att verka i hög grad störande på det hufvudsakliga arbetet och blott gifva näring åt kraf, som för närvarande omöjligen kunna fyllas.

Vidare torde ej böra förbises, att Statistiska Central-Byråns tidskrift icke ens torde ega rättighet att helt och hållet afsäga sig all egenskap af officiellt arbete, och i alla händelser bör betrakta såsom sin skyldighet att undvika hvarje faktisk uppgift, som ej blifvit granskad, hvarje omdöme, för hvilket ej fullgiltiga grunder kunna framläggas. Främmande för polemik, kan och bör den i följd häraf endast med yttersta varsamhet vidröra frågor, som ligga vare sig inom det fält, der statskonomen grupperar de statistiska data efter sina åsikter och för sina ändamål, eller der den litterära kritiken utkämpar sina strider.

Några ord torde ej böra saknas rörande det innehåll, som tidskriften för närvarande kan få. Utan att dermed afse någon för framtiden bestämd begränsning synes mig dock redan nu kunna såsom tidskriftens innehåll anvisas: underrättelser rörande det Statistiska embetsverkets historia, organisation och verksamhet, öfversigt öfver Statistiska Beredningens förhandlingar och ifrågasatta planer till nya eller mer fulländade statistiska undersökningar, officiella utlåtanden och regeringsbeslut, som härmed stå i sammanhang, tidigare korta meddelanden af vissa statistiska data, som blott med längre mellantider kunna utförligt offentliggöras, (såsom t. ex. årligen om vigde, födde, döde och folkmängd i riket, m. m.), resuméer af de stora officiella publikationerna, eller andra med dem jemförliga statistiska undersökningar, sådana statistiska monografier, vare sig öfver vissa orter inom landet eller öfver vissa ämnen, hvilka ej äro egnade att bilda egna afdelningar inom det särskilda verket: »Bidrag till Sveriges officiella Statistik», kortare notiser om in- och utländska förhållanden, som beröra Statistiken o. s. v.

Högst få äro de Europeiska Stater, vare sig med eller utan representativ författning, med hufvudsakligt Ministerial- eller Kollegial styrelseform, der icke längesedan åtminstone i flertalet af de särskilda embetsmyndigheternas organisation ingått beräkning af nödig arbetskraft ej blott för sjelfva förvaltningen, utan ock för beredandet af nödig öfversigt öfver dennas gång och resultat inom hvarje särskild gren. I flera fall utgör denna öfversigt jemväl hela förvaltningsgrenens statistik, i andra innehåller den alla materialerna för en sådan statistiks bearbetning utan behof af nya primärundersökningar och ytterligare kontroller. När under sådana förhållanden fråga uppstår att genom ett särskildt centralt Statistiskt embetsverk tillvägabrinda större harmoni, fullständighet och offentlighet i den officiella Statistiken, saknas inom de särskilda embetsmyndigheterna hvarken tillgång till brukbart material eller till personal, som kan användas vare sig till ordnande af sådant material, eller till förbättrade methods genomförande, eller till biträde vid nya primärundersökningars anställande.

I Sverige är förhållandet mycket annorlunda. Hvad beträffar Stats-Departementen, så har endast inom Justitie-Stats-Departementet sedan längre tid funnits en särskild embetsman med åliggande att bearbeta rättväsendets statistik och inom Ecclesiastik-Departementet tillkom vid riksdagen 1856—1858 likaledes en embetsbefattning för bearbetning af Statistiken öfver undervisningsväsendet; båda dessa embetens innehafvare äro dock bestämde att jemväl deltaga i för-

valtningsärendens handläggning. Hvad åter angår Kollegierna, så finnes endast inom Kongl. Maj:ts och Rikets Kommerce-Kollegium ett Statistiskt kontor, hvilket dock tillika är Kamererare-Kontor. Många af våra embetsverks statistiska redogörelser och berättelser hafva sålunda måst bearbetas under den oftast ringa ledighet, som löpande förvaltningsbestyr kunnat medgifva. Kännbarast måste detta inverka inom Länsstyrelserna, hvilka, jemte egna berättelser, i en mängd fall anlitas för att anskaffa och pröfva uppgifterna till centralmyndigheternas redogörelser. Följden häraf är att materialet för en tillförlitlig statistisk öfversigt vare sig i den ena eller andra grenen oftast fruktlöst sökes, fastän massan af redogörelser och berättelser ej sällan är ganska diger. Än saknas för vissa år uppgifter, än synes tydligt, att de meddelade ej undergått nödig granskning o. s. v. Att efter en längre tids förlopp fylla luckor och tillvägabringa rättelser är stundom omöjligt, oftast förenadt med så mycket arbete, att det ej kan ifrågasättas. När sålunda det befintliga materialet allt för ofta är oanvändbart eller otillräckligt för tillvägabringandet af en värdefull statistisk öfversigt, återstår intet annat, än att bygga sitt hopp på nya fullständigare primäruppgifters insamlande och dessas strängare kontrollerande, men hvar skall det härtill oundgängliga biträdet sökas? Detta kan endast motses från den upplysta fosterlandskärlek så inom som utom embets- och tjenstemannaklassen, hvilken icke blott inser det trängande behovet af en tillförlitlig officiel Statistik, utan äfven gjort sig förtrogen med villkoren för dess ernående och derför måste känna sig förpligtad att låna sitt stöd åt hvarje allvarligt bemödande i denna riktning. Till denna fosterlandskärlek vädjar tidskriften icke blott för att vinna benäget öfverseende med sina brister, utan ock för att erhålla ett verksamt deltagande genom bidrag. Såsom i andra länder torde väl inom de förvaltande verken finnas mången embets- och tjensteman, som kunde vara hugad att meddela statistiska öfversigter öfver hvad närmast rör hans embetsförvaltning. De Herrar Professorer, som vid Universitetet föredraga Statistik och Statsekonomi, torde genom meddelanden till denna tidskrift kunna betydligt vidga kretsen af tacksamma lärjungar. I flera delar eger Statistiska Central-Byrån redan rika samlingar af materialier, hvilka alltjemt tillväxa och endast kräfva arbetskraft, för att genom tidskriften göras tillgängliga för den större allmänheten. För embetsverket skulle det vara ett särdeles nöje att se detta material för sådant ändamål begagnadt af talrika medarbetare. Skriftliga meddelanden rörande tidskriften torde benäget adresseras till Kongl. Statistiska Central-Byrån i Stockholm.

Stockholm i Oktober 1860.

Dr. Berg.

1.

Till Statistiska embetsverkets historia och organisation.

Det underdåniga betänkande och förslag rörande inrättandet af ett Statistiskt embetsverk, hvilket den 18 Juni 1856 afgafs af särskild i Nåder t. f. Komité, och från tryck s. å. utkom, innehåller, jemte sitt egentliga föremål, äfven en fullständig historisk öfversigt öfver de inom Sverige väckta förslag och vidtagna åtgärder, dels för ernåendet af statistiska redogörelser inom vissa förvaltningsgrenar, dels för tillvägabringandet af den tillförlitligare och fullständigare kännedom om landet, hvilken genom en särskild åt statistikens bearbetning egnad embetsmyndighet ansetts kunna vinnas. Med hänvisning till detta betänkande kan alltså detta embetsverkets historia här lämpligen börjas med det beslut, som af folkombuden fattades vid riksdagen 1856—1858.

Kongl. Maj:t hade, med gillande af Komiténs förslag att indraga Kommissionen öfver tabellverket och inrätta ett nytt embetsverk under benämning af Statistiska Tabell-kommissionen med 2:ne afdelningar: Statistiska Beredningen och Statistiska Central-byrån, för detta embetsverk vid nämnde riksdag äskat följande anslag, nemligen:

- a) att årligen med hela beloppet utgå

till löner för Statistiska Central-Byrån	R:dr R:mt.
åt Chefen	5000.
» 1 Expeditions-Sekreterare	4000.
» 1 Arkivarie och Registrator	2500.
» 1 Öfver-Revisor	2500.
» Vaktbetjening	500.
till bibliotheks underhåll och litterärt utbyte	1000.
» ljus, ved, skrifmaterialier m. m.	1000.
» betäckande af en del af kostnaderna för en statistisk tidskrift	1000.
- b) att såsom reservationsanslag årligen utgå

till arfvoden åt tillfälliga biträden	5000.
» det officiella statistiska trycket	5000.
- c) till hyresmedel, intilldess embetslokal i kronans hus erhållits, årligen
 1000. |
- d) för en gång till anskaffande af nödiga inventarier
 1500. |

Enligt Rikets Ständers i Februari månad 1858 fattade beslut ansågs benämningen Chef böra utbytas mot Föreståndare, benämningen Expeditions-Sekreterare mot Sekreterare och den af Öfver-Revisor mot Revisor. Rikets Ständer fastställde ock följande villkor, nemligen att tjenstemännen icke få tillika innehafva annan *allmän befattning*, att de skola underkasta sig den förändrade tjenstgöringsskyldighet, som af framdeles tilläfventyrs skeende jemkningar i organisationen kunde blifva följd, samt att af hvar och ett af de beviljade lönebeloppen 500 R:dr skulle uppföras såsom lönetillökning medgifven endast under statsregleringsperioden, eller intill 1860 års slut. Med nedsättning af Föreståndarens lön från det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet 5000 till 4500 R:dr beviljades i öfrigt tjensternas uppförande på ordinarie stat och de af Kongl. Maj:t äskade anslagen*).

*) Då de åsigter, som yttrats under frågans behandling af folkets ombud inom riksstånden och dessas utskott, hafva en särskild vikt, när det såsom här gällde ett embetsverk, hvilket skall hemta det hufvudsakliga stödet för framgång i sitt arbete från den beredvillighet, hvarmed nödiga upplysningar meddelas, och hvilket alltså är väsentligt beroende af det sätt, hvar på opinionen inom landet uppfattar den officiella statistikens betydelse och krafven för dess tillvägbringande, så torde några hithörande upplysningar här ej böra saknas.

Statsutskottet (Utlåt. N:o 122) yttrade bland annat, att, »ehuru det i allmänhet måste vara med svårighet förenadt att bestämma tjenstemannastaten för ett verk, inuan detta någon längre tid varit i arbete» — — »bör likväl med full säkerhet kunna antagas, att de i staten upptagne beställningar icke äro flere eller andre, än dem behovet oundgängligen fordrar», hvadan Utskottet alltså fann »någon betänklighet icke böra möta dervid, att tjenstemännen nu på ordinarie stat uppföras».

Bland de ofvan anförda modifikationer af Kongl. Maj:ts Nådiga proposition, hvilka på Utskottets förslag af Rikets Ständer antogos, finnes egentligen blott *en* hafva blifvit af Utskottet motiverad, då derom yttras: »den föreslagna Chefsbefattningen, hvilken innehafvare icke i egentlig mening kan sägas ega något chefskap, när han är arbetets ledare och hufvudsakligen *ensam* arbetande, samt de öfriga tjenstemännen blott blifva hans biträden, synes Utskottet böra erhålla en härmed mera öfverensstämmande benämning t. ex. den af Föreståndare».

Flertalet af Ridderskapets och Adels samt Preste-Ståndets ledamöter inom Stats-Utskottet synas hafva reserverat sig mot de af Utskottet föreslagna och af Rikets Ständers pluralitet sedermera antagna förändringarne i aflöningsbelopp och till en del äfven mot de i sammanhang dermed fastställda villkoren.

I Bonde- och Borgare-Stånden antogs Stats-Utskottets förslag utan diskussion.

Under den 5 Maj 1858 täcktes Kongl. Maj: i nåder förordna undertecknad Berg att t. v. öfvertaga Chefskapet för Statistiska Central-Byrån, så snart densamma hunnit ordnas och komma i verksamhet, samt i sådant afseende anbefalla

Underd.
förslag till
och Nåd.
beslut rör-
ande tje-
nstebefatt-
ningarne.

I Preste-Ståndet antogs förslaget med den *förändring*, att aflöningen för Föreståndaren ansågs böra blifva 5000 R:dr, deraf 500 R:dr såsom s. k. lönetillökning, samt villkoret, att icke få med sina beställningar förena annan allmän befattning, endast böra gälla Föreståndaren och Sekreteraren, men icke de 2 öfriga tjänstemännen. Denna förändring förordades af Biskop Annerstedt, Doktor Gumælius, Professor Lindgren, Biskop Bergman och till en del äfven Doktor Nordlander.

Hos Ridderskapet och Adeln antogs förslaget med den *förändring*, att benämningen Föreståndare skulle utbytas mot den af Chef, dennes lön höjas till 5000 R:dr, att aflöningarne ej skulle fördelas i fix lön och lönetillökning, och att förbehållet mot förenande af annan allmän befattning skulle för de 2 sista tjänstemännen förfalla. — Denna förändring förordades af Hr Björnstjerna J. M., Hr Bråkenhjelm P. R., och Friherre Alströmer C. J. O., samt till större delen jemväl af Hr Fähræus J. F. och Montgomerie R. G. N. En skiljaktig åsigt vidhölls af Hr Cederschjöld G. och Printzensköld C. af det hufvudsakliga innehåll, att det äskade anslaget skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition för statistiska arbetens utförande, och något särskildt embetsverk nu ej på ordinarie stat uppföras.

Med antydning att det mål, som man velat vinna, möjligen kunnat ernås genom modifikationer uti redan befintliga embetsverk, ansåg *Hr Cederschjöld*, att, då här icke vore fråga hvarken om handläggning af ärenden, på hvilka medborgares rätt bero, eller om förvaltning af allmänna medel, och alltså den vanliga anledningen till inrättande af ett fullständigt embetsverk icke förefunnes, en skicklig person skulle kunna uträtta vida mera, om han hade fria händer, än som kan ske, när han är bunden vid vissa på stat uppförde tjänstemän, af hvilkas större eller mindre nit och skicklighet arbetets gång blir i hög grad beroende. Hr Cederschjöld fästade vidare uppmärksamheten derpå, att, om allt det skulle uträttas, som i Komitébetänkandet vore vidrördt, icke ens tioudubbla antalet af de föreslagna tjänstemännen skulle blifva tillräckligt, utan att dertill komme att erfordras en personal vida större än den, som nu finnes vid Rikets samtliga Kollegier. Då dessutom de statistiska slutresultaterna alltid vore beroende af den större eller mindre noggrannhet, som finnes i primäruppgifterna, och då det ej blifvit visadt, huru dessa skulle erhållas, samt möjligen kunde inträffa, att de erforderliga primäruppgifternas insamlande blefve så mödosamt och kostsamt, att Staten icke mäktade bära en sådan tunga, och derjemte ej borde förbises den svårighet, som är förenad med omorganiserandet af ett redan på stat uppfördt embetsverk, så ansåg Herr Cederschjöld erfarenhetens utslag böra föregå uppgörandet af stat för embetsverket, och tillade dessutom den varning, att, i händelse det ifrågasvarande embetsverket nu organiserades, detsamma vid hvarje riksdag skulle framkomma med påståenden om utvidgning och förhöjda anslag.

Herr *Printzensköld* ansåg det jemväl vara en stor inkonsekvens, att, då 2:ne andra embetsverk, som redan under flera år funnits, ännu ej blifvit

underdånigt förslags afgifvande å lämplige personer till tjänstebefattningarnes bestridande.

Vid fullgörandet af denna Nådiga befallning var det med hänsigt till embetsverkets framtid af högsta vikt att egna uppmärksamhet åt flera förhållanden. Komitén hade redan i dess den 18 Juni 1856 afgifna underd. förslag (sid. 202) yttrat: »hvad beträffar den Statistiska Central-Byrån, så är antalet af den för dess verksamhet behöfliga personalen väsentligen beroende dels af antalet och omfånget af de grenar af Statistiken, hvilka, enligt den blifvande planen för den officiella Statistikens omfattning, skulle komma att af den Statistiska Central-Byrån bearbetas, dels af det sätt, hvarpå uppgifterna komma att insamlas och till Byråns åtgärd ingå». Tveksam om vidden af det biträde, som af lokalityndigheter skulle kunna påräknas för insamlande, kontroll och sammanräknande af primäruppgifter, och oviss om blifvande omfånget af dessa, hade Komitén (Betänk. s. 203) förklarat sig i fråga om tjänstemannastaten icke till utgångspunkt kunna välja någon viss gifven *erforderlig personal*, men deremot såsom de *tjänstedetaljer, hvilka hvar för sig behöfva af erforderlig personal bestridas*, uppgifvit 3:ne utom Chefens. I sammanhang härmed yttrade Komitén (Bet. s. 204): »då otvifvelaktigt det mesta arbete bör kunna uträttas, när tjänstemännen äro förpligtade att, utan bestämd göromålsens begränsning dem emellan, lemna hvarandra det ömsesidiga

på ordinarie stat öfverflyttade, man nu ville sätta på ordinarie stat tjänstemännen i ett verk, »hvarom man icke på förhand kan veta om det lönar mödan att bibehållas eller icke», och tillade: »dessa nya embetsverk, som man illfänas att inrätta, äro till sin natur af högst egen beskaffenhet. De kunna i de flesta fall icke röra sig utan att behöfva äska handräckning af Landshöfdingeembetena, men dessa extra embetsverk hafva icke fått makt att ålägga Länsstyrelserna att fullgöra de föreskrifter, som de meddelas. Derigenom skulle hända, enligt anfördt exempel, att om anmärkningar uppkomma mot en Länsstyrelse, ärendet måste öfverlemnas till ett Riks-Kollegium, som genom viten eller andra tjenliga medel kan förnå Länsstyrelserna att fullgöra föreskrifterna, hvadan man borde akta sig att införa så beskaffade inrättningar till större antal, än som redan finnes.

Sedan, såsom af det föregående synes, 2 stånd stannat mot 2 i fråga om aflöningsbeloppet för embetsverkets Föreståndare och rättigheten för 2:ne af tjänstemännen att med sina beställningar få förena annan allmän befattning, afgjordes slutligen dessa frågor genom omröstning i förstärkt Stats-Utskott på det sätt, att Föreståndarens aflöningsbelopp med 79 röster mot 38 bestämdes till 4500 R:dr R:mt, och rättigheten att jemväl innehafva annan allmän befattning för de 2 ifrågavarande tjänstemännen afslogs med 70 röster mot 48.

biträde, som af behovet påkallas och af hvars och ens personliga kvalifikation föranledes, har Komitén, i saknad af den ledning, som endast erfarenheten under ifrågavarande tjenstebefattningars utöfvande kan lemna, ansett sig böra förutsätta, att åtminstone till en början ett samfäldt deltagande i Byråns göromål kan vara lämpligt».

Då Komitén uppgjorde sitt förslag jemte beräkning af nödig arbetskraft i Statistiska Central-Byrån, hade den i syfte och tillstyrkte en sådan förändring af primäruppgifterna i befolkningsstatistiken, att de årliga och femårstabellerna skulle ingå till denna Byrå för hvarje *kyrkosocken* i riket och ej såsom hittills blott i *kontraktssammandrag*. Förändringen i primäruppgifternas insamlande till befolkningsstatistiken har dock sedermera blifvit vida längre utsträckt. Med bifall till ett af d. v. Kommissionen öfver tabellverket på Nädigste befallning den 2 April 1857 afgifvet underd. förslag hade Preste-Ståndet vid riksdagen 1856—1858, i underd. utlatande af den 1 Mars 1858, antagit de årliga uppgifterna om vigde, födde och döde böra från hvarje församling meddelas, icke i form af tabeller, utan såsom *afskrifter* eller utdrag ur respektive kyrkoböcker, upptagande jemte personernas namn alla de till civilståndet hörande anteckningarna, så att dessa afskrifter eller utdrag tillika skulle i afseende på civilståndsförhållanden ega laga vitsord och träda i stället för hittills föreskrifne *dupletter* af ifrågavarande kyrkoböcker.

I stället för de hvar 5:te år afgifna s. k. folkmängdstabellerna hade Preste-Ståndet likaledes antagit förslaget, att från hvarje församling i riket borde meddelas utdrag ur de s. k. husförhörlängderna, upptagande för hvarje rikets innevånare namn, kön, ålder, civilstånd och andra uppgifter, som fordras vid en s. k. census eller folkräkning.

I sammanhang härmed hade jemväl fråga blifvit väckt om en fullständig statistik öfver *dödsorsakerna*, och åtgärders vidtagande för en sådan af Kongl. Sundhets-Kollegium förordats i underd. utlåtande af den 25 Sept. 1856.

Med utsigt att denna nya method för uppgifterna till befolkningsstatistiken jemväl skulle vinna Nädig fastställelse — hvilket äfven sedermera skett genom Kongl. Kungörelsen af d. 4 Nov. 1859 — var det uppenbart, att den grund, som Komitén lagt för beräkningen af arbetskraft inom Statistiska Central-Byrån, lidit en väsentlig rubbning. Om det någonsin skall blifva en möjlighet, att med de tjenstemän och biträden, som

denna Byrå har till sitt förfogande, utföra enligt den nya planen det arbete för befolkningsstatistiken, hvarmed mer än 1300 Pastorer hittills biträdt, så är sådant ej tänkbart under annat vilkor, än det mest ansträngda gemensamma deltagande. Skulle ett sådant ej kunna tillvägabringas i och genom embetsverkets organisation, så blefve ett afbrott i vårt lands mer än sekel-gamla berömda befolkningsstatistik oundgängligt.

Med hänsigt till dessa förhållanden yttrades och föreslogs alltså i t. f. Chefens underd. utlåtande af den 10 Juli 1858 rörande tjenstetillsättningen följande:

— — »Jag vågar härvid tro mig ej hafva öfverskridit gränserna för det Nådiga uppdraget, då jag just nu vid första uppsättningen af tjenstemän i det nya embetsverket anser sakens vikt oeftergifligen kräfva, att de ifrågavarande tjenstebefattningarnes ändamål klart uppfattas och bestämmes, och detta förnämligast med blicken fästad på det närvarande och närmaste framtida behof, för hvilket nu ifrågavarande tjenstemannauppsättning kommer att verka. Så vidt jag förmått rätt bedöma den officiella Statistikens hufvudändamål, måste den Statistiska Central-Byråns verksamhet hufvudsakligen komma att upptagas af insamlande, bearbetande och offentliggörande af sådana statistiska undersökningar, hvilkas tillvägabringande öfverstiger den enskildes förmåga och endast genom Statens mellankomst kan blifva möjligt. I närmaste sammanhang härmed står ock den oafvisliga fordran, att hvad genom denna Byrås försorg blifvit insamladt och offentliggjordt bör hafva sådan prägel af sanning, att det utan tvekan må kunna läggas till grund för allmänna förvaltningsåtgärder och vetenskaplig forskning. Det motsatta förfarandet, eller att rigta hufvudsakliga verksamheten inom Byrån till sammanförande och offentliggörande af s. k. statistiska uppgifter, öfver hvilkas insamlande och granskning Byrån ej kunnat vaka, att jemväl tillåta förslagsmeningar, enskilda åsigter eller gissningar intaga något rum inom den officiella publikationens område, har visserligen mycket lockande uti berömmelsen för mångsidighet och fullständighet, äfvensom i det stöd, som derigenom ej sällan skulle kunna lemnas åt den ena eller andra statsekonomiska åsigten. Emellertid är det, enligt min tanke, just ett dylikt förfarande, som gifvit riklig näring åt det ty värr! allt för vanliga churu falska föreställningssättet, att man med siffran kan bevisa hvad man vill, och som i följd deraf otvifvelaktigt innebär ett verkligt undergrävande af hela den officiella Statistikens ändamål och inflytelse.

Ett åliggande för alla Statistiska Byråer, hvilket ingalunda får förbises, är jemväl sträfvandet att inom möjligast korta tid kunna framlägga hvarje statistisk undersöknings slutresultat. Statistiska Central-Byrån, sålunda förpligtad att till hufvudföremål för sin verksamhet lägga de af den sjelf insamlade primäruppgifter, att oafslåtigen söka förbättra undersökningsmetoden och vidga kretsen för iakttagelserna, samt att med möjligaste skyndsamhet göra dessas resultat tillgängliga, har i följd häraf det oafvisliga kraf på sina tjänstemän, att de med nit och pålitlighet gemensamt dela det arbete med primäruppgifternas kontrollerande och sammanräknande, tabellers upprättande, procentberäkningar och korrekturläsning m. m., hvilket alltid för denna Byrå blir desto mera tidsödande och mödosamt, ju fåtaligare tjänstemännen äro. Ett motsatt förhållande skulle otvifvelaktigt inom ganska kort tid leda derhän, att en och annan nitisk tjänsteman komme att duka under för arbetets tyngd, och materialet det oaktadt att så hopas, att dess bearbetning snart nog blefve aldeles omöjlig, utan en högst betydlig förstärkning af Byråpersonalen. Det synes mig ock vara en billig grannlagenhets fordran att ingen tjänsteman inom Statistiska Central-Byrån till något slags enskildt skriftställer i använder det material, som på Statens bekostnad insamlats, förr än detta material blifvit för embetsverkets underd. berättelse till fullo begagnadt. En ytterligare oeftergiflig fordran på den Statistiska Central-Byråns tjänstemän är, att allt det arbete, för hvilket behöfves omedelbart begagnande af inkomne primäruppgifter och andra voluminösa viktiga handlingar, måste förrättas å embetsrummen under bestämda byråtimmar, hvilkas antal redan under vanliga förhållanden ej torde kunna inskränkas till mindre än 6 om dagen, och tidtals oundgängligen måste blifva vida större.

Då nu, äfven om vid valet af tjänstemän tillbörligt afseende fästats på ålder och helsa, deras häg och förmåga att uthålla med ett arbete af ifragavarande beskaffenhet och omfång, på förhand icke låter sig beräkna;

då den hufvudsakliga kontrollen öfver arbetet inom Statistiska Byrån alltid kommer att till väsentlig del ligga i tjänstemännens egna nit för sanningen och för embetsverkets heder;

och då ett lätt begånget misstag om lämpligheten af en enda person skulle kunna, derest tjänsterna med Nadiga fullmakter nu genast blefve tillsatte, utöfva ett i hög grad störande

inflytande på Byråns verksamhet under en hel tjänstemannageneration;

så vågar hos Eders Kongl. Maj:t i djupaste underdånighet jag föreslå, att samtliga tjänstemännen vid Statistiska Central-Byrån nu endast medelst Nådiga förordnanden tills vidare varda tillsatte.

Då Nådiga förordnanden lydande endast på viss tjänst (Sekreterare, Arkivarie och Registrator, Revisor och Kamrerare) kunna befaras leda till den inskränkta uppfattning af tjensteåliggandena, att det hufvudsakliga arbetet i den Statistiska Central-Byrån i följd deraf möjligen skulle kunna förblifva åtminstone till större del ojordt;

då mekanismen af arbetet i denna Byrå i så måtto väsentligt afviker från den i kollegiala och andra embetsverk, att vidlyftiga protokoll och på dem grundade beslut med expeditioner icke egentligen påkalla någon Sekreterareverksamhet, efter den för sådan tjänst vanliga uppfattningen, under det skyndsamma revision af inkomne primäruppgifter och dessas sammanräknande, tabellsammandrags upprättande, procentiska beräkningar, korrekturläsning m. m. dylikt, som icke är verkställbart utan hela byråpersonalens nitiska deltagande, utgör arbetets nödvändigaste och drygaste del, och då af sådant skäl jemväl bibliothekets och arkivets vårdare måste tagas i anspråk för räknearbetet m. m.,

så vore ytterligare i min tanka för den Statistiska Central-Byråns ändamålsenliga verksamhet mest betryggande, derest, intill dess erfarenheten lemnat mera ledning, intendera af de trenne Nådiga förordnandena nu komme att erhålla lydelse på viss tjänst, utan att i dem tills vidare blott stadgades anställning såsom tjänsteman vid Statistiska Central-Byrån, med skyldighet att inom denna Byrå fullgöra de tjänstemannaåligganden, som af arbetet derstädes påkallas.

Skulle åter Eders Kongl. Maj:t pröfva skäligt, att hvartdera af ifrågavarande Nådiga förordnanden erhöles lydelse på viss tjänst, i hvilket fall det ena torde få komma att lyda på Sekreterare, det andra på Arkivarie och Registrator och det tredje på Revisor och Kamrerare:

så vågar jag i djupaste underdånighet på redan anförde skäl hemställa, det Eders Kongl. Maj:t tacktes i hvart och ett af dessa Nådiga förordnanden uttryckligen såsom tjenstepligt anbefalla gemensamt deltagande uti det

Statistiska Central-Byrån åliggande arbetet, enligt de föreskrifter, som af Chefen varda meddelade, och derigenom uttryckligen berättiga denne att jemväl använda hvarje tjensteman i de för hans håg och skicklighet bäst passande göromål, och på det sätt Byråns ändamålsenliga verksamhet kräfver.

Då större delen af arbetet för tjenstemännen inom Statistiska Central-Byrån måste åtminstone tills vidare blifva af temligen likartad beskaffenhet och, under här ofvan gjord förutsättning, af hvar och en bland dem torde komma att påkalla ungefärligen lika stor tidsuppföring — — —

så vågar hos Eders Kongl. Maj:t i djupaste underdanighet jag hemställa, att, jemväl i den händelse Eders Kongl. Maj:t skulle pröfva skäligt att utfärda Nådiga förordnanden, lydande på särskilde tjenstebefattningar, ifrågavarande 3:ne tjenstemän dock, såsom ersättning för lika deladt arbete, och till undvikande af de under sådant förhållande lätt uppstående obehagen af skiljaktighet i löneförmåner, måtte varda, såsom vore de i tjenstegrad fullt likställda, jemväl och tills vidare hugnade med lika arfvoden, nemligen 3000 R:dr R:mt hvardera för helt år räknadt.»

Kongl. Maj:ts i Nådigt bref af den 22 Juli 1858 t. f. Chefen meddelade beslut i fråga om embetsverkets organisation, med befallning att Kommissionen öfver tabellverket skulle med samma månads slut upplösas, och det nya embetsverket med Augusti månads början träda i verksamhet samt öfvertaga Kommissionens arkiv, bibliothek och inventarier, innehöll derjemte i fråga om tjenstebefattningarne i Byrån följande:

— — »Vidare och enär Rikets Ständer ansett, att de nya tjenester, för hvilka anslag vid senaste riksdag blifvit beviljade, böra tillsättas endast genom förordnanden, och särskildt i afseende på tjenstemännen inom Statistiska Central-Byrån förklarat dem vara underkastade den förändrade tjenstgörings-skyldighet, som af framdeles tilläfventyrs skeende jemkningar i Byråns organisation kunde blifva en följd, hafve Vi, med afseende derjemte å hvad af Eder anförts rörande ändamålsenligheten deraf, att tjenstemännen inom nämde Byrå, till en början och intilldess erfarenheten närmare angifvit omfånget för Byråns verksamhet, samt lemnat erforderlig ledning för bedömande af de särskilda befattningarnes vikt och besvärlighet, äfvensom lämpligheten af göromålens närmare fördelning dem emellan,

samfäldt öfvertaga arbetet inom Byrån under Chefens inseende och enligt hans anvisningar, funnit godt att, med bifall till hvad härutinnan blifvit föreslaget, i Nåder förordna t. f. Notarien i Vårt och Rikets Kammar-Collegium C. E. Ljungberg, Lektorn vid Nya Elementarskolan i Stockholm, Filos. Mag. E. Fåhræus och Kammarskrifvaren C. Seth att t. v. gemensamt bestrida tjenstebefattningarne inom Statistiska Central-Byrån, mot årligt arvode för dem hvardera af 2500 R:dr R:mt, och med Eder lemnadt uppdrag att, med afseende å hvarderas ådagalagda nit, arbetsamhet och skicklighet, samt beskaffenheten af de dem anförtrodde göromål, framdeles till Oss inkomma med underd. förslag till förhöjning uti ettdera eller flera af de nu bestämda årliga lönebeloppen genom användande af det sålunda på sammanlagda anslaget för Byråns tjenstemän, 9000 R:dr R:mt, uppkommande öfverskott af 1500 R:dr R:mt, efter år räknadt; varande det icke tjenstemännen tillåtet att med sine beställningar förena utöfningen af annan allmän befattnings.»

Förord-
nade led-
möter i
Statistiska
Berednin-
gen.

Sedan Kongl. Maj:t under den 5:te Maj 1858 täckts förklara Chefen för Topografiska Korpsen, Öfver-Direktören och Chefen för Landtmäteriet samt Sekreteraren i Kongl. Landtbruks-Akademien med afseende å de af dem beklädda embeten böra vara ledamöter af Statistiska Beredningen, blefvo, efter af vederbörande afgifne förslag, under den 22 Juli s. å. till Ledamöter i samma Beredning ytterligare förordnade Byrå-Chefen och Expeditions-Sekreteraren i Justitie-Stats-Expeditionen, Kammarjunkaren H. A. O. Carlheim-Gyllensköld, Kammar-Rådet J. Falkman, t. f. Kommerce-Rådet C. F. af Ström och t. f. Medicinal-Rådet A. T. Wistrand.

Embets-
lokal.

För det Statistiska embetsverket är, både med hänsigt till arkivets storlek och tillväxt samt den stränga ordning, som inom detsamma bör råda, och för sjelfva göromålens beskaffenhets af största vikt att hafva en ändamålsenlig embetslokal. Med anledning häraf, och för att om möjligt kunna undgå alla olägenheter af sådan lokals förhyrande i enskildt hus, gjordes redan den 17 Maj 1858 hos Kongl. Maj:t af t. f. Chefen underdånig hemställan, att Kongl. Maj:t täcktes af Rikets Ständers Fullmäktige i Riksgälds-Kontoret äska upplåtelse tills vidare af nödig lokal i Rikets Ständers hus. Sedan benäget medgifvande erhållits att begagna Bevillnings-Utskottets lokal, så väl som dertill hörande möbler och inventarier, intill tiden för nästinstundande riksdag, blef härigenom möjligt, att Statistiska

Central-Byrån redan med den 2:dra Augusti 1858 kunde i denna lokal börja sitt arbete.

Kongl. Maj:t tacktes sedermera, i sammanhang med åtskilliga förändringar i dispositionen af embetslokalerna för Stats-Departementens expeditioner m. fl. allmänna verk inom s. k. Kanslihuset, jemväl åt Statistiska Central-Byrån derstädes upplåta en rymlig lokal, som, för ändamålet anordnad, af embetsverket öfvertogs, då i Oktober månad 1859 den tills vidare begagnade måste utrymmas vid Rikets Ständers sammanträde. Arkiv och Bibliothek hafva alltså i denna nya lokal kunnat definitivt ordnas med nödig hänsigt jemväl till den starka framtida tillväxten. Denna lokals centrala läge i samma hus som Statsexpeditionerna och i närheten af de flesta centrala förvaltande verken erbjuder stora fördelar, och så väl härigenom, som genom dess beskaffenhet i öfrigt har embetsverket full anledning att lyckönska sig till dess erhållande.

I ofta återropade förslag till inrättande af ett Statistiskt embetsverk har Komitén angifvit föremålen för detta embetsverks verksamhet. Detta förslag är ock så väl af Rikets Ständer som Kongl. Maj:t hufvudsakligen antaget och gilladt. Kongl. Maj:t har derjemte i Nädig Kungörelse af den 22 Juli 1858 bemyndigat Statistiska Tabell-Kommissionen att från andra vederbörande embetsverk och myndigheter infordra de uppgifter och meddelanden, som påkallas och ega sammanhang med föremålen för Kommissionens åligganden. Statistiska embetsverket står alltså i omedelbar beröring å ena sidan genom Civil-Departementet med Regeringen och å den andra med vederbörande centrala och lokala embetsverk och myndigheter.

Embetsverket utgöres, såsom redan ofvan är anfördt, af en hufvudsakligt rådpläggande afdelning, benämnd Statistiska Beredningen, och af en förnämligast verkställande afdelning, Statistiska Central-Byrån.

Statistiska Beredningens åligganden äro: att till Kongl. Maj:ts Nädiga pröfning och stadfästelse uppgöra en fullständig plan för insamlande och bearbetning af alla de uppgifter, som anses böra ingå i Sveriges officiella statistik; att pröfva formulären för inhemtande af dessa uppgifter med noggrannt iakttagande deraf, att för hvarje slag af uppgifter de tillförlitligaste källor begagnas, att dubbla eller flerfaldiga uppgifters infordrande i samma ämne undvikas, så framt ej nödig kontroll derigenom beredes, att den statistiska undersökningen, så vidt möjligt, utsträcket till alla ämnen, som för det allmänna äro

Verksam-
hetsfö-
mål och
organisa-
tion.

af intresse och att erforderlig skyndsamhet i uppgifternas erhållande må vinnas; att uppgöra planen för de officiella statistiska redogörelsernas offentliggörande genom tryck; att förbereda och med Statistiska Central-Byråns biträde ombesörja utarbetandet och offentliggörandet tidtals af fullständiga topografisk-statistiska öfversigter af Rikets hela tillstånd; samt i öfrigt oaf-låtligen öfvervaka införandet i den officiella statistiken af alla de förbättringar, som af odlingens framsteg och samfundslifvets utveckling fordras.

Statistiska Central-Byråns åligganden äro: att, enligt den af Kongl. Maj:t fastställda allmänna planen för den officiella statistiken, insamla och bearbeta alla dithörande uppgifter, som ej genom annat centralt embetsverks eller myndighets försorg insamlas och bearbetas; att med ledning af dessa uppgifter, såväl som af dem, hvilka från förvaltande verk och myndigheter erhållas, ombesörja fortgående öfversigter öfver hvarje särskild gren af statistiken, att dels för upplysningar tillhandahållas, dels enligt bestämd plan offentliggöras; att i ett särskildt ordnadt *statistiskt arkiv* samla och bevara alla slags tillförlitliga statistiska uppgifter; att i ett särskildt ordnadt *statistiskt* (topografiskt, ethnografiskt och stats-ekonomiskt) *bibliothek* hålla tillgängliga de för statistiska forskningar och för arbetet inom den statistiska kommissionen nödiga så in- som utländska verk, tidskrifter och kartor samt genom upprättade realkataloger öfver bibliotheket underlätta öfversigten af dess innehåll; att ombesörja det internationela utbytet af de officiella statistiska publikationerna och öfriga statistiska underrättelser; att, utom det officiella statistiska trycket och bidrag med statistiska uppgifter till statskalendern, derest sådant ifrågasättes, äfven, så vidt sig göra låter, söka på annat lämpligt sätt, genom skrifter af mindre omfång, utkommande med kortare melantider, sprida statistiska kunskaper; samt att ombesörja protokollsförandet vid Statistiska Beredningens sammanträden och expedierandet af dess beslut.

Den 6 November 1858 öfverenskom Statistiska Beredningen om en *arbetsordning*, som hufvudsakligen innehåller: att Beredningens sammanträden ske efter kallelse af Ordföranden Herr Stats-Rådet och Chefen för Civil-Departementet, eller enligt hans uppdrag af Chefen för Statistiska Central-Byrån; att kallelsen bör uppgifva hufvudsakliga föremålen för öfverläggning; att till deltagande i öfverläggning och beslut å viss dag eller öfver visst ämne Beredningen kan inbjuda personer, som

anses kunna lemna upplysningar; att Chefen för Statistiska Central-Byrån, som i Örförandens frånvaro eger att leda öfverläggningarna, skall vara ständig föredragande; att Beredningen kan undandraga sig öfverläggning öfver väckt förslag, som ej skriftligen meddelas; att hvarje viktigt förslag bör före slutlig handläggning i Beredningen vara behörigen pröfvadt af ett i Beredningen valdt Utskott, i hvilket motionären, den Beredningens ledamot, som kan anses representera den i förslaget vidrörda grenen af statistiken samt Chefen för Statistiska Central-Byrån äro sjelfskrifne ledamöter; att dylikt Utskott eger att sjelf utse referent, samt att något beslut i frågor, som röra bearbetningen af sådan gren utaf den officiella Statistiken, hvilken genom ledamot i Beredningen är representerad, i reglen ej bör fattas i denne ledamots frånvaro.

Ur *arbetsordningen* för Statistiska Central-Byrån torde jemväl böra meddelas följande föreskrifter, nemligen: att arbetstiden hvarje helgfri dag är 6 timmar, från kl. 9 f. m. till kl. 3 e. m.; att hvar och en af de tre tjenstemännen för Chefen föredrager de ärenden, som enligt gifna allmänna eller särskilda föreskrifter tillhöra hans handläggning, uppsätter förslag till skrivelser, som i ämnet skola utgå, inför, efter föregången justering, skrifvelsen i det gemensamma registratoret för utgångne expeditioner, kollationerar och kontrasierar den utgående skrifvelsen, samt ansvarar för dess rigtiga afgång; att hvar och en af tjenstemännen en månad i sänder såsom jourhafvande eger att utöfva närmaste inseedet öfver allmänna ordningen inom Byrån, att föra kontrabok med Extra-ordinarie öfver deras arbetsstimmar, att i Diarium införa alla ankomne embetsskrivelser och i Chefens frånvaro, der så påkallas, fördela dem till ödig bearbetning, samt emottaga de personer, som besöka embetsverket, och åt dem meddela äskade upplysningar eller hänvisningar; att derest i Chefens frånvaro förekommer något ärende, som jourhafvanden ensam icke tilltror sig afgöra, denne eger till rådplägnung kalla de 2 öfriga tjenstemännen; att hvar och en, som inom Byrans lokal önskar taga kännedom om inkomna statistiska uppgifter, eger icke blott att genom vederbörande tjenstemans försorg få sig dem skyndsamt förelagde, utan jemväl att varda upplyst, huruvida sifferuppgifter genomgått den revision, som för deras tillförlitlighet kan vara tillräcklig borgen, att bibliotheeket skall hållas till begagnande på stället tillgängligt under vissa bestämda och tillkännagifna timmar hvarje vecka o. s. v.

Arbetsord-
ningen för
Statistiska
Central-
Byrån.

Det gemensamma deltagandet i göromålen kan bland annat ej ifrågakomma hvarken i afseende på embetsverkets penningförvaltning och räkenskaper, eller i hvad beträffar värden af bibliotheket och dermed sammanhängande internationela utbyten och utrikes skriftväxling, hvadan dessa detaljer äro öfverlemnade hvar åt en viss tjänsteman.

Extra-Ordinarieerne arbeta i Byrån mot bestämd ersättning för arbetstimma och under den kontroll i afseende på arbetstiden, som ofvan är antydd. En del af arbetet verkställes ock på beting.

Embets-
verkets in-
vigning.

Ett bland de främsta villkoren för den officiela Statistikens bearbetning med framgång utgöres af Statsmakternas och allmänna opinionens deltagande för denna kunskapsgren. Detta förhållande kännes och erkännes i alla länder. Öfverallt sträfvat man att vinna vänner åt den statistiska forskningen, mångenstädes har man fått glädja sig åt lyckade bemödanden i detta hänseende. Denna glädje är ock rättmätig, ty genom ett växande deltagande närmas Statistiken allt mer sitt höga mål att sprida ljus och sanning. Detta mål är icke något visst lands, något visst folks ensak — det är tvertom, bland annat genom de internationela statistiska kongresserna, numera tydligen erkändt vara den civiliserade världens gemensamma. De framsteg det ena landet gjort, det ökade deltagande och understöd det lyckats tillvinna sin officiela Statistik äro i följd häraf föremål för de andras tillfredsställelse och deltagande.

Det här bildade nya Statistiska embetsverket har ock från andra länders likartade inrättningar fått emottaga talrika välkomsthelsningar med yttrad glädje öfver de Svenska Statsmakternas upplysta omtanka. Under sådant förhållande vore det ett stort förbiseende, derest i dess historia ej inregistrerades, att Hans Maj:t Konung Carl XV, dåvarande Kronprins-Regent öfver de förenade rikena, med de Kongl. Prinsarne, omgifven af Sitt Stats-Råd och en mängd bland rikets högsta embetsmän, talrika vetenskapsmän m. fl., täcktes med Sin Höga närvaro hedra Statistiska Beredningens första högtidliga sammanträde den 30 Oktober 1858, vid hvilket tillfälle (jfr Post- och Inrikes tidningar den 1 och 2 November s. å.) icke blott Chefen för Civil-Departementet, Herr Stats-Rådet m. m. Almqvist fästade uppmärksamheten på det outvecklade skick, i hvilket Sveriges officiela statistik jemförelsevis ännu befunne sig, och de rika framtidsförhoppningar, hvarmed det nya embetsverket mottogs, utan t. f. Chefen för Statistiska Central-Byrån jemväl

antydde nutidens stränga kraf på denna statistiks bearbetning, vådan af afvikelser från dessa kraf, och de mångfaldiga svårigheter som det nya embetsverket hade att bekämpa, innan det kunde hoppas att röna något erkännande af den större allmänhet, som ej är i tillfälle att följa den stränga statistiska forskningen på dess mödosamma väg.

(Forts. i nästa häfte.)

Berg.

2.

Om de internationela utbytena af officiela statistiska redogörelser och embetsverkets bibliothek.

När den första internationela Statistiska Kongressen i Brüssel år 1853 öppnades af Quetelet yttrade han bland annat: »det finnes säkerligen ingen bland Eder Mine Herrar, som icke öfverraskats af den brist på likformighet, som i allmänhet träffas i de särskilda ländernas statistiska redogörelser, af den omöjlighet att mellan dem anställa jemförelser, hvilken snart sagdt i alla delar möter oss». Det kunde ock svårigen vara eller blifva annorlunda, så länge de embetsverk, som afgifva dylika redogörelser, icke hade ringaste beröring med sina vederlikar i andra länder och sällan eller aldrig fingo tillfälle att inhemta något rörande dessas verksamhet. Då officiela statistiska berättelser i allmänhet ej heller i bokhandeln varit tillgängliga blef deras anskaffande förenadt med stora svårigheter, ja ofta omöjligt till och med mot dryg betalning. Det förslag, som vid nämnde Kongress framställdes af Ducpetiaux, att tillvägabrunga ett regelbundet, skyndsamt och billigt utbyte af statistiska publikationer de särskilda länderna emellan vann alltså allmänt bifall såsom ett bland de förnämsta villkoren för att främja den officiela statistikens framsteg och bereda frukter af dess arbeten. Vid alla följande kongresser har ock denna fråga med värma omfattats af Cheferna för de Statistiska embetsverken, och den säkraste utvägen för ändamålets vinnande befunnits vara ett så vidt möjligt omedelbart direkt utbyte genom dessa embetsverks egna försorg.

Början till
internat.
utbyten af
offic. sta-
tist. redo-
görelser
och till
bibliothek.

Då vid slutet af år 1854 en särskild Komité af Kongl. Maj:t nedsattes för att afgifva betänkande och förslag rörande inrättandet af ett statistiskt embetsverk i stället för Kongl. Kommissionen öfver tabellverket, egde denna Kommission i sitt arkiv endast Norges och Danmarks s. k. tabellverk, och några få band andra skrifter af statistiskt innehåll. Dock hade af Tabell-Kommissionens underdåniga berättelser vanligen aflemnats exemplar till härvarande utländska beskickningar. Ofvannämnde Komité fann sålunda redan för sin verksamhet behöfligt att ega tillgång till en samling af åtminstone de förnämsta utländska statistiska embetsverkens redogörelser och formulär för primärundersökningar, hvarföre den, på förslag af sin ledamot, Professoren Carlson, i Februari 1855 hos Kongl. Maj:t hemställde, att, då för densamma nödiga »upplysningar icke kunde vinnas med erforderlig fullständighet och noggrannhet utan genom forskningar på ort och ställe, hvarmed äfven borde förbindas inköp af sådana utländska statistiska verk, som icke genom utbyten af Svenska arbeten af samma slag kunna erhållas», åt Komiténs ledamot, Berg, måtte lemnas uppdrag att i ofvanberörde ändamål företaga en resa till de främmande länder, som ansågos ega de bäst organiserade statistiska embetsverk. Under denna resa medfördes samlingar af de i Sverige utgifna statistiska berättelserna, mot hvilka i utbyten erhöles likartade redogörelser från de utländska statistiska embetsverk och ministerialdepartementer som besöktes. Den sålunda vunna samlingen af officiel Statistik från flertalet stater i Europa kompletterades ytterligare genom inköp af sådana äldre årgångar och särskilda redogörelser, hvilka af respektive embetsverk ej kunnat tillhandahållas, hvarförutom åtskilliga större verk af enskilde författare jemte några tidskrifter inköptes. Samtliga de inköp, hvarigenom jemte byten grunden lades till Statistiska Tabell-Kommissionens bibliothek, uppgingo till 1406 R:dr.

Komitén såsom tillfällig och i saknad af egen embetslokal kunde hvarken öfvertaga värden af den vunna boksamlingen eller underhållandet af utbyten, som blifvit inledde, hvarföre bibliotheket alltså blef till f. d. Kommissionen öfver tabellverket öfverlemnadt, och till en början ordnadt i den lokal, som Kommissionen fatt tillstånd begagna i Kongl. Sundhets-Kollegii embetshus. Den öfver bibliothekets utländska afdelning upprättade katalogen blef ock vid slutet af år 1855 från tryck utgifven och efterhand utdelad så väl inom landet, som till alla de utländska myndigheter, hvilka till bibliothekets grundläggande bidragit.

Sedan ofvannämnde Komité afgifvit sitt underd. betänkande och förslag till inrättande af ett statistiskt embetsverk samt blifvit upplöst, tacktes Kongl. Maj:t bland annat anbefalla d. v. Kommissionen öfver tabellverket att underhålla de internationela utbytena, hvadan Kongl. Maj:ts utrikes beskickningar och konsuler jemväl fingo uppmaning att lemna det biträde, som på dem ankomma kunde, hvarjemte Kongl. Maj:t till de oundgängligaste utgifterna för bibliothekets inbindning och tillökning t. v. beviljade ett årligt understöd af 300 R:dr, samt till ett biträde vid de härmed sammanhängande göromål en årlig summa af 450 R:dr R:mt.

Genom Sveriges Representant vid den internationela statistiska kongressen i Wien år 1857 vidgades än mera omfånget af de utbyten, som af Kommissionen öfver tabellverket på grund af förenämnde Kongl. bref underhållits, så att, vid upplösningen af samma Kommission, med slutet af Juli månad år 1858, till Statistiska Central-Byrån kunde öfverlemnas ett bibliothek af hufvudsakligen officiell statistik, uppgående till omkring 2000 volumer.

Statistiska Central-Byrån, som sedermera stått i fortfarande förbindelse med utlandets statistiska embetsverk, har fullföljt utsändningarne af samtliga Svenska officiella berättelser, hvaraf genom de resp. centrala embetsverkens försorg tillräckligt antal exemplar (ända till 50 à 60) beredvilligt ställts till Byråns förfogande, så att — utom de sedan gammalt brukliga afsändningarne till brödrariket Norge — för närvarande mer eller mindre fullständiga serier af vårt lands statistiska redogörelser, enligt deröfver i Byrån förde noggranna förteckningar, förefinnas vid de Statistiska Byråerna och Kommissionerna i Köpenhamn, Berlin, München, Dresden, Hannover, Stuttgart, Carlsruhe, Schwerin, Oldenburg, Hamburg, Haag, Brüssel, Paris, Turin och Petersburg, i Helsingfors, äfvensom vid Direktionen för Österrikes administrativa Statistik i Wien, Polis-Prefektens i Berlin statistiska kontor, Statistiska föreningarne i Lybeck och Frankfurt am Mayn, Statistical Department of the Board of Trade i London, Registrar General Offices i London, Edinburgh och Dublin, Local Government Act Office (det fordna Board of Health) i London, Londons Statistical Society, samt Geografiska Sällskapen i New-York och Petersburg. — Derjemte hafva till åtskilliga utländska lärda samfund — Danska och Finska Läkare-sällskapen, Universitetet i Helsingfors, Finska Literatur-sällskapet, Kongl. Bibliotheket i Berlin, Medicinska Akademien

Internatio-
nala utby-
ten och
bibliothek
f. n.

i Brüssel, Franska Institutet, m. fl. — afsändts nyaste statistiska publikationer i de ämnen, som synts företrädesvis beröra dessa samfunds verksamhetskrets. Äfven med talrika idkare och befordrare af den statistiska forskningen utom de egentliga statistiska embetsverken hafva ömsesidiga utbyten af literära produkter knutits, till icke ringa båtnad för det nya Svenska embetsverket. Bland sådane personer må här endast nämnas Hrr Michel Chevalier, Villermé, Guillard, Bertillon, Dupétioux, Carey, Sam. Brown, Ackersdyk, Marc d'Espine, Wappæus, Schubert, Mahlman, Hübner. — Till kejsardömet Brasiljens statistiska förening är, med anledning af derom framställd önskan, helt nyligen en samling Svenska officiella berättelser afsänd, hvarjemite vid sednaste statistiska kongress i London, der de främmande embetsverkens representanter tacksamt erkände inhändigandet af de dem tillsända Svenska samlingarne, nya öfverenskommelser knötos om internationellt utbyte af officiella statistiska publikationer med statistiska embetsverken i Spanien, Portugal och Schweiz.

Bland befintliga statistiska embetsverk återstå för närvarande högst få, med hvilka förbindelser ej blifvit knutna, och dessa utbytens underhållande torde så mycket hellre vara ett viktigt åliggande för Statistiska Central-Byrån, som andra länders bekantskap med vårt land derigenom i hög grad främjas, och vi sjelfva oaktadt ett isoleradt läge vinna ökad kunskap om dessas framsteg.

Bibliothek
ket till-
gängligt
alla dagar.

Det under Statistiska Central-Byråns vård ställda Bibliothek, som grundats på sätt ofvan är nämnt och från f. d. Kommissionen öfver Tabellverket öfvertagits, har, sedan Kongl. Maj:t behagat anvisa Byrån lokal i Kongl. Kansli-huset, kunnat på ett för dess ändamål fullt tillfredsställande sätt uppställas och ordnas. Redan i Tabell-Kommissionens lokal hölls detta Bibliothek vissa timmar i veckan för allmänheten tillgängligt, och har sedan oafbrutet under Byråns arbetstimmar — alla söknedagar kl. 9—3 — varit öppet för besökande. Anordningar för att på stället underlätta studier och undersökningar inom statistikens område hafva ock, så vidt möjligt, vidtagits; och har tillfället att på sådant sätt vinna kännedom om vare sig fäderneslandets eller främmande länders statistiska förhållanden ej heller af allmänheten lemnats obegagnadt.

Bibliothekets
till-
växt genom
inköp.

Till *inköp* af böcker har Statistiska Central-Byrån haft att tillgå ett af Rikets Ständer anslaget belopp af 1000 R:dr R:mt årligen, men då af detta anslag äfven skola bestridas utgifterna

dels för böckers bindning, hvilka måst blifva ganska dryga i betraktande af den mängd obundna böcker i ovanligt stort format, som i synnerhet genom utbyte erhållits och som, ofta för arbetet behöfliga, ej utan fara att förstöras kunna lemnas i obundet skick, dels för fraktkostnader m. m. till det literära utbytet, skulle återstoden sannolikt varit för ändamålet alldeles otillräcklig, derest ej för bibliothekets istandsättande genom böckers inbindning ett särskildt anslag för en gång, stort 1000 R:dr R:mt, af Kongl. Maj:t under den 22 December 1858 nådigst beviljats. Till följd af detta speciela understöd för böckers inbindning har Byrån sett sig i stånd att inköpa åtskilliga dyrbarare och vidlyftigare arbeten, äfvensom att prenumerera på några af de berömdaste utländska tidskrifter af statistiskt, national-ekonomiskt eller geografiskt innehåll.

Genom de internationela *utbytena* af officiela statistiska redogörelser med ofvannämnde utländska embetsverk och för- eningar, har Byrån fortfarande riktats med sednast utkomne utländska publikationer, hvilka dels direkte från samma embetsverk kommit Statistiska Central-Byrån tillhanda, dels benäget öfverlemnats genom Kongl. Utrikes-Departementet. Dessa redogörelser, som vanligen ej äro i bokhandeln tillgängliga och ej heller utgöra föremål för regelbundet anskaffande i något annat härvarande offentligt bibliothek, bilda härigenom en så mycket värdefullare samling.

Bland den mängd *gåfvor* till Byråns bibliothek, hvaraf den fått fägnas sig, anse vi oss skyldiga att särskildt nämna:

a) från Kongl. Topografiska korpsen har Byrån med allernådigste tillstånd erhållit en samling af dess utgifna kartor (i 41 blad), nemligen såväl länskartor som dess militäriska karteverk, med åtföljande läns-beskrifningar;

b) från Kongl. Bibliotheket har till Byrån vid flere tillfällen öfverlemnats betydliga samlingar af utländsk officiel statistik, hvaribland en dyrbar samling Franska finansredogörelser alltifrån 1790-talet, en stor mängd Amerikanska kongress-förhandlingar samt Amerikanska handels- och patent-redogörelser m. m.;

c) från Kongl. Vetenskaps-Akademien har erhållits en mängd Svenska officiela berättelser (till en del äldre) och brochurer, äfvensom diverse officiela publikationer från Norge, Frankrike, England, Nya Holland och Amerika samt åtskilliga Tyska och Engelska privatarbeten af statistiskt innehåll;

Bibliothe-
kets till-
växt genom
utbyten.

Bibliothe-
kets till-
växt genom
gåfvor.

d) från Kongl. Komitén för afgifvande af förslag till lag om Sundhetsförhållanden ordnande har Byrån vid denna Komités upplösning emottagit en genom dess föranstaltande anskaffad mindre boksamling, bestående hufvudsakligen i arbeten inom sundhetslagstiftningens och helsovårdsstatistikens område;

e) Mr A. Quetelet, President i Statistiska Kommissionen i Brüssel, har tid efter annan ihågkommit Byråns bibliothek med dels af honom sjelf, dels af vetenskapliga institutioner i Belgien utgifna böcker och brochurer;

f) den berömde Statsekonomen Mr H. C. Carey i Philadelphia har helt nyligen förärat Byrån en högst betydlig samling af officiella statistiska dokumenter från sitt hemland, i synnerhet beträffande finans- och undervisnings-väsendet;

g) från Kongl. Boktryckaren C. Norstedt har Byrån erhållit dels en betydlig samling årgångar af Svenska Statskalendern, dels åtskilliga äldre årgångar af Svensk Författningssamling m. m.;

h) från Herr Kammarrådet m. m. Falkman har bekommit en samling Svenska officiella, till en del äldre, berättelser.

Dessutom torde böra tilläggas, dels att Kongl. Utrikes-Departementet vid flere tillfällen öfverlemnadt åtskilliga till detta Departement ankomne statistiska berättelser och verk från främmande länder, hvaribland exempelvis må nämnas officiel statistik från Chile och Sandwichsöarne; dels att flere af härvarande utländska sändebud och konsuler, som ofta hedrat embetsverket med sina besök, jemväl ihågkommit Byråns bibliothek med värdefulla skänker.

Enligt träffad öfverenskommelse med flere af de utländska statistiska embetsverken sker utbytet i 2 à 3 exemplar af hvarje berättelse. Det för vårt land härmed afsedda ändamålet är, att ett exemplar skall stanna i Byråns bibliothek, det andra aflemnas till det förvaltande verk, som ämnet närmast rör, och det tredje till något offentligt bibliothek, som sådant önskar. Med vederbörligt tillstånd har således från Byråns duplett-samling öfverlemnats ett betydligt antal volumer, bland annat till Upsala Universitets-bibliothek (omkring 150), till Kongl. Bibliotheket, Vetenskaps-Akademien, Kommerce-Kollegium, Sundhets-Kollegium samt Direktionen öfver Institutet för döfstumma och blinda m. fl.

Med undantag af dupletter, utgör Statistiska Byråns bibliothek för närvarande ett volumantal af omkring 4000, hvartill ytterligare komma samlingarne af

Utdelning
till Svenska
embetsverk
och biblio-
thek.

Bibliothe-
kets nuva-
rande stor-
lek.

a) brochurer, företrädesvis Svenska (t. ex. serier af redogörelser från Hushållnings-sällskapen, privat-, filial- och sparbanker, försäkrings-, helsovårds- och fattigvårds-inrättningar, äfvensom af kommunalräkenskaper, läroverksprogrammer m. m.), hvilka till det mesta erhållits till följd af derom till Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande framställd önskan;

b) formulär för statistiska primärundersökningar, dels in-, dels utländska, till en del af ganska stort värde;

c) kartor; och

d) till Byrån öfverlemnade handskrifne berättelser och handlingar från åtskilliga upplösta Komitéer, hvaribland särskildt må nämnas Komitén för undersökning af grunderna för städernas beskattning och Bevillnings-Komitén, äfvensom från Komiterade i fråga om Öresundska tullens afskaffande samt s. k. Unions-Komitén.

E. Fåhræus.

3.

Generalsammandrag öfver vigde, födde och döde i Sverige år 1856 samt folkmängden vid nämnde års slut.

En bestämd form och ordning för offentliggörandet af officiella statistiska redogörelser innebär icke blott en väsentlig lättnad för deras utarbetande, utan ock betydliga fördelar vid begagnandet. I f. d. Kommissionens öfver tabellverket underd. berättelser framträdde ock tydligt ett fortgående sträfvande att uppnå en sådan bestämdhet i formen och ordningen för utgifvandet, så vidt omständigheterna det medgäfv. Den berättelse, som redogjorde hufvudsakligt för *folkmängden*, enligt de hvart femte år derom meddelade uppgifterna, utkom i kvart-format med tabellbilagor i stor folio, så skyndsamt, som det vidlyftiga arbetet det tillät. Denna s. k. *femårsberättelse* upptog dock äfven summariskt de under femårsperioden vigde, födde och döde, m. m., eller de vanligen s. k. årliga förändringarne af befolkningen, inom särskilda administrativa fördelningar af riket, stundom mera, stundom mindre utförligt. Öfver dessa *årliga* förändringar afgäfvos derjemte än för hvarje sär-

skildt år, än för 2 à 3 år på en gång, s. k. *Generalsammandrag* å ett blad i stor folio med en kort text i kvarto. Det ofantliga arbete, som på *femårsberättelserna* måste nedläggas, hade till följd, att de ej kunde blifva i tryck tillgängliga förr än under fjerde till femte året efter den tidpunkt, som de omfattade. *Årsberättelserna*, ehuru mindre vidlyftiga, kunde ej heller lämpigen utkomma förr, än redogörelsen för närmast förutgångne tiderymd blifvit fullständigt offentliggjord.

Med hänsigt till meddelandet i tryck af statistiska redogörelser rörande befolkningen torde böra hufvudsakligen eftersträfvast 2 syftsmål, det ena, att resultaten må blifva tillgängliga i en *kortare öfversigt*, så skyndsamt som ske kan, det andra, att alla de detaljer, som dels röra hvarje ort för sig, dels behövas för befolkningsstatistikens vetenskapliga och komparativa bearbetning, m. m., jemväl må blifva bekantgjorda. Allt för ofta förbises nu af allmänheten den omständigheten, att i reglen alla detaljuppgifter måste vara pröfvade och godkände innan deras summerande lönar mödan, och att alltså den utförliga berättelsens tabeller i sjelfva verket måste vara *utarbetade*, innan den summariska öfversigten deröfver kan handläggas. Den kortare tryckningstiden kan deremot medgifva ett tidigare *offentliggörande* af den senare än af den förra.

Befolkningens *årliga* förändringar genom vigde, födde och döde äro föga upplysande, om man ej tillika får uppgift om folkmängden, och, äfven om denna är känd, lemnar den enstaka redogörelsen för ett enda år dock på långt när ej så god ledning, som då man eger tillgång att jemföra flera år. Fullständiga uppgifter om *folkmängden* komma nu, jemväl enligt den nya planen för befolkningsstatistiken, att meddelas högst *hvert femte år*, sannolikast endast hvart 10:de, i anseende till den större personal, som erfordras till deras bearbetande; uppgifterna om vigde, födde och döde, hädanefter bestående i afskrifter ur kyrkoböckerna, erhållas deremot *årligen*. Dessa sistnämnda uppgifter, ojemförligt mödosammare att inom embetsverket bearbeta, än de hittills begagnade tabellerna, måste, så utförligt som byråpersonalen kan medhinna, sammanföras för hvarje särskildt år. Men hvarje särskild sådan årsredogörelses utförliga offentliggörande förbjuder sig sjelf af många skäl. Samfäldt utgifna, för en period af t. ex. 5 år, välla de vida ringare kostnad och mindre redaktionsarbete, samt gifva en ändamålsenlig öfversigt, helst när de jemväl kunna åtföljas af en summarisk redogörelse öfver folkmängden.

I öfverensstämmelse med härofvän antydde åsigter och förhållanden har den nya serien af vårt lands officiella statistiska redogörelser med titeln: »Bidrag till Sveriges officiella Statistik, Litt. A, Befolkningsstatistik», börjats med en afdelning (I), meddelande befolkningens *årliga* förändringar genom vigde, födde och döde under hvarthdera af åren 1851—1855, hvilken åtföljes af en summarisk uppgift om folkmängden vid periodens början och slut. De följande afdelningarne (2 och 3) hafva lemnat den detaljerade redogörelsen för *folkmängden* vid 1855 års slut. Då denna form för utgifvandet af den utförligare berättelsen icke blott är lämpad efter gången af materialets bearbetning i byrån, utan jemväl vunnit kännares bifall med hänsigt till fördelarne vid en så uppställd berättelses begagnande, har den ock synts mig tills vidare böra bibehållas oförändrad.

Planen för den underdåniga berättelse, som skall omfatta tiderymden 1856—1860, är sålunda den, att 1:sta afdelningen kommer att innehålla redogörelsen för befolkningens *årliga* förändringar, och att en sådan för *folkmängden* vid 1860 års slut skall upptaga berättelsens följande afdelning eller afdelningar.

De till första afdelningen hörande tabeller ligga ock redan till tryckning utarbetade för åren 1856—1858, samt till större delen äfven för 1859, så vidt uppgifterna för sistnämnde år hunnit undergå granskning och sammanräkning. När uppgifterna för nu löpande år blifvit tillgängliga och bearbetade i sammanhang med de förutgångna årens, kan sålunda berättelsens första afdelning snart läggas under prässen. De inkommande uppgifterna om *folkmängden* vid 1860 års slut förutsättas jemväl kunna bereda tillfälle att erhålla det summariska folkmängdsbeloppet, så att detta kunde i samma afdelning meddelas.

Emellertid hafva nu sådana summariska redogörelser öfver vigde, födde och döde under hvarthdera af de sedan 1855 förflutne åren, som kunna anses motsvara de förutnämnda Generalsammandragen, icke blifvit allmänheten meddelade, hvarken genom f. d. Tabell-Kommissionen, så länge den var i verksamhet, eller genom Statistiska Central-Byrån. Redan i det anförda rörande den nya planen för berättelsernas utgifvande ligger en del af förklaringen till detta förhållande. Det har alltid varit vanligt, att de afgifna berättelserna följt hvarandra i kronologisk ordning, och den sista afdelningen af berättelsen för åren 1851—1855 utkom från tryck i början af detta år. Under dennas bearbetande hade nu uppdagats en mängd oregelbundenheter i rikets administrativa indelning, hvilka i presterskapets uppgifter

till befolkningsstatistiken ej behörigen beaktats. Sedan detta en gång blifvit i nämnde berättelse utredt, och beräkningarna derefter rättade, så måste sådant nödvändigt iakttagas för framtiden. Följden häraf blef, att en stor del af de inkomna tabellerna för 1856 och följande år måste återremitteras, och en mängd nya omslut och sammanräkningar företagas. Emellertid närmades tidpunkten för denna tidskrifts utgifvande, och enligt dess bestämmelse har den synts böra blifva medlet för det tidigare meddelandet af sådane uppgifter, som förr utgjorde föremål för Generalsammandragen öfver årligen vigde, födde och döde m. m. d. Då nu början göres härmed, har jag ej bordt underlåta, att fästa uppmärksamhet derpå, att ej blott tidskriftens ringa arktal, utan ock den typografiska anordningen, med undvikande af det alltid besvärliga tabellformatet i stor folio, ej varit utan andel i urvalet af här meddelade uppgifter. Skulle skäl göra sig gällande för en utförligare redogörelse, kunna nuvarande hinder för en sådan framdeles undanröjas.

Till undvikande af missförstånd torde följande upplysning här böra meddelas. I efterföljande redogörelse för folkmängden befinnes den ingående balansen, eller folkmängden vid 1855 års slut i hela riket, med 1,679 personer öfverstiga det belopp, som meddelats uti förr afgifven berättelse för åren 1851—1855, 2:dra afd. tabb. N:is 1 och 2. Den öfverstiger jemväl med 613 personer den folkmängd, som i samma afdelning, tab. N:o 6, beräknats på grund af de uppgifter, som meddelades vid den år 1858 utförda undersökningen om oregelbundenheterna i rikets administrativa indelning och dessas störande inverkan på folkmängdsberäkningen. Det nu här meddelade folkmängdsbeloppet är grundadt på ytterligare vunna upplysningar och rättelser, och har så mycket hellre bordt göras till utgångspunkt för femårsperioden 1856—1860, som de för denna period inkomna tabelluppgifterna hänföra sig till detsamma, och den af Kongl. Maj:t fastställda nya planen för befolkningsstatistikens bearbetning från och med 1860 likaledes gör ett sådant förfarande nödvändigt.

Berg.

26

Årligt medeltal 1846—1855.					Under året 1856.					
i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela riket.
46.5	87.8	134.3	1,093.0	1,227.3	i äldren					
550.4	1,032.2	1,582.6	13,375.9	14,958.5	under fyllda 20 år.....	59	85	144	1,016	1,160
983.4	2,208.7	3,192.1	26,984.6	30,176.7	i 21:sta med 25:te lefnadsåren	567	1,198	1,765	13,231	14,996
911.4	2,276.5	3,187.9	27,519.5	30,707.4	i 26:te » 30:de »	956	2,278	3,234	25,799	29,033
522.6	1,486.8	2,009.4	19,928.1	21,937.5	i 31:sta » 35:te »	992	2,636	3,628	30,310	33,938
185.1	569.7	754.8	9,744.0	10,498.8	i 36:te » 40:de »	586	1,867	2,453	22,058	24,511
21.2	59.9	81.1	1,415.3	1,496.4	i 41:sta » 45:te »	212	789	1,001	10,763	11,764
0.1	1.3	1.4	21.8	23.2	i 46:te » 50:de »	19	82	101	1,556	1,657
					öfver fyllda 50 år	—	1	1	16	17
3,220.7	7,722.9	10,943.6	100,082.2	111,025.8	Summa	3,391	8,936	12,327	104,749	117,076
					deraf nedkomne					
					1,510.8 med tvillingar	1,734				
					23.1 » trillingar	30				
					0.1 » fyringar	—				
					samt 1.9 Hittetbarn					

Döde till antal och civilstånd.

Årligt medeltal 1846—1855.						Under året 1856.		
mankön.	qvinkön.	Summa.				mankön.	qvinkön.	Summa.
2,042.6	1,840.4	3,883.0	i Stockholms Stad			1,967	1,652	3,619
3,697.5	3,485.2	7,182.7	i öfrige Städerne			3,783	3,651	7,434
5,740.1	5,325.6	11,065.7	i samtliga Städerne			5,750	5,303	11,053
32,048.8	30,905.3	62,954.1	på Landsbygden			34,490	34,031	68,521
37,788.9	36,230.9	74,019.8	 Summa i hela riket			40,240	39,334	79,574
			deraf					
			Barn i 1:sta lefnadsåret:					
216.1	179.3	395.4	Äkta, i Stockholm	279	202	481		
549.2	445.8	995.0	i öfrige städerne ..	634	497	1,131		
765.3	625.1	1,390.4	i samtliga Städerne	913	699	1,612		
6,987.7	5,635.5	12,623.2	på Landsbygden...	6,691	5,562	12,523	7,874	6,261
314.9	267.0	581.9	Oäkta, i Stockholm	370	304	674		14,135
215.9	194.7	410.6	i öfrige Städerne...	227	213	440		
530.8	461.7	992.5	i samtliga Städerne	597	517	1,114		
758.1	658.1	1,416.2	på Landsbygden...	767	638	1,405	1,364	1,155
			Barn i 2:dra och 3:dje lefnadsåren:					
97.4	88.1	185.5	Äkta, i Stockholm	122	107	229		
278.9	255.6	534.5	i öfrige Städerne...	377	358	735		
376.3	343.7	720.0	i samtliga Städerne	499	465	964		
2,587.0	2,379.5	4,966.5	på Landsbygden...	3,274	3,066	6,340	3,773	3,531
60.3	56.2	116.5	Oäkta, i Stockholm	79	72	151		7,304
65.9	60.7	126.6	i öfrige Städerne...	79	81	160		
126.2	116.9	243.1	i samtliga Städerne	158	153	311		
194.6	187.1	381.7	på Landsbygden...	268	276	544	426	429
3,950.6	3,682.8	7,633.4	Ungdom i 4:de till och med 15:e lefnadsåren				5,564	5,054
5,224.3	4,586.7	9,811.0	Ogifta öfver fyllda 15 år				5,121	4,649
11,704.6	8,366.7	20,071.3	Gifta personer				11,243	8,576
4,485.0	9,150.3	13,635.3	Enklingar och Enkor				4,775	9,654
98.4	36.8	135.2	s. k. Politilik i Stockholm				100	25
37,788.9	36,230.9	74,019.8	 Summa				40,240	39,334

Döde efter åldern.

Årligt medeltal 1846—1855.			Under året 1856									
			i Stock- holm.	i öfrige Städer- ne.		på Lands- bygden.		i hela riket.				
mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	Summa.	
9,041.9	7,380.4	16,422.3	i 1:sta lefnadsåret	649	506	861	710	7,728	6,200	9,238	7,416	16,654
3,284.1	3,027.2	6,311.3	i 2:a och 3:e lefnadsåren	201	179	456	439	3,542	3,342	4,199	3,960	8,159
1,460.6	1,359.1	2,819.7	i 4:e och 5:e »	54	50	207	194	1,715	1,580	1,976	1,824	3,800
1,658.3	1,538.2	3,196.5	i 6—10:e »	69	55	244	211	2,217	2,022	2,530	2,288	5,818
831.7	785.5	1,617.2	i 11—15:e »	27	23	95	76	936	843	1,058	942	2,000
861.0	811.7	1,672.7	i 16—20:e »	25	24	103	67	773	758	901	849	1,750
1,112.4	899.4	2,011.8	i 21—25:e »	78	36	162	79	955	700	1,195	815	2,010
1,211.8	986.7	2,198.5	i 26—30:e »	78	60	170	101	829	748	1,077	909	1,966
1,274.7	1,094.8	2,369.5	i 31—35:e »	128	70	191	148	964	954	1,283	1,172	2,455
1,334.7	1,119.6	2,454.3	i 36—40:e »	109	57	204	129	909	957	1,222	1,143	2,365
1,441.7	1,150.7	2,592.4	i 41—45:e »	99	59	205	108	1,040	957	1,344	1,124	2,468
1,570.2	1,156.8	2,727.0	i 46—50:e »	102	67	151	147	1,130	928	1,383	1,142	2,525
1,831.0	1,483.4	3,314.4	i 51—55:e »	68	58	146	142	1,355	1,183	1,569	1,383	2,952
1,930.0	1,741.9	3,671.9	i 56—60:e »	66	72	147	182	1,632	1,614	1,845	1,868	3,713
1,982.2	2,116.2	4,098.4	i 61—65:e »	39	75	136	209	1,941	2,063	2,116	2,347	4,463
2,052.1	2,455.0	4,507.1	i 66—70:e »	34	68	117	194	1,914	2,198	2,065	2,460	4,525
1,960.2	2,576.2	4,536.4	i 71—75:e »	21	63	91	190	1,876	2,422	1,988	2,675	4,663
1,497.7	2,159.3	3,657.0	i 76—80:e »	11	53	63	171	1,679	2,328	1,753	2,552	4,305
901.3	1,446.9	2,348.2	i 81—85:e »	7	33	24	91	907	1,380	938	1,504	2,442
368.5	703.7	1,072.2	i 86—90:e »	2	17	9	50	364	656	375	723	1,098
78.7	179.2	257.9	i 91—95:e »	—	1	1	13	76	183	77	197	274
5.1	20.5	25.6	i 96—100:e »	—	1	—	—	8	13	8	14	22
0.1	0.6	0.7	i 101:a lefnadsåret	—	—	—	—	—	1	—	1	1
0.3	0.3	0.6	i 102:a »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0.1	0.4	0.5	i 103:e »	—	—	—	—	—	1	—	1	1
—	0.3	0.3	i 104:e »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0.1	0.1	i 106:e »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0.1	—	0.1	i 109:e »	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			Politiliken i Stockholm									
98.4	36.8	135.2	till åldern okände ...	—	—	—	—	—	—	100	25	125
37,788.9	36,230.9	74,019.8	 Summa							40,240	39,334	79,574

Specifikation af folkmängd, vigde par, födde och döde i hvar och en af rikets städer år 1856, efter alfabetisk ordning.

Städer.	Folk- mängd vid 1855 års slut.	Under år 1856					Folk- mängd vid 1856 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Alingsås	1,412	9	25	3	28	38	1,377	—	25
Arboga	2,387	27	70	6	76	68	2,500	105	—
Askersund	1,155	9	33	2	35	28	1,153	—	9
Borgholm	673	7	28	2	30	13	697	7	—
Borås	2,815	30	56	11	67	65	2,822	5	—
Calmar	7,554	59	205	28	233	245	7,672	130	—
Carlshamn	5,214	48	94	21	115	114	5,352	137	—
Carlskrona	14,513	112	362	65	427	261	14,708	29	—
Carlstad	4,128	21	75	44	119	172	4,163	88	—
Christianstad	5,594	37	124	29	153	114	5,611	—	22
Christinehamn	2,002	22	58	13	71	94	1,981	2	—
Cimbrishamn	1,373	10	37	5	42	25	1,405	15	—
Ekesjö	1,981	13	41	12	53	43	1,963	—	28
Engelholm	1,527	10	29	12	41	16	1,567	15	—
Enköping	1,410	10	19	6	25	42	1,429	36	—
Eskilstuna	4,031	25	92	30	122	199	4,195	241	—
Falun	4,618	30	120	37	157	104	4,635	—	36
Falkenberg	1,014	7	30	3	33	24	1,010	—	13
Falköping	807	7	19	3	22	20	844	35	—
Falsterbo	303	3	7	1	8	8	311	8	—
Gefle	9,587	94	249	57	306	259	10,332	698	—
Grenna	1,068	20	30	4	34	31	1,066	—	5
Göteborg	29,547	247	790	197	987	811	29,758	35	—
Halmstad	3,072	31	80	25	105	57	3,150	30	—
Haparanda	566	12	22	2	24	18	610	38	—
Hedemora	1,086	3	23	4	27	31	1,104	22	—
Helsingborg	4,473	43	115	34	149	86	4,606	70	—
Hernösand	3,103	23	80	19	99	93	3,108	—	1
Hjo	936	7	36	11	47	21	973	11	—
Hudiksvall	2,266	23	66	17	83	84	2,387	122	—
Jönköping	6,684	62	205	38	243	185	6,941	199	—
Kongelf	904	5	24	—	24	23	914	9	—
Kongsbacka	555	3	12	1	13	7	560	—	1
Köping	1,576	17	33	21	54	52	1,655	77	—

Städer.	Folk- mängd vid 1855 års slut.	Under år 1856					Folk- mängd vid 1856 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Laholm.....	1,143	5	33	2	35	25	1,111	—	42
Landskrona.....	4,833	33	159	28	187	81	5,096	157	—
Lidköping.....	2,883	16	85	9	94	60	3,072	155	—
Lindesberg.....	972	9	30	7	37	34	1,030	55	—
Linköping.....	5,733	46	118	35	153	172	5,807	93	—
Luleå.....	1,350	2	52	—	52	37	1,430	65	—
Lund.....	7,254	65	204	41	245	156	7,436	93	—
Malmköping.....	337	2	9	4	13	8	353	11	—
Malmö.....	15,808	106	493	86	579	347	16,465	425	—
Mariefred.....	629	6	10	2	12	16	631	6	—
Mariestad.....	2,195	19	58	17	75	57	2,233	20	—
Marstrand.....	943	7	34	4	38	28	915	—	38
Nora.....	986	12	21	8	29	36	995	16	—
Norrköping.....	17,950	171	454	118	572	645	18,488	611	—
Norrtelje.....	1,046	8	19	3	22	27	1,059	18	—
Nyköping.....	3,956	32	71	25	96	95	4,101	144	—
Oscarshamn.....	—	15	62	2	64	42	2,202	—	—
Philipstad.....	1,459	15	40	7	47	29	1,535	58	—
Piteå.....	1,545	14	41	6	47	33	1,529	—	30
Sala.....	3,308	20	70	16	86	93	3,348	47	—
Sigtuna.....	415	3	7	2	9	12	405	—	7
Skånör.....	771	2	20	—	20	11	795	15	—
Skara.....	2,096	19	58	5	63	35	2,168	44	—
Skellefteå.....	265	—	6	—	6	2	292	23	—
Skeninge.....	1,342	12	33	5	38	44	1,414	78	—
Sköfde.....	1,152	11	31	6	37	21	1,187	19	—
Stockholm.....	97,952	897	1,859	1,401	3,260	3,647	100,040	2,475	—
Strengnäs.....	1,409	6	23	6	29	41	1,451	54	—
Strömstad.....	1,478	8	35	1	36	33	1,504	23	—
Sundsvall.....	3,661	36	119	22	141	86	3,875	159	—
Säter.....	518	2	10	2	12	11	501	—	18
Söderhamn.....	2,183	24	64	8	72	55	2,317	117	—
Söderköping.....	1,366	10	31	11	42	55	1,349	—	4
Södertelje.....	1,332	12	29	5	34	28	1,475	137	—
Sölvesborg.....	1,523	13	35	7	42	41	1,526	2	—
Thorshälla.....	685	7	23	4	27	32	724	44	—
Trosa.....	466	2	7	1	8	11	449	—	14

Städer.	Folk- mängd vid 1855 års slut.	Under år 1856					Folk- mängd vid 1856 års slut.	Skilnad, hän- tydande på		
		Vigde par.	Lefvande födde.			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.	
			Äkta.	Oäkta.	Summa.					
Uddevalla	3,859	29	95	15	110	78	3,937	46	—	
Ulricehamn	1,308	10	32	3	35	16	1,385	58	—	
Umeå	1,654	15	59	9	68	49	1,705	32	—	
Uppsala	8,006	66	156	61	217	207	8,319	303	—	
Wadstena	2,236	13	31	14	45	80	2,277	76	—	
Warberg	2,360	11	47	4	51	55	2,405	49	—	
Waxholm	1,010	8	25	2	27	40	1,015	18	—	
Wenersborg	3,289	25	94	16	110	77	3,358	36	—	
Westervik	5,038	40	107	11	118	113	5,122	79	—	
Westerås	4,085	29	72	29	101	125	4,120	59	—	
Wexjö	2,960	20	65	24	89	66	2,984	1	—	
Wimmerby	1,559	13	38	6	44	59	1,588	44	—	
Wisby	4,852	42	134	27	161	133	5,040	160	—	
Ystad	5,056	31	122	25	147	78	5,071	—	54	
Åmål	1,541	15	30	4	34	41	1,578	44	—	
Örebro	5,807	53	131	47	178	184	6,078	277	—	
Öregrund	666	2	11	—	11	22	644	—	11	
Östersund	1,144	22	42	7	49	19	1,275	101	—	
Östhammar	568	2	16	2	18	18	565	—	3	
Summa	379,876	3,199	9,049	2,975	12,024	11,097	391,333	8,350	—	
Tillkommer den under den 1 Maj 1856 nybildade Staden Oscarshamns öfverflyttade folkmängd, som enligt uppgift vid nämnde års slut utgjorde 2,202 perso- ner, hvarifrån afgår skilnaden emellan här ofvan för nämnde stad upp- tagne födde och döde 22, hvadan alltså återstår									2,180	—
Summa inflyttade								10,530	—	

Anm. I sammanhang med hvad ofvan sid. 24 är upplyst torde ytterligare böra fastas uppmärksamhet derpå, att den här ofvan i rikets samtl. städer uppgifna folkmängden vid 1855 års slut med 1,099 öfverstiger uppgiften i underd. berättelsen för åren 1851—1855, 2:a afd. sid. 17. Orsakerna här till äro, dels att Skelleftea stad, hvars folkmängd ännu i 1855 års tabeller låg inräknad i landsbygden, enligt senare infordrade uppgifter nu kunnat här upptagas, dels att för Norrköpings stad den på mantalsskrifningen grundade folkmängdstabellen för 1855, hvilken efter då gällande ordning måste tjena till efterrättelse, uppgaf en folkmängd af blott 17,116, då deremot den på husförhörlängder grundade uppgiften från Pastorsembetet, hvilken enl. Kongl. Kung. den 4 Nov. 1859 *hädanefter* skall tjena till efterrättelse, för samma tidpunkt uppgaf 834 innevänar *mer*.

Äf främmande trosförvandter äro i ofvanstående summariska uppgift för städerna inräknade vigde par: 21, födde: 52 och döde: 44. I Generalsammandraget för hela riket hafva åter dessa, nu såsom tillföre, ej kunnat inberäknas, emedan uppgifterna aldrig kunnat erhållas nog detaljerade.

Folkmängden vid

Län.	Folkmängden den 31 Dec. 1855.			Lefvande födde under året 1856.			Döde under året 1856.		
	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	Summa.	m.	q.	Summa.
Stockholms Stad	44,687	53,265	97,952	1,710	1,550	3,260	1,983	1,664	3,647
Stockholms Län	56,961	61,095	118,056	1,463	1,392	2,855	1,728	1,664	3,392
Upsala »	42,930	47,947	90,877	1,185	1,144	2,329	1,074	1,080	2,154
Södermanlands »	59,958	63,726	123,684	1,746	1,645	3,391	1,484	1,446	2,930
Östergötlands »	111,477	119,881	231,358	3,510	3,401	6,911	3,063	2,993	6,056
Jönköpings »	80,095	86,496	166,591	2,743	2,604	5,347	1,639	1,666	3,305
Kronobergs »	69,519	74,188	143,707	2,470	2,353	4,823	1,361	1,442	2,803
Calmar »	104,212	108,220	212,432	3,607	3,469	7,076	2,409	2,398	4,807
Gotlands »	22,534	24,451	46,985	650	653	1,303	408	442	850
Blekinge »	54,098	57,157	111,255	1,984	1,889	3,873	1,228	1,330	2,558
Christianstads »	96,130	100,076	196,206	2,956	2,951	5,907	1,913	1,863	3,776
Malmöhus »	133,465	135,114	268,579	4,334	4,003	8,337	2,491	2,393	4,881
Hallands »	54,038	56,777	110,815	1,699	1,694	3,393	1,069	1,083	2,152
Göteborgs och Bohus »	95,889	100,773	196,662	3,223	3,111	6,334	2,113	2,023	4,136
Elfsborgs »	123,260	131,030	254,290	4,308	4,049	8,357	2,556	2,505	5,061
Skaraborgs »	101,949	106,846	208,795	3,719	3,486	7,205	2,292	2,264	4,556
Wernlands »	113,946	118,575	232,521	3,932	3,683	7,615	2,641	2,450	5,091
Örebro »	69,286	73,577	142,863	2,475	2,388	4,863	1,905	1,870	3,775
Westmanlands »	46,799	52,080	98,879	1,446	1,318	2,764	1,252	1,304	2,556
Kopparbergs »	75,476	83,279	158,755	2,525	2,373	4,898	1,399	1,432	2,831
Gefleborgs »	60,462	65,906	126,368	1,903	1,797	3,700	1,157	1,082	2,239
Wester-Norrlands... »	51,965	55,666	107,631	1,823	1,846	3,669	1,061	958	2,019
Jemtlands »	27,742	28,385	56,127	823	772	1,595	446	396	842
Westerbottens »	37,237	38,737	75,974	1,453	1,335	2,788	889	832	1,721
Norrbottnens »	30,999	32,650	63,649	1,261	1,228	2,489	708	769	1,477
Hela Riket	1,765,114	1,875,897	3,641,011	58,948	56,134	115,082	40,269	39,349	79,618
deraf									
å Landsbygden	1,589,805	1,671,330	3,261,135	52,760	50,298	103,058	31,490	31,031	62,521
i Städerna utom Stock- holm	130,622	151,302	281,924	4,478	4,286	8,764	3,796	3,654	7,450

1856 års slut.

Folkmängdsbeloppet den 31 December 1856						Skilnad häntydande på					
kalkuleradt efter nativitets- öfverskottet.			enligt uppgifterna i års- tabellerna.			inflyttning.			utflyttning.		
mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
44,414	53,151	97,565	45,810	54,230	100,040	1,396	1,079	2,475	—	—	—
56,696	60,823	117,519	56,590	60,619	117,209	—	—	—	106	204	310
43,041	48,011	91,052	43,131	48,003	91,134	90	—	90	—	8	8
60,220	63,925	124,145	59,925	63,755	123,680	—	—	—	295	170	465
111,924	120,289	232,213	111,739	120,008	231,747	—	—	—	185	281	466
81,199	87,434	168,633	80,842	87,170	168,012	—	—	—	357	264	621
70,628	75,099	145,727	70,166	74,735	144,901	—	—	—	462	364	826
105,410	109,291	214,701	105,281	109,137	214,418	—	—	—	129	154	283
22,776	24,662	47,438	22,974	24,743	47,717	198	81	279	—	—	—
54,854	57,716	112,570	54,838	57,722	112,560	—	6	6	16	—	16
97,173	101,164	198,337	96,511	100,755	197,266	—	—	—	662	409	1,071
135,308	136,724	272,032	134,705	136,550	271,255	—	—	—	603	174	777
54,668	57,388	112,056	54,515	57,281	111,796	—	—	—	153	107	260
96,999	101,861	198,860	96,867	101,850	198,717	—	—	—	132	11	143
125,012	132,574	257,586	124,593	132,264	256,857	—	—	—	419	310	729
103,376	108,068	211,444	103,044	107,906	210,950	—	—	—	332	162	494
115,237	119,808	235,045	114,844	119,427	234,271	—	—	—	393	381	774
69,856	74,095	143,951	69,814	73,975	143,789	—	—	—	42	120	162
46,993	52,094	99,087	46,967	52,151	99,118	—	57	57	26	—	26
76,602	84,220	160,822	76,662	84,186	160,848	60	—	60	—	34	34
61,208	66,621	127,829	61,638	66,924	128,562	430	303	733	—	—	—
52,727	56,554	109,281	53,014	56,735	109,749	287	181	468	—	—	—
28,119	28,761	56,880	28,115	28,688	56,803	—	—	—	4	73	77
37,801	39,240	77,041	37,788	39,169	76,947	—	—	—	23	71	94
31,552	33,109	64,661	31,543	33,099	64,642	—	—	—	9	10	19
1,783,793	1,892,682	3,676,475	1,781,906	1,891,052	3,672,958	—	—	—	1,887	1,600	3,487
1,608,075	1,657,597	3,265,672	1,600,539	1,681,116	3,281,655	—	—	—	7,536	6,481	14,017
131,304	151,934	283,238	135,557	155,736	291,293	4,253	3,802	8,055	—	—	—

4.

Areal och disposition af Städernas jordområde.

I anledning af väckt fråga om undersökning af de vid beskattningen af städernas handels- och industri-idkande innevånare m. fl. följda grunder, anhöllo Rikets åren 1850—1851 församlade Ständer, i underd. skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 28 Maj 1851, om tillsättandet af en Komité för den ifrågasatta undersökningens verkställande. En sådan Komité blef ock förordnad samt trädde i verksamhet den 14 April 1852, hvar efter dess arbeten fortgingo till och med en del af år 1859, då Komitén blef genom Nådiga Bref af den 1 Februari och 15 Juli upplöst, och de af densamma samlade uppgifter och handlingar samt utarbetade stadsbeskrifningar m. m. aflemnade till Statistiska Central-Byrån.

Bland annat emottogs sålunda den samling af kartor öfver rikets städer, hvilken enligt Komiténs uppdrag blifvit af Ingeniören Ljunggren utgifven, och Statistiska Central-Byrån erhöll Nådig befallning att öfvertaga den befattning, som Komitén förut haft, med hänsigt till afslutandet af detta karteverk, i hvilket då ännu felades städerna Askersund, Christinehamn, Hedemora, Filipstad, Stockholm, Söderhamn, Södertelje och Wimmerby. Detta högst förtjenstfulla karteverk upptager å hvarje blad jemväl en *summarisk* uppgift om arealen af stadens jordar, lägenheter och tomter m. m. Bland Komiténs handlingar finnas emellertid detaljerade arealbeskrifningar, hvilka *specifikt* uppgifva såväl disposition som vidd af samtliga jordar, lägenheter och tomter m. m.

Då nu de af Komitén fulländade stadsbeskrifningar, som bland annat redogöra jemväl för ifrågavarande detaljer, omfatta blott omkring tredjedelen af rikets städer, och det ej synes sannolikt hvarken att dessa vidlyftiga beskrifningar snart varda offentliggjorda, eller att dylika komma att utarbetas öfver de öfriga städerna, torde det så mycket mer vara af vigt att uppgifter, som utgöra början till en önskvärd arealstatistik öfver vårt land, ej må blott ligga gömda i ett arkiv. Det Ljunggrenska karteverket öfver städerna har utan tvifvel erhållit en icke obetydlig spridning, och de detaljerade uppgifter, hvarom nu är fråga, kunna anses som ett bihang till detta karteverk.

Derest utarbetningen af stadskartorna hade varit fullständigt afslutad, borde måhända hafva ifrågakommit att offentliggöra de detaljerade arealuppgifterna såsom en särskild afdelning af Bidragen till Sveriges officiella Statistik, omfattande Arealstatistiken, och detta så mycket hellre, som de undersökningar öfver areal m. m. af den till vår *landsbygd* hörande jordvidden, hvilka pågå för det s. k. ekonomiska karteverket, väl komma att lemna ett rikt material för denna del af Statistiken, hvilket lämpligast torde böra offentliggöras i nyssnämnde form. Emellertid äro, såsom ofvan blifvit antydt, alla stadskartorna ännu ej färdiga, och hvad den öfver hufvudstaden beträffar torde åtminstone denna länge få väntas, i anseende till de med dess utarbetande förknippade större kostnader.

Då under sådant förhållande någon *summarisk* redogörelse öfver arealen af samtliga stadsjordar m. m. ännu ej kan tillvägabringas, har det synts lämpligast att tills vidare begagna denna tidskrift till successift meddelande af de ifrågavarande uppgifterna länsvis och i den ordning, som tillgängligt material det tillåter.

Mångfalden af särskilda rubriker eller titlar för alla de ändamål, till hvilka städernas jordar äro disponerade, är så stor, att det för tabellarisk öfversigt tycktes blifva nästan oundgängligt att sammanslå flera titlar under en gemensam. Men en sådan åtgärd kunde lätt medföra den olägenhet, att den specifika uppgift, som sökes, ej kan återfinnas. I den nu valda formen för offentliggörandet har det blifvit möjligt, att för hvarje stad bibehålla oförändrade alla de särskilda dispositions-titlarne, sådana de i originalhandlingarne förekomma. Ej få bland dessa synas dock ej blott mera summariska, än hvad mången torde önska, utan ock i andra fall oegentliga. Antagligen har detta härrört af hinder, som ej kunnat undanröjas.

Berg.

Areal och disposition af städernas jordområde i Upsala län.

		Upsala år 1858.		Enköping år 1853.	
		Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.					
Tomter tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet *)		105	17 7	37	26 7
»	» Domkyrkan och Hel. Trefaldighetskyrkan (tomter, plantager m. m.)	7	19 8	—	—
»	» Erke-Biskopshuset	—	22 0	—	—
»	» Upsala Akademi (tomter, trädgårdar, plantager m. m.)	37	19 4	—	—
»	» Kathedral- och Folkskolorna	1	18 4	—	—
»	» Posthuset	—	2 8	—	—
»	» Länslasarettet	1	2 0	—	—
»	» Fromma stiftelser (Gubb-, Enk- och Fattighus)	—	22 3	—	—
»	» Staden, anslagne till rådhus, gästgifvaregård, begravningsplats, plantager m. m.	16	22 8	—	—
»	» Dito, stadskassan behållne	—	—	—	6 1
»	» anslagne till ecklesiastik- och skolstaternas aflöning	—	—	1	4 8
Summa areal af tomter		171	19 2	39	5 6
Torg, gator, gränder och öppna platser m. m.		46	15 5	24	3 4
Stadsplanens hela areal		218	2 7	63	9 0
Till staden lydande jordar och lägenheter.					
Tillhörige Borgare och innevånare i allmänhet		595	5 8	—	—
»	Kongl. Maj:t och Kronan: utarrenderade för Kronans räkn- ning	12	1 2	—	—
»	» » » » » Slottsstaten tillhörige	95	13 7	—	—
»	» » » » » Landshöfdingen på lön anslagne	67	24 8	—	—
»	» Upsala Kongl. Akademi: pensionsfonden underlagde	30	26 9	—	—
»	» » » » » Professorerne på lön anslagne	292	20 0	—	—
»	» Prins Gustafs folkskola	3	1 5	—	—
»	» Upsala Invalid- och korrektions-inrättning	4	24 1	—	—
»	» Staden, anslagne till: Stadens kyrkor, fromma stiftelser eller andra dylika allmänna in- rättningar	—	—	13	19 1
»	» » » » » Ecklesiastik-staten	43	7 4	—	—
»	» » » » » Ecklesiastik- och skolstaten	—	—	124	7 4
»	» » » » » Embets- och pensionsjord	34	22 3	—	—
»	» » » » » Stadens embets- och tjenstemäns samt betjentes aflöning	—	—	269	9 7
»	» » » » » Gästgifveriet	14	8 6	—	—
»	» » » » » Stadens Borgerskap	—	—	408	8 9
»	» » » » » Stadens framtida utvidgande	128	14 0	—	—
»	» » » » » utarrenderade för stadskassans räkning	—	—	9	30 1
»	» » » » » dels för Drätselkammarens räkning utarrenderade, dels på Borgerskapet indelte, men i mån af nuvarande innehafvares afgång till Drätsel- kammaren återgående	1,551	29 5	—	—
»	» » » » » annorlunda disponerade	—	—	1,370	8 8
Summa areal af jordar		2,874	7 8	2,195	20 0
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar		2,541	27 4	1,525	16 5
» skog och betesmark		332	12 4	670	3 5
		2,874	7 8	2,195	20 0
Impedimenter		128	14 8	81	14 0
Summa areal af städerna och deras jordar		3,220	25 3	2,340	11 0

*) Nationshusens tomter äro här inräknade i Upsala.

Areal och disposition af stadsjords-området i Kronobergs län.

	Wexiö år 1855.	
	Tunnland.	Kapp- land.
Den egentliga staden.		
Tomter, tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet.....	21	28.6
» » Länsresidenset	—	18.5
» » Kasernen	—	16.2
» » Gymnasium	—	12.5
» » Fattigskolan	—	7.3
» » Rådhuset	—	18.5
» » Öjaby pastorsboställe	—	6.3
» » Wederslöfs »	—	14.3
Summa areal af tomter	24	26.2
Torg, gator, gränder, öppna platser m. m.	16	16.5
Stadsplanens hela areal	41	10.7
Till staden lydande jordar och lägenheter.		
Tillhörande innevånare i allmänhet (sjelfägande jordar).....	446	29.7
» Kongl. Maj:t och Kronan (ännu ej inköpte)	1	19.2
» Kongl. Fångvårds-Styrelsen	—	22.8
Löningsjord till Ecklesiastik-staten	103	8.0
» » Magistraten	7	18.8
» » Landskansli-Vaktmästaren	1	28.2
Utarrenderade för Stadskassans räkning	846	7.2
Annorlunda disponerade, neml. till gemensamt bete, begravningsplats m. m.	295	25.0
Summa areal af jordar	1,703	30.9
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	558	27.5
» skog och betesmark	1,145	3.4
	1,703	30.9
Impedimenter	42	16.0
Summa areal af staden och dess jordområde	1,787	25.6

Areal och disposition af stadsjords-området å Gotland.

		Wisby år 1854.	
		Tunnland.	Kapp- land.
Den egentliga staden.			
Tomter, tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet.....		59	6 4
» » Kongl. Maj:t och Kronan		5	12 3
» » Kyrkan.....		2	15 2
» » Hospitalet		8	0 5
» behållne åt Stads-kassan		14	31 6
Summa areal af tomter		90	2 0
Torg, gator, gränder, öppna platser m. m.....		38	30 0
Stranden emellan stadsmuren och hafvet		12	—
Stadsplanens hela areal		141	—
Till staden lydande jordar och lägenheter.			
»Sjelfegande jord»: egendomsjordar.....	frijord 1,209 : 29 6 skattejord 742 : 2 8}	1,952	0 4
» » Lärdoms-skolans jord		26	12 0
» » Borgmästarens löningsjord		8	10 7
Kronojord: Tyghusets tomt		1	4 3
» Landskamererarens löningsjord		6	27 7
Kyrkojord: Biskopens löningsjord såsom stadspastor		35	27 4
» Stadskaplanens »		30	16 5
Hospitalets jord: Landshöfdingens löningsjord		12	12 6
» » Hospitals-Sysslomannens »		18	29 8
» » Arrendejordar		1,007	23 1
Stadsjord: Biskopens löningsjord såsom stadspastor		6	23 0
» Stadskaplanens »		3	20 7
» Stadsklockarens »		17	24 3
» Borgmästarens »		9	24 1
» till Skjutsningsbestyret anslagen		68	5 0
» till Kyrkogård m. m. »		3	11 7
» Arrendejordar		702	14 2
Summa areal af jordar		3,911	31 5
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar		1,514	8 8
» skog och betesmark.....		2,397	22 7
		3,911	31 5
Impedimenter.....		62	24 1
Summa areal af staden och dess jordområde		4,115	23 6

Anm. 1:o De inom stadsmuren belägna åkergårderna med namnet »Silfverhättan» äro upptagne bland de till staden lydande jordar.

2:o Vid jordarnes fördelning i Åker m. m. och Skog m. m. har den i Komiterades berättelse angående staden Wisby intagne arealtabell blifvit följd, hvarigenom denna fördelning kommit att något skilja sig från den å kartan angifna.

(Forts.)

Seth.

5.

**Folkmängd, vigde, födde, döde m. m. i hvarje län
och dess städer sedan Svenska tabellverkets
början år 1749.**

De ur Svenska tabellverket hemtade redogörelser, som blifvit *särskildt* från tryck utgifna, sträcka sig icke längre tillbaka än till och med året 1811. Dessa berättelser äro visserligen i allmänhet så uppställda, att dithörande tabeller lemna öfversigt öfver de hufvudsakliga data icke blott för hela riket gemensamt, utan ock för hvarje särskildt *län* och hvarje särskild *stad*. Men för flera år har det ansetts för kostbart att till tryck befordra alla till dessa berättelser hörande tabellbilagor, och härigenom hafva sålunda uppstått flera luckor uti de för allmänheten tillgängliga uppgifterna. Beträffande tiden före 1811 finnas till största delen endast summariska uppgifter för *hela* riket, och dessa ofta ofullständiga och spridda i en mängd band af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Handlingar.

Svenska tabellverkets höga värde för den statistiska forskningen i allmänhet har föranledt mig att i den nya serien af underdåniga berättelser, »Bidrag till Sveriges officiella Statistik», Litt. A, I, 1—3, omfattande egentligen tiderymden 1851—1855, jemväl lemna ett slags bokslut för *hela* riket öfver de sedan 1749 insamlade hufvudsakligaste uppgifterna, så vidt de från äldre tider förvarade arkivhandlingar sådant tillåtit. Vigten af ett sådant bokslut, utfördt jemväl för hvarje *län*, är måhända för den rent vetenskapliga forskningen ännu ej så stor, så länge denna oftast är begränsad inom jemförelser mellan hela länder och ej utsträckt jemväl till delar af dem. Men för en närmare kännedom om landet och dess utveckling är det obestriddigen en fördel att ega tillgång till en öfversigt af de förnämsta statistiska data beträffande dess särskilda *delar*, och ofta är det endast genom sådana öfversigter möjligt att förklara en mängd förhållanden, som omfatta det hela. Det har ock emellanåt inträffat, att sådana upplysningar från embetsverket äskats. Ofta har det varit lätt att meddela dem, dels ur de tryckta berättelserna, dels ur originalhandlingarne, men ej sällan har en i sådant hänseende begärd uppgift kräft vidlyftiga undersökningar, hvilka ej alltid ens kunnat lemna ett tillfredsställande resultat.

Såsom bihang till hvad redan för hela riket blifvit offentliggjordt, har jag alltså trott, att de förnämsta data, som vårt tabellverk allt ifrån dess början innehåller rörande hvarje *län* och hvarje *stad*, jemväl böra göras för allmänheten tillgängliga. För att kunna åstadkomma detta har till större delen varit nödigt att genomgå tabellverkets originalhandlingar och i ganska många fall göra nya omslut, för att rätta uppdagade fel och bringa uppgifterna i öfverensstämmelse med de tal, som redan för riket i dess helhet blifvit offentliggjorda. Tidpunkten för detta mödosamma arbete har ock måst väljas *nu*, dels emedan den dertill nödiga arbetskraft ej mer blir tillgänglig, när inom kort uppgifterna till befolkningsstatistiken enligt den nya planen komma att ingå och upptaga hela byråpersonalens tid, dels emedan dessa voluminösa uppgifter snart komma att äfven inom byråns lokal undantränga det gamla tabellarkivet, hvars anlåtande sedermera måste blifva förknippadt med större svårigheter.

Jag har trott denna tidskrift utgöra lämpligaste sättet för successivt offentliggörande af dessa redan fullständigt utarbetade öfversigter, som omfatta folkmängden af hvarje kön vid det uppgifna årets slut, antalet äkta par och hushåll vid samma tid, samt antalet årligen vigde, födde, döde jemte dödsfall genom sjelfmord och drunkning. Tabellformulären innehålla visserligen många flera rubriker, men dels skulle det hafva blifvit alltför vidlyftigt att upptaga dessa, dels äro uppgifterna rörande flera af dem af underordnad värde.

Det är vanligt, att en liten skilnad förefinnes mellan de uppgifna summorna af gifta männer och gifta qvinnor, och det är alltså brukligt, att antalet äkta par bestämmes på det sätt, att man tager det arithmetiska medeltalet af dessa båda summor. Så har äfven här blifvit gjordt.

Flera län hafva under det århundrade, som uppgifterna omfatta, undergått territoriella förändringar. Om dessa förbisesåges, skulle jemförelser mellan olika år blifva mycket vilseledande. Derföre hafva alla sådana territoriella förändringar, så vidt arkivhandlingarne sådant tillåtit, blifvit uppmärksammade, och nödige öfverflyttningar verkställdes, så att alla uppgifter i reglen hänföra sig till nuvarande territoriella område.

Den, som med eftertanka genomgår de i dessa tabeller meddelade sifferkolumnerna för hvarje län, kan der skåda en mängd de vigtigaste drag ur innevånarnes lif, ty hvarje siffra är här i sjelfva verket blott exponenten af mensklig lifsverk-

samhet, än stegrad, än hämmad, eller bestämd i en viss riktning genom samverkan af en mängd orsaker. Att ingå i forskningen öfver dessa orsaker och deras verkningar vid hvarje särskild tidpunkt skulle leda till en vidlyftighet, som vore oförenlig med närvarande syfte att blott framlägga urkunderna. Det torde väl få antagas, att dessa, offentliggjorde på sätt nu är afsedt, skola komma i händerna på personer, som, med kärlek till sin hembygd och kännedom om dess historia och lokalförhållanden, finna sig uppmanade till en utförligare bearbetning.

Då början göres med Stockholms stad, torde vara nödigt att erinra derom, att uppgifterna om dess folkmängd äro grundade icke på husförhörlängder, såsom för riket i öfrigt, med undantag till en del af Norrköpings stad, utan på mantalslängderna, på grund af hvilka till en början hvar tredje och sedan hvar femte år folkmängdstabeller genom Magistratens försorg upprättats. En sålunda beräknad folkmängd kan, särdeles i en hufvudstad, ej undgå att blifva mer eller mindre felaktig. Dock kan häraf ingalunda förklaras den fluktuation, som Tabellen utvisar, utan hufvudsakliga orsaken till denna ligger utan tvifvel i andra förhållanden, hvarigenom den blir så mycket betydelsefullare.

Uppgifterna om årligen ingångne äktenskap, födde och döde äro grundade på kyrkoböckerna, enligt de af Presterskapet afgifna s. k. nativitets- och mortalitets-tabellerna.

Till ledning vid begagnandet af de efterföljande tabellerna torde följande böra meddelas: 1749 var klen skörd i riket; 1752 farsot af Smittkoppor; 1756—57 missväxt och dyr tid samt farsot af Smittkoppor; 1757—62 Pommerska kriget; 1758 farsot af Smittkoppor; 1759 svår våldeld å Södermalm; 1762 $2\frac{1}{2}$ Kongl. Förordning om premier för vissa fabrikers flyttning från Stockholm; 1762—63 farsot af Smittkoppor; 1762—64 missväxt och dyr tid; 1762—65 farsot af nerv- och rötfebrar m. m.; 1763 svår finanskris; 1765 $\frac{3}{4}$ Kongl. Förordning om inrikes seglations- och upplagsfrihet för rikets uppstäder, stapelrätt åt Björneborg, Wasa, Gamla Carleby, Uleåborg och Hernösand, samt vidgad handelsfrihet åt andra; 1765—66 sträng räfst med vaxelkontoren och ny realisationsplan; 1768—69 farsot af Smittkoppor; 1771—72 allmän missväxt och hungersnöd, svår farsot af rötfeber m. m.; 1773 ökade farsoter jemväl af Smittkoppor; 1775 klen skörd; 1779 farsot af Smittkoppor; 1780—83 klena skördar; 1784 farsot af Smittkoppor; 1785 klen skörd; 1788—90 krig med Ryssland, farsot af rötfeber m. m.; 1798—1800 klena skördar och penningförlägenhet; 1800—1 farsot af Smittkoppor; 1806—10 krig; 1808—10 svåra fältsjukor och finansielt betryck; 1812 klen skörd; 1815 svår handelskris; 1816 och 1826 klena skördar; 1827 $\frac{5}{6}$ Kongl. Förordning om utvidgad segelfrihet och fraktfart å Mälaren och Hjelmarén; 1828—29 Nervfebrar gängse; 1834 svår Cholerafarsot; f. o. m. 1845 särdeles stor minskning af Finska handeln; 1853 svår Cholerafarsot, fortfarande ehuru lindrig hvarje följande år intill och med 1858; efter särdeles lifvad handel och rörelse under Rysslands krig med Vestmakterna, 1854—56, svår handelskris börjad år 1857.

Berg.

Stockholms Stad.

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Manlig.	Qvinlig.	Summa.		
År 1749 a)			53,464	8,246	9,870
» 1751 b)	24,629	31,071	55,700	7,960	9,780
» 1754 c)	28,201	33,565	61,766	9,679	10,097
» 1757 d)	33,293	38,570	71,863	12,094	11,707
» 1760	31,256	37,955	69,211	11,298	11,580
» 1763	33,585	39,404	72,989	12,142	12,042
» 1766	31,520	37,416	68,936	12,031	11,482
» 1769	31,352	37,393	68,745	11,667	11,169
» 1772 e)	32,921	39,523	72,444	11,285	12,000
» 1775 e)	33,491	39,030	72,521	11,290	12,000
» 1780	35,145	39,962	75,107	12,474	12,346
» 1785	36,119	38,924	75,043	11,820	12,796
» 1790	30,668	38,318	68,986	10,517	12,502
» 1795	34,632	40,559	75,191	11,699	13,320
» 1800	34,332	41,185	75,517	11,433	13,119
» 1805	33,267	39,385	72,652	10,493	14,495
» 1810	29,619	35,855	65,474	8,583	12,936
» 1815	33,824	39,165	72,989	9,591	13,444
» 1820	35,044	40,525	75,569	9,302	13,281
» 1825	36,497	42,976	79,473	9,484	14,436
» 1826	36,989	43,003	79,992	—	—
» 1827	36,604	42,922	79,526	—	—
» 1828	34,455	42,618	77,073	—	—
» 1829	33,221	42,150	75,371	—	—
» 1830	37,238	43,383	80,621	8,909	14,017
» 1831	37,925	43,758	81,683	—	—
» 1832	36,333	43,437	79,770	—	—
» 1833	36,448	43,649	80,097	—	—
» 1834	34,949	41,845	76,794	—	—
» 1835	38,853	43,802	82,655	8,583	14,164
» 1836	38,429	43,814	82,243	—	—
» 1837	38,549	44,406	82,955	—	—
» 1838	39,444	45,096	84,540	—	—
» 1839	39,364	45,036	84,400	—	—
» 1840	38,624	45,537	84,161	8,575	14,321

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Manlig.	Qvinlig.	Summa.		
År 1841	38,811	45,914	84,225	—	—
» 1842	37,674	46,020	83,694	—	—
» 1843	37,835	46,106	83,941	—	—
» 1844	37,968	46,966	84,934	—	—
» 1845	40,055	48,187	88,242	9,187	14,858
» 1846	41,218	49,492	90,710	—	—
» 1847	40,677	49,091	89,768	—	—
» 1848	41,091	48,752	89,843	—	—
» 1849	41,840	48,983	90,823	—	—
» 1850	42,492	50,578	93,070	10,007	16,160
» 1851	42,747	51,485	94,232	—	—
» 1852	43,247	52,138	95,385	—	—
» 1853	43,026	51,840	94,866	—	—
» 1854	43,434	52,516	95,950	—	—
» 1855	44,687	53,265	97,952	10,909	17,549
» 1856	45,810	54,230	100,040	—	—
» 1857	46,855	54,647	101,502	—	—
» 1858	46,851	55,937	102,788	—	—

Anmärknin g a r.

- a) Uppgifter saknas för de tomma rummen.
- b) Handlingarne berättiga till det autagande, att stadens garnison ej är inräknad i ofvanstående folkmängd.
- c) Folkmängden enligt Wargentins revision. »Krigsfolket med dess barn», endast summariskt uppgifne till 5,340, ej inberäknadt i ofvanstående folkmängd.
- d) I ofvanstående folkmängd äro inräknade 2,885 mankon tillhörande militären, och denna synes jemväl inräknad i folkmängdsuppgifterna för senare år.
- e) Folkmängden efter beräkningar af Wargentin och Nicander; ähta par och hushåll likaledes efter kalkul. Originaltabellerna saknas.

Stockholms Stad.

År	Väde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Döfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	Sia.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	Sia.	Sjelf mordare.	Drunknade.
År 1749	834	1,128	1,131	2,259						1,647	1,648	3,295		
» 1750	829	1,138	1,160	2,298	209	52	38	2	—	1,214	1,198	2,412	—	26
» 1751	852	1,205	1,213	2,418	226	47	38	1	—	1,330	1,405	2,735	1	18
» 1752	965	1,377	1,264	2,641	282	55	40	1	—	1,660	1,488	3,148	1	24
» 1753	879	1,333	1,250	2,583	255	46	35	1	—	1,326	1,174	2,500	2	33
» 1754	898	1,359	1,397	2,756	420	73	41	1	—	1,561	1,588	3,149	4	14
» 1755	929	1,397	1,387	2,784	297	71	44	—	—	1,795	1,671	3,466	2	30
» 1756	878	1,403	1,368	2,771	274	57	45	1	—	1,946	1,862	3,808	1	22
» 1757	803	1,346	1,283	2,629	271	64	53	—	—	1,935	2,023	3,958	2	15
» 1758	770	1,233	1,195	2,428	226	60	38	—	—	1,822	1,841	3,663	1	15
» 1759	952	1,253	1,241	2,494	271	60	57	1	—	1,711	1,595	3,306	1	24
» 1760	1,038	1,326	1,342	2,668	296	64	68	—	—	2,043	1,922	3,965	2	32
» 1761	882	1,379	1,362	2,741	322	102	50	—	—	1,766	1,635	3,401	3	32
» 1762	970	1,382	1,376	2,758	366	94	52	—	—	1,834	1,677	3,511	4	29
» 1763	948	1,294	1,154	2,448	296	95	43	—	—	2,611	2,393	5,004	4	18
» 1764	958	1,182	1,119	2,301	246	85	42	—	—	1,882	1,834	3,716	6	28
» 1765	920	1,260	1,223	2,483	294	84	58	—	—	1,856	1,646	3,502	6	39
» 1766	825	1,330	1,239	2,569	345	78	55	3	—	1,638	1,565	3,203	1	22
» 1767	938	1,285	1,228	2,513	371	55	37	—	—	1,500	1,381	2,881	2	26
» 1768	771	1,350	1,254	2,604	358	91	48	1	—	1,318	1,232	2,550	2	28
» 1769	805	1,231	1,260	2,491	373	72	37	—	—	1,351	1,325	2,676	2	22
» 1770	887	1,341	1,333	2,674	431	87	48	—	—	1,457	1,363	2,820	4	23
» 1771	790	1,288	1,250	2,538	401	70	34	—	—	1,621	1,567	3,188	1	17
» 1772	659	1,216	1,082	2,298	399	62	25	—	—	2,486	2,225	4,711	—	25
» 1773	716	1,010	943	1,953	294	47	32	—	—	2,004	1,894	3,898	5	26
» 1774	738	952	1,005	1,957	288	54	32	—	—	1,034	1,059	2,093	1	26
» 1775	881	1,354	1,331	2,685	437	85	46	—	—	1,651	1,598	3,249	1	27
» 1776	903	1,258	1,152	2,410	410	62	44	2	1	1,687	1,513	3,200	2	25
» 1777	856	1,187	1,095	2,282	218	64	34	3	—	1,690	1,541	3,231	2	26
» 1778	817	1,229	1,191	2,420	248	68	36	—	—	1,642	1,566	3,208	1	23
» 1779	841	1,422	1,348	2,770	400	77	39	1	—	1,482	1,354	2,836	3	26
» 1780	758	1,249	1,187	2,436	335	61	46	1	—	1,803	1,696	3,499	—	25
» 1781	634	1,211	1,198	2,409	314	59	42	1	—	1,978	1,800	3,778	—	35
» 1782	674	1,118	1,076	2,194	328	57	38	—	—	2,000	1,796	3,796	2	26

År	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf oskta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med				Döde.			Deraf		
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	F:r.	m.	q.	S:a.	Sjelf- inordnade.	Drunk- nade.		
1783	733	1,204	1,120	2,321	349	61	38	2	1	2,138	1,993	4,131	6	29		
» 1784	776	1,153	1,185	2,338	299	56	46	—	—	1,843	1,753	3,596	1	38		
» 1785	698	1,413	1,443	2,856	628	88	43	2	—	1,737	1,691	3,428	4	36		
» 1786	636	1,346	1,387	2,733	603	101	47	1	—	1,712	1,645	3,357	5	29		
» 1787	640	1,225	1,239	2,464	589	72	45	1	—	1,607	1,688	3,295	5	41		
» 1788	717	1,499	1,395	2,894	815	51	46	1	—	1,588	1,732	3,320	3	6		
» 1789	587	1,257	1,166	2,423	659	63	33	—	—	1,959	1,907	3,866	7	21		
» 1790	622	1,124	1,100	2,224	616	78	40	—	—	2,151	1,880	4,031	8	30		
» 1791	1,010	1,246	1,267	2,513	679	97	32	4	—	1,873	1,891	3,764	4	42		
» 1792	1,006	1,555	1,467	3,022	982	96	63	1	—	1,382	1,391	2,773	1	28		
» 1793	813	1,513	1,394	2,907	922	91	55	1	—	1,597	1,473	3,070	6	22		
» 1794	699	1,412	1,450	2,862	850	92	58	1	—	1,602	1,530	3,132	4	38		
» 1795	733	1,223	1,272	2,495	780	84	42	—	—	1,983	1,964	3,947	7	33		
» 1796	802	1,402	1,344	2,746	870	108	49	—	—	1,663	1,414	3,077	6	31		
» 1797	788	1,388	1,380	2,768	911	109	55	2	—	1,518	1,460	2,978	5	33		
» 1798	711	1,377	1,308	2,685	908	80	40	1	—	1,509	1,480	2,989	4	40		
» 1799	622	1,313	1,283	2,596	938	72	34	—	—	1,778	1,642	3,420	3	27		
» 1800	623	1,218	1,163	2,381	861	79	39	1	—	1,696	1,838	3,531	2	36		
» 1801	616	1,214	1,258	2,472	957	58	55	—	—	1,306	1,349	2,655	3	43		
» 1802	638	1,254	1,208	2,462	888	50	35	—	—	1,433	1,358	2,791	11	43		
» 1803	592	1,268	1,242	2,510	1,048	76	38	1	—	1,318	1,298	2,616	8	47		
» 1804	562	1,204	1,237	2,441	1,020	81	35	2	—	1,686	1,763	3,449	9	64		
» 1805	639	1,237	1,238	2,475	937	91	48	—	—	1,558	1,547	3,105	8	51		
» 1806	550	1,182	1,144	2,326	873	81	33	1	—	2,178	2,167	4,345	6	43		
» 1807	592	1,226	1,094	2,320	910	62	40	—	—	1,838	1,933	3,771	11	62		
» 1808	514	1,221	1,183	2,404	944	77	40	—	—	2,887	2,015	4,902	3	46		
» 1809	503	889	882	1,771	673	64	33	1	—	2,505	2,240	4,745	5	48		
» 1810	688	1,217	1,181	2,398	1,018	98	49	1	—	1,698	1,464	3,162	6	55		
» 1811	806	1,279	1,231	2,510	901	76	51	—	—	1,800	1,631	3,431	6	60		
» 1812	697	1,244	1,145	2,389	887	68	47	—	—	1,747	1,473	3,220	10	42		
» 1813	650	1,226	1,107	2,333	804	99	39	3	—	1,696	1,529	3,225	5	54		
» 1814	660	1,172	1,182	2,354	832	70	51	—	—	1,229	1,172	2,401	12	56		
» 1815	722	1,306	1,221	2,527	926	79	56	1	—	1,426	1,271	2,697	5	65		
» 1816	754	1,399	1,411	2,810	1,053	129	50	—	—	1,493	1,315	2,808	18	61		
» 1817	581	1,344	1,331	2,675	1,024	62	27	1	—	1,600	1,550	3,150	10	46		
» 1818	603	1,272	1,271	2,543	921	61	35	2	—	1,720	1,547	3,267	12	34		
» 1819	560	1,263	1,252	2,515	922	96	52	1	—	1,821	1,840	3,661	11	66		
» 1820	509	1,130	1,081	2,211	788	72	39	1	—	1,906	1,828	3,734	20	58		

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Sjelf. mordare.	Druk- nede.
År 1821.....	608	1,236	1,192	2,428	931	112	46	1	1	1,610	1,354	2,964	12	77
» 1822.....	697	1,342	1,309	2,651	1,049	113	38	3	—	1,593	1,293	2,886	16	72
» 1823.....	763	1,393	1,312	2,705	1,008	107	45	1	—	1,544	1,269	2,813	17	82
» 1824.....	711	1,346	1,346	2,692	1,054	104	51	2	—	1,775	1,381	3,156	28	90
» 1825.....	732	1,347	1,350	2,697	1,012	120	41	1	—	1,622	1,380	3,002	10	77
» 1826.....	745	1,456	1,285	2,741	1,061	115	31	—	—	2,080	1,712	3,792	21	115
» 1827.....	586	1,305	1,234	2,539	927	123	31	—	—	2,212	1,774	3,986	16	56
» 1828.....	650	1,338	1,338	2,676	1,002	124	52	1	—	2,431	1,864	4,295	12	59
» 1829.....	626	1,216	1,249	2,465	898	126	31	—	—	2,555	1,851	4,406	24	45
» 1830.....	652	1,219	1,235	2,454	924	136	36	—	—	2,111	1,590	3,701	15	50
» 1831.....	605	1,299	1,271	2,570	986	151	43	—	—	1,852	1,759	3,611	22	49
» 1832.....	581	1,275	1,232	2,507	980	134	41	2	—	1,621	1,427	3,048	19	51
» 1833.....	664	1,400	1,400	2,800	1,091	147	28	—	—	1,752	1,428	3,180	20	51
» 1834.....	664	1,397	1,304	2,701	1,196	166	36	1	—	3,703	3,409	7,112	8	50
» 1835.....	763	1,405	1,308	2,713	1,156	148	33	3	—	1,566	1,267	2,833	9	32
» 1836.....	701	1,447	1,344	2,791	1,173	215	34	2	—	1,964	1,522	3,485	13	22
» 1837.....	674	1,297	1,224	2,521	987	144	26	—	—	2,105	1,728	3,833	15	37
» 1838.....	572	1,377	1,337	2,714	1,137	164	39	—	—	2,443	1,918	4,361	17	29
» 1839.....	607	1,287	1,279	2,566	1,074	164	28	—	—	1,794	1,510	3,304	18	46
» 1840.....	583	1,394	1,359	2,753	1,229	184	36	—	—	1,814	1,505	3,319	12	38
» 1841.....	643	1,403	1,240	2,643	1,182	186	34	—	—	1,770	1,549	3,319	7	35
» 1842.....	611	1,401	1,387	2,788	1,247	151	49	—	—	1,787	1,451	3,238	7	50
» 1843.....	616	1,492	1,381	2,873	1,282	172	48	1	—	1,744	1,601	3,345	17	41
» 1844.....	661	1,432	1,435	2,867	1,313	163	54	—	—	1,733	1,431	3,164	23	44
» 1845.....	639	1,460	1,484	2,944	1,340	156	38	—	—	1,616	1,488	3,104	14	43
» 1846.....	575	1,416	1,320	2,736	1,208	145	36	—	—	2,024	1,843	3,867	11	40
» 1847.....	583	1,413	1,347	2,760	1,207	129	43	—	—	1,539	1,360	2,899	25	28
» 1848.....	650	1,467	1,392	2,859	1,301	138	40	1	—	1,817	1,537	3,354	15	33
» 1849.....	717	1,598	1,523	3,121	1,375	191	43	—	—	1,858	1,640	3,498	15	45
» 1850.....	762	1,661	1,529	3,190	1,424	162	34	—	—	2,059	1,816	3,875	18	39
» 1851.....	762	1,599	1,649	3,248	1,479	171	42	2	—	1,930	1,651	3,581	12	34
» 1852.....	720	1,731	1,597	3,328	1,500	175	41	1	—	2,001	1,691	3,692	27	39
» 1853.....	747	1,657	1,463	3,120	1,434	192	45	1	—	3,019	2,872	5,891	18	26
» 1854.....	883	1,623	1,554	3,177	1,404	202	49	1	—	2,085	1,961	4,046	16	23
» 1855.....	918	1,709	1,694	3,403	1,570	206	49	2	—	2,094	2,033	4,127	25	32
» 1856.....	884	1,697	1,534	3,231	1,395	211	45	3	—	1,967	1,652	3,619	21	34
» 1857.....	961	1,850	1,632	3,482	1,449	223	57	2	—	2,703	2,301	5,004	18	31
» 1858.....	1,003	1,942	1,953	3,895	1,610	229	69	—	—	2,186	1,894	4,080	29	37

Westerling m. fl.

6.

Öfversigt öfver uppgifter, som blifvit samlade inom vissa grenar af Rikets officiella Statistik.

Statistiska Central-Byrån har bland annat åliggandet att i ett särskildt ordnadtt statistiskt arkiv samla och bevara alla slags tillförlitliga uppgifter, samt att på grund af sådana uppgifter ombesörja fortgående öfversigter öfver särskilda grenar af den officiella statistiken, att dels för upplysningar tillhandahållas, dels enligt bestämd plan offentliggöras. Utom de primäruppgifter, som den sjelf insamlar, bearbetar och offentliggör, skulle Byrån sålunda kunna få ett snart sagdt obegränsadt fält för samlingar och arbeten i alla rigtningar.

Kosan måste här styras rätt, om den ej skall afleda på villovägar, från hvilka återgången kan blifva svår, ja omöjlig. Spridda statistiska uppgifter finnas från århundraden tillbaka; det gifves knappast något arkiv, ur hvilket icke sådane skulle kunna framletas. Den, som försökt arkivforskningens mödor, inser ock lätt, att uppsökandet af arkivernas statistiska data från äldre tider skulle kunna för årtal upptaga hela arbetspersonalen i Statistiska Central-Byrån.

Då det är erkändt, att otillförlitliga uppgifter icke förtjena samlas eller bearbetas, allra minst på Statens bekostnad, så skulle naturligtvis ock af denna sanning följa nödvändigheten för Byrån att jemväl pröfva *tillförlitligheten* af alla sådane uppgifter, med hvilkas ursprungliga insamlande den ej haft någon befattning. Att utföra en sådan pröfning af alla de uppgifter, som kunde komma i fråga att samlas i ett statistiskt arkiv, skulle, utom den fruktlösa tidspillan, i de flesta fall blifva en ren omöjlighet.

Det är alltså nödvändigt att uppdraga en gräns emellan det, som utgör föremål för den enskilde forskarens åtgärder, och det som af embetsverket skall åtgöras med hänsigt till *nutidens* behof af och tillgångar att underhålla en fortlöpande officiel statistisk redogörelse, grundad på fortgående primäruppgifter. Dessa primäruppgifters samlande och bevarande tillhör naturligtvis det särskilda embetsverk, af hvilket de blifvit infordrade och skola bearbetas. Att sammanföra dem i ett *gemensamt* statistiskt arkiv vore af flera skäl en omöjlighet.

Statistiska Central-Byråns arkiv bör deremot innehålla fullständiga samlingar af alla de berättelser, som, grundade på dylika primäruppgifter, af embetsverken särskildt från tryck utgifvits. Sådana berättelser äro ock till Byråns bibliothek anskaffade. De hithörande berättelser, hvilka endast i Post- och Inrikes tidningar tryckas, äro jemväl för senaste tider i Byråns arkiv samlade. Men en mängd redogörelser, som beröra än den ena, än den andra grenen af Statistiken, tryckas dels särskildt, utan att komma i bokhandeln, dels i tidningar, som Byrån ej eger att hålla. Med hänsigt till detta slag af statistiska uppgifter anlätades i April månad 1859 samtliga Konungens Befallningshafvandes biträde, att från alla de verk och inrättningar inom länen, hvilka från tryck utgifva berättelser och förvaltningsredogörelser, åt Byråns arkiv måtte kunna förskaffas exemplar af de hittills utgifna i så fullständiga serier, som möjligt, samt för framtiden ett exemplar af hvarje utkommen berättelse. Arkivet har genom den välvilja, hvarmed denna framställning upptagits, vunnit en ej ringa tillväxt. (Jfr ofvan sid. 21).

En ytterligare sådan synes ock lämpligen kunna beredas, om de tillfälliga Komitéer, som, ofta med stor uppoffring af både arbete och kostnad, insamla statistiska uppgifter, ålades att efter sin upplösning aflemna sina statistiska samlingar till Byrån, på sätt redan några gånger varit händelsen.

Beträffande de *öfversigter* öfver särskilda grenar af Statistiken, hvilka, jemväl utom området för egna underd. berättelser, Byrån eger att ombesörja, så har hvarje tillfälle, som af andra göromål medgifvits, blifvit så väl af tjenstemännen som extraordinarierne begagnadt till dylika öfversigters utarbetande med ledning af arkivets samlingar. I åtskilliga fall hafva jemväl försök blifvit gjorda att, med begagnande af manuskripthandlingar, till låns uttagne från andra embetsverk, dels sammanställa tablåer öfver förhållanden, hvilka ej blifvit i tryck meddelade, dels komplettera luckor i tryckta redogörelser.

Om man nu ej vill till värdigheten af officiel Statistik upphöja hvarje rad eller kolumn af siffror, som kan afskrifvas ur en embetsberättelse, tryckt eller otryckt, så måste sanningsenligt medgifvas, att i det öfvervägande flertalet dessa öfversigter visat sig föga löna arbetskostnad och möda. Den statistiska öfversigten bör nemligen framlägga resultatet af en serie af iakttagelser, hvilka oafbrutet fortgått efter samma förfarings-sätt eller method och med lika grannlagenhet blifvit pröfvade och sammanställde. Endast under sådant vilkor har den säkert

värde såsom grund för omdömen och slutsatser, endast under detta villkor torde den inför allmänheten böra framträda såsom frukt af ett Statistiskt embetsverks åtgörande. I motsatt fall tjenar den både att missleda och att blotta svagheter och brister, som lämpligare borde döljas. Nu är tyvärr oftast händelsen, särdeles när man går flera år tillbaka, att man än påträffar luckor i iakttagelserna för ett eller flera år, än förändrade metoder och grunder, som afbryta möjligheten af jämförelser, än rent af stridiga och felaktiga uppgifter, hvilka numera ej kunna rättas, o. s. v. I allmänhet framträder ock tydligt bristen på en klar uppfattning af den statistiska undersökningsmethodens stränga kraf, hvilka först blifvit i dagen lagda genom de Statistiska Kongresserna i senaste tider.

Det lider sålunda intet tvifvel, att bearbetandet och offentliggörandet af statistiska öfversigter, sådana som de nu ifrågasvarande böra vara, egentligen först då får värde, när inom alla eller flertalet grenar af den officiella Statistiken tillfredsställande metoder för primäriakttagelsernas insamlande och bearbetande hunnit införas och bära sina frukter.

Bland den mängd utdrag ur officiella handlingar, som redan i Byrån blifvit gjorda och ytterligare, så vidt tiden medgifver, komma att göras, kunna dock flera vara förtjente af offentlighet, och skola de alltså i denna tidskrift tid efter annan meddelas. Af det anförda följer klart nog, att detta ännu icke kan ske med någon sådan ordning emellan ämnena, som en systematisk afhandling i Statistiken kräfver. Tidskriftens ringa utrymme egnar sig ej heller åt annat än kortare meddelanden. Hvad som hemtats ur officiella redogörelser kan ej innehålla något *nytt*. Men sammanställningen af en mängd års iakttagelser och resultater, med korta häntydningar på orsaker och verkningar, torde dock kunna erbjuda tafflor, som få värde derigenom, att de inom en trängre ram lätt öfverskådligt framställa hvad som ofta kan kosta ej ringa möda att få sammanfördt, då det mången gång är svårt att åtkomma fullständiga samlingar till och med af tryckta berättelser och redogörelser.

Berg.

**Öfversigt af Bevillingen efter 1:sta artikeln eller den s. k.
personliga skyddsafgiften a).**

	Männer.	Hustrur.	Mågar, Söner och Drängar.	Son- hustrur, Döttrar och Pigor.	Summa Personer, som erläg- ga denna afgift.	Debiterad be- villing efter 1:sta Art. Riksmünt. R:dr öre	
För år 1813 b)	414,708	439,006	241,503	306,251	1,431,358	1,532,454	25
» » 1814	409,350	433,011	243,000	306,282	1,421,829	1,496,090	69
» » 1815	403,135	424,795	251,823	311,968	1,418,121	1,497,197	81
» » 1816 c)	396,682	418,521	255,892	306,759	1,377,854	1,449,668	—
» » 1817	395,857	421,764	255,364	303,749	1,376,734	1,451,466	87
» » 1818	397,094	424,062	259,836	305,328	1,386,320	1,462,159	75
» » 1819	396,899	423,230	259,166	304,392	1,383,687	1,457,403	56
» » 1820	397,074	423,395	261,354	304,372	1,386,195	1,461,279	62
» » 1821	396,499	424,577	265,768	306,182	1,393,026	1,468,978	81
» » 1822	399,762	429,187	268,964	308,112	1,406,025	1,484,024	69
» » 1823	403,914	434,243	270,301	308,317	1,416,775	1,497,210	—
» » 1824 d)	404,476	433,717	237,496	272,415	1,348,104	1,342,397	3
» » 1825	410,425	442,026	239,286	270,095	1,361,832	1,355,993	37
» » 1826	415,166	447,955	238,549	268,232	1,369,902	1,364,058	61
» » 1827	419,220	453,078	234,001	263,641	1,369,940	1,363,672	58
» » 1828	420,893	456,819	238,236	266,283	1,382,231	1,375,523	62
» » 1829	423,578	461,284	242,735	271,114	1,398,711	1,391,633	89
» » 1830	425,624	463,770	244,518	272,997	1,406,909	1,399,808	26
» » 1831 e)	429,211	466,428	242,733	271,383	1,409,755	1,402,918	4
» » 1832	426,089	461,322	243,348	271,820	1,402,579	1,396,365	78
» » 1833	430,566	467,543	250,983	280,257	1,429,349	1,422,732	9
» » 1834	434,473	474,185	259,152	288,419	1,456,229	1,419,050	45
» » 1835	434,456	476,315	263,338	291,102	1,465,211	1,458,249	37
» » 1836 f)	442,908	483,570	267,313	295,515	1,489,306	1,481,995	45
» » 1837	446,632	488,349	272,057	302,276	1,509,314	1,501,864	3
» » 1838	449,299	492,462	276,497	307,032	1,525,290	1,517,419	23
» » 1839	449,971	492,688	282,791	315,278	1,510,728	1,533,438	15
» » 1840	451,707	493,890	291,448	324,036	1,561,081	1,554,550	94
» » 1841	453,744	495,915	301,203	334,411	1,585,273	1,579,035	22
» » 1842 g)	455,765	497,669	279,421	311,770	1,544,625	839,141	6
» » 1843	460,081	502,256	286,921	319,378	1,568,636	852,359	44
» » 1844	466,240	509,453	295,387	325,128	1,599,208	869,053	40
» » 1845	472,156	515,699	302,622	337,107	1,627,584	884,794	3

7.

Hvarjehanda.

Om Spaniens officiella Statistik.

Det har nyligen varit fråga om Spaniens upptagande bland de s. k. Stormagterna. Sjelf har Spanien redan genom åtgärder för sin officiella Statistik ställt sig i jembredd med dessa.

Vid den Statistiska Kongressen i Brüssel år 1853 yttrade Spaniens officiella representant: de länder, som ännu stå långt tillbaka, hafva framför dem, som göra raska framsteg, den fördelen att kunna tillägna sig hvad andras erfarenhet bevisat vara ändamålsenligt och icke behöfva se, mången gång förträffliga, egna inrättningar förstöras, derföre att de ej begripas — i detta hänseende kan Spanien alltså lyckönska sig till sin långsamhet. Någon officiel statistik var då ännu ej organiserad i detta land. År 1855 hade Spanien intet officiellt ombud vid Kongressen i Paris, och den enskilda representanten derifrån hade intet att meddela om någon organisation af landets officiella Statistik, men han roade Kongressen, då han under en diskussion skämtade öfver det vanliga förhållandet, att man väl vill hafva officiel statistik, men ej begriper, att sådan omöjligen kan anskaffas utan betydliga kostnader.

Men snart inträdde en stor förändring, som ådagalade den mäktiga inflytelsen äfven på Spanien af den officiella Statistikkens, i det öfriga Europa erkända, kraf. Genom Kongl. beslut af den 5 Nov. 1856 inrättades i Madrid en *Statistisk Central-Kommission*, hvars medlemmar utgöras af de Souschefer i Ministererna, som med statistiska frågor hafva mesta beröring, samt af andra utmärkta män. — Minister-Presidenten är sjelf Ordförande, för att bland annat bereda Kommissionen myndighet att från samtliga Ministerer infordra uppgifter. I denna Central-kommission ordnas de statistiska uppgifterna för offentliggörande.

I hvar och en af rikets 49 provinser är, under omedelbar ledning af Guvernören, bildad en permanent *Statistisk Provinsial-Kommission*, som skall leda, granska och sammanställa de statistiska undersökningarne provinsvis. Inom hvarje provins åter insamlas och sammanställas de statistiska primäruppgifterna af *Statistiska Distrikts-Kommissioner*, till lika antal med de be-

fintliga domstolarne i första instansen, och i dessa kommissioner är domaren jemväl ordförande och ledare af arbetet.

Ledamotskapet i alla dessa kommissioner är förklaradt vara en hedersplats, för hvilken i reglen ingen lön erhålles. Detta oaktadt upptager Spaniens budget för året 1859 följande anslag, nemligen:

för Statistiska Central-Kommissionen	R:dr	R:mt	102,950;
» » Provinsial-Kommissionerna » »			248,500;
» extra-ordinära utgifter till Statistiken » »			230,750;
S:a R:dr R:mt			582,200;
hvertill kan ytterligare läggas för kadaster- och topografiska kartor.....	»	»	39,050.

Då Spaniens officiella representant vid Statistiska Kongressen i Wien år 1857 hade den glädjen att kunna meddela nyheten om ofvanstående organisation af sitt lands officiella Statistik, kunde han jemväl tillägga, att landet gått sin regering till mötes med en beredvillighet, större än man vågat hoppas. Den första åtgärd, som tog Statistiska Central-Kommissionens verksamhet i anspråk, var förberedandet och utförandet af en census eller folkräkning i hela riket den 21 Maj 1857. Man var beredd att dervid möta stora svårigheter af de ogrundade farhågor för höjda pålagor, hvarmed folket ofta uppfattar anbefallda statistiska undersökningar. Men, säger Representanten Grefve Ripalda, långt ifrån att göra några sådana svårigheter, lät folket tvertom af sin nationalstolthet hänföra sig att ej blott understödja Regeringens afsigter, utan ofta göra mer, än hvad man af dem begärt. Med denna sinnesstämning hos folket utfördes census i sådant lugn och med så oväntad noggrannhet, att man beslöt sig till att redan den 15 Juli s. å. utsända formulär för insamlande af en mängd ytterligare uppgifter, dem man till en början ej vågat ifrågasätta.

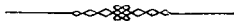
Redogörelsen för Census är publicerad i folio under titeln: »Censo de la poblacion de España — — por la Comision de estadistica general del reino. 1858.» Samma Kommission har derjemte med 1859 börjat utgifva: »Anuario estadistico de España.»

Vid kongressen i London sistl. sommar, der samme representant framlade nyssnämnda publikationer, ansåg han sig ock ega skäl förklara, att den officiella Statistiken ej kunde önska mer än hvad Spaniens Regering och folk gjort för densamma.

Spaniens befolkningsstatistik lider dock af en väsentlig brist, som i hög grad förringar dess användbarhet för vetenskapliga ändamål, nemligen att all redogörelse öfver befolkningens årliga förändringar genom vigde, födde och döde m. m. helt och hållet saknas, och att sålunda jemväl den kontroll öfver resultaten af census, som en sådan årlig redogörelse lemnar, ej kan der åstadkommas.

(Forts.)

Berg.

1.

Till Statistiska embetsverkets historia och organisation.

(Forts. från sid. 15 i första häftet.)

Till det afseende, som Kongl. Maj:t kunde täckas dervid Riksdagen 1859—1860. fästa i Nåd. proposition rörande embetsverkets behof under statsregleringsperioden 1861—1863, afgafs af t. f. Chefen ett memorial af den 23 Aug. 1859. Med uteslutande af hvad härutinnan anfördes rörande anslag till materiela behof m. m., yttrades i afseende på behofven för Statistiska Central-Byråns tre tjänstemän följande:

»Under en lång tvekan, huruvida jag skulle våga att åtaga T. f. Chefens förslag. mig den nådigst erbjudna befattningen af Föreståndare för Statistiska Central-Byrån, saknade jag ej tillfälle att noga öfverväga hela vidden af ansvaret för organisationen och ledningen af det nya embetsverket. Ju mera afskräckande detta ansvar dervid för mig framstod, desto mera måste jag söka att göra mig reda för de villkor i embetsverkets organisation, på hvilka hopp om framgång skulle kunna grundas.

I afseende på föremålet för Byråns verksamhet: *officiel Statistik*, måste jag antaga, att dervid ej bör fästas annan betydelse, än den i andra länders likartade embetsverk gällande och i särskilda Komité-betänkandet af den 18 Juni 1856 antagna, nemligen en från de bästa källor, vare sig offentliga myndigheter eller enskilda personer, å Statens vägnar gjord, granskad och ordnad fortgående samling af statistiska uppgifter. En sådan betydelse utesluter ingalunda, enligt min uppfattning, det statistiska embetsverkets pligt att jemväl resumera de obestriddliga slutsatserna af samlade tillförlitliga fakta, men förbjuder detsamma att öfverskrida den gräns, vid hvilken Statsökonomien börjar att till theoretiska lärosatser och förvaltningsmaximer kombinera de statistiska data.

En sådan betydelse af orden: *officiel Statistik*, särskildt tillämpad på Sverige, der i hela mångfalden af offentliggjorda redogörelser dock ännu knappast mer än ett eller annat af den officiella Statistikens minsta områden kan sägas vara bearbetadt medelst strängt granskade och ordnade uppgifter ur de bästa källor, måste ovillkorligt leda mig derhän, att såsom vårt första och vigtigaste behof uppfatta och eftersträfvat en efter nutidens kraf lämpad grundlig method för de statistiska uppgifternas in-

samlande och bearbetande. Att söka genomföra en sådan method och derigenom efterhand kunna bereda en växande tillgång på statistiska data af den halt, att de kunna läggas till säker grund för både vetenskap och statsförvaltning, är alltså enligt min tanke hufvudföremålet för den Statistiska Central-Byråns verksamhet.

Ett annat uppfattningssätt af statistikens bearbetning har dock ingalunda för vårt land varit främmande — ett uppfattningssätt, som velat skörda frukter före utsäde och mognad, som trott statistikens kraf kunna fyllas genom blotta sammanhopandet af tillgängliga uppgifter från olika tider och källor och af mer eller mindre obepröfvad halt, samt derjemte med gissningar och förslagsmeningar försökt att fylla de talrika luckorna. Den under sednare hälften af 1820-talet under Kongl. Landbruks-Akademiens inseende påbörjade s. k. Riks-statistiken (Komitébetänkandet sidd. 160, 162 och 163) utgör ock ett exempel af ett sådant uppfattningssätt af Statistikens bearbetning, hvarigenom en Statistisk Central-Byrå enligt min åsigt skulle blifva inledd å de våldigaste villovägar.

Vore det nu i vårt land en lätt sak att, om ej för alla, åtminstone för flertalet af statistikens grenar kunna tillvägabrunga och offentliggöra serier af tillförlitliga statistiska uppgifter, så kunde man möjligen hoppas, att framträdandet af den ena statistiska detalj-redogörelsen kort efter den andra snart skulle kunna förskaffa ett allmännare erkännande åt en sådan rigtning af embetsverket, som den, hvilken jag uppfattat såsom den rätta.

Men de svårigheter, som den officiela statistiken här i landet har att bekämpa, äro större än i flertalet andra stater, och deraf måste blifva en följd, att arbetets bedrifvande efter en sträng och grundlig method ej kan bringa frukter till mognad med den skyndsamhet och af den mångfald, som vore önskvärda. Landets stora utsträckning och glesa befolkning med deraf följande ofantliga kostnader för statistiska primäruppgifters insamlande genom särskilda agenter — räknare och dylikt — måste redan för sig och utan afseende på andra dermed förknippade olägenheter aflägsna tanken på denna methods användande.

Åtminstone för min del skulle jag ej våga att härstädes grunda ens någon enda gren af den officiela statistiken ensamt på sådana Statistiska Provinsial-kommissioner, som, i några andra länder försökta, ej heller visat sig äga annat än en in-

direkt gagnande inflytelse, hufvudsakligen bestående deruti, att minska oviljan hos allmänheten mot statistiska uppgifters meddelande.

Då i de flesta andra länder de statistiska embetsverken dels från de lokala myndigheter, som motsvara våra läns-, stifts- och stadsstyrelser, dels från de särskilda Regerings-Departementen få emottaga mer eller mindre fullständigt granskade och utarbetade statistiska redogörelser för resp. territoriella områden och grenar af statistiken, och dessa redogörelsers anordning för offentliggörande endast påkallar relativt ringa arbete inom den Centrala Statistiska Byrån, möter deremot en sådan genväg här i Sverige hinder, som åtminstone för det närvarande och den närmaste framtiden blott i mycket ringa mån tillåta dess anlåtande. Hvarken inom de periferiska lokalmyndigheterna eller flertalet af de centrala embetsverken och Regerings-departementen finnes härstädes den nödiga tjenstemannapersonal, som mer eller mindre uteslutande skulle kunna egna sig åt statistiska primär-uppgifters årliga insamlande, granskning och ordnande, så att det centrala embetsverket kunde få emottaga t. ex. för hvarje af Rikets 24 län ett till den grad utarbetadt material, att detsamma inom Central-Byrån hufvudsakligen blott behöfde bearbetas till en sammanställning för hela Riket. Inom vår befolknings-statistik har erfarenheten ock redan i slutet af förra seklet gifvit utslag i detta hänseende, då man fann sig nödsakad att frånträda både läns- och stifts-tabellers utarbetande af Läns- och Stifts-styrelserna, och låta uppgifterna för prosterier och stadsförsamlingar ingå direkte till d. v. Tabell-Kommissionen, för att der granskas och bearbetas.

Under det Statistiska Central-Byrån alltid kommer att stå i största beroende af såväl de lokala som öfriga centrala myndigheter, i och för medverkan till de primära uppgifternas insamlande och anskaffande, kan den deremot i min tanke aldrig, utan fara att förfela sin bestämmelse, låta ett sådant beroende gå derhän, att densamma ej skulle sträfvat att sjelf kunna utöfva all den granskning och verkställa all den bearbetning, som af lokalmyndigheterna ej kan medhinnas.

Flera frågor, som ej egentligen tillhöra statistikens område, men hvilkas lösning utgör vilkor för eller väsentligt underlättar dess bearbetning, måste ock till större eller mindre del handläggas af Statistiska Central-Byrån, såsom t. ex. den om ordnandet af landets administrativa indelning, om arealen af den jord, som utgör föremål för innevärnarnes verksamhet m. fl. dylika.

Att arbetet inom en Statistisk Byrå väsentligt skiljer sig från det inom administrativa verk är lätt insedt, men det kan derföre ingalunda, och minst för det närvarande i vårt land, ställas i jemnbredd med vanlig enskild författareverksamhet och forskning. Byråns ständiga, mångsidiga och i visst hänseende ganska grannliga beröring med de flesta myndigheter för upplysningars erhållande gör den routinerade embets- och tjänstemannens färdighet och takt lika outhärliga, som vetenskapsmannens insigter och outtröttliga nit för sanningens utredande. På möjligheten att inom den fåtaliga tjänstemannapersonalen kunna förena dessa egenskaper med en oförtröttad flit och ihärdighet beror i min tanka embetsverkets framgång. Under sådant förhållande synes mig ock för ifrågavarande embetsverk vara oundgängligen nödigt, att dess arbetsordning, så vidt ske kan, sträfvat till förenklande af allt hvad som skulle kunna hänföras under benämningen af kansliformer, att det arbete, som af *en* person med största tidsvinst kan utföras, aldrig delas på flera, men att alla gemensamt dela sådana grenar af arbetet, som kräfva en större personal och en skyndsammare handläggning.

Utgående från dessa åsikter, dem jag jemväl i mitt underd. Memorial af den 10 Juli sistl. år utvecklat, måste jag, hvad mig sjelf beträffar, då anhålla, att blott t. v. varda i Nåd. förordnad till föreståndare-befattningen, på det att, i den händelse min uppfattning af Byråns verksamhetsföremål skulle ogillas, eller min förmåga att platsen bestrida befinnas allt för underhållig, intet hinder måtte möta mitt aflägsnande när som helst.

Vid fullgörandet af Kongl. Maj:ts Nådiga befallning att i underd. föreslå personer till de 3 tjänstebefattningarne, fanns bland många sökande blott en enda, som, om än endast till en liten del, genomgått någon skola i statistiskt embetsverk. Så mycket mer måste jag då vara betänkt på faran, att miss-tag vid definitiv tjänstetillsättning inom detta *nya* embetsverk kunde komma att för en hel tjänstemannageneration utöfva skadlig inflytelse. Jag ansåg mig alltså i det allmännas intresse förpligtad att uti nyss återopade underd. Memorial föreslå, att Byråns alla 3 tjänstemän endast medelst Nåd. förordnanden t. v. måtte varda tillsatte.

I sammanhang härmed föreslogs af mig, uppå anförde skäl, i nämnde underd. Memorial, att intetdera af de 3 Nåd. förordnandena för tjänstemännen måtte till en början erhålla ly-

delse på viss tjänst, utan blott på anställning såsom tjänsteman, med skyldighet att inom Byrån fullgöra de åligganden, som af arbetet derstädes påkallas.

Vid framställandet af detta underd. förslag hade jag ingalunda förbisett anmärkning mot dess bristande öfverensstämmelse med Komiténs Betänkande af den 18 Juni 1856. Efter min uppfattning är dock denna bristande öfverensstämmelse mera skenbar än verklig. Komité-betänkandet innehåller nemligen (sid. 190), att Komitén ej ansett sig kunna eller böra gå längre »än att föreslå sjelfva grunddragen för den officiella Svenska statistikens fullständiga bearbetning genom embetsverk» och hänvisar tydligt till nödvändigheten att öfverlåta det öfriga åt framtida erfarenhets utslag. Sedan Komitén (sidd. 194—196) antagit Statistiska Embetsverket böra, likasom Riks-Arkivet, utgöra en del af Konungens Kansli, och (sid. 203), i ovisshet om den större eller mindre andel i statistiska primäruppgifternas granskning och sammanställning, hvilken kunde vara att påräkna af lokalmyndigheterna, förklarar sig ur stånd att, i fråga om Byråns tjänstemannastat, till utgångspunkt välja en viss gifven erforderlig *personal* samt alltså i stället uppräknat de *tjänstedetaljer, hvilka hvar för sig behöfva af erforderlig personal bestridas*, borde dock ej ur sigte lemnas, att ett underd. förslag, som skulle ligga till grund för medels äskande af Rikets Ständer, svårigen kunde undgå att jemväl närmare vidröra tjänstebefattningarnes benämningar och löner i det nya embetsverket. A anförda ställe af Komiténs Betänkande förekommer alltså i mom. 2 benämningen *Expeditions-Sekreterare*, i mom. 3 *Arkivarie och Registrator* och i mom. 4 *Öfver-Revisor*, samt (sid. 204) för den förstnämnda befattningen föreslagen en lön af 3,500 och för hvardera af de 2 öfriga likaledes af 2,000 R:dr, men med uttrycklig hänvisning på nödvändigheten att, »utan bestämd göromålens begränsning dem emellan», ett samfäldt deltagande i Byråns arbeten skulle åtminstone till en början äga rum. Komitén hade, såsom af den Betänkandet bifogade berättelsen om utländska statistiska embetsverk kan inhemtas, vid begagnandet af dessa benämningar ingalunda förbisett, att de äro dels helt och hållet främmande för de utländska Statistiska Byråerna, dels, om de i dem förekomma, hafva en annan betydelse än den, som vid dem här vanligen fästas. Lämpligare än att i förslaget upptaga utländska benämningar — Byrå-, Kontors-, Afdelnings- eller Sous-Chefer, Räkneråd och Calculator, Revident och Kontrollör, Redaktör,

Compiler, Expeditionär o. s. v. eller den gemensamma Engelska Clerk — syntes det dock vara att välja här brukliga benämningar inom Konungens Kansli för de föreslagna nya befattningarne, i följd hvaraf ungefärligen motsvariga lönegradationer äfven blefvo i Betänkandet nödvändiga, så framt utsigt för dess antagande skulle påräknas (sid. 205).

Vid den tidpunkt (vintern 1855—1856), då Komitén fattade sitt beslut i afseende på lönebeloppen, var frågan om en allmän behöflig lönereglering för Statens embets- och tjenstemän, ännu blott ett önskningsmål, men Komitén anhöll att, i sammanhang med möjligen blifvande Nåd. proposition om tillökning af lönebeloppen för andra Statens embets- och tjenstemän, Kongl. Maj:t äfven täcktes utverka förhöjning af de för Statistiska Central-Byrån i Komité-betänkandet föreslagna. Med Nåd. afseende på denna underd. anhållan äskade jemväl Kongl. Maj:t för hvardera af tjenstebefattningarne under samma benämningar, som de af Komitén begagnade, en löneförhöjning af 500 R:dr årligen utöfver Komiténs förslag.

Rikets Ständer yttrade, att, »ehuru det i allmänhet måste vara med svårighet förenadt att bestämma tjenstemannastaten för ett verk, innan detta någon längre tid varit i arbete, det likväl i förevarande fall, då man genom Tabell-Kommissionens mångåriga verksamhet ägde en samlad erfarenhet i hänseende till en hufvudsaklig del af de inom den Statistiska Byrån ifrågakommande göromål, och då grunddragen af den föreslagna organisationen vore så enkla, med full säkerhet kunde antagas, att de i staten upptagne beställningar icke voro flera eller andra, än behofvet oundgängligen fordrade», hvadan Riks-Stånden icke funno »någon betänklighet möta dervid, att tjenstemännen nu på ordinarie stat uppfördes.» Dock förenades härmed af Rikets Ständer följande villkor, nemligen:

a) att tjenstemännen skola underkasta sig den förändrade tjenstgöringsskyldighet, som af framdeles tilläfventyrs skeende jemkningar i organisationen må blifva en följd;

b) att aflöningen icke helt och hållet utgår såsom fast lön, utan till en del uppföres såsom löneförhöjning under statsregleringsperioden; och

c) att tjenstemännen icke få tillika innehafva annan allmän befattning.

Med »godkännande af grunderna för det af Kongl. Maj:t framlagda förslag» anslogo alltså Rikets Ständer:

åt en Sekreterare	lön 3,500, löneförhöjning 500, S:a 4,000;
» » Arkivarie och Re-	
gistrator	» 2,000, » 500, » 2,500;
» » Revisor	» 2,000, » 500, » 2,500.

Att sökande lika litet till dessa, som till andra tjänster, skulle fattas, kunde ej blifva tvifvel underkastadt, men, sedan mig blifvit ålagdt att i underd. föreslå personer, måste jag i främsta rummet vara betänkt på sådana, genom hvilkas duglighet och nit embetsverkets pligter måtte kunna uppfyllas. Det under mom. c) af Rikets Ständer fästade villkoret kan aldrig uppfattas såsom förbud för embets- och tjänstemannen att genom arbete förvärfva sig lifsbergning, utan endast såsom en garanti för Staten att få tillgodonjuta en mot lönen svarande del af hans arbetskraft. Detta villkor, som på de lägre tjänstemannagraderna ofta skulle falla mest betungande och derföre oftast der ej tillämpas, utesluter ingalunda möjligheten af till och med obehörig tidsuppoffring på tjänster, som ej äro hänförlige till *allmän* befattning, äfvensom på enskilda lönande företag. Dess betungande egenskap framträder egentligen först då, när en bestämd daglig arbetstid föreskrifves, sådan att någon annan allmän eller enskild befattning dermed blir alldeles oförenlig. Statistiska Central-Byrån har, till följd af materialets beskaffenhet och mängd, ett ovillkorligt behof af bestämda byråtimmar. Dessa kunna knappt väljas annorlunda än från kl. 9 f. m. till kl. 3 e. m. Dagligt ansträngdt arbete under dessa 6 timmar utesluter nästan möjligheten af all biförtjänst och måste jemväl falla tyngst på de tvenne tjänstemän, för hvilka den bestämda lönen ej skulle öfverstiga 2,000 R:dr R:mt.

Då nu det af Konung och Ständer afsedda viktiga ändamålet med den Statistiska Central-Byrån högst sannolikt skulle hafva förfelats, derest dess första tjänstemannapersonal skulle hafva sammansatts af så klen utrustade personer, att de känt sig oförmögne att i annan vare sig enskild eller tjänstemannaverksamhet bereda sig en inkomst, större än den för dessa tvenne tjänstemän uppförda, äfven med beräkning af det endast till nästa Riksdag beviljade tillskottet;

då den erfarenhet, jag efter deltagandet i oftanämnde Komités arbeten sedermera haft tillfälle inhemta både vid den internationela Statistiska kongressen i Wien och under särskilda rådplägingar med flere af Cheferne för de berömdaste utländska Statistiska embetsverk, på det bestämdaste öfvertygat

mig om den stora fördelen af en sådan tjenstemännens ställning, att en vidlyffig statistisk redogörelse vid behof kan af dem alla *gemensamt* bearbetas, och att alltså hvar och en af dem äger nödig kännedom af och öfning i arbetets alla detaljer, äfvensom att vid liktidig bearbetning af *flera olika* grenar jemväl tillgång må finnas på öfvad personal, som kan närmare följa arbetet i hvarje särskild gren och öfvervaka dermed sysselsatte biträden, eller att i detta sednare fall hvar och en af de ordinarie tjenstemännen kan fungera såsom en slags Afdelnings-Chef;

då någon egentlig Sekreterare-verksamhet af den beskaffenhet, som i flertalet af andra embetsverk, ej finnes inom en Statistisk Central-Byrå, som ledes blott af en Chef, och der några förhandlingar inför protokoll ej ifrågakomma;

då utan gemensamhet i arbetet detta skulle blifva högst ojemnt fördeladt, och ofta t. ex. för Revisorn och s. k. Sekreteraren alldeles öfverväldigande, men för Arkivarien alldeles för litet;

då den nya plan för vår befolknings-statistik bearbetande, hvilken vid sistförflutna Riksdag blifvit af Preste-ståndet antagen och snart kommer att Kongl. Maj:ts pröfning underställas, tager Central-Byråns verksamhet i det strängaste anspråk på ett sätt, som i Komité-betänkandet ej var förutsedt; och

då jag, på grund af hvad ofvan blifvit anfördt såväl ur Komité-betänkandet som af Rikets Ständers underd. Skrifvelse, ej kunde finna något hinder för underd. föresläende af de förändringar, som syntes mig vara af väsentlig vikt, och dessutom ansåg, att sådana förändringar, redan af Rikets Ständer i ofvan anförde mom. *a)* eventuelt förutsatte, om de hafva tillräcklig grund för sig, mycket ändamålsenligare företagas i början, än sedermera;

så kunde jag ej tveka, att det ju vore min pligt att uppå anförda skäl i mitt underd. Memorial af den 10 Juli 1858 föreslå, att de Nåd. förordnandena för Byråns trenne tjenstemän icke måtte erhålla lydelse på viss tjenst, och, i närmaste sammanhang dermed, att hela den summa, som i Riks-staten blifvit åt dessa tjenstemän beviljad, måtte dem emellan fördelas till lika belopp för hvardera.

Kongl. Maj:ts den 22 Juli 1858 lemnade Nåd. bifall till detta underd. förslag har möjliggjort en arbetsordning inom Byrån, som ett års erfarenhet visat vara ändamålsenlig, åt hvilken flera utmärkta statistici från andra länder vid besök härstädes

skänkt sitt bifall, och hvars frukter till en del äfven i en från trycket utgifven berättelse framträdt, så att de af allmänheten kunna uppskattas.

Grunddragen af denna arbetsordning äro: att ingen tjänsteman må blifva sysslolös under de 6 dagliga byråtimmarne; att hvad som bör tillhöra *en* person, nemligen ansvaret för Bibliothek och Arkiv, äfvensom för penningeredogörelsen och primäruppgifternas revision, jemväl åt *en* är uppdraget, med hänsigt hvartill benämningarne Arkivarie och Revisor inom Byrån jemväl hafva någon motsvarighet i tjensteäligganden; att i öfrigt arbetet delas gemensamt efter kraf; att hvarje tjänsteman kommunicerar direkte med Chefen i alla de ärenden, som honom blifvit uppdragne, samt uppsätter, kontrasignerar och expedierar deraf föranledda skrivelser; att hvarje tjänsteman, såsom jourhavande en månad i sender, företräder Chefens ställe, under dennes tillfälliga frånvaro, i hvad angår tillsynen öfver allmänna ordningen och upplysningars meddelande åt besökande m. m., samt derjemte förer diarium öfver inkomne mål m. m., samt att alla 3 tjänstemännen, dels hvar för sin del, dels gemensamt, med råd tillhandagå Chefen och vid dennes möjligen inträffande längre frånvaro skulle vara i tillfälle att med full kännedom om arbetets gång i detaljerna såsom kollegial myndighet uppehålla embetet.

Denna arbetsordning, jemförd med Komiténs utkast (sid. 203), har från den s. k. Expeditions-Sekreteraren på de öfrige tvenne tjänstemännen öfverflyttat en betydlig andel af arbetet med de tabeller, som bilda hufvudsakliga delen af de officiella berättelserna och utgöra hufvudföremålet för denna tjenstebefattning, äfvensom till $\frac{2}{3}$ förändret af diarium, hela den utrikes brefvexlingen, såsom förnämligast rörande bibliothek och skriftutbyten, samt äfven största delen af den inländska brefvexlingen, eller, utom allt hvad som rörer bibliothek och arkiv samt tryckta berättelsers utdelning, alla anmärkningsmemorial med anledning af inkomne tabellariska primäruppgifter och dylikt.

Den har vidare till $\frac{2}{3}$ frångagit den i staten s. k. Arkivarien och Registratorn inkomne handlingars införande i diariet, men pålagt honom nästan hela den utländska brefvexlingen och af den inländska allt hvad som rörer bibliotheket m. m., samt förbindelsen att deltaga i arbetet med de officiella berättelsernas tabeller och öfversigter;

hvarjemte den i Komité-betänkandet s. k. Öfver-Revisorn har, utom det deltagande i utarbetandet af tabellariska öfver-

sigter för de underd. berättelserna, hvartill tid kan blifva honom öfrig, fått sig till $\frac{1}{2}$ ålagdt förandet af diarium öfver inkomne mål samt hela skriftvexlingen i hvad som rörer revisionen.

För den andel, hvarje tjänsteman haft i den underd. berättelse, som den 17 Febr. 1859 till Kongl. Maj:t afgafs, är redogörelse lemnad i det samma berättelse följaktiga och till en del tryckta underd. Memorialet, och deraf kan lätt inhemtas, af hvilken väsentlig vikt arbetets gemensamhet varit. Detta kommer ytterligare att bekräftas af den nu under tryck varande 3:dje och sista afdelningen af samma berättelse.

I sammanhang härmed torde jag ej böra underlåta att upplysningsvis omnämna, att af de 572 skrivelser, som utgått under första året (Aug. 1858—Juli 1859) af Statistiska Central-Byråns verksamhet, 63 varit kontrasignerade af s. k. Sekreteraren, bestående till större delen af Cirkulärbref af mera allmänt innehåll, äfvensom uti åtskilliga underd. utlåtanden, som af mig sjelf blifvit uppsatte; — 160 af s. k. Arkivarien, deraf 65 till utrikes orter, till största delen jemväl af honom uppsatte; — samt 338 af s. k. Revisorn.

Jag äger fullt grundade skäl till det antagande, att denna arbetsordning, som endast genom tjänstemännens likställighet i alla hänseenden kunnat genomföras, underhållit en täflan, som betydligt underlättat ansträngningarne, tillvägabragt allraminst $\frac{1}{2}$ mera arbete än som under andra förhållanden kunnat åstadkommas, och utgjort en för alla lika behöflig skola, hvars inflytelse genom skicklige ordinarie tjänstemäns inverkan på de tillfälliga biträdena snart skall blifva den, att hafva för framtiden betryggat tillgången på duglige arbetare i den officiella Statistiken, derest blott tillfälle till nödig utkomst för dem icke saknas.

Fördelen deraf, att genom högre tjänstegrad och aflöning åt *en* person möjligen kunna bereda ett användbarare biträde åt Byråns Föreståndare och ett ämne till dennes efterträdare, kan, enligt min tanke, hvarken för det allmänna eller för Chefen, jemföras med den, att bereda sig *trenne* så kvalificerade personer. Det sednare är med nuvarande likställighet tjänstemännen emellan ett lätt uppnådt mål, om utsigt till framtida utkomst betryggas. Äfven om man skulle lyckas att, genom bildandet af *en* särdeles hög lön för den *ena* tjänstemannen medelst motsvarande minskning af lönerna för de tvenne andra, till den s. k. Sekreterareplatsen vinna någon person med särdeles ut-

märkt förmåga, är jag fullt öfvertygad, att denne, om han saknade stödet af dugliga kamraters gemensamma deltagande i arbetet, inom kort skulle tröttna eller duka under för de göromål, som i detta embetsverk ålåge honom. Men dugliga tjänstemän kunna ej vinnas utan tjänstegrad och lönevillkor, som motvara duglighetens billiga och i någon annan verksamhet måhända lätt tillfredställda anspråk.

Så kärt det än i detta hänseende kunde vara för mig att för tjänstemännen i det mig Nädigst anförtrodda embetsverket frambära önskningsar om de största förmåner, kan och bör jag ej förbise, att den bevågenhet och välvilja, som det Statistiska embetsverket åtnjutit af Konung och Ständer, i främsta rummet åläggas mig att tillse, att den redan erhållna anslagssumman åt tjänstemännen må kunna fortfarande blifva fullt gagnelig. Enligt min på erfarenhet och här ofvan uttalade åsigt grundade öfvertygelse kan den icke blifva detta genom en förändring, som införde högre ställning och aflöning åt *en* af tjänstemännen. En sådan förändring skulle nemligen hafva till följd, att de tvenne andra skickliga och öfvade tjänstemännen komme att uppfatta på dem ställda anspråk såsom obilliga, och skulle begagna första tillfälle att erhålla en bättre anställning i annat embetsverk. Ersatte genom personer, som antagligen ej ägde nog duglighet att på annan väg bereda sig motsvarande inkomst, eller ock komme att, så snart tillfälle yppades, söka befattningsar i andra verk, skulle hvarken den högre lönade tjänstemannen eller ännu mindre Chefen och hela Byrån häraf erfara annat, än de största olägenheter.

På grund af den oeftergifliga förutsättningen, att samtliga tjänstemännen, så länge deras antal ej öfverstiger det närvarande, böra gemensamt dela det hufvudsakliga eller egentligt statistiska arbetet, och att ingen bör till anställning i Byrån ifrågakomma, som ej dertill äger eller anses snart kunna förvärfva nödig insigt och färdighet, och då till hufvudsakligt lika fordringar på arbetsskicklighet jemväl lägges krafvet af lika lång arbetstid, eller 6 byråtimmar, för hvarje tjänsteman, skulle jag handla i den uppenbaraste strid mot hvad Kongl. Maj:t redan täckts tills vidare tillåta och erfarenheten visat hafva varit för embetsverket af oskattbart gagn, derest jag nu förordade någon olikhet uti de 3 tjänstemännens ställning i afseende på löneförmåner annan än den, som kan blifva beroende af möjligen olika nit och skicklighet under olika lång tjänstetid, på sätt jag nedan utbeder mig få äran närmare utveckla.

Derest det skulle anses olämpligt, att lika lönegrad gäller för tjenstebefattningar med olika benämningar, så står det alltid för Kongl. Maj:t öppet att, sedan en Riks-stat blifvit fastställd, som tillåter definitiv utnämning, bestämman en lika benämning för alla 3 tjenstemännen. Deremot torde väl kunna förutsättas, att Rikets Ständer ej numera behöfva gifva benämningar åt hvarje särskild tjensteman för fastställandet af en stat, som ej afser olika lönebelopp.

Det skäl för olika lönebelopp, som skulle kunna hemtas från fördelen att kunna inom verket avancera från sämre till bättre lönad tjenst, synes mig icke hafva någon nyttig tillämplighet på Statistiska Central-Byrån. Derest nemligen de 3 tjenstemännen äro hufvudsakligt lika kvalificerade för deltagande i det egentliga och gemensamma statistiska arbetet och alltid lika mycket sysselsättas, så vore olika lönegrader icke en uppmuntran till verksamhet, utan snarare af nedslående inflytande. Derest åter, med upppoffrande af anspråken på nödiga kvalifikationer för det *gemensamma* statistiska arbetet, vid tjenstemännens tillsättning företrädesvis afseende fästes vid skickligheten i de speciella föremål, som på grund af benämningarne Sekreterare, Arkivarie och Revisor kunde anses tillhöra de olika tjenstebefattningarne, kunde det lätt inträffa, att en af de sämre lönade, hvilken t. ex. vore en ganska utmärkt Bibliothekarie, men jemförelsevis mindre duglig såsom räknare eller tabellarbetare, nödgades, för att erhålla en högre lön, eftersträfvat en annan tjenst, den han ej vore lika vuxen, hvilket säkerligen på intet sätt skulle vara embetsverket till gagn.

Å en annan sida skulle Statistiska Central-Byrån utan allt tvifvel blifva blottställd för faran att, tid efter annan, förlora de dugligaste tjenstemän, som den lyckats förvärfva och bilda, derest dessa ej hade någon utsigt att inom densamma kunna vinna ökade löneinkomster, utan vore hänvisade att genom eftersträfvande af tjenester i *andra* verk betrygga sin framtid.

För min uppfattning finnes under sådant förhållande ingen ändamålsenligare och rättvisare aflöningsstat än den, som bereder utsigt till progressiv lönetillökning i mån af ålder i samma tjenstebefattning, i förening med derunder ådagalagd flit och skicklighet. Denna aflöningsgrund är ock tillämpad i många fall, der det gäller att vid en mödosam och relativt mindre bemärkt befattning qvarhålla den dugliga tjenstemannen.

Då nu det väsentliga vidhållandet af 6 byråtimmar dagligen utgör ett hinder för liktidigt innehafvande af annan tjenst

— det vilkor, som af Rikets Ständer jemväl blifvit utfästadt — och till största delen äfven för något enskildt förvärf;

då göromålens mängd i förhållande till personalen icke synes kunna medgifva någon semester;

då, under förutsättning af likställighet och gemensamhet i arbetet, både lyckliga naturanlag, särskilda studier och öfvad tjenstemannaskicklighet måste strängt vidhållas såsom vilkor för inträde i Statistiska Byrån;

då, efter erhållen anställning derstädes, utsigterna till befordran inom verket kunna rigtas endast åt *en* plats, och någon befordran utom detsamma antagligen blir desto svårare att ernå, ju längre tid som förflutit från afgangen från annat embetsverk;

då lägre löneinkomst än den af 3,000 R:dr för år icke synes hvarken med billighet eller embetsverkets fördel förenlig;

då progressiv lönetillökning synes vara enda möjligheten att vid detsamma fästa och qvarhålla dugliga tjenstemän;

och då, derest Staten vill ändamålet, eller sjelfkänedom genom officiel Statistik, jag måste antaga, att den jemväl vill medlen, derest dessa pröfvats nödvändiga;

så anhåller jag vördsammast, att Kongl. Maj:t täcktes af Rikets näst sammanträdande Ständer äska en summa af 9,000 R:dr årligen att fördelas mellan Statistiska Central-Byråns trenne tjenstemän, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligast, antingen såsom bestämd lön à 3,000 R:dr åt hvardera, eller enligt det förfarande, som af Kongl. Maj:t för närvarande och tills vidare blifvit föreskrifvet;

äfvensom att Kongl. Maj:t täcktes utverka berättigande för hvar och en af dessa trenne tjenstemän att, efter vissa, t. ex. fem års tjenst inom embetsverket, så framt denna af Chefen vitsordas hafva blifvit med vederbörlig flit och skicklighet till embetsverkets verkliga båt-nad förrättad, hos Kongl. Maj:t varda i underd. anmäld till en årlig förhöjning af $16\frac{2}{3}$ procent af primitiva lönebeloppet eller till 3,500 R:dr, och under samma vilkor efter t. ex. 10 års tjenst till en ytterligare lika stor tillökning eller till lön af 4,000 R:dr R:mt.»

Kongl. Maj:ts Nåd. proposition om Statsverkets tillstånd och behof af den 27 Okt. 1859 innehåller i följande utdrag af Statsrådsprotokollet Kongl. Maj:ts Nåd. förslag till budget för Statistiska embetsverket.

Kongl.
Maj:ts Nåd.
proposi-
tion.

»Jemte hemställan, det Kongl. Maj:t måtte gifva Rikets Ständer tillkänna, att det vid sistlidne Riksdag beviljade anslaget af 1,000 Riksdaler årligen till *hyra af embetslokal* för Statistiska Tabell-Kommissionen icke vidare vore behöfligt, sedan sådan lokal numera från den 1 innevarande Oktober blifvit i ett kronan tillhörigt hus för verket anvisad, tillstyrkte Stats-Rådet, som, enär Chefens för Statistiska Central-Byrån aflöning blifvit vid förra Riksdagen bestämd lägre än lönerna för andra i vikt och ansvarighet jemförliga befattningar, ansåg nämnde aflöning böra förhöjas till minst det vid förra Riksdagen af Kongl. Maj:t föreslagna belopp, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Rikets Ständer att medgifva följande ändringar i staten för Statistiska Tabell-Kommissionen, nemligen:

a) att Chefens för Statistiska Central-Byrån lön ökas från 4,500 Riksdaler till det belopp, Kongl. Maj:t i Sin proposition vid sistlidne Riksdag föreslog, eller 5,000 Riksdaler;

b) att, — med afseende å hvad bemålde Chef anført, rörande fördelen och lämpligheten af gemensamhet i arbete och likhet i aflönings-förmåner för de i Byrån anställde tjenstemän, — i stället för de till Central-Byråns tre tjenstemän å staten nu uppförda löner, *en* summa, motsvarande dessa löners sammanlagda belopp, eller 9,000 Riksdaler, årligen anvisas, för att lika fördelas mellan de tre tjenstemännen;

c) att, på sätt Chefen hemställt, anslagen dels till »bibliothekets underhåll och litterärt utbyte» och dels till »betäckande af kostnaderne för en statistisk tidskrift» må bibehållas vid deras nuvarande belopp, 1,000 Riksdaler hvarterda, men erhålla egenskap af *reservations-anslag*;

d) att anslaget, 1,000 Riksdaler, till »ved, ljus, skrifmaterialier m. m.» må från staten för Statistiska Tabell-Kommissionen utgå och öfverflyttas till Sjätte Hufvud-Titelns allmänna förslags-anslag till »skrifmaterialier och expenser»;

e) att på Kommissionens stat måtte uppföras det arfvode af 750 Riksdaler årligen, som Kammarherren Leyonmarck, enligt Kongl. Maj:ts beslut, äger uppbära emot skyldighet att förrätta mot hans förra åligganden som Revisor svarande göromål inom Statistiska Central-Byrån; — i hvilket fall det hittills å stat uppförda reservations-anslaget »till arfvoden åt tillfälliga biträden» kunde med samma belopp minskas och således till 4,250 Riksdaler nedsättas *); samt

*) Upplysningsvis torde här böra tilläggas: att Kammarherren Leyonmarck, som den 12 Jan. 1836 blifvit konstituerad att bestrida Revisorstjensten

f) att, på de af Chefen anförda skäl, anslaget till vaktbetjening finge, för att kunna godtgöra i sådant afseende erforderligt extra biträde, ökas från 500 till 700 Riksdaler.

Beträffande Chefens för Statistiska Central-Byrån framställning om progressiv lönetillökning för Byråns tjenstemän efter viss tjenstetid, så fann väl Stats-Rådet detta förslag, med hänsigt till deras befattningars beskaffenhet, vara förtjent af uppmärksamhet; men då tiden för den sålunda föreslagna lönetillökningens inträdande ännu ej vore inne, ansåg Stats-Rådet samma framställning för närvarande ej böra någon åtgärd föranleda.

I händelse Rikets Ständer, uppå Kongl. Maj:ts nådiga framställning, bifölle hvad Stats-Rådet sålunda tillstyrkt, skulle anslags-summan för Statistiska Tabell-Kommissionen, i nu gällande stat upptagen till 27,000 Riksdaler, komma att nedsättas till 26,700 R:dr, men deremot, under iakttagande af ofvanberörde öfverflyttning, Sjette Hufvud-Titelns anslag till skrifmaterialier och expenser ökas med ett belopp af 1,000 R:dr.»

I sammanhang med i öfrigt framställda anmärkningar vid Kongl. Maj:ts Nåd. proposition om Statsverkets tillstånd och

Yttrande
i Borgare-
ståndet af
Hr Björck.

inom f. d. Kommissionen öfver tabellverket, hos Kongl. Maj:t sökt att, sedan nämnde Kommission blifvit upplöst, få uppbära sin der innehafde lön af 750 R:dr, intilldess han å rikets stat erhöle annan tjenstebefattning med högre lön; att Kongl. Maj:t förklarat denna anhållan icke kunna i vidsträcktare mån bifallas, än att Chefen för Statistiska Central-Byrån egde att, om och när Leyonmarek sig dertill anmälde, tilldela honom mot hans förra åligganden som Revisor svarande göromål inom Byrån, i hvilket fall Leyonmareks arfvode för denna tjenstgöring borde med 750 R:dr årligen utgå tills vidare af det till extra tjenstebiträden inom Byrån anvisade anslag; samt

att, sedan Hr Leyonmarek anmält sig att från och med Sept. månad 1859 vilja åter inträda i sin förra Revisors-tjenstgöring, med den anhållan likväl att, då han, såsom tillika anställd i Kongl. Kommerce-Kollegium, under hela den tid han innehaft ifrågavarande Revisorstjenst, egt att hemma hos sig på lämplig tid verkställa Revisorsgöromålen, honom måtte äfven hädanefter tilldelas endast sådana göromål, som han kunde i sin bostad förätta, t. f. Chefen för Statistiska Byrån i underd. hemställt, att, då det till extra biträden beviljade anslag vore odeladt behöfligt för embetsverkets förestående mera utsträckta verksamhet, Kongl. Maj:t täcktes, derest fråga uppstode om Nåd. framställning till Rikets Ständer angående uppförande af arfvodet till Kammarherren Leyonmarek såsom särskildt anslag, äska detsamma under sin särskilda titel, så att det ej föranledde någon minskning i det för extra biträden behöfliga reservationsanslaget å Statistiska Tabell-Kommissionens stat.

Not af Berg.

behof yttrades i Borgare-ståndet, den 19 Nov. 1859 af Herr Björck, Rådman från Göteborg, rörande det Statistiska embetsverket följande:

»Vid sista Riksdagen beviljade Rikets Ständer 27,500 R:dr, utom hyresmedel och anslag för inköpande af inventarier, för inrättande af ett Statistiskt embetsverk, som fick till föremål, jemte befolknings-statistiken, de grenar af statistiken, som borde vara, men dittills icke utgjort ämne för officiell bearbetning af något centralt förvaltande verk, med skyldighet att tidtals utgifva fullständiga topografiskt-statistiska öfversigter af Rikets hela tillstånd samt att oafslåtliga öfvervaka införande i den officiella statistiken af alla de förbättringar, som af odlingens framsteg och samfundslifvets utveckling fordras, så att en fullständig fortgående statistik, som åskådliggör förhållandena i alla förvaltningens grenar, vore att tillgå. Om lämpligaste sättet för organisationen af detta embetsverk framträdde visserligen olika meningar, men dessa förenade sig dock i antagande af Kongl. Maj:ts Nådiga förslag, enligt hvilket verkets *egentligen arbetande krafter* skulle utgöras af en Chef och en Sekreterare, hvilka ansågos så mycket lämpligare kunna mellan sig fördela arbetet *),

*) Det af Konung och Ständer år 1858 antagna förslaget lyder (Komitébetänkandet sid. 203), att

till Chefen för Statistiska Central-Byrån hör:

»*ledningen af och ansvaret för hela verket, arbetets anordning, föredragning i den Statistiska Beredningen, afgifvande af förslag till formulär för Byråns statistiska undersökningar, af underdåniga berättelser och redogörelser, in- och utländsk brevväxling m. m. tillhörande en chefsbefattning*»;

till Sekreteraren deremot:

»*biträde åt Chefen vid uppsättande och expedierande af berättelser, redogörelser, utlåtanden och andra officiella skrivelser, samt öfrig in- och utrikes korrespondens, jemte förandet af dertill hörande diaries och registratur, korrekturläsning, protokollsförande i Statistiska Beredningen m. m.*»

Såsom *arbetande krafter* förutsätter samma förslag jemväl 2 andra tjenstemän, Arkivarie och Revisor, med specificerade åligganden af väsentlig vikt, samt derjemte det antal aflönade extra-ordinarier, som för 5,000 R:dr årligen kan betingas.

Herr Björcks uppgift står sålunda i uppenbar motsägelser mot hvad af Konung och Ständer vid förra riksdagen beslöts.

Stats-utskottet, af hvilket Herr Björck jemväl var ledamot vid riksdagen 1856—1858, yttrade *då* (se Tidskr. 1:sta häft. sid. 2): »den föreslagna Chefsbefattningen, hvilkens innehafvare icke i egentlig mening kan sägas ega något chefskap, när han är arbetets ledare och hufvudsakligen *ensam* arbetande, samt de öfriga tjenstemännen blott blifva hans *biträden*, synes Utskottet böra erhålla en härmed mera öfverensstämmande benämning t. ex. den af Föreståndare.»

som Central-Byråns göromål tillsvidare måste sönderfalla i *två hufvudsakliga afdelningar*, den ena afseende bearbetande af befolknings-statistiken, som måste vara *Chefens* egentliga omsorg och derföre han egde att använda öfriga ordinarie och extra biträden, och den andra med ändamål att sammanföra alla de uppgifter, som i statistikens flere grenar komme att fortfarande lemnas från de förvaltande verken, och att åt statistikens öfrige ämnen gifva den behandling, som de för närvarande ringare materialierna kunde visa såsom ändamålsenlig; hvilka sednare göromål jemväl till sin natur voro att hänföra åt den verksamhet, som vanligen anses tillhöra en *Sekreterare* *). En *annan plan*, som hade till syfte att fördela statistiken i tre hufvudgrupper och att anförtro bearbetandet af hvardera åt en byrå-föreståndare, af hvilka den ene tillika, mot ett förhöjdt arvode, skulle såsom Chef åt verket gifva den nödiga sammanhållningen, lemnades således å sido, derföre att materialierne för den statistiska bearbetningen af andra ämnen, än dem, som tillhörde befolknings-statistiken, icke voro så mångfaldiga, att mera, än en person, för detta ändamål erfordras **). I *bägge fallen* var man dock ense derom, att, huru fördelningen än skedde, den person, som på sin lott erhöll befolknings-statisti-

I afseende på de tre tjenstemännen förordar ock detta förslag uttryckligen förpligtelsen att, *utan bestämd göromålens begränsning dem emellan*, lemna hvarandra det ömsesidiga biträde, som af behovet påkallas.

*) Det af Konung och Ständer antagna förslaget innehåller *icke ett enda ord*, hvarken om göromålens sönderfallande i *2 afdelningar*, eller derom att befolknings-statistiken skulle vara *Chefens* egentliga omsorg, eller att han *ensamt derföre* egde använda öfrige ordinarie och extra biträden, eller att den s. k. Sekreterarens verksamhet skulle bestå i sammanförandet af allehanda slags *andra* statistiska uppgifter, som skulle lemnas från de förvaltande verken, utan stadgar tvertom i detta senare hänseendet uttryckligen (Betänk. sid. 193), »att de centrala förvaltande verk och myndigheter, som för närvarande hafva sig uppdraget att afgifva underd. berättelser af statistiskt innehåll, *fortfarande bibehållas* vid åliggandet att insamla och bearbeta de statistiska uppgifter, som i följd af embetsverkets föremål och instruktion, samt den allmänna plan för den officiella Statistikens bearbetning, hvilken af Kongl. Maj:t varder fastställd, dem hvart för sig tillkomma.»

**) Såsom af redogörelsen i föregående häfte, sidan 2 o. f., upplyses, förekommer hvarken i Stats-utskottets utlåtande, eller i protokollen öfver riksståndens förhandlingar vid riksdagen 1856—1858, *ett enda ord* om den här omtalade *planen*. Enda stället, der den alltså kan hafva blifvit framställd, vore Stats-utskottets utgiftsafdelning, der inga diskussionsprotokoll lära föras, men der den måste hafva blifvit underkänd, enär derom intet förekommer i Utskottsbetänkandet.

ken, skulle, såsom sjelf arbetande, deltaga i göromålen, och att de öfrige grenarne af statistiken fordrade sin man, om något deraf skulle komma till allmänhetens kännedom och nytta *). Ehuru det må medgifvas, att, då föga mera än ett år förflutit, sedan embetsverket trädde i verksamhet, några stora resultater deraf icke ännu kunnat hinna att visa sig, hade dock jag, för min del, väntat att erfara, att det nya embetsverket utvecklade *åtminstone någon verksamhet* för behandling af andra ämnen, än befolknings-statistiken; men, likasom hvarken i någon tidskrift, för utgifvande hvaraf beräknadt anslag ingår i staten, eller eljest i offentligt tryck, något *spår* till verksamhet i sistnämnde riktning visat sig, så har jag ock all anledning att befara, att den Statistiska Tabell-Kommissionen helt och hållet lemnat å sido *alla* öfrige grenar af statistiken, med undantag af den rörande befolkningen **). Jag vill icke upphäfvä mig till domare öfver det, jag medgifver det, vidlyftiga arbete, som i sistberörde ämne blifvit utgifvet; men jag kan icke öfvertyga mig derom, att de upplysningar, som detta arbete må lemna utöfver hvad, som åstadkoms af den fordna Tabell-Kommissionen, kunna ega ett sådant värde, att Staten därför *fortfarande* skall vidkännas en kostnad, *omkring 8 gånger större*, än den Tabell-Kommissionen fordrade ***); helst, såsom förhållandet nu är, värdet af detta

*) Rikets Ständer lära i *intet* fall hafva kunnat blifva *ense* om något, som *aldrig* kommit till deras kännedom eller pröfning.

**) I skrifvelse af den 4 Nov. 1859 till Borgare-ståndets Talman aflemnades till fördelning inom Ståndets Hrr Ledamöter 70 exemplar af Statistiska Central-Byråns underd. berättelse för åren 1851—1855, 2:dra afdelningen, från tryck utkommen den 17 Febr. 1859, sålunda 6 1/2 månader sedan embetsverket trädte i verksamhet. Denna berättelse innehåller bland *mycket* annat, som ej tillhör den egentliga befolknings-statistiken, en förut saknad vidlyftig utredning af *den administrativa indelningens oregelbundenhet*, grundad på infordrade uppgifter från samtliga Länsstyrelser och Kyrkoherdar i riket. De myndigheter och enskilde personer, som bearbeta rikets karte-verk, hafva åtminstone erkänt denna utrednings värde för deras arbeten.

***) F. d. Kommissionens öfver tabellverket Stat, oförändrad sedan 1844, upptog åt Sekreteraren lön: 1,800 R:dr, Revisorn lön: 750 R:dr, Vaktmästare 150 R:dr; till arfvoden för sammanräkning, skrivarebiträde, expenser m. m. 975 R:dr och till skrifmaterialier, ljuspengar och gratifikation 195 R:dr, eller tillsammans 3,870 R:dr. Ända från tabellverkets början innehade dess tjenstemän liktidigt andra befattningar i statens tjenst för att bereda sig lifsbergning. Allt ifrån 1841 måste af Extra utgiftsmedel gratifikationer af 1,000 R:dr R:mt i medeltal utgå för de vidlyftiga *femårsberättelsernas* utarbetande. På samma sätt utgick *ärligen* från och med 1841 såsom hyresersättning för tabellarkivets förvarande 300 R:dr; likaledes till tryckningskostnader i *ärligt* medeltal 1,830 R:dr R:mt. Sedan år 1856 ett

arbete betydligt förringas, enär utredningen afser en tid, som ligger *minst fyra* år bortom den närvarande *). *Att den nya inrättningen, af dessa skäl, visar sig misslyckad; torde knappt kunna bestridas*; och att den föreslagna förändrade löneregleringen afser en annan uppfattning af hvad, som till embetsverkets verksamhet hör, kan jag, för min del, icke finna; men i sådant fall föranleder den åtminstone till *större kostnader* **), än som äro nödvändiga. Det synes, att samma reglering går ut derpå, att de tre första, Chefen underlydande, tjenstemännen skola sinsemellan sättas i samma kategori, deraf skall blifva en följd, antingen att de skola ställas hvar för sig i spetsen för ett afdeladt arbete, hvarigenom Chefens befattning inskränkes till den vanliga kontrollerande jemte det ett *ökadt biträde* ***) af extra-ordinarier blifver en nödvändighet, eller ock att de alla skola anses endast såsom *biträdande* ***) vid Chefens sysselsättningar, hvilka måhända *hädanefter, som hittills*, komma att uteslutande hafva befolknings-statistiken till mål. I förra fallet närmade sig väl organisationen den af mig här ofvan omförmälde, allt för storartade, planen, men med en betydlig skilnad

statistiskt bibliotek blifvit grundlagdt, erhöll f. d. Kommissionen ett anslag af 300 R:dr om året till dess underhåll, och af 450 R:dr till ett biträde för dess ordnande och vård samt internationela utbytens ombesörjande. Statens *årliga* utgifter under senaste 15 åren af f. d. Tabell-Kommissionens verksamhet hafva sålunda i medeltal utgjort 6,222 R:dr, och sedan 1856 uppgått till 6,972 R:dr, hvilket utgör omkring *fjerdedelen* af hvad Kongl. Maj:t äskat för det nya embetsverket med dess vidtomfattande verksamhet och förbud för tjenstemännen att innehafva annan allmän befattning.

*) Af berättelsen för åren 1851—1855 afgafs *färdigtryckt* första afdelningen den 15 Aug. 1857, eller 19 $\frac{1}{2}$ månader, 2:dra afdelningen *färdigtryckt* den 17 Febr. 1859, eller 3 år 1 $\frac{1}{2}$ månad och den 3:dje och *sista* likaledes *färdigtryckt* den 29 Febr. 1860 eller 4 år 2 mån. efter redovisningsperiodens slut. Ej sällan förflyter *ett år*, innan de uppgifter, hvar på dessa berättelser grundas, från vederbörande fullständigt inkommit. Ensamt till tryckning af hvarje afdelning har åtgått mera än *ett år*, oaktadt hufvudstadens största tryckeri derföre varit anlitadt.

**) Såsom af det föregående synes, har Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål eller 3 tjenstemäns aflöning, samt arfvoden till biträden, ej äskat *ringaste förhöjning* utöfver det vid förra riksdagen beviljade belopp.

***) Stats-utskottets vid förra riksdagen af Riks-stånden antagna utlåtande (se noten å sid. 72) innehåller uttryckligen, att tjenstemännen skola blifva Chefens *biträden*, äfvensom att embetsverkets och sålunda jemväl Chefens sysselsättning skall hafva *befolknings-statistiken* till föremål, men att detta icke varit *uteslutande* föremålet är redan ådagalagdt af den underd. berättelse, som den 4 Nov. meddelades Vällof. Borgare-ståndet.

i Chefens ställning och i hans arbete; och i det sednare ser jag icke någon utväg att åt embetsverkets verksamhet gifva den riktning, som öfverensstämmer med den antagna planen därför.

Jemte det jag i den erfarenhet, denna nya inrättning hittills lemnat, finner en anledning att beklaga, det uppoffringen af statsmedel så sällan motsvarar hvad deraf väntas, anser jag mig böra tillstyrka, att den föreslagna nya löneregleringen i intet fall godkännes; samt att Rikets Ständer bestämdt uttala den mening, att befolknings-statistiken icke ensamt bör utgöra föremål för embetsverkets bearbetning, helst dess nuvarande organisation medgifver, att äfven de öfrige grenarne af statistiken erhålla afsedd behandling.»

Yttrande i
Borgare-
ståndet af
Hr Kock.

Med hänsigt till detta Herr Björcks anförande yttrades i samma stånd den 23 Nov. af Herr Kock, Handlande från Malmö, följande:

— — — »Jag får, för öfrigt, förklara, att jag med synnerligt nöje, från början till slut, genomläst Herr Björcks på bordet hvilande och nu föredragna anförande. Ty det innehåller inga exklamationer, inga hånande anspelningar, inga partiska målningar, som föga lämpa sig för ett Riks-Stånd och alra minst för Borgare-Ståndet, der mängden utgöres af personer af näringslifvet eller dermed beslägtade bestyr. Herr Björcks anförande är deremot utmärkt af en genomgående sakrik granskning af den Kongl. Propositionen, omfattande så väl grundsatser, som deras tillämpning i detaljer; och det skall blifva mig ett nöje, att, efter det Kongl. förslagets återkomst, biträda Herr Björck att genomdrifva sina önskningar. Dock ej i allt. Såsom *ett* exempel vill jag anförä hans omdöme rörande den Statistiska Central-Byrån. I denna punkt är han mycket vidlyftig, men han går dervid ej med lika mycken rättvisa tillväga. Detta embetsverk blef, såsom vi veta, vid sistlidne Riksdag beslutadt och har nu varit i verksamhet föga mera, än ett år. Mig synes, att denna verksamhet ej varit obetydlig. Ett häfte af befolknings-statistiken har helt nyligen blifvit utgifvet och, om jag ej missminner mig, är ett dylikt redan förut publicerad. Att embetsverket hittills inskränkt sig endast till behandling af befolknings-förhållanden i Riket och ej börjat handläggning af de ämnen i allmänhet, som en fullständig statistik kräfver, och hvilka Rikets Ständer i sitt beslut omförmålt, finner jag helt naturligt. Under ett år är det i alla fall rätt mycket att hafva kunnat producera hvad, som blifvit synligt i tryck. Och att detta är *väl* gjordt, har jag, bland annat, er-

farit af en utländsk statistisk tidskrift, uti hvilken Byråns utgifna arbeten omtalas med det amplaste loford, såsom jemförlig med det bästa, som i andra länder i denna väg sett dagen. Hvad åter den ökade anslagsfrågan beträffar, så är ju detta en helt annan sak. Men jag tror, att man bör skänka rättvisa åt hvarje förhållande i lifvet och ej på förhand ogilla hvad, som söker uppfylla samt uppfyller alla rimliga anspråk. Detta exempel har jag velat nämna såsom ett undantag från den anda af billighet, som i allmänhet genomgår Herr Björcks anförande, hvilket jag dessutom i allo uppskattar efter det värde, det verkligen eger.»

Ett så egendomligt utfall af en bland riksdagens inflyttelse-rikaste personer mot ett embetsverk, som framkallats af folkombudens egen önskan, mot en Kongl. Maj:ts Nåd. proposition, som åtföljdes af fullständig motivering, borde väl antagas komma att blifva en särskild anledning för folkets ombud att om embetsverket förskaffa sig tillförlitlig kännedom. Då emellertid någon dylik afsigt ej röjdes, afläts den 15 Febr. d. å. från Statistiska Central-Byrån en skrifvelse till Stats-Utskottets Herr Ordförande med vördsam anhållan, att Utskottet täcktes hedra embetsverket med ett besök. Den enda upplysning, som rörande denna inbjudning erhållits, är att densamma blifvit tvenne gånger i Utskottet bordlagd, och då embetsverket ej blifvit hedradt med något besök af Utskottet, torde inbjudningen alltså få antagas sedan hafva blifvit förgäten.

Emellertid tillkännagåfvo enskildt tvenne Utskottets Hrr ledamöter, Theol. Dr:n Gumælius och Prosten Berlin, efter någon tid sin önskan att om embetsverket taga kännedom, hvarföre dem ock tillhandahöllos alla de upplysningar, som af dem äskades.

Rikets Ständers Stats-Utskotts utlåtande af den 30 April 1860 (N:o 93) innehåller, jemte recit af Kongl. Maj:ts Nåd. proposition, t. f. Chefens ofvan meddelade memorial och Herr Björcks anförande i Borgare-Ståndet, följande:

»I 3:dje punkten rörande Kongl. Maj:ts Nåd. proposition om Chefslönens höjning från 4,500 till 5,000 R:dr: »Utskottet, som i allmänhet hyser den åsigt, att tillökning i de vid förra riksdagen bestämda aflöningsbelopp icke bör under närvarande förhållanden medgifvas i andra fall, än då särdeles viktiga skäl dertill förekomma, men icke funnit sådana omständigheter vara för handen, att en löneförhöjning för nu ifragavarande befattning kan anses vara företrädesvis af behovet pakallad, föranlåtes alltså hemställa,

Inbjudning
till Stats-
Utskottet
att taga
kännedom
om embets-
verket.

Stats-
Utskottets
utlåtande.

att omförmälda nådiga framställning icke må af Rikets Ständer bifallas.»

I 4:de punkten rörande Herr Björcks ofvan anförde yttrande och Kongl. Maj:ts Nåd. proposition rörande tjenstemännens aflöning: »De af bemälda motionär sålunda yttrade åsikter har Utskottet, för sin del, icke kunnat biträda. Hvad nemligen först angår den Statistiska Tabell-kommissionens verksamhet, finner Utskottet icke några giltiga skäl vara anförda för det klandrande omdöme, motionären härom uttalat. Om ock Kommissionen hitintills hufvudsakligen varit sysselsatt med befolknings-statistiken, synes sådant destomindre böra föranleda någon anmärkning, som det obestriddigen varit högst angeläget, att de rika materialier, som i denna del af statistiken funnos att tillgå, först blifvit ordnade och utarbetade, hvilket äfven står i fullkomlig öfverensstämmelse med de af den statistiska Komitén föreslagna och af Rikets sednast församlade Ständer, för inrättandet af det nya embetsverket, godkända grunder. Komitén ansåg nemligen, att af den officiela statistikens hufvudgrenar befolknings-statistiken borde sättas i främsta rummet »icke blott på grund af den väsendtliga vikt, dessa arbeten ega »för hvar och ett lands officiela statistik, utan äfven och hufvudsakligen derföre, att denna del af statistiken varit den enda, »åt hvilken i vårt land en särskild embetsverksamhet varit egnad, äfvensom att vid densamma, såsom vid en hufvudstam, »hos oss har fäst sig utvecklingen af flera till statistiken »hörande undersökningar.» Befolknings-statistiken var således verkligen afsedd att blifva det första föremålet för Centralbyråns egentliga verksamhet, och Komitén hade »ej förbisett, »att flera förberedande åtgärder fordrades, innan den Statistiska »Central-Byrån kunde komma att *bearbeta* alla de grenar af den »officiela statistiken, som borde falla på byråns lott.» Ehuru nemligen Komitén åsyftat, att åtskilliga viktiga delar af statistiken skulle fortfarande likasom hittills behandlas inom de förvaltande embetsverken, samt uttryckligen framställt, att af de öfriga statistikens grenar, som, utom befolknings-statistiken, borde tillhöra byrån, någon egentlig bearbetning till en början ej kunde ifrågakomma i anseende till ofullständigheten af derför tillgängliga materialier, hade Komitén likväl funnit, »att då utkastet »till plan för hela vår officiela statistik med de formulär, efter »hvilka uppgifterna skola insamlas och bearbetas, med mera »dertill hörande, måste förutsättas komma till sina väsendtliga »gaste delar att utgå från den Statistiska Central-byrån, denna

»alltså redan från början af sin tillvaro måste inträda i en verksamhet, som omfattade det hela och utgjorde villkoret för målets uppnående»; hvarjemte Komitén fästat uppmärksamhet derpå, »att de hufvudsakliga svårigheterna af statistiska undersökningar ofta ligga just i planen, anordningen och de förberedande arbetena.»

Enligt de grunder, som sålunda vid sednaste riksdag antogs, har Statistiska Tabell-kommissionens verksamhet sedermera fortgått, och under den korta tid, som förflutit från det nya embetsverkets inrättande, hafva de vidlyftiga redogörelser öfver befolknings-statistiken blifvit utarbetade, af hvilka Rikets Ständer redan haft tillfälle att taga kännedom. Att om dessa arbetens beskaffenhet afgifva något omdöme tillkommer icke Utskottet; men då motionären ifrågasatt, huruvida värdet af de upplysningar, som deruti meddelas, kunna anses motsvara Statens ökade kostnader för detta embetsverk, torde det böra nämnas, att ifrågavarande statistiska redogörelser icke allenast inom landet, såvidt Utskottet kunnat erfara, tillvunnit sig synnerlig uppmärksamhet, utan ock af utländska vetenskapsmän (Professor Wappæus uti »Göttingische gelehrte Anzeigen») erhållit utmärkta vitsord *); hvarjemte Utskottet får erinra, att, då be-

*) Då Utskottet funnit för godt att hänvisa på en berömd utländsk Statistikers vitsord, torde detta äfven här ej blott till Svenska allmänhetens kännedom, utan ock som en gärd af tacksamhet åt den lärde forskaren, som omfattar jemväl Sveriges litteratur, böra meddelas. Det lyder i öfversättning från Göttingische gelehrte Anzeigen, N:o 125, den 8 Aug. 1859, såsom följer:

»Ehuru det för Statistici och Nationalekonomer icke varit obekant, att i Sverige, sedan mycket längre tid än i något annat land, egnats en utomordentlig omsorg åt statistiska uppgifter rörande befolkningen, och att åtskilliga verkligt utmärkta arbeten i befolknings-statistiken (t. ex. af Matematikern P. Wargentin) der blifvit utförda, ännu innan Statistiken af Achenwall hade blifvit utbildad till en särskild vetenskapsgren, och nästan liktidigt med vår landsman P. Süßmilch, befolknings-statistikens fader, så torde dock högst få personer hafva haft ett riktigt begrepp om det stora omfånget af de i Sverige efterhand samlade statistiska iakttagelserna öfver befolknings-förhållanden, och om det stora vetenskapliga värdet af den s. k. Kongl Tabell-Kommissionens derpå grundade underd. berättelser, intilldess Svenska Regeringens Ombud vid den internationela statistiska Kongressen i Paris, år 1855, afgaf sin utmärkta berättelse öfver Statistikens tillstånd i Sverige (Compte rendu de la 2:ième session du Congrès etc., Paris 1856, sid. 203 o. f.) Undertecknad har redan haft anledning att fästa uppmärksamhet på de af Svenska Tabell-Kommissionen utgifna berättelsernas stora betydelse för den allmänna befolknings-statistiken uti sitt verk: »Vorlesungen über Allgemeine Bevölkerungs-Statistik», band 1, och der jemväl

folkningsförhållandena blifvit uti ifrågavarande tabellverk framställda på ett vida fullständigare sätt, än hittills egt rum, det

blifvit i tillfälle att, med hjälp af dessa berättelser, lösa flera i denna vetenskap vigtiga frågor, om hvilka alldeles ingen säker upplysning skulle kunna vinnas, derest iakttagelser ej blifvit i Sverige samlade.

Ju vigtigare alltså frukterna äro af den omtänka och flit, som i Sverige sedan mera än ett århundrade oafbrutet egnats åt samlandet af statistiska uppgifter rörande befolkningen, desto mera förtjenar det tacksamt erkännas, att Svenska Regeringen äfven i vår tid haft sin uppmärksamhet fäst på fortgående utbildning och fulländning af hithörande embetsverksamhet. Sedan befolknings-statistiken genom Belgiens Statistici blifvit utbildad till en af Statsvetenskapens viktigaste grenar, har jemväl och hufvudsakligen i denna vetenskaps intresse i Sverige företagits en ombildning af den förra Tabell-Kommissionen till en Statistisk Central-Byrå, hvarvid så väl andra likartade embetsverks erfarenhet, som den statistiska vetenskapens fordringar blifvit i så vidsträckt mått afsedde, att numera den nya Svenska Central-Byrån, likasom för 100 år sedan Tabell-Kommissionen, i många hänseenden framstår såsom den fullkomligaste i sitt slag.

Att så förhåller sig bevisas af de 2 berättelser, som utgöra föremål för denna anmälan, de första, som utgått från det nya embetsverket, och som utarbetats under ledning af förra Tabell-Kommissionens Sekreterare, Dr Berg, hvars ifriga bemödanden äfven företrädesvis bidragit till inrättandet af n. v. Central-Byrån, hvilken han ock som Director förestår till lycka för detta embetsverk. Dessa båda berättelser höra nemligen ostridigt till det viktigaste, som öfverhufvud blifvit öfver befolknings-statistik offentliggjordt, i det utgifvaren deruti lemnat ej allenast en framställning af Sveriges närvarande befolknings-förhållanden, hvilken bär prägeln af tillförlitlighet, och fullt motsvarar alla fordringar af nutidens officiella statistik, utan tillika förstått att på det mest lärorika sätt åskådliggöra befolkningens gång sedan mer än ett århundrade, och de faktorer, som under tiden härpå utöfvat den största inflytelsen. Sättet, huru detta blifvit utfördt, kan icke framställas i en kort anmälan af arbetet, utan vi måste hänvisa sackmannen, som förstår att uppfatta betydelsen af nutidens befolknings-statistik, till eget studium af denna i många hänseenden viktigaste källa för hans vetenskap. Vi tro oss dock göra en tjänst åt alla läsare af denna tidskrift, hvilka i allmänhet intressera sig för Statistik, och i synnerhet åt Nationalekonomerne, om vi här meddela en allmän öfersigt af innehållet.

Båda banden sönderfalla i 2 hufvudafdelningar: a) en berättelse till Konungen, b) en samling tabeller. Denna senare afdelning framställer i tabellarisk anordning de statistiska data i absoluta tal, enligt inkomne uppgifter, den förra deremot innehåller bearbetningen af detta material. Vi tilltro oss ej att afgöra, hvilkendera afdelning är den viktigaste. För de flesta läsare torde berättelsen, som med ett klart framställningssätt och på grund af de i 2:dra afdelningen meddelade talen framlägger resultaten af de statistiska iakttagelserna öfver befolkningen, befinnas vara den mest inbjudande och viktigaste delen; för Statistikern deremot, som mera speciellt sysselsätter sig med studium af hvad som rör befolkningen, erbjuda de med så stor sorgfällighet samlade och sammanställda data i 2:dra afdelningen ett så rikhaltigt och viktigt material för vidsträcktare undersökning.

ligger i sakens natur, att härför längre tid och en betydligt större arbetskraft tagits i anspråk, än hädanefter vid den nu uppgjorda planens fortsatta tillämpning kan komma att erfordras. Utskottet bör vidare upplysa, att den Statistiska Tabell-kommissionen ingalunda, såsom motionären antagit, »helt och hållet lemnat å sido alla öfriga grenar af statistiken». Tvärtom innehålla de af Central-byrån redan utgifna arbeten (hvaraf dock den sednare delen först under detta år utkommit), ehuru deras benämning hänför sig till det hufvudsakliga ämnet: befolkningsstatistiken, ganska viktiga uppgifter, dels rörande den *territoriella statistiken*, såsom en fullständig framställning af alla oregelbundenheter uti rikets administrativa indelning, dels angående *landtbruks-statistiken*, i afseende hvarå meddelas tabellariska översigter af sädesskördens förhållande länsvis under åren 1816—1855, äfvensom åtskilliga bidrag till statistiken öfver *dödsorsakerna*, *fattigvården*, *välgörenhets-anstalterna* samt *undervisnings-väsendet*; och har Utskottet i öfrigt genom meddelade utdrag af den Statistiska Beredningens protokoll för den 4 December 1858 och den 11 Februari innevarande år inhemtat, att de flesta grenar af den officiella statistiken, såsom angående rättsväsendet, fängvården, helsovården, undervisningen, jordbruket, handel och sjöfart, bergshandtering, finansväsende, kommunikations-anstalter, m. m., varit föremål för beredningens öfverläggningar, och att åtgärder blifvit vidtagna för att bereda fullständigare materialier för en statistik i vissa af dessa ämnen, samt att ändamålsenligare ordna de uppgifter, som redan finnas tillgängliga. Hvad särskildt angår det anmärkta uteblifvandet af statistiska översigter af landets ekonomiska tillstånd, hvarmed hufvudsakligen lärers afses landtbruks-statistiken, torde det lätteligen inses, att, såsom Statistiska Komitén jemväl yttrat, alla beräkningar öfver åkerbrukets afkastning måste blifva högst otill-

Stats-
Utskottets
utlåtande
forts.

gar, att han af denna skatt af iakttagelser måhända kunde frestas till något ringare uppskattning af den stora förtjensten uti första afdelningens bearbetning, derest icke de mångfaldiga upplysningar och nya synpunkter, som ett djupare studium af denna bearbetning äfven för honom innebär, måste afhålla honom från en sådan uppfattning.» (Härefter följer en innehållsförteckning, hvarefter anmälan slutas med följande ord): »Verkets utstyrelse, så väl som den noggrannhet, som egnats åt den så svåra korrekturläsningen, äro högst lofvärda, och dess format förenar mer än de flesta publikationer från Statistiska Byråer ändamålsenlighet för den tabellariska framställningen med bekvämlighet för begagnandet.»

Undertecknad *Wappæus*.

Not af *Berg*.

Stats-
Utskottets
utlåtande
forts.

förlitliga, så länge, i brist af fullständiga kartor, noggrann kännedom saknas om den odlade och till åkerbruk tjenliga jordens areal. Först sedan det ekonomiska karteverket fortgått efter en bestämd plan och omfattat någon större del af riket, kunna sådana beräkningar uppgöras. Statistiska Tabell-kommissionen har äfven genom i detta ämne afgifna utlåtanden verksamt bidragit till den planmessiga utveckling, berörda karteverk i följd af sednast (i December 1859) vidtagna åtgärder kommer att erhålla. Beträffande statistiken öfver *finansväsendet* innehåller ofvannämnda protokollsutdrag, att då rikets finanser nu äro föremål för utredning af en särskild Komité, Statistiska Beredningen ansett olämpligt att, innan Komiténs betänkande jemte de af Komitén insamlade rikhaltiga materialier blifva tillgängliga, uppgöra någon plan till statistiska redogörelser i detta hänseende; hvarjemte, i fråga om statistiken öfver *undervisningsväsendet*, inhemtas, att öfverläggningar med Ecklesiastik-departementets byrå för undervisningsärenden egt rum i afseende på lämpligaste sättet för dithörande uppgifters bearbetning.

Vid nu upplysta förhållanden torde Rikets Ständer finna anledning icke vara för handen att uttala ett omdöme eller framställa någon önskan i afseende på ordnandet af den Statistiska Tabell-kommissionens arbeten; men om någon åsigt i detta hänseende skulle af Rikets Ständer yttras, borde denna, enligt Utskottets tanke, långt ifrån att åsyfta klander, innefatta ett rättvist erkännande af den förtjenstfulla verksamhet, Tabell-kommissionen hitintills ådagalagt. På grund häraf hemställer således Utskottet,

- a) att hvad ofvanbemälde motionär härutinnan anmärkt och hemställt ej må till vidare åtgärd föranleda.

Beträffande åter Kongl. Maj:ts nådiga framställning i afseende på aflöningen för de vid Statistiska Central-byrån anställda trenne tjenstemän, har, efter öfvervägande af såväl de uti den Kongl. Propositionen anförda förhållanden, som ock hvad dervid blifvit af Herr Björck erinradt, Utskottet ansett de emot högstberörda framställning gjorda anmärkningar icke böra leda till den påföljd, motionären åsyftat. Ehuru nemligen Utskottet icke vill förneka, att den nu föreslagna åtgärden, hvarigenom desse tjenstemän skulle komma att åtnjuta enahanda aflöningsförmåner och äfven i afseende på göromålen blifva i det närmaste likställda, innefattar en afvikelse från det organisationsförslag, som vid sednaste riksmöte framlades för Rikets Ständer och af dem godkändes, kan likväl Utskottet hvarken

finna denna afvikelse vara af den vigt och omfattning, som motionären tillagt densamma, eller anse att något hinder bör möta för att nu vidtaga en jemkning i berörda organisation, om sådant är af giltiga skäl påkalladt. Härvid är väl af motionären anfördt, att den af Rikets sednast församlade Ständer antagna plan för det nya statistiska embetsverket hade afsett, att Central-byråns egentliga göromål, som utgjorde två särskilda hufvudgrupper, skulle fördelas mellan Chefen och Sekreteraren, af hvilka den förre skulle sysselsätta sig med befolknings-statistiken och den sednare med öfrige grenar af denna vetenskap, jemte sammanföringen af de från de förvaltande verken inkommande uppgifter; och om så varit förhållandet, kan det visserligen icke bestridas, att en väsendtlig förändring af embetsverkets organisation innefattas i det nu framställda förslaget. — Men, såvidt Utskottet efter sorgfällig granskning kunnat inhemta, finnes någon fördelning af göromålen på nyssnämnda sätt hvarken i Rikets Ständers skrifvelse eller Stats-Utskottets i ämnet afgifna utlåtande omförmäld, likasom någon antydning derom icke heller förekommer i Statistiska Komiténs underdåniga betänkande och förslag, hvilket hufvudsakligen blef af Rikets Ständer godkändt. Detta förslag innehåller deremot (pag. 203) en framställning af de åligganden, som borde tillkomma Central-byråns Chef, nemligen ledningen af och ansvaret för hela verket, arbetets anordning, föredragning i Statistiska Beredningen, afgifvande af förslag till formulär för byråns statistiska undersökningar, af underdåniga berättelser och redogörelser, in- och utländsk brefvexling m. m., äfvensom Komitén särskildt omförmäld de göromål, som ansetts kunna fördelas på hvar och en af de trenne tjenstemännen. Härvid är dock icke, såsom motionären förmenat, någonting nämnt om sammanförandet af de från förvaltande verken inkommande uppgifter, och således icke heller antydning, att detta göromål särskildt skulle tillhöra Sekreteraren. Anledningen, hvarför ifrågavarande bestyr ej blifvit af Komitén vidrördt, är äfven uppenbar, då Komitén yttrat den åsigt, att sådana uppgifter från en stor del af de förvaltande verken ej böra till Central-byrån ingå, emedan den officiella statistiken öfver dessa ämnen ej ansetts kunna skiljas från de embetsverk, som med förvaltningen hafva befattning. Men de uppgifter åter öfver vissa förvaltningsgrenar, som äro afsedda att i Statistiska Byrån behandlas, har Komitén, såsom den uppgjorda planen visar, ansett böra af Chefen samlas och deras bearbetning under hans omedelbara tillsyn ordnas och

Stats-
Utskottets
utlåtande
forts.

verkställas. I afseende på de trenne tjänstemännens verksamhet har Komitén vidare yttrat, att »då otvifvelaktigt det mesta arbete bör kunna uträttas, när tjänstemännen äro förpligtade att, utan bestämd göromålens begränsning dem emellan, lemna hvarandra det ömsesidiga biträde, som af behovet påkallas och af hvars och ens personliga kvalifikation föranledes, har Komitén, i saknad af den ledning, som endast erfarenheten under ifrågasvarande tjenstebefattningars utöfvande kan lemna, ansett sig böra förutsätta, att åtminstone till en början ett samfäldt deltagande i byråns göromål kan vara lämpligt.»

Skiljaktigheten mellan den af Rikets sednast församlade Ständer godkända organisationsplan för Statistiska Central-byrån och den af Kongl. Maj:t nu härom gjorda framställning består således endast deruti, att då den förra afsåg, att för byråns trenne tjänstemän med särskilda benämningar af Sekreterare, Arkivarie och Revisor skulle bestämmas olika löner, nemligen 4,000 R:dr för den förstnämnde och 2,500 R:dr för hvar och en af de sednare, så är nu föreslaget, att dessa löners sammanlagda belopp, 9,000 R:dr, skulle såsom *en* summa anvisas, att lika fördelas mellan bemälda tjänstemän, hvilkas göromål skulle blifva hufvudsakligen af enahanda beskaffenhet. — En sådan jemkning i den först uppgjorda organisationen kan desto mindre antagas vara stridande emot den af Rikets Ständer godkända planens grunder, som Statistiska Komitén uttryckligen förutsatt, det tjänstemännen skulle samfäldt deltaga i göromålen, samt Rikets Ständer jemväl stadgat, att tjänstemännen skulle underkasta sig den förändrade tjenstgörings-skyldighet, som af framdeles tilläfventyrs skeende jemkningar i organisationen kunde blifva en följd. Fördelarne af den ifrågaställda förändringen, hvars lämplighet nu äfven är genom erfarenheten bekräftad, finnas fullständigt utvecklade uti t. f. Chefens här ofvan anförda underdåniga memorial i ämnet; och Utskottet anser sig endast behöfva erinra, att dermed hufvudsakligen afses, dels att på det för göromålens gång mest ändamålsenliga sätt kunna tillgodogöra tjänstemanna-personalens arbetskrafter, dels ock att Byråns Chef härigenom måste blifva föranledd att sjelf deltaga i det egentliga arbetet i vida högre grad, än det kunde erfordras, om hvarje tjänsteman hade vissa bestämda detaljer sig anförtrodd och vore ensam ansvarig för deras utarbetande.

I följd af hvad sålunda blifvit i denna fråga anfördt, finner Utskottet sig ega grundade skäl att tillstyrka,

b) det Rikets Ständer måtte medgifva, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, i stället för till Statistiska Central-byråns trenne tjenstemän å staten nu uppförda löner, *en* summa, motsvarande dessa löners sammanlagda belopp eller 9,000 R:dr årligen anvisas för att mellan de tre tjenstemännen lika fördelas.»

Stats-
Utskottets
utlåtande
forts.

I 5:te punkten: »Vidare har Kongl. Maj:t, i afseende å staten för Statistiska Tabell-kommissionen, i nåder föreslagit: att anslagen dels »till bibliothekets underhåll och litterärt utbyte» och dels »till betäckande af kostnaderna för en Statistisk tidskrift», hvilka för närvarande utgå såsom bestämda anslag med 1,000 R:dr hvarterda, måtte vid samma belopp bibehållas, men erhålla egenskap af *reservationsanslag*;

att anslaget, 1,000 R:dr, »till ved, ljus, skrifmaterialier m. m.», måtte från staten för Statistiska Tabell-kommissionen utgå och öfverflyttas till förevarande Hufvud-titels allmänna *förlagsanslag* »till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.»;

att på kommissionens stat måtte uppföras det arfvode af 750 R:dr årligen, som Kammarherren E. G. Leyonmarck, enligt Kongl. Maj:ts beslut, eger uppbära, med skyldighet att inom Statistiska Central-byrån förrätta emot hans förra åliggande såsom Revisor i f. d. Kommissionen öfver Tabellverket svarande göromål; i hvilket fall det hitintills å stat uppförda reservationsanslaget »till arfvoden åt tillfälliga biträden» kunde med samma belopp minskas och således till 4,250 R:dr nedsättas; — samt

att anslaget till vaktbetjening finge, för att kunna godtgöra i sådant afseende erforderligt extra biträde, ökas från 500 till 700 R:dr.

Med hänvisande till de af t. f. Chefen för Statistiska Central-byrån för dessa förändringar anförda, uti Stats-Råds-protokollet intagna skäl, dem Utskottet för sin del, lika med Kongl. Maj:t, funnit böra gillas, får Utskottet tillstyrka,

att de uti denna punkt omförmälda nädiga framställningar måtte af Rikets Ständer bifallas;

kommande, derest Rikets Ständer godkänna hvad Utskottet sålunda föreslagit rörande Statistiska Tabell-kommissionen, anslagssumman derför, i nu gällande Riks-stat upptagen till 27,000 R:dr, att nedsättas till 26,200 R:dr, men deremot, under iakttagande af ofvanberörde öfverflyttning, Hufvud-titels anslag »till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.», att ökas med ett belopp af 1,000 R:dr.»

Stats-
Utskottets
utlåtande
forts.

Den af Utskottet föreslagna stat upptager alltså för		
Chefen	R:dr R:mt	4,500,
Byråns 3 ordinarie tjenstemän	» »	9,000,
Arfvode åt en tjensteman vid f. d. Tabell-		
Kommissionen	» »	750,
Vaktbetjeningen	» »	700;
samt särskilda reservationsanslag		
till Bibliothek och litterärt utbyte	» »	1,000,
» en Statistisk tidskrift	» »	1,000,
» arfvoden åt tillfälliga biträden	» »	4,250,
» det officiella Statistiska trycket	» »	5,000;
hvarjemte anslaget till ljus, ved, skrifmaterialier m. m.		1,000
R:dr öfverflyttats till hufvudtitelns allmänna förslagsanslag		
för samma ändamål.		

I sammanhang med frågan om löneregleringen å riksstatsens 6:te hufvudtitel yttrar Utskottet vidare, 51:sta punkten, att, »beträffande Statistiska Tabell-kommissionen, Utskottet, i anledning af den förändring uti de vid Central-byrån anställda tjenstemäns aflöning och tjenstgöringsskyldighet, som här ofvan blifvit af Utskottet i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga framställning tillstyrkt, ansett resultatet af denna förändring böra afvaktas, förr än det nya embetsverket på ordinarie stat uppföres.»

Reserva-
tioner.

Emot Utskottets utlåtande i 4:de punkten anfördes af Borgare-ståndets ledamöter Herrar Björck, Hjerta, L. J. (ombud för Stockholms stad), Berger, F. A., och Wahlström, J. G., (ombud för bergsbrukens 3:dje och 5:te valdistrikter) samt af Bonde-ståndets ombud: Jan Andersson, Gustaf Hultman, Anders Eriksson, Erik Ersson, Per Nilsson och C. J. Svensén följande reservation: »Sedan Rikets Ständer vid 1854 års riksdag begärt, att ett förslag till ett fullständigt Statistiskt embetsverk måtte utarbetas och till Rikets Ständers pröfning framläggas, blef af Kongl. Maj:t för nämnde ändamål tillsatt en Komité, hvars utlåtande i alla väsendtliga delar af Kongl. Maj:t gillades och sedermera vid sistlidne riksdag af Ständerne godkändes, till följd hvaraf ock den så kallade Statistiska Tabell-kommissionen nu är anordnad på det sätt, att den utgöres af en Statistisk Beredning och en Statistisk Central-byrå. Denna sistnämnde blef, i enlighet med Komiténs förslag, försedd med en Föreståndare, en Sekreterare och två ordinarie Tjenstemän, och anslogos för dessa sistnämnde löner, nemligen för Sekreteraren 4,000 Riksdaler och för hvardera af de öfriga 2,500.

Grunden för denna anordning af embetsverkets tjenstemän och deras aflöning igenfinnes i Komiténs förslag, som, i afseende på fördelningen af göromålen, innehåller bland annat, att Sekreteraren skulle biträda Föreståndaren med uppsättningen af berättelser och utlåtanden, men att han så väl som de öfriga tjenstemännen, utom deras särskildt bestämda åligganden, jemväl skulle hafva till pligt att deltaga i sådant arbete, som kräfde en större personal. Anledningen för en sådan fördelning af göromålen är i Komiténs Betänkande, hvad beträffar det gemensamma arbetet, fullständigt utredt; men om, i afseende på de Sekreteraren särskildt anvisade sysselsättningar, någon särskild motivering icke förefinnes, lider det likväl icke tvifvel, att Komitén för sitt förslag ansett sig hafva framställt tillräckliga skäl. Dessa måste ock i främsta rummet sökas i de åligganden, som tillkomma Byrån; och då till dessa höra att bearbeta icke allenast befolknings-statistiken, utan jemväl flera andra grenar af statistiken, hvilka icke utgöra föremål för bearbetningen inom andra embetsverk, så och enär befolknings-statistiken, såsom den vigtigaste och mest utvecklade, naturligen måste blifva det föremål, som företrädesvis tog i anspråk Byråns och dess Föreståndares verksamhet, förekom full anledning för det antagande, att det biträde, som af Sekreteraren påräknades, afsåg bearbetningen af nyssnämnde grenar af statistiken; hvarföre ock det villigt medgafs af Rikets Ständer, att, jemte Föreståndaren, anställdes, i egenskap af Sekreterare, ännu en i statistiken hemmastadd Tjensteman samt lönen i enlighet dermed bestämdes.

Anordningen af den Statistiska Byrån blef dock af Regeringen verkställd på helt annat sätt, än det af Regeringen framlagda och af Ständerna godkända förslag bestämde, enär, i stället att 2:ne, göromålen fullt vuxne, personer skulle vara att tillgå i Föreståndarens och Sekreterarens personer, vid Byrån anställdes utom Föreståndaren tre personer, hvilka i alla hänseenden och således ej mindre i afseende på göromålen än beträffande lönerna ställdes bredvid hvarandra. Anledningen till denna förändring, hvartill Regeringens befogenhet skäligen kan vara tvist underkastad, måste vara antingen att icke mera än en person med statistiska insigter är för verket erforderlig, eller ock att fyra sådane anses behöflige. Det sednare alternativet synes vara det sannolika, emedan bland skälen för den så beskaffade anordningen jemväl förekommer, att dessa tre personer skulle vara Afdelnings-chefer, äfvensom att de, vid

Föreståndarens frånvaro, skulle skiftesvis förestå hans befattning. Men hvilketdera af dessa alternativ, som må utgöra grunden för anordningen, synes denna vara föga ändamålsenlig, med afseende så väl å göromålen, som å kostnaderna.

Göromålen fördela sig naturligen i 2:ne arter, sådane som fordra insigt i statistiken och dess hjälpvetenskaper, och andra, som äro rent mekaniska, såsom räkna, skriva, mottaga handlingar och böcker, registrera och katalogisera dessa m. m. Om nu endast Föreståndaren skulle vara hemmastadd i de egentliga göromålen och om all forskning skulle bero af honom och han ensam skulle anordna bearbetning af materialierne, är det mera än sannolikt, att åtminstone vissa grenar af arbetet skulle blifva eftersatte, såsom de obestriddigen redan blifvit det; men dessutom skulle insigterna i och kännedomen om göromålen icke kunna blifva särdeles utvecklade inom embetsverket, hvilket ock vid Föreståndarens bortgång skulle befinnas redlöst. Om det derföre är af vikt, att minst tvänne insigtsfulla statistici uppehålla Byråns verksamhet, så äro materialierna för en, på verklig insigt grundad, bearbetning af de grenar utaf statistiken, som icke afse befolkningen, för närvarande och under en måhända lång framtid alltför ringa, att de kunna taga i anspråk mera än en person, förutsatt att Chefen äfven uteslutande egnade sig åt befolknings-statistiken; och om på ena sidan icke endast denna sednare bör utgöra föremål för Byråns verksamhet, så är å den andra denna i hela sin omfattning uppenbarligen icke i behof af en större personal än 2 personer. Men i den mån materialierne ökas, torde ock dessas arbetskrafter tagas i anspråk, om Byrån skall uppfylla de densamma ålagde förbindelser. Under tiden möter icke det ringaste hinder att anordna det gemensamma arbetet på enahanda sätt, som hittills, emedan Sekreteraren är skyldig att deri deltaga, och arbetsprodukten kan således blifva lika stor, hvaremot den otvifvelaktigt skulle blifva mera mångsidig, om man återgår till Komiténs förslag och Statsmakternas en gång fattade beslut. Att afvikelsen från detta icke, såsom Utskottet sökt göra, låter försvara sig med åberopande af lösryckta ställen ur Komiténs egen framställning, som ledde till ett motsatt resultat, behöfver icke visas; hvarföre ock det icke må vara nödigt att, vidare än som skett, till vederläggning upptaga de af Utskottet anförda skäl.

I afseende på kostnaderna inser en hvar, att tre likställde personer, af hvilka alla fordras vetenskaplig bildning och sär-

skild insigt i mindre allmänna grenar af vetandet, skola fordra en större aflöning, än som är behöflig för en sådan person och för tvänne Kanslisters eller med dem jemförliga tjenstemän; och att kostnaden nu kunnat inskränkas till enahanda belopp, som vid sista riksdagen anslogos, härrör deraf, att anslaget i verkligheten var vida högre, än som vederborde. De framtida anspråken skola dock snart visa, att den nu gjorda anordningen af embetsverket medför en vida betydligare kostnad, än om Rikets Ständers beslut blifvit i verket satt. Det är vidhållandet af detta, med ogillande af den Kongl. Propositionen, som afses genom denna reservation.»

Emot Utskottets beslut i 51:sta punkten anfördes reservation af f. d. Stats-Rådet Herr O. I. Fähræus.

Hos Ridderskapet och Adeln yttrade rörande 3:e punkten (Chefslönen):

Friherre Åkerhjelm (Stats-Utskottets Ordförande): »Enär, enligt min uppfattning, Chefens för Statistiska Tabell-Kommis- sionens Central-Byrå befattning torde i vikt och ansvarsfullhet kunna jemföras med Expeditions-Chefens i Civil-Departementet och öfrige Expeditions-Chefers, tager jag mig friheten hemställa, att Ridderskapet och Adeln, med afslag å hvad Utskottet föreslagit, måtte bestämma den förres lön till 5,000 R:dr, hvarå jag anhåller om Herr Grefvens och Landtmarskalkens proposition.»

Herr Printzensköld, Carl: »Jag vill icke anställa någon jemförelse med hvarken den ena eller andra Expeditions-Chefens befattning och Chefens för Statistiska Central-Byrån, för att derifrån leda mig till ett tillstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts Proposition; jag utgår från den grundsatsen, som jag här tror är riktig, att man bör bestämma aflöningen i förhållande till arbetet och beskaffenheten af det arbete, som den ifrågavarande tjenstemannen har sig ålagdt. I detta afseende förekommer, att han är en af de få Chefer, som äro nödsakade att personligen lägga hand vid de flesta och viktigaste arbeten inom verket. Man vet äfven, att dessa arbeten äro af mycket vidlyftig och svårartad beskaffenhet. Om man, på sätt här är händelsen, skall bringa de olika handlingarne till ett helt, som lemna ett tillfredsställande resultat, fordras således af honom många sådane egenskaper, som måhända företrädesvis göra honom berättigad till den aflöning, som är af Kongl. Maj:t föreslagen, och på dessa grunder anhåller jag att, med afslag å Stats-Utskottets betänkande, Kongl. Maj:ts Proposition måtte bifallas.»

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Ridderska-
pet och
Adeln den
26 Maj 1860.

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Ridd. och
Adeln.
Forts.

Efter härmed slutad öfverläggning framställdes först proposition å bifall till Stats-Utskottets hemställan, dervid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition om afslag derå, samt att Chefens för Statistiska Tabell-Kommissionens Central-Byrå aflöning skulle bestämmas till 5,000 R:dr R:mt, då svaren utföllo med många ja tillika med åtskillige nej; och förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Rörande 4:de punkten mom. *a* (Herr Björcks ofvan anförde yttrande) bifölls Utskottets hemställan utan diskussion.

Rörande samma punkt mom. *b* (tjenstemännens aflöning) yttrade:

Friherre Bonde, Knut: »Må det förlåtas mig, att jag helt oförbehållsamt förklarar det af Höglofl. Stats-Utskottet här under öfverläggning varande betänkande för obilligt! Ty obilligt är det att *minska* lönen för *Sekreteraren* i Statistiska Central-Byrån, för att af det öfverskott, som genom denna nedsättning erhålles, *öka* de öfriga tjenstemännens arfvoden. Frågan man här måste göra sig är, om denna embetsmans arbetsskicklighet eller hans verksamhet minskats i proportion till den föreslagna lönenedsättningen, och om detta minskade arbete blifvit lagdt på öfrige i nämnde embetsverk anställde tjenstemän. Har så icke skett, men man endast anser, att lönevilkoren för dessa dessa sednare äro allt för ringa, så tillhör det Regeringen, att hos Rikets Ständer föreslå denna tillökning, men alldeles icke att, såsom här är föreslaget, beröfva en af Sveriges mest utmärkte statistiske författare den tarfliga utkomst han med rätta kan fordra i utbyte för ett träget arbete och erkända kunskaper, som han å sin sida lemnar staten och det allmänna.

Må man icke förglömma, att oakadt redan för öfver 100 år sedan, eller långt före andra nationer, Svenska Styrelsen egnade sin uppmärksamhet åt den officiella statistiken genom genom det på 1740-talet inrättade Tabellverket, och ur hvilket den utmärkte Wargentin på sin tid lemnade värderika meddelanden i Vetenskaps-Akademiens handlingar, så har denna vetenskap, oumbärlig för hvarje Regering, dock under sednare tider så litet uppmärksamrats, att ganska få personer inom vårt land deråt egnat sina studier och sin verksamhet. Detta har Herr Ljungberg gjort, och han har haft utmärkelsen att få sätta sitt namn bredvid ett af Sveriges mest frejdade, C. A. Agardhs, emedan dessa begge författare gemensamt utgifvit det af oss alla kända verk: »Försök till en Statsekonomisk Statistik.»

Jag vill icke afgifva något omdöme öfver denna s. k. organisation, och jag vill till och med villigt erkänna, att en Regering bör vida bättre, än den enskilde, kunna förstå hvilka förändringar i Statens ganska komplicerade administrations-machineri böra företagas, för att det hela skall gå bättre och lättare, men här tyckes det vara fråga om att *beröfva* staten en duglig embetsman genom att *fråntaga* honom hans *en gång fastställda lön*.

Öfverläggning och beslut hos Ridd. och Adeln. Forts.

Skall man, coûte qu'il coûte, skaffa 2,500 R:dr åt öfrige tjenstemän inom detta embetsverk, så motsätter jag mig alldeles icke denna tillökning; men deremot afstyrker jag alla subtraktions-exempel med den *nuvarande Sekreterarelönen af 4,000 R:dr!* *)).

Friherre Åkerhjelm: »I motsats till den siste talaren yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. De skäl, som uttalats för att ställa hela anslaget af 9,000 R:dr till Styrelsens disposition, att fördelas bland tjenstemännen, tror jag grunda sig på rigtiga förutsättningar och antaganden, som finnas närmare antydda i Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition; och man kan väl icke föreställa sig, att det blifver nödigt hafva en bestämd Sekreterareplats i detta verk, ty de åligganden, som en Sekreterare skulle utföra, kunna väl icke fullt sysselsätta en person,

*) Den ädle Friherren har beklagligtvis blifvit helt och hållet missledd i vissa af sina uppgifter. Statistiska Central-Byrån har hittills *lika litet* haft någon *Sekreterare*, som någon Arkivarie eller Revisor. Dess tre tjenstemän hafva ock alla hittills varit med *lika belopp* för hvardera aflönade. Det Kongl. bref af den 22 Juli 1858 (se denna tidskr. 1:sta häft. sid. 9 och 10), som ligger till grund för Byråns närvarande organisation, innehåller nemligen Nåd. förordnande för Hrr Ljungberg, Fähræus och Seth »att t. v. *gemensamt* bestrida tjenstebefattningarna inom Statistiska Central-Byrån mot årligt arvode för dem *hvardera* af 2,500 R:dr R:mt», och med Chefen »lemnadt uppdrag att med afseende å hvarderas ådagalagda nit, arbetsamhet och skicklighet, samt beskaffenheten af de dem anförtrorde göromål framdeles» till Kongl. Maj:t »inkomma med underd. förslag till förhöjning uti ettdera eller flera af de nu bestämda årliga lönebeloppen, genom användande af det sålunda på sammanlagda anslaget för Byråns tjenstemän, 9,000 R:dr R:mt, uppkommande öfverskott af 1,500 R:dr R:mt efter år räknadt.» I enlighet med den organisation, som sålunda allt ifrån embetsverkets början och under hela statsregleringsperioden 1858—1860 varit tillämpad, samt af erfarenheten bekräftats såsom den för arbetets gång ändamålsenligaste, under den tid af 6 byråtimmar, som af hvarje tjensteman dagligen deråt skall egnas, har Kongl. Maj:t nu äskat, att *samma* summa, eller 9,000 R:dr, måtte årligen anvisas, för att *lika* fördelas mellan de tre tjenstemännen (jfr ofvan sid. 70 mom. b).

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Ridd. och
Adeln.
Forts.

hvarföre synes lämpligt, att hans verksamhet tages i anspråk för andra ärenders handläggning inom verket. Då Rikets Ständer beviljat anslag till en Statistisk Central-Byrå, skedde det med vilkor, att tjenstemännen skulle underkasta sig de förändringar, som af framdeles skeende reorganisation af embetsverket kunde blifva en följd. Kongl. Maj:t har äfven sedermera i ett Kongl. Bref af den 22 Juli 1858 gillat Chefens för Central-Byrån underdåniga framställning i den syftning, att arbetets fördelning skulle enligt Chefens anordning ega rum, och de skäl, som tala härför, finnas angifna i Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, och hvarutom jag tager mig friheten anföra, att arbetet inom en Statistisk Byrå, ehuru väsendtligen skiljande sig från det inom administrativa verk, därför likväl ingalunda och minst för det närvarande kunde ställas i jemnbredd med vanlig författareverksamhet och forskning; att Byråns ständiga, mångsidiga och i visst hänseende ganska grannliga beröring med de flesta myndigheter gjorde den rutinerade embets- och tjenstemannens färdighet och takt lika outhärliga, som vetenskapsmannens insigter och outtröttliga nit för sanningens utredande; samt att, då på möjligheten att inom den fåtaliga tjenstepersonalen kunna förena dessa egenskaper med en oförtröttad flit och ihärdighet berodde det Statistiska embetsverkets framgång, hade det, under sådant förhållande, synts för detta embetsverk vara oundgängligen nödigt, att dess arbetsordning, så vidt möjligt, sträfvade till förenklande af allt, som skulle kunna hänföras under benämningen af kansliformer; att det arbete, som af *en* person med största tidsvinst kunde utföras, aldrig delades på flera, men att *alla gemensamt* delade sådana grenar af arbetet, som kräfde en större personal och en skyndsammare handläggning. Jag får anhålla om H. Excellens, Grefvens och Landtmarskalkens proposition på bifall till Utskottets framställning.»

Herr v. Qvanten, Emil: »Jag anhåller att få instämma i det yrkande, som blifvit gjordt i den punkten vidfogade reservationen.

Det heter der bland annat: »Göromålen fördela (se sidd. 88—89) — — — afses genom denna reservation.»

Dessa skäl förekomma mig ganska talande. Det synes mig fullkomligt klart, att Statistiska Central-Byrån behöfver mer än en person, som har insigt i den statistiska vetenskapen. Statistiska Central-Byrån är nemligen icke ett embetsverk i vanlig mening, der man till stor del endast genom rutin kan

sätta sig in i göromålen och sköta dem oklanderligt. Till tjänstgöring i ett verk af sådan beskaffenhet, som det ifrågavarande, fordras ganska omfattande theoretiska insigter i den sak, som genom detsamma skall befrämjas. Att, såsom Regeringen föreslagit, fördela göromålen lika mellan *Sekreteraren* och *Arkivarien* och låta dem båda äfven deltaga i de mera mekaniska göromålen anser jag derföre alldeles olämpligt. Det är en allmänt erkänd grundsats, att fördelning af arbetet är förmånlig; man får derigenom både mera och bättre arbete, enär hvar och en då kommer att utföra det, hvartill han eger största anlag och skicklighet. Genom den nu föreslagna *nedsättningen* skulle dessutom *Sekreteraren* i Statistiska Central-Byrån få mindre aflöning än Sekreterarne i andra verk. På dessa skäl och dem, som Friherre Bonde anført, anhåller jag om återremiss af denna punkt.»

Öfverläggning och beslut hos Ridd. och Adeln. Forts.

Herr Printzensköld, Carl: »När den Kongl. propositionen och Stats-Utskottets betänkande vid sistlidne Riksdag rörande just denna fråga här förekom, tog jag mig friheten anmärka olämpligheten deraf, att på stat uppföra de löner, som äskades för Statistiska byråns tjänstemän. Jag förklarade nemligen då, att saken, enligt min åsigt, vore så ny, att man ännu egde så liten erfarenhet om beskaffenheten och ändamålet med denna Statistiska byrå, att den väl kunde tåla vid att någon tid stå obestämd i afseende på aflöningen, och att man i dess ställe borde öfverlemna till Kongl. Maj:ts Nådiga disposition det belopp, som Kongl. Maj:t begärt att på stat måtte uppföras. Nu hafva genom Kongl. Maj:ts vid denna Riksdag aflätne Nådiga proposition de anmärkningar, som jag då tog mig friheten göra, blifvit till riktigheten fullkomligt bekräftade, och det vore önskligt, att man af detta exempel måtte låta varna sig och för framtiden taga sig till rättelse att icke alltför hastigt uppföra på stat anslag, som, huru nyttiga de kunna anses vara, likväl, i afseende på lämpligheten att bestämma åt den och den tjänstemannen så och så mycket, äro ganska problematiska. Hvad åter denna fråga beträffar, så synes mig, att just genom det förhastade sätt, på hvilket Regeringen vid sistlidne Riksdag gick tillväga genom att föreslå dessa löners uppförande på stat, och genom det lika förhastade sätt, hvarpå Stats-Utskottet först och Rikets Ständer sedan biföllo Kongl. Maj:ts proposition, har man råkat i en slags dilemma. Jag föreställer mig, att den nuvarande Sekreteraren mottagit den ifrågavarande platsen med Kongl. Maj:ts af Rikets Ständer fastställda stat för ögonen, att nemligen denna

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Ridd. och
Adeln.
Forts.

Sekreterarebefattning skulle gifva honom en årlig inkomst af 4,000 R:dr. Jag känner icke, om Kongl. Maj:t täckts utnämna Sekreterare och öfrige tjenstemän inom detta verk; möjligt är, att Kongl. Maj:t, oaktadt lönerna varit uppförda på stat, likväl icke har, med anledning af Byrå-chefens framställning, verkställt Rikets Ständers beslut i afseende på besättandet af de ordinarie tjensterna i byrån, utan i stället ställt medlen till Byrå-chefens disposition, för att mellan tjenstemännen fördelas; men om nu Sekreteraren verkligen har inträdt i tjenstgöring med öfvertygelse att den på stat för Sekreteraren uppförda lönen skulle komma honom till godo, så frågar jag, om icke genom ett sådant förfogande en bestämd orättvisa blifvit begången, och jag måste i så fall bestrida bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. Skulle återigen förhållandet vara sådant, att Kongl. Maj:t, på Byrå-chefens förslag, icke ansett lämpligt att befordra eller tillsätta ordinarie tjenstemän, utan blott antagit dem på förordnande med tjenstgöringsskyldighet, mot det lönebelopp, som blifver hvar och en anvisadt, och detta belopp utgör för de trenne hvardera en tredjedel af det, hvartill hela aflöningssumman för tjenstemannapersonalen uppgår, då har jag så mycket mindre att erinra mot hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit, som jag nyss hade äran anmärka, att detta förslag öfverensstämmer bokstafligen med hvad jag vid förra riksdagen hade äran föreslå*).

Herr Cederschöld, Gust.: »I förmiddags erhöll jag en förebråelse för bristande skarpsinnighet, och då jag icke heller lyckades, att hos Ridderskapet och Adeln vinna något bifall i den framställning jag då gjorde, kunde det synas förmätet att nu åter uppträda; men ehuru jag icke hyser precist den föreställning, som blifvit yttrad af en utmärkt författare, eller att afgörande rätten i lagstiftande församlingar borde snarare öfverlemnas åt minoriteten, än majoriteten, kan jag dock icke af

*) Till hvad i noten å sid. 91 är anfördt torde böra tilläggas följande utdrag af t. f. Chefens för Statistiska Central-Byrån underd. memorial af den 10 Juli 1858 rörande förslag till tjensternas besättande i Byrån: — — — »Slutligen anser jag för min pligt, att i underdånighet upplysa, att jag enskildt meddelat de af mig nu förordade personer, det jag vore sinnad, att hos Eders Kongl. Maj:t i underd. föreslå tjensternas tillsättande blott på *förordnanden t. v.* och med skyldighet att *gemensamt* dela det behöfliga arbetet under bestämda byråtimmar, enligt de föreskrifter, som af Chefen vardat meddelade, äfvensom särskildt och ensamt den till Sekreterare föreslagne personen min tillämnade underd. hemställan om lönernas fördelning till lika belopp för alla tre tjenstemännen.» — — —

den erfarenhet, jag på riddarhuset inhemtat, medgifva, att majoriteten alltid obestriddligen är den som har rätt. Till denna reflexion kommer jag vid tanken på hvad som tilldrog sig vid förra riksdagen, då detta ärende af Ridderskapet och Adeln behandlades. Äfven då fick jag mottaga förebräelse för oriktiga åsikter; men erfarenheten har visat, just med afseende på det förslag, som nu är före, att jag icke hade så orätt. Jag uttalade då den åsigten, som jag jemväl yttrat vid flere föregående tillfällen, eller att det vore en oriktig princip, att Ständerna uppgöra specialstater och derigenom binda händerna på Kongl. Maj:t i ordnandet af embetsverkens angelägenheter. Jag yttrade då, att Rikets Ständer icke äro lämpliga att uppgöra organisationsplaner för embetsverk; att denna olämplighet vore desto större, när fråga vore att inrätta ett nytt embetsverk, om hvars verksamhet man icke kunde göra sig någon klar föreställning. På grund af en sådan åsigt yrkade jag jemväl, då propositionen om Statistiska Central-Byrån var före, att icke något specialförslag skulle upprättas, utan att medlen måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition, på det de måtte på lämpligaste sätt fördelas. Hade Ridderskapet och Adeln då bifallit mitt förslag, hade ej Rikets Ständer blifvit nödsakade att nu vid denna Riksdag, sedan embetsverket kommit till verkställighet, frångå sitt då fattade beslut. Då jag nu fortfarande är af denna åsigt, kan jag icke annat än yrka bifall till Utskottets förslag.»

Öfverläggning och beslut hos Ridd. och Adeln.
Forts.

Herr Skogman, C. J. A.: »Med anledning af Herr Printzen-skölds yttrande får jag fästa uppmärksamheten på, att längre fram (på sid. 8 af Betänkandet) är Statistiska Byrån blifven undantagen från de embetsverk, hvilkas uppförande på ordinarie stat är äskadt. Då skälen till denna organisation för öfrigt äro i Statsrådsprotokollet angifne, och dessutom finnas i Betänkandet, inskränker jag mig till att anhålla om bifall till Utskottets förslag.»

Friherre Åkerhjelm: »Med anledning af en talaresh yttrande, att han vore oviss, huruvida *Sekreteraren* vid Statistiska Central-Byrån vore antagen under förutsättning att erhålla en viss bestämd lön af 4,000 R:dr för en viss tjänst, så får jag upplysa, att, såsom det synes af Statsrådsprotokollet, har Chefen för nämnde Byrå i underdånigt memorial den 10 Juli 1858 hos Kongl. Maj:t föreslagit, »att de Nådiga förordnandena för Byråns trenne tjänstemän icke måtte erhålla lydelse på viss tjänst, och i närmaste sammanhang dermed, att hela den summa, som å

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Ridd. och
Adeln.
Forts.

riks-staten blifvit för dessa tjenstemän uppförd, måtte dem emellan delas till lika belopp hvardera», och hvilken underdåniga framställning genom Kongl. Bref gillades. Således har han verkligen icke tillträdt tjensten under förutsättning af någon viss bestämd lön. I öfrigt ber jag få anföra de skäl, som Chefen för Central-Byrån framställt och som synas mig ganska välgrundade för den organisationsplan, som är föreslagen och Kongl. Maj:t sedermera framställt till Rikets Ständers beprövande. Han säger nemligen »att någon Sekreterare-verksamhet af den beskaffenhet, som i flertalet af andra embetsverk fordrades, ej tages i anspråk inom en Statistisk Central-Byrå, som ledes blott af en Chef, och der några förhandlingar inför protokollet ej förekomma; — då utan gemensamhet i arbetet detta skulle blifva högst ojemnt fördeladt och ofta, exempelvis för Revisorn och den så kallade Sekreteraren alldeles öfverväldigande, men för Arkivarien för ringa; — då den nya plan för befolknings-statistikens bearbetande, hvilken vid sistförflutna riksdag blifvit af Preste-Ståndet antagen, och som snart komme att Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning underställas, toge Central-Byråns verksamhet i det strängaste anspråk på ett sätt, som i den Statistiska Komiténs betänkande ej var beräknadt; samt slutligen då Rikets Ständer, vid medgifvandet att Central-Byråns tjenstemän finge på stat uppföras, bland annat, fästade det vilkor, att tjenstemännen skulle underkasta sig den förändrade tjenstgörings-skyldighet, som af framdeles tilläfventyrs skeende jemkningar i organisationen kunde blifva en följd, hade, af dessa skäl, t. f. Chefen redan uti det underdåniga memorial, som den 10 Juli 1858 af honom afgifvits, föreslagit, att de nådiga förordnandena för Byråns trenne tjenstemän icke måtte erhålla lydelse på viss tjenst, och i närmaste sammanhang dermed, att hela den summa, som å Riks-staten blifvit för dessa tjenstemän uppförd, måtte dem emellan delas till lika belopp för hvardera.»

Friherre Gripenstedt, J. A.: »Jag har blifvit af Friherre Åkerhjelm förekommen i meddelandet af den upplysning, som påkallades af Herr Printzenskölds yttrande, nemligen att den jemkning, som egt rum i organisationen af ifrågavarande embetsverk, föregick utnämningen eller tillförordnandet af tjenstemännen derstädes, och att således icke något, hvarken juridiskt eller moraliskt, anspråk för dessa tjenstemän kunde finnas, att komma i åtnjutande af de för vissa platser först tilltänkta lönebeloppen, något som derföre ej heller för dem kunnat vara an-

nat än en förväntan eller förhoppning; och att detta är förhållandet synes äfven deraf, att enligt Statskalendern *icke någon Sekreterare eller annan person med särskild tjenstebefattning* blifvit tillsatt, utan endast samfäldt tillförordnats trenne »tjenstemän», nemligen: Ljungberg, Fähræus och Seth, hvilka ega *samma* tjenstgörings-skyldighet, och mellan hvilka således också rättvisligen den samfälda aflönings-summan blifvit *lika* fördelad. Jag önskar visserligen Herr Ljungberg allt möjligt godt, men jag kan icke finna, att, under sådane förhållanden, det ginge an att undantagsvis tillägga honom en högre aflöning än de öfrige på dessas bekostnad. Dessutom begick Friherre Bonde ett misstag, då han sade, att aflöningen skulle *nedsättas* till 2,500 R:dr; ty det är ju tydligen sagdt, att en summa af 9,000 R:dr skall fördelas årligen emellan trenne tjenstemän, hvilket således gör 3,000 R:dr, och icke 2,500 R:dr för hvardera. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.»

Herr Printzensköld: »Sedan jag nu genom de upplysningar, som dels Ordföranden i Stats-Utskottet, dels Chefen för Kongl. Maj:ts Finans-departement afgifvit, blifvit öfvertygad derom, att den antagne s. k. Sekreteraren verkligen icke blifvit anförtrodd denna befattning under någon slags förespegling, att han skulle komma i åtnjutande af hela den lön, som Rikets Ständer i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts Nådiga förslag uppfört på stat, så kan jag så mycket mindre hafva något att anmärka mot Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag, som den Kongl. Propositionen fullkomligt öfverensstämmer med den åsigt, jag, lika med Herr Cederschiöld, vid förra Riksdagen yttrade, och jag önskar, att denna åsigt då hade gjort sig gällande, hvarigenom allt det besvär, som nu måste ega rum att omgöra hvad man då gjorde, hade varit helt och hållet besparadt. Jag tillstyrker således bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.»

Friherre Bonde: »Jag finner till min ledsnad, att jag mindre tydligt uttryckt mig, då jag sednast hade ordet, ty jag kan omöjligen föreställa mig, att den utmärkte talaren, som behagat korrigera min uppgift om löneförvandlingarne, om jag så får säga, icke förmått riktigt uppfatta meningen af mitt anförande. Jag tillräknar icke honom felet, utan ensamt mig!

Jag trodde och tror mig hafva yttrat, att man ämnade öka öfriga tjenstemäns löner till 3,000 R:dr genom att minska *Sekreterarens* med 1,000 R:dr. Har jag deremot sagt 2,500 R:dr, så har jag begått ett misstag, en lapsus linguæ, och då har den utmärkte talaren onekligen rätt. Det är för öfrigt icke

Öfverläggning och beslut hos Ridd. och Adeln. Forts.

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Ridd. och
Adeln.
Forts.

om dessa lönebelopp jag talar, utan jag fäster mig uteslutande vid *Sekreterarens lön*, och protesterar emot dess *nedsättning*. Denna min åsigt har till och med icke kunnat rubbas af sjelfva Statskalendern, hvilken den utmärkte talaren behagat citera. Jag har icke denna bok tillhands och erkänner dessutom oförbehållsamt, att jag åt detta, för många säkerligen intressanta, opus egnat ringa studier, men antar såsom alldeles riktig den passage, som den värde talaren behagade uppläsa, eller att under artikelu Statistisk Central-Byrå tre t. f. tjänstemän finnas uppförda utan någon vidare klassifikation dem emellan. *Hvad jag dock med säkerhet vet, är att Herr Ljungberg för det närvarande uppbär Sekreterarelönen af 4,000 R:dr R:mt*)*.

Då jag förordar, att denne man skall få bibehålla dessa löneförmåner, tyckes det, som om jag stridde för en enskilds intresse, men så är det ej. Jag söker att i denna fråga endast bevaka det allmännas gagn och fördel. Ty som jag förut haft äran yttra, Statistiken är såsom vetenskap ganska litet odlad i vårt land, och således är det ganska svårt att till *Sekreterare-platsen* i Central-Byrån få en man, som jemte embetsmannaroutine förenar vetenskapsmanna-studier, och då jag anser att staten funnit i den närvarande t. f. *Sekreteraren* en så kvalificerad embetsman, så tror jag, att man bör bibehålla honom och icke genom dylika *löneafprutningar* drifva honom ifrån en för det allmänna gagnelig verksamhet. Se der skälet, hvarföre jag deltar i denna diskussion.

Jag vet alltför väl, att då hela detta embetsverk endast är grundadt på ett tillförordnande, så äro Rikets Ständer fullt berättigade, att förändra dessa lönesummor huru de för godt finna; det är också icke om laglig rätt jag talar, utan jag stödjer mina åsikter endast på billighet och rättvisa!»

Herr v. Qvanten: »Det var icke blott med afseende å den person, som f. n. *bestrider Sekreterare-tjensten* i Statistiska Central-Byrån, jag förra gången begärde ordet, ehuru det väl ock måste förefalla besynnerligt, att, på samma gång det äskas löneförhöjning för Chefen och de öfriga tjänstemännen, man vill *nedsätta* lönen för *Sekreteraren*, en erkänd utmärkt förmåga; utan var det derföre, emedan jag är öfvertygad, att ifall den organisation, som regeringen föreslagit, skulle bifallas, Statistiska Byrån kommer att derigenom förlamas i sin verksamhet. Man har icke kunnat bestrida hvad reservanterne sagt: att det

*) Jfr noten å sid. 91.

är af vigt, att inom ett sådant verk finnes tillgång på åtminstone tvenne vetenskapliga förmågor. Men ingen vetenskapsman lär vilja åtaga sig Sekreterarebefattningen, då han hotas med att förvandlas till endast en *räknemachin*. Om derföre ingen annan plats, än Chefsplatsen, reserveras åt de vetenskapliga insigterna i Statistiken, hotas hela den ifrågavarande inrättningen att snart sjunka långt under sin sanna bestämelse. Att låta inrättningens Chef *godtyckligt* bestämma de särskilda tjenstemännens göromål, är äfven till principen föga riktigt och säkert icke lämpligaste sättet att fästa vid Statistiska Central-Byrån sjelfständigare förmågor. Jag fortfar derföre att yrka återremiss.»

Sedan öfverläggningen förklarats fulländad, yttrade Hans Excellens Hr Grefven och Landtmarskalken, att derunder yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels återremiss deraf, och dels af Friherre Bonde, att — — —

Härvid begärde Friherre Bonde ordet och förklarade, att han afstode från sitt särskilda yrkande och förenade sig med den ledamot, som anhållit om återremiss af Utskottets förslag.

Då härefter proposition å bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan gjordes, blef densamma med många ja, jemte åtskilliga nej, besvarad; och förklarades ja hafva varit öfvervägande.

5:te punkten: Utskottets hemställan bifölls, under erinran om iakttagande af den förändring i anslagsbeloppet, som påkallades utaf Ridd. och Adeln vid 3:dje punktens behandling fattade beslut.

51:sta punkten (att den af Kongl. Maj:t föreslagna och af Utskottet tillstyrkta förändringen af tjenstemännens aflöning ej skulle på ordinarie stat nu uppföras) bifölls.

I Preste-Ståndet yttrade rörande 3:e punkten (Chefslönen):

Prosten Berlin: »Vid förra riksdagen föreslog Kongl. Maj:t en lön af 5,000 R:dr R:mt åt Chefen för Statistiska Central-Byrån. Efter votering i förstärkt Stats-utskott beviljade Rikets Ständer endast 4,500. Kongl. Maj:t har likväl funnit sig befogad, att äfven vid denna riksdag föreslå aflöningen till 5,000 R:dr, hvilket under sådana omständigheter torde böra bifallas, i synnerhet som den nuvarande innehafvaren af tjensten, till följe af nit för sitt kall, försakat långt större inkomster.»

Dr Wählander: »Till den föregående talarens yttrande må jag tillägga, att de med Chefen för Statistiska Central-Byrån jemförlige embetsmän, såsom Riks-Arkivarien, Riks-Antiquarien

Öfverläggning och beslut hos Preste-ståndet den 23 Maj 1860.

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Preste-
ståndet.
Forts.

och Kongl. Bibliothekarien hafva 5,000 R:dr i lön, samt att det då vore obilligt, att den förstnämnde skulle erhålla endast 4,500, i synnerhet som han ådagalagt så mycken nit och insigt i sin maktpåliggande befattning, att han, enligt alla deras omdöme, som närmare känna förhållandet, af ingen annan öfverträffas. En sådan njugghet å Rikets Ständers sida skulle tilläfventyrs hafva den påföljd, att Staten går i mistning af en embetsman, som på ett högst utmärkt sätt häfdat Svenska namnets ära i utlandet på samma gång han i icke ringa mån gagnat sitt fosterland.»

D:r Arrhenius: »Jag instämmer med den föregående talar-
ren, och anser Chefen för Statistiska Central-Byrån hafva genom insigt, nit och ospard möda inlagt särdeles stora förtjenster om folkstatistiken i vårt fädernesland.»

D:r Sæve ansåg Chefens lön böra höjas till 6,000 R:dr.

D:r Lindgren: »Ehuruval jag uppskattar den nuvarande Chefens för Statistiska Central-Byrån förtjenster och ovanliga nit så högt som någon annan, kan jag dock icke godkänna den grundsatsen, att lägga en tillfällig tjensteinnehafvares personliga egenskaper till grund för bestämmande af en tjensten för all framtid åtföljande lön. Utan allt afseende således på nuvarande innehafvarens utmärkta egenskaper håller jag före, att den af Kongl. Maj:t föreslagna lönen bör åt det ifrågavarande nya embetsverkets Chef anslås såsom definitiv med hänsyn till detta embetes vikt och betydelse.»

Diskussionen förklarades härefter slutad, och beslöt Ståndet, uppå derom i vederbörlig ordning framställd proposition, att, med afslag af Utskottets hemställan, lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts Nåd. förslag, att Chefens för Statistiska Tabell-Kommissionens Central-Byrå lön må från 4,500 R:dr höjas till 5,000 R:dr.

Rörande 4:de punkten bifölls mom. a), och vid mom. b) yttrade:

Riks-Arkivarien Nordström: »Det förekommer mig svår-
fattligt, hvarföre man vill låta detta embetsverk, i olikhet med alla andra, ställas på en så anomal fot, att det ej skall finnas någon lönegrad emellan Chefen och den lägste tjenstemannen. Uti en organisation, sådan som den ifrågavarande, synes dock *Sekreterarens* ställning och befattning så nära närma sig Chefens, att, likasom den förra ofta måste komma att icke allenast dela göromål med den sednare, utan ock intaga dennes ställe, äfven hans lön borde närma sig Chefens. Att ställa fördelningen af arbetet och lönerna under Chefens *godtfinnande* synes

mig dessutom ej heller rätt väl öfverensstämma med de allmänna grundsatserna för embetsverkens organisation och embetsmännens ställning. Det säges visserligen, att Chefen derigenom skall lättare kunna drifva fram arbetet, men säkerligen skulle detta resultat äfven kunna vinnas med olika lönegrader. I sådant fall, lika väl som i det nu föreslagna, skulle Sekretären kunna användas till andra arbeten än det blott tabellariska i Statistiken. Jag anser mig af dessa skäl böra yrka återremiss af ifrågavarande punkt.»

Öfverläggning och beslut hos Presteståndet. Forts.

Vice Talmannen Biskop Annerstedt: »Den förevarande frågan är till en del afgjord genom bifallet till den föregående punkten. Man bör besinna, att detta embetsverk är i sin begynnelse och skall nu bryta sig en väg. Den stora mängd af göromål, som blifvit hopade på detsamma, gör att arbetskrafterna måste användas, der de behövas, samt att några särskilda fack ännu ej kunna inrättas. När nu alla embetsmännen lika strängt anlitas, har Chefen föreslagit, att deras löner också måtte blifva lika, hvilket synes mig öfverensstämmande med rättvisa och billighet. Jag yrkar således bifall till förslaget.»

Diskussionen förklarades härefter slutad, och blef, uppå derom framställd proposition, ifrågavarande moment af Ståndet bifallet.

5:te punkten af Utskottets förslag bifölls.

Rörande 51:sta punkten af samma förslag yttrade:

Dr:r Schram: »Det lär väl nu ej gå an, att här bifalla hvad Utskottet i denna punkt föreslår, eller att alla de öfriga aflöningsanslagen å denna 6:te Hufvudtitel skola definitivt fastställas, med undantag för Landtstaterna, Statistiska Tabell-kommissionen och några flera af Utskottet särskildt uppräknade embetsverk; ty Högv. Ståndet har redan beslutat en förändring jemväl i denna punkt, då det förändrade Utskottets förslag i 19:de punkten, rörande just Landtstaternas aflöning. Men jag anser mig ock ega skäl vördsamt hemställa, att det Högv. Ståndet behagade i den nu föredragna 51:sta punkten jemväl besluta den ytterligare förändring, att nämligen staten för Statistiska Central-Byrån eller Tabell-Kommissionen måtte nu blifva *definitiv*, så att de få ordinarie tjenstemännen derstädes också måtte med säkerhet få veta, hvad de för framtiden hafva att i lön påräkna af kronan för deras ganska tränga arbete. Någon annan förändring i nuvarande aflönings-staten för detta embetsverk lär väl ej kunna komma i fråga hos blifvande Ständer, än den, att, om der, såsom påtagligt är, framdeles erfordras en

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Preste-
ståndet.
Forts.

tillökad tjenstemannapersonal, Rikets Ständer åt densamma då också måste känna sig förpligtade, att dertill anslå nya behöfliga löner. Ty man måtte väl icke med fog och rättvisa kunna fordra, att det nuvarande anslaget åt Chefen och de trenne öfriga, inbördes lika aflönade, ordinarie tjenstemännen derstädes skall för alla tider räcka till jemväl för aflöning åt ännu flera der behöfliga ordinarie tjenstemän, än de närvarande. Det skulle ju eljest blifva ett obilligt nedsättande och förminskande af de nuvarandes löneinkomster. Jag föreslår derföre, att denna 51:sta punkt måtte blott så tillvida godkännas, att de öfriga aflönings-staterna nu definitivt fastställas, med undantag af allenast Teknologiska Institutet, Falu Bergsskola och Kommerse-Kollegium, hvilka trenne stater, vid närvarande reglering för dem, må blifva provisoriska.»

Prosten Berlin: »När frågan var före om fördelningen af lönerna emellan Statistiska Byråns tjenstemän, bestämdes ingenting derom, huruvida dessa löner skulle sättas på provisorisk eller definitiv stat; jag ser således intet hinder för att nu besluta det sednare, i hvilket fall de i denna punkt omförmälda undantag minskas med Statistiska Tabell-Kommissionen.»

Doktor Gumælius: »ansåg ej frågan förut afgjord, men fann intet hinder vid lönernas fastställande på ordinarie stat.»

Riks-Arkivarien Nordström: »Jag kan ej finna, huruledes här skulle kunna blifva fråga om annat än provisoriska anslag, ty förslag om definitivt anvisande af anslaget är ej motiveradt eller beslutadt, och under sådana förhållanden torde väl ej staten för Tabell-Kommissionen kunna blifva annat än provisorisk.» Prosten Modigh instämde.

D:r Gumælius: »Jag finner det oförklarligt, att den siste talaren kan anse frågan om Statistiska Tabell-Kommissionens försättande på definitiv stat oförberedd, då likväl Kongl. Maj:t i sitt förslag utredt ämnet, samt Stats-Utskottet antagit detta förslag.» Häruti instämde Doktorerna Sæve och Nordlander.

Riks-Arkivarien Nordström: »Jag tillåter mig anmärka, att den föregående talaren synes helt och hållet förbise, hvad Utskottet föreslår. Uti 51:sta punkten säges: »Likaledes har, beträffande Statistiska Tabell-Kommissionen, Utskottet ansett resultatet af förändringen uti derstädes anställda tjenstemäns aflöning böra afvaktas, förr än det nya embetsverket på ordinarie stat uppföres.» Detta förslag är fullkomligt i sin ordning, ty om det hela torde väl ej böra definitivt bestämmas, förr än delarne äro reglerade.»

Doktor Wensioe: »När 4:de punkten af detta betänkande föredrogs, anmärkte Riks-Arkivarien Nordström, att den föreslagna likheten i tjenstemännens löner inom Statistiska embetsverket vore olämplig. Vice Talmannen, Biskop Annerstedt, svarade häruppå, att i ett nybildadt embetsverk, som håller på att bryta sig en väg, de särskilda tjensteåliggandena icke kunde vara så fullkomligt bestämda och åtskilda, som i andra äldre verk, hvadan skyldigheten att i mån af behof taga befattning med hvarje ärende borde åligga tjenstemännen i Statistiska Byrån och följaktligen äfven deras aflöning vara lika. Deri instämde jag till alla delar. Deremot tager jag mig friheten hemställa, huruvida man kan antaga, att detta förhållande skall fortfara i alla tider, och sålunda inom detta embetsverk några gradationer i befattningar och lönevilkor aldrig ifrågakomma. Jag tror ej detta, hvarföre jag ock i likhet med Riks-Arkivarien Nordström anser, att den lika fördelningen af lönerna bör vara blott provisorisk, och tillstyrker således bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.»

Öfverläggning och beslut hos Presteståndet. Forts.

Pastor Primarius D:r Fallenius samt Prosten Melén m. fl. instämde.

Doktor Gumælius yttrade: »Att döma efter den föregående talarens yttrande skulle en definitiv stat aldrig kunna bestämmas åt något embetsverk, ty svårligen kan man någonsin blifva säker, att förändringar ej blifva behöfliga. Om, i afseende å det nu ifrågavarande embetsverket, någon annan fördelning blifvit för framtiden föreslagen, vore förhållandet annat; men då Kongl. Maj:t, efter att hafva utredt ämnet, hemställt, att, då skyldigheterna och arbetet äro lika, lönerna äfvenledes måtte blifva det, ser jag för min del ej något hinder att definitivt bestämma desamma. Så snart man ej kan visa, att en inre nödvändighet kommer att ovilkorligen förorsaka förändringar inom detta embetsverk, förefaller det mig besynnerligt, att vilja utesluta desamma ifrån den förmån, som de andra embetsverken åtnjuta, den nemligen att vara ställt på ordinarie stat.»

Doktor Arrhenius: »Jag hemställer, att, om också de öfriga tjenstemännens inom embetsverket löner bestämmas provisoriska, åtminstone Chefens måtte fastställas på ordinarie stat.»

Riks-Arkivarien Nordström: »Grunderna för min åsigt har jag hemtat från hvad som yttras i Utskottets Betänkande pag. 5. Häraf synes tydligen, att Chefen icke tänkt sig förslaget såsom annat än provisoriskt, samt att den lika fördelningen af lönerna endast har till ändamål att i början bringa ordning

Öfverläggning och beslut hos Presteståndet. Forts.

och reda i ärendenas gång. Men då verket en gång inträngt, för att så säga, i siffrornas anda, blir förhållandet olika, och då måste väl de gradationer der uppkomma, hvilka ega rum inom andra embetsverk.»

Prosten Berlin: »Viktigt är att tjenstemännen få någonting visst, ty i händelse vid nästa riksdag några förändringar komma att med embetsverket vidtagas, kunna de i sådant fall dock vara säkra, att deras löner ej blifva nedsatta. Jag anser således lämpligt, att deras nu bestämda löner definitivt antagas såsom minimibelopp äfven för framtiden.»

Doktor Gumælius: »Det är välbekant, att man i allmänhet starkt bemödat sig att få allt möjligt ställt på provisorisk stat; lyckligtvis har detta dock icke inträffat med något annat än ifrågavarande embetsverk. Rikets Ständer hafva alltid funnit ett stort nöje i att tumma på staterna; fördelen deraf torde dock vara tvetydig, och svårigen torde någon numera vilja förneka vigten af att förskaffa tjenstemännen en någorlunda oberoende ställning.»

Riks-Arkivarien Nordström: »Det är skilnad emellan hvad, som borde vara, och hvad, som är föreslaget. Vid föredragningen af fjerde punkten framhöll jag redan olämpligheten af det föreslagna aflöningssättet. Uppenbart är, att den som i flera år arbetat i verket, bör hafva större lön, än den, som långt sednare inträder. En nödvändig följd häraf blifver, att den nu antagna jemna aflöningen blott uppställles på provisorisk stat.»

Doktor Lindgren: »Ståndets rättighet att besluta en förändring i hvad Utskottet tillstyrkt lärer väl icke kunna bestriidas. Vill man, att embets- och tjenstemän med nit och intresse skola sköta sina sysslor, så måste man ock vara angelägen att tillförsäkra dem en ekonomiskt betryggad ställning, och icke i åratal hålla dem i schack med en provisorisk aflöning. Att likväl nu verkliga hinder möta för kronofogdars, häradsskrifvares och länsmäns, äfvensom för anslagets till Falu bergsskola uppförande på definitiv stat måste medgifvas. Men deremot kan jag icke godkänna de skäl, som af Utskottet blifvit andragna för att, i strid med Kongl. Maj:ts nådiga proposition, endast för instundande statsregleringsperiod fastställa aflöningsanslagen för Teknologiska Institutet, Kommerce-Kollegium och Statistiska Central-Byrån, hvarföre jag tillstyrker den ändring i Utskottets tillstyrkande, att Ståndet ville besluta, att, med undantag af löneanslagen till kronofogdar, häradsskrifvare, länsmän och Falu Bergsskola, anslagen till de under sjette

hufvudtiteln hörande embetsverk och stater måtte af Rikets Ständer definitivt fastställas.»

Doktor A. Nordström: »Här har under diskussionen yttrats, att beslut om embetsverkets ställande på ordinarie stat nu icke skulle kunna fattas, emedan denna fråga redan vore i motsatt riktning afgjord genom antagande af Utskottets förslag i 4:de punkten, mom. b). För att visa, att saken ej blifvit sålunda uppfattad inom Utskottet, tar jag mig friheten hänvisa till den å Betänkandets 64:de sida befintliga reservation af Herr Fåhræus, som rigtar sig mot Utskottets tillstyrkande, att anslaget för Statistiska Tabell-kommissionen ej skulle uppföras på ordinarie stat.»

Prosten Ljunggren: »Vid betraktande af den af Utskottet uppställda tabellen Litt B. för Statistiska Tabell-kommissionen inhemtas, att Kongl. Maj:ts mening varit, att sätta dess tjenstemäns löner på ordinarie stat. Der förekommer nemligen i kolumnen »af Kongl. Maj:t föreslagne löner», 3 ordinarie tjenstemän å 3,000 R:dr. Den summa af 9,000 R:dr, som af Kongl. Maj:t blifvit begärd och af Utskottet förordad, är således icke af beskaffenhet att kunna huru som helst fördelas, utan hvarje tredjedel deraf har verkligen, sålunda bestämd, iklädt sig egenskapen af lön på stat, hvilket äfven styrkes deraf, att desse tjenstemän kallas »ordinarie». Jag yrkar detta embetsverks uppförande på ordinarie stat.»

Efter slutad diskussion och äskad votering beslöt Ståndet med 26 röster mot 17 bifall till Stats-Utskottets förslag.

Rörande 3:dje punkten (Chefslönen) bifölls Utskottets förslag.

Rörande 4:de punkten, mom. Litt. a och b (angående Hr Björcks förslag och byråns tjenstemän), yttrade Herr Björck: »Jag tror knappt, att det är lämpligt, att denna punkt behandlas särskildt, utan i sammanhang med den nästföljande, emedan den förstnämnda endast innehåller ett afslag å det yrkande, som finner sin pröfning under Litt. B. Under förutsättning således, att dessa begge punkter på en gång företagas till afgörande, ber jag att få hänvisa till samt åberopa den af flera ledamöter af Stats-Utskottet afgifna och äfven af mig biträdda reservation, som finnes betänkandet vidfogad. (Se ofv. sid. 86 o. f.) Jag har deri fästat uppmärksamheten uppå, huruledes Rikets Ständers beslut rörande Tabell-Kommissionen vid sistlidne riksdag grundlades och tillkom, och att, sedan Rikets Ständer vid 1854 års Riksdag begärt utarbetande af ett förslag till ett fullständigt tabellverk, Kongl. Maj:t för ändamålet tillsatt en Komité,

Öfverläggning och beslut hos Borgare-stämlet d. 30 Maj 1860.

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Borgare-
ståndet.
Forts.

af hvilken den nuvarande Föreståndaren för den Statistiska Central-Byrån nämndes till ledamot. Denna Komité utarbetade ock ett förslag, enligt hvilket tabellverket borde ordnas under en Kommission, som skulle utgöras af en Chef eller Ordförande, en Sekreterare och tvenne andra ordinarie tjenstemän. De skäl, som af denna Komité framställdes till stöd för detta förslag, hafva nu till en icke obetydlig del blifvit af Utskottet begagnade för att visa, att detta förslag var olämpligt, men att den organisation, som Kongl. Maj:t i strid med Rikets Ständers förklarade önskan, vidtagit, vore mera ändamålsenlig. Det kan icke fela, att en hvar, som finner, att bevisen för en motsatt åsigt, än den, som Komiterade omfattat, hemtas från Komiterades eget betänkande i ämnet, det är icke möjligt annat, säger jag, än att den, som finner detta, måste hysa grundade tvifvel om kraften af en sådan bevisning; och det är äfven lätt att visa, att Tabell-kommissionens ordnande på det af mig föreslagna sätt är det enda, som står i öfverensstämmelse med Komiterades förslag, likasom det är det enda, som öfverensstämmer med hvad man af en dylik Kommission vill vänta, särdeles med den närvarande tillgången på lämpliga personer. Det kunde visserligen anses vara min pligt att vara vidlyftigare, men då reservationen fullständigt upptagit förhållandet och derjemte ådagalägger, att det egentliga arbetet icke kan förrättas af *en* person, deraf måste följa, antingen, såsom jag yrkat, att *tvänne* personer derföre måste anställas, eller ock att alla fyra tjenstemännen måste hvar i sin mån dertill afses och i förhållande dertill aflönas. Men då sistberörde organisation är olämplig, enär *arbetet icke fordrar en så stor kraft, och derjemte öfverflödigt dyr*; är det tydligt, att man nödgas komma derhän, att 2:ne personer äro på en gång erforderliga och tillräckliga för det egentliga arbetet. Ett ytterligare skäl för en sådan organisation finnes uti de nu varande förhållanden, då tillgången på personer, skickliga för behandlingen af dessa ärenden, icke är stor; och det måste således vara lämpligast att stanna vid två, hvarigenom äfven Statsverket minst betungas. Detta är nödvändigt att märka, emedan det af reservanterna afgifna förslag just öfverensstämmer med *derus antal, som för närvarande finnas att tillgå för tjensternas behöriga skötande*. Det var icke känt, att den nuvarande Chefen egde speciella insigter för ifrågavarande befattning förr, än han erhöll plats i ofvannämnde Komité och af Kongl. Maj:t nämndes till Föreståndare för det nybildade ver-

ket; men det kan ej nekas, att, genom hvad han i afseende å befolknings-statistiken hittills åtgjort, han ådagalagt sin lämplighet för befattningen, hvad denna gren af Statistiken beträffar, äfvensom att det arbete, hvilket under hans ledning för rättats och sett dagen, i flera hänseenden är ganska förtjenstfullt, men i öfrigt måste man medgifva, att det knappt finnes mer än *en* person derjemte, som i och för arbetet är *tjenlig*, på grund af föregående arbeten och studier. Den nuvarande *Sekreteraren i Tabell-kommissionen* är en af de få, som direkt sysselsatt sig med statistiska ämnen. Må vara, att mot hans arbete, likasom mot alla arbeten, anmärkningar kunna göras, men hvad som icke kan bestridas är, att mannen ådagalagt insigter i saken och att, om han mera användes, han ock skulle mera utbilda sin skicklighet. Man har dock icke velat erkänna denna hans *obestridliga* förtjenst, utan ställt honom i så *ovilkorligt beroende*, att Chefen kan använda honom för göromål, hvilka kunna förrättas af hvilken annan som helst, som är mäktig att räkna och skrifva. Striden synes sålunda vara en *personlig* strid, och, ehuru jag ej anser, att Stats-Utskottet och Rikets Ständer böra inblanda sig i dylika frågor, ingår dock i denna så mycket af vikt för Statsverket, att den ej kan förbises. Att *nedsätta* personer, som äro skickliga i sitt yrke, kan i allt fall icke vara nyttigt för Staten, men om detta förslag skulle komma att genomföras så, som Regeringen önskar, skulle följden ovilkorligen äfven blifva den, att hos de tre personer, som sålunda skulle komma att *utan urskiljning* användas till likartade arbeten, *den skicklige med den oskicklige*, anspråket mot Statsverket också skulle blifva enahanda, och att, om förbättring i lönevilkoren framdeles skulle komma i fråga, de skulle komma att följas åt i löneförbättringarne och, till skada för Statsverket, allas emolumenter ökas lika. Jag vet ej, hvarföre man skall afvika från en, en gång uppgjord och godkänd plan, och med skäl kan äfven sägas, att, om, hvad jag finner, Tabell-Kommissionen icke motsvarat allt, hvad man önskat, felet ligger deri, att icke *denna* person med förmåga blifvit använd för de uppdrag, hvilka bordt komma honom till del såsom *Sekreterare*. Jag yrkar, att Ståndet nu, som vid sistlidne Riksdag, uttalar den mening, att lönerna inom Tabell-Kommissionen tills vidare böra fördelas sålunda, att Sekreteraren erhåller 4,000 R:dr, och hvardera af de öfriga tjänstemännen 2,500 R:dr.»

Herr Kock: »Vid remissen af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående Statsverkets tillstånd och behof, afgaf, såsom

Öfverläggning och beslut hos Borgareståndet.
Forts.

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Borgare-
ståndet.
Forts.

Borgare-Ståndet torde påminna sig, Herr Björck en vidlyftig framställning, innefattande en kritik af denna regeringshandling, som i åtskilliga hänseenden var mycket förtjenstfull. Jag kom vid tillfället, utan någon närmare kännedom af Tabell-Kommissionens organisation och verksamhet, att fästa mig vid en tirad, som afsåg ett omdöme om denna myndighet, och redan då syntes mig temligen orimliga de anmärkningar, som af granskaren framställdes. Vid frågans föredragning inom Stats-Utskottet, har Utskottet vidlyftigt upptagit dessa anmärkningar till besvarande, och det förefaller mig, att Utskottet, i öfverensstämmelse med de åsikter, jag vid nämnde tillfälle uttalade, vederlagt de gjorda anmärkningarne och fullt logiskt kommit till det beslut, att, *om* någon åsigt i afseende på ordnandet af den Statistiska Tabell-Kommissionens arbeten skulle af Rikets Ständer yttras, borde denna, enligt Utskottets tanke, långt ifrån att åsyfta klander, innefatta ett rättvist erkännande af den förtjenstfulla verksamhet, Tabell-Kommissionen hitintills ådagalagt.» Herr Björck har ock lemnat ett rättvist erkännande af denna Kommissionens verksamhet, men han har dock gjort det på ett sätt, som förtjenar att tagas i närmare betraktande. I afseende å arbetets fortgång, säger reservanten, att Central-Byråns verksamhet i hela sin omfattning uppenbarligen icke är i behof af en större personal, än *två* personer. Jag hemställer dock, efter de arbeten att döma, som redan blifvit från detta embetsverk offentliggjorda, huruvida det kan vara möjligt eller ens tänkbart, att samlandet och hopförandet af den massa siffror i olikartade ämnen, som utgör grundvalen för alla de beräkningar af ofta rätt invecklad natur, som till upplysning om fosterlandets inre förhållande och utveckling ifrån dem härledas, om, säger jag, det rimligtvis kan antagas, att dessa digra kalkyler kunna verkställas af endast två personer. Tabell-Kommissionen är för öfrigt af helt annan beskaffenhet, än vanliga embetsverk och andra Statens organer, och måste äfven olika med dem bedömas. Det är äfven svårt för Rikets Ständer att inlåta sig i en närmare pröfning om sättet att organisera ett så nytt embetsverk, som detta. Den Komité, som var nedsatt, för att uppgöra förslag till en sådan förändrad organisation af den förut varande Tabell-Kommissionen, har ock yttrat sig på ett sådant sätt, att den icke säger, att embetsverket ovilkorligen skall vara inrättadt i det syfte, som det af Ständerna godkända förslaget bestämmer, utan att fältet bör lemnas öppet att efter omständigheterna inrätta detsamma och fördela göromålen. Må vara, att

man i den påpekade *kandidaten till Sekreterare* funnit en person, som är skicklig och lämplig för den befattning, som man här tyckes vara så angelägen att tillskapa, men då Herr Björck sjelf erkänner, att striden är en *personlig* strid, hemställer jag, om det kan vara skäl för Rikets Ständer, att blott för en person, huru *populär* som helst, gifva sig in på gebitet att föreskrifva, på hvad sätt göromålen böra inom embetsverket fördelas, och huru aflöningen skall ske, och om icke dessa detaljer lämpligare böra öfverlemnas åt och bero på Kongl. Maj:ts pröfning, sedan Chefen för Statistiska Byrån eller andra sakkunnige fått sig i ämnet yttra. Så länge embetsverket icke är försedt med *definitiv* stat, utan är underkastadt förändringar, har det i allt fall varit Kongl. Maj:ts obestriddliga rätt att, såväl i afseende å sjelfva organisationen, som fördelningen af göromål och löneförmåner, förfara såsom han klokt funnit. När åter Tabell-Kommissionen en längre tid varit i verksamhet och vunnit en större utveckling, och då öfriga hittills icke bearbetade grenar af den officiella Statistiken, såsom angående jordbruket, handel och sjöfart, bergshandtering, finansväsendet m. m. hunnit blifva föremål för Kommissionens åtgöranden, då först kan det vara skäl att vidtaga sådana förfoganden, som Herr Björck påyrkat, men till dess den tiden kommer, torde Rikets Ständer handla klokast att låta saken bero på Kongl. Maj:t och af de upplysningar, som från verket sjelft kan komma vederbörande tillhanda. Jag anhåller om bifall till Utskottets framställning i denna del.»

Öfverläggning och beslut hos Borgareståndet.
Forts.

Herr Lallerstedt: »Jag instämmer med Herr Björck och finner det särdeles anmärkningsvärdt, att, i afseende å Statistiska Central-Byrån, de reglor, som vanligen gälla för organiserandet af embetsverk, blifvit helt och hållet lemnade å sido. Det kunde visserligen vara *angenämt* för både det ena och det andra verkets Chefer att få i en *klump* emottaga hela det till aflöning åt verkets tjenstemän bestämda anslag, för att efter behag mellan dem fördelas; men en sådan ordning har hittills icke varit gällande här i landet, och jag ser intet skäl att häruti göra något undantag för Statistiska Byrån. I enlighet med Regeringens begäran anslogo Rikets Ständer vid sistlidne riksdag särskilda löner för en Sekreterare och två andra tjenstemän vid nämnda Byrå. Huru det sedan låtit sig göra att få dessa lönebelopp sammanslagna till en summa att fördelas *efter Chefens godtycke*, kan jag icke fatta; men det *olagliga* i

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Borgare-
ståndet.
Forts.

ett sådant förfarande synes vara uppenbart *). Det lär icke kunna bestridas, att inom Statistiska Byrån, likasom inom hvarje annat embetsverk, som har en framtid, förefinnes nödvändigheten att fostra en efterträdare åt Chefen, och att således en af verkets tjänstemän bör vara ställd Chefen närmare än de öfrige. Det är ock naturligt, att, om Statistiska Byrån skall fylla sitt ändamål, dess verksamhet *icke får inskränka sig till att, såsom nu skett, utkasta några nakna sifvertabeller, af hvilka högst få taga någon närmare kännedom, utan måste derjemte uppenbara sig i vetenskapliga framställningar af vunna resultat **).* Så behandlas saken i andra länder, och såsom ett mönster i detta hänseende må särskildt nämnas den verksamhet, som utvecklas af Preussens Statistiska Byrå. De arbeten denna Byrås Chefer, särdeles den bekante Hoffman, utgifvit till belysning af de särskilda förvaltningsgrenarne i Preussen, äro i sitt slag af utomordentligt värde; också läsas de med stort intresse både inom och utom Preussen; men dessa *på all närmare belysning blottade* tabeller, som vår Statistiska Byrå offentliggör, äro till nytta endast för den, som sysselsätter sig med närmare forskningar i de särskilda ämnena, som de behandla ***).

*) Kongl. Maj:ts Nåd. bref af den 22 Juli 1858 rörande tjänsternas tillsättande (se Tidskr. Häft. 1, sid. 10) *bestämmer för hvar och en af de 3 tjänstemännen årligt arvode af 2,500 R:dr, och uppdrager åt Chefen »att med afseende å hvarderas ådagalagda nit, arbetsamhet och skicklighet, samt beskaffenheten af de dem anförtrödde göromål» i underdån. föreslå förhöjning inom beloppet af de 1,500 R:dr, hvarmed sammanlagda anslaget för byråns tjänstemän, 9,000 R:dr, öfverskjuter de fastställda årliga arvodesbeloppen.*

Kongl. Maj:ts Nåd. proposition till 1859 års riksdag (se ofvan sid. 70) äskar för byråns tjänstemän en summa af 9,000 R:dr »för att *lika fördelas* mellan de 3 tjänstemännen.»

**) Jemf. Stats-Utskottets utlåtande (här ofvan sid. 77 o. f.) och Prof. Wap-pæi recension (noten sidan 79.)

***) Den *första* (1810—1844) Direktorn för Preussens Statistiska Byrå, Hoffman, var tillika Professor i politisk Ekonomi och af de utmärkta arbeten, han utgifvit, kan möjligen ett eller annat vara bekostadt af Staten, det öfvervägande flertalet, om ej alla, utgöras dock antingen af afhandlingar, inlemnade till och utgifne af Kongl. Vetenskaps-Akademien i Berlin, eller af *enskilde* förläggare. Först år 1850 under den *andre* Direktorn Dieterici, Hoffmans efterträdare jemväl i professionen, beviljades af Statsmedel ett anslag för att kunna offentliggöra resultaten af de statistiska undersökningarna i större utförlighet, än dittills på den enskilda vägen varit möjligt. I följd häraf börjades 1851 utgifvandet af den officiella redogörelsen: »Tabellen und amtliche Nachrichten üb. d. Preuss. Staat.» Planen för denna officiella publikation bestämmer, att dess hufvudinnehåll skall blifva *detalj-tabeller,*

En riktig arbetsplan för den Statistiska Byrån hade derföre fordrat, att sammanfattandet af de statistiska sifferuppgifterna blifvit öfverlemnadt åt *underordnade* tjenstemän, men att Chefen egnat sig åt behandlingen af resultaten deraf, som kunnat tjena till allmännare nytta och upplysning. Men, såsom känt är, har Byrån hittills *endast* sysselsatt sig med *befolknings-statistiken*, hvilken utgör en *ganska liten del* af det hela *). Anmärkningsvärdt är ock, att Byrån visat så stor brist på intresse för annat än de *nakna* siffrorna. Vid sistlidne Riksdag beviljades ett icke obetydligt anslag för utgifvande af en Statistisk Tidskrift. Man hade derföre med skäl kunnat förvänta, att åtminstone någon slags bearbetning af de *rika* materialier, Byrån haft att tillgå, egt rum, och att resultatet deraf blifvit i tryck synligt, om än endast i en kvartalsskrift; men denna förväntan har, som bekant är, blifvit gäckad. Rörande detta ämne yttrar Byrå-Chefen i ett till Chefen för Civil-Departementet inlemnadt memorial, att det årliga anslaget till utgifvande af en Statistisk Tidskrift, i anseende till *uppgifna orsaker* **), hittills icke

och att blott som bihang skulle tilläggas några upplysningar, för att dels utvisa sättet huru tabellerna skulle användas, dels angifva några hufvudresultat. Dessa Preussiska officiella redogörelser äro *mer* än flertalet andra länders *nakna sifvertabeller*, för att begagna den värde talarens uttryck. De af härvarande Statistiska Central-Byrå utgifne »Bidrag till Sveriges officiella Statistik» innehålla, *mer* än dylika officiella redogörelser från något annat land hittills, jemförelser mellan statistiska data från Sverige och dylika från andra länder, samt dessutom öfversigter öfver serier af dylika data för en *längre* tiderymd, än något annat land kan förete. I afseende på föremålen för Statistiska tidskrifter, som nu för tiden utgifvas af de *statistiska embetsverken*, jfr förordet till »Statistisk Tidskrift utgifven af Kongl. Statistiska Central-Byrån, 1:sta häftet». Oct. 1860.

- *) Nutidens störste Statistici så väl som de Statistiska Kongresserna hafva öfverenskommit, att befolknings-statistiken är den *viktigaste* grenen, som framförallt *först* bör fulländas. För Sverige har den genom sin höga ålder en *dubbel vikt*.
- **) T. f. Chefens Memorial af den 23 Aug. 1859 innehåller härom: »Skälen dertill äro många, bland hvilka följande torde få anföras. Byråpersonalens tid och arbetskraft hafva varit fullt upptagne af de stora officiella berättelserna, jemte alla de åtgärder, som äro oskiljaktiga från ett nytt embetsverks inrättande. De officiella berättelserna hafva ock, i följd af sin uppställning i tabellform, med fransysk öfversättning af rubrikerna, en publik, som ingalunda är inskränkt inom ett ringa antal inländska läsare, utan omfattar alla dem, som bearbeta och studera statistiken i utlandet. Tidskriften kan åter, i följd af den ringare summa, som till dess utgifvande är tillgänglig, äfvensom i följd af det mindre format, den bör hafva, m. fl. skäl, endast i obetydligare mån anlita det tabellariska framställningssättet.

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Borgare-
ståndet.
Forts.

blifvit användt, och att erfarenhet sålunda ännu saknades att bedöma, om och i hvad mån beståndet af en sådan tidskrift kunde tryggas af det dertill vid sednaste Riksdag beviljade anslag. Det tyckes, som skulle skäl saknas till ett sådant resonnement, sedan medel en gång blifvit beviljade för en tidskrifts utgifvande; och jag tror mig häraf ega tillräcklig anledning att hemställa, om icke skäl äro för handen, att från Rikets Ständer nu vidtages någon åtgärd i syftning, att tidskriftens utgifvande måtte blifva en ovillkorlig skyldighet för Statistiska Byrån.»

Herr Björck: »Då Riksdagen börjades, hade Statistiska Byrån blott utgifvit ett enda häfte tabeller, utgörande föga mer än hvad redan förut genom den gamla Tabell-Kommissionen var åstadkommet; men under Riksdagens lopp hafva ytterligare två häften blifvit utdelade och jag har deraf funnit, att Chefen i afseende å behandlingen af befolknings-statistiken inlagt icke obetydliga förtjenster. *Saken befinner sig således nu på helt annan punkt, än vid Riksdagens början.* Det står dock fast, att, med undantag af befolknings-statistiken, *alla* öfriga grenar af Statistiken blifvit allt hittills åsidosatte *), och att den af Herr Lallerstedt omförmälda tidskriften ännu i denna stund icke sett dagen. Visserligen har Statistiska Beredningen vid särskilda sammanträden förehaft öfverläggning i åtskilliga af Chefen föredragna ämnen; men enligt dervid förda protokoll, af hvilka Utskotts-afdelningen tagit kännedom **), har Beredningen i hvarje

Dess hufvudsakliga innehåll, texten, är otillgängligt för dem, som ej förstå Svenska språket. För att kunna vinna någon publik äfven bland dem, som ej af språket äro hindrade, förutsättes i tidskriften ett vexlingsrikare innehåll, hvilket till och med ej får förbise sådana ämnen, som måhända blott för tillfället kunna hafva något slags intresse. Den tid, som blifvit använd och ytterligare kommer att användas på utarbetande och utgifvande af de större officiella berättelser, till hvilka materialet redan förefinnes, är ock, likaväl som det arbete, hvilket nu egnas åt planen för statistiska undersökningar i nya riktningar, en nödvändig *förberedelse* för utgifvande af en Statistisk tidskrift. Så framt nemligen en sådan ej bör taga Byråns tjenstemän i sådant anspråk, att arbetet i hufvudsaken deraf blir lidande, utan måste betraktas mera såsom bisak, kommer ock dess utgifvande att väsentligen underlättas genom fullständigheten och talrikheten af samladt och ordnad material. Ju mera detta vilkor är uppfyllt, desto mindre tidsuppföring kräfves af Byråns tjenstemän för tidskriftens redaktion, desto rimligare kunna de för sådant arbete tagas i anspråk, utom de bestämda byråtimmarne.»

*) Jfr andra noten å sid. 110.

**) Då Stats-Utskottet mig veterligt tagit kännedom blott om 2 protokoll i Statistiska Beredningen, af hvilka Hrr Gumælius och Berlin på begäran

fall, med ett enda undantag, stannat i det beslut, att ingen åtgärd borde vidtagas. Nämda undantag gäller Statistiken öfver skolundervisningen, men i afseende derå har åtgärden blifvit inskränkt derhän, att Chefen erhållit uppdrag att i Ecklesiastik-Departementet inhemta närmare upplysningar i ämnet *). Om ock den af mig förordade plan i afseende å göromålens fördelning, såsom anmärkt blifvit, icke igenfinnes i Statistiska Komiténs betänkande, vågar jag dock påstå, att man vid närmare granskning af Komiténs förslag och den åsyftade fördelningen af göromålen skall finna, att jag icke saknat skäl för mitt yrkande. De göromål, som tillhöra Statistiska Byrån, sönderfalla naturligen i tre delar. Till den första hör att *efterforska och samla* uppgifter, föreskrifva den form, i hvilken de böra afgifvas m. m. *Der-näst* följer sjelfva bearbetningen af de samlade materialierna och *slutligen det rent mekaniska arbetet* att sammanföra sifferuppgifter och ordna dem efter förut bestämda grunder, hvartill vidare kommer bestyret att emottaga och registrera handlingar, hålla biblioteket i ordning, och sådant mera. Om nu personalen utom Chefen skulle utgöras af tre tjenstemän, ställda i lika förhållande sinsemellan, så är det gifvet, att hvar och en af dessa tjenstemän finge deltaga i *alla* nu uppräknade slag af göromål, och att således äfven den, som kunde vara företrädesvis användbar för det egentliga forskningsarbetet, nödgades spilla tid på sysselsättningar af mera underordnad art **). Jag hemställer, om icke en dylik göromålens fördelning måste anses innebära ett lika obehöfligt som olämpligt slöseri med *ideella* krafter. Hvad jag i början af diskussionen yttrade angående den ställning *nuvarande innehafvaren af Sekreterarebefattningen* intager, har ansetts endast röra ett personligt förhållande och derföre här icke böra tagas i betraktande. Jag medgaf också

Öfverläggning och beslut hos Borgarståndet.
Forts.

erhållit afskrift, så har den värde talaren ej varit i tillfälle att upplysa hvad uti det ifrågavarande ämnet ytterligare blifvit tillgjordt.

*) Den *formela* förändring, i följd hvaraf så väl H. Exc. Just. Stats-Ministerns som Kommerce-Kollegii statistiska berättelser numera ingå som Litt. B, C, D, E, F uti ett gemensamt verk benämndt: »Bidrag till Sveriges officiella Statistik» är visserligen ej af betydighet, men har utomlands blifvit uppskattad som ett nyttigt framsteg. Den förstnämnda af dessa berättelser har ock till uppställning och innehåll undergått en väsentlig förändring, och Statistiken öfver undervisningsväsendet, som jemväl kommer att ingå såsom en afdelning af ofvannämnde »Bidrag», utgifven af Kongl. Ecklesiastik-Departementet, är sedan flera månader under tryckning.

**) Jfr underd. förslag till tjenstemännens tillsättning (Tidskr. 1:sta häft. sid. 8 o. f.) samt arbetsordningen (l. c. sid. 13).

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Borgare-
ståndet.
Forts.

sjelfmant, att frågan i visst hänseende utgjorde en personlig sak, men jag yttrade tillika, hvad jag nu tillåter mig upprepa, att en *större sjelfständighet i Sekreterarens ställning* inom verket öfverensstämde med sjelfva idén af saken, med den form, som är nödvändig för sakens framgång, och slutligen med Statsverkets välförstådda intresse. Det var på denna grund, jag ansåg mig berättigad att ingå på personlighetens område, oaktadt sådant visserligen icke var behöfligt, för att rättfärdiga det resultat, hvartill jag kommit.»

Herr Kock: »De båda sista talarne hafva icke förmått rubba min öfvertygelse om riktigheten i Utskottets framställning. Man har sagt, att den fördelning af göromålen inom Statistiska Byrån, som egt rum, skulle innebära godtycke från Chefens sida; men detta påstående är så mycket mindre riktigt, som denna fördelning stödjer sig på Kongl. Maj:ts derom fattade beslut. För öfrigt vet jag icke, hvart det skulle leda, om Rikets Ständer företoge sig att förordna angående göromålens bestridande inom de publika verken, och allra minst kan sådant vara ändamålsenligt i afseende å ett embetsverk, som nyligen trädt i verksamhet och således icke hunnit samla stor erfarenhet. Vidare har det blifvit lagdt Statistiska Byrån till last, att den arbetsprodukt, Byrån hittills lemnat, varit inskränkt till befolknings-statistiken. Jag hemställer dock, om man efter den korta tid, som förflutit, med skäl kan hafva anspråk på en större arbetsprodukt än den, som blifvit åstadkommen. Dessutom ingår i Statistiken åtskilligt, som icke straxt framträder i synlig gestalt. Sålunda fordrar det sin tid att uttänka och uppgöra formulären till uppgifter och tabeller och mera dylikt. Hvad angår den Statistiska Tidskriften, tror jag det vara bättre att dröja dermed, så länge icke en tillräcklig tids erfarenhet lemnat tillgång på ämnen för behandling, än att i saknad af sådan erfarenhet börja tidskriftens utgifvande, utan att kunna fylla den med annat än nakna siffror och onyttiga fraser. Huru Statistiken i andra länder blifvit ordnad, känner jag väl icke; men jag har anledning till det antagande, att man der följt, icke den gamla kollegiala formen, utan samma organisationsgrunder, som gjort sig gällande i afseende å den Svenska Statistiska Byrån. Huru dermed än må förhålla sig, måste det alltid vara oklokt att, såsom här blifvit yrkadt, reglera ett embetsverk med uteslutande hänsigt till de personliga förhållanden, som tillfälligtvis äro för handen, dessa må för dagen vara än så *populära*.

Herr Billström: »Jag kan icke biträda den åsigt, som en föregående talare tyckes hylla, eller att Regeringen skulle ega befogenhet att vidtaga förändring i en af Rikets Ständer fastställd organisationsplan, hvilken står i omedelbart sammanhang med de på Riks-Staten uppförda anslag. Beträffande Statistiska Central-Byrån, så afsåg den af Regeringen framlagda organisationsplan, som af Rikets Ständer godkändes, anställande af ett visst antal tjenstemän med hvar sin till beloppet bestämda lön. Med frångående af denna vederbörligen fastställda plan, har Regeringen sedermera, på framställning af Byråns Chef, medgifvit, att *det på honom finge bero att efter godtyckande fördela såväl göromålen som löneanslagen mellan tjenstemännen **), äfvensom att desse fingo tillsättas medelst förordnanden i stället för att erhålla *fullmagter ***), ett förfarande, som innefattar en *uppenbar afvikelse* från den af Rikets Ständer fastställda utgiftsstat och således rätteligen bordt blifva föremål för anmärkning af Konstitutions-Utskottet, ehuruval saken der undgått all uppmärksamhet. Denna Regeringens åtgärd kan dock ingalunda anses hafva varit påkallad af några för Statistiska Byrån egendomliga förhållanden. Det må vara, att man, när detta embetsverk först inrättades, ansåg sig icke kunna så definitivt bestämma fördelningen af göromålen mellan de särskilda tjenstemännen, att ju, efter vunnen erfarenhet, någon jemkning deri kunde blifva af nöden; men det kan omöjligen vara lämpligt eller nyttigt, att för *all framtid införa en ambulatorisk arbetsordning* och låta tjenstemännen *förblifva i ovisshet om sina åligganden ****), då verkets sanna fördel påtagligen kräfver bestämdhet härutinnan, såvida man vid de ifrågavarande befattningarna skall kunna fästa dugliga personer. Att låta en nyss antagen tjensteman provisoriskt eller på försök dela tjenstgöring med eller rent af undantränga dem, som under en längre tid förvärfvat insigter och vana vid vissa göromål, kan icke medföra några gynsamma följder, och det måste dessutom för de äldre vara nedslående och till en viss grad förnärmande, att på detta sätt ställas i jemnbredd med nykomne och obepröfvade †). Icke blott verkets bästa utan äfven god ordning för-

Öfverläggning och beslut hos Borgareståndet.
Forts.

*) Jfr första noten å sid. 110 samt arbetsordningen å sid. 13.

**) Rikets Ständers underd. skriftelse af den 3 Febr. 1858 mom. g) innehåller: »Nya tjenester, för hvilka aflöning vid denna riksdag beviljats, må icke tillsättas annorlunda, än genom förordnanden.»

***) Jfr första noten å sid. 110 samt arbetsordningen å sid. 13.

†) Jfr t. f. Chefens förslag om *progressiv lönetillökning*, här ofv. sidd. 68 och 69.

drar en efter göromålens olika beskaffenhet lämpad stabilitet härutinnan. Herr Kock har förnekat, att den för Statistiska Byrån hittills antagna arbetsplanen lemnar rum för godtycke å Chefens sida, emedan sagde plan blifvit underställd Kongl. Maj:ts pröfning och vunnit nådig stadfästelse; men denna plan är dock icke mera begränsad, än att *det helt och hållet beror på Chefen att ordna och fördela göromålen samt efter godtyckande förflytta tjenstemännen från det ena slaget af arbete till det andra* *). Af dessa skäl kan jag icke gilla Utskottets förslag, utan yrkar, att Borgare-Ståndet, med ogillande deraf, måtte vidblifva Rikets Ständers vid sistlidne Riksdag fattade beslut i ämnet.»

Herr Kock: »Till bemötande af hvad Herr Billström anført ber jag att endast få uppläsa och åberopa följande i Utskotts-utlåtandet förekommande yttrande: »En sådan jemkning i den först uppgjorda organisationen kan desto mindre antagas vara stridande emot den af Rikets Ständer godkända planens grunder, som Statistiska Komitén uttryckligen förutsatt, det tjenstemännen skulle *samfäldt* deltaga i göromålen, samt Rikets Ständer jemväl stadgat, att tjenstemännen skulle underkasta sig den förändrade tjenstgöringsskyldighet, som af framdeles tilläfsventyrs skeende jemkningar i organisationen kunde blifva en följd.»

Efter slutad öfverläggning och begärd votering beslöt Ståndet med 26 röster mot 12, att anslaget, 9,000 R:dr årligen, sålunda fördelas, att Sekreteraren vid Statistiska Central-Byrån undfår 4,000 R:dr, och att hvar och en af de öfriga 2 tjenstemännen derstädes erhåller 2,500 R:dr.

Vid 5:te punkten af Utskottets förslag yttrade:

Herr Lallerstedt: »På grund af hvad jag i anledning af den föregående 4:de punkten anført i fråga om den Statistiska Tidskrift, som af Statistiska Byrån bort utgifvas, hemställer jag, att i första momentet af förevarande 5:te punkt måtte näst efter orden: »för en Statistisk Tidskrift» tilläggas orden: »som det åligger Statistiska Byrån att utgifva.»

Vidare anfördes ej, och 5:te så väl som senare 51:a punkterna biföllos.

Punkten 3, angående Chefens för Statistiska Tabell-Kommissionens Central-Byrå aflöning, godkändes.

Vid punkten 4, mom. *a*, beträffande anslaget för Statistiska Central-Byråns ordinarie tjänstemän, begärdes ordet af P. F. Mengel från Upsala län, som anförde: »Af den å pag. 60 intagna reservation synes, att åtskilliga ledamöter af Borgare- och Bonde-Ståndet framhållit den mindre lämpliga fördelning af göromål och förändring af löner för dessa tjänstemän, som t. f. Chefen genomdrifvit och Kongl. Maj:t behagat sanktionera i strid mot Rikets Ständers, vid sednaste Riksdag derom fattade beslut. Förr än vi skrida till beslut, anhåller jag, att nämnde reservation måtte uppläsas.» Sedan flera ledamöter för- enat sig häruti och reservationen blifvit uppläst, fortsatte såhunda: Mengel: »Jag finner, att jag tagit fel om momentet i denna punkt. Mom. *a* vill jag godkänna, men vid mom. *b* vill jag vidare yttra mig.»

Öfverlägg-
ning och
beslut hos
Bonde-
ståndet.
Forts.

Diskussionen förklarades afslutad, och mom. *a* bifölls.

Mom. *b*.

P. F. Mengel anförde: »Då man ej rimligtvis kan begära, att *Sekreteraren*, som förut haft en aflöning af 4,000 R:dr, nu skulle nedflyttas till en lön af 3,000 R:dr derföre, att de 2:ne öfriga tjänstemännen, Arkivarien och Revisorn, hvilka förut haft enlast 2,500 R:dr hvardera, nu skulle erhålla lön à 3,000 R:dr *), så anhåller jag, att Rikets Ständers beslut vid förra Riksdagen fortfarande måtte lända till efterrättelse. Anspråken på alla 3 tjänstemännen skulle äfven blifva lika stora, hvilket ej heller är rimligt, då man haft svårt att hittills påträffa mer än en person, som företrädesvis och med stor framgång studerat dessa ämnen, hvilken person för närvarande förrättar *Sekreteraretjensten inom Byrån*. Jag anhåller således, att Sekreterarens lön måtte bestämmas till 4,000 R:dr, och de öfrige tvänne tjänstemännens till 2,500 R:dr för hvardera, såsom det vid förra Riksdagen bestämdes. Hade Kongl. Maj:t ställt sig Ständernas då fattade beslut till efterrättelse, så hade en framställning, sådan som denna, icke behöft göras.»

Häruti instämde C. C. Nettelbladt från Stockholms, J. O. Almqvist från Norrbottens, Ola Jönsson från Malmöhus och Olof Nilsson från Westerbottens län m. fl.

*) Den värda ledamoten har i dessa uppgifter låtit sig vilseföras, då, såsom af det föregående upplyses, hvarken någon särskild Sekreterare eller någon Arkivarie eller Revisor af Kongl. Maj:t blifvit förordnade, utan blott *tre tjänstemän*, af hvilka hvardera har ett bestämdt arvode af 2,500 R:dr samt dessutom hittills åtnjutit hvardera ett årligt tillskott af 500 R:dr, och då hvad Kongl. Maj:t nu äskat är en lön af 3,000 R:dr åt hvardera.

Ståndet beslöt för sin del, att lönerna för Statistiska Central-Byråns tjenstemän skola utgå, i enlighet med Rikets Ständers vid sistförflutna Riksdag fattade beslut, nemligen med 4,000 R:dr för Sekreteraren, 2,500 R:dr för Arkivarien, äfvensom enahanda belopp för Revisorn.

I öfrigt bifölls Utskottets hemställan.

Omröstning i förstärkt Stats-Utskott.

Sedan Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, såsom af det föregående synes, bifallit, men Borgare- och Bondestånden afslagit Kongl. Maj:ts Nåd. proposition (se här ofvan sid. 70) mom. *a)* och *b)*, bestämdes genom omröstning i förstärkt Stats-Utskott, med 60 röster mot 59, att Chefens lön skulle utgå med blott 4,500 R:dr, samt, med 71 röster mot 48, att anslaget till tjenstemännens aflöning skulle sålunda fördelas, att Sekreteraren undfår 4,000 R:dr, samt de 2 öfriga tjenstemännen, Arkivarien och Revisorn, hvardera 2,500 R:dr.

Riksdagsbeslutet i fråga om Statistiska Central-Byrån.

Med förbigående af den i Rikets Ständers underd. skrifvelse, angående regleringen af utgifterna under riks-statens 6:te hufvudtitel, förekommande inledning och recit, innehåller Rikets Ständers beslut, i fråga om Statistiska Tabell-Kommissionen,

beträffande mom. *a)* af Kongl. Maj:ts Nåd. proposition (Chefslönen. Tidsk. sid. 70), att »då Rikets Ständer icke funnit sådana omständigheter vara för handen, att löneförhöjning för ifrågavarande Chefsbefattning kan anses vara företrädesvis af behovet påkallad, hafva Rikets Ständer ej kunnat högstberörde Nåd. framställning bifalla»;

beträffande mom. *b)* af samma Nåd. proposition (tjenstemännens aflöning, l. c.), att »då den af Rikets senast församlade Ständer för Statistiska Central-Byrån godkända organisationsplan, som afsåg att för Byråns trenne tjenstemän med särskilde benämningar af Sekreterare, Arkivarie och Revisor skulle bestämmas olika löner, nemligen 4,000 R:dr för den förstnämnde och 2,500 R:dr för hvar och en af de senare, ännu varit så kort tid tillämpad, att fördelarne af dess nu ifrågaställda förändring, enligt Rikets Ständers tanka, ännu icke hunnit tillförlitligen utredas, hafva Rikets Ständer ansett sig ej böra bifalla den af F. K. M:t föreslagna lönefördelningen, utan anvisat ifrågavarande anslag att på sätt hittills egt rum utgå»;

beträffande mom. *c)* (l. c.) af samma Nåd. proposition, att »Rikets Ständer på de af t. f. Chefen för Statistiska Central-Byrån för dessa förändringar anförda, uti Stats-Rådsprotokollet intagna, skäl funnit godt, att dessa nådiga framställningar bifalla»;

Kommande således anslaget till Statistiska Tabell-Kommissionen, i nu gällande riks-stat upptaget till 27,000 R:dr, att nedsättas till 26,200, men deremot, under iagttagande af föreslagen öfverflyttning, hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. att ökas med ett belopp af 1,000 R:dr.»

(Forts.)

Berg.

2.

General-Sammandrag öfver vigde, födde och döde i Sverige år 1857 samt folkmängden vid nämnde års slut.

Efterföljande tabeller utvisa, vid jemförelse med medeltalet för nästförutgångne decennium, att dödligheten i Sverige under året 1857 varit särdeles hög. Med anledning af detta förhållande torde särskildt böra upplysas, att sedan Svenska tabellverkets början år 1749 blott ett enda år, nemligen det olyckliga året 1773, haft en större absolut dödlighet, uppgående till 105,139, då den åter under 1857 utgjort 101,453. Säsom orsak till denna stora dödlighet under sistnämnde år angifva tabelluppgifterna hufvudsakligen en svår epidemi af *Röd-sot*, af hvilken sjukdom 12,730 personer uppgifvits hafva affidit, hvilken summa säkert kan antagas vara ej obetydligt *under* det verkliga förhållandet. Dödsfallen af Cholera äro deremot uppgifne till blott 3,771. I följd af denna stora dödlighet har ock, oaktadt betydlig nativitet, folkmängdstillväxten i hela riket under året 1857 varit ovanligt liten, eller blott 14,613, och en folkmängdsminskning visar sig hafva egt rum i Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Wermlands, Westmanlands och Stora Kopparbergs län.

Berg.

General-Sammandrag öfver vigde, födde och döde i Sverige år 1857.

Ingångne äktenskap.

Årligt medeltal 1847—1856.						Under året 1857.				
i Stock- holm.	i öfrige Städerna.	i samtliga Städerna.	på Lands- bygden.	I hela riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerna.	i samtliga Städerna.	på Lands- bygden.	I hela riket.
639·3	1,740·0	2,379·3	19,453·9	21,833·2	emellan	799	2,130	2,929	20,968	23,897
61·5	161·3	222·8	2,017·4	2,240·2	Ogifta.....	80	190	270	2,355	2,625
49·1	97·8	146·9	1,064·3	1,211·2	Enkling och Ogift.....	66	136	202	1,114	1,316
12·7	31·0	43·7	499·6	513·3	Ogift och Enka.....	16	42	58	619	677
762·6	2,030·1	2,792·7	23,035·2	25,827·9	 Summa	961	2,498	3,459	25,056	28,515
689·0	1,838·4	2,527·4	20,506·0	23,033·4	deraf	865	2,266	3,131	22,082	25,213
70·8	183·0	253·8	2,418·3	2,672·1	i mannens första gifte	94	221	315	2,845	3,160
2·4	8·3	10·7	103·3	114·0	» » andra »	2	9	11	116	127
0·4	0·4	0·8	7·1	7·9	» » tredje »	—	2	2	12	14
—	—	—	0·5	0·5	» » fjerde »	—	—	—	1	1
762·6	2,030·1	2,792·7	23,035·2	25,827·9	 Summa	961	2,498	3,459	25,056	28,515

Lefvande födde.

Årligt medeltal 1847—1856.				Under året 1857.		
mankön.	qvinkön.	Summa.		mankön.	qvinkön.	Summa.
1,615·5	1,528·2	3,143·7	i Stockholms Stad	1,850	1,632	3,482
3,972·8	3,789·3	7,762·1	i öfrige Städerna	4,694	4,654	9,348
5,588·3	5,317·5	10,905·8	i samtliga Städerna	6,544	6,286	12,830
51,013·2	48,620·2	99,633·4	på Landsbygden	54,497	51,976	106,473
56,601·5	53,937·7	110,539·2	 Summa i hela Riket	61,041	58,262	119,303
891·6	843·2	1,734·8	deraf			
3,207·5	3,047·6	6,255·1	Äkta Barn			
4,099·1	3,890·8	7,989·9	i Stockholm.....	1,089	944	2,033
47,384·7	45,108·4	92,493·1	i öfrige Städerna...	3,878	3,854	7,732
			i samtliga Städerna	4,967	4,798	9,765
			på Landsbygden ...	50,947	48,570	99,517
			Oäkta Barn			
723·9	685·0	1,408·9	i Stockholm.....	761	688	1,449
765·3	741·7	1,507·0	i öfrige Städerna...	816	800	1,616
1,489·2	1,426·7	2,915·9	i samtliga Städerna	1,577	1,488	3,065
3,628·5	3,511·8	7,140·3	på Landsbygden ...	3,550	3,406	6,956
56,601·5	53,937·7	110,539·2	 Summa i hela Riket	61,041	58,262	119,303

Barnaföderskorna efter ålder och fostrens antal.

Årligt medeltal 1847—1856.					Under året 1857.					
i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela riket.
48'3	88'9	137'2	1,089'2	1,226'4	i åldren					
559'7	1,052'0	1,611'7	13,304'9	14,916'6	under fyllda 20 år.....	64	93	157	1,073	1,230
991'3	2,244'1	3,235'4	27,119'4	30,351'8	i 21:sta med 25:te lefnadsåren	607	1,298	1,905	13,708	15,613
929'1	2,354'5	3,283'6	28,102'2	31,385'8	i 26:te » 30:de »	1,006	2,477	3,483	26,104	29,587
538'4	1,551'1	2,089'5	20,403'9	22,493'4	i 31:sta » 35:te »	1,054	2,877	3,931	30,777	34,708
186'5	598'2	784'7	9,879'9	10,664'6	i 36:te » 40:de »	656	1,974	2,630	23,465	26,095
21'9	62'8	84'7	1,431'0	1,515'7	i 41:sta » 45:te »	224	782	1,006	11,370	12,376
0'1	1'3	1'4	21'4	22'8	i 46:te » 50:de »	33	76	109	1,705	1,814
					öfver fyllda 50 år	—	1	1	17	18
3,275'3	7,952'9	11,228'2	101,351'9	112,580'1	 Summa	3,644	9,578	13,222	108,219	121,441
					deraf nedkomne					
					1,549'4 med Tvillingar	1,822				
					25'0 » Trillingar	20	} som ökar antalet af Barnen med }			
					0'0 » Fyrlingar	3				
					samt 2'1 Hittebarn	—				
										1,822
										40
										9
										—
						Summa fostrens antal				123,312
					3,648'0 Dödfödde, som härifrån afräknas					4,009
						Återstå lefvande födde barn				119,303

Döde till antal och civilstånd.

Årligt medeltal 1847—1856.						Under året 1857.		
mankön.	qvinkön.	Summa.				mankön.	qvinkön.	Summa.
2,036·9	1,821·3	3,858·2	i Stockholms Stad	2,703	2,301	5,004		
3,717·0	3,504·9	7,221·9	i öfrige Städerne	5,103	5,011	10,116		
5,753·9	5,326·2	11,080·1	i samtliga Städerne	7,808	7,312	15,120		
32,380·6	31,248·2	63,628·8	på Landsbygden	43,997	42,336	86,333		
38,134·5	36,574·4	74,708·9	 Summa i hela riket	51,805	49,648	101,453		
			deraf					
			Barn i 1:sta lefnadsåret:					
223·5	182·5	406·0	Äkta, i Stockholm	341	265	606		
561·2	447·9	1,009·1	i öfrige städerne...	768	603	1,371		
784·7	630·4	1,415·1	i samtliga Städerne	1,109	868	1,977		
6,997·1	5,637·7	12,634·8	på Landsbygden...	8,502	6,674	15,176	9,611	7,542
321·7	272·4	594·1	Oäkta, i Stockholm	390	336	726		
213·8	192·8	406·6	i öfrige Städerne...	269	196	465		
535·5	465·2	1,000·7	i samtliga Städerne	659	532	1,191		
758·0	652·5	1,410·5	på Landsbygden ...	755	640	1,395	1,414	1,172
			Barn i 2:dra och 3:dje lefnadsåren:					
99·1	86·0	185·1	Äkta, i Stockholm	167	149	316		
282·4	254·4	536·8	i öfrige Städerne...	501	459	960		
381·5	340·4	721·9	i samtliga Städerne	668	608	1,276		
2,645·3	2,432·8	5,078·1	på Landsbygden...	4,776	4,218	8,994	5,444	4,826
60·2	57·4	117·6	Oäkta, i Stockholm	126	125	251		
64·6	59·7	124·3	i öfrige Städerne...	86	88	174		
124·8	117·1	241·9	i samtliga Städerne	212	213	425		
198·3	194·7	393·0	på Landsbygden...	299	307	606	511	520
4,147·3	3,843·5	7,990·8	Ungdom i 4:de till och med 15:e lefnadsåren	10,060	9,052	19,112		
5,234·8	4,580·8	9,815·6	Ogifta öfver fyllda 15 år	6,815	6,142	12,957		
11,709·3	8,429·5	20,138·8	Gifta personer	12,807	10,091	22,896		
4,523·4	9,214·7	13,738·1	Enklungar och Enkor	5,052	10,278	15,330		
94·5	35·1	129·6	s. k. Politilik i Stockholm	91	25	116		
38,134·5	36,574·4	74,708·9	 Summa	51,805	49,648	101,453		

Folkmängden vid 1857 års slut, länsvis, å

Län.	Folkmängden den 31 Dec. 1856 enligt uppgifterna i årstabellerna.			Lefvande födde under året 1857.			Döde under året 1857.		
	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	Summa.	m.	q.	Summa.
Stockholms Stad	45,810	54,230	100,040	1,862	1,652	3,514	2,719	2,312	5,031
Stockholms Län	56,590	60,619	117,209	1,686	1,612	3,298	1,764	1,577	3,341
Upsala »	43,131	48,003	91,134	1,242	1,200	2,442	1,546	1,631	3,177
Södermanlands..... »	59,925	63,755	123,680	1,835	1,705	3,540	1,718	1,651	3,369
Östergötlands »	111,739	120,008	231,747	3,703	3,593	7,296	3,497	3,302	6,799
Jönköpings »	80,842	87,170	168,012	2,831	2,684	5,515	4,342	4,171	8,513
Kronobergs »	70,166	74,735	144,901	2,528	2,401	4,929	1,430	1,455	2,885
Calmar »	105,281	109,137	214,418	3,639	3,573	7,212	2,629	2,555	5,184
Gotlands »	22,974	24,743	47,717	666	642	1,308	411	364	775
Blekinge »	54,838	57,722	112,560	2,019	1,961	3,980	1,417	1,515	2,932
Christianstads »	96,511	100,755	197,266	3,320	3,193	6,513	2,276	2,338	4,614
Malmöhus »	134,705	136,550	271,255	4,536	4,359	8,895	2,763	2,606	5,369
Hallands »	54,515	57,281	111,796	1,926	1,879	3,805	1,074	1,182	2,256
Göteborgs och Bohus »	96,867	101,850	198,717	3,445	3,417	6,862	2,347	2,133	4,480
Elfsborgs »	124,593	132,264	256,857	4,610	4,288	8,898	3,356	3,293	6,649
Skaraborgs »	103,044	107,906	210,950	3,817	3,607	7,424	3,845	3,731	7,576
Wermlands »	114,844	119,427	234,271	4,025	3,900	7,925	3,763	3,578	7,341
Örebro »	69,814	73,975	143,789	2,512	2,376	4,888	2,016	1,914	3,930
Westmanlands »	46,967	52,151	99,118	1,459	1,397	2,856	1,750	1,616	3,366
Kopparbergs »	76,662	84,186	160,848	2,427	2,241	4,668	2,395	2,279	4,674
Gefleborgs »	61,638	66,924	128,562	1,831	1,717	3,548	1,348	1,254	2,602
Wester-Norrlands... »	53,014	56,735	109,749	1,800	1,732	3,532	1,200	1,119	2,319
Jemtlands..... »	28,115	28,688	56,803	820	722	1,542	478	458	936
Westerbottens »	37,778	39,169	76,947	1,359	1,249	2,608	1,005	884	1,889
Norrbottens »	31,543	33,099	64,642	1,162	1,189	2,351	740	744	1,484
Hela Riket	1,781,906	1,891,082	3,672,988	61,060	58,289	119,349	51,829	49,662	101,491
deraf									
å Landsbygden.....	1,600,539	1,681,116	3,281,655	54,497	51,976	106,473	43,997	42,336	86,333
i Städerna utom Stock- holm	135,557	155,736	291,293	4,701	4,661	9,362	5,113	5,014	10,127

landsbygden, i städerna samt i hela riket.

Folkmängdsbeloppet den 31 December 1857						Skilnad häntydande på					
kalkuleradt efter nativitets- öfverskottet.			enligt uppgifterna i års- tabellerna.			inflyttning.			utflyttning.		
mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
44,953	53,570	98,523	46,855	54,647	101,502	1,902	1,077	2,979	—	—	—
56,512	60,654	117,166	56,639	60,606	117,245	127	—	127	—	48	48
42,827	47,572	90,399	42,778	47,602	90,380	—	30	30	49	—	49
60,042	63,809	123,851	59,839	63,484	123,323	—	—	—	203	325	528
111,945	120,299	232,244	111,504	120,084	231,588	—	—	—	441	215	656
79,331	85,683	165,014	78,838	85,272	164,110	—	—	—	493	411	904
71,264	75,681	146,945	70,671	75,317	145,988	—	—	—	593	364	957
106,291	110,155	216,446	106,004	109,806	215,810	—	—	—	287	349	636
23,229	25,021	48,250	23,272	25,055	48,327	43	34	77	—	—	—
55,440	58,168	113,608	55,319	58,090	113,409	—	—	—	121	78	199
97,555	101,610	199,165	97,374	101,291	198,665	—	—	—	181	319	500
136,478	138,303	274,781	135,548	137,832	273,380	—	—	—	930	471	1,401
55,367	57,978	113,345	55,375	58,048	113,423	8	70	78	—	—	—
97,965	103,134	201,099	98,732	103,684	202,416	767	550	1,317	—	—	—
125,847	133,259	259,106	125,356	133,054	258,410	—	—	—	491	205	696
103,016	107,782	210,798	102,990	107,977	210,967	—	195	195	26	—	26
115,106	119,749	234,855	114,593	119,329	233,922	—	—	—	513	420	933
70,310	74,437	144,747	69,809	74,033	143,842	—	—	—	501	404	905
46,676	51,932	98,608	46,687	51,959	98,646	11	27	38	—	—	—
76,694	84,148	160,842	76,485	83,979	160,464	—	—	—	209	169	378
62,121	67,387	129,508	62,291	67,695	129,986	170	308	478	—	—	—
53,614	57,348	110,962	53,644	57,309	110,953	30	—	30	—	39	39
28,457	28,952	57,409	28,574	29,034	57,608	117	82	199	—	—	—
38,132	39,534	77,666	38,088	39,558	77,646	—	24	24	44	—	44
31,965	33,544	65,509	32,012	33,579	65,591	47	35	82	—	—	—
1,791,137	1,899,709	3,690,846	1,789,277	1,898,324	3,687,601	—	—	—	1,860	1,385	3,245
1,611,039	1,690,756	3,301,795	1,604,711	1,685,176	3,289,887	—	—	—	6,328	5,580	11,908
135,145	155,383	290,528	137,711	158,501	296,212	2,566	3,118	5,684	—	—	—

Rosenkrantz.

**Specifikation af folkmängd, vigde par, fødte och døde i hvar
och en af Rikets städer år 1857, efter alfabetisk ordning.**

Städer.	Folk- mängd vid 1856 års slut.	Under år 1857					Folk- mängd vid 1857 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Alingsås	1,377	12	40	6	46	30	1,441	48	—
Arboga	2,500	15	80	18	98	75	2,624	101	—
Askersund	1,153	10	22	6	28	37	1,146	2	—
Borgholm	697	6	21	2	23	15	719	14	—
Borås	2,822	19	78	20	98	119	2,809	8	—
Calmar	7,672	72	216	26	242	163	7,797	46	—
Carlshamn	5,352	44	110	19	129	266	5,267	52	—
Carlskrona	14,708	110	373	48	421	295	14,811	—	23
Carlstad	4,163	37	113	24	137	160	4,221	81	—
Christianstad	5,611	63	117	34	151	640	5,178	56	—
Christinehamn	1,981	18	74	17	91	66	2,075	69	—
Cimbrishamn	1,405	11	34	5	39	60	1,388	4	—
Ekesjö	1,963	14	41	20	61	86	1,915	—	23
Engelholm	1,567	16	38	10	48	28	1,544	—	43
Enköping	1,429	15	27	7	34	42	1,474	53	—
Eskilstuna	4,195	60	110	35	145	142	4,263	65	—
Falun	4,635	21	123	23	146	187	4,610	16	—
Falkenberg	1,010	7	35	—	35	18	1,021	—	6
Falköping	844	4	33	3	36	23	921	64	—
Falsterbo	311	1	7	—	7	4	316	2	—
Gefle	10,332	106	257	70	327	294	10,643	278	—
Grenna	1,066	5	34	3	37	97	1,010	4	—
Göteborg	29,758	347	836	219	1,055	1,006	30,933	1,126	—
Halmstad	3,150	36	120	10	130	82	3,281	83	—
Haparanda	610	6	23	—	23	21	623	11	—
Hedemora	1,104	11	17	9	26	29	1,094	—	7
Helsingborg	4,606	37	143	41	184	83	4,805	98	—
Hernösand	3,108	23	76	15	91	80	3,069	—	50
Hjo	973	7	32	—	32	31	950	—	24
Hudiksvall	2,387	25	63	14	77	53	2,476	65	—
Jönköping	6,941	60	231	40	271	409	6,939	136	—
Kongelf	914	5	25	1	26	29	920	9	—
Kongsbacka	560	4	14	1	15	25	552	2	—
Köping	1,655	17	38	11	49	110	1,606	12	—

Städer.	Folk- mängd vid 1856 års slut.	Under år 1857					Folk- mängd vid 1857 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Laholm.....	1,111	5	25	4	29	24	1,098	—	18
Landskrona.....	5,096	41	158	29	187	119	5,112	—	52
Lidköping.....	3,072	26	104	12	116	70	3,304	186	—
Lindesberg.....	1,030	3	18	5	23	28	1,043	18	—
Linköping.....	5,807	49	130	38	168	141	5,759	—	75
Luleå.....	1,430	10	41	2	43	31	1,484	42	—
Lund.....	7,436	61	218	49	267	253	7,623	173	—
Malmköping.....	353	2	7	1	8	17	342	—	2
Malmö.....	16,465	118	499	70	569	504	16,970	440	—
Mariefred.....	631	7	14	1	15	28	622	4	—
Mariestad.....	2,233	14	56	14	70	69	2,222	—	12
Marstrand.....	915	5	33	5	38	19	955	21	—
Nora.....	995	12	28	4	32	19	1,063	55	—
Norrköping.....	18,488	157	511	98	609	595	18,946	444	—
Norrtelje.....	1,059	10	16	1	17	47	1,052	23	—
Nyköping.....	4,101	27	105	27	132	136	4,410	313	—
Oscarshamn.....	2,202	20	77	11	88	64	2,333	107	—
Philipstad.....	1,535	17	48	7	55	75	1,521	6	—
Piteå.....	1,529	11	34	6	40	31	1,540	2	—
Sala.....	3,348	26	75	18	93	190	3,265	14	—
Sigtuna.....	405	4	18	1	19	20	441	37	—
Skanör.....	795	5	11	1	12	21	787	1	—
Skara.....	2,168	7	46	7	53	91	2,150	20	—
Skellefteå.....	292	2	12	3	15	5	274	—	28
Skeninge.....	1,414	14	35	13	48	57	1,451	46	—
Sköfde.....	1,187	15	38	11	49	31	1,243	38	—
Stockholm.....	100,040	970	2,065	1,449	3,514	5,031	101,502	2,979	—
Strengnäs.....	1,451	9	29	4	33	49	1,493	58	—
Strömstad.....	1,504	11	43	2	45	42	1,565	58	—
Sundsvall.....	3,875	45	120	16	136	110	4,046	145	—
Säter.....	501	1	11	4	15	19	485	—	12
Söderhamn.....	2,317	23	75	8	83	81	2,444	125	—
Söderköping.....	1,349	10	23	4	27	45	1,322	—	9
Södertelje.....	1,475	9	39	6	45	72	1,462	14	—
Sölvesborg.....	1,526	17	36	8	44	47	1,530	7	—
Thorshälla.....	724	4	17	1	18	18	757	33	—
Trosa.....	449	2	7	2	9	11	444	—	3

Städer.	Folk- mängd vid 1856 års slut.	Under år 1857					Folk- mängd vid 1857 års slut.	Skilnad, hän- tydaude på	
		Vigde par.	Lefvande födde.			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Uddevalla	3,937	37	112	14	126	109	4,010	56	—
Ulricehamn	1,385	7	17	4	21	45	1,373	12	—
Umeå	1,705	24	57	8	65	49	1,743	22	—
Uppsala	8,319	53	149	72	221	667	8,069	196	—
Wadstena	2,277	19	43	14	57	67	2,327	60	—
Warberg	2,405	11	51	7	58	45	2,433	15	—
Waxholm	1,015	10	21	6	27	36	993	—	13
Wenersborg	3,358	28	105	21	126	172	3,412	100	—
Westervik	5,122	44	123	27	150	152	5,232	112	—
Westerås	4,120	30	80	52	132	175	4,177	100	—
Wexjö	2,984	29	74	19	93	58	3,060	41	—
Wimmerby	1,588	14	50	7	57	75	1,581	11	—
Wisby	5,040	39	106	17	123	98	5,127	62	—
Ystad	5,071	35	121	25	146	112	5,136	31	—
Åmål	1,578	6	42	11	53	33	1,634	36	—
Örebro	6,078	49	180	51	231	191	6,267	149	—
Öregrund	644	6	11	—	11	19	644	8	—
Östersund	1,275	12	34	9	43	22	1,422	126	—
Östhammar	565	9	12	2	14	18	573	12	—
Summa	391,333	3,475	9,811	3,065	12,876	15,158	397,714	8,663	—

Molitor.

3.

Areal och disposition af Städernas jordområde. (Forts.)

Areal och disposition af städernas jordområde i Blekinge län.

	Carlskrona år 1855.		Carlshamn år 1854.		Sölvesborg år 1854.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.						
Tomter, tillhörande: Innevägnare i allmänhet	122	8'3	95	21'0	26	1'6
" " K. M:t och Kronan: tomter inom staden	19	31'7	—	—	—	0'1
Varf inom muren	83	—	—	—	—	—
etablissementer å in-						
till staden belägne						
holmar	46	2'0	—	—	—	—
" " Stadens Kyrkor och fromma stiftelser	4	19'1	—	—	—	—
" " Stadens Kyrka (kyrkogård, klocksta-						
pel etc.)	—	—	1	26'8	1	19'5
" " Stadsskolan	—	—	—	4'9	—	—
" " Hospitaller och Lasaretter	—	10'4	—	—	—	—
" " Kronomagasinet	—	—	—	7'6	—	—
" " Nederlagsmagasinet	—	—	—	9'5	—	—
" " Tullkammaren och Kokhuset	—	—	—	3'4	—	—
" " Rådhuset	—	—	—	11'2	—	—
" " Fattigvården	—	—	—	13'0	—	—
" " Andra allmänna Verk och Inrättningar	—	23'8	—	—	—	30'3
" " Staden	—	24'8	—	—	—	—
" " " behållne åt staden och stadskassan	—	—	—	—	—	3'0
" anslagne till Ecklesiastik-statens aflöning	—	8'0	—	—	—	—
" " " " och skol-statens aflöning	—	—	—	—	—	17'9
" " " Kyrkoherde och Komministersboställen	—	—	—	16'2	—	—
" " " Borgmästarens aflöning	—	—	—	—	4	29'0
Summa areal af tomter	278	0'1	99	17'6	34	5'4
Torg, gator, gränder, öppna platser m. m.	96	25'0	27	12'2	5	22'0
Stadsplanens hela areal	374	25'1	126	29'8	39	27'4
Till staden lydande jordar och lägenheter.						
«Sjelfegande jord» (egendomsjord)	—	—	2	15'0	279	16'9
Tillhörande Staden: anslagen till Ecklesiastik-statens aflöning	—	—	—	—	28	26'7
" " " " " Magistrateus	24	20'4	—	—	—	—
" " " " " Borgmästarens	—	—	6	10'0	28	12'0
" " " " " Rådmännens	—	—	—	—	2	21'4
" " " " " Lotsars och Båtsmäns	—	—	5	0'6	—	—
" " " " " Lotsplats	—	—	—	—	1	21'4
" " " " " Skjutsbestyret	—	—	83	8'0	—	—
" " " " " Park och promenader	—	—	—	—	13	26'0
" " indelade på stadens hus och tomter	—	—	—	—	291	0'8
" " utarendrade för stadskassans räkning	578	27'0	990	15'2	—	—
" " annorlunda disponerade, neml. till ge-						
mensamt bete, begravningsplats m. m.	589	30'7	923	3'1	946	0'2
Summa areal af jordar	1,193	14'1	2,010	19'9	1,591	29'4
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	235	15'0	491	11'2	587	14'8
" betesmark	957	31'1	1,519	8'7	1,004	14'6
	1,193	14'1	2,010	19'9	1,591	29'4
Impedimenter	12	29'2	40	12'6	24	0'0
Summa areal af städerna och deras jordar	1,581	4'4	2,177	30'3	1,655	24'8

Areal och disposition af städernas jordområde i Christianstads län.

	Christianstad år 1854.		Cimbrits-hamn år 1854.		Engelholm år 1854.	
	Tunn-land.	Kapp-land.	Tunn-land.	Kapp-land.	Tunn-land.	Kapp-land.
Den egentliga staden.						
Tomter, tillhörande: Borgare och inneväare i allmänhet...	15	31'2	39	24'2	20	16'5
» » Kongl. Maj:t och Kronan.....	2	13'1	—	—	—	26'1
» » Kyrkan och fromma stiftelser a)	2	10'0	—	—	—	—
» » Kyrkogården	—	—	—	19'5	—	24'7
» » Läroverket Hertig Carls skola.....	—	6'1	—	—	—	—
» » Folkskolan.....	—	—	—	3'1	—	—
» » Länslasarettet	—	9'0	—	—	—	—
» » Staden	—	30'6	—	—	4	5'8
» » Rådhuset, Häktet och Rektors-skolan	—	—	—	3'1	—	—
» » Rådhuset och Häktet	—	—	—	—	—	3'6
» » Kyrkoherdens boställe	—	—	—	8'5	—	—
» » Egaren till Jus Patronatus och anslaget till Kyrkoherdeboställe	—	—	—	—	—	8'0
» anslagne till löningsjord åt Borgmästaren	—	—	2	28'1	—	—
Summa areal af tomter	22	4'0	43	22'5	26	20'7
Bastioner, utanverk, vallar och gravvar (K. M:s och Kronans)	71	—	—	—	—	—
Torg, gator, gränder och öppna platser m. m.	13	26'0	9	1'5	5	22'0
Stadsplanens hela areal	106	30'0	52	24'0	32	10'7
Till staden lydande jordar och lägenheter.						
»Sjelfegande jordar»	1,666	19'3	—	—	172	2'3
Med äbo- och besittningsrätt af enskilde personer innehafde jordar	—	—	357	21'6	—	—
Kongl. Maj:ts och Kronans	8	17'6	—	—	—	—
Af Kongl. Maj:t och Kronan disponerade till planteringsfält	—	—	—	—	125	30'3
Stadens Kyrkas	—	—	—	—	3	25'8
Af egaren till Jus Patronatus för Kyrkoherdens aflöning inköpt jord	—	—	—	—	8	27'9
Löningsjord till Ecklesiastik-staten	133	26'3	—	—	—	—
» » Kyrkoherden	—	—	14	9'9	—	—
» » Magistraten	32	9'7	—	—	—	—
» » Borgmästaren	—	—	7	18'7	4	12'3
Utarrenderad för Stadskassans räkning.....	—	—	57	10'2	276	9'6
Annorlunda disponerad, neml. till begravningsplats m. m.	2	28'9	245	26'0	—	—
Omtvistad mark emellan Kongl. Maj:t och Kronan, Staden och Enskilde personer	1,771	22'9	—	—	—	—
Summa areal af jordar	3,615	28'7	682	22'4	591	12'2
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	3,615	28'7	357	1'2	441	16'7
» betesmark	—	—	325	21'2	—	—
» skog och betesmark.....	—	—	—	—	149	27'5
	3,615	28'7	682	22'4	591	12'2
Impedimenter b)	12	4'4	18	—	9	11'6
Summa areal af städerna och deras jordar	3,734	31'1	753	14'4	633	2'5

Anm. a) De ifrågasvarande fromma stiftelserna äro: Frimurare-logen och Fattighuset.

b) I den för Cimbrishamn uppgifna areal af »impedimenter» är hamnbassinen inräknad med 13 tunnland.

Areal och disposition af städernas jordområde i Malmöhus län.

	Malmö år 1853.		Lund år 1853.		Ystad år 1853.		Helsingborg år 1853.		Landskrona år 1853.		Skarör år 1853.		Fälsterbo år 1853.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.														
Tomter, tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet.....	88	10'2	121	2'7	49	3'0	43	10'3	27	8'0	35	7'9	13	20'0
» » Kongl. Maj:t och Kronan	2	0'6	—	—	1	16'1	—	—	3	24'0	—	—	—	—
» » Högvakten	—	—	—	—	—	—	—	0'7	—	—	—	—	—	—
» » Kronans ridbana för husarerna	—	—	—	—	—	—	—	3'0	—	—	—	—	—	—
» » Husarstallar, Tullvaktbod och Spruthus	—	—	—	—	—	—	—	27'6	—	—	—	—	—	—
» » Garnisons-sjukhuset	—	—	—	—	—	—	—	3'8	—	—	—	—	—	—
» » Postverket	—	—	—	—	—	—	—	21'6	—	—	—	—	—	—
» » Tullkammaren	—	—	—	—	—	—	—	8'4	—	—	—	—	—	—
» » Stadens kyrkor, fromma stiftelser m. m.	11	15'8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Domkyrkan och dess område	—	—	1	29'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Stadens kyrkor m. m.	—	—	—	—	1	11'9	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Stadens kyrka	—	—	—	—	—	—	7'0	—	6'0	—	30'0	—	—	—
» » Akademiens område	—	—	12	15'6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Lärdomsskolan	—	—	—	—	—	—	—	22'1	—	—	—	—	—	—
» » Folkskolan	—	—	—	—	—	—	—	4'9	—	—	—	—	—	—
» » Allmänna Hospital	—	—	—	—	2	0'4	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Allmänna Hospital och Lasarettet	2	3'5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Malmö Hospital och Länslasarettet	—	—	7	29'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Rådhuset	—	—	—	—	—	—	—	0'8	—	—	—	—	—	—
» » Fattigvården och Arbetsinrättningen	—	—	—	26'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Fattiginrättningen	—	—	—	—	—	—	—	6'1	—	—	—	—	—	—
» » Likvagnshuset	—	—	—	—	—	—	—	0'3	—	—	—	—	—	—
» » Andra allmänna Verk och Inrättningar	1	24'5	—	—	—	—	—	—	3'0	—	—	—	—	—
» » Prestgården	—	—	—	—	—	—	—	14'4	—	—	—	—	—	—
» behållne åt Staden och dess kassa	1	8'0	5	1'0	3	1'5	—	—	—	—	2'1	—	—	—
» anslagne till Ecklesiastik- och Skolstaterna	—	—	2	22'0	—	—	—	—	—	—	18'0	—	—	4'0
» » » Skolstaten	—	—	—	—	—	27'1	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » Stadens tjenstemän	—	—	—	17'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa areal af tomter	106	30'6	152	14'3	57	28'0	47	3'0	31	9'0	36	26'0	13	24'0
Fästningsverk med vallar och grafvar a)	79	8'0	—	—	—	—	—	—	186	4'0	—	—	—	—
Torg, gator, gränder, öppna platser m. m. b)	61	5'2	28	1'8	30	28'0	14	13'0	42	3'0	11	22'0	9	20'0
Hannbassiu och hamn c)	128	10'0	—	—	13	4'0	5	8'0	—	—	—	—	—	—
Stadsplacens hela areal	375	21'8	180	16'1	101	28'0	66	24'0	259	16'0	48	16'0	23	12'0

	Malmö år 1853.		Lund år 1853.		Ystad år 1853.		Helsingborg år 1853.		Landskrona år 1853.		Skanör och Falsterbo.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Malmöhus län.)												
Till staden lydande jordar och lägenheter.												
Egendoms eller »Sjelfogande» jordar	1,084	4'3	812	19'2	191	6'6	665	4'6	114	25'9	1,106	5'4
Indelade på gamla stadens hus och tomter.....	696	19'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » stadens hus och tomter	—	—	854	26'8	358	23'6	—	—	—	—	—	—
Kongl. Maj:ts och Kronans	23	4'6	—	—	3	3'0	—	—	16	8'0	—	—
Lunds Domkyrkas	—	—	—	—	—	—	—	—	46	5'9	—	—
Stadens Kyrkas	—	—	—	—	—	—	—	—	25	8'9	—	—
Öja Kyrkas	—	—	—	—	—	—	—	—	11	15'5	—	—
Glumslöfs Kyrkas	—	—	—	—	—	—	—	—	5	31'1	—	—
Herslöfs »	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18'6	—	—
Upsala Akademis	—	—	38	22'3	—	—	—	—	—	—	—	—
Serafimer-Ordens-Gillet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5'0	—	—
Hospitalsjordar	90	12'9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmö Hospitals	—	—	20	30'0	19	21'1	—	—	—	—	—	30'0
Fattigvårdens	—	—	12	27'7	3	12'0	74	2'9	108	27'5	—	—
Gårdjord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	18'0
För stadens utvidgande inlagde till byggnadstomter	—	—	3	8'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Inlagde till byggnadstomter	—	—	—	—	—	—	8	14'0	—	—	—	—
Stadens gemensamma jord	—	—	26	13'4	941	29'8	—	—	—	—	—	—
Städernas gemensamma jord, neml.:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kyrkogård samt från utmarken utan lof intagen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	17'0
till plantering och bete disponerad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,345	27'8
till torftäkt disponerad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	578	22'0
Anslagne till skjutsbestyret	420	4'4	161	0'8	19	5'3	—	—	152	23'0	—	—
Uttarrenderade för Stadskassans räkning	114	30'5	22	1'1	240	13'1	394	28'0	831	31'2	16	30'0
Annorlunda disponerade	8	10'9	—	—	—	—	113	8'0	170	12'5	—	—
Presterskapets löningsjord	—	—	—	—	—	—	45	16'0	—	—	—	—
Kyrkoherdens »	—	—	—	—	—	—	—	—	29	26'1	15	13'3
Komministerns »	—	—	—	—	—	—	—	—	5	16'8	—	—
Prestens »	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—
» i Klosters socken löningsjord	—	—	10	12'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Domkyrkoklockarens »	—	—	2	26'5	—	—	—	—	—	—	—	—
Klockarens »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	30'9
» i Öja » d)	—	—	—	—	2	18'0	—	—	—	—	—	—
Kantorns »	7	4'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skolstatens »	—	—	—	—	—	—	2	28'0	—	—	—	—

	Malmö år 1853.		Lund år 1853.		Ystad år 1853.		Helsingborg år 1853.		Landskrona år 1853.		Skanör och Falsterbo.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Malmöhus län.)												
Magistratens och dess betjenings löningsjord	685	1'9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Magistratens »	—	—	—	—	—	—	85	7'0	329	12'8	—	—
Borgmästarens och Rådmännens »	—	—	111	12'5	—	—	—	—	—	—	2	8'0
Borgmästarens »	—	—	—	—	9	14'8	—	—	—	—	—	—
Stadskassörens »	—	—	—	—	—	20'3	—	—	—	—	—	—
Summa areal af jordar	3,129	28'5	2,077	8'3	1,799	7'6	1,389	12'5	1,850	12'8	3,163	10'4
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	2,816	24'3	2,051	23'8	840	23'8	1,231	30'8	1,615	19'8	1,228	24'6
» betesmark	313	4'2	—	—	958	15'8	157	13'7	234	25'0	1,934	17'8
» lertag, kyrkogård och vägsträten	—	—	25	16'5	—	—	—	—	—	—	—	—
	3,129	28'5	2,077	8'3	1,799	7'6	1,389	12'5	1,850	12'8	3,163	10'4
Impedimenter	142	29'2	19	11'1	42	7'2	28	4'0	57	19'2	6	—
Summa areal af städerna och deras jordar	3,648	15'5	2,277	3'5	1,943	10'8	1,484	8'5	2,167	16'0	3,241	6'4
Inom rågången belägne:												
Klosters sockens egorymd inom vallarne	—	—	6	20'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Klosterlyckan utom vallarne	—	—	35	8'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Biakopsvångarne »	—	—	59	27'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Helsan, vattenmöllorna och augmentsjorden	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—
	—	—	2,378	26'5	—	—	1,534	8'5	—	—	—	—

Arealbeskrifningarne innehålla följande ytterligare detaljredogörelser:

- a) För Malmö: »Malmöhus» (Citadellet) med vallar och gravar 68: 0'0.
 Löpgravarne rundt omkring staden 11: 8'0. 79: 8'0.
- » Landskrona: De gräsbärande vallarne jemte slättermarken emellan stadsgravarne och tomterna 27: 16'0.
 De stensatta vallarne 4: 24'0.
 Fästningens område med vallar och gravar 86: 12'0.
 Ön Gräns med vallar och gravar 67: 16'0. 186: 4'0.
- b) För Landskrona: Torg, gator, gränder, promenader och öppna platser 28: 7'0.
 De yttre stadsgravarne jemte gravarne vid kyrkoplatserna samt hamnen 13: 28'0. 42: 3'0.
- c) För Malmö: Hamnen vester om inloppet 79: 12'0.
 Dito öster om dito 37: 24'0.
 Hamnbassinen ifrån fyrbåken till Glacinen 11: 6'0. 128: 10'0.
- » Helsingborg: Hamnarmarne och den vid hamnen uppvallade stranden, tillsammans utgörande 5 tunnland
 29 kappland, äro inräknade i arealen för torg, gator, gränder m. m. och därför här uteslutne.
- d) »Öja klockareäng», belägen inom stadens jurisdiktion.

(Forts.)

Seth.

4.

Folkmängd, vigde, födde, döde m. m. i hvarje län
och dess städer sedan Svenska tabellverkets
början år 1749. (Forts.)

Stockholms Län.

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Manlig.	Qvinlig.	Summa.		
År 1750 a).....	42,395	47,219	89,624	17,022	
» 1751	43,359	48,040	91,399	17,519	13,423
» 1754 b).....	44,607	48,752	93,359	17,678	13,711
» 1757 b).....	44,068	48,818	92,886	17,563	13,642
» 1760	43,940	49,659	93,599	17,584	13,466
» 1763	44,417	48,820	93,237	17,797	14,733
» 1766	44,336	50,767	95,103	18,028	13,958
» 1769 c).....	46,196	51,487	97,683	18,366	14,336
» 1772 d).....	47,039	51,592	98,631	18,497	16,896
» 1795	44,137	48,639	92,776	17,153	15,005
» 1800	46,068	50,212	96,280	18,055	15,180
» 1805	47,388	51,989	99,377	18,202	17,705
deraf å landet	45,259	49,555	94,814	17,377	16,626
» i städerna	2,129	2,434	4,563	825	1,079
» 1810	45,758	50,930	96,688	17,137	18,633
deraf å landet	43,787	48,551	92,338	16,396	17,621
» i städerna	1,971	2,379	4,350	741	1,012
» 1815	46,106	51,239	97,345	17,488	18,438
deraf å landet	44,099	48,804	92,903	16,752	17,413
» i städerna	2,007	2,435	4,442	736	1,025
» 1820	46,363	51,341	97,704	17,222	18,302
deraf å landet	44,385	48,978	93,363	16,531	17,303
» i städerna	1,978	2,363	4,341	691	999
» 1825	49,198	53,897	103,095	18,681	19,161
deraf å landet	47,133	51,474	98,607	17,960	18,191
» i städerna	2,065	2,423	4,488	721	970
» 1830	49,580	54,510	104,090	18,399	19,708
deraf å landet	47,522	52,114	99,636	17,710	18,796
» i städerna	2,058	2,396	4,454	689	912

	Folkmängd.			Deraf äkt. par.	Hushåll.
	Manlig.	Qvinlig.	Summa.		
År 1835	51,755	56,343	108,098	18,834	20,412
deraf å landet	49,660	53,881	103,541	18,154	19,451
» i städerna	2,095	2,462	4,557	680	961
» 1840	52,912	57,367	110,279	18,906	20,824
deraf å landet	50,749	54,824	105,573	18,237	19,853
» i städerna	2,163	2,543	4,706	669	971
» 1845	54,659	58,651	113,310	19,317	21,872
deraf å landet	52,436	56,044	108,480	18,607	20,873
» i städerna	2,223	2,607	4,830	710	999
» 1850	55,245	59,398	114,643	19,559	22,609
deraf å landet	53,023	56,741	109,764	18,840	21,593
» i städerna	2,222	2,657	4,879	719	1,016
» 1855	56,961	61,095	118,056	19,869	23,319
deraf å landet	54,605	58,414	113,019	19,146	22,223
» i städerna	2,356	2,681	5,037	723	1,096

Ijungberg.

Anmärkingar.

- Uppgiften hämtad ur ett manuskript af Wargentins, hvilket ej angifver antalet hushåll.
- Uppgiften från samma källa. Hushållens antal grundadt på proportionel beräkning.
- Hushållens antal efter proportionel beräkning.
- Hushållens antal efter originaltabellen, hvaremot Wargentins (K. W. A. Handl. 1782), måhända rättare, har endast 15,896.

För tiden emellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.

De så väl i ofvanstående, som nästföljande tabellens kolumner förekommande tomma rummen (utan —) antyda, att uppgifter saknats i originalhandlingarne.

Till förklaring af växlingarne i folkmängd, nativitet, mortalitet, m. m. torde få hänvisas till de å sidan 42 (Tidskr. 1:sta häft.) meddelade upplysningar.

Berg.

Stockholms Län.

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öftra.	Döfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf		
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	mördare.	Sjelf-näde.	Drunk.
År 1749 a).....	795	1,403	1,377	2,780						1,271	1,247	2,518			
» 1750 a).....	827	1,585	1,514	3,099						1,054	1,038	2,092			
» 1751.....	863	1,744	1,636	3,380	62	52	64	4	—	1,249	1,228	2,477	3	40	
» 1752.....	847	1,795	1,633	3,428	95	76	63	—	—	1,442	1,382	2,824	—	23	
» 1753.....	894	1,740	1,693	3,433	93	88	59	—	—	1,216	1,227	2,443	1	29	
» 1754.....	900	1,769	1,727	3,496	75		61	—	—	1,157	1,054	2,211	5	23	
» 1755.....	856	1,685	1,645	3,330	63	87	56	—	—	1,201	1,198	2,399	1	26	
» 1756.....	825	1,656	1,740	3,396	63	110	55	2	—	1,780	1,873	3,653	3	45	
» 1757.....	689	1,541	1,378	2,919	48	58	42	—	—	1,349	1,424	2,773	1	20	
» 1758.....	828	1,600	1,504	3,104	42	57	57	—	—	1,498	1,510	3,008	5	24	
» 1759.....	811	1,379	1,322	2,701	59	74	49	—	—	1,261	1,159	2,420	—	38	
» 1760.....	1,040	1,767	1,721	3,488	79	73	56	—	—	1,526	1,452	2,978	—	21	
» 1761.....	1,003	1,797	1,707	3,504	85	54	71	2	—	1,467	1,421	2,888	4	25	
» 1762.....	871	1,726	1,464	3,190	86	72	75	—	—	1,623	1,599	3,222	1	33	
» 1763.....	919	1,676	1,623	3,299	74	91	72	—	—	1,553	1,472	3,025	1	17	
» 1764.....	933	1,692	1,610	3,302	77	99	66	4	—	1,585	1,489	3,074	5	41	
» 1765.....	910	1,629	1,577	3,206	76	86	53	1	—	1,669	1,537	3,206	5	29	
» 1766.....	892	1,648	1,644	3,292	76	69	62	—	—	1,385	1,390	2,775	1	19	
» 1767.....	832	1,681	1,680	3,361	64	85	55	3	—	1,334	1,374	2,708	1	23	
» 1768.....	816	1,726	1,731	3,457	84	79	76	—	—	1,082	1,053	2,135	—	26	
» 1769.....	894	1,724	1,668	3,392	75	57	47	—	—	1,176	1,209	2,385	3	31	
» 1770.....	925	1,769	1,717	3,486	99	58	53	1	—	1,220	1,196	2,416	3	39	
» 1771 a).....	827	1,779	1,650	3,429	77					1,426	1,437	2,863	7	42	
» 1772 a).....	685	1,448	1,472	2,920	69					1,907	1,749	3,656	—	36	
» 1773 b).....	784	1,341	1,241	2,582	56	82	52	1	—	1,918	1,933	3,851	3	41	
» 1795.....	741	1,570	1,435	3,005	133	81	59	2	—	1,620	1,651	2,271	1	39	
» 1796.....	914	1,710	1,661	3,371	169	110	74	1	—	1,267	1,172	2,439	2	65	
» 1797.....	869	1,640	1,588	3,228	173	101	59	1	—	1,257	1,192	2,449	2	44	
» 1798.....	757	1,647	1,516	3,163	187	95	53	2	—	1,192	1,251	2,443	6	48	
» 1799.....	785	1,523	1,375	2,898	180	80	54	1	—	1,316	1,245	2,561	4	32	
» 1800.....	788	1,405	1,380	2,785	133	81	56	—	—	1,419	1,448	2,867	4	23	
» 1801.....	772	1,577	1,527	3,104	191	78	77	1	—	1,406	1,372	2,778	8	51	
» 1802 c).....	711	1,547	1,486	3,033	203	81	68	—	—	1,314	1,258	2,572	5	51	
» 1803 c).....	758	1,496	1,497	2,993	179	77	67	1	—	1,168	1,175	2,343	3	28	

	Välgde par.	Lefvande födde.			Deraf öfverlevande.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	Sä.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	Sä.	Drunknade.	Drunknade.
År 1804.....	813	1,487	1,494	2,981	188	81	62	1	—	1,299	1,233	2,532	4	52
deraf å landet...	769	1,437	1,439	2,876	178	76	61	1	—	1,197	1,158	2,355	3	48
» i städerna	44	50	55	105	10	5	1	—	—	102	75	177	1	4
År 1805.....	835	1,518	1,457	2,975	194	60	61	3	—	1,135	1,243	2,378	6	52
deraf å landet...	807	1,449	1,399	2,848	182	55	59	3	—	1,052	1,169	2,221	5	50
» i städerna	28	69	58	127	12	5	2	—	—	83	74	157	1	2
År 1806 c).....	794	1,397	1,404	2,801	196	66	58	1	—	1,489	1,489	2,978	9	37
» 1807 c).....	774	1,477	1,405	2,882	176	73	51	2	—	1,359	1,402	2,761	3	77
» 1808.....	850	1,503	1,423	2,926	257	64	54	1	—	1,867	1,722	3,589	4	26
deraf å landet...	827	1,460	1,371	2,831	242	62	51	1	—	1,681	1,607	3,288	4	25
» i städerna	23	43	52	95	15	2	3	—	—	186	115	301	—	1
År 1809.....	729	1,237	1,155	2,392	165	76	45	1	—	2,615	2,481	5,096	2	42
deraf å landet...	697	1,181	1,102	2,283	146	71	43	1	—	2,280	2,277	4,557	2	39
» i städerna	32	56	53	109	19	5	2	—	—	335	204	539	—	3
År 1810 c).....	1,048	1,504	1,438	2,942	230	61	51	1	—	1,788	1,685	3,473	6	32
» 1811.....	1,135	1,577	1,510	3,087	221	87	69	2	—	1,840	1,746	3,586	5	68
deraf å landet...	1,088	1,504	1,456	2,960	207	84	67	2	—	1,718	1,676	3,394	4	62
» i städerna	47	73	54	127	14	3	2	—	—	122	70	192	1	6
År 1812.....	835	1,449	1,462	2,911	239	73	47	—	—	1,739	1,669	3,408	4	52
deraf å landet...	805	1,389	1,393	2,782	214	70	44	—	—	1,604	1,575	3,179	4	50
» i städerna	30	60	69	129	25	3	3	—	—	135	94	229	—	2
År 1813.....	853	1,347	1,367	2,714	213	89	64	1	—	1,581	1,505	3,086	4	43
deraf å landet...	818	1,296	1,308	2,604	193	83	60	1	—	1,436	1,380	2,816	4	40
» i städerna	35	51	59	110	20	6	4	—	—	145	125	270	—	3
År 1814 c).....	808	1,456	1,407	2,863	218	63	62	2	—	1,275	1,319	2,594	9	32
» 1815.....	949	1,550	1,410	2,960	228	83	49	—	—	1,369	1,301	2,670	3	69
deraf å landet...	922	1,482	1,343	2,825	214	83	49	—	—	1,284	1,209	2,493	3	62
» i städerna	27	68	67	135	14	—	—	—	—	85	92	177	—	7
År 1816.....	910	1,715	1,626	3,341	264	90	56	3	—	1,256	1,078	2,334	5	63
deraf å landet...	877	1,643	1,570	3,213	243	89	55	3	—	1,195	1,026	2,221	5	59
» i städerna	33	72	56	128	21	1	1	—	—	61	52	113	—	4
År 1817.....	871	1,549	1,506	3,055	269	67	48	3	—	1,322	1,226	2,548	4	78
deraf å landet...	846	1,483	1,450	2,933	250	62	46	3	—	1,237	1,157	2,394	4	75
» i städerna	25	66	56	122	19	5	2	—	—	85	69	154	—	3
År 1818.....	820	1,532	1,458	2,990	247	70	41	—	—	1,379	1,276	2,655	9	52
deraf å landet...	788	1,480	1,396	2,876	236	69	39	—	—	1,299	1,204	2,503	9	47
» i städerna	32	52	62	114	11	1	2	—	—	80	72	152	—	5

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf okta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	F:r.	m.	q.	S:a.	Spelt-mördare.	Drunk-mäde.
År 1819	732	1,502	1,335	2,837	222	81	51	—	—	1,732	1,675	3,407	8	80
deraf å landet...	709	1,446	1,272	2,718	211	78	48	—	—	1,628	1,595	3,223	8	74
» i städerne	23	56	63	119	11	3	3	—	—	104	80	184	—	6
År 1820	750	1,293	1,232	2,525	163	71	43	1	—	1,875	1,861	3,736	10	62
deraf å landet...	717	1,246	1,190	2,436	155	68	43	1	—	1,771	1,761	3,532	9	57
» i städerne	33	47	42	89	8	3	—	—	—	104	100	204	1	5
År 1821	971	1,490	1,466	2,956	211	78	51	1	—	1,612	1,594	3,206	6	77
deraf å landet...	930	1,443	1,407	2,850	201	74	51	1	—	1,539	1,523	3,062	6	72
» i städerne	41	47	59	106	10	4	—	—	—	73	71	144	—	5
År 1822	1,134	1,712	1,651	3,363	318	105	67	1	—	1,305	1,186	2,491	7	78
deraf å landet...	1,095	1,646	1,593	3,239	297	104	65	1	—	1,226	1,121	2,347	7	69
» i städerne	39	66	58	121	21	1	2	—	—	79	65	144	—	9
År 1823	979	1,831	1,677	3,508	339	105	72	2	—	1,222	1,134	2,356	8	81
deraf å landet...	928	1,761	1,598	3,359	313	99	69	2	—	1,151	1,078	2,229	8	77
» i städerne	51	70	79	149	26	6	3	—	—	71	56	127	—	4
År 1824	967	1,704	1,624	3,328	267	96	58	1	—	1,245	1,101	2,346	11	96
deraf å landet...	939	1,642	1,566	3,208	256	93	56	1	—	1,179	1,051	2,230	10	89
» i städerne	28	62	58	120	11	3	2	—	—	66	50	116	1	7
År 1825	978	1,768	1,783	3,551	281	100	62	—	—	1,201	1,077	2,278	15	87
deraf å landet...	944	1,706	1,719	3,425	271	96	58	—	—	1,132	1,020	2,152	12	78
» i städerne	34	62	64	126	10	4	4	—	—	69	57	126	3	9
År 1826	948	1,835	1,781	3,616	297	108	58	—	—	1,447	1,285	2,732	10	85
deraf å landet...	909	1,767	1,712	3,479	274	102	55	—	—	1,361	1,202	2,563	9	78
» i städerne	39	68	69	137	23	6	3	—	—	86	83	169	1	7
År 1827	849	1,525	1,524	3,049	217	89	54	—	—	1,668	1,529	3,197	15	67
deraf å landet...	809	1,456	1,457	2,913	202	87	53	—	—	1,593	1,444	3,037	12	61
» i städerne	40	69	67	136	15	2	1	—	—	75	85	160	3	6
År 1828	871	1,726	1,625	3,351	223	116	64	1	—	1,922	1,758	3,680	14	75
deraf å landet...	835	1,666	1,566	3,232	212	111	61	1	—	1,817	1,662	3,479	13	64
» i städerne	36	60	59	119	11	5	3	—	—	105	96	201	1	11
År 1829	836	1,582	1,527	3,109	196	89	49	—	—	2,112	1,948	4,060	13	69
deraf å landet...	799	1,523	1,464	2,987	185	83	48	—	—	1,990	1,848	3,838	12	59
» i städerne	37	59	63	122	11	6	1	—	—	122	100	222	1	10
År 1830	891	1,681	1,519	3,200	236	97	82	1	—	1,681	1,543	3,224	10	53
deraf å landet...	854	1,606	1,461	3,067	215	95	78	1	—	1,592	1,464	3,056	10	48
» i städerne	37	75	58	133	21	2	4	—	—	89	79	168	—	5
År 1831	808	1,654	1,585	3,239	222	103	60	1	—	1,793	1,681	3,474	17	48

	Vigda par.	Lefvande födde.			Deraf okta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Staf- mördare.	Drunk- nade.
deraf å landet...	787	1,603	1,521	3,124	214	97	59	1	—	1,688	1,592	3,280	15	40
» i städerna	21	51	64	115	8	6	1	—	—	105	89	194	2	8
År 1832	925	1,577	1,474	3,051	213	99	66	—	—	1,547	1,504	3,051	6	96
deraf å landet...	897	1,525	1,411	2,936	197	98	64	—	—	1,471	1,433	2,904	6	89
» i städerna	28	52	63	115	16	1	2	—	—	76	71	147	—	7
År 1833	951	1,863	1,796	3,659	288	100	74	—	—	1,468	1,278	2,746	13	80
deraf å landet...	926	1,793	1,724	3,517	267	97	71	—	—	1,406	1,211	2,617	11	73
» i städerna	25	70	72	142	21	3	3	—	—	62	67	129	2	7
År 1834	893	1,816	1,676	3,492	270	143	68	—	—	1,658	1,470	3,128	14	98
deraf å landet...	867	1,764	1,597	3,361	253	139	67	—	—	1,562	1,385	2,947	14	89
» i städerna	26	52	79	131	17	4	1	—	—	96	85	181	—	9
År 1835	894	1,675	1,663	3,338	192	135	64	—	—	1,207	1,066	2,273	12	84
deraf å landet...	856	1,618	1,600	3,218	179	130	61	—	—	1,144	1,016	2,160	11	76
» i städerna	38	57	63	120	13	5	3	—	—	63	50	113	1	8
År 1836	841	1,695	1,583	3,278	233	110	51	1	—	1,265	1,178	2,443	16	65
deraf å landet...	806	1,628	1,529	3,157	224	105	49	—	—	1,183	1,117	2,300	14	53
» i städerna	35	67	54	121	9	5	2	—	—	82	61	143	2	12
År 1837	801	1,636	1,616	3,252	207	96	64	2	—	1,611	1,514	3,125	12	63
deraf å landet...	775	1,569	1,550	3,119	188	90	63	2	—	1,536	1,452	2,988	11	58
» i städerna	26	67	66	133	19	6	1	—	—	75	62	137	1	5
År 1838	721	1,550	1,555	3,105	214	134	53	1	—	2,095	1,925	4,020	13	68
deraf å landet...	692	1,485	1,501	2,986	197	130	50	1	—	2,000	1,860	3,860	13	57
» i städerna	29	65	54	119	17	4	3	—	—	95	65	160	—	11
År 1839	758	1,710	1,498	3,208	192	90	54	—	—	1,342	1,339	2,681	13	50
deraf å landet...	743	1,634	1,436	3,070	177	89	52	—	—	1,267	1,255	2,522	12	42
» i städerna	15	76	62	138	15	1	2	—	—	75	84	159	1	8
År 1840	834	1,711	1,591	3,302	245	105	51	1	—	1,243	1,159	2,402	15	51
deraf å landet...	795	1,646	1,530	3,176	233	99	50	1	—	1,173	1,098	2,271	13	48
» i städerna	39	65	61	126	12	6	1	—	—	70	61	131	2	3
År 1841	802	1,573	1,600	3,173	217	109	30	—	—	1,182	1,237	2,419	14	70
deraf å landet...	763	1,520	1,534	3,054	205	101	29	—	—	1,123	1,174	2,297	13	67
» i städerna	39	53	66	119	12	8	1	—	—	59	63	122	1	3
År 1842	825	1,726	1,617	3,343	260	127	49	1	—	1,352	1,257	2,609	11	109
deraf å landet...	793	1,673	1,554	3,227	246	119	46	1	—	1,294	1,205	2,499	10	103
» i städerna	32	53	63	116	14	8	3	—	—	58	52	110	1	6
År 1843	852	1,694	1,560	3,254	243	117	48	2	—	1,331	1,219	2,550	12	80
deraf å landet...	824	1,634	1,504	3,138	229	115	47	2	—	1,271	1,149	2,420	11	74

	Vigle par.	Lefvande födde.			Deraf öftra.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf		
		m.	q.	S.a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S.a.	Stelf-mördare.	hade.	Drunk-mäde.
deraf i städerna	28	60	56	116	14	2	1	—	—	60	70	130	1	6	
År 1844	734	1,582	1,542	3,124	268	115	41	2	—	1,358	1,203	2,561	18	63	
deraf å landet...	703	1,525	1,488	3,013	253	110	41	2	—	1,288	1,139	2,427	16	60	
» i städerna	31	57	54	111	15	5	—	—	—	70	64	134	2	3	
År 1845	745	1,583	1,482	3,065	253	93	57	2	—	1,378	1,245	2,623	12	81	
deraf å landet...	704	1,519	1,421	2,940	236	87	55	2	—	1,306	1,184	2,490	12	76	
» i städerna	41	64	61	125	17	6	2	—	—	72	61	133	—	5	
År 1846	730	1,405	1,362	2,767	210	75	43	1	—	1,741	1,544	3,285	17	64	
deraf å landet...	693	1,342	1,299	2,641	196	71	42	1	—	1,665	1,480	3,145	15	59	
» i städerna	37	63	63	126	14	4	1	—	—	76	64	140	2	5	
År 1847	744	1,491	1,444	2,935	236	104	50	2	—	1,568	1,472	3,040	10	63	
deraf å landet...	724	1,432	1,390	2,822	217	102	48	2	—	1,500	1,398	2,898	10	55	
» i städerna	20	59	54	113	19	2	2	—	—	68	74	142	—	8	
År 1848	865	1,591	1,472	3,063	243	114	42	2	—	1,402	1,350	2,752	17	67	
deraf å landet...	830	1,527	1,402	2,929	215	113	42	2	—	1,332	1,283	2,615	17	58	
» i städerna	35	64	70	134	28	1	—	—	—	70	67	137	—	9	
År 1849	916	1,714	1,665	3,379	301	118	70	—	—	1,573	1,348	2,921	19	81	
deraf å landet...	898	1,643	1,600	3,243	276	114	67	—	—	1,495	1,283	2,778	19	77	
» i städerna	18	71	65	136	25	4	3	—	—	78	65	143	—	4	
År 1850	943	1,666	1,621	3,287	307	130	73	—	—	1,436	1,410	2,846	17	49	
deraf å landet...	911	1,599	1,548	3,147	289	121	66	—	—	1,351	1,352	2,703	16	42	
» i städerna	32	67	73	140	18	9	7	—	—	85	58	143	1	7	
År 1851	908	1,666	1,706	3,372	327	110	55	2	—	1,346	1,217	2,563	10	80	
deraf å landet...	874	1,618	1,654	3,272	313	105	54	2	—	1,290	1,153	2,443	9	77	
» i städerna	34	48	52	100	14	5	1	—	—	56	64	120	1	3	
År 1852	834	1,689	1,575	3,264	318	103	58	2	—	1,463	1,348	2,811	18	85	
deraf å landet...	800	1,616	1,512	3,128	303	100	55	2	—	1,394	1,293	2,687	18	81	
» i städerna	34	73	63	136	15	3	3	—	—	69	55	124	—	4	
År 1853	881	1,725	1,622	3,347	317	96	57	2	—	1,569	1,325	2,894	15	58	
deraf å landet...	849	1,653	1,575	3,228	296	93	55	2	—	1,470	1,252	2,722	14	50	
» i städerna	32	72	47	119	21	3	2	—	—	99	73	172	1	8	
År 1854	948	1,849	1,695	3,544	334	129	48	—	—	1,376	1,164	2,540	16	41	
deraf å landet...	906	1,796	1,634	3,430	319	124	46	—	—	1,307	1,097	2,404	15	41	
» i städerna	42	53	61	114	15	5	2	—	—	69	67	136	1	3	
År 1855	822	1,687	1,596	3,283	306	114	57	—	—	1,601	1,502	3,103	16	57	
deraf å landet...	788	1,613	1,537	3,150	292	109	57	—	—	1,521	1,431	2,952	14	52	
» i städerna	34	74	59	133	14	5	—	—	—	80	71	151	2	5	

	Vigda par.	Lefvande födde.			Deraf oäkta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med				Döde.			Deraf	
		m.	q.	Sa.			Tv.	Tr.	Fr.		m.	q.	Sa.	Stift- mördare.	Drunk- nalle.
År 1856	928	1,463	1,392	2,855	229	99	49	4	—	—	1,728	1,664	3,392	14	41
deraf å landet...	893	1,406	1,328	2,734	215	97	46	4	—	—	1,651	1,594	3,245	12	38
» i städerna	35	57	64	121	14	2	3	—	—	—	77	70	147	2	3
År 1857	1,075	1,686	1,612	3,298	263	115	40	1	—	—	1,764	1,577	3,341	17	52
deraf å landet...	1,027	1,613	1,552	3,165	247	105	38	1	—	—	1,663	1,466	3,129	14	46
» i städerna	48	73	60	133	16	10	2	—	—	—	101	111	212	3	6
År 1858	1,083	1,886	1,875	3,761	292	131	66	2	—	—	1,677	1,653	3,330	15	66
deraf å landet ..	1,023	1,792	1,795	3,587	275	129	65	2	—	—	1,596	1,589	3,185	11	59
» i städerna	60	94	80	174	17	2	1	—	—	—	81	64	145	4	7

Ljungberg.

Anmärkingar.

- Uppgifter saknas i arkivet för de tomma rummen.
- För tiden emellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.
- Sedan från och med 1802 föreskrifvits särskilda redogörelser för städer och landsbygd förekomma dock under första åren ej sällan ofullständiga uppgifter för städerna, och för Waxholms stad saknas sådana för åren 1802, 1803, 1806, 1807, 1810 och 1814, hvadan sålunda för dessa år endast förhållandet inom *hela länet* är upptaget här ofvan.

5.

Öfversigt öfver uppgifter, som blifvit samlade inom vissa grenar af Rikets officiella Statistik.

Utdrag ur H. Exc. Herr Justitie-Stats-Ministerns underd. Brottmålsberättelse för åren 1857 och 1858.

Få, om ens något, af Europas länder torde kunna uppvisa en så tidigt och bafbrutet ådagalagd sorgfällighet hos Regeringsmakten, att lära känna och granskande följa lagskipningens gång, som Sverige. Redan af Konung Gustaf I vidtogos i sådan afsigt år 1548 och sedermera åtgärder, hvilka af hans efterträdare intill sednaste tid blifvit efter omständigheterna ändrade och förmerade. Sålunda har redan länge funnits uti Statens Arkiver samladt förträffligt material till en rikets

Rättsväsende beträffande Statistik. För några, merändels kortare, tidrymder torde äfven finnas sammandrag, egnade till jemförelser, i hvilket afseende synnerligen utmärka sig de, på grund af Kongl. brefvet den 9 Maj 1662, till Kongl. Maj:t från Hofrätterna inkomna redogörelser för deras embetsförvaltning; de, jemlikt Kongl. brefven den 23 April 1714 och 10 Juni 1719, till Justitie-Revisionen insända uppgifter å alla i Hofrätterna förekomna missgerningsmål; de, från och med 1765, af Hofrätterna till Kongl. Maj:t årligen afgifna embetsberättelser, samt de uti en del af Justitie-Ombudsmännens berättelser förekommande tabellariska sammandrag af fånglistor m. m. Någon alla rikets domstolar omfattande, egentligen Statistisk redogörelse har emedlertid icke veterligen förefunnits förr, än Kongl. Maj:t, genom Nådigt bref till Dess och Rikets Hofrätter, samt Krigs-Hofrätten, den 21 Maj 1830, täcktes förordna, att underdomare dädanefter borde hvarje år till Justitie-Statsministern insända, enligt upprättadt formulär författade, listor på alla det nästföregående året anhängiga såväl brottmål, som andra rättegångsärenden; af hvilka listor, med flera efter hand infordrade uppgifter, sammandrag för hvarterdera af åren 1830 till och med 1858 blifvit gjorda och, med inledande berättelser af Justitie-Statsministrarne, inför Kongl. Maj:t i underdånighet anmällda.

Dessa berättelser hafva alla, i mån som de blifvit utarbetade, till trycket befordrats, samt till embetsverk, universitetet och enskilda personer utdelats, hvarjemte, enligt Kongl. Maj:ts befallning, utdrag hafva blifvit uti den officiella tidningen allmänheten meddelade. Vid underdånig föredragning, den 16 sistl. Oktober, af Brottmålsberättelsen för åren 1857 och 1858, har Kongl. Maj:t i Näder godtfunnit, att utdrag deraf jemväl borde genom denna Statistiska tidskrift offentliggöras. Till underdånig åtlydnad häraf meddelas nedanstående sammandrag af berättelsens hufvudsakliga innehåll.

Den officiella Brottmåls-Statistiken skulle i dess fullständiga utsträckning upptaga hvarje till den offentliga maktens kunskap kommen straffbar handling, hvarigenom landets lagar eller allmänna författningar blifvit öfverträdde, och hvilken hos landets offentliga myndigheter antingen verkligen föranledt embetsåtgärd, eller kunnat och bort sådan föranleda, äfvensom de personer, af hvilka så beskaffade handlingar blifvit begångna,

samt de förfoganden, som till sådana missgerningars förekommande, upptäckande eller bestraffande af samhället eller, å dess vägnar, af den offentliga makten vidtagits. En så fullständig Brottmåls-Statistik finnes emidlertid ingenstädes utförd. Den har dock, såsom allestädes önskvärd, blifvit af de Internationela Statistiska Kongresserna hos de vid dem representerade regeringar förordad, och ypperliga förarbeten i hufvudsakliga delar deraf äro flerstädes, särdeles i Frankrike, Belgien, Sardinien och England, gjorda.

I inskräntare mening, och såsom utgörande en väsendtlig del af Rättsväsendets Statistik, upptager Brottmåls-Statistiken egentligen blott de till domstolarnes och dömande polismyndigheters handläggning öfverlemnade brott och förseelser, dessas straffpåföljd samt, beträffande de anklagade, sådana upplysningar, som för bedömandet af lagarnes verkan, allmänna rätts- och sedlighets-tillståndet, eller eljest, i judicielt, statsekonomiskt eller rent vetenskapligt ändamål befunnits önskliga.

Uti denna sednare, här i det följande åsyftade bemärkelse, innefattar Brottmåls-Statistiken tre hufvudafdelningar, angående:

1. Målen,
2. Lagöfverträdelserna och därför anklagade personer, samt
3. Straffen.

1. Målen.

1. Utaf alla, vid rikets *samtliga domstolar och dömande polismyndigheter i första instans förekomna brottmål*, hafva varit:

	År 1857.	År 1858.	
från föregående år uppskjutna			1. Brottmåls- i första instans.
vid Häradsrätterna	6,630.	6,799.	
» Rådstufvrätterna	620.	603.	
» Krigsrätterna	3.	5.	
i Svea, Göta och Skånska Hofrät- terna till omedelbar handlägg- ning inkomna brottmål	58.	58.	Hos alla dom- stolar och polismyn- digheter.
i Krigs-Hofrätten dito dito	15.	3.	
i Kamrarrätten dito dito	—	5.	
Summa vid samtliga domstolarna	7,326.	7,473.	
i Poliskamrarna	72.	42.	
	7,398 = 15·02%	7,515 = 15·7%.	
Under hvardera årets lopp hade inkommit:			
Till Häradsrätterna	19,390.	18,380.	
» Rådstufvrätterna	12,592.	12,704.	
» Krigsrätterna	158.	199.	
» Svea, Göta och Skånska Hof- rätterna, omedelbarligen ...	99.	96.	
» Krigs-Hofrätten dito	4.	15.	
» Kamrarrätten dito	13.	9.	
	32,256.	31,403.	

	År 1857. 8,887.	År 1858. 8,858.
Till Poliskamrarna		
» Kongl. Maj:ts Befallningshaf- vande	37.	4.
	41,180 = 84·08%.	40,265 = 84·3%.
Summa brottmål	48,578 = 100·0%.	47,780 = 100·0%.
deraf blifvit		
under året slutligen handlagda	41,063 = 84·5%.	39,999 = 83·7%.
till följande år uppskjutna	7,515 = 15·5%.	7,781 = 16·3%.

2.
Särskildt
vid dom-
stolarna.

2. Bland de vid domstolarna i första instans förekomna brottmål hade varit:

	År 1857.	År 1858.
från föregående år uppskjutna.....	7,326 = 18·5%.	7,473 = 19·2%.
under redogörelseåret inkomna	32,256 = 81·5%.	31,403 = 80·8%.
Utaf de under hvartdera året inkomna brottmålen hade anhängiggjorts:		
af enskild part.....	5,045 = 15·6%.	5,102 = 16·2%.
af allmän åklagare	26,221 = 81·3%.	25,516 = 81·3%.
medelst förvisning från annan domstol eller embetsmyndighet	990 = 3·1%.	785 = 2·5%.
	32,256 = 100·0%.	31,403 = 100·0%.
Under berörda år hafva blifvit		
slutligen handlagda	32,109 = 81·1%.	31,152 = 80·1%.
till följande år uppskjutna	7,473 = 18·9%.	7,724 = 19·9%.
Bland de under åren slutligen handlagda brottmål hade		
afskrifvits, på grund af förlikning eller annan orsak	3,528 = 11·0%.	3,301 = 10·6%.
af dömts: ej underställda	27,832	27,058
underställningsmål	453	489
i Hofrätterna omedelbart	28,406 = 88·5%.	27,658 = 88·8%.
upptagna	121	111
efter ransakning blifvit till annan domstols afdömande öfverlemnade	175 = 0·5%.	193 = 0·6%.
	32,109 = 100·0%.	31,152 = 100·0%.
Af ofvannämnda, vid domstolarna till föl- jande år uppskjutna brottmål hade inkommit:		
under hvartdera årets lopp	6,268 = 83·8%.	6,450 = 83·5%.
under nästföregående år	928 = 12·4%.	1,030 = 13·3%.
året derförut	183 = 2·5%.	166 = 2·2%.
för längre tid tillbaka	94 = 1·3%.	78 = 1·0%.
	7,473 = 100·0%.	7,724 = 100·0%.

3.
Brottmål
hos öfver-
rätterna,
i andra
instans.

3. Hos Öfverrätterna hade i andra instans förekommit:

	År 1857.	År 1858.
från föregående år uppskjutna brottmål:		
i Svea, Göta och Skånska Hofrätterna	300.	276.
i Krigs-Hofrätten	1.	1.
	301 = 9·9%.	277 = 9·8%.
under hvartdera året inkomna:		
i Svea, Göta och Skånska Hofrätterna	2,694.	2,514.
i Krigs-Hofrätten	49.	45.
	2,743 = 90·1%.	2,559 = 90·2%.
	3,044 = 100·0%.	2,836 = 100·0%.
deraf blifvit: under året slutligen handlagda	2,767 = 90·9%.	2,680 = 94·5%.
till följande år balancerade ...	277 = 9·1%.	156 = 5·5%.

Bland de under redovisningsåren slutligen handlagda mål hade i Hofrätterna blifvit, på grund af förlikning eller annan

orsak, afskrifna: år 1857: 30 och år 1858 endast 6 brottmål, utgörande under det förra icke fullt 1'1 procent, och under det sednare föga mer än 0'2 procent af hela antalet slutligen afgjorda brottmål.

4. <i>Utaf de till Underrätterna inkomna brottmål hade, efter</i>				^{4.} Förhållan-	
afdrag af de på grund af förlikning eller annan orsak afskrifna,				det mellan	
				År 1857.	
				År 1858, tal i första	
				och andra	
				instans.	
blifvit derstädes slutligen afdömda	88'0%.			88'9%.	
till Hofrätt fullföljda:					
underställningsvis	1'8%.	} 7'2%.		1'7	} 6'9%.
genom besvär	5'4%.			5'2	
Bland de vid Underrätterna slutligen afdömda brott-					
mål hade till Hofrätt besvärsviis fullföljts	6'2%.			5'8%.	
Till Högsta Domstolen hänskjöts från:					
Svea, Göta och Skånska Hofrätterna: hemställningsvis	75.		74.		
genom besvär...	470.	545.	413.	487.	
från Krigs-Hofrätten, s. k. General-Auditörs mål	24.		17.		
	569.		504.		
som utgör					
af alla till Underrätterna samma år inkomna brottmål	1'77%.			1'61%.	
af alla derstädes afgjorda brottmål	2'01%.			1'86%.	
samt					
af alla till Öfverrätterna då inkomna brottmål	20'74%.			18'84%.	
af alla i Öfverrätterna afgjorda sådana mål	20'78%.			19'06%.	

5. Förestående uppgifter angå så gröfre som ringare brottmål. För den i de flesta andra länder, som ega en mera utbildad brottmåls-statistik, vanliga åtskillnad i behandlingen af gröfre, eller egentliga brott *), som af assisdomstolarna merändels upptagas, samt ringare, till behandling af korrektions- och polisdomstolarna, fredsdomare m. fl.; i allmänhet hörande brott **) och förseelser ***), saknas i vår lag och rättegångsordning tillräcklig grund.

De flesta brottmål handläggas, hos oss, oberoende af deras mer eller mindre grofva beskaffenhet, vid Underrätterna, och på hufvudsakligen enahanda sätt. De i regeringsformen, allmänna lagen och särskilda författningar förekommande stadganden, att en del brottmål skola i Hof- eller andra högre rätter såsom förste domstol upptagas eller der, efter vid underrätt skedd ransakning, aflömas, äfvensom angående underställning af vissa mål, utgå från helt andra grunder, än de, hvarefter i andra

^{5.} Rörande
skillnaden
mellan
gröfre och
ringare
brott mål.

*) Uti Frankrike och Belgien: *Crimes*; i Sardinien: *Crimini*; England: *Felonies*; Baden, Bayern, Hannover, Preussen etc.: *Verbrechen*; Holland: *Misdaden*.

**) *Delits*; *delitti*; *misdeameours*; *Vergchen*; *Wanbedrijven*.

***) *Contraventions*; *Contravvenzioni*; *indictable misdemeanours*; *Polizei-ubertretungen*; *Overtredingen*.

länder plägar bestämmas, hvilka brottmål, som af jurydomstolarne eller af andra offentliga myndigheter skola pröfvas.

Rättegångssättet i brottmål är i Sverige äfven sådant, att jemförelsevis ringa lagöfverträdelse, såsom smärre slagsmål, åverkan, olaga bränvinsbränning eller försäljning m. fl., genom hvilka allmänna rättstillståndet i mindre mån störes, ofta förorsaka domstolarna mera omgång och besvär, än andra af vida större betydelse. Uti domstolarnes *arbetsredogörelser* har derföre icke funnits lämpligt eller nödigt att göra någon skillnad emellan gröfre eller ringare brottmål.

6.
Gröfre
brottmål:
angående
urbota eller
vanfnejdande
brott.

6. Förutom den här ofvan afsedda åtskilnad mellan underställningsmål, — vid Öfverrätterna omedelbart upptagna, — från Öfverrätt till Kongl. Maj:ts pröfning hemställda, — General-Auditörs mål, — samt öfriga brottmål, finnes likväl en, på brottens i lag bestämda påföljder grundad, olikhet, hvilken synts egnad att utgöra grund för brottmålen särskiljande i sådana, som antingen äro med *urbota* straff belagda eller anses *vanfnejdande*, samt sådana, hvilka icke medföra vanfnejd och lagligen kunna med endast böter försonas.

Med afseende å de förra, af lagstiftaren såsom svårare eller för samhället vådligare ansedda brotten äro fullständigare uppgifter infordrade, afseende: dels Tiden, som förflutit, såväl från brottets begående till ransakningens början, som sedermera till dess slutligt utslag i första domstol meddelades; dels de i sådana mål Anklagade personers kön, stånd eller yrke samt födelse- och boningsort; dels ock de för urbota eller vanfnejdande brott Sakfälldes en del öfriga lefnadsomständigheter.

7.
Antalet
deraf.

7. Af de från vederbörande inkomna brottmålslistor med hänsyn till afgjorda *mål angående urbota eller vanfnejdande brott*, inhemtas: att antalet af sådana mål utgjort:

	År 1857.	År 1858.
vid Häradsrätterna	1,353 = 52·5%.	1,244 = 56·6%.
» Rådstufvurätterna	1,129 = 43·8%.	861 = 39·2%.
» Krigsrätterna	96 = 3·7%.	92 = 4·2%.
	2,578 = 100·0%.	2,197 = 100·0%.

Förminskning.

Utvisande således, vid jemförelse dessa begge år emellan, en minskning i de gröfre brottmålen antal af, i *det hela*, 381 (14·9 procent), deraf belöper på Häradsrätterna 119 (4·8 procent) Rådstufvurätterna 258 (10·0 procent) samt Krigsrätterna 4 (0·1 procent).

Betraktar man åter *hvarje slag af domstolar särskildt för sig*, så utgör minskningen vid Häradsrätterna (från 1,353 till

1,244) 8·79 procent, vid Rådstufvurätterna (från 1,129 till 861) 22·85 procent, och vid Krigsrätterna (från 96 till 92) 4·1 procent.

8. Bland de åren 1857 och 1858 afgjorda *mål angående urbota eller vanfrenjdande brott* hafva, såvidt uppgift derom *kunnat lemnas, till ransakning vid Häradsrätterna förekommit:* ^{8. Tidens längd från brottets begående till ransakningens början.}

inom första veckan efter brottets begående	71		65	
under loppet af 2:dra veckan	73		96	
» » » 3:dje »	133	461 = 40·3%.	114	447 = 38·9%.
» » » 4:de »	184		172	
under 2:dra månaden		250 = 21·9%.		232 = 20·2%.
» 3:dje »		91 = 7·9%.		116 = 10·1%.
tillsammans inom 3 månader		802 = 70·1%.		795 = 69·2%.
under 4:de, 5:te och 6:te månaderna		147 = 12·8%.		155 = 13·5%.
» 6:te—12:te »		75 = 6·6%.		103 = 8·9%.
efter förloppet af ett år		120 = 10·5%.		96 = 8·4%.
		1,144 = 100·0%.		1,149 = 100·0%.
Uppgift saknas beträffande		209 = 15·44%.		95 = 7·63%.
		1,353 mål.		1,244 mål.

Vid Rådstufvurätterna:

inom första veckan	329		269	
under 2:a »	149		121	
» 3:e »	112	707 = 72·7%.	100	576 = 71·1%.
» 4:e »	117		86	
» 2:a månaden		115 = 11·8%.		112 = 13·9%.
» 3:e »		41 = 4·2%.		41 = 5·0%.
tillsammans inom 3 månader		863 = 88·7%.		729 = 90·0%.
under 4:de—6:te månaderna		67 = 6·9%.		46 = 5·7%.
» 6:te—12:te »		22 = 2·3%.		25 = 3·1%.
efter förloppet af ett år		20 = 2·1%.		10 = 1·2%.
		972 = 100·0%.		810 = 100·0%.
Uppgifter saknas för		157 = 13·9%.		51 = 5·9%.
		1,129 mål.		861 mål.

Vid Krigsrätterna:

inom första veckan	13		18	
under 2:dra »	22		21	
» 3:dje »	9	55 = 60·4%.	8	56 = 61·5%.
» 4:de »	11		9	
» 2:a månaden		17 = 18·7%.		15 = 16·5%.
» 3:e »		6 = 6·6%.		4 = 4·4%.
tillsammans inom 3 månader		78 = 85·7%.		75 = 82·4%.
under 4:e—6:e månaderna		7 = 7·7%.		6 = 6·6%.
» 6:te—12:te »		5 = 5·5%.		8 = 8·8%.
efter förloppet af ett år		1 = 1·1%.		2 = 2·2%.
		Summa 91 = 100·0%.		91 = 100·0%.
Obekant		5.		1.
		96 mål.		92 mål.

Vid alla Underrätterna tillsammansantagna:

inom 3 månader från brottets begående	1,743 = 79·0%.	1,599 = 78·0%.
derefter inom första årets lopp	323 = 14·6%.	343 = 16·7%.
efter förloppet af ett år	141 = 6·4%.	108 = 5·3%.
	2,207 = 100·0%.	2,050 = 100·0%.

9. Tidens längd från ransakningens början tills slutligt utslag meddelats, har, för Underrätterna, uppgifvits sålunda:

	Vid Häradsrätterna.		Vid Rådstufvurätterna.		Vid Krigsrätterna.	
	1857.	1858.	1857.	1858.	1857.	1858.
Ransakning har blifvit begynt och ändad samt slutligt utslag meddelats å en och samma dag uti följande antal brottmål.....	395 = 29·2%	365 = 29·3%	213 = 18·8%	154 = 17·9%	70 = 72·9%	59 = 64·1%
Utslag har lemnats under öfriga dagar af första veckan efter ransakningens början uti	52	37	229	215	9	13
Under loppet af 2:a veckan uti.....	60	62	150	117	2	6
» » » 3:e » »	136 } = 27·1%	131 } = 23·8%	166 } = 57·6%	99 } = 60·2%	3 } = 16·6%	2 } = 27·2%
» » » 4:e » »	118	66	106	87	2	4
Tillsammans inom första månaden	761 = 56·3%	661 = 53·1%	864 = 76·4%	672 = 78·1%	86 = 89·5%	84 = 91·3%
Under andra månaden	196 = 14·5%	196 = 15·8%	160 = 14·2%	125 = 14·5%	2 = 2·0%	6 = 6·5%
» 3:e »	106 = 7·8%	115 = 9·2%	47 = 4·2%	32 = 3·7%	5 = 5·2%	—
» 4:e—6:e »	136 = 10·1%	151 = 12·1%	28 = 2·5%	23 = 2·6%	1 = 1·1%	—
» 6:e—9:e »	61 = 4·5%	57 = 4·6%	13 = 1·2%	4 = 0·5%	1 = 1·1%	—
» 9:e—12:e »	37 = 2·7%	37 = 3·0%	13 = 1·2%	4 = 0·5%	—	2 = 2·2%
Efter förloppet af mer än 1 år från ransakningens början	56 = 4·1%	27 = 2·2%	4 = 0·4%	1 = 0·1%	1 = 1·1%	—
Summa	1,353 = 100·0%	1,244 = 100·0%	1,129 = 100·0%	861 = 100·0%	96 = 100·0%	92 = 100·0%

Beträffande de under ifrågavarande 2:ne år i Öfverrätterna omedelbart afgjorda brottmål hafva likartade uppgifter icke erhållits.

10. För samtliga *Brottmålen* antal i förhållande till *folk- mængden* redogöres uti Berättelsens första Afdelning (sidd. 24, 25 och 45). Med afseende särskildt å *urbota och vanfrevjande brott* har förhållandet åren 1857 och 1858 varit som följer:

Brott-
må-
lens
antal
i för-
hål-
lande
till
folk-
mäng-
den.

	Läns och Hof- rätters ord- ningsnum- mer, från högsta antal ligsta antal brott.		Vid jemförelse med folkmängden kommer 1 brott på nedannämnde antal innevänare					
			i hela Länet.		å landsbygden.		i städer med egen jurisdi- ction.	
	1857.	1858.	1857.	1858.	1857.	1858.	1857.	1858.
Stockholms Stad.....	1	1	313	329	—	—	313	329
Blekinge Län	2	2	717	1,010	1,797	1,873	202	343
Göteborgs och Bohus Län	3	6	923	1,245	1,599	2,161	325	437
Gefleborgs "	4	5	929	1,215	1,732	1,628	200	401
Östergötlands "	5	7	989	1,364	1,480	2,008	289	409
Calmare "	6	14	1,067	1,741	1,447	2,179	228	456
Gottlands "	7	11	1,204	1,678	1,404	1,915	539	809
Upsala "	8	4	1,211	1,165	2,468	1,629	224	336
Westmanlands "	9	9	1,318	1,595	2,735	2,084	264	568
Norrbottnens "	10	8	1,383	1,552	2,250	1,687	152	579
Stockholms "	11	3	1,441	1,046	1,571	1,088	503	560
Malmöhus "	12	17	1,543	2,098	2,278	3,109	527	712
Skaraborgs "	13	13	1,697	1,740	2,208	2,338	305	288
Westernorrlands "	14	15	1,734	1,763	3,785	2,519	204	322
Örebro "	15	10	1,984	1,642	2,678	2,390	405	288
Christianstads "	16	16	2,023	1,861	2,421	2,095	493	617
Jemtlands "	17	12	2,158	1,700	2,158	2,290	—	127
Södermanlands "	18	19	2,208	2,474	4,500	4,500	360	447
Kronobergs "	19	22	2,210	2,994	2,469	3,128	370	987
Jönköpings "	20	23	2,280	3,143	3,016	4,901	423	463
Kopparbergs "	21	18	2,300	2,267	2,990	2,933	345	346
Hallands "	22	21	2,702	2,840	3,801	4,277	581	543
Elfsborgs "	23	24	2,764	3,633	4,134	5,545	314	399
Westerbottens "	24	20	4,225	2,535	4,960	2,976	551	331
Vermilands "	25	25	5,407	7,750	8,997	17,302	421	446
Skånska Hofrätten	I	II	1,352	1,679	2,221	2,400	351	527
Svea Hofrätt	II	I	1,386	1,419	2,809	2,421	308	359
Göta Hofrätt	III	III	1,463	1,956	2,130	2,830	314	424
Hela Riket			1,412	1,650	2,384	2,578	312	406

Länen bibehålla således under begge de ifrågavarande åren temmeligen lika ordningsföljd. Stockholms Stad och Blekinge Län med största antal afgjorda gröfre brottmål, nemligen den förra med 1 mål, angående urbota eller vanfrejdande brott, år 1857 för hvarje 313:de, år 1858 för hvarje 329:de af hufvudstadens innevånare, det sednare med 1 sådant mål år 1857 för hvarje 717:de, år 1858 för hvarje 1010:de länets innebyggare. I motsats härtill innehafver Wermlands Län under begge åren 25:te, eller yttersta platsen, såsom utmärkt genom minsta antal gröfre brott, med 1 gröfre afgjort brottmål år 1857 för hvarje 5,407:de, och år 1858 för hvarje 7,750:de af länets innebyggare. Westmanlands Län intager under båda åren 9:de, Skaraborgs Län 13:de, Christianstads Län 16:de rummen. Största olikhet i sådant hänseende företer Stockholms Län, som år 1857 intager 11:te, men år 1858 nedgått till 3:dje rummet; Örebro Län, innehafvande år 1857 15:de, år 1858 10:de rummet; Jemtlands Län, som från 17:de rummet år 1857 nedgått år 1858 till 12:te rummet i ordningen.

Medeltalen för Riket hafva varit: år 1857: 1 gröfre brottmål för hvarje 1,412:te; år 1858: 1 på hvarje 1,650:de innevånare, samt för

	År 1857.	År 1858.
Skånska Hofrätten	1 på hvarje 1,352:e	1 på hvarje 1,679:e.
Svea Hofrätt	1 » » 1,386:e; 1 » »	1,419:e.
Göta Hofrätt	1 » » 1,463:e; 1 » »	1,956:e.

Likasom i afseende å brottmålen i allmänhet, så är äfven med hänsigt till ifrågavarande gröfre brottmål *skilnaden* särdeles betydlig *mellan förhållandet å Landsbygden och i Städerna*. Medeltalen äro för hela riket: å Landsbygden och i städer, lydande

	År 1857.	År 1858.
under landsrätt.....	1 gröfre brottmål på hvarje 2,384:e; — 1	på hvarje 2,578:e inv.
i Städer med egen jurisdiction	1 » » » 312:e; — 1	» » 406:e »
under Göta Hofrätt:		
å landet	1 » » » 2,130:e; — 1	» » 2,830:e »
i städerna	1 » » » 314:e; — 1	» » 424:e »
under Skånska Hofrätten:		
å landet	1 » » » 2,221:e; — 1	» » 2,400:e »
i städerna	1 » » » 351:a; — 1	» » 527:e »
under Svea Hofrätt:		
å landet	1 » » » 2,809:e; — 1	» » 2,421:e »
i städerna	1 » » » 308:e; — 1	» » 359:e »

(Forts.)

Carlheim-Gyllenskiöld.

6.

Hvarjehanda.

Om Spaniens officiella Statistik.

(Forts. från sid. 54.)

I första häftet af denna tidskrift är lemnad en kort underrättelse om det i Spanien nyligen grundade, och särdeles frikostigt understödda, Statistiska embetsverket, samt de af samma embetsverk utgifna officiella redogörelser. Några underrättelser om Spanien, hämtade hufvudsakligen ur dessa redogörelser, torde ej sakna intresse äfven för vårt land.

Redan 1594 anställdes i Spanien ett slags folkräkning, hvilken dock omfattade blott en del af det nuvarande området. Med rättelser och tillägg efter approximativa beräkningar har man uppskattat dess dåvarande folkmängd till: 8,206,791. Med förbigående af några senare gjorda uppskattningar af folkmängden, torde böra nämnas, att ett slags folkräkning år 1797 gaf en summa af 10,541,000 innevånare. Från detta sistnämnda är räknadt har ingen census egt rum förr än den, som, under ledning af det nybildade Statistiska embetsverket, utfördes den 21 Maj 1857, och omfattade jemte fastlandet i Europa äfven Baleariska och Canariska öarne. Folkmängden å nämnde dag befanns vara 15,464,340. Kongl. resolutionen om offentliggörandet af denna folkräknings resultat innehåller tillika, att census skall förnyas år 1860, och derifrån räknadt sedermera hvar femte år.

Af ofvannämnde folkmängd voro 14,921,518 infödde, räknade i sina hemvist, 509,144 infödde, stadda på resor i landet; 21,838 utländningar, räknade i deras bostäder, och 11,840 utländningar, på resor i landet.

Endast 4 af Spaniens städer hade folkmängd öfverstigande 100,000, neml. Madrid (281,170), Barcelona (178,625), Sevilla (112,139) och Valencia (106,435). Deremot förekomma flera provinshufvudstäder med en folkmängd af blott omkring 6,000.

Proportionen mellan man- och qvinkön inom hela Spaniens befolkning var: mot 100 mankön 102 qvinkön. I Sverige var denna proportion vid 1855 års slut: mot 100 mankön 106 qvinkön. Samma proportion var i Madrid: mot 100 mankön 98 qvinkön; i Stockholm mot 100 mankön 119 qvinkön.

i Spanien, i Sverige 1855, i Madrid, i Stockholm 1855.

På 100 innevånare funnos mellan 0—20 år.....	44·66.	42·52.	32·36.	29·56.
Mellan 21—50 år	42·57.	41·54.	55·97.	56·85.
51 år och derutöfver	12·77.	15·94.	11·17.	13·59.

På 100 innevånare funnos i Spanien gifta 36·00, i Sverige 32·59.

Embets- och tjänstemäns antal och aflöning var i Spanien 1857 följande:

	antal.		lönbelopp.
Under Ministèrerna lydande	22,362.	R:dr R:mt	27,796,500.
Provinciela (lönade af provinserna).....	4,693.	» »	3,017,500.
Munisipala (lönade af kommunen).....	62,976.	» »	14,927,750.
Summa	90,031.	» »	45,741,750.

Pensionärer af staten och provinserne, inclusive en del af Presterskapet, utgjorde ett antal af 49,345, och årliga pensionsbeloppet: R:dr R:mt 25,968,250.

Spaniens presterskap utgjorde 1858, *utom* munkar och nunnor i 864 kloster, 43,661, och *med* dessa inberäknade 56,254. I Spanien räknades *en* andeliga ståndet tillhörande person, år 1769, på 43, år 1787, på 56 och år 1857 på 275 innevånare. I Sverige räknades år 1855 *en* prestvigd på 1,325 innevånare.

Spanien räknade 1855 ett antal af 20,753 s. k. primär- eller folkskolor med 1,004,974 lärjungar. Dessa skolors inkomster utgjorde s. å. R:dr R:mt 4,881,250 af kommunerna, R:dr 390,500 af gåfvor och testamenten och R:dr 958,500 af eleverna. 10 Universiteter räknade 1858 275 lärare och 6,104 studenter. Åtskilliga tekniska och tillämpningsskolor räknade 268 lärare och 8,053 elever.

Välgörenhetsinrättningar af särskilda slag utgjorde s. å. 1,767 med 173,441 underhållstagare.

Antalet fängelser s. å. utgjorde 479, fängslade personer den $\frac{1}{1}$ 18,247.

Rikets hela budget för 1859 upptager *inkomster* R:dr R:mt 432,952,675, *utgifter* R:dr 436,609,175.

Längden af Spaniens segelbara kanaler 1859 utgjorde 693 kilometer; af Sveriges utgör den omkring 609 kilom. I Spanien beräknas kostnaden för hvarje kilometer jernväg till 123,000 R:dr, då den å Svenska Statsbanorna jemte byggnader och materiel uppgår till omkring 80,000 R:dr. Längden af Spaniens telegraflinier utgjorde 1859: 6,330 kilometer; af Sveriges utgör den nu omkring 6,412 kilom.

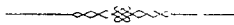
Krigsmakten till lands utgjorde 1858 117,616 man, flottan omkring 135 segel med omkring 1,243 kanoner.

Spaniens import år 1857 uppgick till ett värde af R:dr R:mt 276,083,500, dess export till R:dr 207,426,500.

Af Spaniens areal antages 45·8% icke vara odlad, 26·6% vara under plog, 14% bestå af ängsmark, 9% af skogar, trädgårdar m. m., 2·8% upptages af vinodling och 1·8% af olivodling. Från annan källa torde böra tilläggas, att Spaniens vinexport år 1857 uppskattas till värde af omkring 81,650,000 R:dr, Frankrikes deremot till omkring 106,500,000 R:dr, men att i denna Frankrikes vinexport ligger en betydlig mängd Spanska viner, som mer än vanligt måst anlitas, i följd af drufsjukan i Frankrike.

Antalet husdjur i Spanien år 1858 är uppgifvet till 20,104,085 stycken, deraf 68·6% får, 13·6% getter, 6·9% hornboskap, 5·1% svin och 5·8% åsnor, mulåsnor och hästar.

Berg.

1.

Till Statistiska embetsverkets historia och organisation.

(Forts. från sid. 119.)

Under den 17 sistl. December afgafs af t. f. Chefen för Statistiska Central-Byrån följande underd. yttrande med anledning af Rikets Ständers beslut af den 24 Oct. 1860:

T. f. Chefens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut.

»Genom Nåd. skrifvelse af den 9:de sistl. November har Eders Kongl. Maj:t till kännedom och behörig efterrättelse meddelat mig transsumt af Rikets Ständers den 24 sistl. Oktober till Eders Kongl. Maj:t aflåtna underd. skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riks-statens 6:te hufvudtitel i hvad angår Statistiska Tabell-Kommissionen, samt derjemte anbefallt mig, att angående verkställigheten af Rikets Ständers beslut i fråga om lönefördelningen emellan de vid Statistiska Central-Byrån anställde tjenstemän med yttrande och förslag till Eders Kongl. Maj:t i underd. inkomma, och får jag härmed denna Nåd. befallning i underdånighet fullgöra.

Då jag erhållit det smickrande förtroendet att vid trenne internationela statistiska kongresser, såsom Sveriges ombud, deltaga i de rådplägningar och beslut, som redan utgöra eller skola blifva grunder för den officiela statistikens bearbetning i hela den bildade verlden, då jag vid dessa kongresser haft den glädjen att se mitt fäderneslands gamla anseende i statistiken med allt större och större erkännande upplifvas, då jag med vänskap omhuldad af nutidens utmärktaste statistici och Chefer för statistiska embetsverk haft den lyckan att kunna hemta råd ur deras rika erfarenhet vid ordnandet af det mig t. v. Nådigst anförtrodda embetsverkets verksamhet enligt de grunder, som af Kongl. Maj:t utstakats, så torde det förlåtas mig, om möjligheten af en sådan verksamhets fortsättande nu af mig uppfattats såsom den hufvudfråga, åt hvars utredande jag trott detta underd. utlåtande främst böra egnas. Denna möjlighet är nemligen helt och hållet beroende af embetsverkets organisation, rörande hvilken Rikets Ständer afslagit Eders Kongl. Majts Nåd. proposition.

Ordalydelsen i Rikets Ständers skrifvelse i fråga om aflöning åt tjenstemännen i Statistiska Central-Byrån är i hög grad otydlig. Skrifvelsen innehåller nemligen som motiv för afslaget, att den i Komitébetänkandet af den 18 Juni 1856 föreslagna

T. f. Che-
fens und-
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

och af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer hufvudsakligt bifallna organisationsplanen, med en Sekreterare, en Arkivarie och en Revisor och med en lön af 4,000 R:dr R:mt åt den förstnämnde och 2,500 åt hvardera af de sistnämnde, »ännu varit så kort tid tillämpad, att fördelarne af dess nu ifrågakämda förändring ännu icke kunnat tillförlitligen utredas.» Men såsom Eders Kongl. Maj:t väl känner, har jemlikt Kongl. Brefvet den 22 Juli 1858 hvarken någon Sekreterare, Arkivarie eller Revisor hittills varit inom embetsverket tillförordnad, utan 3 *tjenstemän* med skyldighet att *gemensamt* dela arbetet. Jemlikt samma Nåd. bref hafva dessa 3 *tjenstemän* hittills åtnjutit *lika stort* aflöningsbelopp hvardera. Då sålunda någon annan organisationsplan *aldrig* varit tillämpad än den Rikets Ständer nu synas hafva ogillat, så finnes ej heller någon erfarenhet att rådfråga öfver annat än denna ogillade plan.

Rikets Ständers skrifvelse innehåller vidare, att »Rikets Ständer ansett sig ej böra bifalla den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna lönefördelningen, utan anvisat ifrågavarande anslag att, *på sätt hittills egt rum, utgå.*» Men hvad Eders Kongl. Maj:t äskat var just att *på sätt hittills egt rum* hela löneanslaget för *tjenstemännen* skulle mellan dem, till lika belopp åt hvardera, fördelas.

Enligt riksdagsförhandlingarna hafva alla 4 Riks-stånden bifallit Stats-Utskottets hemställan i 51:sta punkten af dess utlåtande, så lydande: »beträffande Statistiska Tabell-Kommissionen har Utskottet, i anledning af den förändring uti de vid Statistiska Central-Byrån anställda *tjenstemäns* aflöning och *tjenstgöringsskyldighet*, som här ofvan blifvit af Utskottet, i enlighet med Kongl. Maj:ts Nåd. framställning, tillstyrkt, ansett resultatet af denna förändring böra afvaktas, *förr än det nya embetsverket på ordinarie stat uppföres.*» Men så vidt jag af Rikets Ständers underd. skrifvelse rörande regleringen af utgifterna under riks-statens 6:te hufvudtitel kunnat inhemta, förekommer deruti *intet ord* om ofvannämnda ståndsbeslut. Då nu Statistiska Tabell-Kommissionen vid riksdagen 1856—1858 otvifvelaktigt blifvit på ordinarie riks-stat uppförd, men vid sistlidne riksdag deremot antagligen blifvit från ordinarie riks-stat utesluten, skulle väl häraf kunna hemtas anledning till den förmodan, att embetsverket vid näst instundande riksmöte möjligen torde komma att indragas, hvaraf åter skulle följa, att Statistiska Central-Byråns verksamhet för möjligen återstående blott 3 års tillvaro bör hufvudsakligen rigtas på afslutande af

nu anbefallda och påbörjade arbeten, och ej afse de till vår officiella statistiks ordnande mångfaldiga, nödiga åtgärder, som först i en aflägsnare framtid kunna bära frukter.

T. f. Chens und.
utlåtande
för. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

För att utreda verkliga meningen af Rikets Ständers beslut i detta ämne har jag varit nödsakad, att söka upplysning derom uti de förhandlingar, som vid riksdagen föregått detsamma. Då dessa förhandlingar befunnits utgöra ett i visst hänseende viktigt bidrag till det statistiska embetsverkets historia, har jag ansett mig böra fullständigt intaga dem uti, v. G. snart utkommande, 2:dra och 3:dje häftena af Statistisk tidskrift, och utbeder mig underdånigst att, till undvikande af större vidlyfthet, få här bifoga de 4 ark af bemälda tidskrift, som deraf upptagas, samt att i det följande få i underd. hänvisa till denna tidskrift.

Det bör väl icke kunna antagas, att anledningarna till Rikets Ständers beslut skulle vara att söka uti de många misstag om embetsverkets föremål och verksamhet, hvilka i riksståndens diskussioner förekommit, i följd af enskilde riksdagsmäns obekantskap med ämnet — misstag, hvilka dels af Rikets Ständers Stats-Utskott blifvit uppmärksammade (Tidskr. sid. 77 o. f.), dels af mig påpekade genom noter till ståndsdiskussionerna i tidskriftens redogörelse.

För min del är jag emellertid öfvertygad, att det ej behöfves mer än klara och bestämda begrepp om hvad officiell statistik är eller bör vara, samt om beskaffenheten och omfånget af de göromål, som till dess frambringande erfordras, för att genast blifva ense om både det understöd, den arbetskraft och den organisation, som ett deråt egnadt embetsverk måste hafva. Men dessa klara och bestämda begrepp fordra naturligtvis *tid* för att vinna en allmänna utbredning, emedan de endast kunna grundas på verklig kännedom om så väl hvad landets statistiska embetsverk gjort, som hvilka arbetskrafter dertill erfordrats. Detta är en sanning, som särskildt för mig blifvit bestyrkt genom meddelade erfarenhetsrön från andra länder.

Redan vid sistlidne riksdags början uttalades af en ledamot i Borgare-ståndet sådana omdömen om embetsverket (Tidskr. sid. 72 o. f.), att jag trodde mig säkert kunna motse något intresse inom representationen för tillförlitliga upplysningars erhållande om detsamma. I hopp att få ett tillfälle till sådana upplysningars meddelande ansåg jag ock för min pligt, att genom en skrifvelse af den 15 sistl. Februari vördsamt inbjuda

T. f. Che-
fens und.
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

Rikets Ständers Stats-Utskott att vid tillfälle hedra embetsverket med besök (Tidskr. sid. 77).

Jag kan ej annat än beklaga, att Statistiska Central-Byrån gått miste om hedern af ett sådant besök, äfvensom att de representanter, hvilka vid riksdagen uppträdt emot Eders Kongl. Maj:ts Nåd. proposition, ej funnit sig i behof att inom embetsverket söka någon närmare upplysning till ledning för sina omdömen om detsamma. Hela frågan om den *nya* planen för insamlande och bearbetande af uppgifterna till rikets befolkningsstatistik — en fråga, som på det djupaste ingriper i Statistiska Central-Byråns verksamhet, och som af Eders Kongl. Maj:t afgjordes genom Nåd. kungörelsen den 4 November 1859, eller kort efter riksdagens början — synes ock i följd häraf hafva, utom mycket annat, blifvit af Rikets Ständer lemnad utan uppmärksamhet.

Under dessa och öfriga förhållanden, som af riksdagsförhandlingarna upplysas, torde måhända ej saknas skäl till den förmodan, att Rikets Ständers afslag å Eders Kongl. Maj:ts Nåd. proposition skulle kunna hafva någon grund i sådane enskilde representanters yttranden, hvilka väl behöft en närmare pröfning. Ett omdöme i detta hänseende ligger dock utom min befogenhet. Men då i alla händelser de åsikter, som inom riks-stånden af folkets ombud uttalas, väl ej kunna fränkännas en stor vikt såsom uttryck af eller ledning för en mer eller mindre vidsträckt opinion, och då inflytelsen af sådana åsikter i synnerhet kan blifva vigtig, när fråga är om en alldeles ny inrättning, så vågar jag hoppas Eders Kongl. Maj:ts Nåd. öfverseende, om jag, såsom målsman för denna inrättning, och till ämnets närmare utredning, icke anser mig kunna undgå, att inför Eders Kongl. Maj:t i underd. uttala min tanka rörande åtskilliga af de åsikter, som under riksdagsförhandlingarne om Statistiska Central-Byrån blifvit offentligt framställda.

Man har i ett riks-stånd (Tidskr. sid. 110) förebrått embetsverket, att det, medelst sina afgifna underd. berättelser, *utkastat några nakna sifvertabeller, blottade på all närmare belysning och vetenskaplighet, tabeller af hvilka högst få taga någon närmare kännedom.*

Det är dock en känd sak, och i hela den bildade verlden af statistiska embetsverk och vetenskapsmän, så väl som af regeringar och folkrepresentationer, antaget, att den officiella statistikens främsta uppgift är just den, att enkelt framlägga fakta, och att dervid begagna siffrornas språk, såsom det hvilket

företrädesvis är till sådan framställning lämpligt, emedan det, utan störande inflytelse af skilda tungomål, af alla kan förstås och af ingen bör kunna misstydas, och tillika är det kortaste och bestämdaste sättet att uttrycka statistiska förhållanden. Att åt de officiella statistiska berättelserna, genom ett motsatt förfarande, eller *uteslutande* ur dem af tabeller och siffror, söka vinna några flera läsare inom Sverige, och detta just nu vid en tidpunkt, då mellan Cheferna för de statistiska embetsverken i Europa, på förslag af Quetelet, underhandlingar pågå om tillvägabringandet af ett internationellt statistiskt tabellverk, hvars möjlighet just beror af sifferspråket, skulle otvifvelaktigt blottställa vårt land för den bildade världens missnöje och beröfva oss de stora fördelar, som en dylik komparativ statistik skall erbjuda.

T. f. Chefens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut. Forts.

Beträffande så väl dessa »*nakna siffror*», som »*vetenskapligheten*», torde det tillåtas mig i underd. anföra några åsikter, som vid den sista internationela Statistiska Kongressens öppnande uttalades, och med innersta öfvertygelse helsades såsom sanning af nutidens statistici från snart sagdt alla världens delar. »*Mine Herrar*», så yttrades, »huru gammal eder vetenskap än är, huru obestriddliga än de välgärningar äro, som den gjort menskligheten, är hon dock ännu föga förstådd af mängden; ehuru intagande ett erkänt rum bland öfriga vetenskaper, är denna hennes ställning dock ny; ännu är hon ett mål för en mängd allmänt hysta fördomar. Hon är föga förstådd, emedan hon för den större allmänheten är torr och motbjudande, då hon framträder med sina enkla arithmetiska uttryck, och med nakna siffror och jämförande tabeller åskådliggör lefvande sakförhållanden, hvilka dock såsom sådana äro egnade att uppväcka det mest lifliga deltagande... Statistiken är, såsom jag redan nämnt, jämförelsevis ny i sin ställning till vetenskaperna i allmänhet. Orsaken till detta sena erkännande böra vi söka deruti, att hon har utseendet af en ofullkomlig vetenskap och tyckes snarare vara ämnad till att bistå de andra vetenskaperna, än att för egen räkning göra anspråk på denna benämning. Men detta är endast skenbart. Ty om den rena statistiken icke gör anspråk på deltagande i all vetenskaps yttersta och högsta mål — uppdragandet och framställandet af de lagar, som styra verldsalltet, — om den lemnar dessa åligganden åt sina mera gynnade systrar, naturvetenskaperna och statsvetenskaperna, så gör hon detta i fullt medveten anspråkslöshet, och just för att bevara renheten och enkelheten af sin egen höga

T. f. Che-
fens und-
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

bestämmelse, som just består i samlande af uppgifter och be-
styrkande af dessas öfverensstämmelse med verkligheten, utan
något på förhand fästadt afseende på det bruk, som deraf kan
göras. Dessa allmänna lagar, hvilkas uppfattning utgör en af
menniskans största skatter på jorden, lemnas väl af statistiken
uttalade; men de skådas igenom dessa rader af oböjliga siffror,
som denna framlägger.» (Prins Alberts tal. Se Post- och Inr.
Tid. № 214, 1860).

Jag vågar sålunda hysa den säkra förhoppning, att Sveriges
officiela statistik skall fortfarande tillåtas framlägga sina sam-
lade data i tabeller, och begagna det sifferspråk, med hvilket
den hittills häfdat Sveriges ära, hvilket den har gemensamt
med den officiela Statistiken i hela världen, och som utgör
enda villkoret hvarunder den kan uppbära namnet statistik, enda
förklaringsgrunden för embetsverkets namn: Statistiska Tabell-
Kommissionen.

Såsom af det anförda redan tillräckligt antydes, gör den
officiela statistiken ingenstädes i världen anspråk på att vara
en nöjsam lektyr, men ju högre upplysningen inom en nation
stiger, ju mer statsvetenskaperna der utbildas och i förvaltnin-
gen ingripa, desto begärligare mottagas inom alla samhällsklasser
den officiela statistikens »nakna», men omutliga siffertabeller.
Obestriddigt är visserligen, att siffror kunna i tabeller uppradas
så, att de icke lemna någon upplysning, eller till och med i
hög grad vilseleda, i hvilket fall de, under officiel prägel fram-
lagda, skulle blifva ej blott onyttiga utan rent af skadliga.
Men hvarje god sak kan genom dålig behandling bortfuskas.
Hvad jag i detta hänseende vågar försäkra Eders Kongl. Maj:t
är, att alla tillgängliga berättelser från Statistiska embetsverk
blifvit inom Statistiska Central-Byrån granskade, för att göra
urval af den bästa form för anordningen af Byråns underd.
berättelser, och att den tabellariska form, hvaruti de framträd,
vunnit bifall, så väl af många andra statistikens idkare och
vänner, som af representanterna vid de 2 sista statistiska kon-
gresserna, just derföre att i allmänhet hvarje tabell ger öfver-
sigt öfver ett visst eller några vissa ämnen, att en sådan öfver-
sigt är lemnad ej blott med absoluta tal, utan jemväl med de
relativa tal, som genast åskådliggöra förhållandet eller lagen,
och att den bifogade texten jemväl i öfrigt framhåller resul-
taterna och lemnar andra nödiga upplysningar. De ytterligare
förbättringar i berättelsernas anordning, hvilka af offentliga myn-

digheter och kännare kunna pröfvas ändamålsenliga, lära ock ingalunda komma att förbises.

T. f. Chefsens underrättande rör Rikets Ständers beslut. Forts.

Obestridligt är ock, att den officiella statistikens omutliga sifferdata böra tjena till grundval för en annan vetenskapsgren, *statsekonomin*, derest denna ej skall röra sig inom gissningarnas område. Men ännu hafva mig veterligt intet enda statistiskt embetsverks officiella redogörelser gjort statsekonomiens vetenskapliga behandling till sitt föremål. Denna vetenskaps bearbetning och framställning är ännu med full rätt lemnad åt statsmannen, kathedern, eller den enskilde forskaren.

Om det sålunda får antagas, att utarbetandet af statistiska tabeller och öfversigter öfver statistiska data, samlade vare sig af embetsverket sjelft eller af andra myndigheter, är Statistiska Central-Byråns hufvudsakliga åliggande, så torde väl ock deraf otvunget följa, att den bästa organisation af embetsverket är den, som bereder största möjligheten af detta åliggandes fullgörande.

Derest folkombudens majoritet, som nu afslagit Eders Kongl. Maj:ts Nåd. proposition rörande fortfarandet af den arbets- och lönefördelning tjenstemännen emellan, hvilken hittills egt rum, hade täckts taga närmare kännedom om det förslag, som den 18 Juni 1856 af särskild komité framlades och sedermera vann Konungs och Ständers godkännande, skulle redan detta hafva varit tillräckligt att förebygga en stor del af det missförstånd, som nu egt rum.

Detta förslag innehåller (sid. 203): »såsom de *tjenstedetaljer*, hvilka inom Statistiska Central-Byrån *hvar för sig behöfva af erforderlig personal bestridas*, har Komitén alltså ansett sig böra beräkna och i underd. föreslå följande, nemligen:

1:o ledningen af och ansvaret för hela verket, arbetets anordning, föredragning i den Statistiska Beredningen, afgifvande af förslag till formulär för Byråns statistiska undersökningar, af underd. berättelser och redogörelser, in- och utländsk brefvexling, m. m. tillhörande Chefsbefattningen, att bestridas af en *Chef för Statistiska Central-Byrån*;

2:o biträde åt Chefen vid uppsättande och expedierande af berättelser, redogörelser, utlåtanden och andra officiella skrivelser samt öfrig in- och utriket korrespondens, jemte förandet af dertill hörande diariier och registratur, korrekturläsning, protokollsförande i Statistiska Beredningen m. m., att bestridas af en *Expeditions-Sekreterare*;

T. f. Che-
fens und.
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

3:o emottagande och inregistrerande af inkomne handlingar, katalogiserande (nominal- och real-) af arkivet och boksamlingen, redogörelser för lagret af tryckta berättelser, vård och tillhandahållande af Arkiv och Bibliothek, utdragande och samlande af statistiska notiser ur handlingar och tryckta arbeten, utdelning af tryckta berättelser och internationellt utbyte m. m., att bestridas af *en Arkivarie och Registrator*;

4:o granskning till siffran och sammanräkning af de inkomna officiella statistiska uppgifterna, granskning af de upprättade sammandragen, upprättandet af särskilda liggare för hvarje hufvudsakligt slag af samlade uppgifter, Byråns egna räkenskaper, m. m., att bestridas af *en Öfver-Revisor*.»

Det kan ej undfalla uppmärksamheten, att bland de här uppräknade tjenstemannaåliggandena icke förekommer något om utarbetandet af de *statistiska tabeller*, hvilka, enligt hvad ofvan i underd. blifvit ådagalagdt, otvifvelaktigt utgöra en Statistisk Central-Byrås hufvudsakliga åliggande, och måste upptaga dess mesta tid, samt omfatta den ojemförligt drygaste och mödosammaste delen af dess underd. berättelser. Är det ett fel, hvilket det nu visat sig vara, att i förslaget ej hafva uttryckligen vidrört utarbetandet af statistiska tabeller för ett embetsverk, som har detta till sin *egentliga uppgift*, så drabbar ansvaret härför ensamt mig, som hedrades med Komiténs förtroende att författa just denna del af förslaget till embetsverket, på grund af de anspråk på mera speciel erfarenhet, hvilka på mig såsom d. v. Sekreterare i Kommissionen öfver tabellverket med skäl kunde ställas. Då likväl större delen af de statistiska tabeller, som af f. d. Kommissionens öfver tabellverket Sekreterare utarbetades, ingingo uti och offentliggjordes under benämningen af underd. *berättelser*, så har det i förslaget förekommande ordet »berättelser» uppenbart sin enda rimliga förklaringsgrund i den betydelse, som dervid fästats inom bemälda Kommission. Det är ock ensamt på grund af min erfarenhet från samma Kommission och den då ännu gällande formen för Presterskapets uppgifter medelst sifvertabeller, som den i förslaget s. k. Öfver-Revisorns tjensteåligganden äro bestämda. Komiténs förslag innehåller dock (sidd. 202—204) uttrycklig hänvisning på nödvändigheten att ej bygga det nya embetsverket ensamt på det gamlas erfarenhet, utan att äfven taga i beräkning personalbehovets ovilkorliga beroende af antal och omfång af verksamhetsföremålen och sättet för primäruppgifternas insamlande. Samma hänvisning till blifvande erfarenhetsutslag gifves ock i

Stats-Utskottets utlåtande vid riksdagen 1856—1858 (Tidskr. sid. 2). Komitébetänkandet innehåller ock (sid. 203 o. f.) de otvetydigaste yttranden om behovet att tjenstemännen icke blott åt hvar sin detalj, utan ock, efter omständigheternas kraf, åt öfriga göromål inom Byrån *gemensamt* egna sin verksamhet.

T. f. Chefens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut. Forts.

Den gemensamhet i arbete och åligganden, som sålunda är uttryckligen förutsatt i det af Konung och Ständer år 1858 hufvudsakligt antagna förslaget, men som det oaktadt vid sistlidne riksdag af folkombudens majoritet ogillats, har nu bestått deruti:

att samtliga tjenstemännen blifvit ålagde att å Byrån arbeta 6 timmar dagligen, hvarje helgfri dag;

att utarbetandet af de statistiska tabeller och öfversigter, som utgöra embetsverkets hufvudsakliga föremål, och hvilka dels redan äro tryckta i afgifna underd. berättelser, dels skola blifva föremål för nästkommande berättelser, dels äro afsedda att i den Statistiska Tidskriften meddelas, dels tillhöra Byråns statistiska arkiv, varit *gemensamt* för t. f. Chefen, de tre tjenstemännen och en del extra-ordinarier;

att hvar och en af de tre tjenstemännen en månad i sender, såsom jourhafvande, haft tillsyn öfver allmänna ordningen inom Byrån, med upplysningar tillhandagått besökande, i diarium antecknat inkomne mål, fört kontroll öfver de tillfälliga biträdenas arbetstimmar m. m. d., samt i öfrigt under t. f. Chefens frånvaro företrädit hans ställe i de ämnen, som påkallat omedelbar åtgärd, att protokollets förande i Statistiska Beredningen delats mellan de tre tjenstemännen; och

att korrekturläsningen likaledes delats mellan mig, de tre tjenstemännen och några extra-ordinarier;

samt att i öfrigt den tjensteman, som dessutom haft sig *ensamt* uppdragen vården om Bibliothek och Arkiv, samt ombesörjandet af internationela utbyten, omedelbart med mig meddelat sig rörande deraf föranledd in- och utländsk skriftväxling, samt uppsatt och ansvarigt expedierat dylika skrifter; äfvensom

att den tjensteman, som, jemte deltagandet i statistiska tabellers utarbetande, haft sig *ensamt* uppdraget ansvaret för revisionen af Presterskapets tabeller, med de i Byrån deröfver upprättade sammandrag, och verkets penningeförvaltning och — redogörelse, omedelbart med

T. f. Che-
fens und.
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

mig meddelat sig rörande deraf föranledda åtgärder, samt uppsatt och ansvarigt expedierat dithörande skrivelser.

Det är *med* och endast *genom* denna arbetsordning och gemensamhet, som det varit möjligt för embetsverket, att inom de 19 första månaderna af sin tillvaro hafva från tryck utgivit 2 underd. berättelser (Bidrag till Sveriges officiella Statistik. A) Befolknings-statistik) af det omfång och innehåll, som är för Eders Kongl. Maj:t känt. Det är endast genom denna arbetsordning, som det varit möjligt att jemväl bearbeta materialerna för åren 1856—1859 efter samma plan, som blifvit följd i de förra berättelserna, så att, när uppgifterna för året 1860 blifvit tillagde, den underd. redogörelsen för 1856—1860 bör, under förutsättning af oförändrad arbetsordning, kunna under senare hälften af nästa år läggas under pressen. Det är ock i följd af denna arbetsordning, som ett betydligt material för närmast kommande årgångar af tidskriften redan ligger färdigt. I hvar och en af de ofvannämnda tryckta berättelserna är ock lemnad en specifikation öfver den andel, som hvarje tjänsteman och extra-ordinarie haft uti de der framlagda tabeller, hvarigenom det är så mycket lättare att bedöma behovet af arbetskraft i embetsverket.

Då anledning ej saknas till den förmodan, att mången föreställer sig, att Statistiska Central-Byrån icke haft annat att göra än tabellers upprättande, torde det tillåtas mig i underdånighet upplysa att, med undantag för flera hundratal af embetet påkallade bref från mig utan kontrasignation, antalet i registratur upptagna underdåniga utlåtanden och öfriga embetsskrivelser till in- och utrikes orter under 2 år och 4 månader uppgår till 1,134, deraf 63%, enligt den nu följda arbetsordningen, expedierats, af den tjänsteman, som skulle motsvara komitéförslagets Öfver-revisor, 27% af den, som motsvarar benämningen Arkivarie, och 10% af den, som motsvarar benämningen Expeditions-Sekreterare. Att skriftvexlingen skall ökas genom vidgad verksamhet, genom nya planers utförande, genom bearbetningen af nya föremål, är en oafvislig följd.

Iordninghållandet af bibliothek och arkiv, internationela utbyten, utdelningar af berättelser och formulärblanketter inom hela riket m. m. äro ock detaljer, som kräft ej obetydlig tidsuppostring. Underdånigst bifogade öfversigt öfver tjänstemännens göromål under innev. års lopp, enligt af dem förde diarier, torde äfven lemna bästa upplysning öfver beskaffenheten af den verksamhet, som fordrats.

Af det anförda lärer väl temligen tydligt framgå, både att göromålens gång inom embetsverket i väsendtligaste mån främjats af den följda arbetsordningen, hvars grunddrag är, att aldrig spilla tid genom *fleres* deltagande i det arbete, som af *en* kan göras, men att kunna använda *fleres* förenade arbetskrafter på det, som kräfvat skyndsamhet, eller är af stort omfång. Det inses ock lätt, att en sådan arbetsordning icke innebär några särdeles giltiga motiver för olika benämningar och tjenstegrader, än mindre för olika lönegrader.

T. f. Chefens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut. Forts.

Med förbiseende så väl af de i Komité-betänkandet Chefsplatsen tillagde åligganden, nemligen: »ledningen af och ansvaret för hela verket och arbetets anordning», som ock af embetsverkets otvifvelaktiga åliggande att upprätta statistiska tabeller, och detta företrädesvis öfver de grenar af den officiella statistiken, i hvilka det sjelf infordrar och emottager primäruppgifterna, har nu inom riks-stånden mot den följda arbetsordningen anförts bland annat, att den vore »godtycklig» (Tidskr. sidd. 99, 100, 115) samt »ambulatorisk» och »lemnande tjenstemännen i ovisshet om deras åligganden». Härpå kan jag endast svara, att den grundats på min fasta öfvertygelse och säkra erfarenhet derom att en större arbetsprodukt icke på något annat sätt kan vinnas, helst af tjenstemän med så ringa framtidsutsigter och med den knappa aflöning, som staten består, samt att ovisshet om det hufvudsakliga tjenstemannaåliggandet i en Statistisk Byrå, i min tanke, egentligen blott kan sökas i orediga begrepp om hvad officiel statistik är, och hvad slags arbete den kräver.

Man har ock ansett Statistiska Central-Byråns verksamhet hafva bordt sönderfalla i 2 afdelningar, omfattande den ena befolknings-statistiken, hvilken förmenats skola utgöra Chefens egentliga omsorg med biträde af öfrige ordinarie och extra biträden, den andra sammanförandet af alla de uppgifter, som komma att lemnas från de förvaltande verken, samt behandling af statistikens öfriga ämnen, hvartill blott *en* tjensteman ansetts behöflig, och den s. k. Sekreteraren hade bordt användas (Tidskr. sid. 73). Rikets Ständers Stats-Utskott har redan klart ådagalagt, att denna åsigt är uppenbart stridande mot det vid riksdagen 1856—1858 godkända Komité-betänkandet.

Man har vidare ansett Statistiska Central-Byråns »göromål naturligen fördela sig i 2 arter, sådana, som fordra insigt i statistiken och dess hjelpvetenskaper, och andra, som äro rent

T. f. Che-
fens und-
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

mekaniska, såsom räkna, skrifva, mottaga handlingar och böcker, registrera och katalogisera dessa m. m.» (Tidskr. sid. 88).

I sammanhang med dessa åsikter har man velat leda sig till den slutsats, att om Byrån har 2 »statistici» eller »egentligt arbetande krafter», den i öfrigt kunde vara belåten med »2 kanslister (Tidskr. sidd. 88—89) eller med dem jemförlige tjenstemän», äfvensom att, med nuvarande organisation, »all forskning vore beroende af Chefen» och att vid hans bortgång verket skulle befinnas redlöst (Tidskr. sidd. 88, 110), att de vetenskapliga insigterna i statistiken blifvit reserverade endast åt Chefsplatsen, och en påpekad sjelfständigare förmåga förvandlad till »räkne-machin» (Tidskr. sid. 99).

Man har ytterligare sökt stöd för dessa slutsatser i det antagande, att för närvarande ej skulle finnas att tillgå personer med erforderlig skicklighet för de 3 tjensternas behöriga skötande, och att ovilkorliga följden häraf vore, att utan urskilning den skicklige med den oskicklige skulle hafva blifvit använd till likartade arbeten (Tidskr. sidd. 106 och 107), o. s. v.

För min del bekänner jag mig hafva den öfvertygelse, att hvad som är ensamt grundadt på personlighet ej förtjenar namn af organisation, under det å andra sidan äfven den bästa organisation visserligen kan blifva utan nytta, om den af personerna ej begripes eller ej följes.

Jag vill ej närmare fästa mig vid den uppdragna skilnaden mellan »göromål, som fordra insigt i statistiken, och sådana, som äro rent mekaniska, såsom räkna, skrifva m. m.», då det är nogsamnt bekant, att det gifves ingen vetenskap så hög, att icke dess idkare hafva oafvisligt behof att jemte tankens ansträngning handlägga göromål, som kunna kallas mekaniska, och då en dylik skilnad, om man ville försöka dess konsekventa genomförande, skulle leda till de största orimligheter. Jag vågar tvärtom försäkra, att ju större insigten är i statistik, desto större är ock det anspråkslösa medvetandet af de s. k. mekaniska göromålens vikt, i hvilket hänseende jag blott i underdånighet tillåter mig vidröra några af den dagliga erfarenhetens förhållanden inom ett statistiskt embetsverk. — Ett eller annat dussin tryckfel i en stor officiel statistisk redogörelse kan mången gång i hög grad förringa dess värde och, enligt hvad erfarenheten visat, för lång tid nedsätta förtroendet till det embetsverk, från hvilket en sådan berättelse utgått. En noggrann korrekturläsning är sålunda nödig, och huru mekanisk än denna må anses, vågar jag dock försäkra, att den ingalunda anstränger blott

ögat, utan, för att uppfylla sitt ändamål, jemväl måste taga uppmärksamheten och eftertanken i stort anspråk, hvadan ock i Komité-betänkandet korrekturläsningen blifvit ålagd den tjänsteman, för hvilken högsta lönen der är föreslagen.

T. f. Che-
fens und-
erlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

Genom nuvarande arbetsordning är behovet af *omskrifning* inskränkt till det minsta möjliga, då i allmänhet som regel gäller, att hvarje del af manuskriptet till underd. berättelser skall af den person, som utarbetat detsamma, aflemnas med åtecknad namn såsom uttryck af ansvarighet, och i så redigt skick, att det omedelbart till tryckning kan begagnas. Endast på detta sätt undgås tidsförlust och den stora vådan af fel genom omskrifningar, och det gjorda arbetet ligger alltid färdigt till tryckning, om än denna måhända först efter förloppet af åratal ifrågakommer, och om än under tiden många personalförändringar inom Byrån skulle hafva inträffat.

För uppsättandet af embetsverkets utgående skrivelser lærer väl insigt, vare sig i statistiken, eller i hela mekanismen af dess bearbetning m. m., vara oundgängligt nödig, hvadan ock Komité-betänkandet för denna tjänstedetalj jemväl tager den der s. k. Expeditions-Sekreteraren i anspråk.

Om räknande utan något ändamål må kallas ett mekaniskt arbete, så lærer dock insigt och tankeverksamhet icke kunna umbäras vid någon *räkenskaps* afslutande. Statistiska Central-Byråns utgifna berättelser må nu anses för blotta räkenskaper, så torde de dock få erkännas vara omfångsrikare än måhända någon annan här offentliggjord räkenskap.

Att emottaga handlingar och böcker, registrera och katalogisera dessa m. m. lærer väl inom Statistiska Central-Byrån lika litet som inom andra embetsverk och biblioteker kunna rätt fullgöras, utan insigt i embetsverket tillhörande ämnen.

Af flera yttranden och förslag, som förekommit under riksdagsförhandlingarna, synes som skulle man hafva förutsatt särdeles stora insigter nödiga för *sammanförande* af de statistiska data, som förekomma i åtskilliga förvaltande verks afgifna underd. berättelser. Jag tror dock, att benämningen mekaniskt arbete företrädesvis torde vara tillämplig just på afskrifvandet af siffror ur tryckta berättelser, och att ett helt annat slag af arbete är erforderligt för den statistik, som från sjelfva källorna, eller direkta primäruppgifter, skall fullständigt och kritiskt utarbetas. Skulle man åter, med underkännande af siffrornas värde uti dylika embetsverks berättelser, vilja underkasta dem kritisk behandling, för att uppdaga och rätta möjliga fel, så är

T. f. Chefens und-
utlåtande
för. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

man uppenbart inne på ett annat fält än blotta *sammanförandet*. Man måste då nödvändigt gå till källorna och, der så behöfves, omarbета det redan gjorda, men till ett sådant revisionsarbete lära Statistiska Central-Byråns tjenstemän icke vara afsedde, ej heller kan deras arbetstid inom Byrån umbäras för sådant ändamål, om det ej undantagsvis för någon särskild undersökning kunde blifva påkalladt.

I hufvudsaken är det dock likgiltigt, om officiella statistiska redogörelsers afgifvande anses för ett *mekaniskt* göromål, och hvad betydelse man ock må inlägga i ordet »mekaniskt», blott dessa berättelser uppfylla sitt ändamål att framlägga sanna data. Men obestriddigt är, att Sverige aldrig kommer att få någon ändamålsenlig officiel statistik, om man ej vill erkänna vigten af och betala det »mekaniska», eller rättast sagdt ansträngande och mödosamma, arbete, som för dess tillvägabringande är oundgängligen nödigt.

Hufvudändamålet vid embetsverkets nuvarande organisation har just varit, att icke göra det »redlöst» genom lätt inträffande bortgång af den ena eller andra personen; att tvertom, till säkert stöd för vår officiella statistik, i och genom de tre tjenstemännen inom embetsverket bilda »statistici» eller »de arbetande krafter», som oundgängligen behöfvas; att för sådant ändamål bereda dem alla kännedom och erfarenhet i embetsverkets detaljer, med rättighet och skyldighet för hvar och en af dem att med sina insigter och sin erfarenhet upplysa och tillhandagå Chefen. Detta allt är grundadt på den fasta öfvertygelse, att Chefens ansvarighet, företrädesvis i detta embetsverk, blifver en omöjlighet, derest ej de tre tjenstemännen med en, af erfarenheten stadgad, klar uppfattning af den officiella statistikens kraf och utan ringaktning af det mödosamma arbete, som fordras, betrakta embetsverkets framgång och heder såsom sin egen, och söka sin trygghet och »sjelfständighet» i den aktning, som nit, duglighet och outhärlighet aldrig undgå att framkalla, så väl från förmän, som från kamrater och underordnade.

Med hänsigt till dessa mina fordringar på tjenstemännen i Byrån, fullgör jag blott en kär embetspligt, då jag inför Eders Kongl. Maj:t i underdånighet vitsordar, att de två tjenstemän, hvilka, enligt yttranden under riksdagsförhandlingarna, ansetts vara af det underordnade värde, att deras innehafda löneförmåner böra nedsättas, och temligen otvetydigt förklarats sakna behörig skicklighet, i sjelfva verket genom nit och duglighet varit särdeles utmärkta stöd för embetsverket.

Bland flera andra anmärkningar, som inom Riks-stånden blifvit framställda mot hittills följd göromåls- och lönefördelning, tillåter jag mig blott ytterligare vidröra dem, som afsett, att ingen lönegrad nu finnes mellan Chefens och lägste tjenstemannens, och ingen större lön för flera års arbete. Då ett anslag å riks-staten är uppfördt för biträden eller extra-ordinarier, och dessas arbete är oundgängligen nödigt för embetsverket, och en extra-ordinarie för 6 timmars dagligt arbete, å 50 öre för arbetstimma, kan förtjena på år 900 R:dr, samt en i öfrigt qualificerad sådan extra-ordinarie väl bör hafva utsigt att ifrågakomma till någon af de tre ordinarie befattningarna, så synas skäl ej saknas, att betrakta dessa extra-ordinarier såsom innehafvande lägsta tjenstegraden, ehuru med den fördel för staten, att ej behöfva betala dem annorlunda än efter måttet af det arbete de gjort. I sammanhang härmed torde det ock tillåtas mig i underd. upplysa, att antalet af dem, som inskrifvit sig för att möjligen kunna såsom extra-ordinarier erhålla arbete, nu uppgår till 60.

T. f. Chefens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut. Forts.

I de flesta embetsverk lærer väl skilnaden mellan Chefens och de honom närmast stående embets- eller tjenstemäns löner vara större än i Statistiska Central-Byrån; och ganska många embetsverk förete det förhållande, att näst efter chefen stå flera embetsmän collateralt ställda i både tjenste- och lönegrad.

Behofvet af ökad lön för en längre fullgjord tjenstgöring är icke förbisedt, då Eders Kongl. Maj:t i den Nåd. propositionen till Rikets sednast församlade Ständer täcktes förklara mitt underd. förslag om progressiv lönetillökning för tjenstemännen förtjent af uppmärksamhet. Detta förslag synes ock göra full rättvisa åt anciennetet, när yngre tjenstemän efterträda någon af de tre, som liktidigt anställdes vid embetsverkets första inrättande. Progressiva lönetillökningen är ock redan i vårt land tillämpad i ganska stort omfång.

Säkerligen lærer ock en ej aflägsen framtid komma att påkalla en tillökning af de lägre löner, som *nu* blifvit bestämda för 2 tjenstemän, såvida dessa tjensters innehafvare ej allt för ofta skola ombytas, och Byråns verksamhet deraf allt för kännbart blifva störd.

Visserligen har Rikets Ständers Stats-Utskott redan till besvarande upptagit de förebräelser, som mot Statistiska Central-Byrån rigtats derföre, att den ej skulle hafva egnat *någon verksamhet*

T. f. Che-
fens und-
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

åt annat än befolknings-statistiken (Tidskr. sid. 81). Frågan är dock i min tanke af sådan vikt, att jag nödgas i underd. utbedja mig att få ytterligare vidröra densamma. Det åligger Statistiska Beredningen att, på min föredragning, utarbета und. förslag till en fullständig plan med formulär för rikets officiella statistik, och Byråns åliggande är, att, efter af Eders Kongl. Maj:t fastställd plan, insamla och bearbeta primäruppgifterna endast till de grenar af den officiella statistiken, som ej hafva någon representant i förvaltande centralmyndighet. Dessa allmänna föreskrifter kunde visserligen hafva gifvit mig anledning, att i *främsta* rummet egna min egen och Statistiska Central-Byråns verksamhet åt utarbetande af förslag till en sådan fullständig plan med formulär och detaljföreskrifter. Vid närmare eftersinnande stadgades dock hos mig den öfvertygelse, att, om än ett sådant förfarande har för sig skenet af att vara det rätta, det dock i sjelfva verket skulle hafva ledt till ett alldeles motsatt resultat, eller en högst betydlig, till stor del fruktlös, tidspillan. En dylik plan för rikets hela officiella statistik måste nemligen antingen blott afse hvad i Sverige för det närvarande med embetsverkens organisation och öfrige tillgångar vore förenligt, och skulle i sådant fall otvifvelaktigt hafva blifvit mött med det klander, att den vore allt annat utom »fullständig», och att den lätt kunde blifva ett hinder för vår statistiks vidare utbildande, eller ock skulle den, utarbetad med hänsigt till de statistiska kongressernas önskningsar och andra länders gjorda framsteg, samt utan särdeles afseende på möjligheten af genomförande härstädes för närvarande, hafva, efter en måhända mycket vidlyftig skriftvexling med alla myndigheter, möjligen till syftningen lyckats vinna något erkännande, men förklarats för närvarande *outförbar*. Under tiden skulle en stor del af det arbete, som nu i Byrån utförts, otvifvelaktigt hafva blifvit ogjordt. Af dessa och många andra skäl, som Statistiska Beredningen pröfvat och gillat, ansågs sålunda till en början ändamålsenligast, att, med ständig hänsigt till en för alla statistikens grenar gemensam plan, successive företaga de nödiga reformerna i den mån utsigt erböds till möjlighet af deras genomförande, och att, under det man ännu måste fortfarande begagna primäruppgifter, hvilka kunde behöfva förbättras, dock oafslåtligen förbereda och utföra sådana förbättringar, så vidt närvarande förhållanden det medgäfve, och genom de utgifna redogörelserna i sådana grenar af statistiken, der förbättringar kunnat tillvägabringas, åskädliggöra det för alla gemensamt afsedda ändamålet.

Härvid har derjemte följts den af sjelfva ämnets beskaffenhet utstakade ordning, som redan af den Statistiska Kongressen i Brüssel antogs.

T. f. Che-
fens und-
erlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

Hvad sålunda i den första förberedande, och för nästan alla grenar af statistiken gemensamma, frågan om reda i den *administrativa indelningen af riket* blifvit åtgjordt, är för Eders Kongl. Maj:t genom Byråns underd. berättelser och förslag känt, och minst ett ris uppgifter och skrivelser i denna fråga ligga redan hopade för bearbetning till näst afgifvande underd. berättelse.

En annan förberedande fråga, den om *ortsnamnens rätt-skrifning*, har ock varit och är fortfarande föremål för bearbetning i Byrån.

En tredje fråga, den som rör kunskapen såväl om *landets areal* i allmänhet, som i synnerhet den odlade jordens m. m., har, såsom Eders Kongl. Maj:t känner, ej för Statistiska Central-Byrån varit främmande, och utgifvandet af *jordematriklar*, såsom grundval för jordbruks-statistiken, är ett afsedt önskningsmål, så snart erforderliga data genom ekonomiska karte-verket blifvit tillgängliga.

En, af de Statistiska Kongresserna till företagande påkallad, särskild gren af statistiken, nemligen den öfver *dödsorsakerna*, är genom Eders Kongl. Maj:ts Nåd. kungörelse den 4 November 1859 ordnad, så att uppgifter inkomma till bearbetning inom kort tid.

En annan gren af statistiken, hvilken likaledes af de Statistiska Kongresserna förordats, och härstädes förr ej varit bearbetad, nemligen den öfver *emigrationen*, utgör föremål för 1:sta afdelningen af den underd. berättelsen för 1851—1855, och är afsedd att fortsättas i berättelsen för nu löpande qvinqvennum.

Jemte flere förslag till förändringar i åtskilliga af de statistiska redogörelser, som från andra embetsverk afgifvas, har i afseende på den *yttre formen* för dessa embetsverks berättelser blifvit genomförd en förändring, som ej lär hafva undfallit Eders Kongl. Maj:ts Nåd. uppmärksamhet och som innebär ett vigtigare närmande till gemensamhet och likformighet i vår officiella statistiks bearbetning, än vid första påseendet skulle tyckas.

Då Statistiska Central-Byrån inrättades, var en ny plan för insamlande af uppgifterna till *rikets befolknings-statistik* redan utarbetad och till en del pröfvad. Att denna fråga måste bringas till slutligt afgörande, var så mycket angelägnare, som denna

T. f. Che-
fens und-
utlåtande
för. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

gren af den officiella statistiken icke blott är af alla kännare antagen vara den vigtigaste, utan ock derföre att de flesta, om ej alla, öfriga grenar af statistiken mer eller mindre sluta sig till denna såsom till en stam, och af dess framsteg äro beroende. Såsom ett bevis på det arbete, som kan krävas för reform af en enda gren af statistiken, torde Eders Kongl. Maj:t ej misstycka, att jag här anför, det skriftvexlingen om denna nya plan uppgår till flera ris papper.

Denna nya plan, som nu är af Eders Kongl. Maj:t fastställd och redan under utförande, hvars blifvande inflytelse på Statistiska Central-Byrån, under ofvan anförda förhållande, väl aldrig borde förbises vid embetsverkets organisation, men som af Rikets Ständer ej synes hafva ådragit sig något slags uppmärksamhet, har nu, jemte dermed sammanhängande sednare Nådigst anbefallda särskilda folkräkning i hufvudstaden, den följd, att under loppet af nästkommande års 3 à 4 första månader till Statistiska Central-Byrån inkomma omkring 150 ris nominaluppgifter, ur hvilka primärdata skola bearbetas statistiska redogörelser öfver vigde, födde, döde m. m., öfver dödsorsakerna, samt öfver folkmängden. Förr hafva, utom f. d. Tabell-kommissionens tjenstemän och utom mantalskommissarier för upprättande af ett par städers folkmängdstabeller, till detta arbete bidragit 1,300 kyrkoherdar och församlingsföreståndare i hela riket. Nu skall det helt och hållet utföras i Statistiska Central-Byrån, och de uppgifter, som hafva till föremål förhållandet under loppet af ett år, måste derjemte ovilkorligt vara bearbetade, innan massan för det efterföljande året inkommer. De två stora ändamål, som med denna förändring äro afsedde, nemligen dels en tillförlitlig befolknings-statistik, som kan bereda tillfälle till den största mångfald af upplysningar, dels trygghet för civila rättigheter genom förvarade duppletter af vissa kyrkoböcker, måste i min tanke nedtysta hvarje tvekan om möjligheten att för Sveriges ringa folkmängd utföra detta arbete, då det, om ock under vida gynnsammare förhållanden i vissa hänseenden, kan utföras i andra länder, hvaribland flera med mångfaldigt större folkmängd. Under förutsättning att Byråns arbetsordning skulle förblifva oförändrad, och att alla der arbetande skulle för saken hafva verkligt nit, samt att för folkräkningsåret särskildt nödig förstärkning af några extraordinarier ej af Eders Kongl. Maj:t skulle vägras, när behof deraf gjort sig gällande, har arbetsplanen utkastats så, att en af tjenstemännen skulle hafva bearbetningen af utdragen ur

vigsel-, födelse- och dödböckerna, en annan den af folkräkningsuppgifterna från Stockholm, en tredje folkmängdsberäkningen för riket i öfrigt, samt jag sjelf statistiken öfver dödsorsakerna, såsom kräfvande medicinska insigter, — hvar och en med biträde af extra-ordinarier efter behof och tillgång.

T. f. Cheffens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut. Forts.

I sammanhang med frågan om denna nya plan för befolknings-statistiken utbeder jag mig jemväl Eders Kongl. Maj:ts Nåd. uppmärksamhet derpå, att så väl de i Komitébetänkandet den 18 Juni 1856 för revisorsbefattningen utstakade åligganden väsentligt komma att förändras, som ock att, med hänsigt till Eders Kongl. Maj:ts Nåd. befallning i bref af den 30 Juli 1859, det från och med nästa år torde blifva svårt, att inom Statistiska Central-Byrån för Kammarherren Leyonmarck finna några mot hans förra åligganden såsom Revisor i f. d. Kommissionen öfver Tabellverket fullt svarande göromål. Såsom jag redan i det föregående antydtt, äro nemligen Komitébetänkandets åligganden för Revisorn hemtade ensamt från erfarenhet i f. d. Kommissionen öfver Tabellverket och bestämda af den siffergranskning, som påkallades af Presterskapets då ännu i bruk varande numeriska tabelluppgifter. Behofvet af detta slags granskning förefinnes ej mer, då tabeller ej vidare af Presterskapet komma att utarbetas, och den granskning af de nominala kyrkoboksutdragen, som hädanefter kan komma i fråga, måste utföras i mera omedelbart sammanhang med den vidare bearbetningen af dem, så framt ett slut på det omfångsrika arbetet skall kunna vinnas. På dessa förändrade förhållanden i en af de tre tjenstebefattningarna har jag ock jemväl grundat den ofvan i underd. antydda planen för materialets bearbetning.

På grund af hvad jag så väl nu, som i förr afgifna underd. betänkanden och förslag, haft Nåden anförat, tror jag mig hafva framlagt tillräckliga skäl för min öfvertygelse:

att den organisationsplan med åtföljande aflöningsstat för tjenstemännen, som af Eders Kongl. Maj:t blifvit föreslagen för Rikets Ständer vid sistl. riksdag, och som otvifvelaktigt bordt vid embetsverket qvarhålla nuvarande tjensternas innehafvare, är den i alla afseenden ändamålsenligaste, som hittills varit i fråga;

att, med hufvudsakligt lika tjenstgöringsskyldighet och tjensteåligganden, lika benämningar å de tre tjenstemännen äfven torde vara ändamålsenligast, i hvilket hän-

seende benämningen af Aktuarie i min tanke torde hafva företräde framför andra;

att, under den väsentligt förändradé och högst betydligt tillökade verksamhet, som med nästa års början i Statistiska Central-Byrån inträder, hvarje förändring af hittills varande arbets- och lönefördelning, med deraf sannolikt följande personalförändringar, i hög grad skall försvåra och fördröja utförandet af det anbefallda arbetet, och i alla händelser för dess tillvägabringande komma att påkalla ökade kostnader; samt

att en dylik förändring, utförd i den syftning, som af enskilde representanters yttranden under riksdagsförhandlingarne antydes, gör det till en *fysisk omöjlighet* att verkställa bearbetningen af rikets befolknings-statistik efter den af Eders Kongl. Maj:t fastställda nya planen.

När emellertid nu, enligt Rikets Ständers beslut, ett försök med en annan organisation lärer skola ske, och Eders Kongl. Maj:t anbefallt mig att angående verkställigheten af Rikets Ständers beslut i fråga om lönefördelning mellan tjenstemännen med underd. yttrande och förslag inkomma, så är det otvifvelaktigt min pligt att, med särskild hänsigt till detta embetsverks egendomliga ställning, att å ena sidan hafva framför sig det snart sagdt ändlösa arbete, hvartill den officiella statistikens framsteg i andra länder kunna och böra gifva föredöme, men å den andra sidan deremot vara begränsadt inom de medel, som för detsamma af Rikets Ständer anvisas, i främsta rummet egna uppmärksamhet deråt, att en blifvande förändring, om den ej kan främja, åtminstone så litet som möjligt må störa hela embetsverket i fullgörandet af dess vigtigaste åligganden.

Härvid förekommer nu, att, oaktadt väl intet tvifvel borde kunna hysas derom, att ju icke rättesnöret för den förändring, som enligt Rikets Ständers beslut skall försökas, borde ligga uti det af Konung och Ständer hufvudsakligt antagna Komitébetänkandet af den 18 Juni 1856, det likväl af sistförflutne riksdags förhandlingar är klart ådagalagdt, att detta Komitébetänkande varit föremål för högst stridiga tolkningar, ej blott i fråga om hela embetsverkets, utan ock om tjenstemännens åligganden.

Dessutom lärer väl ej böra lemnas ur sigte, hvarken fatt, såsom ofvan i underd. blifvit anfördt, hittillsvarande göromål för en tjensteman, Komitébetänkandets Öfver-Revisor, med nästa års början undergår en väsentlig förändring, i följd af den nya

planen för befolknings-statistiken, ej heller att vissa, i nu antagna arbetsordning gifna, föreskrifter äro oundgängligt nödiga, och därför böra tagas i betraktande, såsom tillägg till Komitébetänkandets specifikation af tjänstedetaljer. Jag finner mig i följd häraf icke kunna undgå, att, före afgifvande af underdånigt förslag angående verkställigheten af Rikets Ständers beslut om olika lönegrader, utbedja mig Eders Kongl. Maj:ts föregående Nåd. beslut rörande sjelfva tjänstebefattningarne och deras åliggande i vissa delar. Innan jag dock i detta sistnämnda hänseende nu till Eders Kongl. Maj:ts Nåd. pröfning framställer mitt underd. förslag, tror jag mig af riksdagsförhandlingarne hafva anledning att först i underd. anföra, det jag, vid detta förslags underställande, trott mig kunna förutsätta:

T. f. Chefens und. utlåtande rör. Rikets Ständers beslut. Forts.

att (jemlikt Komitébetänkandet sid. 191 o. f.) vid benämningen, officiell statistik i Sverige skall fästas samma begrepp, som för denna benämning blifvit fastställt af vetenskapen, af de internationela statistiska kongresserna och af alla andra länders nuvarande statistiska embetsverk;

att (jemlikt Komitébetänkandet sid. 195 o. f.) Statistiska Central-Byråns främsta åliggande skall vara, att från källorna, eller direkta primäruppgifter, bearbeta åtskilliga grenar af rikets officiella statistik, samt från tryck utgifva underd. berättelser, hvilka skola framlägga de genom dylik bearbetning vunna data i sådan form af statistiska tabeller, som jemväl af andra länders statistiska embetsverk är antagen;

att ordentligt fullgörande af åliggandena inom Byrån skall vara ovilkorlig tjenstepligt;

att, jemlikt hittills följd ordning och på sätt jag jemväl i Memorial af den 23 Augusti 1859 anført, tjenstemännen skola liktidigt under 6 bestämda timmar dagligen, hvarje helgfri dag, arbeta i Statistiska Byrån;

att, jemlikt den ordning, i hvilken Statistiska Central-Byråns åligganden i Komitébetänkandet (sid. 195 o. f.) finnas uppräknade, jemförd med samma betänkandes innehåll (sid. 210 o. f.) rörande utgifvandet af en Statistisk tidskrift, omedelbart arbete för denna tidskrift under byråtimmarna i reglen endast kan och bör ifrågakomma, när och i den mån de för Byrån främst uppräknade åligganden sådant medgifva;

att Statistiska Central-Byrån, jemlikt Komitébetänkandet (sid. 196), ej får undandraga sig att, så vidt ske kan, tillhanda-hålla upplysningar rörande officiella statistiska data, när sådane

T. f. Che-
fens und-
utlåtande
rör. Rikets
Ständers
beslut.
Forts.

begäras, vare sig af enskilde personer i Sverige, eller från främmande länder;

att arbetets anordning inom embetsverket i allt bör afse sådan förenkling af oväsentliga former, genom hvilken mesta tid må kunna vinnas för embetsverkets hufvudföremål; samt

att ej blott den lönenedsättning, som nu ifrågakommer för 2 af tjänstemännen, utan ock det missförhållande, som lätt kan uppstå, i följd af de 2 lägre lönade tjänstemännens ringa framtidsutsigter, ej lär komma att undgå Eders Kongl. Maj:ts Nåd. uppmärksamhet och behjertande.

På grund af dessa allmänna förutsättningar, och hvad jag i öfrigt haft Nåden anföra, utbeder jag mig slutligen att få i underdånighet hemställa:

huruvida ej Eders Kongl. Maj:t skulle, med hänsigt till embetsverkets egentliga verksamhet, finna benämningen Aktuarie för Statistiska Central-Byråns tjänstemän lämpligare, än de i staten förekommande benämningarne Sekreterare, Arkivarie och Registrator samt Revisor;

äfvensom att likaledes i underdånighet föreslå:

att, jemlikt Komitébetänkandets tydliga mening och lydelse, alla tre tjänstemännen uttryckligen förpligtas till deltagande i utarbetandet af embetsverket åliggande statistiska redogörelser och öfersigter, i den ordning och på det sätt, som detta arbete kräfver;

att den tjänsteman, som skulle komma att erhålla den af Rikets Ständer bestämda högre lönen af 4,000 R:dr, jemte de i Komitébetänkandet, för den der s. k. Expeditions-Sekreteraren, uppräknade åligganden, tillika må inträda i de skyldigheter, som hittills varit ambulatoriska mellan jourhafvande, nemligen närmaste inseendet öfver allmänna ordningen inom Byrån och kontrollen öfver de tillfälliga biträdenas arbetstimmar, samt i Chefens frånvaro, öppnandet af ankomne embetsbref, anordnande af de åtgärder, som af dessa påkallats, och nödige hänvisningars och upplysningars meddelande åt dem, som sådane äska;

att de 2 lägre lönade tjänstemännen, hvar för sig eller båda gemensamt, efter omständigheternas kraf må, vid inträffande förhinder för den högre lönade, anses förpligtade att dennes särskilde tjensteåligganden ombesörja; samt

att likaledes, vid inträffande förhinder för endera af dessa 2 sistnämnde tjänstemän, den andre må anses förpligtad att fullgöra sådane den förhindrades åligganden, som ej tåla uppskof.

Kongl. Maj:ts, i Nåd. bref af den 25 Januari 1861, t. f. Kongl.
Maj:ts Nåd.
beslut.
 Chefen meddelade beslut med anledning af föregående und. utlå-
 tande rörande verkställigheten af Rikets Ständers beslut i fråga
 om lönefördelningen mellan de vid Statistiska Central-Byrån
 anställda tjenstemän, innehåller, jemte reciten, följande:

— — »Efter öfvervägande af hvad i afseende å denna fråga
 förekommit, hafve Wi funnit godt i Nåder förklara, att aflönin-
 gen åt ifrågavarande 3 tjenstemän, af hvilka en bör benämnas
 Sekreterare och de 2 öfrige Aktuarier, skall, i enlighet med
 Rikets Ständers beslut, utgå med 4,000 R:dr för Sekreteraren
 och med 2,500 R:dr för hvar och en af de båda Aktuarierne; Och
 vilje Wi, jemte godkännande af de utaf Eder föreslagne bestäm-
 melser i afseende å desse tjenstemäns åligganden inom Byrån,
 hafva Eder härigenom i Nåder anbefalldt att för tillsättandet
 af berörde 3 befattningar hos Oss i underdånighet anmäla de
 tjenstemän, hvilka, efter skicklighet och förtjenst, anses böra
 vid utnämningen komma i Nådig åtanke.» — —

(Forts.)

Berg.

2.

General-Sammandrag öfver vigde, födde och döde i
Sverige år 1858, samt folkmängden vid
nämnde års slut.

Genom ett välvilligt meddelande, för hvilket jag är mycket tacksam, har min uppmärksamhet blifvit fästad på det missförstånd, till hvilket några uppgifter i förut offentliggjorda Generalsammandrag för åren 1856 och 1857 gifvit anledning. I Tidskriftens 1:sta häfte uppgifves nemligen:

de lefvande föddes antal

år 1856 i Stockholm,	sid. 25, till	3,231, sid. 32 till	3,260.
» » i öfrige städer	» » »	8,741, » » »	8,764.
» » i hela riket	» » »	115,030, » » »	115,082.

de dödes antal

år 1856 i Stockholm,	sid. 27, till	3,619, sid. 32 till	3,647.
» » i öfrige städer	» » »	7,434, » » »	7,450.
» » i hela riket	» » »	79,574, » » »	79,618.

Motsvarande skiljaktigheter förekomma ock i dubbelhäftet 2 och 3 af tidskriften, i Generalsammandraget för år 1857, mellan uppgifterna sid. 124 och sidd. 120 och 122.

Med glädje omfattar jag tillfället att upplysa derom, att de uppgifter, som i 1:sta häftet uti ifrågavarande ämnen förekomma å sidorna 30, 31 och 32, eller de *högre* summorna, äro de rätta, att samma förhållande, eller riktigheten af de *högre* summorna, äfven gäller uppgifterna i häftet 2 och 3 å sidorna 124 och 126—128, och att detta likaledes eger rum med det Generalsammandrag för år 1858, hvilket nu meddelas.

Anledningen till den anmärkta skiljaktigheten ligger deruti, att från församlingar af främmande trosförvandter i Sverige till och med år 1859 aldrig inkommit sådane till ålder, civilstånd m. m. fullständigt *specificerade* uppgifter rörande vigde par, barnaföderskor samt födde och döde personer, att dessa uppgifter kunnat begagnas till de *i detalj* utarbetade Generalsammandragen, utan hafva alltid de främmande trosförvandterna från dessa tabeller hittills varit uteslutne. Först från och med året 1860 kommer att erhållas ett fullständigare material, jemlikt den nya plan för uppgifterna till rikets befolknings-statistik, hvilken den 4 November 1859 fastställdes. Då emellertid det *summariska* beloppet af födde och döde inom ifrågavarande

församlingar är känt, har jag ansett mig ej böra utesluta det-
samma ur de Generalsammandraget åtföljande 2 tabeller, som
hafva till föremål dels specifikationen af städernas folkmängd
m. m., dels folkmängdsredogörelsen länsvis.

Jag inser ganska väl den stora vigten deraf, att, om skilj-
aktigheter, sådana som de ifrågavarande, inrymmas i en officiell
statistisk redogörelse, deras anledning bör tydligt angifvas. Detta
kraf torde ej vara tillräckligen fyllt genom den korta not vid
slutet af sidan 31, der de summor af främmande trosförvandter
finnas angifne, hvilka vålla ej blott de anmärkte skilnaderna
mellan födde och döde, utan ock en dylik skilnad mellan
vigde par.

I sammanhang med Generalsammandraget för 1857 i 2:dra
och 3:dje häftet af tidskriften har ty värr! den nödiga hänvis-
ningen medelst en dylik not helt och hållet uteblifvit, och jag
kan endast återopa brådskan för folkräkningen i hufvudstaden
såsom någon undskyllan för min glömska i detta hänseende.

För att nu på en gång, men dock utan specifikation för
hvarje särskild stad, bereda nödig upplysning, meddelas här
nedan följande utdrag ur uppgifterna från *församlingar af främ-
mande trosförvandter*:

	1856.			1857.			1858.		
Vigde par i Stockholm	13			9			6		
» » i öfrige städerna	8			7			5		
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
Lefvande födde barn i Stockholm	13	16	29	12	20	32	15	14	29
» » » i öfrige städerna	6	17	23	7	7	14	12	9	21
Summa	19	33	52	19	27	46	27	23	50
Döde i Stockholm.....	16	12	28	16	11	27	12	12	24
» i öfrige städerna.....	13	3	16	8	3	11	6	7	13
Summa	29	15	44	24	14	38	18	19	37

Om dessa summor på vederbörande ställen tilläggas till
respektive uppgifter i Generalsammandragets fem första tabeller,
så erhålles förklaringen till de högre summorna i de 2 sista
tabeller, som åtfölja samma sammandrag.

Berg.

Ingångne äktenskap.

Årligt medeltal 1848—1857.						Under året 1858.				
i Stock- holm.	i öfrige Städerna.	i samtlige Städerna.	på Lands- bygden.	I hela riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerna.	i samtlige Städerna.	på Lands- bygden.	I hela riket.
668·6	1,806·9	2,475·5	19,815·1	22,290·6	emellan	821	2,297	3,118	21,854	24,972
65·8	169·2	235·0	2,070·4	2,305·4	Ogifta.....	105	255	360	2,635	3,045
52·2	103·2	155·4	1,077·1	1,232·5	Enkling och Ogift.....	59	120	179	1,154	1,333
13·8	33·1	46·9	518·2	565·1	Ogift och Enka.....	18	49	67	664	731
800·4	2,112·4	2,912·8	23,480·8	26,393·6	Enkling och Enka.....	1,003	2,721	3,724	26,357	30,081
721·5	1,910·6	2,632·1	20,884·1	23,516·2	Summa.....	880	2,417	3,297	23,008	26,305
76·1	192·9	269·0	2,482·8	2,751·8	deraf	120	293	413	3,176	3,589
2·4	8·3	10·7	105·7	116·4	i mannens första gifte.....	3	11	14	169	183
0·4	0·6	1·0	7·6	8·6	» » andra ».....	—	—	—	4	4
—	—	—	0·6	0·6	» » tredje ».....	—	—	—	—	—
					» » fjerde ».....	—	—	—	—	—
800·4	2,112·4	2,912·8	23,480·8	26,393·6	» » fente ».....	—	—	—	—	—
					Summa.....	1,003	2,721	3,724	26,357	30,081

Lefvande födde.

Årligt medeltal 1848—1857.				Under året 1858.		
mankön.	qvinkön.	Summa.		mankön.	qvinkön.	Summa.
1,659·2	1,556·7	3,215·9	i Stockholms Stad.....	1,942	1,953	3,895
4,109·2	3,945·0	8,054·2	i öfrige Städerna.....	5,140	4,989	10,129
5,768·4	5,501·7	11,270·1	i samtlige Städerna.....	7,082	6,942	14,024
51,847·4	49,434·1	101,281·5	på Landsbygden.....	58,648	56,317	114,965
57,615·8	54,935·8	112,551·6	Summa i hela Riket.....	65,730	63,259	128,989
			deraf			
			Äkta Barn			
918·7	864·1	1,782·8	i Stockholm.....	1,142	1,143	2,285
3,326·0	3,183·7	6,509·7	i öfrige Städerna...	4,211	4,088	8,299
4,244·7	4,047·8	8,292·5	i samtlige Städerna...	5,353	5,231	10,584
48,166·9	45,874·4	94,041·3	på Landsbygden ...	54,634	52,338	106,972
			Öäkta Barn			
740·5	692·6	1,433·1	i Stockholm.....	800	810	1,610
783·2	761·3	1,544·5	i öfrige Städerna...	929	901	1,830
1,523·7	1,453·9	2,977·6	i samtlige Städerna...	1,729	1,711	3,440
3,680·5	3,559·7	7,240·2	på Landsbygden ...	4,014	3,979	7,993
57,615·8	54,935·8	112,551·6	Summa i hela Riket.....	5,743	5,690	11,433
				65,730	63,259	128,989

Anm. Säsom ofvan blifvit anfördt äro främmande trosförvandter ej inräknade i någondera af tabellerna å sidd. 178—181, hvaremot de äro medräknade i tabb. å sidorna 182—185.

Barnaföderskorna efter ålder och fostrens antal.

Årligt medeltal 1848—1857.					Under året 1858.						
i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela riket.	
50·4	91·7	142·1	1,096·2	1,238·3	i åldren	73	108	181	1,169	1,350	
568·5	1,088·7	1,657·2	13,371·7	15,028·9	under fyllda 20 år.....	684	1,415	2,099	14,624	16,723	
1,004·0	2,298·2	3,302·2	27,255·3	30,557·5	i 21:sta med 25:te lefnadsåren	1,089	2,720	3,809	28,193	32,002	
955·1	2,454·1	3,409·2	28,741·5	32,150·7	i 26:te » 30:de »	1,145	2,923	4,068	32,287	36,355	
560·1	1,625·9	2,186·0	20,969·7	23,155·7	i 31:sta » 35:te »	766	2,190	2,956	26,102	29,058	
193·8	629·4	823·2	10,111·0	10,934·2	i 36:te » 40:de »	274	910	1,184	12,691	13,875	
23·5	64·7	88·2	1,461·9	1,550·1	i 41:sta » 45:te »	24	85	109	1,653	1,762	
0·1	1·3	1·4	20·8	22·2	i 46:te » 50:de »	—	—	—	21	21	
3,355·5	8,251·0	11,609·5	103,028·1	114,637·6	öfver fyllda 50 år	4,055	10,351	14,406	116,740	131,146	
					Summa						
					deraf nedkomne						
					1,594·5 med Tvillingar	2,024					2,024
					25·4 » Trillingar	23	{ som ökar antalet af barnen med }				46
					0·3 » Fyrtingar	—					—
					samt 1·7 Hittebarn	1					1
					Summa fostrens antal					133,217	
					3,709·0 Dödfödde, som härifrån afräknas					4,228	
					Återstå lefvande födde barn					128,989	

Döde till antal och civilstånd.

Årligt medeltal 1848—1857.						Under året 1858.		
mankön.	qvinkön.	Summa.				mankön.	qvinkön.	Summa.
2,153·3	1,915·4	4,068·7	i Stockholms Stad	2,186	1,894	4,080		
3,892·3	3,664·6	7,556·9	i öfrige Städerne	3,828	3,766	7,594		
6,045·6	5,580·0	11,625·6	i samtliga Städerne	6,014	5,660	11,674		
33,254·5	32,033·6	65,288·1	på Landsbygden	34,473	34,311	68,784		
39,300·1	37,613·6	76,913·7	 Summa i hela riket	40,487	39,971	80,458		
			deraf					
			Barn i 1:sta lefnadsåret:					
238·2	197·8	436·0	Äkta, i Stockholm	306	227	533		
590·0	463·8	1,053·8	i öfrige städerne...	707	607	1,314		
828·2	661·6	1,489·8	i samtliga Städerne	1,013	834	1,847		
7,093·6	5,686·6	12,780·2	på Landsbygden...	7,821	6,265	14,086	8,834	7,099
336·9	283·4	620·3	Oäkta, i Stockholm	342	312	654		
222·9	194·5	417·4	i öfrige Städerne...	263	211	474		
559·8	477·9	1,037·7	i samtliga Städerne	605	523	1,128		
759·8	649·7	1,409·5	på Landsbygden ...	720	626	1,346	1,325	1,149
			Barn i 2:dra och 3:dje lefnadsåren:					
108·6	93·6	202·2	Äkta, i Stockholm	126	106	232		
306·3	276·0	582·3	i öfrige Städerne...	373	325	698		
414·9	369·6	784·5	i samtliga Städerne	499	431	930		
2,800·5	2,534·2	5,334·7	på Landsbygden...	3,259	2,864	6,123	3,758	3,295
69·3	67·0	136·3	Oäkta, i Stockholm	62	58	120		
66·5	62·3	128·8	i öfrige Städerne...	64	72	136		
135·8	129·3	265·1	i samtliga Städerne	126	130	256		
206·0	201·8	407·8	på Landsbygden...	188	226	414	314	356
4,747·8	4,356·3	9,104·1	Ungdom i 4:de till och med 15:e lefnadsåren	5,769	5,369	11,138		
5,418·8	4,720·1	10,138·9	Ogifta öfver fyllda 15 år	5,381	4,933	10,314		
11,697·2	8,551·1	20,248·3	Gifta personer	10,702	8,895	19,597		
4,541·4	9,241·0	13,782·4	Enklingar och Enkor	4,320	8,856	13,176		
96·3	34·4	130·7	s. k. Politilik i Stockholm	84	19	103		
39,300·1	37,613·6	76,913·7	 Summa	40,487	39,971	80,458		

Döde efter åldern.

Årligt medeltal 1848—1857.			Under året 1858									
			i Stock- holm.	i öfrige Städer- ne.		på Lands- bygden.		i hela riket.				
mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	Summa.	
9,241·4	7,475·8	16,717·2	648	539	970	818	8,541	6,891	10,159	8,248	18,407	
3,557·2	3,234·9	6,792·1	188	164	437	397	3,447	3,090	4,072	3,651	7,723	
1,730·8	1,588·0	3,318·8	69	58	190	185	1,939	1,747	2,198	1,990	4,188	
2,048·0	1,877·4	3,925·4	55	53	201	192	2,211	2,083	2,467	2,328	4,795	
969·0	890·9	1,859·9	28	31	76	78	1,000	942	1,104	1,051	2,155	
914·8	849·1	1,763·9	40	28	105	75	899	880	1,044	983	2,027	
1,157·5	905·3	2,062·8	93	62	169	111	1,041	857	1,303	1,030	2,333	
1,249·8	1,019·4	2,269·2	144	84	158	138	930	849	1,232	1,071	2,303	
1,349·4	1,164·4	2,513·8	155	106	196	151	922	974	1,273	1,231	2,504	
1,379·5	1,183·7	2,563·2	155	85	207	146	999	1,119	1,361	1,350	2,711	
1,451·2	1,170·4	2,621·6	118	71	190	140	995	1,046	1,303	1,257	2,560	
1,559·2	1,173·2	2,732·4	124	87	172	136	975	1,001	1,271	1,224	2,495	
1,766·8	1,469·5	3,236·3	72	61	154	142	1,217	1,138	1,443	1,341	2,784	
1,923·5	1,775·0	3,698·5	92	77	145	182	1,434	1,394	1,671	1,653	3,324	
2,039·1	2,194·4	4,233·5	45	83	147	175	1,824	1,991	2,016	2,240	4,265	
2,018·0	2,465·8	4,483·8	28	69	136	192	1,816	2,155	1,980	2,416	4,396	
1,975·4	2,603·5	4,578·9	24	83	97	208	1,676	2,137	1,797	2,428	4,225	
1,545·5	2,219·4	3,764·9	12	64	38	151	1,407	2,019	1,457	2,234	3,691	
885·6	1,431·3	2,316·9	8	50	30	97	856	1,305	894	1,452	2,346	
359·2	691·2	1,050·4	3	15	7	39	278	516	288	570	858	
76·9	176·1	253·0	1	3	3	13	61	154	65	170	235	
5·3	18·7	24·0	—	2	—	—	5	20	5	22	27	
0·1	0·6	0·7	—	—	—	—	—	1	—	1	1	
0·4	0·2	0·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
0·1	0·5	0·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	0·3	0·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	2	
—	0·1	0·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	0·1	0·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
0·1	—	0·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
96·3	34·4	130·7	—	—	—	—	—	—	84	19	103	
39,300·1	37,613·6	76,913·7	—	—	—	—	—	—	40,487	39,971	80,458	

Molitor.

Folkmängden vid 1858 års slut, länsvis, å

Län.	Folkmängden den 31 Dec. 1857 enligt uppgifterna i årstabellerna.			Lefvande födde under året 1858.			Döde under året 1858.		
	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	Summa.	m.	q.	Summa.
Stockholms Stad	46,855	54,647	101,502	1,957	1,967	3,924	2,198	1,906	4,104
Stockholms Län	56,639	60,606	117,245	1,886	1,875	3,761	1,677	1,653	3,330
Upsala	42,778	47,602	90,380	1,423	1,369	2,792	1,182	1,161	2,343
Södermanlands.....	59,839	63,484	123,323	2,050	1,858	3,908	1,395	1,417	2,812
Östergötlands	111,504	120,084	231,588	4,070	3,957	8,027	2,526	2,472	4,998
Jönköpings	78,838	85,272	164,110	2,879	2,763	5,642	1,769	1,828	3,597
Kronobergs	70,671	75,317	145,988	2,625	2,442	5,067	1,636	1,561	3,197
Calmar	106,004	109,806	215,810	3,839	3,655	7,494	2,878	2,840	5,718
Gotlands	23,272	25,055	48,327	755	694	1,449	381	363	744
Blekinge	55,271	58,030	113,301	2,050	2,173	4,223	1,341	1,453	2,794
Christianstads	97,422	101,351	198,773	3,407	3,262	6,669	1,943	2,012	3,955
Malmöhus	135,548	137,832	273,380	4,597	4,430	9,027	2,697	2,733	5,430
Hallands	55,365	58,036	113,401	2,020	1,918	3,938	1,139	1,088	2,227
Göteborgs och Bohus ..	98,732	103,684	202,416	3,637	3,421	7,058	2,107	2,007	4,114
Elfsborgs	125,366	133,066	258,432	4,805	4,715	9,520	2,526	2,440	4,966
Skaraborgs	102,990	107,977	210,967	4,028	3,815	7,843	2,133	2,152	4,285
Wermlands	114,593	119,329	233,922	4,645	4,457	9,102	2,464	2,373	4,837
Örebro	69,809	74,033	143,842	2,806	2,786	5,592	1,316	1,297	2,613
Westmanlands	46,687	51,959	98,646	1,608	1,576	3,184	1,247	1,275	2,522
Kopparbergs.....	76,485	83,979	160,464	2,845	2,693	5,538	1,902	1,912	3,814
Gefleborgs.....	62,291	67,695	129,986	2,044	1,923	3,967	1,210	1,145	2,355
Wester-Norrlands....	53,644	57,309	110,953	2,004	1,824	3,828	1,135	1,107	2,242
Jemtlands.....	28,574	29,034	57,608	889	850	1,739	418	424	842
Westerbottens	38,088	39,558	77,646	1,545	1,490	3,035	623	619	1,242
Norrbottens	32,012	33,579	65,591	1,343	1,369	2,712	662	752	1,414
Hela Riket	1,789,277	1,893,324	3,687,601	65,757	63,282	129,039	40,505	39,990	80,495
deraf									
å Landsbygden.....	1,604,711	1,685,176	3,259,887	58,648	56,317	114,965	34,473	34,311	68,784
i Städerna utom Stock- holm.....	137,711	158,501	296,212	5,152	4,998	10,150	3,634	3,773	7,607

Anm. Skillnaden emellan denna och den uti föregående häfte uppgifna folkmängd för år 1857, i Blekinge, Christianstads, Hallands och Elfsborgs Län härleder sig ifrån öfverflyttandet af 48 mankon, 60 qvinkön, utgörande en del af Sölvesborgs Landsförsamling, hörande till Christianstads Län, förut upptagne uti Blekinge, och af samma förhållande med 10 mankon, 12 qvinkön, utgörande en del af Gunnarps Socken, hörande till Elfsborgs Län, men förut upptagne uti Hallands.

landsbygden, i städerna samt i hela riket.

Folkmängdsbeloppet den 31 December 1858						Skilnad häntydande på					
kalkuleradt efter nativitets- öfverskottet.			enligt uppgifterna i års- tabellerna.			inflyttning.			utflyttning.		
mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
46,614	54,708	101,322	46,851	55,937	102,788	237	1,229	1,466	—	—	—
56,848	60,828	117,676	57,374	61,158	118,532	526	330	856	—	—	—
43,019	47,810	90,829	43,314	48,063	91,377	295	253	548	—	—	—
60,494	63,925	124,419	60,485	63,816	124,301	—	—	—	9	109	118
113,048	121,569	234,617	112,701	121,166	233,867	—	—	—	347	403	750
79,948	86,207	166,155	79,612	86,052	165,664	—	—	—	336	155	491
71,660	76,198	147,858	71,282	75,938	147,220	—	—	—	378	260	638
106,965	110,621	217,586	106,323	110,220	216,543	—	—	—	642	401	1,043
23,646	25,386	49,032	23,743	25,450	49,193	97	64	161	—	—	—
55,980	58,750	114,730	55,970	58,677	114,647	—	—	—	10	73	83
98,886	102,601	201,487	98,818	102,622	201,440	—	21	21	68	—	68
137,448	139,529	276,977	137,136	139,373	276,509	—	—	—	312	156	468
56,246	58,866	115,112	56,343	58,940	115,283	97	74	171	—	—	—
100,262	105,098	205,360	100,697	105,431	206,128	435	333	768	—	—	—
127,645	135,341	262,986	127,091	134,759	261,850	—	—	—	554	582	1,136
104,885	109,640	214,525	104,815	109,236	214,051	—	—	—	70	404	474
116,774	121,413	238,187	116,195	121,070	237,265	—	—	—	579	343	922
71,299	75,522	146,821	70,886	75,157	146,043	—	—	—	413	365	778
47,048	52,260	99,308	47,262	52,445	99,707	214	185	399	—	—	—
77,428	84,760	162,188	77,316	84,688	162,004	—	—	—	112	72	184
63,125	68,473	131,598	63,354	68,582	131,936	229	109	338	—	—	—
54,513	58,026	112,539	54,690	58,130	112,820	177	104	281	—	—	—
29,045	29,460	58,505	29,152	29,602	58,754	107	142	249	—	—	—
39,010	40,429	79,439	39,033	40,402	79,435	23	—	23	—	27	27
32,693	34,196	66,889	32,666	34,217	66,883	—	21	21	27	—	27
1,814,529	1,921,616	3,736,145	1,813,109	1,921,131	3,734,240	—	—	—	1,420	485	1,905
1,628,886	1,707,182	3,336,068	1,625,932	1,703,520	3,329,452	—	—	—	2,954	3,662	6,616
139,029	159,726	298,755	140,326	161,674	302,000	1,297	1,948	3,245	—	—	—

**Specifikation af folkmängd, vigde par, födde och döde år 1858,
i hvar och en af Rikets städer efter alfabetisk ordning.**

Städer.	Folk- mängd vid 1857 års slut.	Under år 1858					Folk- mängd vid 1858 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Alingsås	1,441	12	55	9	64	40	1,499	34	—
Arboga	2,624	18	76	13	89	84	2,749	120	—
Askersund	1,146	12	45	6	51	11	1,180	—	6
Borgholm	719	5	26	4	30	16	684	—	49
Borås	2,809	16	73	25	98	64	2,835	—	8
Calmar	7,797	58	205	25	230	176	7,918	67	—
Carlshamn	5,267	34	122	17	139	134	5,365	93	—
Carlskrona	14,811	124	364	57	421	368	14,909	45	—
Carlstad	4,221	44	119	43	162	151	4,321	89	—
Christianstad	5,178	98	136	46	182	102	5,236	—	22
Christinehamn	2,075	25	76	20	96	46	2,093	—	32
Cimbrishamn	1,388	8	35	8	43	24	1,410	3	—
Ekesjö	1,915	26	44	12	56	66	1,904	—	1
Engelholm	1,544	7	39	16	55	25	1,531	—	43
Enköping	1,474	13	35	7	42	46	1,490	20	—
Eskilstuna	4,263	34	126	29	155	145	4,288	15	—
Falkenberg	1,021	9	29	3	32	15	1,051	13	—
Falköping	921	7	31	1	32	21	990	58	—
Falsterbo	316	1	6	1	7	7	316	—	—
Falun	4,610	33	107	32	139	125	4,714	90	—
Gefle	10,643	111	308	70	378	281	10,768	28	—
Grenna	1,010	14	35	5	40	33	1,053	36	—
Göteborg	30,993	328	892	258	1,150	976	32,173	1,066	—
Halmstad	3,281	47	97	12	109	79	3,378	67	—
Haparanda	623	7	30	2	32	22	673	40	—
Hedemora	1,094	10	24	8	32	19	1,105	—	2
Helsingborg	4,805	57	132	28	160	69	4,945	49	—
Hernösand	3,069	27	68	21	89	82	3,090	14	—
Hjo	950	7	33	7	40	20	970	—	—
Hudiksvall	2,476	16	70	12	82	62	2,524	28	—
Jönköping	6,939	67	184	39	223	181	7,126	145	—
Kongelf	920	8	28	4	32	37	913	—	2
Kongsbacka	552	3	14	2	16	9	570	11	—
Köping	1,606	11	36	15	51	56	1,658	57	—

Städer.	Folk- mängd vid 1857 års slut.	Under år 1858					Folk- mängd vid 1858 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Laholm.....	1,098	11	26	2	28	26	1,112	12	—
Landskrona	5,112	42	171	23	194	116	5,307	117	—
Lidköping.....	3,304	25	102	13	115	66	3,306	—	47
Lindesberg	1,043	9	33	7	40	26	1,014	—	43
Linköping.....	5,759	36	126	47	173	148	5,802	18	—
Luleå	1,484	14	46	1	47	29	1,484	—	18
Lund	7,623	78	233	37	270	187	7,813	107	—
Malmköping.....	342	1	14	1	15	14	368	25	—
Malmö	16,970	136	567	82	649	364	17,485	230	—
Mariefred	622	11	11	4	15	14	643	20	—
Mariestad	2,222	25	57	15	72	79	2,228	13	—
Marstrand	955	7	31	4	35	24	982	16	—
Nora.....	1,063	10	31	3	34	18	1,065	—	14
Norrköping	18,946	181	545	146	691	482	18,947	—	208
Norrtelje	1,052	17	25	4	29	29	1,105	53	—
Nyköping	4,410	42	129	33	162	131	4,405	—	36
Oscarshamn	2,333	18	86	4	90	97	2,234	—	92
Philipstad.....	1,521	16	39	14	53	27	1,532	—	15
Piteå.....	1,540	14	51	6	57	40	1,523	—	34
Sala	3,265	19	85	19	104	104	3,252	—	13
Sigtuna.....	441	13	12	3	15	12	459	15	—
Skanör	787	6	24	2	26	8	808	3	—
Skara	2,150	21	69	8	77	43	2,160	—	24
Skellefteå	274	2	8	—	8	4	290	12	—
Skeninge	1,451	18	41	11	52	27	1,470	—	6
Sköfde	1,243	10	28	17	45	27	1,251	—	10
Stockholm	101,502	1,009	2,312	1,612	3,924	4,104	102,788	1,466	—
Strengnäs	1,493	11	30	8	38	44	1,504	17	—
Strömstad.....	1,565	15	31	7	38	26	1,620	43	—
Sundsvall	4,046	51	124	17	141	103	4,152	68	—
Säter	485	5	13	3	16	12	498	9	—
Söderhamn	2,444	34	84	11	95	51	2,575	87	—
Söderköping.....	1,322	16	43	8	51	67	1,367	61	—
Södertelje.....	1,462	12	45	8	53	47	1,587	119	—
Sölvesborg	1,530	14	48	4	52	40	1,541	—	1
Thorshälla	757	7	25	5	30	26	780	19	—
Trosa	444	8	12	3	15	27	443	11	—

Städer.	Folk- mängd vid 1857 års slut.	Under år 1858					Folk- mängd vid 1858 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde.			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Uddevalla	4 010	32	117	18	135	95	4,144	94	—
Ulricehamu	1,373	8	29	9	38	17	1,397	3	—
Umeå	1,743	10	57	7	64	31	1,763	—	13
Upsala	8,069	71	190	73	263	222	8,473	363	—
Wadstena	2,327	17	54	22	76	63	2,383	43	—
Warberg.....	2,433	16	49	5	54	61	2,444	18	—
Waxholm	993	9	36	2	38	38	990	—	3
Wenersborg	3,412	36	117	28	145	80	3,518	41	—
Westervik	5,232	36	130	20	150	160	5,230	8	—
Westerås.....	4,177	40	79	43	122	162	4,146	9	—
Wexiö.....	3,060	21	73	30	103	78	3,047	—	38
Wimmerby	1,581	8	40	5	45	35	1,588	—	3
Wisby.....	5,127	41	145	25	170	97	5,279	79	—
Ystad	5,136	34	140	28	168	87	5,201	—	16
Åmål	1,634	15	39	7	46	29	1,672	21	—
Örebro	6,267	49	202	66	268	135	6,478	78	—
Öregrund	644	5	15	—	15	10	634	—	15
Östersund	1,422	22	39	5	44	21	1,503	58	—
Östhammar.....	573	4	24	—	24	9	569	—	19
Summa	397,714	3,735	10,632	3,442	14,074	11,711	404,788	4,711	—

Molitor.

3.

Om folkräkningen i Stockholm vid utgången af året 1860.

När, i följd af Kongl. Maj:ts den 3 Februari 1748 gifna stadfästelse åt Rikets Ständers Sekreta Utskotts underd. förslag af den 12 December 1747, Sveriges befolkningsstatistik, genom vårt s. k. tabellverk, fick sin bestämda tillvaro och form, antogs att källan för alla dithörande uppgifter skulle utan något undantag utgöras af de s. k. *kyrkoböckerna*, eller de anteckningar, som enligt kyrkolagens föreskrift af Presterskapet skola föras öfver vigda, födda, döda, in- och utflyttade samt alla församlingen tillhörande personer. Emellertid befinnas redan från tabellverkets början uppgifterna om hufvudstadens folkmängd vara grundade icke på s. k. husförhörlängder, förda af Presterskapet, såsom i hela riket i öfrigt, utan på *mantalslängdernas* innehåll. Detta förhållande har utan tvifvel haft sin grund deruti, att Öfver-Ståthållaren, som då för tiden, lika med öfrige Landshöfdingar, hade åliggandet att utarbete länstabellerna, mött svårigheter att från Presterskapet erhålla tillförlitliga folkmängdsuppgifter, och derföre begagnat den källa, som låg honom närmast. Antagligt är ock, att redan vid ifrågavarande tid omflyttningarne inom hufvudstadens befolkning varit så talrika, och försummelserna att behörigt anmäla dem hos Presterskapet förekommit så ofta, att de kyrkliga folkmängdslängderna derstädes på goda grunder ansetts sakna den fullständighet och tillförlitlighet, som man hoppats finna i mantalslängderna.

Från en sådan början har nu stadgat sig och hitintills fortgått det bruk, att från hvarje kyrkoherde eller föreståndare för församling inom Stockholm väl *ärligen* afgifvits en tabellarisk uppgift öfver de inom församlingen under loppet af kalenderåret vigde, födde och döde, men att uppgifterna om hufvudstadens folkmängd *hvar femte år* lemnats icke från Presterskapet utan från Magistraten, på grund af mantalslängdernas innehåll.

Då folkmängdsuppgifterna från riket i öfrigt afse förhållandet vid kalenderårets *utgång*, eller på årets sista dag, så har deremot Stockholms stad hänfört sig till en tiderymd af *omkring 7 veckor*, under hvilken mantalsskrifningen pågår.

När man med skäl kan antaga, att en del af den rörliga befolkningen i hufvudstaden icke saknat tillfälle att undandraga

sig antecknande vid mantalsskrifningen, så kunna de folkmängdsuppgifter, som på ofvannämnde sätt erhållits för Stockholm, ej heller tillerkännas högre värde, än såsom uttryck af folkmängdens minimum derstädes. En annan svårighet har ock mött, när den sålunda för Stockholm uppgifna folkmängden skolat sammanräknas med rikets folkmängd i öfrigt. Uti denna senare upptages nemligen i reglen hvar och en inom den församling, der han på årets sista dag befinner vara i husförhörlängden qvarstående. Men intet hinder möter, att en person mantals-skrifves i Stockholm och i dess folkmängd inräknas, fastän han ej uttagit utflyttningsbevis från den församling, han lemnat. Härigenom gifves anledning till dubbelräkning i rikets folkmängd.

För öfrige rikets församlingar lemnas ock uppgifter om antalet in- och utflyttade personer, men någon sådan uppgift har aldrig för hufvudstaden erhållits.

Den störande inflytelsen af en sådan ofullständighet och olika method i folkmängdsberäkningen har ingalunda undfallit f. d. Tabell-Kommissionens uppmärksamhet. I många af dess underdåniga berättelser förekomma hänvisningar på olägenheterna deraf.

Att dödligheten i Stockholm skulle vara ojemförligt större än i de flesta andra stora städer är ett antagande, som onekligen haft fullt stöd af de siffror, som vårt tabellverk hittills framlagt, men allt för ofta har man i denna fråga förbisett de uttalade reservationerna mot tillförlitligheten af den för Stockholm uppgifna folkmängden, som legat till grund för beräkning af dödlighetsförhållandet *).

Då nu, i sammanhang med frågan om det Statistiska embetsverkets inrättande, jemväl väcktes den om åtskillige behöfliga förändringar uti sättet att meddela uppgifterna till rikets befolkningsstatistik, måste naturligtvis aflägsnandet af ofvan an-

*) Uti en afhandling i Kongl. Vet. Akad. Handl. för 1766 «Om mortaliteten i Sverige» yttrar Wargentin om den genom Magistratens försorg upprättade folkmängdstabellen för Stockholm bland annat: »emedan ingen kontroll derpå kan hållas och arbetet verkligen är tröttsamt, så är troligt, att denna tabell för Stockholm ej är utan fel, samt att den grufveliga mortalitet, som här dessa åren varit, torde endels härröra deraf, att ej alle lefvande så noga, som de årligen döde, blifvit angifne. Om en pålitlig man i hvarje kvarter i staden anmodades att göra uppteckningen på alla uti dess kvarter boende, och quartersmännen tillsades, att alla på en gång göra den efter gifvet formulär, skulle förmodligen den säkraste förteckning erhållas med mindre kostnad och omgång.» Omisskänneligen ligger häruti redan den tanke, som först i vår tid utbildats till ordnade folkräkningar.

tydde missförhållanden, hvad Stockholm angår, ådraga sig särskild uppmärksamhet. Vid riksdagen 1856—1858, då förslaget till dessa förändringar af Preste-Ståndet pröfvades och hufvudsakligen godkändes med antagande af kyrkoböckerna såsom den säkraste källan för befolkningsstatistiken, gjorde Ståndet jemväl den underd. hemställan, att, till vinnande af fullständig likformighet i uppgifterna från alla rikets församlingar, *inga undantag* hädanefter måtte för den ena eller andra medgifvas. Sedermera meddelades dock af Stockholms stads Konsistorium sådana upplysningar rörande de förhandvarande svårigheterna vid tillförlitliga husförhörslängders uppläggande och underhållande inom hufvudstadens större församlingar, att Kongl. Maj:t fann ett undantag för hufvudstaden, i hvad angår sättet för folkmängdsberäkningen, tills vidare af omständigheterna påkalladt. Men liktidigt med den Nåd. kungörelsen af den 4 November 1859, hvarigenom nya föreskrifter meddelades för uppgifterna till vissa grenar af rikets officiella Statistik, anbefalldes Öfver-Ståthållaren att, efter samråd med Chefen för Statistiska Central-Byrån och vederbörandes hörande, afgifva underd. förslag till ernående af tillförlitlig kunskap om hufvudstadens folkmängd vid utgången af året 1860, jemte denna folkmängds fördelning i de särskilda köns- och åldersklasser m. m., hvarom upplysning för öfrigt erfordras i och för redogörelsen angående folkmängden i riket.

Med hufvudsakligt gillande af det förslag, som på grund af denna Nåd. befallning afgafs, anbefallde Kongl. Maj:t under den 20 Oktober 1860, att hufvudstadens folkmängd vid nämnde års utgång skulle utrönas medelst en s. k. *census* eller *folkräkning*, utförd under ledning af Chefen för Statistiska Central-Byrån. Angående sättet för denna folkräknings utförande täcktes Kongl. Maj:t jemväl hufvudsakligen bestämma, att, sedan hufvudstaden blifvit indelad i ett lämpligt antal räknedistrikter, skulle upprättas:

1) s. k. *distriktslistor*, upptagande kvartersvis egendomarnes N:r, egares eller förvaltares namn, samt kolumner för anteckning af utdeladt och återlemnadt antal af de 2 följande slagen af listor;

2) s. k. *egendomslistor*, upptagande för hvarje egendom namnen å egare eller förvaltare, så väl som å alla de personer, hvilka omedelbart af honom förhyra egendomens boningslägenheter;

3) s. k. *hushållslistor*, uti hvilka hvar och en, som af hus-egare eller hans ombud förhyr boningsrum, äfvensom egaren

eller ombudet sjelf, om han bebor huset, i särskilda kolumner och med fortlöpande inskrifningsnummer skulle uppgifva samtliga i de af honom hyrda eller begagnade lägenheter natten emellan den 31 December 1860 och 1 Januari 1861 boende personer med utsättande af hvarje persons namn, innehafvande eller förut innehafdt embete eller yrke, stånd (i fall personen är adelsman eller prest), nationalitet (om personen ej är Svensk undersåte), lyten (svagsint, blind eller döfstum), födelseår, födelseort (blott staden, eller om personen är född på landet, länet), civilstånd (ogift, gift, enkling, enka, fränskiljd), kyrkoskrifningsort (församlingens namn), hvarförutan å samma lista borde uppgifvas: om personen haft naturliga eller skyddskoppor; namn å det läroverk, som af barn och ungdom begagnas; om någon till Stockholms samhälle hörande å listan upptagen person vid tidpunkten för folkräkningen var frånvarande, äfvensom de i hufvudstaden icke bosatte personer, som vid samma tidpunkt vistades i den ifrågavarande lägenheten. De särskilda hushållen eller matlagen skulle med å listorna dragne streck från hvarandra afskiljas.

Vidare föreskrefs af Kongl. Maj:t: att Mantals-kommisarierna skulle, i den mån mantalsskrifningen under November och första hälften af December månader fortgick, tillhandahålla Statistiska Central-Byrån mantalsuppgifterna till ledning för upprättandet af distrikts- och egendomslistorne; att listornas utdelning och insamlande skulle under tillsyn af Poliskommisarierna verkställas af dertill genom Öfver-Ståthållaren beordradt antal Poliskonstaplar; att egendomsegare eller förvaltare skulle efter emottagande af egendomslistorna å dem utföra de rättelser, hvilka kunde påkallas af förändringar, som timat efter mantalsskrifningen, inom egendomen fördela blanketterna till hushållslistor, återinsamla dessa efter skedd ifyllning, rätta i ögonen fallande fel, samt hålla dem tillhanda för att afhemtas genom Poliskonstaplarne.

I afseende å Statens, Stadens och Allmänna inrättningsars bebodde egendomar stadgades, att listornas utdelning och insamling skulle besörjas af respektive myndigheter, som med dessa egendomar hade befattning.

För underlåtenhet att anskaffa och meddela de föreskrifna uppgifterna fastställdes af Kongl. Maj:t ett vite af 5 R:dr, hvilket dock ej i något enda fall behöft tillämpas. Genom allmän kungörelse af den 17 December s. å. delgaf Öfver-Ståthållaren hufvudstadens innevånare hvad Kongl. Maj:t sålunda anbefallt.

Jemlikt dessa och öfriga Nåd. föreskrifter indelades hufvudstaden, enligt förslag af Poliskommissarierna, i 86 särskilda räknedistrikter. I mån af mantalsskrifningens fortgång gjordes af dertill utsedde Extra-ordinarier från Statistiska Byrån hemma hos Mantalskommissarierna de utdrag ur mantalsuppgifterne, som voro nödige för distrikts- och egendomslistornas upprättande samt afräknandet af erforderligt antal hushållslistor m. m., och fortgick detta arbete så raskt, att inom några få dagar efter mantalsskrifningens slut, eller den 22 December, alla listorna voro färdiga att dels afsändas till vederbörande myndigheter (160 egendoms- och 1,220 hushållslistor), dels afhentas af Poliskommissarierna till utdelning (3,368 egendoms- och 24,400 hushållslistor), så att denna utdelning redan i god tid före årets utgång var fulländad.

Oaktadt hvarje hushållslista enligt Kongl. Maj:ts Nåd. föreskrift var försedd med regler och upplysningar, jemte exempel för ifyllandet, tillhandahölls dock den 2 Januari d. å. och nästföljande dagar hela dagarne igenom, dem som sådant kunde behöfva, kostnadsfritt skrifningsbiträde ej blott af dertill beordrad Polispersonal å hvart och ett af de 9 Polisdistriktskontoren, utan ock i 10 på spridda ställen inom staden belägna, dertill benäget upplåtne, folkskolelokaler, hvarest jemte en af skolans lärare nödigt antal Extra-ordinarier från Statistiska Byrån biträdde, så länge behovet det påkallade.

Åt Statistiska Byråns 3 ordinarie tjenstemän var jemväl uppdrag gifvet att hvar för ett visst område utöfva tillsyn och ledning ej blott i afseende på utdragen ur mantalslängderna, listornas afräknande och expedierande från embetsverket, utan ock vid folkskolorna under den tid dessa starkare anlätades, så att biträdenas antal måtte blifva lämpadt efter det tillfälliga behovet m. m.

I det hela visade sig dock, att, fastän dessa anordningar till biträde talrikt och med tacksamhet begagnades, särdeles under de 2 första dagarna, behovet af dem ej var så trängande, som mången föreställt sig. I afseende på vissa uppgifters tillförlitlighet förtjenar ock anföras, att flertalet af dem, som läto utskrifva sina listor å de för biträde anvisade ställen, medförde prestbetyg.

Den 7 Januari började räknelistornas insamlande, men då afsedt var, att de af vederbörande emottagare skulle granskas och ordnas före aflemnandet till Statistiska Byrån, åtgick något öfver en vecka, innan de alla dit återkommit.

Med föredömet af de detaljerade underrättelser om sättet för utförandet af Census, hvilka bruka meddelas af andra Statistiska embetsverk, har jag så mycket hellre trott mig böra inrymma ofvanstående upplysningar, som här är fråga om den *första* likartade förrättning i Sverige, och hufvudstadens innevånare dervid gått till mötes med en beredvillighet, ordning och fullständighet i uppgifterna, som ingenstädes torde hafva åt det första försöket gifvit lika stor framgång.

I sammanhang härmed torde ej heller med tystnad böra förbigås, att den första hushållslista, som till embetsverket inkom redan den 2 Januari, var Hans Maj:t Konungens Egenhändigt ifyllda.

En folkräkning kan verkställas antingen med syfte att erhålla uppgift om *alla* personer, som vid en viss tidpunkt på en ort vistas, vare sig der bosatte eller ej, eller ock afse endast uppgift om de bosattes antal, med förbigående af dem, som blott för tillfället vistats å orten.

De å orten bosatte upptagas ock vanligen i vissa längder, som årligen upprättas eller revideras. I Sverige hafva vi för detta ändamål dubbla längder, nemligen både husförhørs- och mantalslängder. Då nu af ofvan anförde skäl en tillförlitlig folkräkning i Stockholm vid utgången af året 1860 ej ansetts kunna grundas på någotdera slaget af dessa längder, måste den alltså, på sätt vanligast tillgår utrikes, omfatta *alla*, som vid tillfället i hufvudstaden vistades, här bosatte och Svenske undersåter, eller icke. Denna *verkliga, faktiska*, konsumerande befolkning är ock onekligen i flera hänseenden högst vigtig att känna. Men då det öfriga rikets folkmängd vid samma tid är beräknad efter husförhörslängderna, som otvifvelaktigt upptaga en mängd personer, hvilka, ehuru kortare eller längre tid i Stockholm boende, dock kvarstå i andra församlingars husförhörslängder, så följer häraf oundgängligt, att, när fråga blifver om sammanräknande af hela rikets folkmängd, dubbelberäkning af de personer, som nu kunna vara uppgifne både från Stockholm och från andra delar af riket, så vidt ske kan, måste undvikas. Detta torde rättast tillgå på det sätt, att de personer, som befinnas kvarstående i andra församlingars husförhörslängder, ehuru de vid folkräkningen i Stockholm uppgifvits, dock hänföras till sin rätta kyrkoskrifningsort. De här vistande främmande maktens undersåter, hvilka vid folkräkningen i Stockholm uppgifvit sig, kunna naturligtvis ej heller räknas till Sveriges innevånare.

I de hela riket omfattande underdåniga berättelser om folkmängden m. m., hvilka framdeles komma att afgifvas, kan sålunda den faktiska befolkning, som utrönts i Stockholm vid utgången af året 1860, ej komma att framträda med hela sitt belopp, utan måste vidkännas några afdrag för utländningar och resande, så väl som för de dubbelskrifne, så vidt dessa kunnat återfinnas. Deremot erbjuder denna tidskrift en god utväg att ensamt i hvad som rör Stockholm framlägga flera redogörelser och öfversigter öfver folkräkningens resultat, med bibehållande af det faktiska, räknade, folkmängdsbeloppet.

Jag börjar detta med

A) Stockholms faktiska folkmängd den 31 Dec. 1860, kvartersvis, inom hvarje territorialförsamlings område.

I ett underd. Memorial af den 7 sistl. Februari, hvilket i flera tidningar blifvit offentliggjordt, har det summariska resultatet af folkräkningen redan blifvit uppgifvet, dock med det tillägg, att åtskilliga då ännu väntade upplysningar torde vid ytterligare granskning komma att medföra några smärre ändringar. Dessa upplysningar hafva ock sedermera ingått, med afsedd verkan att gifva ökad tillförlitlighet åt efterföljande tabelluppgifter.

Kolumnerna 5—7 i tabellerna uppgifva hela den räknade folkmängdens belopp.

Då de här bosatte och kyrkoskrifne personer, som å folkräkningsdagen tillfälligtvis voro frånvarande, skulle hafva helt och hållit försvunnit ur rikets folkmängd, derest de ej nu upptagits, är kol. 8 egnad åt deras antal, och ingå der bland andra de landspermitterade af Garnisonen.

Enligt de förut angifne grunderna för folkräkningen i Stockholm inrymmer kol. 9 alla dem, som uppgifvit sig här vistas endast såsom *resande*, och hvilka alla utgöras dels af utländningar, som ej äro Svenske undersåter, dels af sådane Svenske undersåter, hvilka antagits med säkerhet komma att räknas såsom tillhörande andra orters befolkning.

Af de i kol. 10 upptagne kommer deremot otvifvelaktigt blott en del att återfinnas i de utdrag ur husförhörslängderna för hela riket i öfrigt, hvilka skola ligga till grund för folkmängdsberäkningen. En annan säkert vida större del, som i dessa utdrag ej kan återfinnas, måste kvarstå såsom Stockholms

innevånare, och detta med så mycket mera skäl, som en mängd bland dem äro härstädes mantalsskrifne.

Vid framläggandet af en redogörelse för folkmängden *quartersvis* borde ej lemnas ur sigte, att den, såsom ledning för omdömet om befolkningens olika täthet i olika stadsdelar, skulle kunna blifva bland annat en utgångspunkt för de ordnade iakttagelser öfver sanitära förhållanden, hvartill den fullständiga Statistiken öfver dödsorsakerna i städerna i öfrigt bereder vederbörande Sundhetsnämnder och Läkare ett hittills saknad tillfälle. Att för dylikt ändamål, under den massa af göromål, hvarmed Statistiska Central-Byrån är öfverhopad, företaga särskilda undersökningar, som dessutom ligga utom detta embetsverks föremål, kunde ej ifrågakomma. Det gällde alltså att begagna det material, som möjligen kunde finnas tillgängligt.

I detta hänseende har Herr Stads-Ingenjören Wallström ej blott benäget meddelat af honom för några år sedan utarbetade, på tomteböckerna grundade, uppgifter om kvarterens areal, utan jemväl med stor tidsuppofring tillhandagått med upplysningar rörande de förändringar, som sedan dess timat, äfvensom i afseende på antalet egendomar.

De i kol. 2 meddelade uppgifterna om arealen äro sålunda med tomteböckerna fullt öfverensstämmande, sedan arealen för de, efter tiden för dessa böckers upprättande till gator och öppna platser utlagde, tomter blifvit frånräknad.

Kol. 3 redogör för antalet *obebodda* tomtnummer, vare sig jemväl *obebyggda* eller endast med magasinier eller andra obebodda byggnader försedda. Ut i denna kol. ingå likväl ej sådana tomtnummer, hvilka, churu icke bebodda, dock kunna sägas vara i samma bruk som en annan bebodd och sålunda med denna senare nummer bilda, hvad man i allmänhet kallar, en egendom, såsom förhållandet t. ex. är med vissa af trädgårdar, stallar eller dylikt upptagna tomtnummer.

Uppgifterna i kol. 4, antalet *bebodda* egendomar, kunde icke grundas på tomtnummer, enär »bebodd tomtnummer» väl är ett i administrativt hänseende giltigt begrepp, men icke ett efter hvardagligt språk fattligt, framför allt då sammanbyggande på och styckning af tomtnummer äro så vanliga. Adressnummerne skulle visserligen med mera skäl kunnat läggas till grund för beräkningen af antalet bebodda egendomar i Stockholm, men mången gång äro de uppenbarligen en allt för osäker mätare härför, och skulle i synnerhet oskäligt öka egendomarnes antal. Vid den brist på för ifrågavarande beräkning fullt egnade materialer,

som sålunda förefinnes, återstod endast att iakttaga en kombinerad beräkning, för hvilken följande källor begagnats: de på grund af mantalslängderna i och för folkräkningen uppgjorda distriktslistorna, tomteböckerna, Stockholms adresskalender, Stadsingenjörens designationsböcker och tomtkartor, andra i stadsingenjörsarkivet befintliga handlingar, samt speciel lokalkänedom, der tiden medgifvit inhemtande af sådan.

Jag är alltså skyldig att erkänna, det dessa 2 kol. stundom torde komma att framställa tal, för hvilka andra skäl ej kunna gifvas, än det, att säkrare upplysning ej för tillfället varit tillgänglig.

Kol. 11, som uppgifver qvoten af tomtens areal, dividerad med antalet på densamma boende personer, eller det antal kvadratalnar af hela tomtytan, som i medeltal faller på hvarje i egendomen boende person, utgör sålunda onekligen *en* faktor för bedömandet af befolkningens täthet.

Flera faktorer måste naturligtvis tagas i beräkning för ett fullständigt motiveradt omdöme, såsom husens höjd, gårdsrummens storlek, omgifvande öppna platser och gator m. m., men, som redan är antydt, hafva undersökningar i detta hänseende för närvarande ej kunnat ifrågakomma.

I kol. 12 är slutligen tillagdt summariska folkmängdsbeloppet efter mantalslängderna, benäget meddeladt af Hrr Mantals-Kommissarier. I hvad här ofvan blifvit anfördt ligger redan förklaringen till skiljaktigheten från folkräkningens resultat. Dessutom torde böra erinras, att många mantalsskrifvas i annat kvarter än det, hvarest de äro boende.

Uti ofvan åberopade underd. Memorial af den 7 Febr. är anfördt, att vid den första sammanräkningen af hushållslistorna, hvarmed afsågs att så skyndsamt som möjligt kunna meddela ett summariskt resultat af folkräkningen, särskild uppmärksamhet jemväl egnades åt aflägsnandet af de fel, som kunde uppstå derigenom, att på sjukhusen befintlige personer jemväl blifvit inom familjernas upptagne m. fl. dylika förhållanden. En annan anledning till personers dubbelräkning, hvilken vid första öfverlaget blott sällan bemärktes, har sedermera, då räknelistorna flera gånger åter blifvit genomgångna för indelning efter kyrkskrifningsorter, hushåll m. m., måst ådraga sig uppmärksamhet, den nemligen, att personer, som aflemnat särskilda hushållslistor, derjemte blifvit upptagne på hus- eller hyresvärdens listor. Hela antalet af dessa nu rättade dubbelräkningar öfverstiger dock ej 90 personer, som dessutom till stor del ersatts af andra, från hvilka hushållslistorne först senare inkommit.

Berg.

a) S:t Nicolai Församling.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Kvarterets Namn.	Kvarterets Areal i kvadrat- alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namn- gifne särskilde personer						Antal gvarthudar i me- delat på livat person.	Folkmanngi omfett man- talingsderna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af man- köm.	af qvin- köm.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men vid folk- räkningen främlingar.	här bosatte, utan såsom främlingar, likt viktare.	här boende, men ej här kyrskoterna.		
Kongl. Slottet	75,860	—	1	27	108	135	1	—	3	561·9	134
Achilles ¹⁾	2,850	—	1	32	38	70	—	1	2	40·7	69
Æolus ²⁾	4,769	—	3	26	49	75	1	—	2	63·6	68
Æsculapius	2,121	—	3	31	30	61	1	4	3	34·8	57
Aglaurus ³⁾	1,625	—	1	10	12	22	—	—	—	73·9	24
Ajax	1,590	—	6	53	80	133	—	1	—	12·0	131
Alcmene	1,030	1	3	20	27	47	—	1	1	21·9	46
Andromeda	6,352	—	12	201	235	436	7	23	—	14·6	413
Apollo	3,665	—	5	45	62	107	—	2	1	34·3	101
Argus ⁴⁾	7,698	—	6	69	84	153	2	8	—	50·3	157
Atlas	4,906	—	8	113	155	268	—	3	2	18·3	257
Atomeua ⁵⁾	4,723	—	1	17	34	51	—	4	1	92·6	54
Aurora	4,181	—	2	51	54	105	1	6	7	39·8	92
Bacchus	4,226	2	4	64	76	140	2	—	1	30·2	149
Bootes	5,298	1	10	127	149	276	2	7	10	19·2	258
Cadmus	2,227	—	2	24	37	61	1	—	—	36·5	60
Callisto ⁶⁾	1,483	—	3	33	41	74	4	1	2	20·0	77
Caron ⁷⁾	3,907	—	2	49	66	115	—	1	7	34·0	123
Cassiopea ⁸⁾	8,769	—	13	249	270	519	3	5	2	16·9	511
Castor	3,152	—	8	73	94	167	1	4	3	18·9	166
Cephalus	2,857	—	7	77	75	152	2	8	2	18·8	129
Cepheus ⁹⁾	13,435	—	19	238	309	547	3	9	9	24·6	430
Cerberus	4,677	—	4	51	66	117	—	2	9	40·0	105
Ceres	7,181	—	13	173	217	390	3	7	—	18·4	382
Cupido ¹⁰⁾	2,949	1	3	72	57	129	—	1	3	22·9	119
Cybele	8,757	—	11	85	124	209	5	5	2	41·9	201
Cygnus	1,038	—	3	64	52	116	3	—	—	8·9	119

¹⁾ Det s. k. Räntmästarehuset. ²⁾ Innefattande jemväl Riks-Arkivets hus. ³⁾ Brandförsäkrings-Kontorets hus vid Mynttorget. ⁴⁾ Innefattande, bland andra, stadens Packhus. ⁵⁾ S. k. Bergstrahlska huset. ⁶⁾ Innefattande, bland andra, Sjömanshuset. ⁷⁾ Schinkel-Cederlundskas huset vid Kornhamn. ⁸⁾ Innefattande, bland andra, Nicolai folkskola vid Skärgårdsgatan. ⁹⁾ Innefattande, bland andra, Sundhets-Kollegii hus. ¹⁰⁾ Innefattande, bland andra, Judiska Synagogan.

St Nicolai Församling. Forts.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvartorerts Namn.	Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadrater i me- deltal på hvar person.	Folkmängd enligt man- talskängderna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af mankö- n.	af qvin- kö- n.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkoaktiva.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfä- ligt vistande.	här bosatte, men vid folk- räkningen frånvarande.		
Dædalus	4,217	—	3	45	79	124	3	2	1	34'0	123
Deucalion	5,071	—	9	110	121	231	2	3	3	22'0	236
Diana	3,649	—	3	27	48	75	1	—	9	48'7	64
Echo	1,162	—	2	10	27	37	—	—	—	31'4	35
Erysichthon	2,245	—	7	104	94	198	—	3	22	11'3	180
Europa ¹⁾	15,728	—	10	170	213	383	4	1	7	41'1	347
Eurydice	1,038	—	4	40	52	92	—	5	2	11'3	91
Galathea	981	—	4	49	44	93	—	—	—	10'5	96
Ganymedes	1,163	—	3	41	43	84	1	—	—	13'8	82
Glaucus	5,842	1	6	65	128	193	6	3	1	30'3	187
Hercules ²⁾	18,915	—	1	14	7	21	—	—	—	900'7	18
Hippomenes	3,850	—	8	79	121	200	5	3	—	19'25	193
Jason	2,208	—	1	6	15	21	—	8	—	105'1	12
Icarus	6,148	2	4	93	91	184	2	3	8	33'4	178
Iphigenia	1,729	—	7	61	67	128	1	21	1	13'5	102
Iris	3,953	—	12	91	135	226	2	4	5	17'5	222
Juno ³⁾	10,604	2	9	94	111	205	3	2	3	51'7	204
Latona	4,735	—	11	112	157	269	2	1	2	17'6	250
Luna	3,424	1	5	43	64	107	2	—	7	32'0	106
Lycaon	2,727	—	8	111	109	220	2	5	10	12'4	204
Mars ⁴⁾	18,805	—	3	115	50	165	1	—	20	114'0	165
Marsyas	3,906	3	6	62	96	158	4	5	4	24'7	144
Medea	626	2	1	10	15	25	—	—	—	25'0	24
Medusa	3,777	—	5	44	88	132	4	1	—	28'6	137
Memnon ⁵⁾	4,948	—	2	24	47	71	1	—	2	69'7	54
Mercurius	7,774	—	9	97	138	235	6	6	1	33'1	227
Midas	5,064	—	2	25	40	65	1	4	1	77'9	61
Milon ⁶⁾	6,910	—	9	60	89	149	2	2	3	46'4	144

¹⁾ Innefattande, bland andra, Öfver-Ståthållarchuset, Finska kyrkan och f. d. Indebetouska huset vid Slottsbacken. ²⁾ Riddarhuset. ³⁾ Innefattande, bland andra, Tyska församlingens Kyrkoherdeboställe vid Svartmangatan. ⁴⁾ Rådhuset, Poliskammaren och Stadens Cellfångelse. ⁵⁾ Innefattande jemväl Krigs-Kollegii hus. ⁶⁾ Innefattande, bland andra, Arméens Pensionskassas hus vid Munkbron.

S:t Nicolai Församling. Forts.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadratar i medelt på hvar person.	Folkning enligt man-talslängderna.
		obebodda tomt-er och byggnader.	bebodda egen-domar.	af manhön.	af gylkön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkskrifne.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfä-ligt vistande.	här bosatte, men vid folk-räkningen frånvarande.		
Minotaurus ¹⁾	2,643	—	7	58	66	124	2	8	3	21·3	98
Morpheus	3,462	—	8	99	107	206	—	—	3	16·8	202
Munkbrovägen ²⁾	495	—	1	1	1	2	—	—	—	247·5	2
Narcissus	2,659	—	3	28	50	78	4	2	—	34·1	83
Neptunus mindre ³⁾	2,769	—	5	28	48	76	—	—	—	36·4	76
Neptunus större ⁴⁾	3,714	—	9	66	89	155	—	6	3	24·0	198
Nessus	2,906	—	7	87	84	171	1	8	4	17·0	156
Orpheus	2,892	—	5	39	62	101	5	10	2	28·6	74
Palamedes	3,506	—	3	39	55	94	—	5	1	37·3	98
Pan	2,724	—	1	9	17	26	1	—	—	104·8	28
Pandora	1,887	—	3	34	45	79	1	2	1	23·9	85
Parcas	810	—	1	25	31	56	—	—	4	14·5	55
Pegasus	7,388	—	8	106	189	295	4	1	4	25·0	287
Penelope ⁵⁾	2,589	—	1	7	13	20	—	—	—	129·45	21
Perseus	8,830	1	13	274	297	571	4	8	5	15·5	525
Phaëton	3,722	—	8	152	133	285	3	10	2	13·1	269
Phoebus	5,044	2	4	57	73	130	2	3	1	38·8	129
Plato ⁶⁾	2,764	—	1	2	3	5	—	—	—	552·8	5
Pollux	3,103	2	9	96	117	213	1	4	1	14·6	211
Pomona mindre	693	—	2	10	23	33	—	—	—	21·0	31
Pomona större	883	—	2	30	17	47	—	—	—	18·8	49
Proserpina ⁷⁾	3,902	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pygmalion ⁸⁾	2,080	—	4	37	46	83	—	2	—	25·1	89
Pyramus	6,290	—	8	63	81	144	1	3	2	43·7	146
Pyreneus ⁹⁾	2,027	—	4	28	28	56	1	7	—	36·2	52
Python	2,054	—	6	58	91	149	2	3	—	13·8	141
Riddarholmen ¹⁰⁾	102,736	1	14	110	184	294	1	6	17	349·4	284

¹⁾ Innefattande, bland andra, S:t Nicolai Kyrkoherdeboställe vid Storkyrkobrinken. ²⁾ Våghuset vid Munkbron. ³⁾ Bland andra, Gamla Banken och f. d. Oxenstjernska huset. ⁴⁾ Bland andra, Skandia-bolagets hus vid Mynttorget. ⁵⁾ Kongl. Posthuset. ⁶⁾ Riks-Bankens större hus vid Jerntorget. ⁷⁾ Nya eller mindre Bankohuset vid Österlånggatan. ⁸⁾ Bland andra, Finska församlingens Kyrkoherdeboställe vid Köpmangatan. ⁹⁾ Bland andra, Franska Reformerta kyrkans hus. ¹⁰⁾ Innefattande, jemte några enskilda egendomar å Riddarholmen och Strömsborg, Rikets Ständers hus, Gymnasium, f. d. Fatburshuset,

S:t Nicolai Församling. Forts.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.					Antal qvadratalnar i unde-ladt på hver person.	Folkmængd enligt man-talningerna.	
		olobodda tomter och byggnader.	olobodda egen-domar.	af mankh.	af qvinkh.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkoaktive.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfr-ligt visande.	här bosatte, men vid folk-räkningen frövarande.		
Rådstugan ¹⁾	4,923	—	1	5	15	20	—	1	—	246'15	23
Skeppsbyggnan ²⁾	1,846	—	1	2	4	6	—	—	—	307'7	5
Thisbe ³⁾	5,774	—	4	36	59	95	2	3	6	60'8	86
Tritonia	5,620	—	7	91	98	189	1	6	9	29'7	167
Trivia	3,806	—	5	60	89	149	3	1	—	25'5	157
Typhon	14,677	—	18	182	269	451	5	8	15	32'5	415
Ulysses	3,163	—	6	71	59	130	2	5	3	24'3	118
Venus	2,750	—	1	18	19	37	—	2	—	74'3	37
Vulcanus ⁴⁾	5,158	—	1	23	36	59	—	—	—	87'4	59
Summa	574,814	23,489	5,907	7,488	13,395	143	299	270	429	12,779	

Kongl. Sjöförvaltningens hus, Kammar-Rätten, Svea Hofrätt m. fl., f. d. Sundhets-Kollegii hus, Assistan-
sens hus, Frimurareordens hus, Kommerce-Kollegii hus med Kongl. Fatburen, Riksgälds-Kontoret och
s. k. Geijerska huset.

¹⁾ Börsen. ²⁾ Våghuset vid Skeppsbron. ³⁾ Bland andra, Jern-Kontorets och Allmänna Brand-
försäkringsverkets hus vid Stora Nygatan. ⁴⁾ Kongl. Kanslihuset.

Anmärkingar.

Enligt hvad ofvanstående tabell gifver vid handen, är arealen störst i qvarteren:

Riddarholmen med	102,736	kvadratalnar.
Kongl. Slottet med	75,860	"
Hercules (Riddarhuset) med	18,915	"
Mars (Rådhus, Cellfångelse m. m.) med	18,805	"
Europa (Öfver-Ståthållarehuset, Finska kyrkan m. m.) med	15,728	"
Typhon med	14,677	"
Cepheus med	13,435	"

De till arealen minsta qvarteren inom denna församling äro åter, jemte qvarteret Munkbrovägen,

Medea med	626	kvadratalnar.
Pomona mindre med	693	"
Parcas med	810	"

Största folkmängden är räknad inom följande qvarter:

Perseus med	571	invånare.
Cepheus med	547	"
Cassiopea med	519	"
Typhon med	451	"
Andromeda med	436	"

Bland de särskilda hus och egendomar, hvaraf qvarteren bestå, äro, med undantag för Cellfängel-
set, folkrikast:

Kongl. Slottet med	135	invånare.
Schinkel-Cederlundska huset vid Kornhamn (qvarteret Caron).....	115	"

N:ris 4, 6, 8 vid Köpmangatan.....	113 invånare.
N:o 13 Baggensgatan	103 "
N:o 4 Skeppar Carls gränd	102 "

I förhållande till arealen visar sig folkmängden tätast i kvarteren

Cygnus, der på hvarje person belöper sig endast	8·9	kvadratalnar af kvarterets tomtyta;
Galathea, " " " " " "	10·5	" " " "
Erysichthon, { " " " " " "	11·3	" " " "
Eurydice, }		
Ajax, " " " " " "	12·0	" " " "

Glesast åter visar sig folkmängden, med afseende på arealens storlek, i kvarteren

Hercules (Riddarhuset), der på hvarje person komma	900·7	kvadratalnar af kvarterets tomtyta;
Kongl. Slottet, " " " " " "	561·9	" " " "
Pluto (Gamla Bankohuset vid Jern-		
torget)	552·8	" " " "
Riddarholmen, " " " " " "	349·4	" " " "
Skeppsbyggn (Våghuset vid		
Skeppsbron)	307·7	" " " "

I medeltal för hela S:t Nicolai församling utgör antalet kvadratalnar af tomtytorne på hvar person: 42·9.

b) S:t Claræ Församling.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10.					11. Antal qvadrater i me- delst på hvar person.	12. Folkmängd enligt man- talskängderna.	
		Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.							
		obebodda tomt- er och byggnader.	bebodda egen- domar.	af mänskön.	af qvinnskon.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosade, men ej här kyrkoaktiva.	ej här bosade, utan såsom resande tillfä- ligt vistande.	här bosade, men vid folk- rikningen frånvarande.		
Adam och Eva.....	20,419	—	10	141	171	312	—	5	9	65·4	304
Appeln.....	23,970	—	8	192	264	456	4	5	18	52·6	418
Beridarebanan ¹⁾	19,805	—	3	26	43	69	1	5	—	287·0	66
Björn.....	15,949	—	5	130	152	282	4	11	6	56·6	254
Blåman.....	32,003	1	12	333	455	788	10	22	40	40·6	751
Braxen.....	15,866	—	5	107	121	228	4	1	15	69·6	205
Brunkhalsen.....	11,209	—	4	115	140	255	—	9	6	44·0	229
Brunkhufvudet ²⁾	10,026	—	4	137	112	249	—	4	4	40·3	245
Bryggaren ³⁾	21,067	—	7	175	239	414	3	3	5	50·9	397
Dufvan ⁴⁾	8,516	—	5	47	102	149	2	14	12	57·2	130
Elefanten.....	15,845	—	7	152	194	346	6	15	16	45·8	313
Frigga.....	16,635	—	7	142	210	352	5	31	5	47·3	310
Fyrfotan mindre.....	12,574	—	2	92	74	166	2	3	1	75·7	167
Fyrfotan större.....	7,145	1	4	65	96	161	3	1	9	44·4	156
Fyrkanten.....	10,582	2	7	90	106	196	7	1	5	54·0	189
Fyrmörsaren ⁵⁾	21,031	—	3	124	223	347	4	19	26	60·6	306
Gripen.....	24,095	—	10	188	254	442	4	9	32	54·5	397
Gropen.....	29,712	—	12	309	405	714	8	23	34	41·6	643
Gäddan ⁶⁾	11,618	—	2	48	47	95	1	1	5	122·3	85
Gösen.....	54,228	4	6	123	135	258	1	2	3	210·2	249
Hägern mindre.....	10,524	—	3	54	78	132	4	3	2	79·7	128
Hägern större.....	19,392	—	10	100	148	248	2	12	8	78·2	225
Hästhufvudet.....	23,000	3	4	73	95	168	—	1	2	136·9	163
Jernplåten.....	19,187	—	10	210	284	494	—	24	33	38·8	424
Johannis större ⁷⁾	11,749	—	8	86	147	233	—	5	7	50·4	218
Kajan ⁸⁾	11,617	—	4	79	109	188	4	—	2	61·8	184
Klockstället ⁹⁾	3,755	—	3	38	74	112	2	1	—	33·5	111

¹⁾ Innefattande, bland annat, Landtbruks-Akademien hus och Nya Elementarskolan. ²⁾ Bland annat innefattande Frimurare-Barnhuset. ³⁾ Afven innefattande stadens norra Gästgivaregård. ⁴⁾ Bland annat innefattande Claræ församlings Pastors-, Komministers- och Kantors-boställen. ⁵⁾ Innefattande, bland andra, Gymnastiska Central-Institutet samt Brunkebergs hotel. ⁶⁾ Innefattande, bland andra, en del af Gas-bolagets tomt. ⁷⁾ Läkare-Sällskapets hus, m. fl. ⁸⁾ Bland andra innefattande det s. k. Kirsteinska huset. ⁹⁾ Bland andra innefattande Claræ Elementarläroverk, Kyrkovaktareboställe m. m.

S:t Claræ Församling. Forts.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						11. Antal kvadratalnar i me- del på hvar person.	12. Folkningd enligt man- talsboken.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af markön.	af grykkön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkoaktiva.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfälligt vistande.	här bosatte, men vid folk- räkningen frånvarande.	här boende, men ej här kyrkoaktiva.	
Lagerbärsträdet.....	159,345	2	13	201	205	406	5	3	24	392·5	390
Lammet.....	28,553	1	13	261	302	563	6	13	6	50·7	545
Lappen.....	22,914	—	2	62	122	184	1	5	6	124·5	171
Lastagen ¹⁾	239	—	1	4	2	6	—	1	—	39·8	5
Lejonet ²⁾	13,588	—	4	74	93	167	1	—	2	81·4	155
Loen.....	14,287	—	10	154	241	395	5	27	6	36·2	347
Norrbro ³⁾	17,609	—	6	147	138	285	2	2	5	61·8	273
Orgelpipan.....	6,645	—	3	42	68	110	—	7	3	60·4	112
Oxhufvudet.....	9,599	—	5	132	134	266	6	3	16	36·1	247
Oxögat.....	7,643	1	7	98	109	207	3	—	4	36·9	194
Pilen ⁴⁾	45,288	—	10	220	244	464	15	7	11	97·6	420
Putten ⁵⁾	25,111	2	9	223	298	521	5	7	65	48·2	470
Repslagaren.....	10,071	—	4	67	107	174	6	2	2	57·9	168
Riddaren.....	50,762	1	14	239	316	555	12	13	14	91·5	510
Rosenbad ⁶⁾	13,594	—	4	87	170	257	—	16	41	52·9	202
Röda bodarne ⁷⁾	4,093	—	1	48	54	102	1	3	8	40·1	88
Sjöhästen ⁸⁾	9,505	—	1	38	23	61	1	—	—	155·8	61
Sjörån ⁹⁾	6,341	—	1	23	177	200	—	—	—	31·7	208
Skansen ¹⁰⁾	28,606	—	10	304	400	704	6	23	18	40·6	660
Skotten.....	21,017	—	3	100	140	240	1	3	5	87·6	233
Sköldpaddan.....	5,959	—	3	38	61	99	1	4	3	60·2	87
Snäcken.....	10,969	1	1	51	30	81	—	1	—	135·4	75
Sporren ¹¹⁾	14,984	—	9	150	218	368	2	8	11	40·7	358
Svalan.....	9,918	—	5	111	165	276	2	10	13	35·9	240
Svan.....	34,307	—	13	251	348	599	4	7	44	57·3	521
Svärdfisken.....	14,456	—	5	156	157	313	8	5	8	46·2	279
Tigern.....	9,933	—	6	90	156	246	1	3	5	40·4	245
Tranhufvudet.....	6,276	—	3	41	48	89	—	1	—	70·5	85

¹⁾ Stadens Hamnfogdeboställe. ²⁾ Innefattande, bland andra, Arf-furstens Palats. ³⁾ Innefattande Stallmästare-bostället, f. d. Oldenburgska huset samt Enke-Drottning Josefinas å Helgeandsholmen belägna egendomar. ⁴⁾ Bland annat innefattande Claræ församlings Folkskola. ⁵⁾ Bland annat innefattande Bethlehemskyrkan. ⁶⁾ Bondeska huset, m. fl. ⁷⁾ S. k. Kejserska huset. ⁸⁾ Enke-Drottning Josefinas Stall. ⁹⁾ Tillhörande Claræ Fattighus. ¹⁰⁾ Innefattande, bland annat, Stockholms Läns Landskansli. ¹¹⁾ Innefattande, bland annat, Teknologiska Institutets nuvarande lokal.

S:t Claræ Församling. Forts.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.					Antal qvadratalnar i me- deltal på hvar person.	Folkmängd enligt man- talsräkningen.	
		obebodda konter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af män- skl.	af qvinnl.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							der här bosatte, utän såsom	der här bosatte, utän såsom			der här bosatte, utän såsom
Uggleborg	21,118	—	7	157	225	382	1	8	3	55·3	359
Ugglehufvudet ¹⁾	12,481	—	3	27	34	61	—	—	7	204·6	63
Uggeskans ²⁾	23,797	—	2	47	80	127	3	—	21	187·4	104
Uppvaktaren	28,084	—	8	225	305	530	6	9	25	53·0	510
Uttern ³⁾	5,869	—	1	21	29	50	2	—	—	117·4	46
Wahrenberg	11,343	—	6	86	172	258	6	3	19	44·0	230
Winkelhaken ⁴⁾	17,753	—	7	140	208	348	1	30	10	51·0	304
Summa	1,203,576	19,365	7,491	10,057	17,548	194	454	710	68·7	16,232	

¹⁾ Innefattande, bland annat, en del af Gasbolagets tomter. ²⁾ Innefattande, bland annat, s. k. Kir- steinska trädgården. ³⁾ K. Akademien för de fria Konsterna. ⁴⁾ Bland andra innefattande våghuset å Hötorget.

Anmärkingar.

Inom ifrågavarande församling är således, enligt ofvanstående tabell, arealen störst i qvarteren:

Lagerbärstrådet med	159,345	kvadratalnar.
Gösen med	54,228	»
Riddaren med	50,762	»
Pilen (Claræ folkskola m. m.) med	45,288	»
Svan med	34,307	»
Blåman med	32,003	»
Gropen med	29,712	»

Minsta arealen förefinnes åter inom qvarteren:

Lastagen (Hamnfogdeboställe) med	239	kvadratalnar.
Klockstället (Claræ Elementarläroverk m. m.) med	3,755	»
Röda bodarne (s. k. Keijzerska huset) med	4,093	»

Folkrikaste qvarteren äro:

Blåman, som har en folkmängd af	788	personer.
Gropen, » » » »	714	»
Skansen, » » » »	704	»
Svan, » » » »	599	»
Lammet, » » » »	563	»
Riddaren, » » » »	555	»
Uppvaktaren, » » » »	530	»

Bland qvarterets särskilda hus och egendommar hafva 28 mer än 100 innevånare, och kommer, bland sådana egendommar, största folkmängden på:

N:o 21 Beridarebangatan med	234	innevånare.
N:r 14, 16 Claræ Norra Kyrkogata, med	219	»
Claræ Fattighus, med	200	»
N:o 10 Bryggaregatan, med	183	»
N:o 3 Malmiskilnadsgatan, med	176	»
N:o 67 Drottninggatan, med	161	»
N:o 66 Clara Bergsgatan, med	161	»

Tätast i förhållande till arealen visar sig folkmängden i:

Qvarteret Sjöran, der af qvarterets tomtyta belöpa sig	31·7	kvadratalnar på hvarje person.
» Klockstället, » » » »	33·5	» » » »
» Svalan, » » » »	35·9	» » » »

Glesaste folkmängden åter, i förhållande till arealens storlek, förefinnes i:

Qvarteret Lagerbärsträdet, der på hvarje person belöpa sig.....	392·5	kvadratalnar af qvarterets tomtyta.
» Beridarebanan, » » » » »	287·0	» » » »
» Gösen, » » » » »	210·2	» » » »
» Ugglehufvudet, » » » » »	204·6	» » » »

Medeltalet kvadratalnar af tomtytan på hvarje person utgör för hela församlingen: 68·7.

c) S:t Jakobs och Johannis församlingar med Skepps- och Kastellholmarne.

1) S:t Jakobs Församling.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10.						11. Antal qvadratalnar i medeltal på hvar person.	12. Folkninged enligt man-talsningarna.	
		Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.								
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen-domar.	af mankon.	af qvinkon.	Summa.	Deraf uppgifne såsom					
							främsvinnl.	här bosatta, men vid folk-räkningen	ej här bosatta, utan såsom främsvinnl. tillfälligt vistande.			här boende, men ej här kyrkoskrifne.
Blasieholmen ¹⁾	155,624	2	17	299	472	771	11	47	47	201'8	695	
Bocken.....	31,930	—	16	211	326	537	7	7	15	59'5	510	
Gräfflingen	18,564	—	9	123	202	325	4	6	29	57'1	286	
Hammaren	20,411	—	8	246	278	524	10	17	33	39'0	470	
Hästen ²⁾	34,808	—	13	177	387	564	10	7	27	61'7	522	
Hästskon.....	18,044	—	6	121	171	292	2	5	40	61'8	238	
Jakob mindre.....	6,867	—	9	103	170	273	1	21	2	25'2	235	
Jakob större ³⁾	21,564	2	15	162	249	411	18	6	10	52'5	402	
Jericho.....	31,238	—	16	265	302	567	5	9	10	55'1	571	
Kongl. Trädgården ⁴⁾	9,012	2	3	32	42	74	—	1	16	121'8	58	
Kåkenhusen.....	31,803	—	14	188	271	459	5	6	22	69'1	423	
Norrmalm.....	7,204	1	1	40	87	127	3	3	32	56'7	102	
Norrström ⁵⁾	12,049	—	2	38	48	86	2	2	2	140'1	105	
Näckström ⁶⁾	52,913	1	9	143	241	384	6	6	12	137'8	356	
Oxen större.....	33,080	—	13	294	389	683	8	18	45	48'4	608	
Polacken.....	24,490	2	10	164	157	321	2	9	12	76'3	311	
Pumpstocken.....	16,083	2	5	145	136	281	2	5	5	57'2	271	
Qvasten.....	13,345	—	6	85	149	234	3	8	7	57'0	220	
Skären.....	13,862	—	6	171	224	395	3	6	6	35'1	373	
Sparfven.....	27,997	1	9	130	125	255	—	1	14	109'8	246	
Spektern ⁷⁾	28,841	—	9	120	166	286	1	46	19	100'8	240	
Språkmästaren	8,567	3	1	10	18	28	—	—	—	306'0	27	
Stormhatten	15,649	—	13	169	240	409	5	8	10	38'3	387	

¹⁾ Innefattande, bland annat, Utrikes Stats-Ministerns boställe, det f. n. af Kongl. Norska Statsråds-afdelningen begagnade hus, National-Museum, jemte det s. k. Sillhofvet, Enkedrottning Desiderias f. d. Hofstall samt Adelsvårdska och Persiska husen. ²⁾ Innefattande, bland andra, Borgerskapets Enkhus. ³⁾ Bland annat innefattande Jakobs församlings Kyrkoherde- och Komministers-boställe. ⁴⁾ Innefattande, bland annat, Kongl. General-Landtmäteri-Kontoret. ⁵⁾ Kongl. Theatern, samt å Helgeandsholmen Basar-byggnaden och H. M. Konungens Hofstall. ⁶⁾ Innefattande, bland annat, Evangeliska Brödrasamfundets hus, Mindre Theatern och Grefvinnan S. Horns Stiftelse. ⁷⁾ Innefattande, bland andra, Grefliga de Geerska husen vid Stora Trädgårdsgatan.

Glesaste folkmängden åter i förhållande till arealen förefinnes i kvarteren:

Språkmästaren, der af hela tomtytan på hvarje person belöpa sig 306'0 kvadratalnar.

Blasieholmen, " " " " " " " " " " 201'8 "

Norrström, " " " " " " " " " " 140'1 "

Näckström, " " " " " " " " " " 137'8 "

Medeltalet kvadratalnar på hvarje person utgör af hela församlingens tomtyta 69'1 kv.-alnar.

2) S:t Johannis Församling.

1. Kvarterets Namn.	2. Kvarterets Areal i kvadratalnar.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10.						11. Antal kvadratalnar i medeltal på hvar person.	12. Folkmängd enligt mantalslängderna.		
		Antal		Summa å hushållslistorne namngifna särskilde personer.									
		bebodda tomtor och byggnader.	bebodda egen- domar.	af man- könen.	af qvin- könen.	Summa.	Deraf uppgifne såsom						
							här bosatta, men ej här kyrskörlörne.	ej här bosatta, utan såsom frivardstull- ligt visande.	här bosatta, men vid folk- räkningen frivardstull- ligt visande.			här bosatta, men ej här kyrskörlörne.	här bosatta, men ej här kyrskörlörne.
Apothekaren ¹⁾	83,396	—	13	288	154	442	1	1	2	188'7	442		
Drottninghuset ²⁾	9,867	—	3	21	124	145	—	—	—	68'0	146		
Hägerberget	78,667	5	25	356	375	731	3	5	28	107'6	674		
Italien mindre	2,876	—	1	24	21	45	—	—	6	63'9	45		
Italien större	9,766	—	11	111	116	227	—	4	1	43'0	213		
Johannis mindre ³⁾	15,383	—	5	59	243	302	—	—	1	50'9	322		
Killingen ⁴⁾	91,849	—	2	19	27	46	—	—	3	1,996'7	37		
Kråkhvilan ⁵⁾	536,169	—	5	34	45	79	—	—	2	6,786'9	77		
Oxryggen ⁶⁾	2,105	—	2	9	5	14	—	—	—	150'4	14		
Roslagen	47,150	—	1	8	8	16	—	—	1	2,946'9	16		
Ruddammen ⁷⁾	822,513	—	4	90	100	190	—	1	5	4,329'0	166		
Snickaren	30,769	—	2	7	6	13	—	—	—	2,366'8	14		
Surbrunn	83,712	—	3	70	83	153	1	2	2	547'1	149		
Såpsjudaren	15,013	—	8	77	71	148	4	—	2	101'4	143		
Torkan	18,279	1	12	262	325	587	6	13	11	31'1	546		
Trehörningen	70,710	—	3	37	42	79	—	2	2	895'1	81		
Vintervägen	28,935	—	5	24	38	62	—	—	—	466'7	62		
Vintervägen större	13,281	—	5	39	77	116	—	—	11	114'5	112		
Väderqvarn ⁸⁾	21,839	1	12	184	243	427	5	4	8	51'1	409		
Vätan	15,149	2	11	95	154	249	2	2	—	60'8	254		
Nedra Vätan	7,765	—	8	83	104	187	2	—	9	41'5	178		
Österbotten	29,503	1	15	147	217	364	1	1	5	81'1	362		
Summa	2,034,686	10	156	2,044	2,578	4,622	25	35	99	440'2	4,462		

¹⁾ Innefattande, bland annat, den s. k. Militärförsörjningsinrättningen. ²⁾ Innefattande, bland annat, det s. k. Drottninghuset. ³⁾ Innefattande, bland annat, Jakobs och Johannis församlingars Fattigförsörjningshus och Norra Frivilliga Arbetshuset. ⁴⁾ En större del af detta kvarter räknas till Adolf Fredriks församling. ⁵⁾ Innefattande, bland annat, den Kongl. Maj:t och Kronan tillhöriga egendomen Bellevue. ⁶⁾ Blott en mindre del af detta kvarter tillhör denna församling, större delen är deremot belägen i Adolf Fredriks församling. ⁷⁾ Äfven innefattande Roslagstullhus, Albano, Stora Ingemarshof m. fl. ⁸⁾ Innefattande, bland annat, Jakobs och Johannis församlingars skolor samt Johannis församlingens Komministersboställe.

Anmärkningar.

Inom Johannis församling är således, enligt förestående tabell, arealen störst i kvarteren:

Ruddammen med	822,513	kvadratalnar.
Kråkhvilen "	536,169	"
den hithörande delen af Killingen med	91,849	"

Minsta arealen förefinnes åter inom

den hithörande delen af kvarteret Oxryggen	2,105	kvadratalnar.
qvarteret Italien mindre med	2,876	"
" Nedra Vätan "	7,765	"

De folkrikaste kvarteren äro:

Hägerberget med	731	invånare.
Torkan "	587	"
Apothekaren "	442	"
Väderqvarn "	427	"

Bland särskilda egendomar inom denna församling hafva endast fem mer än 100 invånare, nemligen:

Jakobs och Johannis församlingars fattighus,	211	invånare.
Militärförsörjningsinrättningen,	174	"
N:o 15 David bagares gata,	167	"
N:o 28 Tullportsgatan,	108	"
N:r 22 och 24 David bagares gata,	108	"

Tätast i förhållande till arealen visar sig folkmängden i kvarteren:

Torkan, der på hvarje person belöpa sig 31'1 qv.-alnar af kvarterets tomtyta.	
Nedra Vätan, " " " " " 41'5 " " " "	
Italien större, " " " " " 43'0 " " " "	

Glesaste folkmängden åter i förhållande till arealen förefinnes i kvarteren:

Kråkhvilen (Bellevue), der på hvarje person belöpa sig 6,786'9 qv.-alnar.	
Ruddammen, " " " " " 4,329'0 " "	
Roslagen, " " " " " 2,946'9 " "	

Medeltalet kvadratalnar för hvarje person utgör af hela församlingens tomtyta 440'2 qv.-alnar.

3) Skepps- och Kastellholmarne.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Kvarterets Namn.	Kvarterets Areal i kvadrat-alnar.	Antal		Summa & hushållslisterne namngifne särskilde personer						Antal qvadratalnar i medeltal på hvar person.	Folkmängd enligt man-talslängerna.
		bebodda egen-domar.	obebodda tomter och byggnader.	af mankøn.	af qvinkøn.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkoskrifne.	ej här bosatte, utan såsom frående tillfärligt vistande.	här bosatte, men vid folk-räkningen försvunne.		
Skeppsholmen ¹⁾	480,513	—	11	624	210	834	11	12	267	—	} 650
Kastellholmen ¹⁾	76,586	—	5	65	34	99	—	—	21	—	
Summa	557,099	—	16	689	244	933	11	12	288	—	

¹⁾ Då arealuppgifterna öfver Skepps- och Kastellholmarna beträffa öarna i sin helhet, sålunda äfven derstädes befintliga vägar och öppna platser, kunna följaktligen de derpå grundade beräkningarne öfver befolkningens täthet icke jemföras med dem, som i kol. 11 blifvit lemnade öfver andra Hufvudstadens delar, hvarföre dylika med afseende på Skepps- och Kastellholmarna uppgjorda beräkningar här nedan särskildt meddelas:

	Antal qv.-alnar i medeltal på hvar person.
Skeppsholmen	576'2.
Kastellholmen	773'6.
Skepps- och Kastellholmarne tillsammans	1,934'4.

d) S:t Mariæ Magdalænæ Församling.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10.						11. Antal qvadrater i me- delst på hvar person.	12. Folkning enligt man- talshingerna.			
		Antal		Summa & hushållslistorne namngifne särskilde personer.										
		obebodda bonter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af mankön.	af qvin- kö- n.	Summa.	Deraf uppgifne såsom							
							här bosatte, men ej här kyrkokörarne.	ej här bosatte, utan såsom främlingar tillfä- ligt vistande.	här bosatte, men vid folk- räkningen främlingar.					
Bergsgrufvan mindre	50,697	2	15	160	152	312	—	3	10	162·5	284			
Bergsgrufvan större	66,580	—	20	174	172	346	2	2	10	192·4	326			
Bocken	9,414	—	5	107	118	225	—	4	7	41·8	208			
Bössan	12,217	2	5	18	35	53	—	1	1	230·5	52			
Draken	51,790	—	10	100	114	214	3	2	—	242·0	213			
Drakenberg	42,654	—	4	33	46	79	—	1	2	539·9	74			
Dykärret	97,396	1	5	40	46	86	—	1	4	1,132·5	78			
Dykärret mindre	24,044	—	2	115	91	206	—	9	7	116·7	193			
Dykärret större	62,365	—	4	44	65	109	3	3	6	572·2	107			
Fatebursbrunn	31,472	—	4	100	126	226	3	1	14	139·3	220			
Fatebursholmen	84,989	—	2	4	5	9	—	—	—	9,443·2	9			
Flygaren	8,659	1	4	56	69	125	1	3	4	69·3	123			
Fotangeln	4,217	3	2	15	12	27	—	—	—	156·2	26			
Gripen ¹⁾	27,313	—	3	41	52	93	—	1	1	293·7	89			
Gropen ²⁾	20,852	—	2	133	144	277	3	3	9	75·3	276			
Guldfjärden mindre	6,483	—	2	40	58	98	2	1	2	66·2	92			
Guldfjärden större	8,775	1	1	44	73	117	—	3	5	75·0	111			
Göta Ark	21,830	—	8	86	139	225	3	6	—	97·0	214			
Hagen	27,447	—	6	171	166	337	1	—	4	81·4	330			
Haren mindre	40,227	—	5	76	79	155	—	—	3	259·5	150			
Haren större	23,444	—	10	106	131	237	—	1	18	98·9	225			
Harhufvudet mindre	6,289	—	3	33	25	58	—	—	1	108·4	50			
Harhufvudet större	13,852	—	5	65	69	134	—	—	2	103·4	131			
Harögat	5,324	—	3	9	13	22	1	—	—	242·0	23			
Hornsbruk	308,234	—	2	13	14	27	2	—	2	11,416·1	25			
Höga Loftet	5,105	1	1	90	90	180	2	6	3	28·4	176			
Jupiter mindre	11,017	—	10	152	209	361	4	3	3	30·5	345			
Jupiter större	7,950	—	8	91	123	214	3	5	3	37·1	196			
Kanin mindre ³⁾	428,836	—	5	126	77	203	—	4	3	2,112·5	188			
Kanin minsta	39,245	—	6	117	103	220	1	—	2	178·4	214			

¹⁾ Innefattande, bland andra, församlingens folkskola.²⁾ Bland andra, södra gästgifvaregården.³⁾ Bland andra, Borgerskapets Gubbhus.

S:t Mariæ Magdalenas Församling. Forts.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	3. 4.		5. 6.		7.	8.	9.	10.	11.	12.
		Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.		Summa.	Deraf uppgifne såsom			Antal kvadratalnar i neddelat på hvar person.	Folkninged enligt man-talsbörderna.
		bebodda egen-domar.	obebodda tomter och byggnader.	af män- skön.	af qvin- skön.		här boende, men ej här kyrkskrifne.	ej här boende, utan såsom resande tillfä- lligt vistande.	här boende, men vid folk-räkningen förvarande.		
Kanin större	56,875	—	3	204	203	407	5	2	13	139·7	405
Katten mindre	3,649	—	3	14	26	40	—	—	—	91·2	41
Katten större	6,109	—	3	60	99	159	5	2	5	38·4	155
Kattfoten mindre	7,334	—	5	47	52	99	3	2	—	74·1	98
Kattfoten större	50,765	4	16	181	218	399	4	3	13	127·2	389
Katthufvudet	25,713	2	14	130	174	304	6	3	5	84·6	297
Kattrumpan	15,777	—	8	107	126	233	—	1	8	67·7	226
Kattryggen	18,318	—	10	126	155	281	3	2	6	65·2	286
Krukamakaren	1,410,790	—	5	86	172	258	4	9	5	5,468·2	248
Lappskon mindre	5,352	—	2	20	29	49	—	—	1	109·2	47
Lappskon större	10,677	—	3	92	91	183	2	3	15	58·3	156
Laxen	30,971	2	9	127	165	292	—	14	9	106·1	270
Lehusen	134,529	—	2	30	22	52	—	—	1	2,587·1	49
Långholmen ¹⁾	456,483	—	7	932	102	1,034	—	4	607	441·5	902
Långholmsbron	35,912	1	5	30	23	53	—	—	4	677·6	53
Marsvinet ²⁾	11,189	—	2	26	26	52	—	9	1	215·2	44
Mullvaden andra	72,707	—	5	81	58	139	—	12	4	523·1	127
Mullvaden första	48,779	—	6	66	92	158	2	2	2	308·7	156
Mullvaden yttersta	66,410	1	6	78	87	165	1	—	—	402·5	186
Mullvadsberget	56,663	—	7	83	84	167	3	1	7	339·3	163
Mälaren	8,687	—	1	8	10	18	—	—	—	482·6	16
Nederland mindre	26,449	—	12	132	172	304	2	6	12	87·0	296
Ormen mindre	15,469	—	8	137	178	315	2	3	12	49·1	311
Ormen större	32,060	—	7	109	133	242	1	5	2	132·5	241
Paris ³⁾	30,140	—	8	75	160	235	6	3	4	128·3	220
Rosendal mindre	44,925	—	4	142	157	299	2	3	7	150·3	287
Rosendal större ⁴⁾	45,342	—	6	63	100	163	1	1	2	278·2	161
Saturnus	18,570	—	9	160	223	383	6	14	3	48·5	365
Schönborg	13,027	—	1	119	149	268	6	2	8	48·6	240

¹⁾ Innefattande, bland andra, Södra Korrektions-inrättningen, Stockholms stads Södra Kronohäkte, Tullhus m. m. ²⁾ Bland andra, Wexelundervisnings-sällskapets Normalskola. ³⁾ Bland andra, Murbäcks uppfostrings-inrättning för fattiga flickor. ⁴⁾ Bland andra, Philipséenska skol-inrättningen.

S:t Mariæ Magdalænæ Församling. Forts.

1. Kvarterets Namn.	2. Kvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						11. Antal qvadratar i me- deltal på hvar person.	12. Folkvärdet enligt man- talskänderna.	
		Antal	obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af mankön.	af qvin- könn.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
								här bosade, men ej här, kyrkoskrifne.	ej här bosade, utan såsom resande tillfä- ligt vistande.			här bosade, men vid folk- rikningen förunderande.
Skinnarviken	5,276	2	1	36	31	67	—	1	—	78·7	64	
Skinnarviken mindre	10,498	—	1	6	9	15	—	—	—	1,273·7	15	
Skinnarviken större	8,607	—	1									
Skinnarviken yttersta	33,347	2	5	71	70	141	1	7	1	236·5	129	
Skinnarviksberget	16,496	—	9	87	71	158	—	1	6	104·4	161	
Skinnarviksberget mindre ..	26,821	4	3	55	54	109	2	1	—	246·1	102	
Skinnarviksberget större ...	5,840	—	3	28	24	52	—	—	—	112·3	52	
Småland	19,879	—	14	164	180	344	4	15	13	57·8	306	
Somens-qvarn mindre	10,876	—	5	24	31	55	—	—	1	197·7	53	
Somens-qvarn större	9,504	—	2	45	57	102	—	—	—	93·2	96	
S:t Maria ¹⁾	15,074	—	9	85	217	302	—	—	2	49·9	306	
Stören	20,421	—	8	76	102	178	4	2	5	114·7	178	
Suggan ²⁾	84,821	1	16	190	185	375	2	2	4	226·2	365	
Tanto mindre	152,707	3	1	7	4	11	—	1	—	13,882·5	10	
Tanto större	371,061	2	4	23	23	46	—	4	—	8,066·5	42	
Tobaksspinnaren	489,873	3	6	102	91	193	2	2	4	2,538·2	194	
Tobaksspinneriet ³⁾	299,251	1	2	135	107	242	1	4	9	1,236·6	243	
Tofflan	3,513	—	2	20	36	56	—	1	—	62·7	55	
Trappan	5,235	2	2	32	38	70	—	—	3	74·8	66	
Ufven mindre	32,004	—	4	28	44	72	—	—	—	444·5	70	
Ufven större ⁴⁾	50,417	—	9	155	171	326	1	6	24	154·7	315	
Ugglan mindre	3,887	—	4	38	67	105	1	—	—	37·0	103	
Ugglan större	5,744	—	6	71	90	161	3	3	3	35·7	156	
Wattuman	49,954	—	10	161	169	330	4	9	5	151·4	308	
Westergötland	34,872	—	9	127	132	259	2	4	15	134·6	237	
Wiggen	16,660	—	8	94	99	193	2	—	4	86·3	188	
Årsta ⁵⁾	193,053	—	1	42	51	93	2	1	2	2,075·8	89	
Öfvervikaren	19,475	—	18	188	265	453	11	14	9	43·0	418	
Östergötland	28,353	1	11	157	237	391	9	9	5	72·0	386	
Summa	6,331,907	42	513	8,071	8,557	16,628	149	256	997	380·8	15,890	

¹⁾ Bland andra, Mariæ församlings Kyrkoherde²⁾, Komministers- och Klockareboställen, Fattighuset samt Mariæ Elementarskola. ²⁾ Innefattande, jemte åtskilliga enskilda egendomar, Prins Carls uppfostringsanstalt för vanvårdade barn. ³⁾ Bland andra, Horns tullhus och Bergsunds fabriks. ⁴⁾ Bland andra, stadens Gåldstuga samt räddningsanstalten »Magdalenahemmet». ⁵⁾ Tanto sockerbruk.

Anmärkingar.

På sätt tabellen visar, är arealen störst i kvarteren:

Krukomakaren »Zinkens dam» m. fl. egendomar) med...	1,410,790	qv.-alnar.
Tobaksspinnaren med	489,873	»
Långholmen »	456,483	»
Kanin mindre »	428,836	»
Tanto större »	371,061	»
Hornsbruk »	308,234	»
Tobaksspinneriet »	299,251	»

De i afseende å arealen minsta kvarteren inom denna församling äro:

Tofflan med	3,513	kvadratalnar.
Katten mindre med.....	3,649	»
Ugglan mindre med.....	3,887	»

Största folkmängden är räknad inom följande kvarter:

Långholmen med	1,034	invånare.
Öfvervikaren »	453	»
Kanin större »	407	»
Kattfoten större »	399	»
Östergötland »	394	»
Saturnus »	383	»
Suggan »	375	»

Bland de särskilda hus och egendomar, hvaraf kvarteren bestå, äro, med undantag för Korrektions-inrättningen och Kronohäktet å Långholmen, följande de folkrikaste:

N:ris 74, 76 vid Besvärgsgatan	347	invånare.
N:o 16 vid Götgatan (Schönborgska huset)	268	»
N:o 64 vid Hornsgatan (Gästgifvaregården)	221	»
Bergsunds faktori.....	211	»

Dessutom finnas inom församlingen 17 egendomar med mer än 100 invånare i hvardera.

I förhållande till arealen visar sig folkmängden tätast i kvarteren:

Höga loftet, der på hvarje person belöpa sig endast	28'4	kvadratalnar af kvarterets tomtyta.
Jupiter mindre, » » » » »	30'5	» » » » »
Ugglan större, » » » » »	35'7	» » » » »
Ugglan mindre, » » » » »	37'0	» » » » »
Jupiter större, » » » » »	37'1	» » » » »

Deremot visar sig folkmängden, med afseende å arealen, glesast i kvarteren:

Tanto mindre, der på hvarje person komma	13,882'5	kvadratalnar af kvarterets tomtyta.
Hornsbruk, » » » » »	11,416'1	» » » » »
Fatebursholmen, » » » » »	9,443'2	» » » » »
Tanto större, » » » » »	8,066'5	» » » » »
Krukomakaren, » » » » »	5,468'2	» » » » »

I medeltal för hela Mariæ Magdalænæ församling utgör antalet kvadratalnar af tomtytorne på hvar person: 380'8.

e) S:t Catharinæ Församling med Danviks Hospital.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Kvarterets Namn.	Kvarterets Areal i kvadratalnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadratalnar i medeltal på hvar person.	Folk-mängd enligt man-talsräkningarna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen-domar.	af män-kön.	af kvin-dön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							försvunna.	här bosatta, men ej här kyrkoskrifne.	här bosatta, utan såsom resande tillfä-ligt vistande.		
Barnängen.....	79,593	—	2	22	31	53	—	—	3	1,501 ⁸	49
Barnängen mindre.....	82,527	9	36	171	194	365	8	5	1	226 ¹	358
Barnängen större.....	105,965	—	3	51	50	101	—	—	1	1,049 ²	95
Barnängsbacken.....	91,679	—	2	128	129	257	5	1	12	356 ⁷	223
Barnängsbacken mindre....	11,842	—	2	56	48	104	—	—	3	113 ⁹	57
Barnängsbacken större ¹⁾ ...	44,505	—	3	46	54	100	—	—	—	445 ¹	95
Beckbrännaren.....	95,155	—	7	129	138	267	5	1	4	356 ⁴	265
Beckbrännaren mindre.....	14,818	—	11	58	64	122	2	—	1	121 ⁵	115
Beckbrännaren större.....	22,579	1	3	49	70	119	—	5	—	189 ⁷	105
Beijers Trädgård ²⁾	157,648	—	13	108	136	244	4	4	3	646 ¹	250
Bonden mindre.....	15,231	—	8	141	166	307	6	4	7	49 ⁶	302
Bonden större.....	31,010	2	13	166	190	356	4	4	11	87 ¹	327
Bondesonen.....	19,467	—	10	71	88	159	5	—	—	122 ⁴	158
Bondesonen mindre.....	13,296	1	8	74	94	168	1	—	2	79 ¹	166
Bondesonen större.....	25,164	2	9	105	122	227	2	3	13	110 ⁹	199
Bondetorpet.....	17,269	4	3	33	31	64	2	—	—	269 ⁸	60
Bondetorpet mindre ³⁾	14,191	—	1	104	65	169	—	4	16	84 ⁰	211
Bondetorpet större ⁴⁾	18,796	—	3	62	30	92	—	4	6	204 ³	49
Bryggaren ⁵⁾	45,118	—	3	107	110	217	1	1	6	207 ⁹	207
Bunge.....	20,833	—	2	15	27	42	1	—	1	496 ⁰	38
Båtsman mindre.....	21,335	—	1	38	61	99	3	2	6	215 ⁵	88
Båtsman större.....	30,526	—	5	46	83	129	—	1	2	236 ⁶	131
Dagakarlen.....	30,094	—	5	44	51	95	—	2	1	316 ⁸	91
Danviken.....	50,266	—	3	30	37	67	—	—	7	750 ²	67
Danviks Hospital ⁶⁾	13,649	—	3	181	285	466	—	1	—	29 ³	449
Ersta ⁷⁾	181,215	—	9	62	74	136	3	—	7	1,332 ⁵	133
Fatebursholmen.....	53,417	—	3	45	52	97	1	—	1	550 ⁷	98
Fatebursholmen mindre....	592,645	2	9	56	48	104	—	—	4	5,698 ⁵	105

¹⁾ Egendomen N:o 1 i detta kvarter eges af Stockholms fattigvårds-samhälle och är inrättad till bostäder för arbetarefamiljer. ²⁾ Innefattande, bland andra egendomar, Fröken v. Engeströms fattighus för enkor af Katholska trosbekännelsen. ³⁾ Provisoriska sjukhuset. ⁴⁾ Bland andra, Fattigbaracken. ⁵⁾ Egendomen N:ris 1, 2, 3 i detta kvarter eges af Katholska församlingen. ⁶⁾ Innefattar, bland andra, Danviks tullhus äfvensom Danviks hospital och därhus. ⁷⁾ Bland andra, Stora varfvet.

S:t Catharinæ Församling. Forts.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						11. Antal qvadrathar i me- deltal på hvar person.	12. Folkmängd enligt man- talslistorna.	
		obebodda tomtar och byggnader.	bebodda egen- domar.	af mänkon.	af qvin- kon.	Summa.	Deraf uppgifne såsom					
							främlingar föhrstränd.	här bosatta, men vid folk- räkningen	här bosatta, men ej här kyrkoaktiva.			ej här bosatta, utan såsom resande, tillfäll- igt vistande.
Fatebursholmen större.....	97,151	—	4	65	87	152	1	—	4	639·2	144	
Fiskaren mindre ¹⁾	7,409	—	4	42	62	104	4	4	3	71·2	94	
Fiskaren större.....	33,744	8	12	141	206	347	7	4	1	97·2	339	
Forman.....	29,444	1	7	87	86	173	1	6	11	170·2	160	
Glasbruket mindre ²⁾	24,996	2	1	371	69	440	—	2	—	56·8	452	
Glasbruket nedra ³⁾	12,069	—	5	114	124	238	—	7	26	50·7	198	
Glasbruket större.....	10,442	—	2	63	73	136	3	—	8	76·8	124	
Glasbruket vestra.....	5,408	4	2	38	62	100	3	1	9	54·1	86	
Glasbruket öfra.....	11,050	—	10	87	95	182	4	—	12	60·7	167	
Glasbruket östra.....	17,873	1	9	233	246	479	11	8	37	37·3	434	
Grinsbruk ⁴⁾	891,239	5	9	107	117	224	—	2	15	3,978·7	220	
Gråberget.....	30,219	—	5	65	121	186	1	1	—	162·5	151	
Hammarbysjö.....	497,043	1	2	14	11	25	—	—	—	19,881·7	29	
Hatten.....	43,541	—	9	73	79	152	1	1	1	286·5	147	
Helgan mindre.....	23,227	2	2	21	8	29	—	—	3	800·9	28	
Helgan större.....	65,786	4	18	74	94	168	5	2	8	391·6	169	
Holländaren.....	104,002	—	2	6	10	16	—	—	1	6,500·1	16	
Häckelfjäll.....	25,044	—	18	267	368	635	20	8	12	39·4	598	
Häckelfjäll mindre ⁵⁾	7,664	1	4	80	93	173	—	—	1	44·3	171	
Häckelfjäll större.....	7,355	1	6	37	51	88	3	—	2	83·6	87	
Hästen ⁶⁾	30,741	—	5	120	68	188	1	2	10	163·5	178	
Höga Stigen mindre.....	2,109	—	3	46	63	109	5	—	4	19·3	105	
Höga Stigen större ⁷⁾	19,978	1	11	108	115	223	9	—	24	89·6	205	
Höken.....	29,538	—	13	168	145	313	1	1	10	94·4	310	
Jerngrafven nedra ⁸⁾	17,523	18	5	40	75	115	3	2	—	152·4	101	
Jerngrafven öfra ⁹⁾	16,366	14	2	8	16	21	—	—	1	681·9	20	
Justitia.....	122,499	1	65	454	539	993	46	4	26	123·4	929	

¹⁾ Innefattande, bland andra, Optiska Telegraf-inrättningen. ²⁾ Södra Allmänna Arbetshuset. ³⁾ Egen-
domen N:o 6 egges af Stockholms stad och bebos af »stadens drängar», m. fl. ⁴⁾ Innefattande,
bland andra egendomar, Skans-tullhus, skarprättarebostället samt en del af de till stadens vattenledning
hörande byggnader. ⁵⁾ Bland andra, Södra försörjningshuset. ⁶⁾ Egendomen N:o 5 egges af staden och
begagnas af uppfostringsinrättningen för vanartade barn. ⁷⁾ Innefattar, bland andra, Navigations-skolan.
⁸⁾ Bland annat, en del af Jernvägen äfvensom f. d. Bryggare-embetets pensions-kassas hus. ⁹⁾ Bland
annat, Corps de garde samt en del af Jernvägen.

S:t Catharinae Församling. Forts.

1. Kvarterets Namn.	2. Kvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10.					11. Antal qvadratalnar i me- deltal på hvar person.	12. Folkningd enligt man- talningderna.	
		Antal	Antal	Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.							
				af män- kon.	af qvin- kon.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här födda vid folk- räkningen frånvarande.	här bosatte, men ej här födda utan såsom resande tillfril- ligt vistande.			här bosatte, men ej här födda utan såsom resande tillfril- ligt vistande.
Kejsaren	33,459	—	14	92	164	256	3	6	5	130·7	245
Kilen	3,183	—	1	6	5	11	2	—	—	289·4	12
Kjeders	17,358	—	1	19	17	36	—	—	—	482·2	36
Kransen	51,059	—	3	19	19	38	—	—	1	1,343·7	49
Kyrkogården	8,411	1	3	12	20	32	—	—	2	262·8	29
Mäster Michael	25,275	—	9	128	164	292	11	3	7	86·6	273
Mäster Michael mindre	14,713	1	9	42	62	104	4	1	1	141·5	105
Mäster Michael större	4,957	—	6	42	59	101	1	1	6	49·1	93
Nederland ¹⁾	100,966	—	10	187	363	550	5	3	13	183·6	532
Nybygget	16,584	—	10	46	42	88	—	—	1	188·5	87
Ormen	8,459	—	6	104	138	242	12	2	3	35·0	220
Ormen mindre ²⁾	9,061	—	1	12	17	29	—	1	—	312·4	33
Ormen större	17,770	2	8	99	159	258	7	2	2	68·9	254
Oron ³⁾	15,153	—	5	56	143	199	5	—	1	76·1	191
Pahl	18,763	—	1	21	16	37	—	—	—	507·1	32
Pelarebacken mindre	19,720	—	8	80	119	199	9	2	7	99·1	189
Pelarebacken större	73,396	—	11	140	170	310	4	1	11	236·8	291
Rudan mindre	15,433	—	6	108	113	221	3	1	4	69·8	208
Rudan större	22,810	—	1	18	8	26	—	—	3	877·3	26
Sandbacken mindre	30,752	—	1	87	87	174	5	—	5	176·7	168
Sandbacken större ⁴⁾	13,310	—	3	44	54	98	1	—	2	135·8	102
Schultz	20,932	—	13	24	29	53	—	—	—	394·9	55
Soldaten	14,630	—	6	86	84	170	1	—	4	86·1	175
Stadsgården ⁵⁾	13,146	3	1	22	42	64	—	7	—	205·4	61
Stadsträdgården	477,528	—	3	92	108	200	3	3	—	2,387·6	183
S:t Catharina mindre	2,004	—	1	6	13	19	—	—	—	105·5	18
S:t Catharina större	6,259	—	3	67	95	162	1	2	3	38·6	158
Stenbodarne mindre	23,764	4	1	9	29	38	1	2	—	625·4	39
Stenbodarne större	41,107	4	3	10	14	24	1	—	—	1,712·8	19
Sturen mindre ⁶⁾	15,994	—	5	35	49	84	—	1	1	190·4	79

¹⁾ Innefattande, bland andra egendomar, Catharinæ församlings fattighus. ²⁾ Södra theaterhuset.
³⁾ Bland andra, Fabriksfattighuset. ⁴⁾ Bland andra, Catharinæ församlings folk- och slöjdskolor. ⁵⁾ Stads-
huset samt hamnfogdeboställe. ⁶⁾ Bland andra, Catharinæ församlings Kyrkoherde- och Komministers-boställen.

S:t Catharinæ Församling. Forts.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						11. Antal gvestralnar i medeltal på hvar person.	12. Folkvärd enligt man-talsängderna.	
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen-domar.	af man-kön.	af qvinn-kön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom					
							här boande, men ej här kyrkskrifne.	ej här boande, utan såsom reande tillfä-ligt vistande.	här boande, men vid folk-räkningen försvunna.			här boande, men ej här kyrkskrifne.
Sturen minsta ¹⁾	10,408	—	1	177	12	189	6	—	—	55·1	185	
Sturen större ²⁾	16,430	—	6	48	75	123	1	3	2	133·6	115	
Tegelslagaren.....	15,191	—	5	54	87	141	—	1	—	107·7	125	
Tegelviken mindre.....	81,847	—	4	34	49	83	3	—	21	986·1	63	
Tegelviken större.....	30,929	—	3	29	43	72	1	—	6	429·6	75	
Timmerman.....	30,260	1	13	116	134	250	—	—	13	121·0	247	
Tjurberget.....	25,475	—	2	17	15	32	—	—	—	796·1	33	
Tjurberget mindre.....	85,241	1	9	66	75	141	1	—	2	604·5	144	
Tjurberget större.....	71,421	1	13	239	238	477	10	3	19	149·7	466	
Tjärhofvet mindre.....	20,418	9	12	32	58	90	—	1	—	226·9	88	
Tjärhofvet större.....	50,936	3	29	137	143	280	1	2	6	181·9	270	
Tranbodarne.....	9,975	2	5	102	129	231	14	1	6	43·2	217	
Trehörningen.....	937	2	3	5	11	16	—	—	—	60·8	18	
Urvädersklippan mindre...	8,713	—	7	83	123	206	3	6	6	42·3	194	
Urvädersklippan större....	21,999	5	10	165	239	404	2	6	33	54·5	366	
Von der Huff.....	80,049	—	5	69	72	141	1	—	4	567·7	138	
Wintertullen.....	97,536	4	11	148	182	330	2	2	1	295·6	318	
Wintertullen mindre.....	59,724	—	2	28	40	68	3	—	1	878·3	68	
Wintertullen större.....	68,761	—	3	52	82	134	1	—	1	513·1	129	
Wintertullen yttersta.....	340,895	—	1	59	106	165	2	4	11	2,066·0	139	
Wägaren.....	30,679	—	2	34	41	75	3	3	10	409·1	52	
Åsen.....	231,099	2	6	40	32	72	—	—	2	3,209·7	68	
Åsen mindre.....	42,332	—	16	136	133	269	3	—	8	1,573·7	250	
Åsen större.....	117,913	—	6	50	75	125	—	4	23	943·3	99	
Summa	6,768,417	130,742	8,760	10,207	18,967	318	171	604	356·9	18,042		

¹⁾ Inqvarterings-Kommissionens hus (Södra Stadsmilitär-kasernen). ²⁾ Bland andra, Catharinæ ele-mentarskola.

Anmärkingar.

Enligt hvad ofvanstående tabell gifver vid handen, är arealen störst i kvarteren:

Grinsbruk med	891,239	kvadratalnar.
Fatebursholmen mindre med.....	592,645	»
Hammarbysjö	497,043	»
Stadsträdgården	477,528	»
Vintertullen yttersta	340,895	»
Åsen	231,099	»

De till arealen minsta kvarteren inom denna församling äro åter:

Trehörningen med.....	937	kvadratalnar.
S:t Catharina mindre med	2,004	»
Höga Stigen mindre	2,109	»
Kilen	3,183	»

Största folkmängden är räknad inom följande kvarter:

Justitia med	993	invånare.
Häckelfjäll med	635	»
Nederland med	550	»
Glasbruket östra med	479	»
Tjurberget större med	477	»

Bland de särskilda hus och egendomar, hvaraf kvarteren bestå, äro, med undantag af Södra Allmänna Arbetshuset (440 inv.), Danviks Hospital (410 inv.), Stadsmilitärkasernen (189 inv.), Fattighuset (172 inv.) samt Provisoriska Sjukhuset (169 inv.), följande de folkrikaste, nemligen:

N:ris 57, 59 vid Stadsträdgårdsgatan med	199	invånare.
N:o 39 vid Stora Bondegatan med	193	»
N:o 1 vid Barnängsgatan med	165	»
N:ris 22, 24 vid Högbergsgatan med	160	»

Dessutom finnas 14 enskilda egendomar med mer än 100 invånare hvardera.

I förhållande till arealen visar sig folkmängden tätast i kvarteren:

Höga Stigen mindre, der på hvarje person belöpa sig endast 19'3 kvadratalnar af kvarterets tomtyta.									
Danviks Hospital,	29'3	»	»	»	»	»	»	»	»
Ormen,	35'0	»	»	»	»	»	»	»	»
Glasbruket östra,	37'3	»	»	»	»	»	»	»	»
S:t Catharina större,	38'6	»	»	»	»	»	»	»	»

Glesast åter, med afseende på arealens storlek, visar sig folkmängden i kvarteren:

Hammarbysjö, der på hvarje person komma.....	19,881'7	kvadratalnar af kvarterets tomtyta.
Holländaren,	6,500'1	»
Fatebursholmen mindre,	5,698'5	»
Grinsbruk,	3,978'7	»
Åsen,	3,209'7	»

I medeltal för hela S:t Catharinæ församling utgör antalet kvadratalnar af tomtytorne på hvarje person: 356'9.

f) Ulricæ Eleonoræ eller Kungsholms Församling.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.							11. Antal qvadrater i me- delst på hver person.	12. Folkvärdet enligt man- talsbegerna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af man- kon.	af qvin- kon.	Summa.	Deraf uppgifne såsom					
							här bosatte, men ej här kyrkoaktiva.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfril- ligt vistande.	här bosatte, men vid folk- räkningen frånvarande.	här boende, men ej här kyrkoaktiva.		
Asplund ¹⁾	81,504	—	3	67	55	122	1	2	17	668 ¹	102	
Bergamott-trädet ²⁾	39,357	—	1	24	20	44	1	—	1	894 ⁵	47	
Bergsfallet.....	24,295	1	8	88	110	198	1	—	2	122 ⁷	193	
Bergsklippan mindre.....	30,600	—	3	53	86	139	2	4	3	220 ¹	127	
Bergsklippan större.....	72,947	5	27	306	269	575	1	4	13	126 ⁹	563	
Blekholmen norra.....	61,913	—	1	22	22	44	1	1	1	1,407 ¹	42	
Blekholmen södra.....	32,517	1	2	41	66	107	1	1	4	303 ⁹	100	
Bryggaren ³⁾	89,019	—	5	107	144	251	1	8	51	354 ⁷	115	
Eldqvarn.....	8,612	—	1	51	14	65	—	—	3	132 ⁵	65	
Fikonträdet.....	51,949	—	5	52	77	129	1	1	4	402 ⁷	125	
Glasbruket ⁴⁾	29,168	—	1	31	26	57	—	—	9	511 ⁷	53	
Grindvaktaren.....	190,052	2	1	9	8	17	—	—	—	11,179 ⁵	18	
Göken ⁵⁾	322,957	1	7	197	148	345	11	—	7	936 ¹	298	
Kronoberg.....	211,056	4	8	44	44	88	1	—	—	2,398 ⁴	84	
Körsbärsträdet.....	76,349	1	5	43	62	105	—	1	22	727 ¹	80	
Morellträdet.....	41,821	—	3	36	37	73	—	3	—	572 ⁹	68	
Murmästaren ⁶⁾	37,120	—	5	81	137	218	—	3	19	170 ³	138	
Mälaren ⁷⁾	4,917,058	3	15	219	201	420	2	6	33	11,707 ³	390	
Pilträdet ⁸⁾	101,046	—	4	206	238	444	2	12	104	227 ⁶	214	
Plommonträdet.....	113,013	—	2	24	27	51	—	2	2	2,215 ⁹	47	
Päronträdet.....	40,117	—	3	55	55	110	—	6	6	364 ⁷	93	
Solvisaren.....	7,167	—	4	76	62	138	2	—	8	51 ⁹	131	
Tegelslagaren ⁹⁾	909,606	—	3	138	279	417	—	—	7	2,181 ³	229	
Timsten.....	13,502	—	5	59	53	112	2	—	4	120 ⁶	103	
Traktören.....	105,317	—	4	145	146	291	2	1	3	361 ⁹	297	

¹⁾ Bland annat innefattande Allm. Garnisonssjukhuset. ²⁾ Bibel-Sällskapets hus. ³⁾ Innefattande, bland annat, Kongl. Myntet, Stockholms Stads och Läns Kurhus samt Hamnfogdeboställe. ⁴⁾ Carolinska Institutet. ⁵⁾ Bland andra, Diakoniss-anstalten, s. k. Hofaktvarfvet med Sappör-kompagniet samt Carlsviks fabrik. ⁶⁾ Bland andra, Allmänna Barnbördshuset, äfvensom församlingens Skolhus och Pastorsboställe. ⁷⁾ Detta vidsträcktä kvarter, egentligen beläget utom Kungsholms tull, innefattar en mängd egendomar och lägenheter, hvaribland må nämnas Marieberg (med Artilleri-läroverket och Fyrverkare-korpsen), Nya hospitalet vid Konradsberg, Rålambshof, Christineberg, Hornsberg, Mariedal, Hummersberg och Aronsberg m. fl. äfvensom s. k. Stadshagen ända till Tranebergs bro. ⁸⁾ Bland andra innefattande Serafimer-Lasarettet. ⁹⁾ Bland andra innefattande Nya Allmänna Arbetsinrättningen.

Ulricæ Eleonoræ eller Kungsholms Församling. Forts.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	Antal		Summa & hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadratalnar i medeltal på hvar person.	Folk-mängd enligt mätningarna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen-domar.	man-kö-n.	af qvin-kö-n.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkskrifne.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfä-lligt vistande.	här bosatte, men vid folk-räkningen förbörjande.		
Ulrica ¹⁾	9,328	2	2	11	38	49	—	—	—	190·4	51
Vattuormen	69,274	—	7	196	215	411	7	6	11	168·5	395
Vindrufvan ²⁾	49,589	—	7	146	155	301	1	2	7	164·7	251
Åkerman	235,773	—	4	47	42	89	—	2	—	2,649·1	86
Äppet ³⁾	42,822	—	2	28	47	75	—	—	5	571·0	7
Summa	8,014,848	20	148	2,602	2,883	5,485	40	65	346	1,461·2	4,572

¹⁾ Bland andra, Kungsholms fattighus. ²⁾ Bland andra, Vårdanstalten för sjuka barn. ³⁾ Bland andra, Koldinu-Ordens hus (s. k. Piperska muren).

Anmärknin g a r.

Inom ifrågavarande församling är således arealen störst i qvarteren:

Mälaren med	4,917,058	kvadratalnar.
Tegelslagaren med	909,606	”
Göken ”	322,957	”
Åkerman ”	235,773	”
Kronoberg ”	211,056	”

De till arealen minsta qvarteren äro åter:

Solvisaren med	7,167	kvadratalnar.
Eldqvarn ”	8,612	”
Ulrica ”	9,328	”

Största folkmängden förefinnes inom qvarteren:

Bergsklippan större med	575	invånare.
Pilträdet ”	444	”
Mälaren ”	420	”
Tegelslagaren ”	417	”
Vattuormen ”	411	”

Bland de särskilda hus och egendomar, hvaraf qvarteren bestå, hafva följande mer än 100 invånare, nemligen:

Nya Allmänna Arbetsinrättningen (i qv. Tegelslagaren) med	405	invånare.
Serafimer-Lasarettet med	285	”
N:o 11 Garfvaregatan med	220	”
Stockholms Stads och Läns Kurhus med	140	”
N:o 4 Stora Kungsholmsgatan med	139	”
S. k. Jaktvarfvet (med Sappör-kompagniet) med	126	”
Marieberg (med Artilleri-läroverket och Fyrverkare-korpsen) med	115	”

Tätaste folkmängden i förhållande till arealen förefinnes i qvarteren:

Solvisaren, der på hvarje person belöpa sig 51·9 qv. alnar af qvarterets tomtyta.	
Timsten, ” ” ” ” ” ” 120·6 ” ” ” ” ”	
Bergsfallet ” ” ” ” ” ” 122·7 ” ” ” ” ”	
Bergsklippan större, ” ” ” ” ” ” 126·9 ” ” ” ” ”	

Glesast åter visar sig folkmängden, med afseende på arealens storlek, i qvarteren:

Mälaren, der på hvarje person komma 11,707·3 qv. alnar af qvarterets tomtyta.	
Grindvaktaren, ” ” ” ” ” ” 11,179·5 ” ” ” ” ”	
Åkerman, ” ” ” ” ” ” 2,649·1 ” ” ” ” ”	
Kronoberg, ” ” ” ” ” ” 2,398·4 ” ” ” ” ”	

Antalet kvadratalnar af qvarterens areal på hvarje person utgör i medeltal för hela Kungsholmen 1,461·2, men om det utom tullen belägna qvarteret Mälaren derifrån afräknas, endast 611·6.

g) Hedvig Eleonoræ eller Ladugårdslands församling med tillhörande del af Kongl. Djurgården.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadratalnar.	Antal.		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadrater i medelt på hvar person.	Folkning enligt man- talräkningarna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af man- køn.	af qvin- køn.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här boande, men ej här kyrkskrifne.	ej här boande, utan såsom frände tillhå- ligt vistande.	här boande, men vid folk- räkningen främlingar.		
Bergsklippan (å Djurg.) ¹⁾ ..	4,815	—	4	52	47	99	3	—	1	48'6	91
Bodar och tomter.....	10,362	1	3	17	9	26	—	—	—	398'5	25
Brandmästaren.....	20,707	—	12	128	164	292	3	4	3	70'9	284
Brandröret mindre ²⁾	16,790	—	1	119	6	125	31	—	—	134'3	120
Brandröret större	69,995	—	1	7	10	17	—	—	—	4,117'4	18
Brunfisken.....	21,888	—	8	106	174	250	4	2	14	78'2	271
Brännuaren	35,086	—	3	38	37	75	1	4	1	467'8	71
Djurgården (å Djurgården)	6,956	—	5	25	36	61	1	4	2	114'0	58
Djurgårdsbacken	223,946	11	5	32	34	66	2	—	2	3,393'1	58
Edelman mindre ³⁾	25,001	—	2	43	28	71	7	—	—	352'1	74
Edelman större ⁴⁾	18,328	—	3	76	44	120	2	—	40	152'7	81
Falken ⁵⁾	12,445	—	7	84	195	279	2	—	1	44'6	292
Fyrkanten (å Djurgården) ⁶⁾	41,579	1	6	100	161	261	18	—	6	159'3	242
Grönland (å Djurgården) ⁷⁾	154,398	—	3	38	43	81	—	1	3	1,906'1	75
Hafsfrun	37,738	—	16	191	250	441	1	1	6	85'6	417
Hafssvalget ⁸⁾	48,676	1	20	456	431	887	34	7	16	54'9	838
Halsen (å Djurgården).....	6,069	—	5	47	59	106	1	1	1	57'3	100
Harpan.....	135,026	—	10	60	73	133	—	1	2	1,015'2	126
Hedenbacken mindre.....	21,389	—	3	26	26	52	—	—	—	411'3	49
Hedenbacken större	22,550	—	1	45	36	81	—	—	4	278'4	77
Hjulspiken.....	7,092	—	3	33	28	61	—	—	—	116'3	61
Humlegården ⁹⁾	104,347	—	7	259	119	378	26	2	5	276'1	363
Hvalfisken ¹⁰⁾	45,861	1	18	331	331	662	44	14	9	69'3	626

¹⁾ En del tillhörande Djurgårdsvarfs intressenter och bebodd af varfsarbetare. ²⁾ Begagnadt till kasern för 5:te 6^{te}iga batteriet af K. Svea Artilleri. ³⁾ Veterinär-inrättningens stallar och smedja m. m. samt A. Rydbergs stiftelse till danande af skicklige sjömän. ⁴⁾ Innef., bland andra, en stadens egendom med bostad för »stadens drängar». ⁵⁾ Innef., bland andra, Ladugårdslands församlings fattig- och försörjningshus. ⁶⁾ En del tillhörande Djurgårdsvarfs intressenter. ⁷⁾ Innef., bland annat, Beckholmen med Skeppsdoekorna och en del af Blockhusudden. Då tomtarna N:ris 3—6 å Blockhusudden, med en areal af 24,298 kvadratalnar, tillhöra Danderyds Skeppslag, äro de ej i den här ofvan uppgifne areal medräknade. ⁸⁾ Egendomen N:o 8/18 begagnas till kasern för 6:te 6^{te}iga batteriet af K. Svea Artilleri. I qvarteret är ock beläget församlingens Komministersboställe. ⁹⁾ Bland andra innehållande kaserner för 2:dra 12^{te}iga batteriet och Tygstatskompagniet af K. Svea Artilleri. ¹⁰⁾ Egendomen N:o 21/7 begagnas till kasern för 4:de 6^{te}iga batteriet af K. Svea Artilleri.

Hedvig Eleonoræ eller Ladugårdslands Församling. Forts.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadrat-alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadratalar i medel på hvar person.	Folkningd enligt man-talshuggerna.
		obehödda tonter och byggnader.	bebodda egen-domar.	af manlön.	af qvinlön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom				
							här bosatte, men ej här kyrkskrifne.	ej här bosatte, utan såsom rönande tillfä-ligt vistande.	här bosatte, men vid folk-räkningen.		
Häckelfjäll större ¹⁾	21,046	—	6	184	67	251	34	1	—	83·8	242
Jernlodet ²⁾	154,139	3	17	180	330	510	11	7	19	302·2	476
Jungfrun.....	51,448	—	3	19	25	44	—	1	1	1,169·3	47
Klippan.....	35,235	—	4	80	126	206	3	5	2	171·0	195
Krabaten ³⁾	21,269	—	1	6	11	17	—	—	—	1,251·1	19
Krejaren.....	22,788	2	9	120	145	265	5	3	9	86·0	239
Kronqvarn.....	28,427	—	19	277	303	580	4	4	10	49·0	564
Kulberget mindre ⁴⁾	458,202	—	7	61	74	135	—	1	1	3,394·1	133
Kulberget större.....	196,211	3	2	12	24	36	—	1	1	5,450·3	38
Kumlet.....	27,779	—	7	150	168	318	2	3	8	87·4	301
Kyrkogården.....	17,772	1	10	133	158	291	1	3	14	61·1	267
Kyrkogården (å Djurgården)	17,803	—	11	143	144	287	5	2	12	62·0	275
Lerlafven.....	6,257	—	7	86	101	187	—	1	1	33·5	186
Lindormen.....	37,577	1	20	247	401	648	9	13	23	58·0	636
Masten (å Djurgården) ⁵⁾ ...	11,030	—	4	82	98	180	3	—	2	61·3	165
Neptunus.....	27,550	4	13	175	194	369	2	8	18	74·7	352
Norrtejlje.....	11,669	—	5	103	114	217	4	—	8	53·8	221
Repslagaren.....	21,204	2	10	112	160	272	1	3	8	78·0	256
Riddaren.....	72,378	—	6	158	199	357	3	13	16	202·7	330
Rudan mindre.....	70,018	—	18	235	281	516	3	6	5	135·7	504
Rudan större.....	78,525	—	3	35	59	94	2	1	3	835·4	80
Rännilen.....	15,801	—	5	110	108	218	4	4	3	72·5	213
Sjölästen.....	24,483	—	19	194	261	455	3	4	13	53·8	428
Sjökalfven ⁶⁾	23,043	2	7	272	258	530	40	19	13	43·5	500
Sjöman.....	19,874	—	9	120	165	285	1	11	6	69·7	255
Skeppsholmsviken (å Djurg.)	25,399	—	1	6	5	11	—	—	—	2,309·0	10
Skrafvelberget mindre.....	30,257	—	7	186	271	457	3	21	21	66·2	428
Skrafvelberget större.....	18,261	—	10	125	194	319	5	7	5	57·2	309

¹⁾ Egendomen N:o $\frac{2}{1}$ begagnad till kasern för 7:de 6^{te}iga batteriet af K. Svea Artilleri. ²⁾ In-
nefattande, bland annat, församlingens Kyrka och Kyrkoherdeboställe, Artillerigården med stall och krono-
bageriet. ³⁾ Kongl. Veterinär-Inrättningen. ⁴⁾ Bland andra, en egendom afsedd till Cholera-Sjukhus för
Garnisonen. ⁵⁾ En egendom här tillhör Djurgårdsvarfs intressenter och bebos af varfsarbetare m. fl.
⁶⁾ Egendomen $\frac{6}{7}$ begagnad till kasern för 1:sta 24^{te}iga batteriet af K. Svea Artilleri.

Hedvig Eleonoræ eller Ladugårdslands Församling. Forts.

1.	2.	3. 4.		5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Qvarterets Namn.	Qvarterets Areal i kvadratalnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.							Antal qvadrater i medeltal på hvar person.	Folkvärdet enligt man- talräkningarna.
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen- domar.	af mankön.	af qvin-kön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom					
							här bosatte, men vid folk- räkningen frånräknade.	här bosatte, men ej här kyrskotrlina. ej här bosatte, utan såsom resande tillfä- lligt vistande.	här boende, men ej här kyrskotrlina.			
Sperlingsbacke	95,995	2	8	105	89	194	5	—	2	494·8	193	
Sqvalberget	27,070	6	16	239	279	518	11	5	10	52·3	471	
Styckjunkaren	7,026	—	9	105	143	248	1	11	18	28·3	219	
Styrman	36,800	—	18	286	422	708	6	20	10	52·0	640	
Terra nova större och min- dre med Fredrikshof ¹⁾	711,002	—	3	2,105	98	2,203	284	—	2	322·7	2,166	
Trehörningen (å Djurg.) ²⁾	51,949	—	1	12	16	28	1	—	2	1,855·3	26	
Trojenborg	14,127	1	12	105	98	203	8	2	9	69·6	190	
Trädgården ³⁾	23,653	—	1	59	55	114	—	1	8	207·5	100	
Träskbacken	4,644	—	1	105	83	188	—	2	—	24·7	182	
Träskfloden	570,160	3	5	59	58	117	1	—	1	4,873·2	113	
Vedbäraren ⁴⁾	91,337	2	5	47	74	121	—	—	4	754·9	121	
Vildsvinet ⁵⁾	35,202	—	13	288	249	537	6	114	4	65·6	420	
Summa ⁶⁾	4,305,454	47	478	9,439	8,449	17,888	651	338	408	240·6	16,927	

¹⁾ Kaserner för Kgl. Svea Lifgarde, Kgl. Lifgardet till häst och Kgl. 2:dra Lifgardet. ²⁾ Djurgårds-
varfvat. ³⁾ Tillhör Djurgårdsvars intressenter. ⁴⁾ Bland andra, Ladugårdslands tullhus. ⁵⁾ Bland andra,
Stadens Inqvarterings-Kommissions s. k. Norra kasern, begagnad af Kgl. Norska Gardets Skarpskytte-
kompagni, samt ett af bolag uppfördt s. k. Arbetarehem. ⁶⁾ Det s. k. Galervarfvat, eller qvarteret Kajutan
å Djurgården, är ej inräknadt i ofvanstående areal. Enligt benägen uppgift från Herr Stationsbefäl-
hafvaren utgör detta obebodda qvarter 252,896 kvadratalnar.

Anmärningar.

Enligt ofvanstående tabell är, med undantag för de sammanräknade qvarteren Terra nova större och
mindre med Fredrikshof, arealen störst i qvarteren:

Träskfloden med	570,160	kvadratalnar.
Kulberget mindre med	458,202	»
Djurgårdsbacken »	223,946	»
Kulberget större »	196,211	»

De till arealen minsta qvarteren äro åter:

Träskbacken med	4,644	kvadratalnar.
Bergsklippan »	4,815	»
Halsen »	6,069	»
Lerlafven »	6,257	»

Största folkmängden är, med undantag för Gardes-kasernerne i qvarteren Terra nova större och
mindre samt Fredrikshof, räknad i qvarteren:

Hafssvalget med	887	invånare.
Styrman »	708	»
Hvalfisken »	662	»
Lindormen »	648	»

Bland de särskilda hus och egendomar, hvaraf kvarteren bestå, räknades mer än 100 invånare uti 28, deribland, med undantag för Gardes-kasernerne, de folkrikaste voro:

N:is 18, 20 vid Nya Qvartersgatan med.....	249	invånare.
N:is 5, 7 vid Gref Magnigatan "	232	"
N:is 53, 55 vid Sibyllegatan "	224	"
N:o 1 vid Bryggaregränd "	188	"
N:is 35, 37 vid Gref Thuregatan "	184	"

I förhållande till arealen visar sig folkmängden *tätast* i kvarteren:

Träskbacken, der på hvarje person belöpa sig blott 24·7 kvadratalnar af kvarterets tomtyta.									
Styckjunkaren, " " " " " " " " 28·3	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Lerlafven, " " " " " " " " 33·5	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Sjökalfven, " " " " " " " " 43·5	"	"	"	"	"	"	"	"	"

glesast deremot i kvarteren:

Kulberget större, der på hvarje person belöpa sig ej mindre än 5,450·3 kv.-alnar af kvarterets tomtyta.									
Träskfloden, " " " " " " " " 4,873·2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Brandröret större, " " " " " " " " 4,117·4	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Kulberget mindre, " " " " " " " " 3,394·1	"	"	"	"	"	"	"	"	"

I medeltal för hela Ladugårdslands församling med Djurgården, utom Galervarfvet, utgör antalet kvadratalnar af tomtytorne på hvar person: 240·6, med Galervarfvet inberäknadt deremot: 254·8.

h) Adolf Fredriks Församling.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslästerne namngifne särskilde personer.						11. Antal qvadratar i me- delal på hvar person.	12. Folkvärd enligt man- talshöfdena.		
		bebo- da egen- domar.	ohoboda tomter och byggnader.	af man- kö- n.	af qvin- kö- n.	Summa.	Deraf uppgifne såsom						
							här boande, men ej här kyrskotkriftne.	ej här boande, utan såsom resande tillfr- ligt vistande.	här boande, men vid folk- räkningen försvärande.				
Adlern mindre.....	21,428	—	7	80	119	199	2	8	11	107·7	185		
Adlern större.....	9,855	—	1	6	9	15	—	—	5	657·0	10		
Adonis.....	14,350	—	6	54	82	136	2	2	1	105·5	132		
Amsterdam ¹⁾	331,523	—	4	33	38	71	2	—	1	4,669·3	61		
Apelträdet.....	31,878	—	1	10	8	18	—	—	1	1,771·0	16		
Barnhuset ²⁾	130,756	—	3	164	548	712	1	1	230	183·6	630		
Barnhuskällaren ³⁾	152,065	—	3	52	52	104	2	1	3	1,462·2	94		
Barnhus Väderqvarn.....	37,009	2	8	93	139	232	—	1	6	159·5	219		
Bergslagen.....	48,332	1	8	112	150	262	4	5	4	184·5	248		
Bergsman mindre.....	12,230	1	2	13	24	37	—	—	—	330·5	31		
Bergsman större ⁴⁾	57,684	—	5	40	45	85	2	2	1	678·6	79		
Blompottan.....	18,130	1	1	5	6	11	—	—	—	1,648·2	12		
Blomsterlöken.....	4,477	—	1	5	2	7	—	—	—	639·6	7		
Bryggpannan.....	43,145	—	2	41	49	90	2	—	4	479·4	82		
Diana.....	15,850	—	2	38	30	68	—	—	2	233·1	74		
Dragaren.....	10,586	—	3	50	56	106	3	—	3	99·9	101		
Fackelmakaren.....	17,958	2	2	41	43	84	—	—	3	213·8	79		
Flygaren.....	13,648	—	4	36	45	81	1	—	2	168·5	89		
Grufdrängen.....	128,719	—	4	45	63	108	2	1	4	1,191·8	104		
Grönlandet Norra ⁵⁾	13,460	—	2	17	23	40	—	1	1	336·5	35		
Grönlandet Södra.....	13,183	—	1	65	25	90	3	2	1	146·5	68		
Gäsdjupet.....	73,303	—	3	39	49	88	—	—	2	833·0	94		
Islandet.....	28,971	—	6	94	128	222	5	8	33	130·5	168		
Jägaren.....	30,652	—	9	109	111	220	2	2	9	139·3	204		
Kilen.....	6,101	—	4	35	39	74	4	2	1	82·4	68		
Killingen ⁶⁾	104,910	—	2	17	22	39	—	—	—	2,690·0	39		
Kungsbacken.....	27,465	—	2	47	42	89	1	2	6	308·6	89		

¹⁾ Innefattande, bland andra, den Kongl. Vetenskaps-Akademien tillhöriga Bergianska trädgården.²⁾ Innefattande Allmänna barnhuset, Straff- och Arbetsfängelset för qvinpersoner, Norra kronohäktet och Stockholms läns cellfängelse. ³⁾ Tillhörande Allmänna barnhuset och upptaget af Svenska Trädgårds-föreningen, Restaurationslokaler och Apotheke Nordstjernan. ⁴⁾ Största delen upptagen af Kongl. Vetenskaps-Akademien Observatorium. ⁵⁾ Kongl. Vetenskaps-Akademien. ⁶⁾ Nära hälften af detta kvarter räknas till Johannis församling.

Adolf Fredriks Församling.

Forts.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadrat- alnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						11. Antal qvarteralnar i me- delst på hvar person.	12. Folkning enligt man- talskuglerna.		
		olobodda tomtor och byggnader.	bebodda egen- domar.	af markön.	af qvinkön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom:						
							här bosatte, men ej här kyrkskrifne.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfä- ligt vistande.	här bosatte, men vid folk- räkningen frånvarande.				
Kungsten	25,725	—	1	7	10	17	—	1	—	1,513·2	16		
Kurland	20,659	—	7	102	145	247	5	5	27	83·6	216		
Lindansaren	11,197	—	4	26	39	65	—	—	1	172·3	63		
Lindbacken	14,853	1	2	32	24	56	—	—	2	265·2	56		
Luftspringaren	11,582	—	6	151	163	314	2	3	21	36·9	281		
Moraset	21,855	5	11	164	195	359	3	9	8	60·9	340		
Ormträsket	379,174	—	1	8	8	16	—	—	—	23,698·4	14		
Oxen mindre	21,468	—	9	127	182	309	—	5	16	69·5	288		
Oxryggen ¹⁾	10,852	1	1	22	12	34	—	—	1	319·2	34		
Palmträdet	15,852	—	3	37	35	72	1	—	3	220·2	69		
Paris	105,767	—	1	14	25	39	2	5	5	2,712·0	24		
Piparen	40,321	—	1	5	9	14	—	—	—	2,880·1	13		
Pukslagaren	149,473	—	2	45	47	92	—	3	1	1,624·7	85		
Rosenbusken	25,418	—	1	3	6	9	—	—	1	2,824·2	9		
Rundeln ²⁾	891,009	1	7	37	50	87	—	1	3	10,241·5	82		
Röda Berget ³⁾	2,606,245	4	18	422	582	1,004	2	1	5	2,595·9	986		
Rörstrand ⁴⁾	36,718	1	19	274	341	615	5	10	8	59·7	625		
Sandberget	16,478	—	4	33	52	85	1	—	—	193·9	90		
Sandgropen	8,217	—	5	26	49	75	—	—	3	109·6	72		
Sandåsen mindre	10,118	—	6	35	49	84	—	—	1	120·5	85		
Sandåsen större	9,496	—	2	28	24	52	—	—	—	182·6	59		
Sandörn	68,032	—	4	33	33	66	2	—	3	1,030·8	68		
Sjökalfven	9,711	—	2	43	44	87	—	3	—	111·6	86		
Sjökatten	18,705	—	5	69	68	137	—	1	1	136·5	123		
Sjörån	20,446	—	9	257	280	537	1	6	16	38·1	495		
Skallmejblåsaren mindre	65,244	—	1	9	7	16	—	—	—	4,077·8	16		
Skallmejblåsaren större	106,035	—	3	21	26	47	—	1	1	2,256·1	44		
Skogvaktaren	8,950	—	4	60	59	119	—	—	—	75·2	114		
S:t Anna ⁵⁾	15,590	—	3	65	63	128	1	14	4	121·8	114		

¹⁾ En mindre del af detta qvarter räknas till Johannis församling. ²⁾ Innefattar, bland andra, det Staden tillhöriga Norra tullhuset. ³⁾ Innefattande, bland andra, Sabbatsbergs fattighus och Rörstrands porslinsbruk. ⁴⁾ Bland andra, det Apothekare-Societeten tillhöriga Pharmaceutiska Institutet. ⁵⁾ Bland andra, en egendom tillhörande församlingen och begagnad till boställen.

Adolf Fredriks Församling. Forts.

1. Qvarterets Namn.	2. Qvarterets Areal i kvadratalnar.	3. 4. Antal		5. 6. 7. 8. 9. 10. Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						11. Antal qvadratalnar i medeltal på hvar person.	12. Folkmängd enligt man-talningderna.	
		o- be- bo- da kon- ter och byg- gna- der.	be- bo- da egen- domar.	5. män- n.	6. af qvin- dön.	7. Summa.	8. 9. 10. Deraf uppgifne såsom					
							här boande, men ej här kyrskötne.	ej här bosatte, utan såsom resande tillfä- lligt vistande.	här bosatte, men vid folk- räkningen frånvarande.			9. här boande men ej här kyrskötne.
Stolmakaren	16,489	—	11	84	87	171	1	—	3	96.4	173	
Stornikransen	23,710	—	4	58	66	124	—	2	3	191.2	114	
Tomtegubben	50,066	—	4	40	54	94	—	2	1	532.6	94	
Tranhalsen	12,541	—	4	41	43	84	1	—	1	149.3	86	
Trumpetaren	340,506	—	5	74	77	151	—	1	7	2,255.0	138	
Träsket ¹⁾	20,175	2	7	84	131	215	1	6	4	93.8	188	
Tullnären	96,108	—	3	18	16	34	—	—	—	2,826.7	33	
Vargen	20,611	—	4	63	66	129	1	5	3	159.8	121	
Vingrån	63,902	—	15	279	379	658	2	10	19	97.1	625	
Våghalsen	9,401	—	2	75	75	150	—	—	2	62.7	142	
Ångermanland ²⁾	8,633	—	4	46	132	178	1	1	1	48.5	205	
Summa	6,805,000	22	301	4,358	5,700	10,058	70	133	509	676.6	9,503	

¹⁾ Innefattande, bland andra, Barnbördshuset Pro Patria. ²⁾ Bland andra, församlingens fattig- och försörjningshus.

Anmärkingar.

Enligt ofvanstående tabell är arealen störst i kvarteren:

Röda berget (Rörstrands bruk m. m.) med	2,606,245	kvadratalnar.
Rundeln med	891,009	»
Ormträsket med	379,174	»
Trumpetaren med	340,506	»
Amsterdam (Bergianska trädgården m. m.) med	331,523	»

Deremot minst uti kvarteren:

Blomsterlöken med	4,477	kvadratalnar.
Kilen	6,101	»
Sandgropen	8,217	»
Ångermanland	8,633	»

Största folkmängden är räknad inom följande kvarter, nemligen:

Röda berget med	1,004	invånare.
Barnhuset	712	»
Vingrån	658	»
Rörstrand	615	»
Sjörån	537	»

Bland de särskilda hus och egendomar, hvaraf kvarteren bestå, hade 11 mer än 100 innevånare, och då från dessa undantagas Norra Korrektionsinrättningen (med 361), Allmänna Barnhuset (med 284), Sabbatsbergs fattighus (med 235 invånare),

återstå såsom de folkrikaste egendomarne:

Rörstrands porslinsbruk med	407	invånare.
N:o 81 vid Drottninggatan	194	»
N:o 20, 22 vid Kammakaregatan	178	»
N:o 40 vid Lundtmakaregatan	132	»

Tätast i förhållande till arealen visar sig folkmängden i kvarteren:

Luftspringaren, der på hvarje person belöpa sig	36'9	qv.-alnar af kvarterets tomtyta.
Sjörån, " " " " " " " "	38'1	" " " " "
Ängermanland, " " " " " " " "	48'5	" " " " "
Rörstrand, " " " " " " " "	59'7	" " " " "

Glesaste folkmängden åter i förhållande till arealen förefinnes i kvarteren:

Ormträsket, der på hvarje person belöpa sig	23,698'4	qv.-alnar.
Rundeln, " " " " " " " "	10,241'5	"
Amsterdam, " " " " " " " "	4,669'3	"
Skallmejlåsaren mindre, " " " " " " " "	4,077'8	"

I medeltal för hela församlingen utgör antalet qvadratalnar af tomtytorne på hvar person 676'6.

General-Sammandrag öfver förestående församlings-redogörelser.

1.	2.	3. 4.		5. 6. 7. 8. 9. 10.				11.	12.			
Namn å församlingar med vissa tillhörande delar.	Summa Kvarters-areal i qvadrat-alnar.	Antal		Summa å hushållslistorne namngifne särskilde personer.						Antal qvadratalnar i medeltal på hvar person.	Folkmängd enligt mantalslängderna.	
		obebodda tomter och byggnader.	bebodda egen-domar.	af mankön.	af qvickön.	Summa.	Deraf uppgifne såsom					
							här bosatta, men vid folk-räkningen frånvarande,	här bosatta, utan säson-färdande, tillfrågadt.	ej här bosatta, utan säson-kyrsköskrifne.			här boande, men ej här kyrsköskrifne.
S:t Nicolai eller Stor-kyrkoförsamlingen..	574,814	23	489	5,907	7,488	13,395	143	299	270	42'9	12,779	
S:t Claræ församling	1,203,576	19	365	7,491	10,057	17,548	194	454	710	68'7	16,232	
S:t Jakobs »	791,316	20	305	4,728	6,720	11,448	154	393	506	69'1	10,644	
S:t Johannis »	2,034,696	10	156	2,044	2,578	4,622	25	35	99	44'0'2	4,462	
Skeppsholmen	480,513	a)	11	624	210	834	11	12	267	a)	650	
Kastellholmen	76,586		5	65	34	99	—	—	21			
S:t Mariæ Magdalene församling	6,331,907	42	513	8,071	8,557	16,628	149	256	997	38'0'8	15,890	
S:t Catharinæ församling	6,768,417	130	742	8,760	10,207	18,967	318	171	604	35'6'9	18,042	
Ulricæ Eleonoræ eller Kungsholms församling	8,014,848	20	148	2,602	2,883	5,485	40	65	346	1,461'2	4,572	
Hedvig Eleonoræ eller Ladugårdslands församling	4,305,454	47	478	9,439	8,449	17,888	651	338	408	24'0'6	16,927	
Galervarvet eller qv. Kajutan å Djurg.	252,896	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Adolf Fredriks församling	6,805,000	22	301	4,358	5,700	10,058	70	133	509	67'6'6	9,503	
Summa	37,640,023	333	3,513	54,089	62,883	116,972	1,755	2,156	4,737		109,701 ^{b)}	

a) Tomtindelning finnes ej här. Uppgift rörande obebodde byggnaders antal har ej blifvit sökt. Någon beräkning af tomtarealens medeltal på person har i följd häraf ej heller kunnat ifrågakomma.

b) Med tillägg af s. k. efterförningar utgör hela antalet mantalskrifne: 109,878.

Det välkända karteverk öfver rikets städer, hvilket på föranstaltande af f. d. Komitén till undersökning af grunderna för städernas beskattning af Ingeniören Herr Ljunggren utgifvits, saknar ännu karta med arealbeskrifning öfver hufvudstaden. Då, efter nämnde Komités upplösning, Statistiska Central-Byrån genom Nåd. bref af den 15 Juli 1859 erhöll befallning att öfvertaga den befattnings med detta karteverk, som förut tillkommit Komitén, och sedan af Herr Ljunggren blifvit upplyst, att en ändamålsenlig sådan karta påkallade nya mätningar och undersökningar, för hvilkas utförande kräfdes en vida större ersättning, än den han sig för de öfriga kartorne betingat, gjordes af mig härom underd. anmälan den 9 September s. å. De underd. yttranden, som af Kongl. Maj:t med anledning häraf från vederbörande infordrats, lära emellertid icke hafva lemnat utsigt till fyllande af behoven för att kunna upprätta en *ny* karta öfver Stockholm, hvadan denna karta kommer att af Herr Ljunggren utarbetas med hufvudsakligt begagnande af de hittills befintliga. Bland dessa intages naturligtvis ett utmärkt rum af Kongl. Topografiska Korpsens, men skalan för denna karta öfverstiger ej $\frac{1}{20000}$ af naturliga storleken. Den år 1733 af Stads-Ingeniören Tillæus utgifna Generalkarta öfver Stockholm är väl upprättad i en skala af $\frac{1}{4000}$, men utom sin oanvändbarhet för den höga åldern har den jemväl bristen att ej vara grundad på någon triangelmätning.

I saknad af en nog detaljerad karta med beskrifning öfver stadens nuvarande tillstånd, kunna sålunda noggranna *arealuppgifter* åtminstone i flera delar ej för närvarande väntas tillgängliga, och ej heller annat motses än skillaktighet mellan de uppgifter, som härom från olika håll lemnas. Sålunda har Ingeniören Ljunggren, på begäran, under den 7 Maj d. å. meddelat, att enligt den karta, med hvars utarbetande han är sysselsatt, arealen af »Stockholms stads egoområde inom gränserna för jurisdiktionen» utgöres af tillsammans 4,332 tunnland 18:8 kappland, inbegripne sjöar och vatten, som af honom beräknats till 1,107 tunnland, 24 kappland. Afdrages nu den yta, som upptages af sjöar och vatten, så återstå 3,224 tunnland 26:8 kappland. Denna summa afviker ej betydligt från en af Herr Stads-Ingeniören Wallström benäget meddelad uppgift, att staden innehåller i areal 3,019 tunnland, 2 kappland, och skilnaden torde åtminstone till någon del kunna förklaras, derest i den sistnämnda summan ej ingå de på senaste tider verkställda utfyllningar i vatten, genom hvilka jordarealen ökats.

Stadens indelning i *quarter*, eller mindre ytområden, som i allmänhet hvart för sig begränsas af gator, gränder, öppna platser eller stränder, måste naturligtvis undergå förändring genom upptagandet af nya gator och öppna platser m. m., och denna förändring är ej blott inskränkt till quarterens areal, utan kan jemväl inverka på antalet, i det hela quarter kunna blifva till öppna platser utlagde, såsom fallet nyligen varit med quarteret Asia inom Storkyrkoförsamlingen. Enligt de föregående redogörelserna för hvarje församling utgjorde vid 1860 års utgång de s. k. quarterens *antal*

i Storkyrkoförsamlingen	91.
i Claræ församling	62.
i Jakobs församling	33.
i Johannis församling	20.
i Mariæ Magdalenæ församling	88.
i Catharinæ församling	109.
i Kungsholms församling	30.

i Ladugårdslands församling med tillhörande del af Djurgården	66.
i Adolf Fredriks församling	67.
eller tillsammans 566.	

I denna summa är Kongl. Slottet beräknadt såsom särskildt kvarter, ehuru det stundom lärers hänföras till kvarteret Neptunus mindre. Vidare äro kvarteren Killingen och Oxryggen, hvilka till större delen tillhöra Adolf Fredriks församling, räknade ensamt inom denna sistnämnda och ej inom Johannis församling.

Den till Ladugårdslands församling och Stadens jurisdiktion hörande delen af Djurgården ensamt för sig innefattar, jemte kvarteret Kajutan eller Galervarfvet, 10 kvarter. Skepps- och Kastellholmarne äro ej i kvarter eller tomter indelade.

De här ofvan i kol. 2 förekommande uppgifterna om kvarterens *areal* äro, såsom i det föregående (sid. 194) redan blifvit upplyst, benäget meddelade af Herr Stads-Ingeniören Wallström och grundade på tomteböckerna, hvarjemte för Skepps- och Kastellholmarne samt Galervarfvet arealuppgifterna erhållits genom benägen försorg af Herr Befälhafvaren för härvarande station af Kongl. Maj:ts Flotta. Nu har, såsom redan är anfördt, »Stockholms stads *hela* egområde inom gränserna för jurisdiktionen» uppgifvits till 4,332 tunnland 188 kappland eller 60,656,225 qvadratalnar.

Afdragas härifrån för *sjöar och vatten*, enligt uppgift
1,107 tunnland 24 kappland eller..... 15,508,500 » ;

så återstår en landyta af 3,224 tunnland 26·8 kapp-
land eller 45,147,725 »
att fördelas mellan kvarter eller tomter, dels bebyggda, dels obebyggda, och gator, gränder, torg, öppna platser m. m. dylikt.

Ingeniören Ljunggren har vidare, enligt meddelad uppgift, beräknat ytan af ensamt »*gator, torg, gränder, öppna platser*» m. m., inclusive 10 tunnland af Skepps- och Kastellholmarne, hvilka han ansett hit hänförlige, till 545 tunnland 8·5 kappland eller 7,633,718·75 qvadratalnar; hvadan alltså skulle återstå en *areal af kvarter*

eller *tomter*, dels bebyggde, dels obebyggde, af 37,514,006·25 »
Motsvarande summa enligt de här ofvan meddelade församlingstabellerna synes nu visserligen
utgöra 37,640,023 »

och sålunda öfverskjuta med..... 126,016·75 »
men då härvid i betraktande tages, att i summan 37,640,023 qvadratalnar ingå Skepps- och Kastellholmarne *i sin helhet*, och att om af dessa holmar 10 tunnland, eller 140,000 qvadratalnar, enligt Ingeniören Ljunggrens uppskattning hänförs till öppna platser, gator, m. m. dylikt, och i följd deraf afdragas från den egentliga *quartersarealen*, denna kommer att minskas från 37,640,023 till 37,500,023 qvadratalnar, så blifver skillnaden från Herr Ljunggrens beräkning endast 13,983·25 qvadratalnar eller nära 1 tunnland.

Då tabellerna tillräckligt upplysa om den stora olikhet i areal, som förefinnes mellan de särskilda teritorialförsamlingarna, anser jag mig blott behöfva ytterligare tillägga den upplysning, att quartersarealen å den till staden hörande delen af Kongl. Djurgården jemte Galervarfvet utgör 572,894 qvadratalnar.

Genom styckning af *tomter* måste dessas *antal* fortgående ökas, och då flera tomtlotter kunna af samma person innehafvas och med en enda *egendom*

gemensamt bebyggas, så kan ingen öfverensstämmelse råda mellan *tomternas* och *husens* eller *egendomarnes* antal. Enligt af Herr Stads-Ingenjören benäget meddelad uppgift utgjorde vid början af April månad d. å. *tomternas antal*:

i Storkyrkoförsamlingen	583.
i Claræ församling	440.
i Jakobs församling	365.
i Johannis församling	209.
i Mariæ Magdalænæ församling	715.
i Catharinæ församling	1,113.
i Kungsholms församling	203.
i Ladugårdslands församling	604.
i Adolf Fredriks församling	436.
å Djurgården	57.

Summa 4,725.

Ofvanstående General-sammandrag utvisar i kol. 3 och 4 en summa af *obebodda* tomter och byggnader stor 333 och af *bebodda egendomar* 3,513, eller tillsammans 3,846. Grunderna för den beräkning, som gifvit detta antal, äro anförda sid. 194 och 195, och utvisar sammandraget jemväl, att de obebodda byggnaderna å Skepps- och Kastellholmarne samt Galervarfvet ej äro inberäknade.

I afseende på *absoluta antalet bebodda egendomar* intager Catharinæ församling främsta rummet (742) hvarefter i ordningen följa Mariæ, Nicolai, Ladugårdslands med Djurgården, Claræ, Jakobs, Adolf Fredriks, Johannis och Kungsholms (148). Stadens jurisdiktion tillhörande del af Djurgården ensamt för sig har 40 bebodda egendomar.

Då en mycket stor yta af Stockholms periferiska församlingar är obebyggd, är en beräkning af den *areal*, som i medeltal faller på hvarje egendom inom de särskilda församlingarna, visserligen för jemförelser dem emellan af underordnad värde, men torde dock ej böra här saknas. Med uteslutande af Skepps- och Kastellholmarne jemte Galervarfvet, blifver då enligt förestående tabeller *medeltalet af arealen* för hvar egendom, bebodd eller obebodd,

i Storkyrkoförsamlingen	1,122·7	kvadratalnar.
i Claræ församling.....	3,134·3	»
i Jakobs församling	2,434·8	»
i Johannis församling	12,257·2	»
i Mariæ församling	11,408·8	»
i Catharinæ församling	7,761·9	»
i Kungsholms församling	47,707·4	»
i Ladugårdslands församling	8,200·9	»
i Adolf Fredriks församling	21,068,1	»

Beräknas med samma uteslutning den *areal*, som *gemensamt för hela Stockholms stad* skulle i medeltal falla på hvarje egendom, så utgör denna 9,616·2 kvadratalnar, motsvarande omkring hälften af kvarteret Hercules eller Riddarhusets tomt. Jemföras härmed medeltalen för de särskilda församlingarne, så visa sig 5 af dem, och främst Storkyrkoförsamlingen, understiga detta medeltal, och 4 öfverstiga detsamma, bland hvilka Kungsholms mest. Dessa skilnader kunna väl bero af tomternas ursprungligen mindre storlek, eller efterhand skedda styckning i de centrala stadsdelarne, men härröra mest af den stora areal, som inom vissa församlingar ännu är till byggnader obegagnad. Sålunda hänvisas

på största antalet obegagnade byggnadsplatser i Kungsholms församling, efter hvilken i ordning följa Adolf Fredriks, Johannis och Mariæ församlingar.

Den i Stockholm vid 1860 års utgång räknade *folkmängden*, eller antalet af de å hushållslistorne namngifne särskilde personer, utgjorde, enligt kol. 7 af General-sammandraget, 116,972. Skilnaden mot det resultat af listornas *första* sammanräkning, hvilket den 7:de sisl. Februari meddelats, eller 117,047, utgör sålunda 75 personer. Orsaken till denna skilnad är i det föregående (sid. 195) förklarad, såsom hufvudsakligt beroende af samma persons felaktiga upptagande på 2:ne listor. Sådana fel kunna svårigen upptäckas förr än under utarbetande af detaljredogörelser och deraf påkalladt flerfaldigt listornas genomgående, hvilket numera egt rum.

Såsom af kol. 5 och 6 upplyses, hade vid folkräkningen *qvinkönet* inom befolkningen i sin helhet en öfvertalighet af 8,794. En dylik qvinkönets öfvertalighet förekommer ock inom hvar och en af de särskilda territorialförsamlingarne med undantag för Ladugårdslands, der det motsatta förhållandet förklaras af de inom denna församling belägna kasernerna för Garnisonen. Dylikt förhållande gäller ock Skepps- och Kastellholmarne. De blott för ettdera af könen bestämda större Fängelser och Vålgörenhetsinrättningar, hvilka, enligt hvad noterna till tabellerne upplysa, äro belägne inom vissa församlingar, få ej heller förbises vid sökandet efter förklaringsgrunder till den olika proportionen emellan könen inom de särskilda församlingarna.

Då antalet i Stockholm mantalsskrifne personer hittills alltid gällt såsom uttryck af stadens folkmängd, har det ett särdeles intresse att jemföra utslaget af folkräkningen med den kort förut skedda *mantalsskrifningen*. För sådant ändamål har kol. 12 blifvit i ofvanstående församlingstabeller införd enligt mantalslängdernas innehåll för hvarje särskildt kvarter. Såsom General-sammandraget utvisar utgör totalsumman i *de särskilda kvarteren* mantalsskrifne 109,701. Men till denna summa måste läggas 177 personer, s. k. efterförde, eller senare anmälde och ej på visst kvarter påförde, nemligen för Claræ och Kungsholms distrikt 71, för Johannis församling 99, Catharinæ 6 och Mariæ 1, då hela det mantalskrifna beloppet blir 109,878. Denna summa understiger folkräkningsresultatet med 7,094 personer. Kol. 8—10 lemna åtminstone någon ledning till förklaringen af denna skilnad. De i kol. 8 uppförde personer äro otvifvelaktigt i reglen intagne i Stockholms mantalslängder, hvaremot de 2,156 personer, hvilka enligt kol. 9 vid folkräkningen uppgifvit sig såsom blott tillfälligtvis här vistande, ej kunna antagas hafva i Stockholm blifvit mantalsskrifne. Då i hela Sverige, med undantag blott för en och annan af de största städerna, kyrkoskrifning, eller förutgåendet införande i den s. k. husförhörlängden, i reglen utgör ett vilkor för mantalsskrifningen, och i följd häraf i allmänhet taget kyrko- och mantalsskrifningsort är likbetydande, har deremot nu skedda folkräkningen i Stockholm tydligen ådagalagt, att en mängd ej blott här boende, utan ock här *mantalsskrifne* personer ej uttagit afflyttningsbevis från de församlingar utom Stockholm, i hvilka de blifvit inskrifne och sålunda ännu af Presterskapet räknas. Kol. 10 upptager nu antalet af dem, som å folkräkningslistorne hvarken uppgifvit någon af Stockholms församlingar såsom sin kyrkoskrifningsort, eller sitt vistande här i staden såsom blott tillfälligt. Af dessa 4,737 personer äro ock redan 1,985 återfunne uti de nominalutdrag ur husförhörlängderna, hvilka från hela riket till Statistiska Central-Byrån ingått såsom uppgifter om folkmängden vid 1860 års slut. Det kan icke vara något tvifvel underkastadt att ju icke de sålunda dubbelt beräknade personerna ej mer än på ett ställe böra

i rikets folkmängd upptagas. Den i allmänhet gällande grunden för vår folkmängdsberäkning synes väl ock berättiga till personernas upptagande företrädesvis å kyrkoskrifningsorten, men då bland de i kol. 10 uppförde förekomma många, som i Stockholm hafva fast anställning i tjänst eller yrke, så måste å andra sidan tvekan uppstå, huruvida dessa från Stockholms folkmängd kunna och böra frånräknas, för att i hela rikets folkmängd på andra ställen uppföras.

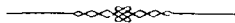
Så länge emellertid nu blott är fråga vare sig om den *räknade, faktiska*, folkmängden i Stockholm vid 1860 års slut, eller om jemförelser med andra hufvudstäders folkmängd, bör ingen betänklighet hysas mot antagandet af summan 116,972, på sin höjd minskad med antalet af de till kol. 8 hänförde 1,755, såsom de der vid tillfället verkligen ej i Stockholm varit närvarande, men som skulle hafva försvunnit ur rikets folkmängdsberäkning, derest de ej här upptagits. Det är dock säkert, att vid de utomlands skeende folkräkningar, der planen i allmänhet föreskrifver hvarje persons upptagande på den ort, der han vid folkräkningstillfället sig befinner, man detta oaktadt i allmänhet i sin rätta bostad helst upptager eller dit hänför familjemedlemmar, som blott tillfälligt och för kort tid äro frånvarande, då man nemligen genom ett motsatt förfarande skulle öka felen i redogörelsen för familjernas eller hushållens antal och storlek m. m.

Hela Stockholms areal inom gränserna för jurisdiktionen fördelad mellan den räknade folkmängden gifver i medeltal på hvar person 518·6 kvadratalnar. *Blotta quartersarealen* inom de 8 territorialförsamlingarne (med uteslutande af Skepps- och Kastellholmarne samt Galervarfvet) gifver ett medeltal af 317·4 kvadratalnar på hvarje inom dessa församlingar boende person. Befolkningens täthet inom hvar och en af de särskilda församlingarna enligt kol. 11, jemförd med detta medeltal för dem alla gemensamt, utvisar Nicolai, Claræ, Jakobs och Hedvig Eleonoræ församlingar hafva en betydligt större befolkningstäthet. Befolkningens större gleshet i de öfriga församlingarne beror hufvudsakligen af den stora areal inom dem, som ännu är obebyggd.

För *hela* hufvudstaden utgör *medeltalet innevånare på hvarje bebodd egendom*: 33·3 personer. För Storkyrkoförsamlingen utgör detta medeltal: 27·4, för Claræ församling: 48·0, för Jakobs församling: 37·5, för Johannis församling: 29·6, för Skepps- och Kastellholmarne: 58·3, för Mariæ församling: 32·4, för Catharinæ församling: 25·6, för Kungsholms församling: 37·1, för Ladugårdslands församling: 37·4, och för Adolf Fredriks församling: 33·4 personer. På dessa medeltal inverka naturligtvis, jemte egendomarnes olika storlek, jemväl de inom vissa församlingar belägne kaserner, fängelser, större välgörenhetsinrättningar och dylikt.

(Forts.)

Berg.

1.

Anteckningar om Svenska Statsverket i äldre
och nyare tider.

FÖRORD.

För de fleste af dem, som egna sin uppmärksamhet åt allmänna angelägenheter, torde förhållandet med vårt Statsverk och de grunder, hvar efter detsamma nu förvaltas, vara temligen väl bekanta, men få lära ega kännedom rörande de omständigheter, som i afseende derpå i äldre tider förekommit. Af sådan anledning och för att möjligen i någon mån bidraga till det allmännas gagn äro efterföljande anteckningar om Statsverket gjorda och i korthet sammanfattade, hvarvid det väsendtligaste af nu gällande stadganden i ämnet äfven upptagits. Stockholm i Maj 1861.

Sveriges Statsverk, som intager ett ganska viktigt rum i den allmänna statsbestyrelsen, har under tidernas lopp undergått många förändringar, allt efter som regeringsformer och beskattningssätt omvexlat. Vårt fäderneslands historia lemnar väl icke några närmare upplysningar, huru rikets inkomster i äldsta tider egentligen blifvit förvaltade, men man finner dock, att dessa, hufvudsakligast bestående i varor och persedlar, föga eller intet i penningar, af ålder varit anslagne till Konungarnes underhåll och rikets allmänna nytta *), samt att de stått under Konungarnes fria och enskilda förvaltning, intilldess under Kalmarunionstiden blef stadgadt, att Konungen skulle med Råds Råde utse en Riks-Kammarmästare inom Rådet, hvilken borde uppbära kronans räntor och därför göra Konungen och Rådet gemensam räkenskap.

*) De första skatter utgingo till afgudaoffrens underhåll, för konungastyrelsen och till krigsmaktens uppehållande. Den äldsta skatt skall vara *Näfgäll*, hvilken Oden förmådde rikets innebyggare att utgöra efter 4 Näf af hvar hem. Yngve Frey inrättade *Upsala Öde*, bestående af jordagods, hvilkas afkastning användes för offren och för hofhållningen. Genom Helge Andsholms mötes beslut år 1282 tilldömde ständerne konung Magnus Birgersson högsta eganderätten öfver alla bergverk, de största insjöarne och hafsvikarne, de fiskrikaste strömmarne i Norrland och de största skogarne i riket. Vidare erhöll kronan inkomster genom dana-arf, böter, indragning af sakfällde personers gods o. s. v. En utförlig framställning härom utgör emellertid ej föremål för närvarande uppsats, och erfordras icke heller, då ämnet finnes afhandladt i andra af trycket utkomna skrifter.

Att gifva kronans embetsmän bestämda penningelöner brukades icke denna tiden. Rådet tjenade antingen för hederns skull eller åtnjöt förläningar i kronogods och hemman. Länsmännen hade af sina län vissa räntor, foderhästar, gästning m. fl. förmåner. Fogdarne underhölls genom gästning och hästeloopp. Lagmännen och Häradshöfdingarne hade sin Tingslama, underhåll för hästarne och $\frac{1}{3}$ del af häradets lott i sakören^{*)}.

Under unionstiden trycktes landet af nästan beständiga krig och inhemska oroligheter, på samma gång som utländska fogdar, lagmän och embetsmän, medelst olagliga pålagor och tvungna beskattningar, försänkte större delen af svenska folket i armod och försatte Statsverket i en fullkomlig förvirring.

Konung Gustaf den förste fann således, vid sitt tillträde af regeringen, Statsverket, eller, som det då vanligen kallades, Kammarverket, och kronans inkomster i den yttersta oordning samt riket belastadt med en betydlig skuld. För att erhålla reda på inkomsterne, beslöts på Riksdagen i Wadstena år 1524, att förteckningar skulle uppsättas öfver alla hemman i riket, med uppgift å deras egenskap af krono, skatte eller frälse, och kronans uppbörd af dem i penningar eller persedlar. Hemmanen blefvo år 1528 skattlagde till ständig ränta och visst hemmantal, som kallades mantal, emedan det var så stort hemmansbruk, som en man eller bonde kunde vara fullsädes på, eller som i gårdar, skatter och annan tunga svarade till hel sätting eller helt hemman^{**)}.

Skatterna, som nu mera började utgå till en del i penningar, uppbueros antingen af konungens fogdar, eller af hans länsmän och dessas fogdar. Räkenskaperne voro fördelade efter Biskops-stiften, på vissa personer, och egentliga uppsigten deröfver tillhörde Kammar-Råden, af hvilka några äfven stundom kallades Kameronerare, och hvilkas göromål också sträckte sig till de smärre delarne af Konungens enskilda hushållning.

Kammarverket hade likväl ingen ordentlig styrelse förr än år 1540, då Konungen inrättade ett Kammar-Råd af fyra ledamöter, till hvilka fogderiuppbörden borde årligen i rediga räkenskaper inkomma. Ibland desse Kammar-Råd var en s. k. Öfversteräkнемästare, hvilken skulle se noga efter, att allt riktigt uppfördes af uppbörder och utgifter, samt göra sammandrag deraf, så att Konungen hastigt kunde döma öfver verkets tillstånd. Man finner också, att Konungen understundom sjelf öfversåg

*) Se A. Botin, Utkast till Svenska Folkets Historia, sid. 602 och 612.

**) Se vidare härom Botin: om Sv. hemman och jordagods, sid. 36, 37, 1:a Del.

Fogdarnes redovisning och emottog uppbörden i de landskaper, der han för tillfället vistades *).

För kronoskatterne, som ännu till det mesta bestodo i varor, gjordes under de påföljande tiderne räkning i kronans Räknekammare i Stockholm, som den tiden svarade emot det nuvarande Kammar-Kollegium. Levereringarne skedde antingen efter Konungens egen, Kammar-Rådens eller Ståthållarnes anvisningar, dels till afföring för embetsmän, i hvilkas fullmakter eller beställningsbref utsattes i hvilken landsort, af hvilken Fogde, i hvad slags vara och vid hvilken tid lönen skulle utfalla, dels till hvarjehanda andra behof, efter särskilda anordningar, hvilka vid allehanda tillfällen, äfven på obetydligare summor, utgåfvos. Uti hvarje landskap var ock en Räntemästare, eller Ränteskrifvare, som af Fogdarne emottog och qvitterade uppbörden, samt besörjde om dess aflemnande till anvisad ort.

Uti Konung Gustaf II Adolfs tid blefvo, till förekommande af otrohet och försumlighet vid kronans uppbörd, sådane författningar vidtagne, hvarigenom den omedelbara skriftvexlingen emellan Konungen och Fogdarne efter hand upphörde. Ståthållarne i hvarje län ålades i stället att fordra redogörelse af Fogdarne och att årligen skicka sina anmärkningar till Räknekammaren, underskrifna af Ståthållaren och hans Sekreterare, i hvilket afseende så väl Ståthållaren som Fogdarne fingo från Räknekammaren hvar sin jordebok. Fogdarne borde hvar 14:de dag låta Ståthållaren skriftligen veta, huru mycket af uppbörden var infordradt, och han hvarje månad insända skriftliga berättelser härom, en till Konungen och en annan till Kammar-Rådet. Inga anordningar eller befallningar skulle vidare ske till Fogdar, eller Arrendatorer, utan till Ståthållaren, af hvilken Fogdarne togo befallning. Anordningarne skulle göras af Konungen eller Kammar-Rådet. Ståthållaren egde ej makt att dem ändra, men borde anmäla, om någon ej kunde verkställas. Oakadt dessa föreskrifter förspordes dock ofta klagomål öfver missbruk och oordningar vid kronouppbörden. Derföre stadgades, uti en den 27 Juli 1624 utfärdad Ordning, hvarefter kronans räntor skulle uppbäras, bland annat, att Fogdarne borde hvar annan månad göra Ståthållaren eller Landshöfdingen reda för sin uppbörd. Penningaräntor af Fogdar, Arrendatorer och Tullnärer skulle antingen uppbäras af Bokhållaren och uppsändas

*) O. v. Dalin Svea Rikes Hist. 3:dje Delen, sid. 337, 338. Kammar-Rådet borde biträdas af 2 Rikens Råd och 2 Adelsmän, »att de måtte vänjas vid detta Wärk».

till Räknekammaren i Stockholm, eller utgifvas efter anordningar och invisningar, men, till dess sådant kunde ske, nedsättas i ett hvalf eller särskildt rum, hvartill Ståthållaren och Bokhållaren hade hvar sin nyckel. Tre gånger om året, nemligen vid Allhelgones tid, Kyndelsmässan och Wahlborgsmässan, skulle Ståthållaren om uppbörd och utgift skicka underrättelse till Räkningekammaren. I Maj månad hvarje år skulle Fogdarne i länet fordras till redovisning inför Landshöfdingen, som då, tillika med Bokhållaren, egde undersöka och qvittera deras uppbörd, hvarefter räakenskaper och qvittenser skulle af Bokhållaren vid midsommartiden alla år inlevereras till Räkningekammaren.

Uti 13 § af 1634 års Regeringsform stadgades ytterligare, att Räkningekammarens åhuga skulle enkannerligen bestå deruti, att räntorna rätteligen och i tid utkräfdes, till sin behöriga ort användes, icke otidigt förminskades, utan heldre förbättrades och förmerades, hvarföre på regalia fisci borde hafvas öga, att de icke försnillades, försummades, borttappades och förlorades; och borde de personer i Räkningekammaren, som med Konungens och Kronans uppbörder och utgifter hade att beställa, och hvilka uti denna § uppräknas, draga omsorg, att Rikens medel sig bättrade och begränsades till utgifterne, höllos till råda, skaffades i tid, att ock krediten vidmakthölles, det Kronan på nödfall kunde, innan och utan Rikes, hafva bistånd och hjälp; och skulle fördenskull alla förordningar och dispositioner göras i Räknekammaren.

På detta sätt fortfor Räknekammaren, eller Kammar-Kollegium, i befattningen med Statsverkets förvaltande hvad utgifterne eller dispositionen af medlen angick, men fick dock till sitt biträde förordnad en embetsman, som uti 1637 års Stat kallas Kammar-Commissarius, men uti 1666 års Stat: Commissarius Status, hvilken skulle hafva General-statsakerne och handlingarne under händer, hvarförunder äfven på 1660-talet förordnades en Kammarförvandt och en Kammarskrifvare vid statsarbetet, hvilken personal på 1670-talet än ytterligare förökades med en Kammarskrifvare.

Den äldsta i behåll varande Stat är af år 1620 och finnes underskrifven af Konung Gustaf Adolf *). Efter all anledning

*) Den börjas sålunda: »Kongl. Maj:ts minn aller Nådigaste Konungs och Herres Hoff lönings Ordning 1620.» Något annat namn än Konungens eget (»Gustavus Adolphus») finnes dock icke tecknadt. Drefter och sedan åtskilliga andra, äfven af Konungen underskrifne, handlingar och »Ordningar» följt, så förekommer i samma band en Stat för tiden emellan den 1

är den upprättad i Räknekammaren. För några af de följande åren saknas Stater, men från och med 1640 finnas dylika för hvarje år af Kongl. Maj:t i Nåder sanktionerade och underskrifne. Räknekammarens eller Kammar-Kollegii befattning med Statsverkets förvaltande upphörde den 11 Dec. 1680, då Konung Carl XI beslöt att inrätta Statskontoret och under samma dag för detsamma utfärdade Nåd. Instruktion.

Uti denna Instruktion uppdrogs åt Riks-Skattmästaren Friherre Sten Bjelke och Statskontoret allena dispositionen och assignerandet af alla Kongl. Maj:ts och Riksens medel så inuti riket som utrikes, ehvad namn och natur de hafva måtte, inga undantagandes, som immediate skulle höra under deras förvaltning. Alla assignationer och invisningar borde uti Statskontoret skrivas och expedieras samt af Herr Riks-Skattmästaren och Stats-Kommissarien allena underskrifvas, men de som angingo löningar och fordringar, eller eljest borde i Kamererarnes kontor observeras, skulle derjemte af Kamererarne undertecknas. Kongl. Maj:t ville sjelf årligen låta uppsätta Staten och öfver alla Riksens medel och inkomster formera en viss disposition, och densamma underskrifva, hvilken Stat och disposition skulle af Riks-Skattmästaren och Stats-Kommissarien uti ingen måtto öferskridas, utan skulle de hålla sig detsamma för ett visst fundament och rättesnöre. Vid hvarje års slut skulle Kongl. Maj:t i underdånighet tillkännagifvas, huru Staten fått sin riktighet, och om då något skulle blifva af medlen till öferskott, borde deröfver afbidas Kongl. Maj:ts egen disposition. Kongl. Maj:t ville ock sjelf uti ingen måtto öferskrida den årligen upprättade och af Kongl. Maj:t underskrifna Staten, ej heller låta några bref utur dess Kansli afgå på en eller annan ränta eller några utgifter, som sträfvade emot Staten och dispositionen, utan allt sådant remittera till Hr Riks-Skattmästaren och Statskontoret, och således först öfver ett och annat, som medlen, Statsverket, dispositionen och utgifterne anginge, låta dem i underd. inkomma med sin förklaring och sitt betänkande; och om några resolutioner och bref, som stridde

Sept. 1625 och den 1 Sept. 1626, dat. den 27 Nov. 1625 och börjande med Hoff-Fälchett (Marskalcken, Hofmästaren, Hof-Predikanten m. fl. äfvensom Räktekammars-personer). Derefte följa Justitiæ-Staten, Kansliet och Räknekammaren, hvilken sednare bestod af General-Bokhållaren med underlydande 8 personer, Krigs-Kamereraren med 6 dito, Lands-Kamereraren med 11 dito, Sekreteraren med 5 dito. Summa kostnad för Räkne-Kammaren 20,263 dal. silfvermynt.

mot Staten och dispositionen, skulle, utom deras kommunikation, utverkas och passera, så borde de dem uti ingen måtto observera. Skulle ock någre bref och resolutioner vara af Kongl. Maj:t utgifne, som uti någon måtto kunde hindra denna Kongl. Maj:ts gjorda förordning, och verket som sig bör derigenom ej blifva drifvet; så ville Kongl. Maj:t, att Hr Riks-Skattmästaren och Statskontoret skulle sådant tidigt gifva tillkänna, att det straxt derpå måtte blifva remedieradt och rättadt.

Kongl. Maj:t ville ock med Nåder höra Hr Riks-Skattmästaren och Stats-Kommissarien hvad de uti ett och annat till Kongl. Maj:ts tjenst, så uti medlens disposition och assignerande, som eljest, kunde hafva uti underd. att påminna; och om en eller annan öfver dem och deras disposition sig något skulle hafva att besvära, så ville Kongl. Maj:t deröfver intet resolvera, förr än sådane besvär blefvo dem kommunicerade och af dem behörigen förklarade. I öfrigt förordnades, att alla Kongl. Maj:ts medel och räntor skulle, så vidt möjligt vore och sig göra lät, gå i Banken och immediate genom Riks-Räntekammaren och assignationerne på Räntemästaren inrättas.

Efter Riks-Skattmästaren Friherre Sten Bjelkes död 1684 blef direktionen af Statsverket uppdragen Kongl. Rådet Friherre Claes Fleming och efter hans död år 1685 åt Kongl. Rådet, Presidenten i Kammar-Kollegium och Statskontoret Gustaf Liljecrona och Stats-Kommissarien Billingsköld, då Kongl. Maj:t under den 9 Sept. sistnämnde år utfärdade dess Nåd. Förklaring och vidare Förordning (kontrasignerad: E. Lindsköld) öfver en och annan punkt uti den Instruktion, som blef Statskontoret gifven år 1680. — När år 1687 Kongl. Rådet Grefve Fabian Wrede och Stats-Kommissarien Billingsköld emottogo förvaltningen af Statsverket, blef ock en Förklaring öfver 1680 års Instruktion under den 23 April 1687, till deras efterrättelse utfärdad (kontrasignerad: L. Wallenstedt), hvilken hufvudsakligen är af samma innehåll som den af år 1685. Dessa förklaringar innefatta icke några väsendtligare förändringar i 1680 års Instruktion, utan bestämma blott närmare, huru och i hvilken ordning ärendena i Statskontoret borde skötas samt hvad vid redovisningen m. m. borde iakttagas.

År 1696 blefvo, sedan arbetet med Konung Carl XI:s namnkunniga Statsreglering flere år pågått, under den 27 Jan. utfärdade och med Konungens egenhändiga underskrifter försedda de Stater, hvilka sedermera gällde till efterrättelse för hofvet samt de civile, militäre och ecklesiastike myndigheterna

och korpserne i Sverige, Finland, Liffland, Pomern och öfrige Sverige då tillhörande landskap. Af dessa Stater (kontrasignerade: G. Wallrave) finner man, bland annat, att anslaget för hofvet utgjorde årligen..... 131,319 daler silfvermynt.

Kongl. Rådet (19 personer och en vakant) åtnjöt tillsammans	167,600	»	»
Militär-Staterne i Sverige och Finland	1,724,159	»	»
Amiralitetet i Sverige och Finland	404,393	»	»
Kansli-Kollegium, Utrikes Ministrar m. m.	129,912	»	»
Kammar-Kollegium, Statskontoret, m. m.	54,550	»	»

Några ord om lönernas belopp den tiden torde, ehuru egentligen varande utom ämnet, få här anföras:

De Kongl. Rådens löner omvexlade till beloppen, så att en del hade 6,000 daler silfvermynt, hvilket, var det minsta, andra hade 6,500, 8,000, 12,000 daler. En (Öfverste-Marskalcken Grefve J. G. Stenbock) uppbar 14,100 daler.

En General åtnjöt	2,000	»
En Amiral	1,600	»
En Landshöfding	1,500	»
Ett Kammar-Råd	1,800	»
En Assessor i Hof-Rätten i Stockholm af adel ...	1,000	»
En dito af ofrälse (lärde män)	900	»

o. s. v.

(Värdet af en daler silfvermynt = 2 R:dr Riksmünt.

En tunna spannmål, $\frac{1}{2}$ råg och $\frac{1}{2}$ korn, värd den tiden 3, 3 $\frac{1}{2}$ à 4 daler silfvermynt, eller 6, 7 à 8 R:dr R:mt.)

Då Konung Carl XII år 1700 uti det då uppkomna kriget pröfvade nödigt att sjelf i egen hög person anförä arméen, blefvo, »på det att Statsverket, hvars rätta skick och gång för det allmänna så högst angeläget var, ej måtte genom Konungens frånvaro i någon mån hindras eller uti dess vanliga lopp och drifvande studsas», — under den 9 April samma år i Nåder meddelade åtskilliga föreskrifter angående dess förvaltning i Kongl. Maj:ts frånvaro. Bland desse (underskrifne af Konungen, kontrasignerade: C. Piper) var äfven den, att Statskontoret uti de flesta fall, der förut erfordrats Kongl. Förordningar och ordres, fick fria händer att disponera och förordna efter bästa förstånd, som det till Kongl. Maj:ts tjenst kunde nyttigast finnas. I slutet af nyssnämnde Instruktion yttras: — »wele Wij

ock i Nåder hafva Eder härmed försäkrade, att icke allenast sådant allt (nemligen hvad verket gjorde) skall lända oss till Nådigt nöjje, utan ock att Wij detsamma wid tillfälle medh all Kongelig Nåd och Ynnest erkännandes warda, såsom Wij ock härmed taga samma Edre förrättningar uti Wårt Kongl. hägn och försvar och dem ifrån allt åtahl, af hvem det ock vara må, nu och i framtiden alldeles frijkalla.»*)

I enlighet med ofvanberörde instruktioner, förklaringar och föreskrifter förvaltades Statsverket af Presidenten i Kammar-Kollegium, med biträde af en Stats-Kommissarie och erforderligt antal tjenstemän och betjente, intill år 1720, då, jemlikt 31 § Regeringsformen, Statskontoret skiljdes från Kammar-Kollegium och fick sin egen President, åt hvilken med två Stats-Kommissarier uppdrogs förvaltningen af Statsverket.

Den 6 Juni samma år (1720) utfärdades också för Statskontoret en ny Instruktion, men hvilken dock i många delar är af enahanda innehåll med de förra. Dervid gjordes emellertid sådane förändringar och tillägg, som af den nya Regeringsformen föränleddes, hvaribland förekommer stadgande i afseende på sättet för de årliga Staternes och dispositionernes upprättande. Bemälda verk skulle nemligen årligen inom Oktober månads slut af de andra kollegierne och publika myndigheterna infordra Generalstatsförslag på det följande årets lön, requisition och tillgång. Så snart dessa voro insamlade och af Statskontoret öfversedde, skulle detta sednare författa alla de påminnelser, som kunde finnas nödiga med hänseende till det följande årets Stat, dess höjande eller sänkande, eller hvad eljest ansågs lända till Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst. Vidare borde Statskontoret i November månad året förut hos Kongl. Maj:t i

*) Att Statsverket ändå sedermera »studsade» och att för Rådet stundom innehölls hela, för andra embetsmän halfva lönen, är känt, äfvensom att Konung Carl, när medel började fattas, icke var så alldeles nöjd med Statskontoret. Detta sednare förhållande synes af åtskilliga Kongl. skrivelser. Uti en, dat. Bender den 7 Januari 1711, angående en förut gifven befallning att anordna medel till Polska hofvens underhåll, säges: »Med största missnöje förnimma WI att sådant af Eder uti ingen mätto blifvit efterlefvadt. — — Eder egen heder hade fordrat att bemålte Kongl. Personer väl blifva undfägnade. — — WI hafve med misshag upptagit att de så föraktligt blifvit af Eder handterade.» (De hade af Statskontoret hänvisats till Pomerska Regeringen, att der uppbära underhållet.) Uti en annan skrivelse från Bender den 17 April 1711 yttras, att mycket långsamt tillgår med medels assignerande. Statskontoret borde prompt anordna till vissa uppgifna verk och personer. »En så ringa summa hade lätteligen kunnat uppbringas, om I allenast haft hug och vilja dertill.»

underdånighet anhålla, att en af Hofrätten samt en af hvarje Kollegium och Amiralitetet måtte få sammanträda med trenne af Rikens Råd (deraf en, som tjent i Milicen, en i Amiralitetet och en i Civil-Staterne), hvilka, jemte Presidenten, en Stats-Kommissarie och en Kamererare, skulle föreslå det följande årets Stat, hvarvid den af år 1696 skulle tagas till fundament och icke öfverskridas, med mindre Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst och bästa sådant oundvikligen fordrade, men väl förminskas; om nödvändigheten och tillfället sådant tilläte. Berörde Statsförslag skulle underställas Rikets Ständers afslutande, så framt de antingen i slutet af detta eller i början af det följande året sammankommo, men eljest borde det förblifva vid hvad nyssnämnde Statskommission föreslagit. Ledamöterna deruti aflade förut ed, att de utan något annat afseende, än Kongl. Maj:ts och Rikets sannfärdiga nytta och fördel, skulle förfara, äfvensom att de komme att tyst hålla hvad som i Kommissionen passerade och Statsverket anginge. Sekreteraren i Statskontoret skulle härvid alltid föra ett tydligt protokoll, deruti skälen till besparingar, förhöjningar och det mera, som förekomme, noga antecknades. När Staten således var inrättad och af Kommissionen underskrifven, skulle densamma i Statskontoret förvaras, hvarefter den, renskrifven till Kongl. Maj:ts underskrift, borde vara en fast och öryggelig grund och ett rättensnöre till alla anordningars och invisningars utfärdande, så att ingen rubbning deruti finge ske, ehvad ordres deremot utverkas kunde; — men skulle en sådan händelse förekomma, som en nödvändig och hastig hjälp behöfde, så att hvad medel, som vid handen voro, måste angripas, då borde Statskontoret straxt Kongl. Maj:t i sittande råd sådant i underd. berätta, innan någon rubbning skedde i dispositionen, samt derå afvänta Kongl. Maj:ts med Råds Råde Nådiga godtfinnande: Åt alla korpser skulle lönerna assigneras kvartalsvis, när medlen så tillräckte; men för handverkare af Artilleriet och Fortifikationen samt den oindelta Soldatesken och Garnisonen månadtligen deras underhåll; och borde Statskontoret hafva noga omsorg om att särdeles milicen lika aflönades, så att det ena Regementet icke åtnjöt mera än det andra, med mindre Kongl. Majt med Råds Råde för vissa orsaker och omständigheter vid något tillfälle annorledes förordnade. Rikets Kollegier och Betjente i Stockholm skulle med anordningar å Kongl. Räntekammaren blifva hulpne. Statskontoret ålåg att vid assignationernes utdelande så laga, att hvar och en, så vida görligt vore, utan något långt

resande, löpande, fordrande eller mutande, bekomme sin invisning på de medel och de orter, som pröfvades för honom vara närmast, bekvämligast och nyttigast. Hvad sjelfva Direktionen angick, så hörde den till Presidenten, att bjuda och befalla uti hvad som till Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst kunde lända; och der något skulle förelöpa, som kunde sträfva emot Staten, dispositioner och förordningar, så ålæge det Stats-Kommissarierna att dervid med beskedlighet påminna hvad de funne skäl att andraga samt låta det tydliga till protokolls föra; men skulle Presidenten ändå något befalla och expediera låta emot slika påminnelser, så komme fuller ansvaret för den saken uppå Presidenten allena, dock borde Stats-Kommissarierna straxt Kongl. Maj:t och Riksens Råd det vid handen gifva.

Efter dessa och andra föreskrifter, hvilkas uppräknande blefve för vidlyftigt, förvaltades Statsverket intill år 1772, då i följe af det årets Regementsförändring Rikets Ständers befattnings med Statens reglerande upphörde. Kongl. Maj:t ville likväl, enligt 50 § Regeringsformen, låta uppvisa Statsverkets tillstånd för Rikets Ständers Utskott, på det de måtte inhemta, att penningarne blifvit brukade till Rikets gagn och bästa. Årliga Stats-Kommissioner förordnades äfven, såsom förut, men Staten fastställdes af Kongl. Maj:t sjelf uti en konselj, hvartill Presidenten och Stats-Kommissarierna, jemte Kamereraren och Sekreteraren i Statskontoret, hvilken sednare dervid förde protokollet, i Näder befalldes.

Med Konung Gustaf III:s död 1792 upphörde så väl Stats-Kommissionerna som Stats-Konseljerna, hvaremot i dessas ställe inrättades, först en s. k. Stats-Ütredning och sedermera, år 1796, en Stats-Beredning, som hade till åliggande att i underd. projektera samt till Kongl. Maj:ts pröfning och sanktion öfverlemna både sjelfva Riks-Staten och Special-Staterna.

På sätt ofvan är anfördt, egde Rikets Ständer, enligt 1772 års Regeringsform, icke rättighet att undfå kännedom om Statsverket i andra delar, än som Kongl. Maj:t ville vid Riksdagarna i Hemliga Utskottet dem meddela; men vid 1800 års Riksmöte förklarade Kongl. Maj:t, på det att under de tider, då Rikets Ständer icke voro samlade, tillfälle måtte lemnas att erfara fullbordandet af det löfte, Konung Gustaf III gifvit Rikets Ständer om en sådan reglering af Staten, att den sig sjelf bära kunde och ny in- eller utrikes gäld icke falla riket till last, — att Rikets Ständers Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Kontoret (inrättadt 1789) skulle, emellan Riksdagarna, hvarje år i Mars

månad få se det föregående årets afslutade Riks-Stat samt derefter ega att öfver det befunna tillståndet med gälden, om sådan finnes, en berättelse uppställa, hvilken, till Konungen aflemnad, sedermera skulle förseglad förvaras, i ändamål att vid nästa Riksdag delgifvas det Utskott, för hvilket Konungen, jemlikt 50 § Regeringsformen, läte Staten uppvisa.

Med 1809 års Regeringsform upphörde den dittills följda ordningen i afseende å Statens delgifvande åt Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Kontoret, utan stadgades i stället (58 §), att Statsverkets tillstånd i alla dess delar till inkomster och utgifter, fordringar och skulder, skall uppvisas för det Utskott, Rikets Ständer utvälja, och hvilket har att utreda och uppgifva Statsverkets förvaltning, tillstånd och behof; hvarjemte bestämdes (§ 62), att, sedan behofven blifvit af Stats-Utskottet uppgifne och af Rikets Ständer pröfvade, desse skola åtaga sig en deremot svarande bevilning och fastställa anslagen under bestämda Hufvud-Titlar i Riks-Staten.

Denna sednare har varit uppställd och indelad på olika sätt, allt eftersom Hufvud-Titlarne i afseende å antal och föremål omväxlat. Efter Departemental-Styrelsens införande år 1840 är Riks-Staten uppgjord sålunda, att densamma upptager, å ena sidan: *Inkomsterne*, hvilka delas i ordinarie och extra-ordinarie inkomster *), och å den andra *Utgifterne*, fördelade i 9 Hufvud-Titlar, med följande vid sistlidne (1859—60) årens Riksdag fastställde belopp, nemligen:

		R:dr R:mt.
1:a	Hufvud-Titeln, Kongl. Hof- och Slotts-Staterne	1,278,400.
2:a	» Justitiæ-Departementet.....	2,198,570.
3:e	» Utrikes- »	479,200.
4:e	» Landtförsvars- »	8,727,720.
5:e	» Sjöförsvars- »	3,305,100.
6:e	» Civil- »	2,206,950.
7:e	» Finans- »	4,270,450.
8:e	» Ecklesiastik- »	3,276,400.
9:e	» Pensions- och Indragnings-Sta- terne	1,168,920.

*) Då Statsverkets inkomster, genom skatters upphäfvande och i följd af andra orsaker, till benämningar och belopp mycket omväxla och dessutom förekomma i flere af trycket utgifne handlingar, torde ej vara nödigt att för dem här närmare redogöra. Totalsumman utgör nu (1861) 28,971,500 R:dr R:mt årligen, deruti såsom den väsentligaste inkomst-titeln ingå tull-medlen, beräknade till (brutto) 11,100,000 R:dr. Dernäst kommer bränvins-afgiften 7,000,000, allt R:mt.

Härtill kommer för 1861, 1862 och 1863 en årlig utgifts-summa af.....	2,059,790.
hvilken bör af Stats-Kontoret anordnas till Full- mäktiges i Riksgälds-Kontoret disposition; blif- vande, när detta belopp tillägges de 9 Hufvud- Titlarne, summan af Statsutgifterne *)	28,971,500.

Nämnde Riks-Stat, som af Landtmarskalken och Talmännen underskrifves och af Rikets Ständer i skrifvelse till Kongl. Maj:t insändes, gäller nu mera för 3 år i sender. På grund af densamma upprättas sedermera i Statskontoret för hvarje år en allmän utgifts-stat, hvilken, kontrasignerad af Chefen för Finans-Departementet, undertecknas af Hans Maj:t Konungen och sedan utgör grunden för de specialstater, hvilka, jemte der- till hörande villkor och föreskrifter, Statskontoret årligen i sitt namn utfärdar för vederbörande myndigheters efterrättelse.

I fråga om medlens *redovisande* torde här endast böra anföras det väsendtligaste af de efter 1809 års Regementsförändring härom gifne stadganden. Deribland hörer först bestämmelsen i Riksdags-Ordningen (68 §) om Statsrevisionerne. Rikets Ständer skola nemligen vid hvarje Riksdag förordna om Revisorer, hvilka emellan Riksdagarne, enligt utfärdad Instruktion, öfverse och granska Statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning, likväl utan rättighet att meddela föreskrifter eller besluta ändringar derutinnan. Den nu gällande Instruktionen för Stats-Revisorerne är (med upphäfvande utaf dem af den 10 Juni 1812 och den 27 Februari 1830) daterad den 17 April 1841 och intagen i sistnämnde års Författnings-Samling jemte ett af Kongl. Maj:t den 14 Augusti samma år till de förvaltande verken utfärdadt cirkulär angående dessas åligganden i och för revisionerne. Vid ifrågavarande förrättningar skola revisorerne, som äro 24 till antalet, 6 af hvarje Riksstånd, erhålla del af räkenskaperna för alla de medel, som genom allmänna bidrag tillkommit eller genom traktater med främmande makter riket tillflutit, äfvensom af Statskontorets och alla öfriga förvaltande verks till Kongl. Maj:t afgifna berättelser om tillståndet och styrelsen af de under deras förvaltning stående delar af Statsverket, börande också de Kongl. bref, protokoll och handlingar,

*) Med *Statsutgifterne* menas här de i Riksstaten uppförde utgifter, dem Stats-Kontoret bestrider. En mängd anslag utgå äfven från Riksgälds-Kontoret, såsom för vattenaftappningar, vägomläggningar m. m., ehuru sådant är mindre egentligt, då sistnämnde verk rätteligen borde hafva befattning ensamt med Rikets gäld.

på hvilka dessa räkenskaper och berättelser sig grunda, Revisorerne meddelas.

Vid Statsrevisionerne, som nu mera ske årligen, samt börjas den 15 Augusti och slutas den 15 Oktober, skall efterses och granskas, om utgifterne instämma med författningarne och den Stat, Rikets Ständer upprättat, samt huruvida de Kongl. Maj:ts Nådiga beslut, hvarpå utbetalningarne sig grunda, äro med behörig kontrasignation försedda, om Statsinkomsterne på rätta tider och till riktigt belopp influtit samt om vederbörande, på hvilka kontrollen öfver kronouppbörderna ankommer, sina skyldigheter fullgjort. Revisorerne åligger det i synnerhet att granska dispositionerne, förvaltningen och resultaten på det hela. Skulle något anslag vara öferskridet eller draget till annat ändamål, än det af Rikets Ständer föreskrifna, böra Revisorerne sådant i sin berättelse anmärka och fullständigt utlåtande i ämnet till Rikets Ständer afgifva.

Öfver Revisorernes anmärkningar inforrar Kongl. Maj:t sedermera embetsverkens utlåtanden, hvilka, jemte berättelsen, tryckas. Vid den påföljande Riksdagen prövas frågorna i Stats-Utskottet och af Rikets Ständer, hvarefter dessa i skrifvelse hos Kongl. Maj:t till rättelse anmäla hvad som deraf ansetts vara i behof. Sedan Kongl. Maj:t i ämnet fattat sitt Nådiga beslut, erhålla embetsmyndigheterna kännedom af detsamma, till iakttagande i behöriga delar *).

Uti det föregående är taladt om 1720 års instruktion för Stats-Kontoret och vissa af dess stadganden. Ehuru i de flesta delar på de sednare tiderne otillämplig i följd dels af ändringar i Grundlagarne, dels af utkomna nya allmänna författningar rörande Uppbörds- och Redogörelseverket, blef densamma dock icke ersatt af en annan förr, än den 16 Maj 1856, då Kongl. Maj:t, efter af Stats-Kontoret dertill, på Nådig befallning, uppgjort förslag, lät utfärda Sin Instruktion för bemälda embetsverk, af hvilken författning man ansett sig böra, innan dessa anteckningar om Statsverket afslutas, för fullständighetens skull, anföra hufvuddragen:

Styrelsen utgöres af President och Stats-Kommissarier. Till verket höra fyra särskilda afdelningar, nemligen Räntekammare,

*) Märkeligt är, att Stats-Kontoret, Krigs-Kollegium, Förvaltningen af Sjöärendena och öfriga förvaltande verk, äfven om ingen enda erinran vore gjord, aldrig expressis verbis undfå Nådig Décharge.

Kansli, Kammar-Kontor och Riksboksluts-Kontor. Stats-Kontoret åligger att förvalta och disponera Statsverkets inkomster och bestrida dess utgifter, enligt stat, allmänna författningar eller särskilda Kongl. föreskrifter. Skolande förteckningar å alla under vilkor af redovisning anordnade medel till Kammar-Rätten årligen aflemnas.

Vidare skall Stats-Kontoret, som, jemte annat, har öfverinseende å Landt-Ränterierne och Krono-Magasinerne, låta förse den värfvade Arméen, Flottan, m. fl. korpser, äfvensom fångar å fästningar och kronohäkten, med spanmål och bröd, handlägga chartæ sigillatæ ärenden samt besörja om anskaffande af stämp-ladt papper, dess utlemnande och afsändande.

Uti Stats-Kontoret upprättas årligen hufvudböcker öfver Ränte-Kammarens inkomster och utgifter, undsättningsfonden (d. v. s. medlen för behöfvandes undsättning i missvestår), skogsplanteringskassan samt Rikshufvudbok, i enlighet med det formulär, som är eller varder af Kongl. Maj:t fastställt. Före hvarje Riksdag och hvarje Statsrevision afgifves underd. berättelse om Statsverkets tillstånd och förvaltning; skolande Stats-Kontoret tillhandagå Rikets Ständers Stats-Utskott och Revisorer med nödiga upplysningar, räkenskaper och handlingar, äfvensom meddela Cheferne för Stats-Departementen de utredningar, som kunna af dem inforas.

Uti beslut och åtgärder, som af Stats-Kontoret fattas och vidtagas, böra minst Presidenten och 2 ledamöter, eller i Presidentens frånvaro 3 ledamöter, deltaga. Då olika meningar uppkomma, tjenar till efterrättelse hvad allmän lag och särskilda författningar i thy fall stadga *).

Stats-Kontoret eger att genom lämpliga vitens föreläggande tillhålla Länsstyrelserne samt underordnade myndigheter och embetsmän att fullgöra hvad i afseende på de till verkets förvaltning hörande ärenden dem författningsenligt åligger eller af Stats-Kontoret förordnas.

Bland Kongl. Ränte-Kammarens åligganden torde här de väsendtligaste böra intagas. Allmänna, dit ingående medel insättas i Rikets Ständers Bank. Utbetalningarne verkställas efter

*) Genom ett Kongl. Bref af den 22 December 1848 var förut förklaradt, att, då Statskontoret utgör ett af Rikets Kollegier, de på dess afgörande ankommande ärenden böra, likasom uti öfriga Kollegier, af Presidenten och ledamöterna, eller, i den förres frånvaro, af de sednare samfäldt prövas, hvarvid, om skiljaktiga meningar yppas, den blifver gällande, hvaruti pluraliteten, efter vanliga grunder beräknad, instämt.

Statskontorets anordningar, medelst assignationer å Banken, hvilka underskrifvas af en Stats-Kommissarie och en Kongl. Räntmästare samt kontrasigneras af en Bokhållare. Kongl. Räntekammaren remitterar medel för Landtränterikassors förstärkande eller andra speciela behof, upphandlar, efter Kongl. Statskontorets ordres, enligt Vexelstadgan, främmande myntslag och håller dem till Statskontorets disposition, afgifver hvarje vecka specifik rapport öfver inkomst och utgift under den näst-förflutna veckan samt aflemnar hufvudbok inom Juni månads slut hvarje år, hvilken sedermera af Statskontoret öfverlemnas till Kammarrätten, för att der granskas.

A. V. Kock.

2.

General-Sammandrag öfver vigde, födde och döde i Sverige
år 1859 samt folkmängden vid nämnde års slut.

Ingångne äktenskap.

Årligt medeltal 1849—1858.						Under året 1859.				
i Stock- holm.	i öfrige Städerna.	i samtliga Städerna.	på Lands- bygden.	I hela Riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerna.	i samtliga Städerna.	på Lands- bygden.	I hela Riket.
696·2	1,876·6	2,572·8	20,143·3	22,716·1	emellan	915	2,313	3,228	22,646	25,874
71·4	181·1	252·5	2,137·3	2,389·8	Ogifta.....	92	262	354	2,713	3,067
53·1	105·1	158·2	1,080·9	1,239·1	Enkling och Ogift.....	67	139	206	1,192	1,398
15·0	34·9	49·9	533·9	583·8	Ogift och Enka.....	21	57	78	701	779
835·7	2,197·7	3,033·4	23,895·4	26,928·8	 Summa	1,095	2,771	3,866	27,252	31,118
749·8	1,981·9	2,731·7	21,220·0	23,951·7	deraf	982	2,452	3,434	23,838	27,272
83·1	206·6	289·7	2,555·4	2,845·1	i mannens första gifte	106	302	408	3,269	3,677
2·5	8·6	11·1	111·9	123·0	» » andra »	7	16	23	132	155
0·3	0·6	0·9	7·6	8·5	» » tredje »	—	1	1	11	12
—	—	—	0·5	0·5	» » fjerde »	—	—	—	2	2
835·7	2,197·7	3,033·4	23,895·4	26,928·8	» » femte »	—	—	—	—	—
					 Summa	1,095	2,771	3,866	27,252	31,118

Lefvande födde.

Årligt medeltal 1849—1858.				Under året 1859.		
mankön.	qvinkön.	Summa.		mankön.	qvinkön.	Summa.
1,706·7	1,612·8	3,319·5	i Stockholms Stad	2,104	1,874	3,978
4,277·6	4,103·2	8,380·8	i öfrige Städerna	5,181	5,069	10,250
5,984·3	5,716·0	11,700·3	i samtliga Städerna	7,285	6,943	14,228
52,959·8	50,538·0	103,497·8	på Landsbygden	60,243	57,091	117,334
58,944·1	56,254·0	115,198·1	 Summa i hela Riket	67,528	61,034	131,562
			deraf			
			Äkta Barn			
955·3	900·2	1,855·5	i Stockholm.....	1,202	1,057	2,259
3,470·7	3,317·7	6,788·4	i öfrige Städerna...	4,266	4,138	8,404
4,426·0	4,217·9	8,643·9	i samtliga Städerna	5,468	5,195	10,663
49,186·3	46,880·0	96,066·3	på Landsbygden ...	56,036	52,961	108,997
			 Summa i hela Riket	61,504	58,156	119,660
			Oäkta Barn			
751·4	712·6	1,464·0	i Stockholm.....	902	817	1,719
806·9	785·5	1,592·4	i öfrige Städerna...	915	931	1,846
1,558·3	1,498·1	3,056·4	i samtliga Städerna	1,817	1,748	3,565
3,773·5	3,658·0	7,431·5	på Landsbygden ...	4,207	4,130	8,337
58,944·1	56,254·0	115,198·1	 Summa i hela Riket	6,024	5,878	11,902
				67,528	61,034	131,562

Barnaföderskorna efter ålder och fostrens antal.

Årligt medeltal 1849—1858.					Under året 1859.						
i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela Riket.		i Stock- holm.	i öfrige Städerne.	i samtliga Städerne.	på Lands- bygden.	I hela Riket.	
55'0	95'1	150'1	1,097'7	1,247'8	i åldren	86	121	207	1,334	1,541	
583'5	1,135'2	1,718'7	13,506'0	15,224'7	under fyllda 20 år.....	727	1,447	2,174	14,762	16,936	
1,019'1	2,366'7	3,385'8	27,513'8	30,899'6	i 21:sta med 25:te lefnadsåren	1,155	2,654	3,809	28,885	32,694	
987'6	2,540'6	3,528'2	29,416'8	32,945'0	i 26:te » 30:de »	1,167	2,941	4,108	32,376	36,484	
592'4	1,711'7	2,304'1	21,746'4	24,050'5	i 31:sta » 35:te »	755	2,305	3,060	26,992	30,052	
204'0	669'9	873'9	10,474'3	11,348'2	i 36:te » 40:de »	239	947	1,186	13,443	14,629	
23'8	65'9	89'7	1,485'9	1,575'6	i 41:sta » 45:te »	29	87	116	1,752	1,868	
0'1	1'2	1'3	21'3	22'6	i 46:te » 50:de »	—	1	1	17	18	
3,465'5	8,586'3	12,051'8	105,262'2	117,314'0	öfver fyllda 50 år	4,158	10,503	14,661	119,561	134,222	
					Summa						
					deraf nedkomne						
					1,652'1 med Tvillingar	1,908	} som ökar antalet af barnen med }			1,908	
					25'2 » Trillingar	33				66	
					0'3 » Fyrlingar	—				—	
					samt 1'8 Hittebarn					1	
						Summa fostrens antal					136,197
					3,796'2 Dödfödde, som härifrån afräknas						4,635
						Återstå lefvande födde barn					131,562

Döde till antal och civilstånd.

Årligt medeltal 1849—1858.			Under året 1859.			
mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	
2,190·2	1,951·1	4,141·3	i Stockholms Stad	1,926	1,728	3,654
3,965·5	3,756·7	7,722·2	i öfrige Städerne	4,076	3,868	7,944
6,155·7	5,707·8	11,863·5	i samtliga Städerne	6,002	5,596	11,598
33,814·1	32,630·6	66,444·7	på Landsbygden	32,633	31,458	64,091
39,969·8	38,338·4	78,308·2	 Summa i hela Riket	38,635	37,054	75,689
			deraf			
			Barn i 1:sta lefnadsåret:			
250·0	207·1	457·1	Äkta, i Stockholm	308	251	559
616·1	490·1	1,106·2	i öfrige Städerne...	743	656	1,399
866·1	697·2	1,563·3	i samtliga Städerne	1,051	907	1,958
7,253·0	5,812·4	13,065·4	på Landsbygden...	8,017	6,250	14,267
336·1	288·7	624·8	Oäkta, i Stockholm	355	310	665
230·7	199·1	429·8	i öfrige Städerne...	233	229	462
566·8	487·8	1,054·6	i samtliga Städerne	588	539	1,127
769·8	659·5	1,429·3	på Landsbygden...	817	661	1,478
			Barn i 2:dra och 3:dje lefnadsåren:			
113·8	99·2	213·0	Äkta, i Stockholm	94	82	176
322·7	291·5	614·2	i öfrige Städerne...	395	383	778
436·5	390·7	827·2	i samtliga Städerne	489	465	954
2,927·7	2,639·2	5,566·9	på Landsbygden...	2,871	2,597	5,468
71·3	67·3	138·6	Oäkta, i Stockholm	50	36	86
68·4	66·2	134·6	i öfrige Städerne...	88	65	153
139·7	133·5	273·2	i samtliga Städerne	138	101	239
208·7	208·4	417·1	på Landsbygden...	175	179	354
5,017·2	4,597·1	9,614·3	Ungdom i 4:de till och med 15:e lefnadsåren	313	280	593
5,499·2	4,809·6	10,308·8	Ogifta öfver fyllda 15 år	4,780	4,295	9,075
11,656·4	8,650·9	20,307·3	Gifta personer	5,139	4,632	9,771
4,533·6	9,219·6	13,753·2	Enklingar och Enkor	10,552	8,305	18,857
95·1	32·5	127·6	s. k. Politilik i Stockholm	3,939	8,099	12,038
39,969·8	38,338·4	78,308·2	 Summa	79	24	103
			 Summa	38,635	37,054	75,689

Döde efter åldern.

Årligt medeltal 1849—1858.			Under året 1859								
			i Stock- holm.		i öfrige Städer- ne.		på Lands- bygden.		i hela Riket.		
mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	Summa.
9,455·7	7,656·9	17,112·6	663	561	976	885	8,834	6,911	10,473	8,357	18,830
3,712·6	3,371·8	7,084·4	144	118	483	448	3,046	2,776	3,673	3,342	7,015
1,836·8	1,675·4	3,512·2	54	44	189	160	1,582	1,367	1,825	1,571	3,396
2,168·1	1,988·4	4,156·5	49	49	210	168	1,715	1,600	1,974	1,817	3,791
1,012·3	933·3	1,945·6	17	10	88	62	876	835	981	907	1,888
949·2	876·6	1,825·8	26	31	104	84	834	806	964	921	1,885
1,193·9	931·4	2,125·3	67	74	170	112	905	766	1,142	952	2,094
1,261·1	1,040·8	2,301·9	88	68	168	130	880	833	1,136	1,031	2,167
1,368·7	1,191·3	2,560·0	126	70	222	166	969	984	1,317	1,220	2,537
1,392·3	1,222·1	2,614·4	138	76	247	168	988	1,101	1,373	1,345	2,718
1,440·9	1,188·8	2,629·7	113	67	212	160	987	963	1,312	1,190	2,502
1,527·6	1,181·1	2,708·7	100	71	214	149	1,061	824	1,375	1,104	2,479
1,734·4	1,454·1	3,188·5	67	61	177	150	1,212	933	1,456	1,144	2,600
1,913·4	1,774·7	3,688·1	55	74	167	158	1,369	1,247	1,591	1,479	3,070
2,058·7	2,216·1	4,274·8	47	85	173	197	1,648	1,687	1,868	1,969	3,837
2,010·6	2,464·5	4,475·1	37	77	106	207	1,746	1,942	1,889	2,226	4,115
1,968·9	2,604·2	4,573·1	29	60	74	186	1,555	2,106	1,658	2,352	4,010
1,552·1	2,240·3	3,792·4	19	53	48	126	1,253	1,770	1,320	1,949	3,269
881·9	1,421·7	2,303·6	5	40	33	98	785	1,242	823	1,380	2,203
353·9	674·5	1,028·4	1	11	12	37	315	539	328	587	915
76·1	177·2	253·3	2	4	3	15	68	151	73	170	243
4·8	18·8	23·6	—	—	—	—	5	15	5	15	20
0·1	0·7	0·8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0·4	0·1	0·5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0·1	0·4	0·5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0·3	0·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0·2	0·2	—	—	2	—	—	—	2	—	2
—	0·1	0·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0·1	0·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0·1	—	0·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95·1	32·5	127·6	79	24	—	—	—	—	79	24	103
Politiliken i Stockholm till åldern ökande...											
39,969·8	38,338·4	78,308·2	Summa						38,635	37,054	75,689

Molitor.

Folkmängden vid 1859 års slut, länsvis, å

Län.	Folkmängden den 31 Dec. 1858 enligt uppgifterna i årstabellerna.			Lefvande födde under året 1859.			Döde under året 1859.		
	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	Summa.	m.	q.	Summa.
Stockholms Stad	46,851	55,937	102,788	2,113	1,886	3,999	1,938	1,736	3,674
Stockholms Län	57,374	61,158	118,532	2,013	1,896	3,909	1,543	1,461	3,004
Upsala »	43,314	48,063	91,377	1,438	1,410	2,848	1,110	1,108	2,218
Södermanlands »	60,485	63,816	124,301	2,059	2,000	4,059	1,271	1,357	2,628
Östergötlands »	112,701	121,166	233,867	4,126	3,988	8,114	2,534	2,510	5,044
Jönköpings »	79,612	86,052	165,664	3,024	2,905	5,929	1,420	1,368	2,788
Kronobergs »	71,282	75,938	147,220	2,656	2,604	5,260	1,453	1,433	2,886
Calmar »	106,323	110,220	216,543	3,857	3,633	7,490	2,645	2,583	5,228
Gotlands »	23,743	25,450	49,193	700	647	1,347	335	320	655
Blekinge »	55,970	58,677	114,647	2,156	1,952	4,108	1,408	1,313	2,721
Christianstads »	98,818	102,622	201,440	3,570	3,255	6,825	1,920	1,812	3,732
Malmöhus »	137,136	139,373	276,509	4,757	4,576	9,333	2,830	2,642	5,472
Hallands »	56,343	58,940	115,283	2,075	1,960	4,035	958	1,027	1,985
Göteborgs och Bohus »	100,697	105,431	206,128	3,752	3,621	7,373	2,680	2,448	5,128
Elfsborgs »	127,091	134,759	261,850	4,829	4,546	9,375	2,563	2,434	4,997
Skaraborgs »	104,815	109,236	214,051	4,323	3,974	8,297	1,990	1,944	3,934
Wernlands »	116,195	121,070	237,265	4,711	4,450	9,161	2,199	1,999	4,198
Örebro »	70,886	75,157	146,043	2,907	2,727	5,634	1,323	1,331	2,654
Westmanlands »	47,262	52,445	99,707	1,733	1,651	3,384	1,049	1,114	2,163
Kopparbergs »	77,316	84,688	162,004	2,941	2,815	5,756	1,646	1,525	3,171
Gefleborgs »	63,354	68,582	131,936	2,148	2,056	4,204	1,254	1,148	2,402
Wester-Norrlands... »	54,690	58,130	112,820	2,119	1,949	4,068	1,038	957	1,995
Jemtlands »	29,152	29,602	58,754	882	892	1,774	372	365	737
Westerbottens »	39,033	40,402	79,435	1,401	1,414	2,815	578	519	1,097
Norrbottens »	32,666	34,217	66,883	1,258	1,249	2,507	597	611	1,208
Hela Riket	1,813,109	1,921,131	3,734,240	67,548	64,056	131,604	38,654	37,065	75,719
deraf									
å Landsbygden	1,625,932	1,703,520	3,329,452	60,243	57,091	117,334	32,633	31,458	64,091
i Städerna utom Stock- holm	140,326	161,674	302,000	5,192	5,079	10,271	4,063	3,871	7,954

landsbygden, i städerna samt i hela riket.

Folkmängdsbeloppet den 31 December 1859						Skilnad häntydande på					
kalkuleradt efter nativitets- öfverskottet.			enligt uppgifterna i års- tabellerna.			inflyttning.			utflyttning.		
mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
47,026	56,087	103,113	49,170	56,577	105,747	2,144	490	2,634	—	—	—
57,844	61,593	119,437	58,317	61,847	120,164	473	254	727	—	—	—
43,642	48,365	92,007	43,677	48,291	91,968	35	—	35	—	74	74
61,273	64,459	125,732	60,978	64,462	125,440	—	3	3	295	—	295
114,293	122,644	236,937	114,332	122,632	236,964	39	—	39	—	12	12
81,216	87,589	168,805	80,691	87,197	167,888	—	—	—	525	392	917
72,485	77,109	149,594	72,224	77,013	149,237	—	—	—	261	96	357
107,535	111,270	218,805	107,003	110,797	217,800	—	—	—	532	473	1,005
24,108	25,777	49,885	24,030	25,757	49,787	—	—	—	78	20	98
56,718	59,316	116,034	56,562	59,323	115,885	—	7	7	156	—	156
100,468	104,065	204,533	100,495	104,005	204,500	27	—	27	—	60	60
139,063	141,307	280,370	138,447	141,003	279,450	—	—	—	616	304	920
57,460	59,873	117,333	57,541	59,943	117,484	81	70	151	—	—	—
101,769	106,604	208,373	102,010	106,636	208,646	241	32	273	—	—	—
129,357	136,871	266,228	128,573	136,260	264,833	—	—	—	784	611	1,395
107,148	111,266	218,414	107,017	111,208	218,225	—	—	—	131	58	189
118,707	123,521	242,228	118,515	123,465	241,980	—	—	—	192	56	248
72,470	76,553	149,023	71,992	76,173	148,165	—	—	—	478	380	858
47,946	52,982	100,928	48,059	53,089	101,148	113	107	220	—	—	—
78,611	85,978	164,589	78,492	85,851	164,343	—	—	—	119	127	246
64,248	69,490	133,738	64,308	69,475	133,783	60	—	60	—	15	15
55,771	59,122	114,893	55,985	59,274	115,259	214	152	366	—	—	—
29,662	30,129	59,791	29,839	30,207	60,046	177	78	255	—	—	—
39,856	41,297	81,153	39,801	41,237	81,038	—	—	—	55	60	115
33,327	34,855	68,182	33,191	34,764	67,955	—	—	—	136	91	227
1,842,003	1,948,122	3,790,125	1,841,249	1,946,486	3,787,735	—	—	—	754	1,636	2,390
1,653,542	1,729,153	3,382,695	1,648,806	1,724,891	3,373,699	—	—	—	4,734	4,262	8,996
141,435	162,882	304,317	143,271	165,018	308,289	1,836	2,136	3,972	—	—	—

Balchen och Molitor.

**Specifikation af folkmängd, vigde par, födde och döde år 1859,
i hvar och en af Rikets städer efter alfabetisk ordning.**

Städer.	Folk- mängd vid 1858 års slut.	Under år 1859					Folk- mängd vid 1859 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		Inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Alingsås	1,499	17	33	10	43	36	1,526	20	—
Arboga	2,749	18	82	13	95	62	2,801	19	—
Askersund	1,180	7	26	10	36	25	1,183	—	8
Borgholm	684	6	17	2	19	13	659	—	31
Borås	2,835	24	72	8	80	63	2,824	—	28
Calmar	7,918	47	197	41	238	360	7,793	—	3
Carlshamn	5,365	48	113	12	125	97	5,452	59	—
Carlskrona	14,909	108	381	70	451	409	14,986	35	—
Carlstad	4,321	50	117	28	145	101	4,427	62	—
Christianstad	5,236	83	125	60	185	115	5,348	42	—
Christinehamn	2,093	26	66	15	81	53	2,134	13	—
Cimbrishamn	1,410	14	44	3	47	27	1,397	—	33
Ekesjö	1,904	21	42	14	56	56	1,879	—	25
Engelholm	1,531	11	38	8	46	31	1,573	27	—
Enköping	1,490	8	25	7	32	40	1,468	—	14
Eskilstuna	4,288	43	123	41	164	124	4,430	102	—
Falkenberg	1,051	9	31	6	37	23	1,085	20	—
Falköping	990	13	26	5	31	27	1,091	97	—
Falsterbo	316	1	7	—	7	4	319	—	—
Falun	4,714	30	123	38	161	106	4,769	—	—
Gefle	10,768	100	304	65	369	305	10,905	73	—
Grenna	1,053	4	38	5	43	24	1,084	12	—
Göteborg	32,173	351	998	292	1,290	1,035	33,014	586	—
Halmstad	3,378	28	138	13	151	72	3,701	244	—
Haparanda	673	5	20	2	22	11	693	9	—
Hedemora	1,105	4	18	3	21	35	1,098	7	—
Helsingborg	4,945	46	158	28	186	99	5,147	115	—
Hernösand	3,090	36	92	12	104	63	3,160	29	—
Hjo	970	8	34	4	38	18	971	—	19
Hudiksvall	2,524	23	72	18	90	54	2,581	21	—
Jönköping	7,126	73	241	48	289	146	7,433	164	—
Kongelf	913	10	30	1	31	17	925	—	2
Kongsbacka	570	7	15	—	15	11	542	—	32
Köping	1,658	18	48	7	55	55	1,658	—	—

Städer.	Folk- mängd vid 1858 års slut.	Under år 1859					Folk- mängd vid 1859 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Laholm.....	1,112	7	31	3	34	19	1,104	—	23
Landskrona.....	5,307	63	172	15	187	111	5,401	18	—
Lidköping.....	3,306	23	102	15	117	89	3,397	63	—
Lindesberg.....	1,014	13	31	5	36	29	1,057	36	—
Linköping.....	5,802	57	136	38	174	112	5,927	63	—
Luleå.....	1,484	10	38	3	41	19	1,543	37	—
Lund.....	7,813	76	229	50	279	189	7,931	28	—
Malmköping.....	368	5	8	5	13	6	374	—	1
Malmö.....	17,485	157	576	89	665	414	18,058	322	—
Mariefred.....	643	4	11	3	14	15	651	9	—
Mariestad.....	2,228	15	68	11	79	60	2,296	—	11
Marstrand.....	982	12	34	4	38	9	1,038	27	—
Nora.....	1,065	10	31	7	38	22	1,130	49	—
Norrköping.....	18,947	172	545	150	695	632	19,449	439	—
Norrtelje.....	1,105	12	33	4	37	41	1,167	66	—
Nyköping.....	4,405	34	114	29	143	152	4,512	116	—
Oscarshamn.....	2,234	9	69	10	79	25	2,195	—	93
Philipstad.....	1,532	7	49	11	60	18	1,719	145	—
Piteå.....	1,523	10	39	4	43	21	1,544	—	1
Sala.....	3,252	33	98	27	125	79	3,309	11	—
Sigtuna.....	459	9	17	1	18	31	466	20	—
Skanör.....	808	5	11	—	11	9	818	8	—
Skara.....	2,160	15	57	7	61	36	2,167	—	21
Skellefteå.....	290	2	8	1	9	2	331	34	—
Skeninge.....	1,470	18	37	8	45	39	1,477	1	—
Sköfde.....	1,251	20	42	3	45	39	1,336	79	—
Stockholm.....	102,788	1,100	2,279	1,720	3,999	3,674	105,747	2,634	—
Strengnäs.....	1,504	8	32	4	36	31	1,451	—	58
Strömstad.....	1,620	11	37	3	40	28	1,644	12	—
Sundsvall.....	4,152	51	166	16	182	75	4,332	73	—
Säter.....	498	6	12	3	15	16	488	—	9
Söderhamn.....	2,575	25	82	15	97	55	2,666	49	—
Söderköping.....	1,367	15	31	8	39	43	1,414	51	—
Södertelje.....	1,587	8	39	8	47	41	1,606	13	—
Sölvesborg.....	1,541	21	46	9	55	44	1,553	1	—
Thorshälla.....	780	1	18	9	27	27	796	16	—
Trosa.....	443	5	6	1	7	14	434	—	2

Städer.	Folk- mängd vid 1858 års slut.	Under år 1859					Folk- mängd vid 1859 års slut.	Skilnad, hän- tydande på	
		Vigde par.	Lefvande födde.			Döde.		inflytt- ning.	utflytt- ning.
			Äkta.	Oäkta.	Summa.				
Uddevalla	4,144	35	114	24	138	190	4,200	108	—
Ulricehamn	1,397	16	30	4	34	30	1,404	3	—
Umeå	1,763	11	52	8	60	33	1,815	25	—
Upsala	8,473	72	182	69	251	261	8,679	216	—
Wadstena	2,383	27	45	17	62	83	2,420	58	—
Warberg.....	2,444	17	56	8	64	43	2,514	49	—
Waxholm	990	7	22	4	26	37	985	6	—
Wenersborg	3,518	28	107	23	130	81	3,601	34	—
Westervik	5,230	34	101	25	126	203	5,215	62	—
Westerås.....	4,146	31	105	32	137	121	4,246	84	—
Wexiö	3,047	21	72	24	96	57	3,135	49	—
Wimmerby.....	1,588	24	48	13	61	29	1,631	11	—
Wisby.....	5,279	49	128	29	157	92	5,384	40	—
Ystad	5,201	34	128	22	150	123	5,215	—	13
Åmål	1,672	18	35	6	41	24	1,659	—	30
Örebro	6,478	81	178	51	229	190	6,577	60	—
Öregrund	634	7	13	3	16	16	641	7	—
Östersund	1,503	10	44	9	53	16	1,624	84	—
Östhammar.....	569	5	16	7	23	16	567	—	9
Summa	404,788	3,873	10,704	3,566	14,270	11,628	414,036	6,606	—
Af främmande tros- förvandter äro i denna och näst- föregående tabell, men ej i de 5 första, inräknade:									
För Stockholm	—	5	20	1	21	20	—	—	—
Öfriga städerna	566	2	21	—	21	10	576	—	—
Summa	—	7	41	1	42	30	—	—	—

Molitor.

3.

Areal och disposition af Städernas jordområde. (Forts.)

Areal och disposition af städernas jordområde i Stockholms län.

	Södertelje år 1857.		Waxholm år 1857.		Sigtuna år 1857.		Norrtelje år 1857.		Östhammar år 1857.		Öregrund år 1857.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.												
Tomter, tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet	91	31·2	—	8·9	22	—	23	13·2	31	19·5	18	1·9
» » Kongl. Maj:t och Kronan: utarrenderade ge- nom upplåtelsebref	—	—	37	9·2	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kronomagasinet	—	—	—	—	—	—	—	4·9	—	—	—	—
» » Kyrkan och kyrkogården	1	23·0	1	5·6	—	—	1	—	—	24·0	—	17·8
» » Skolhuset	—	—	—	8·8	—	6·6	—	3·9	—	5·6	—	—
» » Rådhuset och skolan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2·9
» » Rådhuset	1	7·3	—	4·9	—	—	—	1·9	—	0·6	—	—
» » Staden och dess gästgifvaregård	—	14·8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Fattighuset	—	6·8	—	8·0	—	1·0	—	4·2	—	4·3	—	3·1
» » Kyrkoherdebostället	—	—	—	29·1	1	27·8	—	8·5	—	—	—	15·3
» » Prestgården	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30·2	—	—
» » Klockaregården och socknestugan	—	—	—	—	—	6·5	—	—	—	—	—	—
» anslagne till Klockarens aflöning	—	10·7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » Skolmästarens »	—	11·1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1·1
» » » Borgmästarens »	—	27·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa areal af tomter	97	4·1	40	10·5	24	9·9	25	4·6	33	20·2	19	10·1
Torg, gator, gränder och öppna platser m. m.	27	19·9	14	28·5	9	18·0	7	2·0	8	14·0	16	10·4
Stadsplanens hela areal	124	24·0	55	7·0	33	27·9	32	6·6	42	2·2	35	20·5

	Södertelje år 1857.		Waxholm år 1857.		Sigtuna år 1857.		Norrtelje år 1857.		Östhammar år 1857.		Öregrund år 1857.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Stockholms län.)												
Till staden lydande jordar och lägenheter.												
Sjelfegande jordar, som besittas med full eganderätt	2,510	25·2	—	—	363	6·7	457	0·1	—	—	236	8·2
Tillhörande: Kongl. Maj:t och Kronan: upplåtna till Kommendan- tens disposition	—	—	11	18·5	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " " " disponerade till Fortifika- tions-redogörarens aflö- ning	—	—	3	1·0	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " " " upplåtna till Kyrkoher- dens aflöning	—	—	5	19·6	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " " " utarrenderade till enskilde personer för 30 år	—	—	149	31·5	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " " " annorlunda disponerade, nemligen till gemensam skog, bete, begravnings- plats m. m.	—	—	160	29·9	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " " " »Prediksborgs område» ..	—	—	112	31·0	—	—	—	—	—	—	—	—
" Kyrkan	—	26·2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22·0
" Fattigvården	1	22·4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" Fattigkassan genom enskild donation	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21·8
Anslagne till Gästgifveri- och skjutsbestyret	285	8·0	—	—	—	—	4	10·0	—	—	—	—
" " Borgerskapet	—	—	—	—	2	5·0	—	—	—	—	—	—
Löningsjord till Eklelesiastik- och Skolstaterna	—	—	—	—	78	31·8	33	18·5	—	—	—	—
" " Pastor, Komminister och Klockaren	45	19·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " Kyrkoherden och Organisten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	6·5
" " Komministern	—	—	—	—	—	—	—	—	96	26·6	—	—
" " Magistraten	—	—	—	—	—	—	29	18·1	—	—	—	—
" " Stadens embets- och tjenstemän samt betjente ...	—	—	—	—	6	21·2	—	—	—	—	—	—

	Södertelje år 1857.		Waxholm år 1857.		Sigtuna år 1857.		Norrtelje år 1857.		Östhammar år 1857.		Öregrund år 1857.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Stockholms län.)												
Löningsjord till Borgmästaren och Stadskassören.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	153	13'5
» » Borgmästaren	7	28'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Utarrenderade för stadskassans räkning	7	11'0	—	—	2	16'0	33	2'3	136	22'3	—	—
Annorlunda disponerade, nemligen till gemensamt bete	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	618	23'2
» » » » » bete och skog.....	574	24'0	—	—	—	—	245	26'6	—	—	—	—
» » » » » bete, skog, begraf- ningsplats m. m.	—	—	—	—	685	23'5	—	—	—	—	—	—
Summa areal af jordar	3,434	4'0	444	3'5	1,139	8'2	803	11'6	233	16'9	1,063	31'2
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	755	24'0	77	22'5	269	31'2	407	10'3	76	17'9	320	24'0
» skog och betesmark	2,678	12'0	366	13'0	869	9'0	396	1'3	156	31'0	743	7'2
	3,434	4'0	444	3'5	1,139	8'2	803	11'6	233	16'9	1,063	31'2
Waxholms fästnings område	—	—	5	7'1	—	—	—	—	—	—	—	—
Impedimenter	250	—	12	18'0	8	8'0	—	—	—	—	—	—
» af vägar m. m.	—	—	—	—	—	—	—	—	3	0'9	—	—
» af vägar och vatten.....	—	—	—	—	—	—	285	2'0	—	—	—	—
» af vägar, vatten och små skär	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	20'8
Summa areal af städerna och deras jordar	3,808	28'0	517	3'6	1,181	12'1	1,120	20'2	278	20'0	1,187	8'5

Anm. ¹⁾ En å »Fredriksborgs område» (vid Waxholm) belägen trädgård tillhör Fortifikations-materialförvaltarens boställe.

²⁾ I den för Sigtuna under rubrik: Löningsjord till Ecklesiastik- och Skolstaterna utförda areal: 78:31'8 ingå 8 tunnland 1 kappland, utgörande en till Kyrkoherde-bostället hörande ängsmark, belägen inom Håtuna socken i Håbo härad af Upsala län.

³⁾ All den till staden Östhammar hörande stadsjord (233 tunnland 16'9 kappland) är belägen inom Börstils socken i Frösåkers härad, under hvars domvärjo den också lyder.

Areal och disposition af städernas jordområde i Södermanlands län.

260

		Nyköping år 1857.		Eskilstuna år 1857.		Strengnäs år 1857.		Thorshälla år 1857.		Mariefred år 1857.		Trosa år 1861.	
		Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.													
Tomter, tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet		90	29·5	94	31·2	36	22·6	20	15·5	16	5·2	19	21·4
” ” Landshöfdingeresidenset, Landskansliet m. m.		1	9·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Södermanlands regementes musikkasern.....		—	12·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Domkyrkan		—	—	—	—	3	3·0	—	—	—	—	—	—
” ” Nikolai och Allhelgona församlingars kyrkor		1	25·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Kyrkan och kyrkogården		—	—	—	—	—	—	27·7	1	4·5	—	—	—
” ” Strengnäs Konsistorium		—	—	—	—	11·7	—	—	—	—	—	—	—
” ” Nikolai och Allhelgona församlingars sockne- stugor samt stadsfattighuset		—	5·8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Elementar- och Folkskolorna		1	22·4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Skolhuset		—	—	—	9·8	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Lärverket		—	—	—	—	17·7	—	—	—	—	—	—	—
” ” Skolegården		—	—	—	—	—	—	5·6	—	—	—	—	—
” ” Folkskolan		—	—	—	—	7·8	—	—	—	—	—	—	—
” ” Öster- och Vester-Rekarne häraders tingshus		—	—	—	4·1	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Åkers härads tingshus.....		—	—	—	—	4·4	—	—	—	—	—	—	—
” ” Rådhuset		—	—	—	—	7·4	—	0·9	—	3·5	—	—	—
” ” Rådhuset och Skolhuset		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12·6	—
” ” Rådhuset och Gästgifvaregården.....		—	18·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Rådhuset och Cellfängelset		—	—	—	2·4	—	—	—	—	—	—	—	—

	Nyköping år 1857.		Eskilstuna år 1857.		Strengnäs år 1857.		Thorshälla år 1857.		Mariefred år 1857.		Trosa år 1861.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Södermanlands län.)												
»Sjelfegande jord», som besittes med full eganderätt (donerade krono- jorlar).....	—	—	67	25·0	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » » » » » (krono- och kro- noskatte dona- tions-jorlar) ...	—	—	—	—	—	—	740	30·3	—	—	—	—
» » som äro indelade på stadens hus och tomter och tillhöra nummeryårdarne.....	—	—	—	—	338	7·7	—	—	—	—	—	—
Tillhörige Kongl. Maj:t och Kronan.....	9	3·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Donerade och till stadens framtida utvidgande af Kongl. Maj:t och Kronan disponerade kronojorlar: utarrenderade för Kongl. Maj:t och Kronans räkning	—	—	40	12·0	—	—	—	—	—	—	—	—
Upplätne till stadens kyrka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18·0
Tillhörande: Folkskolan	—	—	—	—	1	29·0	—	—	—	—	—	—
» Hospitalet	2	9·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» Nyköpings länshospital.....	—	—	—	—	7	4·7	—	—	—	—	—	—
» Fattighuset	—	—	—	—	3	11·1	—	—	—	—	—	—
» S:t Annæ fattighus	11	26·2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Löningsjord till: Biskopen.....	—	—	—	—	20	2·0	—	—	—	—	—	—
» » Domprosten	—	—	—	—	27	31·4	—	—	—	—	—	—
» » Stadsförsamlingarnes Kyrkoherdar	45	21·0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Komministern (Kapellanen)	—	—	—	—	—	28·2	3	18·0	26	24·5	—	—
» » Klockaren ²⁾	—	—	—	—	1	10·8	—	—	—	18·9	—	—

	Nyköping år 1857.		Eskilstuna år 1857.		Strengnäs år 1857.		Thorshälla år 1857.		Mariefred år 1857.		Trosa år 1861.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Södermanlands län.)												
Löningsjord till: Skolläraren	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12'0
" " Magistraten	408	8'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " (Borgmästaren och Rådmännen) ..	—	—	—	—	91	27'4	—	—	—	—	—	—
" " " (Borgmästaren, Stadsnotarien och Fiskalen).....	—	—	—	—	—	—	14	31'3	—	—	—	—
" " Borgmästaren ³⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16'0	—	—
" " Rådmännen	—	—	—	—	—	—	—	—	29	2'4	—	—
Staden behållne jordar, dels utarrenderade, dels disponerade för kommunens gemensamma behof	1,301	3'9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Utarrenderade för Stadskassans räkning	—	—	—	—	246	24'2	—	—	—	—	45	14'8
" " " " (donerad jord) ⁴⁾	—	—	154	8'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Annorlunda disponerade, nemligen till: gemensamt bete (donerade kronojordar).....	—	—	37	4'0	—	—	—	—	—	—	—	—
" " " " gemensamt bete och skog m. m. ⁵⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	192	5'0	377	14'2
" " " " gemensamt bete och skog m. m. samt skogvaktare- boställen	—	—	—	—	1,907	6'0	—	—	—	—	—	—
" " " " gemensamt bete och skog, gårdes- och ängsbackar samt löningsjord till ängsvaktaren m. m.	—	—	—	—	—	—	526	7'3	—	—	—	—

	Nyköping år 1857.		Eskilstuna år 1857.		Strengnäs år 1857.		Thorshälla år 1857.		Mariefred år 1857.		Trosa år 1861.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
(Forts. af Södermanlands län.)												
Annorlunda disponerade, nemligen till: begrafningsplats, grus-, sand- och lertag	10	17'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa areal af jordar	2,443	13'3	299	17'0	3,707	0'9	1,285	22'9	2,812	23'1	661	31'8
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	834	0'3	152	19'2	840	24'8	802	22'6	352	1'8	270	30'0
» skog och betesmark	1,609	13'0	146	29'8	2,866	8'1	483	0'3	2,460	21'3	391	1'8
	2,443	13'3	299	17'0	3,707	0'9	1,285	22'9	2,812	23'1	661	31'8
Impedimenter	47	23'0	37	16'0	49	19'0	30	29'0	24	1'2	17	28'0
» Nyköpings ström inom rågången	28	8'0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa areal af städerna och deras jordar	2,643	20'3	460	29'0	3,822	26'6	1,342	12'7	2,859	8'2	706	31'7

1) Af den för Eskilstuna här utförda areal af hela stadsplanen belöper sig på:

Fristaden	61 tunnland 14 kappland,
Nystaden	23 » 16 »
Gamla staden	36 » 31 »
Stadens holme	1 » 31 »

Summa 123 tunnland 28 kappland, hvari ingå donerade och till

stadens framtida utvidgande af Kongl. Maj:t och kronan anslagne kronojordar, hvilka äro upplätne till enskilde personers disposition.

2) Klockarebostället i Mariefred eger dessutom andel i stadens skog; men denna skogslott är ej särskildt utbruten och har derföre icke kunnat till arealen här redovisas.

3) Till Borgmästaren i Mariefred är dessutom på lön anslaget kronohemmanet Svansta, hvilket i alla afseenden tillhör landsbygden och icke ens tillfölle staden äfven om Borgmästaretjensten indroges, hvarföre ifrågavarande hemman icke blifvit bland stadsjorden här upptaget.

4) Denna jord, benämnd Flackersta, är belägen utom stadens jurisdiktion.

5) I den för Mariefred här upptagna areal, 192 tunnland 5 kappland, ingå 37 tunnland 1 kappland (f. d. kronojagbacken), hvilka »för närvarande och på behaglig tid äro upplätne till Stadsfiskalen» såsom löneförbättring.

Seth.

4.

Om folkräkningen i Stockholm vid utgången af
året 1860.

(Forts. från sid. 232.)

**B) Stockholms faktiska folkmängd den 31 Dec. 1860, fördelad
efter kyrkoskrifningsorter.**

Såsom i det föregående redan är antydt, förutsätter vår lagstiftning, att hvarje Svensk undersåte skall vara antecknad i någon viss kyrklig församlings längd, den vanligen s. k. *husförhørs-* eller *kyrkoboken*. Denna längd, med sina oafbrutet förtgående in- och utskrifningar, bestämmer i reglen antalet till församlingen och dess territorium hörande personer, och skall ligga till grund för den längd, som, hufvudsakligen för beskattningsändamål, å hvarje ort upprättas i November och December månader, den s. k. *mantalslängden*. Sålunda kan förebyggas, att ur denna sistnämnda längd ej kommer att uteslutas någon, som enligt den kyrkliga längden tillhör församlingen, och redan det enskilda intresset bör i allmänhet motverka persons upptagande i mantalslängden å annan ort, än der han enligt husförhørslängden skall till mantalsskrifning uppgifvas. Mantalslängdens hufvudsakliga ändamål är uppfyllt, när den lemnar en förteckning öfver de skattskyldige för det nästkommande året; redogörelsen för alla de under årets lopp timade omflyttningarne och förändringarne uti innevånare-antalet tillhör ej denna längd utan husförhørslängden.

Betraktar man förhållandet i det stora hela, så väl å landsbygden, som i flertalet af våra städer, så är den upplysning och kontroll, som ofvannämnde längder innehålla, önekligen för de afsedda ändamålen tillfredsställande. De brister, som visserligen i ett eller annat hänseende här och der förekomma, äro ock till större delen beroende af missförstånd eller uteblifven tillämpning af gällande föreskrifter. Andra komma att afhjelpas genom de nya föreskrifter, som dels redan blifvit af Kongl. Maj:t rörande kyrkoböckerne och mantalsskrifningen meddelade, dels i öfrigt äro att ytterligare motse.

I större städer, med deras talrika rörliga befolkning och talrika inflyttningar samt folkrika församlingar, måste emellertid sådana brister af många skäl mest framträda och vara svårast

att förebygga, utan anlåtande af mera betungande och kostsamma åtgärder, samt särskilda modifikationer af den lagstiftning, som för landsbygden visat sig tillfredsställande. Följden häraf har, hvad Stockholms stad beträffar, blifvit det redan förr anförda undantagsförhållandet, att dess mantalslängder icke grunda sig på husförhörlängder, att dess officiellt uppgifna folkmängd hitills hemtats ur mantalslängderna, att i de stadens församlingar, der husförhörlängder upprättats, dessa hufvudsakligen grundats på mantalsuppgifterna, att å ena sidan uteblifven uppgift till mantalsskrifningen ej af fullständiga husförhörlängder kunnat kontrolleras, under det å den andra Stockholms mantalslängder kunnat upptaga och upptagit en mängd personer, hvilka dels inom andra orter i riket qvarstått i husförhörlängderne, dels ingenstades varit kyrkoskrifne, samt att tillförlitlig kunskap saknats om antalet af de till hvar och en af stadens församlingar hörande medlemmarne, likasom om stadens hela folkmängd, vare sig de jure eller de facto, och är det lätt att inse, huruledes detta undantagsförhållande i Stockholm jemväl störande inverkat på hela rikets folkmängdsberäkning.

Af dessa skäl blef det nödigt, ej blott att å samma dag, för hvilken folkmängdsuppgifter enligt husförhörlängderne skulle från hela riket i öfrigt meddelas, anställa särskild folkräkning i hufvudstaden, och dervid upptaga den *faktiska* folkmängden, eller alla, som då i Stockholm vistades, utan ock att för Stockholm begära uppgift om hvarje persons *kyrkoskrifningsort*, eller namnet å den församling, i hvars husförhörlängd han var inskrifven, för att sålunda bereda sig tillfälle till upplysning om antalet dels af dem, som tillhörde hvar och en af Stockholms särskilde församlingar, dels af dem, som i församlingar *utom* Stockholm qvarstode kyrkoskrifne, eller möjligen ingenstades låtit sig i kyrklig längd införas.

Det resultat, som den vid utgången af året 1860 anställda folkräkningen, i detta hänseende, enligt kol. N:o 8 af de dervid begagnade s. k. hushållslistorne, jemte derefter vunne upplysningar, gifvit, meddelas i efterföljande tabell.

Stockholms faktiska folkmängd den 31 December 1860, fördelad efter kyrkoskrifningsorter.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Enligt egen uppgift kyrkoskrifne i nedanstående församlingar.	Boende inom nedanstående territorial-församlingar:								Summa.
	Storkyrkans.	Clare.	Kasellholmarnas.	Jacobs och Johannis med Skepps- och Marie.	Catharinae.	Kungsholms.	Ladugårdslands.	Adolf Fredriks.	
S:t Nicolai.....	10,629	157	183	189	195	77	144	52	11,626
» Clare.....	126	13,658	353	82	87	123	173	210	14,812
» Jacobs och Johannis.....	111	338	12,494	52	88	97	318	157	13,655
» Mariæ Magdalene.....	100	90	64	13,690	298	52	66	40	14,400
» Catharinae.....	152	80	85	249	16,031	115	71	43	16,826
Ulricæ Eleonoræ.....	21	158	34	29	21	4,106	23	26	4,418
Hedvig Eleonoræ.....	127	170	226	104	131	84	12,002	134	12,978
Adolf Fredriks.....	55	138	240	59	70	115	113	8,110	8,900
Kongl. Hofförsamlingen.....	534	605	357	103	83	21	295	75	2,073
» Svea Lifgardets.....	6	34	23	5	—	—	896	2	966
» Lifgardets till häst.....	3	16	21	—	—	4	501	3	548
» Andra Lifgardets.....	3	28	16	1	3	3	914	10	978
» Svea Artilleriets.....	9	37	44	2	4	12	1,039	17	1,164
» Sappör-Kompau.....	—	5	—	—	—	124	5	—	134
» Skeppsholms.....	28	53	702	39	73	17	148	13	1,073
Danviks.....	—	2	2	2	415	2	1	—	424
Finska eller Fredriks.....	297	218	238	215	324	22	173	83	1,570
Tyska eller S:t Gertruds.....	313	314	264	247	308	56	161	97	1,760
Sabbatsbergs.....	—	—	—	—	—	—	—	177	177
Borgerskapets Enkhus.....	—	—	84	—	—	—	—	—	84
Södra Allmänna Straff-fängelset.....	4	—	—	718	—	—	—	—	722
Norra Allmänna dito.....	2	—	—	—	—	—	—	368	370
Engelska Episkopala.....	—	—	19	10	—	—	1	—	30
Franska Reformerta.....	3	10	4	—	—	2	1	—	20
Katholska.....	34	77	89	26	40	3	38	12	319
Grekisk-Ryska.....	1	—	1	—	1	—	—	1	4
Mosaiska.....	265	184	115	21	11	—	17	—	613
Kyrkoskrifne i församling utom Stockholms.....	507	1,039	1,176	729	726	398	540	401	5,516
Kyrkoskrifningsort ej uppgifven.....	3	18	45	36	36	44	50	17	249
Utländningar.....	62	119	124	20	22	8	198	10	563
Summa.....	13,395	17,548	17,003	16,628	18,967	5,485	17,888	10,058	116,972

*) Vid folkräkningen intagne och räknade uti Stadens ransäkningsfängelse, beläget inom Storkyrkoförsamlingen.

Denna tabell skall läsas och uppfattas på det sätt, att t. ex. 11,626 personer (kol 10) hafva uppgifvit sig *kyrkoskrifne* i och alltså tillhörande S:t Nicolai eller Storkyrkoförsamlingen, och voro af dem vid folkräkningen *boende* inom Storkyrkans terri-

torialförsamling 10,629, inom Clara territorialförsamling 157, inom Jacobs och Johannis 183 o. s. v. (kol. 2—9).

I antalet 424 personer tillhörande Danviks församling ligger ej Siklaöns folkmängd, då denna ö ej tillhör Stockholms stads område, utan Svartlösa häråd af Stockholms län, ehuru den i kyrkligt hänseende är förenad med Danviks Hospitals församling.

Södra Allmänna Straffängelset med Stockholms stads Södra Kronohäkte, och Norra Allmänna Straffängelset med Norra Kronohäktet och Stockholms läns Cellfängelse bilda visserligen egna församlingar och afgifva i följd deraf, liksom andra församlingar i Stockholm, hvar för sig utdrag ur der förda Ministerialböcker.

Å folkräkningslistorna var emellertid personalen å dessa inrättningar, i fråga om kyrkoskrifningsorter, icke upptagen såsom gemensamt tillhörande respektive straffängelses församling, utan hvarje person, med hänsigt till dess lagliga försörjningsort, hänförd till den bland rikets församlingar, som han veterligen senast tillhört. I enlighet med sålunda meddelade uppgifter hafva uti de tabeller öfver Stockholms faktiska folkmängd, som förekomma uti 4:de häftet af denna tidskrift, sidd. 196—227, alla de från ifrågavarande inrättningar uppgifne personer, som ej varit påförde någon af Stockholms församlingar, upptagits såsom härstädes ej kyrkoskrifne, eller i dessa tabellers kol. 10. I följd häraf utvisar ock General-sammandraget sid. 227 i kol. 10 för Mariæ och Adolf Fredriks församlingar en relativt stor personal, hvilken än tydligare framträder såsom hufvudsakligt tillhörande Straffängelserne uti specialtabellerne för dessa församlingar sidd. 210 och 224. Fångpersonalen vid ifrågavarande inrättningar är dock af dessas vederbörande Predikanter upptagen i särskildt föreskrifne längder, som motsvara andra församlingars husförhörlängder, och detta innebär onekligen, då man blott afser fängelset i och för sig, ett fullt skäl att såsom egen församling upptaga fångarne till det antal, som sådane längder uppgifva. Men när fråga är om folkmängden i hela riket, får ej förbises den fara af dubbelräkning, som lätt inträder i följd deraf, att en mängd personer, efter att hafva blifvit fängslade och uppförde i fängelsets längd, dock kvarstå kyrkoskrifne i sine respektive församlingar. De föreskrifter, som meddelats till undvikande af en sådan olägenhet, hafva långt ifrån varit för ändamålet tillräcklige, och Kongl. Maj:ts Nåd. förordning angående mantals- och skattskrifningarnes förrättande, af

den 20 Juli 1861, föreskrifver, att härefter fånge skall fortfarande mantalsskrifvas inom den stad eller socken, i hvars mantalslängd han senast varit uppförd. Säsom uppgifterna nu vid folkräkningen blifvit meddelade, hafva de åt Statistiska Central-Byrån beredt tillfälle att i rikets folkräkning förebygga dubbel-skrifning af den antydda anledningen. Då mantalsskrifningen i Stockholm upptager straffångarne i de nämnda fängelserna (jfr sid. 210 kvarteret Långholmen och sid. 224 kvarteret Barnhuset), så har jag trott så mycket mer skäl vara att i ofvanstående tabell öfver faktiska folkmängden jemväl särskildt upptaga fängelseförsamlingarne, af hvilkas personal, säsom noten till tabellen upplyser, 6 för tillfället befunno sig i Stockholms stads cellfängelse inom Storkyrkoförsamlingens territorium.

Det torde ej böra lemnas oanmärkt, att den vid folkräkningen å hushållslistorne framställda frågan om kyrkoskrifningsort ofta synes hafva blifvit missförstådd. Anledning har sålunda ej sållan förekommit, än att *bostad* inom viss territorialförsamling orätt uppgifvits säsom kyrkoskrifningsort, än att *födelseorten* orätt dermed förvexlats o. s. v. Detta har föranledt behovet att anställa en stor mängd förfrågningar och efterforskningar, för att, så vidt möjligt, vinna rättelse, dervid naturligtvis en särdeles viktig ledning hemtats från nominalutdragen ur rikets samtliga husförhörlängder, i hvilka personerne kunnat eftersökas, så snart någon hänvisning erhållits. Der hushållslistorna ej innehållit uppgift om någon kyrkoskrifningsort och närmare upplysning ej sedermera kunnat erhållas, emedan personen med efterfrågan ej anträffats, har dock ej heller af nämnde längder kunnat hemtas särdeles upplysning. Bland det i sjelfva verket ringa antalet: 249, för hvilkas kyrkoskrifningsort uppgift ännu saknas, deribland en Mormon, torde ock flera kunna antagas hafva från respektive församling uttagit utflyttningsbevis, men ej i någon annan församling latit sig inskrifvas, så att faran af dubbelräkning derigenom minskas, och härtill kan ytterligare anledning hemtas deraf, att 68 bland dem verkligen uppgifvit säsom kyrkoskrifningsort »Stockholm», utan specifikation af viss församling.

Bland utländningar, till antalet 563, som dels uppgifvit sig dels äro kände icke vara Svenske undersåter, hafva åtskilliga antecknat sig för kyrkoskrifningsort i den territorialförsamling, der de voro boende, andra blott anført sin religionsbekännelse, andra skrifvit sig säsom tillhörande någondera af härvarande främmande trossamfund, andra icke gjort någon anteckning.

Det i kol. 10 uppgifna antalet kyrkoskrifne personer inom hvar och en af de största församlingarne i Stockholm kan visserligen ej göra anspråk på den tillförlitlighet, som en ordentligt förd husförhörslängd bereder, men bör ej heller betydligt afvika från rätta förhållandet. För ett sådant antagande finnes så mycket mer skäl deruti, att, sedan föreskrifterne rörande folkräkningen blifvit kände, tilloppet af personer, som låtit sig i respektive församlingar inskrifvas, lär hafva varit utomordentligt stort inom samtliga Pastorsexpeditioner. Det var ock vanliga förhållandet, att prestbetyg opåkalladt företeddes såsom stöd för uppgifterna inom de byråer, som under folkräkningen öppnats, för att lemna biträde med hushållslistornes ifyllande åt dem, som sådant önskade.

Då det nu är första gången, som en redogörelse af denna beskaffenhet kunnat framläggas, torde den ock förtjena så mycket mer uppmärksamhet. Den visar bland annat huru mycket det från verkligheten afvikit, då man hittills efter mantalslängderna beräknat församlingsfolkmängden. Sålunda utgör antalet af de i Nicolai församling *kyrkoskrifne* öfver 13 procent, de i Claræ öfver 15 procent, de i Jacobs och Johannis öfver 19 procent, de i Mariæ öfver 13 procent, de i Catharinæ öfver 11 procent, de i Kungsholms öfver 19 procent, de i Ladugårdslands öfver 27 procent och de i Adolf Fredriks församling öfver 11 procent *mindre* än antalet inom hvardera af dessa församlingars territorier *boende*. Visserligen är Catharinæ församling äfven efter de kyrkoskrifnes antal folkrikast (16,826), men enligt denna beräkningsgrund intaga de öfrige församlingarne följande ordning närmast derefter: Claræ, Mariæ, Jacobs och Johannis, Hedvig Eleonoræ, Nicolai och slutligen Adolf Fredriks och Ulricæ Eleonoræ (4,418). (Jfr Generalsammandrag, sid. 227, kol. 7.)

Bland de icke territoriella församlingarne räknar Hofförsamlingen största antalet af sina medlemmar boende inom Clara församlings territorium, minsta inom Kungsholms; Finska församlingen flertalet boende inom Catharinæ, Tyska församlingen nära lika många medlemmar inom Claræ, Storkyrkans och Catharinæ församlings-territorier; både Finska och Tyska församlingarne minsta antalet boende å Kungsholmen.

Mosaiska församlingens ledamöter äro talrikast bosatte inom Storkyrkans territorium, och förekommer ingen af dem uppgifven boende inom Kungsholms och Adolf Fredriks församlingar.

Tabellen visar ock huru benämningen territorialförsamling i verkligheten förhåller sig till kyrkoskrifningsorten. Af de

inom hvardera af Nicolai, Jacobs och Johannis samt Adolf Fredriks församlingar *kyrkoskrifne* äro *utom* församlingen *boende* öfver 8 procent, af de i Claræ, Kungsholms och Ladugårdslands öfver 7 procent, af de i Mariæ och Catharinæ öfver 4 procent.

Vid jemförelse med arealen (jfr sid. 227 af 4:de häftet) befinnes den minst folkrika bland territorialförsamlingarna nemligen Kungsholms vara den till området största, och Adolf Fredriks församling, som i folkrikhet står närmast *före* Kungsholms, är ock till areal närmast *efter* denna. Catharinæ församling har närmast de 2 förutnämnde största arealen, men ock största folkrikheten bland alla hufvudstadens församlingar. Claræ församlings personal är sammanträngd inom 5:tedelen af den areal, som Mariæ församling intager.

Ehuru de stora församlingarne i Stockholm visserligen i folkrikhet betydligt öfverstiga medeltalet för pastoratsfolkmängden i riket, hvilket utgör omkring 3,000, finnas dock till och med på landsbygden åtskilliga pastorater, som till folkrikhet äro med dem jemförlige.

C) Stockholms faktiska folkmängd den 31 December 1860, fördelad efter hushåll.

Att vid folkräkningen på ett tillfredsställande sätt bestämma hvad begrepp, som skall fästas vid benämningen »hushåll», har i allmänhet svårigheter, hvilka när det gäller större städer än mera ökas. Vid vårt tabellverks början frågades efter antalet »hushåll, eller matlag» i städerna, »eller »rökta» på landet», undantagne de gemene af krigsfolket, alla utfattige och eländige.» Från 1802 har endast benämningen »hushåll» begagnats i tabellverket, och först år 1855 föreskrefs, med anledning af ifrågasatt närmare bestämmande af detta ords betydelse, att till särskilde hushåll eller matlag skulle räknas alla de, som med minst 2 personer hafva eget från husbonden afskiljdt hushåll och sålunda ej kunna sägas äta vid hans bord, om än deras hushåll till större eller mindre del underhålles genom stataflöning, hvar emot till husbondens hushåll eller matlag borde räknas de som gå till hans bord och äro i hans bröd, samt såsom egentligt gårdsfolk blifvit mantalsskrifne.

Utrikes begagnas visserligen benämningarne »familj» och »hushåll» såsom likbetydande, men der folkräkningar verkställas

genom utdelande af s. k. hushållslistor, är derjemte föreskrifvet, att dylika listor antingen skola tilldelas hvarje *ensamt* för sig lefvande person, eller sådane personer *särskildt* uppföras å listan för den lägenhet de bebo. Vid sista statistiska kongressen i London bestämdes jemväl detta förfaringssätt såsom det ändamålsenligaste. Redan 1851 hade man vid Census i England infört benämningen hyresgäst (occupier, lodger) i stället för familj, för att kunna inrymma de ensamt för sig boende.

I öfverensstämmelse härmed föreskrefs, med hänsigt till hushållsfördelningen vid folkräkningen i Stockholm, att å de s. k. hushållslistorne, när dessa komme att upptaga mer än en familj, ej blott hvarje familj skulle från den andra tydligt afskiljas medelst ett streck, utan att likaledes enskilde, till visst hushåll ej hörande, personer skulle genom sådant streck från hvarandra afskiljas. Derigenom har nu blifvit beredt tillfälle till kunskap om antalet af dem, som utan att lefva i familj, dock kunna anses hafva bildat ett slags hushåll, bestående hvartdera af blott *en* person.

Kasernerad militär och personer, som vid folkräkningen äro intagne i sjukvårds- och välgörenhets-anstalter, de som äro häktade o. s. v. utgöra ej sällan en betydlig del af en orts faktiska folkmängd. Från viss synpunkt skulle väl dessa kunna sägas bilda ett slags egna grupper af matlag, men att bland de särskilda klasserne af hushåll upptaga dylika, ofta af många hundradetal personer bestående, matlag, vore lika vilseledande, som oberättigadt. Dessa grupper måste derföre i redogörelsen erhålla en från hushållsfördelningen alldeles afskild plats. Men bland den personal, som tillfälligtvis å folkräkningsdagen befanns intagen å sjukvårdsinrättningar, kunna träffas många medlemmar af orten tillhörige familjer och hushåll. Detta förhållande föranleder esomoftast en dubbelskrifning, i följd deraf att hufvaden icke anser sig böra från sin hushållslista utesluta en person, som tillhör hushållet och blott för en kort tid är från hemmet frånvarande. Men samma person uppgifves icke desto mindre från sjukvårdsanstalten såsom varande derstädes intagen. För att kunna rätta felen af en sådan dubbelskrifning erhöles nu här på begäran uppgift från sjukhusen å de der vid årets utgång befintlige patients bostäder. Denna uppgift har jemväl beredt tillfälle att i hushållsfördelningen inräkna alla de patienter, som tillhört här bosatte familjer eller hushåll, från hvilka hushållslistor ingått.

Efter här ofvan antyde grunder hafva nedanstående detaljerade tabeller, så väl öfver hushållsfördelningen af Stockholms faktiska folkmängd, som äfven den bland hushåll icke inberäknade delen deraf blifvit upprättade.

a) Tabell öfver hushållsfördelningen inom Stockholms faktiska folkmängd den 31 Dec. 1860.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Antal personer uti hushållet.	Antal hushåll med motstående personal i hvar och en af nedanstående territorialförsamlingar.								Summa hushåll i hela staden.	Summa personer.
	Stor- kyrkans.	Clare.	Jacobs och Johanns.	Maria.	Catharina.	Kungs- holms.	Lad- gårds- lands.	Adolf Fredriks.		
1 person.....	2,203	2,444	2,076	2,156	3,020	859	2,479	1,458	16,695	16,695
2 personer.....	658	820	847	903	1,090	246	951	564	6,079	12,158
3 ".....	536	678	693	755	941	202	819	472	5,096	15,258
4 ".....	354	519	530	571	595	157	576	337	3,639	14,556
5 ".....	256	339	365	363	397	99	365	195	2,379	11,895
6 ".....	190	267	199	233	277	66	214	120	1,566	9,396
7 ".....	114	162	135	129	136	29	106	72	883	6,181
8 ".....	94	96	93	86	76	21	60	48	574	4,592
9 ".....	85	91	75	49	43	12	31	24	410	3,690
10 ".....	47	78	55	35	31	11	22	17	296	2,960
11 ".....	30	43	35	20	24	9	20	15	196	2,156
12 ".....	32	32	27	16	9	2	7	8	133	1,596
13 ".....	10	22	9	10	7	3	7	2	70	910
14 ".....	5	10	12	5	8	1	4	3	48	672
15 ".....	7	9	10	6	6	4	6	2	50	750
16 ".....	2	2	5	3	2	1	1	1	17	272
17 ".....	6	5	4	5	3	—	2	1	26	442
18 ".....	2	4	2	—	2	1	1	3	15	270
19 ".....	1	2	—	6	2	—	—	2	13	247
20 ".....	1	2	2	2	1	—	—	—	8	160
21 ".....	—	1	—	—	—	—	—	—	1	21
22 ".....	—	1	1	1	2	—	—	—	5	110
23 ".....	—	—	3	—	1	—	—	1	5	115
24 ".....	1	2	3	—	—	—	—	—	6	144
25 ".....	—	—	1	—	—	—	—	1	2	50
26 ".....	—	1	—	—	—	—	—	1	2	52
27 ".....	—	1	1	—	—	—	1	—	3	81
31 ".....	—	—	—	1	—	—	—	1	2	62
32 ".....	—	—	—	—	1	—	1	1	3	96
33 ".....	—	—	—	—	—	—	—	1	1	33
34 ".....	—	—	—	—	—	—	—	1	1	34
40 ".....	—	—	1	—	—	—	—	—	1	40
42 ".....	—	—	—	—	—	—	—	1	1	42
48 ".....	—	—	1	—	—	—	—	—	1	48
53 ".....	—	—	—	—	—	1	—	—	1	53
Summa hushåll	4,634	5,631	5,185	5,355	6,674	1,724	5,673	3,352	38,228	—
Summa personer	13,000	16,821	15,573	15,148	17,248	4,388	14,640	9,049	—	105,867

b) Tabell öfver den i hushållsfördelningen ej upptagna personal af Stockholms faktiska folkmängd den 31 Dec. 1860.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
	Uppgifne i nedanstående territorial-församlingar:								Summa personer.
	Stort kyrkans.	Clara.	Jacobs och Johannis.	Marie.	Catharinæ.	Kungsholms.	Ladugårdslands.	Adolf Fredriks.	
Kasernerad militärtrupp:									
af Kongl. Svea Lifgardet	—	—	—	—	—	—	783	—	—
» » Lifgardet till häst	—	—	—	—	—	—	402	—	—
» » Andra Lifgardet	—	—	—	—	—	—	825	—	—
» » Svea Artilleri-Regemente	—	—	—	—	—	—	750	—	—
» » Sappör-Kompaniet	—	—	—	—	—	119	—	—	—
» » Fyrverkare-Korpsen	—	—	—	—	—	26	—	—	—
» » Kanonier-Korpsen	—	—	199	—	—	—	—	—	—
» » Flottans Båtsmän	—	—	260	—	—	—	—	—	—
» Bevakning å Långholmen	—	—	—	116	—	—	—	—	—
» Stadens Militär-Korps	—	—	—	—	162	—	—	—	—
Summa	—	—	459	116	162	145	2,760	—	3,642
Sjuka å Kongl. Lasarettet a)	—	—	—	—	—	201	—	—	—
» » Kgl. Allm. Garnis.-Sjukhuset b)	—	—	—	—	—	1	—	—	—
» » Provisoriska Sjukhuset c)	—	—	—	—	141	—	—	—	—
» » Diakoniss-Sjukhuset d)	—	—	—	—	—	15	—	—	—
» » Prinsess. Lovisas vårdanstalt e)	—	—	—	—	—	34	—	—	—
» » Danviks Dårhus	—	—	—	—	96	—	—	—	—
» » Stockh. stads och läns Kurhus f)	—	—	—	—	—	119	—	—	—
» » Allmänna Barnbördshuset	—	—	—	—	—	44	—	—	—
» » Barnbördshuset Pro Patria g)	—	—	—	—	—	—	—	13	—
» » Fabriksfattig-Sjukhuset h)	—	—	—	—	3	—	—	—	—
Summa	—	—	—	—	240	414	—	13	667
Underhållstagare å:									
Borgerskapets Gubbbhus	—	—	—	50	—	—	—	—	—
» » Enkhus	—	—	83	—	—	—	—	—	—
Drottninghuset	—	—	89	—	—	—	—	—	—
Soopiska fattighuset	—	—	8	—	—	—	—	—	—
v. Engeströmska fattighuset	—	—	—	—	—	4	—	—	—
Danviks enkhus	—	—	—	—	—	28	—	—	—
» » hospital	—	—	—	—	210	—	—	—	—
Timmermans-Ordens hospital	—	—	—	—	—	—	7	—	—
Sabbatsbergs fattighus	—	—	—	—	—	—	—	168	—
Claræ församlings fattighus	—	170	—	—	—	—	—	—	—
Jacobs och Johannis församl. fattighus	—	—	193	—	—	—	—	—	—
Marie församlings fattighus	—	—	—	153	—	—	—	—	—
Catharinæ församlings fattighus	—	—	—	—	160	—	—	—	—
Kungsholms »	—	—	—	—	—	38	—	—	—
Ladugårdslands »	—	—	—	—	—	—	143	—	—
Adolf Fredriks »	—	—	—	—	—	—	—	92	—
Fabriksfattighuset	—	—	—	—	88	—	—	—	—
Militärförsörjningen	—	—	139	—	—	—	—	—	—
Norra Arbetshuset	—	—	—	—	—	93	—	—	—
» » Försörjningshuset	—	—	—	—	—	276	—	—	—
Södra Arbetshuset	—	—	—	—	409	—	—	—	—
» » Försörjningshuset	—	—	—	—	142	—	—	—	—
Fattigbaracken	—	—	—	—	39	—	—	—	—
Magdalenahemmet	—	—	—	9	—	—	—	—	—
Summa	—	170	512	212	1,080	407	150	260	2,791

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
	Uppgifne i nedanstående territorial-församlingar:								Summa personer.
	kyrkans.	Stor-Clare.	Jacobs och Johannis.	Marie.	Catharinæ.	Kungs-holms.	Ladugårdslands.	Adolf Fredriks.	
Stockholms Allmänna Barnhus:									
Barn	—	—	—	—	—	—	—	172	—
Ammor	—	—	—	—	—	—	—	63	—
Frimurarebarnhuset	—	103	—	—	—	—	—	—	—
Prins Carls uppfostringsanstalt	—	—	—	70	—	—	—	—	—
Stadens uppfostringsanstalt för van-artige barn	—	—	—	—	66	—	—	—	—
Murbeckska inrättningen	—	—	—	30	—	—	—	—	—
Malmströmska "	—	—	—	72	—	—	—	—	—
Diakoniss-barnhuset	—	—	—	—	—	27	—	—	—
Katholska "	—	—	19	—	—	—	—	—	—
Summa	—	103	19	172	66	27	—	235	622
Diakoniss-elever	—	—	—	—	—	39	—	—	—
Summa	—	—	—	—	—	39	—	—	39
Fångar i:									
Stadens Cellfångelse	96	—	—	—	—	—	—	—	—
Länets "	—	—	—	—	—	—	—	46	—
Norra straff- och arbetsfångelserne	—	—	—	—	—	—	—	322	—
Södra " " " "	—	—	—	666	—	—	—	—	—
" kronohäktet	—	—	—	52	—	—	—	—	—
Bysättningshäktet i)	—	—	—	6	—	—	—	—	—
Summa	96	—	—	724	—	—	—	368	1,188
Resande och Utländningar	299	454	440	256	171	65	224	133	—
Norska Skarpskytte-Kompaniet	—	—	—	—	—	—	114	—	—
Summa	299	454	440	256	171	65	338	133	2,156
Summa personer	395	727	1,430	1,480	1,719	1,097	3,248	1,009	11,105

- a) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverflyttade. Enligt folkräkningslistorna för Kongl. Lasarettet utgjorde dagens hela sjukantal: 171 mankön och 113 qvinkön, eller tillsammans: 284.
- b) Den här uppgifne patient tillhörde ej Stockholms garnison. Af Garnisonens kasernerade personal, som å folkräkningslistorna uppgifvits *fullständig* från kasernerna, befunnos enligt dessa listor å Kongl. Garnisons-Sjukhuset sjuke af Kongl. Svea Lifgardet: 49, af Kongl. Lifgardet till häst: 13, af Kongl. 2:dra Lifgardet: 33, af Kongl. Svea Artilleri: 47, af Sappör-Kompaniet: 8, af Fyrverkare-Korpsen: 2, af Kongl. Maj:ts Flottas Båtsmän: 15, samt af Kongl. Norska Gardets Skarpskytte-Kompani: 2, så att hela sjukpersonalen å detta Sjukhus för dagen utgjorde: 170.
- c) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverflyttade. Dagens hela sjukantal utgjorde enligt räknelistan: 120 mankön och 54 qvinkön, eller tillsammans: 174.
- d) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverflyttade. Dagens hela sjukantal utgjorde 10 mankön och 12 qvinkön, eller tillsammans: 22.
- e) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverflyttade. Dagens hela sjukantal: 26 mankön och 25 qvinkön, eller tillsammans: 51.
- f) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverflyttade. Dagens hela sjukantal: 68 mankön och 72 qvinkön, eller tillsammans: 140.
- g) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverflyttade. Dagens hela antal: 1 mankön och 15 qvinkön, eller tillsammans: 16.
- h) Dagens hela uppgifna sjukantal: 1 mankön och 3 qvinkön.
- i) Efter afdrag af de till tab. Litt. a. öfverförda. Dagens hela antal: 11.

Tab. Litt. a. bör läsas och uppfattas på följande sätt, nemligen: i Stockholm funnos vid den ifrågavarande tiden 6,079 (kol. 10) hushåll, bestående hvartdera af 2 personer (kol. 1), och voro af dessa hushåll boende inom Storkyrkoförsamlingens territorium 658 (kol. 2), Claræ församling 820 (kol. 3), o. s. v., så att 12,158 (kol. 11) af hufvudstadens innevånare sammanlefdes i hushållsgrupper, bestående hvardera blott af 2 personer; o. s. v.

Ingen af de särskilda hushållsgrupperna inrymmer en så stor personal, som de ensamt för sig lefvande, eller i tabellen såsom hushåll, bestående af blott *en enda* person, uppförde, hvilka enligt kol. 10 och 11 uppgå till 16,695 personer. Oberäknad den personal, som är särskildt upptagen å tab. Litt. b, lefver sålunda inemot $\frac{1}{4}$ af hufvudstadens faktiska befolkning, med hänsigt till familj- och hushållsförhållanden, i en isolering, som i många riktningar måste utöfva en stor inflytelse på sociala förhållanden. Tager man nu jemväl i betraktande den personal af 11,105, för hvilken tab. Litt. b redovisar, så uppgå de utom familj lefvande till inemot $\frac{1}{4}$ af hufvudstadens befolkning. Detta tillstånd, som i reglen är främmande för landsbygden, men deremot desto mera framträder i städerna, ju större dessa äro, och i synnerhet i hufvudstäder, synes i Stockholm hafva uppnått en grad, som ej torde finna motsvarighet mångenstädes. För jämförelse med andra hufvudstäder saknas emellertid upplysningar af den fullständighet, som är af nöden, med undantag för Köpenhamn. Der upptogos såsom lefvande utom familjförbindelse, eller ensamme för sig, vid folkräkningen 1850 blott 9·80% af befolkningen, och år 1855 hade proportionen stigit till 13·78%. Här i Stockholm har den nu, efter samma beräkningsgrund, som för Köpenhamn, d. v. s. med inberäkning af militär, underhållstagare å allmänna inrättningar och fångar, som nämnt är, uppgått till 23%.

Antalet hushåll i det hela, å tab. a upptaget till 38,228, minskas till 21,533, om man afdrager 16,695 ensamt för sig lefvande personer. Dessa båda summor förtjena hvar för sig afseende. Den förstnämnda, eller större summan, gifver det verkliga förhållandet vid 1860 års utgång, sådant det genom folkräkningen nu för första gången blifvit utrönt; den senare, eller lägre summan, är den enda användbara för jämförelser med de uppgifter om hushållens antal, hvilka från förflutna tider äro i tabellverket förvarade, upptagande hela antalet hushåll t. ex. för år 1850 till 16,160 och för 1855 till 17,549.

Alla förutgående uppgifter om hushållens antal, hvilka enligt mantalslängderna meddelats, måste nemligen, såsom förut är antydt, utesluta de ensamt för sig lefvande, eller hushållen af blott en person, enär då gällande tabellformulär för dem icke innehöllo någon särskild rubrik, utan började med hushåll af 2 personer. På grund af dessa uppgifter, de enda som hittills varit tillgängliga, har ock hufvudstadens *hela* folkmängd, fördelad mellan hushållens antal, gifvit följande *medeltal* personer på hvarje hushåll, nemligen:

år 1805.....	5'01.	år 1835.....	5'84.
» 1810.....	5'06.	» 1840.....	5'88.
» 1815.....	5'43.	» 1845.....	5'94.
» 1820.....	5'69.	» 1850.....	5'76.
» 1825.....	5'51.	» 1855.....	5'58.
» 1830.....	5'75.		

och skulle förhållandet blifva för år 1860..... 5'43.

Den öfverensstämmelse, som dessa tal sinsemellan visa, synes gifva dem så mycket större tillförlitlighet, och man har derföre ofta i öfverslagsberäkningar antagit dem som grund. Jemför man nu förhållandet i rikets öfrige städer och å landsbygden, så finnes att då t. ex. för året 1855 medeltalet personer på hvarje hushåll i Stockholm beräknades till 5'58, så utgjorde det i rikets städer utom Stockholm 5'36, och å landsbygden 5'28. Afven här tyckes vid första påseendet en tillfredsställande öfverensstämmelse råda. Om man emellertid utsträcker jämförelsen mellan Stockholm och landsbygden till förutgångne år, så befinnes att allt sedan år 1815 styrkan af hushållen i Stockholm skulle hafva oafbrutet varit större än å landsbygden. I öfriga städerna visar sig ock, ehuru i mindre grad, en dylik öfvervigt i hushållens styrka utöfver landsbygden.

Nu hafva dock de i senare tider med större fullständighet och noggrannhet utförda folkräkningarne flerstädes gifvit det utslag, att medeltalet personer på hvarje hushåll i de större städerna, och särdeles hufvudstäderna, i sjelfva verket utfaller betydligt ringare än på landsbygden, när man ej i beräkningen upptager de många elementer af befolkningen, som i dessa städer rätteligen böra stå *utom* all hushållsfördelning. Ju mer man betänker, huru stort antalet af dessa elementer (kasernerad militär, personalen i sjuk- och välgörenhets-anstalter m. fl. samt den mängd individer, som vanligen strömmar till hufvudstaden i hopp att der betrygga sin framtid m. m.) nödvändigt måste blifva, helst när folkräkningen afser hela den faktiska befolk-

ningen, så bör man ock på förhand vänta ett helt olika resultat mot landsbygdens, der ofvannämnde elementer äro så fåtaliga.

För att få ett medeltal för hushållens styrka, hvilket gifver en mera naturtrogen bild af hufvudstadens sociala lif, torde man derföre böra helt och hållet ur beräkningen utesluta den personal af 11,105, som tab. Litt. b. upptager. Vill man nu för återstoden 105,867 (tab. a.) beräkna hushållsmedlemmarnes medeltal med närmande till det förr brukliga förfarandet, och sålunda till divisor begagna antalet hushåll från och med 2 personer, så erhåller man medeltalet 4'91, hvilket redan kommer sanningen närmare. Rättast torde dock vara att här ej utesluta de ensamt för sig utom familjförbindelse lefvande, då man till divisor får 38,228 och till medeltal på hvart hushåll 2'77 personer. Detta tal öfverensstämmer ock med förhållandet i Paris, der senaste folkräkningar gifvit ett medeltal af 2'73 till 2'99 personer på hushåll.

Samma beräkningsgrund använd på de särskilda territorial-församlingarna gifver för Claræ: 2'99, för Mariæ: 2'83, för Storkyrkans: 2'80, för Adolf Fredriks: 2'70, för Jacobs och Johannis: 2'62, för hvardera af Catharinæ och Ladugårdslands: 2'58 och för Kungsholms: 2'55.

Nära härmed instämmer ock proportionen församlingarne emellan af de utom familjförbindelse ensamt för sig lefvande, hvilka i Kungsholms församling uppgå till 19'6%, i Catharinæ till 17'5%, i Storkyrkan och Ladugårdslandet till 16'9%, i Adolf Fredriks till 16'1%, i Claræ till 14'5%, i Mariæ till 14'2% och i Jacobs med Johannis till blott 13'3% af det i hushållsfördelningen å tab. Litt. a. upptagne innevånareantal.

Då folkräkningslistorna dertill beredt tillfälle, har i tab. Litt. a. lemnats en *detaljerad* specifikation af hushållsmedlemmarnes talrikhet, eller hushållens s. k. styrka, i stället för den gruppering af dem i blott 5 klasser, hvilken hittills varit bruklig i tabellverket. Följer man kol. 10 af tabellen, så ser man att hushållens antal oafbrutet aftager i den mån deras styrka tilltager, ända till dess man uppnått hushåll med 14 personer. De vexlingar, som sedermera inträda, äro en följd af det relativt ringa antal hushåll, som räknar en större personal. De stora hushållen af 20 personer och deröfver tillhöra hufvudsakligen idkare af bryggeri-, bageri-, värdshus- och apoteksrörelse, äfvensom några andra handtverksidkare.

Af tab. Litt. b. inhemtas, att den kasernerade militärtruppens styrka, inberäknade Kongl. Norska Gardets Skarpskyttar, å folkräkningsdagen uppgick till: 3,756.

Hela antalet sjuke, som då vårdades å särskilde sjukhus utgjorde: 1,001, hvartill ytterligare kommer det ej kända sjukantalet bland underhållstagarne i de fattigförsörjnings- och välgörehets- m. fl. inrättningar, som hafva egna afdelningar för sjukvård.

Underhållstagarne uti samtliga fattig-försörjnings- och arbetshus: 2,791, ökade med dem i barnhus: 622, gifver den anse- nliga summan af 3,413 personer uti hithörande välgörehets- anstalter.

Vid fångantalet: 1,188, får ej förbises, att den största de- len faller på *allmänna* straffängelser, hvilka alltså ingalunda tjena ensamt för Stockholm.

Berg.

5.

Folkmängd, vigde, födde, döde m. m. i hvarje län
och dess städer sedan Svenska tabellverkets
början år 1749. (Forts.)

Upsala Län.

	Folkmängd.			Deraf äkt. par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1750 a).....	29,207	33,709	62,916	11,555	
» 1751.....	29,655	34,240	63,895	11,655	8,798
» 1754 b).....	29,700	34,630	64,330	11,793	8,858
» 1757 c).....	29,745	35,018	64,763	11,933	9,066
» 1760.....	30,704	35,472	66,176	12,394	9,264
» 1763.....	31,748	35,916	67,664	12,484	10,841
» 1766.....	32,666	36,594	69,260	12,926	9,974
» 1769.....	33,291	36,852	70,143	13,199	9,981
» 1772.....	33,430	36,853	70,283	13,077	10,407
» 1773 d).....	32,520	36,233	68,753	12,695	
» 1795.....	37,270	41,143	78,413	14,695	12,242
» 1800.....	38,787	42,344	81,131	15,507	12,439
» 1805.....	40,141	44,000	84,141	16,472	15,455
deraf å landet.....	37,241	40,829	78,070	15,602	14,314
» i städerna.....	2,900	3,171	6,071	870	1,141
» 1810.....	38,040	42,537	80,577	15,968	15,545
deraf å landet.....	35,776	39,613	75,389	15,200	14,479
» i städerna.....	2,264	2,924	5,188	768	1,066
» 1815.....	37,325	42,774	80,099	21,254	15,323
deraf å landet.....	34,858	39,558	74,416	20,428	14,142
» i städerna.....	2,467	3,216	5,683	826	1,181
» 1820.....	37,548	42,668	80,216	14,181	15,380
deraf å landet.....	35,103	39,461	74,564	13,401	14,253
» i städerna.....	2,418	3,207	5,625	780	1,127
» 1825.....	38,289	43,608	81,897	15,066	16,105
deraf å landet.....	35,871	40,380	76,251	14,062	14,960
» i städerna.....	2,418	3,228	5,646	1,004	1,145
» 1830.....	38,206	43,536	81,742	14,969	16,061
deraf å landet.....	35,709	40,288	75,997	13,963	14,877
» i städerna.....	2,497	3,248	5,745	1,006	1,184

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1835	39,867	44,910	84,777	15,481	16,496
deraf å landet	37,306	41,532	78,838	14,496	15,305
» i städerne	2,561	3,378	5,939	985	1,191
» 1840	40,075	45,219	85,291	14,993	16,914
deraf å landet	37,271	41,511	78,782	14,159	15,716
» i städerne	2,804	3,708	6,512	834	1,198
» 1845	41,245	46,455	87,700	15,317	17,543
deraf å landet	37,971	42,227	80,198	14,345	16,133
» i städerne	3,274	4,228	7,502	972	1,410
» 1850	42,074	47,249	89,323	15,397	18,312
deraf å landet	38,348	42,610	80,958	14,346	16,758
» i städerne	3,726	4,639	8,365	1,051	1,554
» 1855 e)	42,930	47,947	90,877	15,534	17,845
deraf å landet	38,860	42,601	81,461	14,415	16,225
» i städerne	4,070	5,346	9,416	1,119	1,620

Ljungberg m. fl.

Anmärkingar.

- a) Originaltabellen saknas. Uppgiften hemtag från ett manuskript af Wargentins, hvilket ej angiver antalet hushåll.
- b) Uppgiften likaledes hemtag från ett manuskript af Wargentins, hvilket ej angiver hushållens antal, som derföre här grundats på proportionel beräkning.
- c) Uppgiften likaledes hemtag från Wargentins manuskript, som ej angiver hushållens antal, hvilket alltså proportionelt beräknats.
- d) Denna folkmängdsuppgift för ett år, då folkmängdstabeller i öfrigt ej ingått, är hemtag ur ett manuskript af Wargentins, som ej uppgiver hushållens antal.
- e) Den här uppgiftna länsfolkmängden öfverstiger med 49 personer den summa, som finnes meddelad i Statistiska Central-Byråns underd. berättelse för 1851—1855, 2:dra afdelningen, i enlighet med inkomna tabeller. Orsaken till skillnaden ligger uti de upplysningar, som senare vunnits i sammanhang med undersökningen om oregelbundenheten i rikets administrativa indelning.

För tiden emellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas, emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.

De så väl i ofvanstående, som nästföljande tabellers kolumner förekommande tomma rummen (utan —) antyda, att uppgifter saknats i de tillgängliga handlingarne.

Bery.

Upsala Län.

	Vigle par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödda.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	Sia.			Tv.	Tr.	F.r.	m.	q.	Sia.	Slöf. mördare.	Drunk. möd.
År 1749 a).....	527	1,077	1,031	2,108						1,011	1,083	2,094		
» 1750 b).....	563	1,112	1,079	2,191						879	814	1,693		
» 1751.....	546	1,234	1,123	2,357	55	44	33	3	—	787	834	1,621	2	14
» 1752.....	587	1,201	1,121	2,322	56	26	32	—	—	907	893	1,800	2	10
» 1753.....	596	1,220	1,099	2,319	51	46	29	—	—	725	783	1,508	—	11
» 1754 b).....	623	1,138	1,187	2,325	58	46	32	1	—	756	775	1,531	1	9
» 1755.....	532	1,120	1,073	2,193	50	34	43	—	—	655	691	1,346	3	20
» 1756.....	549	1,194	1,104	2,298	68	46	26	—	—	1,019	945	1,964	2	17
» 1757 c).....	564	1,170	1,088	2,258	60	91	30	—	—	1,008	1,109	2,117	1	14
» 1758.....	586	1,045	1,037	2,082	43	50	33	—	—	1,048	1,097	2,145	2	6
» 1759.....	745	1,411	1,354	2,765	59	62	47	2	—	1,061	1,071	2,132	1	20
» 1760.....	677	1,202	1,106	2,308	60	66	40	—	—	849	841	1,690	—	4
» 1761.....	699	1,211	1,162	2,373	70	49	44	1	—	990	895	1,885	—	5
» 1762.....	599	1,085	1,016	2,101	62	57	32	1	—	994	1,103	2,097	1	6
» 1763.....	640	1,186	1,063	2,249	42	47	42	1	1	1,038	1,075	2,113	3	2
» 1764.....	644	1,149	1,135	2,284	48	56	45	1	—	961	960	1,921	2	17
» 1765.....	592	1,200	1,110	2,310	75	42	49	—	—	1,049	1,051	2,100	2	12
» 1766.....	659	1,213	1,130	2,343	54	46	48	—	—	960	952	1,912	—	10
» 1767.....	529	1,156	1,088	2,244	54	59	38	1	—	829	881	1,710	1	8
» 1768.....	588	1,208	1,149	2,357	60	59	35	3	1	919	947	1,857	—	9
» 1769.....	624	1,262	1,173	2,435	81	32	52	—	—	857	883	1,740	—	8
» 1770.....	600	1,261	1,256	2,517	69	53	44	—	—	798	816	1,614	1	17
» 1771.....	648	1,159	1,117	2,276	59	55	39	1	—	905	891	1,796	3	11
» 1772.....	470	1,017	1,038	2,055	77	46	33	—	—	1,293	1,329	2,622	2	8
» 1773 d).....	553	831	864	1,695	44	57	37	—	—	1,644	1,695	3,339	1	8
» 1795.....	647	1,346	1,201	2,547	141	65	43	—	—	1,168	1,158	2,326	2	21
» 1796.....	712	1,402	1,354	2,756	143	77	60	2	—	1,014	1,024	2,038	1	14
» 1797.....	690	1,345	1,242	2,587	144	86	44	1	—	891	910	1,801	4	23
» 1798.....	675	1,335	1,315	2,650	151	70	37	—	—	875	869	1,744	3	22
» 1799.....	605	1,203	1,226	2,429	140	62	39	1	—	963	955	1,918	3	11
» 1800.....	615	1,164	1,089	2,253	141	48	38	1	—	1,177	1,178	2,355	3	24
» 1801.....	696	1,290	1,292	2,582	139	52	36	1	—	1,069	1,125	2,194	2	14
» 1802.....	703	1,325	1,279	2,604	154	62	47	—	—	900	913	1,813	1	17
deraf å landet.....	661	1,253	1,205	2,458	130	62	43	—	—	823	831	1,654	1	17
» i städerna.....	42	72	74	146	24	—	4	—	—	77	82	159	—	—

	Välgte par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Döf födde.	Qvinnor, nedkotade med			Döde.			Deraf		
		m.	q.	Sä.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	Sä.	Spel- närare.	Druk- made.	Drunk.
År 1803	694	1,226	1,268	2,494	167	62	37	1	1	1,017	965	1,982	2	16	
deraf å landet.....	635	1,156	1,189	2,345	135	62	36	1	1	910	862	1,772	1	16	
» i städerna ...	59	70	79	149	32	—	1	—	—	107	103	210	1	—	
År 1804	662	1,319	1,303	2,622	170	56	42	1	—	903	956	1,859	7	14	
deraf å landet.....	623	1,245	1,229	2,474	147	56	40	1	—	832	859	1,691	6	13	
» i städerna ...	39	74	74	148	23	—	2	—	—	71	97	168	1	1	
År 1805	745	1,386	1,367	2,753	215	65	49	3	—	1,125	1,085	2,210	8	15	
deraf å landet.....	711	1,288	1,296	2,584	184	64	45	2	—	1,017	1,010	2,027	8	15	
» i städerna ...	34	98	71	169	31	1	4	1	—	108	75	183	—	—	
År 1806	641	1,150	1,184	2,334	143	70	35	2	—	1,181	1,152	2,333	3	20	
deraf å landet.....	599	1,091	1,102	2,193	109	69	34	2	—	1,104	1,039	2,143	2	17	
» i städerna ...	42	59	82	141	34	1	1	—	—	77	113	190	1	3	
År 1807	687	1,227	1,180	2,407	164	55	39	—	—	1,097	1,167	2,264	5	20	
deraf å landet.....	636	1,160	1,101	2,261	124	52	38	—	—	1,015	1,051	2,066	5	20	
» i städerna ...	51	67	79	146	40	3	1	—	—	82	116	198	—	—	
År 1808	641	1,340	1,221	2,561	196	70	46	1	—	1,150	1,167	2,317	—	15	
deraf å landet.....	594	1,264	1,138	2,402	159	67	45	1	—	1,121	1,034	2,055	—	15	
» i städerna ...	47	76	83	159	37	3	1	—	—	129	133	262	—	—	
År 1809	630	1,038	972	2,010	167	52	46	—	—	1,791	1,638	3,429	2	23	
deraf å landet.....	599	964	915	1,879	128	49	43	—	—	1,607	1,463	3,170	1	22	
» i städerna ...	31	74	57	131	39	3	3	—	—	184	175	259	1	1	
År 1810	854	1,208	1,170	2,378	165	50	52	—	—	1,144	1,535	3,029	3	15	
deraf å landet.....	798	1,136	1,087	2,223	118	47	49	—	—	1,139	1,422	2,821	2	14	
» i städerna ...	56	72	83	155	47	3	3	—	—	95	113	205	1	1	
År 1811	881	1,348	1,281	2,629	191	57	41	—	—	1,334	1,202	2,536	2	21	
deraf å landet.....	839	1,267	1,213	2,480	164	54	40	—	—	1,243	1,121	2,364	2	17	
» i städerna ...	42	81	68	149	27	3	1	—	—	91	81	172	—	4	
År 1812	719	1,236	1,159	2,395	226	58	41	3	—	1,384	1,398	2,782	4	14	
deraf å landet.....	682	1,164	1,091	2,255	186	52	39	2	—	1,251	1,288	2,539	3	12	
» i städerna ...	37	72	68	110	40	6	2	1	—	133	110	243	1	2	
År 1813	616	1,152	1,072	2,224	172	42	45	1	—	1,170	1,201	2,371	1	20	
deraf å landet.....	571	1,063	1,004	2,067	135	38	44	1	—	1,080	1,092	2,172	1	16	
» i städerna ...	45	89	68	157	37	4	1	—	—	90	109	199	—	4	
År 1814	551	1,058	1,014	2,072	158	45	33	2	—	933	921	1,854	3	20	
deraf å landet.....	522	973	925	1,898	117	41	32	2	—	831	841	1,672	3	16	
» i städerna ...	29	85	89	171	41	4	1	—	—	102	80	152	—	4	
År 1815	776	1,271	1,227	2,498	203	47	38	—	—	991	990	1,981	5	23	

	Väde par.	Lefvande födde.			Deraf okta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Stöf-mördare.	Drunk-nade.
deraf å landet.....	737	1,185	1,155	2,340	155	47	37	—	—	900	884	1,784	5	22
» i städerne....	39	86	72	158	48	—	1	—	—	91	106	197	—	1
År 1816	719	1,358	1,325	2,683	253	47	62	—	—	980	902	1,882	4	17
deraf å landet.....	665	1,251	1,202	2,453	200	44	59	—	—	886	796	1,682	4	15
» i städerne....	54	107	123	230	53	3	3	—	—	94	106	200	—	2
År 1817	691	1,258	1,223	2,481	209	47	42	—	—	1,064	1,020	2,084	9	17
deraf å landet.....	638	1,164	1,139	2,303	170	42	38	—	—	944	930	1,874	7	14
» i städerne ...	53	94	84	178	39	5	4	—	—	120	90	210	2	3
År 1818	610	1,214	1,202	2,416	227	58	57	—	—	980	946	1,876	7	14
deraf å landet.....	571	1,115	1,091	2,206	176	55	52	—	—	820	827	1,647	5	12
» i städerne ...	39	99	111	210	51	3	5	—	—	110	119	229	2	2
År 1819	598	1,185	1,056	2,241	172	45	38	1	—	1,251	1,230	2,481	3	15
deraf å landet.....	554	1,084	974	2,058	132	42	35	1	—	1,070	1,073	2,143	2	12
» i städerne ...	44	101	82	183	40	3	3	—	—	181	157	338	1	3
År 1820	576	1,125	1,071	2,196	174	52	41	1	—	1,188	1,193	2,381	4	17
deraf å landet.....	542	1,058	994	2,052	145	51	39	1	—	1,076	1,079	2,155	2	16
» i städerne ...	34	67	77	144	29	1	2	—	—	112	114	226	2	1
År 1821	691	1,255	1,201	2,456	194	67	48	1	—	1,309	1,252	2,561	11	20
deraf å landet.....	649	1,160	1,112	2,272	154	67	46	1	—	1,177	1,137	2,314	5	20
» i städerne ...	42	95	89	184	40	—	2	—	—	132	115	247	6	—
År 1822	802	1,270	1,330	2,600	252	72	48	—	—	990	966	1,956	7	32
deraf å landet.....	743	1,166	1,224	2,390	201	65	43	—	—	868	869	1,737	7	29
» i städerne ...	59	104	106	210	51	7	5	—	—	122	97	219	—	3
År 1823	704	1,289	1,251	2,540	247	57	42	1	—	854	852	1,706	8	24
deraf å landet.....	653	1,182	1,165	2,347	196	55	41	1	—	749	773	1,522	8	18
» i städerne ...	51	107	86	193	51	2	1	—	—	105	79	184	—	6
År 1824	769	1,313	1,317	2,630	245	70	40	—	—	821	821	1,642	5	43
deraf å landet.....	718	1,215	1,215	2,430	205	66	35	—	—	737	736	1,473	5	42
» i städerne ...	51	98	102	200	40	4	5	—	—	84	85	169	—	1
År 1825	780	1,372	1,399	2,771	227	66	42	—	—	920	833	1,753	8	40
deraf å landet.....	728	1,287	1,320	2,607	181	64	35	—	—	807	741	1,548	5	36
» i städerne ...	52	85	79	164	46	2	7	—	—	113	92	205	3	4
År 1826	778	1,400	1,361	2,761	246	74	33	—	—	1,123	1,087	2,210	7	34
deraf å landet.....	725	1,309	1,270	2,579	205	72	33	—	—	1,000	980	1,980	2	32
» i städerne ...	53	91	91	182	41	2	—	—	—	123	107	230	5	2
År 1827	672	1,202	1,166	2,368	185	57	39	2	—	1,016	1,013	2,029	9	14
deraf å landet.....	622	1,122	1,090	2,212	148	55	36	1	—	920	926	1,846	6	12

	Vigda par.	Lefvande födde.			Deraf okka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med				Döde.			Deraf		
		m.	q.	Sa.			Tv.	Tr.	Fr.		m.	q.	Sa.	Stelf. mödrar.	Druck. hude.	
deraf i städerna ...	50	80	76	156	37	2	3	1	—		96	87	183	3	2	
År 1828	716	1,296	1,194	2,490	178	87	43	—	—		1,262	1,113	2,375	4	22	
deraf å landet.....	686	1,222	1,120	2,342	150	83	41	—	—		1,134	1,019	2,153	4	19	
» i städerna ...	30	74	74	148	28	4	2	—	—		128	94	222	—	3	
År 1829	658	1,216	1,258	2,474	184	61	44	1	—		1,302	1,279	2,581	10	15	
deraf å landet.....	616	1,136	1,184	2,320	152	61	41	1	—		1,185	1,151	2,336	9	14	
» i städerna ...	42	80	74	154	32	—	3	—	—		117	128	245	1	1	
År 1830	634	1,274	1,118	2,392	172	79	49	—	—		1,091	1,066	2,157	11	8	
deraf å landet.....	602	1,185	1,043	2,228	134	73	45	—	—		987	977	1,964	10	8	
» i städerna ...	32	89	75	164	38	6	4	—	—		104	89	193	1	—	
År 1831	693	1,297	1,192	2,489	191	73	53	—	—		1,120	1,118	2,238	4	10	
deraf å landet.....	644	1,231	1,126	2,357	161	69	48	—	—		1,003	998	2,001	3	8	
» i städerna ...	49	66	66	132	30	4	5	—	—		117	120	237	1	2	
År 1832	719	1,279	1,186	2,465	182	98	44	—	—		1,064	1,090	2,154	6	29	
deraf å landet.....	670	1,183	1,116	2,299	149	96	40	—	—		951	984	1,935	5	29	
» i städerna ...	49	96	70	166	33	2	4	—	—		113	106	219	1	—	
År 1833	715	1,439	1,295	2,734	218	75	58	1	—		958	901	1,859	14	23	
deraf å landet.....	670	1,358	1,212	2,570	186	72	57	1	—		830	798	1,628	10	21	
» i städerna ...	45	81	83	164	32	3	1	—	—		128	103	231	4	2	
År 1834	741	1,360	1,272	2,632	230	95	43	1	—		1,042	1,001	2,043	3	26	
deraf å landet.....	697	1,262	1,186	2,448	178	87	41	1	—		904	901	1,805	3	24	
» i städerna ...	44	98	86	184	52	8	2	—	—		138	100	238	—	2	
År 1835	702	1,323	1,313	2,636	182	96	49	—	—		857	833	1,690	10	21	
deraf å landet.....	652	1,242	1,235	2,477	150	93	47	—	—		764	765	1,529	10	20	
» i städerna ...	50	81	78	159	32	3	2	—	—		93	68	161	—	1	
År 1836	622	1,317	1,230	2,547	188	93	49	1	—		921	871	1,792	9	23	
deraf å landet.....	574	1,217	1,157	2,374	148	87	47	1	—		828	775	1,603	8	20	
» i städerna ...	48	100	73	173	40	6	2	—	—		93	96	189	1	3	
År 1837	591	1,153	1,215	2,368	166	74	47	—	—		1,260	1,220	2,480	9	25	
deraf å landet.....	549	1,063	1,149	2,212	132	62	42	—	—		1,120	1,115	2,235	5	22	
» i städerna ...	42	90	66	156	34	12	5	—	—		140	105	215	4	3	
År 1838	579	1,218	1,189	2,407	185	77	35	1	—		1,201	1,232	2,433	5	22	
deraf å landet.....	538	1,132	1,088	2,220	149	73	33	1	—		1,095	1,133	2,228	5	19	
» i städerna ...	41	86	101	187	36	4	2	—	—		106	99	205	—	3	
År 1839	557	1,113	1,141	2,254	150	82	45	—	—		1,118	1,201	2,319	12	25	
deraf å landet.....	520	1,012	1,060	2,072	101	71	41	—	—		1,016	1,086	2,102	9	24	
» i städerna ...	37	101	81	182	49	11	4	—	—		102	115	217	3	1	

	Vigle par.	Lefvaude fødde.			Deraf öftra.	Dofödde.	Qvinmor, nedkomne med			Döde.			Deraf		
		m.	q.	S.a.			Tv.	Tr.	F.r.	m.	q.	S.a.	Stelf-mördare.	Drunk-nade.	Drunk-nade.
År 1840	662	1,282	1,179	2,461	179	73	31	—	—	868	825	1,693	8	22	
deraf å landet.....	613	1,188	1,103	2,291	144	63	27	—	—	780	749	1,529	6	21	
» i städerne ...	49	94	76	170	35	10	4	—	—	88	76	164	2	1	
År 1841	647	1,204	1,111	2,315	193	81	39	—	—	865	866	1,731	4	16	
deraf å landet.....	596	1,120	1,020	2,140	147	77	36	—	—	785	788	1,573	2	13	
» i städerne ...	51	84	91	175	46	4	3	—	—	80	78	158	2	3	
År 1842	625	1,300	1,269	2,569	221	95	36	1	—	965	977	1,942	11	30	
deraf å landet.....	586	1,183	1,165	2,348	176	77	31	1	—	873	870	1,743	9	27	
» i städerne ...	39	117	104	221	45	18	5	—	—	92	107	199	2	3	
År 1843	601	1,271	1,225	2,496	218	82	33	—	—	916	893	1,809	12	16	
deraf å landet.....	559	1,174	1,130	2,304	164	73	31	—	—	824	810	1,634	10	14	
» i städerne ...	42	97	95	192	54	9	2	—	—	92	83	175	2	2	
År 1844	597	1,227	1,171	2,398	208	67	30	1	—	883	852	1,735	11	21	
deraf å landet.....	546	1,119	1,079	2,198	166	65	25	1	—	792	785	1,577	10	21	
» i städerne ...	51	108	92	200	42	2	5	—	—	91	67	158	1	—	
År 1845	530	1,166	1,188	2,354	232	82	33	—	—	895	846	1,741	26	11	
deraf å landet.....	484	1,082	1,063	2,145	175	73	32	—	—	811	757	1,568	25	9	
» i städerne ...	46	84	125	209	57	9	1	—	—	84	89	173	1	2	
Ar 1846	480	1,041	988	2,029	209	68	35	1	—	1,153	1,175	2,328	14	22	
deraf å landet.....	428	952	892	1,841	166	66	33	1	—	1,007	999	2,006	14	16	
» i städerne ...	52	89	96	185	43	2	2	—	—	146	176	322	—	6	
År 1847	564	1,061	1,131	2,192	210	59	35	—	—	992	1,074	2,066	15	11	
deraf å landet.....	506	955	1,018	1,973	168	50	30	—	—	919	960	1,879	12	9	
» i städerne ...	58	106	113	219	42	9	5	—	—	73	114	187	3	2	
År 1848	653	1,226	1,220	2,446	268	79	48	2	—	880	852	1,732	14	21	
deraf å landet.....	587	1,130	1,110	2,240	211	74	45	2	—	792	750	1,542	13	17	
» i städerne ...	66	96	110	206	57	5	3	—	—	88	102	190	1	4	
År 1849	656	1,260	1,210	2,470	264	88	28	1	—	931	964	1,895	11	18	
deraf å landet.....	605	1,132	1,099	2,231	198	79	26	1	—	808	846	1,654	5	15	
» i städerne ...	51	128	111	239	66	9	2	—	—	123	118	241	6	3	
År 1850	688	1,290	1,232	2,522	251	95	31	—	—	854	901	1,755	10	30	
deraf å landet.....	626	1,164	1,126	2,290	194	81	28	—	—	752	779	1,531	9	26	
» i städerne ...	62	126	106	232	57	14	3	—	—	102	122	224	1	4	
År 1851	659	1,270	1,238	2,508	331	92	32	2	—	950	901	1,851	13	26	
deraf å landet.....	601	1,138	1,119	2,257	253	83	30	2	—	837	794	1,631	11	24	
» i städerne ...	58	132	119	251	78	9	2	—	—	113	107	220	2	2	
År 1852	644	1,244	1,131	2,375	250	76	35	—	—	1,030	996	2,026	12	39	

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf okta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	F:r.	m.	q.	S:a.	Spöf- nåbore.	Druck- nade.
deraf å landet.....	592	1,125	1,002	2,127	189	66	29	—	—	898	872	1,770	10	33
» i städerna ...	52	119	129	248	61	10	6	—	—	132	124	256	2	6
År 1853	612	1,255	1,184	2,439	257	80	45	2	—	958	1,040	1,998	12	29
deraf å landet.....	557	1,139	1,050	2,189	193	68	38	2	—	851	930	1,781	8	26
» i städerna ...	55	116	134	250	64	12	7	—	—	107	110	217	4	3
År 1854	647	1,300	1,242	2,542	270	76	46	—	—	989	1,069	2,058	3	16
deraf å landet.....	590	1,160	1,126	2,286	206	71	37	—	—	823	823	1,646	3	10
» i städerna ...	57	140	116	256	64	5	9	—	—	166	246	412	—	6
År 1855	666	1,315	1,161	2,476	304	78	40	—	—	934	1,050	1,984	5	12
deraf å landet.....	601	1,194	1,018	2,212	223	65	39	—	—	821	941	1,762	4	11
» i städerna ...	65	121	143	264	81	13	1	—	—	113	109	222	1	1
År 1856	720	1,185	1,144	2,329	270	62	47	—	—	1,074	1,080	2,154	10	5
deraf å landet.....	644	1,055	1,032	2,087	203	53	41	—	—	948	957	1,905	5	5
» i städerna ...	76	130	112	242	67	9	6	—	—	126	123	249	5	—
År 1857	703	1,242	1,200	2,442	288	86	42	—	1	1,546	1,631	3,177	9	24
deraf å landet.....	635	1,113	1,074	2,187	209	73	38	—	1	1,239	1,229	2,468	9	24
» städerna.....	68	129	126	255	79	13	4	—	—	307	402	709	—	—
År 1858	788	1,423	1,369	2,792	274	99	45	—	—	1,182	1,161	2,343	9	17
deraf å landet.....	704	1,269	1,218	2,487	194	84	38	—	—	1,047	1,028	2,075	6	13
» i städerna ...	84	154	151	305	80	15	7	—	—	135	133	268	3	4
År 1859	818	1,438	1,410	2,848	321	115	47	2	—	1,110	1,108	2,218	6	19
deraf å landet.....	738	1,301	1,264	2,565	245	96	43	2	—	964	953	1,917	5	15
» i städerna ...	80	137	146	283	76	19	4	—	—	146	155	301	1	4

Ljungberg m. fl.

Anmärkingar.

a) Originaltabellen saknas. Uppgiften hemtag ur ett manuskript af Wargentin.

b) Uppgiften likaledes hemtag från ett manuskript af Wargentin.

För tiden mellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas, emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.

Berg.

Upsala Stad.

	Folkmängd.			Deraf äktä par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1805 a).....	2,362	2,535	4,897	665	890
» 1810 b).....	1,771	2,305	4,076	579	834
» 1815 c).....	1,935	2,561	4,496	621	918
» 1820	1,916	2,547	4,463	581	878
» 1825	1,873	2,547	4,420	803	873
» 1830	1,948	2,591	4,539	816	924
» 1835	2,034	2,728	4,762	794	941
» 1840	2,225	2,978	5,203	622	919
» 1845	2,676	3,468	6,144	770	1,117
» 1850	3,110	3,842	6,952	826	1,242
» 1855	3,457	4,549	8,006	900	1,372
» 1860			8,459		

Anmärkingar.

- a) Detta års folkmängdstabell inräknar 514 Studerande.
- b) Originaltabellen upplyser, att skilnaden i folkmängd mot förra qvinqvenniet härrör dels af 1809 års våld, som vållat en mängd personers afflyttning, dels deraf, att nu endast 46 Studerande äro inberäknade, och fortfar jemväl under följande år de inberäknade Studerandes antal att vara lågt.
- c) Originaltabellen upplyser, att folkmängdstillväxten härrör deraf, att efter 1809 års brand en mängd personer åter inflyttat till staden.

Berg.

1.

De internationela statistiska kongresserna och Sveriges officiela statistik.

Den stora internationela exposition, som år 1851 egde rum Inledning. i London och som i en mängd riktningar inom hela den bildade världen utöfvat en inflytelse, större än man ännu kan beräkna, blef äfven en utgångspunkt för omskapning af den officiela statistiken. Dennas stora bestämmelse, att blifva ej blott *sannst* *officiel* i ordets rätta bemärkelse, eller ansvarig för uppgifternas tillförlitlighet, utan ock *verkligt internationel*, eller för alla länder gemensamt upplysande, måste företrädesvis vid ett tillfälle, sådant som det anförda, komma att klart inses och djupt uppfattas.

Hvar och en, som besökt en för flera länder gemensam utställning, har erfarit, huru snart sagdt hvarje expositionsartikel nästan ovilkorligt framkallar hos betraktaren en hel här af frågor om tillståndet i det land, från hvilket profven af naturens eller arbetsskicklighetens alster blifvit utställd, och detta kunskapsbegär, mer eller mindre klart, mer eller mindre lifligt känt af de stora skaror åskådare, som genomtåga de ofantliga industripalatsen, växer hos de mera tänkande, de mera intresserade inom alla samhällsklasser till ett oemotståndligt kraf, för hvars tillfredsställande man inser, att kraftiga åtgärder måste vidtagas. Detta kraf uppfattades ock lifligt af åtskilliga bland vår tids utmärktaste tänkare, statsekonomer och statistici m. fl. från England, Frankrike, Belgien, Tyskland och Amerika, när de sammanträffat vid nämnda exposition.

Visserligen hade redan vid denna tidpunkt den officiela statistiken från uteslutande *nationel* synpunkt i åtskilliga länder inom flera eller färre grenar nått en hög fulländning. Visserligen hade en mängd enskilde skriftställare redan längesedan uppfattat den sanning, att, likasom det enskilda landets statistik hemtar sitt hufvudsakliga inländska värde af möjligheten att medelst *fortgående* numeriska data kunna jemföra olika tidpunkter inom nationens lif och verksamhet, så beror statistikens utbildning så väl till vetenskap, som till praktiskt gagn för alla bildade folk gemensamt, helt och hållet af möjligheten att med

hvarandra *jmföra* de resultater, som framläggas i de särskilda ländernas statistiska redogörelser. Men det är lätt att inse, att en sådan möjlighet ej förefanns, och att mödan af jemförelser skulle i sjelfva verket blifva förspild, så länge man i mångt land ännu åt ämnet egnat blott ringa eller ingen uppmärksamhet, och i andra länder i afseende på de officiella statistiska uppgifternas omfång, beskaffenhet, granskning, offentliggörande o. s. v. följde alldeles olika förfaringssätt, så länge man i det ena landet endast tillfälligtvis, eller efter många svåra omvägar och mycken tidspillan, kunde ens få något slags kännedom om andra länders verksamhet för den officiella statistiken. Under sådant förhållande kunde ej heller motses stor inflytelse af de betydliga framsteg, som gjorts i ett och annat land, och detta så mycket mindre, som den officiella statistikens utbildning ingenstädes är möjlig utan kraftigt understöd af Regering och folkombud, och detta understöd svårligen kan vinnas, utan att behofven ådagaläggas genom jemförelser med hvad andra länder tillvägabragt.

Den plan till en *international statistisk kongress*, som, efter intrycken af den stora världsexpositionen i London, utkastades af Belgierne Quetelet och Visschers och med värma omfattades af Statistiska Central-kommissionen i Brüssel, fann i följd häraf så mycket lifligare genklang inom hela Europa. En allmänt uttalad önskan, att denna kongress skulle samlas i Brüssel, utgör ock det mest talande beviset, att man såsom ett efterföljansvärdt mönster erkände den organisation, som Belgiens officiella statistik under nästförflutna decenniet erhållit. Inbjudningen, som utgick så väl till alla Europas regeringar, som till enskilde personer, tillkännagaf kongressens ändamål vara, att åt de officiella statistiska undersökningarne och dessas bearbetning gifva en gemensam rigtning medelst likformighet i grunder och method, så att iakttagelserna och deras resultat inom de olika länderna med hvarandra måtte kunna jemföras.

Redan denna första kongress, som samlades i September 1853, räknade officiella ombud från 12 Europeiska stater samt representanter från lärda samfund och andra deltagare från icke mindre än 26 *). Det låg i sakens natur, att hufvudföremålet

*) Hvarken Sverige eller Norge hade här något officiellt ombud, och omständigheterna tillät ej heller någon af de särskildt inbjudne att från dessa länder infinna sig. Vid de följande 3 internationela statistiska kongresserna i Paris, Wien och London hafva båda länderna haft hvar sin officiella representant.

för densamma måste blifva *grunddragen* af den officiella statistikens organisation och omfattning, äfvensom att den under sin korta samvaro ej kunde medhinna många detaljer af denna statistiks särskilda grenar, utan måste åt blifvande internationela kongresser öfverlemna dessa. Redan denna första kongress gaf det föredöme, som sedermera vid de följande blifvit bestämd ordning, att hvarje lands ombud skall lemna en öfversigt öfver den officiella statistikens ståndpunkt i det land, som han representerar *). Detta förfarande innebär ett godt tillfälle till flera-handa jemförelser, och då kongresserna hvarken ega eller hitills eftersträfvat annan inflytelse, för att åt sina beslut vinna framgång, än den moraliska förbindelsen åtminstone hos hvarje officiell deltagare att inom sitt land främja kongressernas önskingar, så kunna dessa deltagarnes redogörelser vara för ändamålet fullt tillräckliga.

Det bästa sättet att ådagalägga, i hvad mån och huruledes de internationela statistiska kongressernas önskingar och beslut inverkat på Sveriges officiella statistik, torde vara, att hufvudsakligt följa den välgrundade ordning, i hvilken hufvudämnen framställdes vid den första kongressen i Brüssel.

Vi börja alltså med hvad der stod främst på dagordningen under benämningen:

Statistikens organisation, eller det ändamålsenligaste för-
 farandet, för att åt de officiella statistiska undersökningarne inom
 hvarje land kunna bereda nödig tillförlitlighet, omfattning, sam-
 manhållning och fortgående utbildning efter de bästa mönster,
 för att inom de särskilda länderna vinna all den likformighet,
 som utan ringaste uppoffring af nationela syften kan ernås, så
 väl i metoder för de statistiska primäruppgifternas insamlande,
 som dessas bearbetning och offentliggörande, så att de särskilda
 staternas officiella publikationer må blifva så vidt möjligt med
 hvarandra jemförliga i de hufvudsakligaste resultaten.

Den officiella statistikens organisation.

Belgien hade till en stor del praktiskt och lyckligt löst dessa frågor, då man der i en s. k. *Statistisk Central-Kommission* till samverkan förenat de förnämsta tjenstemän, som hade sig ålagd bearbetningen af den officiella statistikens särskilda grenar, och derigenom beredt tillfälle till alla nödiga öfverenskommel-

*) Dylika berättelser rörande Sverige finnas sålunda i *Compte rendu de la 2-ième session à Paris 1855*, sid. 203 o. f., i *Rechenschafts-Bericht über die 3-te Versammlung in Wien 1857*, sid. 279 o. f., samt uti *Report of the proceedings of the fourth session in London 1860*, sid. 45 o. f. afgifna af Berg.

ser i afseende på method för undersökning, form för offentliggörandet o. s. v. I Belgien hade vidare bildats ett helt nät af *Statistiska Provinsial-Kommissioner*, för att lemna biträde vid de statistiska primärundersökningarne samt uppgifternas granskning och sammanförande för de mindre och större distrikterna.

Utan att åt denna inrättning vilja gifva ett ovillkorligt företräde, såsom den för alla länder bäst passande, trodde sig dock Kongressen i allmänhet kunna antaga, att bildandet af en Central-Kommission efter hufvudsakligt samma grunder, som Belgiens, vore det säkraste medlet att vinna ändamålet, och gaf jemväl fullt erkännande åt det stora gagn, som kunde hemtas af *Statistiska Provinsial-Kommissioner*.

Kongressen ansåg dessutom de särskilda ländernas Centrala myndigheter för statistikens bearbetning böra med hvarandra sätta sig i beröring, och sålunda i hvarje land bildas en *medelpunkt för ömsesidiga, skyndsamma, utbyten* af officiella statistiska publikationer och formulär, korrespondens m. m.

Slutligen borde enligt Kongressens tanka ombud, företrädesvis från de länder, som i Statistiken gjort de största framstegen, derigenom att de tidtals samlades till *internationela möten*, kunna allt mer och mer tillvägabringa en önskvärd likformighet och fulländning.

De efterföljande 3:ne internationela statistiska kongresserna hafva allt mer bekräftat så väl grunderna för, som de goda frukterna af de beslut, hvilka i detta hänseende fattats på den första, och flera länder, bland andra Italien, Portugal, Spanien, Holland, Würtemberg, Preussen och Ryssland hafva numera jemväl inrättat *Statistiska Central-Kommissioner*, för att åt sina statistiska undersökningar bereda önskvärda förbättringar. I de flesta af nyssnämnde länder, likasom i Frankrike, har man ock i större eller mindre utsträckning och med mer eller mindre framgång sökt att åt embetsmyndigheterna skaffa biträde vid statistiska primärundersökningars utförande och för dessa bereda ett gynnsamt deltagande af allmänna opinionen genom bildandet af *Statistiska Provinsial-Kommissioner*, stundom med underafdelningar ända ned till de särskilda kommunerna *).

*) I många andra länder hafva de Statistiska Kongresserna haft till följd dels inrättandet af nya Statistiska Central-Byråer, dels en ändamålsenligare organisation af redan befintliga, likasom viktiga förändringar i methoderna för statistiska undersökningar, publikationer m. m., och denna inverkan har sträckt sig till alla världsdelar.

Det är lätt att inse, huruledes frågan om den officiella statistikens organisation i ett land nära sammanhänger med en mängd andra förhållanden, såsom t. ex. befolkningens täthet, utbildningen af kommunal- och -styrelse, tillgänglig arbetskraft och tillbörlig inflyttelse hos de administrativa lokalkmyndigheterna, centralförvaltningens utöfning endast genom Ministerier med en mängd underordnade byråer för hvarje särskild viktigare förvaltningsgren, eller dess fördelning på mera fristående Kollegier eller andra Styrelser, folkrepresentationens form och uppfattning af den officiella statistikens behöflighet, möjligheten att dertill kunna vinna ett väl behöfligt så väl moraliskt som pekuniärt understöd o. s. v. *).

Dessa med flere förhållanden togos ock i noggrannt öfvervägande af den komité, som af Kongl. Maj:t den 7 December 1854 nedsattes, sedan Rikets Ständer i skrifvelse af den 18 Oktober s. å., med tillkännagifvande att Rikets Ständer, i saknad af dels fullständig kännedom om sättet huru de statistiska arbetena för det närvarande inom särskilda grenar af förvaltningen försigga, dels närmare underrättelser om organisationen af de i andra länder inrättade anstalter för statistiska arbeten, icke sett sig i tillfälle att uppgöra plan för ett statistiskt embetsverk, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för näst sammanträdande Ständer framlägga plan och förslag till ett sådant.

Jemlikt det förslag, som den 18:de Juni 1856 af nämnde komité afgafs och efter pröfning vid riksdagen 1856—1858 af Kongl. Maj:t blifvit fastställt, äro grunddragen af vår officiella statistiks organisation följande, nemligen:

att de centrala förvaltande verk och myndigheter, som redan haft uppdraget att afgifva underd. berättelser af statistiskt innehåll, fortfarande bibehållas vid åliggandet att insamla och bearbeta de statistiska uppgifter, som, i följd af embetsverkets föremål och instruktion, dem hvart för sig tillkomma;

att samma åliggande jemväl af Kongl. Maj:t kan föreskrifvas för andra förvaltande Centralmyndigheter, der denna utväg för erhållande af tillförlitliga statistiska uppgifter och nödige

*) Såsom ett förvånande bevis på rikligt anslag för den officiella statistiken förtjenar här omnämnas Spanien, hvars budget för 1859 upptog en summa af 582,200 R:dr R:mt till den officiella statistiken (se denna tidskrift sid. 55) och som för samma ändamål, enligt hvad Almanach de Gotha för 1862 innehåller, år 1861 anslagit icke mindre än 11,807,949 Realer, utgörande, å 18 $\frac{1}{2}$ Öre per Real, omkring 2,169,710 R:dr R:mt.

upplysningar rörande förvaltningen pröfvats vara ändamålsenligast; samt

att inom det särskilda Statistiska embetsverket (Statistiska Tabell-Kommissionen) en afdelning, benämnd *Statistiska Beredningen*, hufvudsakligt motsvarande andra länders Statistiska Central-Kommissioner, fått åläggandet att uppgöra planen för insamlande och bearbetning af alla de uppgifter, som anses böra ingå i rikets officiella statistik, pröfva formulären och methoderna för inhemtande af dessa uppgifter, uppgöra planen för de officiella statistiska redogörelsernas offentliggörande genom tryck o. s. v.

För sådant ändamål utgöras ock Statistiska Beredningens ledamöter af embetsmän från de förvaltande verk och myndigheter, hvilkas verkningskrets omfattar ämnen af hufvudsakligt vikt för den officiella statistiken, och har dessas antal ofta ökat medelst adjunktion af andra personer, genom hvilkas insigter och erfarenhet värdefulla upplysningar kunnat vinnas. Ett viktigt medel till främjande af vår statistiks bästa ligger ock deruti, att Chefen för Civil-Departementet såsom Ordförande leder Beredningens förhandlingar, så ofta hans tid det tillåter.

Det Statistiska embetsverkets andra afdelning, *Statistiska Central-Byrån*, som med den förra afdelningen är förenad derigenom, att Byråns Chef är föredragande i Statistiska Beredningen och ombesörjer expedierandet af dennas beslut, skall enligt af Kongl. Maj:t gillad plan insamla och bearbeta statistiska uppgifter i de grenar, som ej utgöra föremål för annan Centralmyndighets bearbetning, och har jemte många andra ålägganden äfven det att ombesörja *internationela utbytet* af officiella statistiska redogörelser, formulär och instruktioner samt öfrig utländsk skriftvexling m. m.

Vid utgången af året 1861 voro sådane utbyten inledde med Statistiska Kommissionerne eller Byråerne i Berlin, Bern, Bremen, Brüssel, Carlsruhe, Christiania, Darmstadt, Dresden, Haag, Hamburg, Hannover, Köpenhamn, Madrid, München, Oldenburg, Paris, Petersburg, Rio Janeiro, Schwerin, Stuttgart, Turin och Wien, Board of trade i London, General Registry Offices i London, Edinburg och Dublin, Local Government Act Office i London, General-Guvernementet i Helsingfors, Polis-prefekturen i Berlin, Statistiska och Geografiska Sällskaperna i Frankfurt am Main, London, Lübeck och Petersburg, Smithsonian Institution i Norra Amerika, Universiteten i Christiania, Dorpat och Helsingfors, Danska och Finska Läkare-Sällskaper-

ne, hvarförutom flera andra allmänna inrättningar och utmärkta Statistici utomlands erhålla delar af våra officiella berättelser.

Embetsverkets bibliotek, som till större delen bildats och underhålles genom dessa utbyten, uppgick vid samma tid till omkring 5000 volumer.

Att ofvananförde organisation är för våra förhållanden den lämpligaste för tillvägabringandet af de syftemål, som kongresserna haft, torde redan vara tillräckligt ådagalagdt genom båda Statsmakternas bifall till densamma. Det har visserligen blifvit anmärkt, att ännu ej till Kongl. Maj:ts Nåd. pröfning och stadfästelse blifvit af Statistiska Beredningen framlagd någon *fullständig* plan för insamlande och bearbetning af *alla* de uppgifter, som anses böra ingå i den officiella statistiken. Men i detta hänseende har ock blifvit upplyst, att Beredningen af många skäl ansett till en början ändamålsenligast, att, med ständig hänsyn till en för alla statistikens grenar gemensam plan, efter hand företaga de nödiga reformerna, i den mån utsigst erbjöds till möjlighet af deras genomförande, och att genom de utgifna redogörelserna i sådana grenar af statistiken, der förbättringar kunnat tillvägabringas, åskådliggöra det för alla gemensamt afsedda ändamålet. Detta är ock hvad erfarenheten i andra länder visat vara ändamålsenligast.

Frågan om och i hvad mån *Statistiska Läns-Kommissioner* eller dylika *frivilliga* föreningar för större eller mindre områden skulle kunna ersätta eller underlätta det biträde för statistiska uppgifters insamlande, som hittills vanligen påkallats såsom *embetspligt*, står ännu öppen. Att ett verksamt biträde åt lokalmyndigheter, som, hos oss måhända mer än i flertalet andra länder, äro nedtyngda af löpande administrativa göromål, är behöfligt, särdeles inom vissa grenar af den officiella statistiken, kan ej betvivlas. Men klokheten torde dock bjuda, att man väl förvissar sig, huruvida man på en ny väg *säkert* kan fortgå, innan man öfvergifver den gamla, på hvilken man åtminstone kunnat komma till ett *mål*, om ock med svårigheter. Det utslag, som kommer att gifvas i den väckta frågan om jordbruksstatistik, jemte den väntade framgången af kommunalstyrelsers inrättande, torde bereda bästa ledningen för åtgärder i denna syftning.

Åtskilliga bland våra statistiska uppgifter inhemtas dock redan genom lokalmyndigheterna från enskilda personer och föreningar, och det af Kongl. Maj:t nyligen anbefallda förändrade

formuläret för Dess Befallningshafvandes femårsberättelser *) ökar dessas antal. För att allt mer kunna tillförsäkra sig ej blott de lokala embetsmyndigheternas utan ock enskildt och kommunalt biträde åt den officiella statistiken är af stor vikt att skänka uppmärksamhet åt följande förhållanden. Då hvarje anmodan om statistiska primäruppgifters insamlande redan innebär anspråk på tidsuppostring, ja stundom annat obehag och kostnad, så bör besväret aldrig ökas med det att jemväl uppliniera formulärblanketter, utan sådane alltid för behofvet tillhandahållas, så att den person eller myndighet, som anlitats, jemväl må kunna förvara en afskrift eller dupplett af svaret. Stundom händer, att statistiska primäruppgifter, för hvilka en vidsträckt samverkan påkallats, aldrig blifva bearbetade till något resultat; ofta träder kommunen så i bakgrunden uti de redogörelser, som omfatta hela riket, att dessa ej för de mindre administrativa indelningarne kunna blifva särdeles upplysande. De lätt inträffande menliga verkningarne af sådant förhållande förebyggas, om kommunen inom sig alltid kan hafva tillgång till de statistiska bidrag, som den lemnat, och som för den hafva närmaste intresset. Uti en sådan tillgång ligger ock det säkraste medlet att åt de statistiska primäruppgifterna allt framgent bereda ökad tillförlitlighet och fullständighet, och öfvertyga om deras gagnelighet i mångahanda hänseenden. Det lärer vårt land till heder att tidigare än något annat hafva insett sanningen häraf. Redan från vår befolkningsstatistikts början, år 1749, finnas inom hvarje församling i riket duppletter af de tabeller, som till myndigheterna aflemnats, och alltsedan hithörande redogörelser för hela riket börjat tryckas, hafva exemplar deraf jemväl utdelats till rikets samtliga pastorater. Den af Kongl. Maj:t fastställda nya planen för vår befolkningsstatistik bevarar likaledes åt kommunen i främsta rummet de föreskrifna uppgifterna. De statistiska primäruppgifter öfver dödsorsakerna, som sedan år 1860 insamlas, stanna hos resp. kommunalstyrelser. För insamlande af uppgifterna till Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser äro formulärblanketter utdelade i tillräckligt antal, så att en dupplett af uppgifterna må kunna qvarstanna hos hvar och en, som med utarbetandet haft bestyr. Förslaget till jordbruksstatistik förutsätter likaledes, att i hvarje socken skall särskildt förvaras en afskrift af den redogörelse, som ingått till Länets Hushållnings-Sällskap.

*) Se Statist. Tidskrift 5:te häftets bilaga.

Statistiska Beredningens afsigt, att för alla andra grenar af den officiella statistiken, der sådant kan ifrågakomma, söka tillvägabrunga likartad anordning, bör utan tvifvel blifva ett medel att på en gång underlätta statistiska uppgifters insamlande och sprida frukter af mödan.

I afseende på planen för de officiella statistiska berättelsernes *offentliggörande genom tryck* hade redan den första kongressen i Brüssel yttrat den önskan, att i de länder, der metrisk systemet ej är antaget, i de officiella berättelserna måtte tilläggas en tabell, som meddelade upplysning om detta systems förhållande till det i berättelsen förekommande. Denna önskan uttalades än bestämdare, som ett trängande behof, vid kongresserne i Paris och London, hvarjemte vid den sistnämnda tillades, att i alla de länder, hvilkas språk äro mindre allmänt kända, i de statistiska berättelserna borde ingå sådana upplysningar på franska språket, hvarigenom åt tabellernas innehåll kunde gifvas en allmän användbarhet.

Det officiella statistiska trycket.

Genom Statistiska Beredningens bemedling har den formel förändring här redan blifvit tillvägabragt, att de särskilda myndigheternes berättelser utgifvas under den gemensamma titeln: *Bidrag till Sveriges officiella statistik*, med särskild seriebokstaf för hvarje ämne eller grupp af ämnen, alla till format och typografisk beskaffenhet hvarandra lika. Serien sträcker sig nu till och med bokstafven G, men kommer snart att med nya afdelningar tillökas. Med Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd hafva jemväl de embetsverk, hvilkas berättelser ingå i nämnde serie, blifvit underrättade om de vid kongressen i London i ofvanstående hänseenden fattade beslut. Med hänsigt till den allmänt vetenskapliga vikt, som de Svenska iakttagelserna inom befolknings-statistikens område ega, hade redan i den underd. berättelsen för åren 1851—1855, *Bidrag till Sveriges officiella statistik*, Litt. A, upptagits en innehållsförteckning på franska språket, hvilket förfarande rönt allmänt bifall *).

*) Af flera skäl torde här ej böra förbigås följande meddelande ur Norsk Departements-Tidende, N:ris 20 och 21, den $20/5$ och $27/5$ 1861. Norges Representant vid kongressen i London, Hr L. K. Daa, hade i en framställning till Inrikes Departementet fäst uppmärksamheten derpå, att de från särskilda Regerings-kontor utgifna statistiska redogörelser vanligen framträda såsom särskilda verk, med särskild titel, olika typografisk utstyrsel och stundom så olämpligt format, att de äro svåra att begagna, än svårare att inbinda och förvara, att en del endast offentliggöres i spridda tidsningsnummer o. s. v. Sådant hade till följd, att denna litteratur, som al-

Vid 1860 års kongress i London upptogs i programmet ett förslag af R. Valpy, hvilket till en del äfven vid de närmast föregångna kongresserne framlagts såsom några enskildes åsigt, att i hvarje land skulle officiellt utgifvas ett kort *tabellariskt sammandrag af de vigtigaste årliga statistiska uppgifterna*, att så skyndsamt som möjligt spridas jemväl till andra länder, och skulle kongressen anmodas att bestämma tabellrubrikerna, till

drig förältras, utan vinner i värde med åren, och hvilken den intresserade så ofta önskar kunna rådfråga, endast med största svårighet kan bevaras och åtkommas fullständigt samlad och lätt begagnelig. Med åberopande af den ändamålsenliga anordning af Storthingsförhandlingarne, som 1842 af Hr Daa föreslogs och sedan iakttagits, äfvensom af bland annat Sveriges exempel i afseende på den officiella statistiken, förordade han alltså ifråga-varande berättelsers utgifvande såsom *ett helt för sig*, i serier för hvar ämne, och alltså med *likformighet i tryck och format*. Denna framställning föranledde nedsättandet af en komité af Expeditions- och Byrå-chefer från de särskilda regerings-departementen m. fl., hvilken komité, med hänvisning till så väl några andra länders exempel, som särskildt det år 1856 här i Sverige afgifna Betänkande och förslag till inrättandet af ett Statistiskt embetsverk, samt derefter vidtagne åtgärder, bland annat till Regeringen hemställde:

1) att Norges officiella statistiska redogörelser, så vidt ske kan, från och med 1861 ordnas till en samling, som med hufvudtiteln: Norges officiella statistik, förenar särskildt titelblad för hvar ämne och på omslaget innehåller begge titlarne;

2) att vederbörande Departement bestämmer, hvilka redogörelser som i denna samling böra ingå, i hvilket hänseende komitén bland annat omnämner Amtmändens femaarsberättningar, Medicinalberättning och flera andra till en del nu upptagna bland Storthingsförhandlingarne;

3) att verkets afdelningar skiljas efter Departementen med bokstäfver, och de särskilda redogörelserna i öfrigt med siffror;

4) att samlingen tryckes med latinska typer i samma format som: Bidrag till Sveriges officiella Statistik;

5) att tabeller och bilagde kartor om möjligt inrättas efter formatet, så att man må undgå behofvet af dessas vikning;

6) att de statistiska tabellerna och redogörelserna, så vidt sig göra låter, utarbetas antingen årsvis, eller för en tiderymd af 5 eller 10 år, så att i detta sednare fallet sista årtalet är delbart med 5;

7) att utom de exemplar af verket, som behöfvas till utdelning åt vederbörande, tryckas 400 exemplar, deraf 150 på finare papper, dessa sednare hufvudsakligen till fördelning utrikes, de förra jemväl till afsalu; samt

8) att för de tabeller, som anses hafva större intresse utomlands, de särskilda afdelningarnes innehåll angifves på Franska, ungefär som i den Svenska Serien, Litt. A, samt till slut tillägges dels en kort öfersigt på nyssnämnde språk af de vigtigaste notiserna för hela riket, dels en reduktionstabell af Norskt mynt, mått och vikt till Franskt och Engelskt, hvarjemte på titelbladet borde gifvas hänvisning, hvar denna öfersigt är att finna.

ledning hvarvid jemväl uppgafs hvad för England kunde besvaras. Emellertid hade redan Quetelet muntligen anlitat flera närvarande officiella Delegerade att samverka med honom för utgifvandet af en allmän komparatif eller internationel statistik. Med anledning häraf förordades af Valpy, att programmets förslag, ehuru lifligt understödt af vederbörande sektion, ej måtte till något beslut af kongressen föranleda, utan det af Quetelet från Brüssel anmälda företaget så vidt möjligt understödjas, hvilket ock af kongressen bifölls. En tid efter kongressens slut kring-sändes ock N:o 237 af le Moniteur Belge, innehållande ett utkast till Belgiska förslaget, hvarefter i Oktober 1860 följde ett Cirkulärbref från Belgiska Statistiska Central-kommissionens Ordförande och Sekreterare, Quetelet och Heuschling, med begäran om yttrande öfver ett bilagdt program med specifika-tion af de uppgifter, som äskades, till en början uteslutande inom befolkningsstatistikens område, men af vida större omfattning än Valpy's förslag.

Jemte tacksammaste erkännande af den utmärkelse som visats Sverige, då man påräknat dess bidrag till företaget vid sidan af de länder, som bragt sin officiella statistik till en hög utbildning, har dock hvarken bordt eller kunnat undgås att under skriftvexlingen i ämnet fästa uppmärksamheten på de stora betänkligheter, som möta bestämda förbindelsers ingående, då man i afseende på både omfånget af de uppgifter, som till meddelande ifrågasättas, och tiden inom hvilken sådane kunna meddelas, är i så hög grad beroende af tillgänglig arbetskraft, af den utsträckning, som åt statistiska primärundersökningarne kunnat gifvas och en mängd andra förhållanden.

Så vidt sig göra låtit, hafva emellertid önskade bidrag till en del redan blifvit afsända, och fortsättning deraf är under bearbetning.

(Forts.)

Berg.

2.

Öfversigt af Tulluppbörden i Riket under de sista
36 åren (1825—1860).

Då tulluppbörden icke blott ur rent finansiell synpunkt såsom Statens mest betydande inkomstkälla, utan äfven såsom en mätare af handelsrörelsens och den utländska varu-omsättningens till- eller aftagande måste vara af icke ringa vigt att känna, torde följande framställning af tullinkomsternas förhållande under senaste årtionden icke anses sakna allt intresse. Att året 1825 dervid tagits till utgångspunkt, kommer sig dels deraf, att med detta år, genom Kongl. Maj:ts Nådiga instruktion för Dess General-Tull-Styrelse af den 15 Juli 1825, Tullverket erhöll sin nuvarande organisation, dels deraf att ungefär samtidigt — genom Rikets Ständers i Riksdagsbeslutet af år 1823 uttalade grundsats: »att en allmän frihet må äga rum att, emot afpassad tull, införa alla utländska varor» samt genom den under derpå följande år utfärdade Tulltaxa — första stegen togos på den friare tull-lagstiftningens bana, som sedermera med få afbrott successift fullföljts. Att de under loppet af åren 1825—60 så betydligt stegrade tull-intraderna hänvisa på industriens stigande utveckling och nationalvälmågens tillväxt, med deraf härflytande både behof och förmåga af större bekvämlighet och lyx, lärer af ingen kunna förnekas, men erkännas bör ock, att lossandet af hvarje oskäligt tvång, som hvilat på handel och näringar, i icke obetydlig mån medverkat till vinnande af det resultat, som visar sig, då man jemför den nyssnämnde periodens tidigaste och senaste år.

Jemte de egentliga *Tullmedlen* hafva sedan gammalt af Tullverket uppburits såväl de s. k. *Fyr- och Bakmedlen*, hvarom stadgas i Kongl. Förordningen den 16 Maj 1827 och Kongl. Kungörelsen den 4 Maj 1858, som ock afgifterna till den i öfrigt under Konvoj-Kommissariatets vård och inseende ställda, hufvudsakligen till handelsn och sjöfartens befrämjande afsedda *Handels- och Sjöfarts-fonden*. En redogörelse för dessa medels belopp har derföre ock bifogats, så mycket hellre som äfven ifrågakarande medel, i likhet med tullmedlen, utgöra en det allmännas inkomst af handelstrafiken. Enligt Rikets Ständers vid Riksdagen 1856—1858 fattade beslut, har i öfrigt från och med år 1858, på samma sätt som liktidigt skett med afseende

å den förr till vissa städer utgående s. k. Tolagen, den fordna särskilda afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden ingått i Tullmedlen, emot en viss fastställd summas erläggande årligen såsom ersättning af sistnämnde medel.

Hufvudsakliga källan för de uppgifter, som i nedanstående tabeller meddelas, är att söka i en af numera aflidne Kameraren m. m. *P. C. Boman* med berömvärd sorgfällighet utarbetad, hos Kongl. General-Tull-Styrelsen förvarad liggare, innefattande värderika bidrag till kännedomen om Sveriges tulluppbörd och sjöfartsförhållanden från och med år 1825.

Enligt *tabell 1*, som angifver bruttoinkomsten af tullmedlen (efter deras särskilda titlar), fyr- och båkmedlen sam konvojmedlen eller den sedermera s. k. Handels- och Sjöfarts-fonden, visar det sig, att under ifrågavarande tiderymd tullmedlen stigit från 3,254,788 R:dr till 13,824,700 eller, om från sistnämnde summa den numera af tullmedlen utgående ersättningen till Handels- och Sjöfarts-fonden äfvensom tolagssättningen afdrages, 12,061,318 R:dr R:mt, d. v. s. mer än 3 $\frac{1}{2}$ gånger. Största tillökningen ägde rum under qvinvenniet 1851—1855, då tulluppbörden steg med 4,624,836 R:dr; dernäst 1846—1850, då tillökningen var 1,574,163 R:dr.

Bland tullmedlens särskilda titlar är det företrädesvis den förnämsta eller tullen för inkomne varor samt lastpenningar, som tillökningen gäller; deremot har, till följd bland annat af exporttullens för de flesta varor frigifvande, tullen för utgående varor äfvensom inkomsten af konfiskationer i allmänhet aftagit. Tullen för Finska trafiken, som särskildt upptagits enligt vederbörande tullkamrars räkningar ända till år 1856, är från och med år 1839 inberäknad i den öfriga tulluppbörden, enär den från nämnde tid ej förekommer särskildt specificerad i hufvudböckernas uppbördssammandrag.

Under rubriken »diverse» innefattas: stämpelafgift, strafftull, strandvraksmedel, inkomst af abandonnerade äfvensom af natt och år ståndne varor, extra inkomster och observationer.

Fyr- och Båk-medlen hafva, enligt tabellen, stigit från 76,911 R:dr (1825) till 444,686 R:dr (1860), således nära sexdubblats. Äfven Handels- och Sjöfarts-fondens inkomst, som år 1825, under benämning konvojmedel, endast utgjorde 431,621 R:dr, har icke obetydligt tillväxt, utgjorde år 1856 — det med afseende å tull-intrader förmånligaste året — 1,311,388 R:dr, samt

utgick sistl. år med 750,000 R:dr, hvilka enligt ofvanberörde vid Riksdagen 1856—1858 fattade beslut från och med sistnämnde år af tullmedlen årligen utbetalts.

Tabell 2 utvisar, särskildt för tullmedlen och särskildt för fyr- och båk-medlen, statsverkets nettobehållning, äfvensom det öfverskott eller den brist, som uppkommit i förhållande till den af Rikets Ständer fastställda riks-staten. Året 1856 framstår äfven här såsom det gynnsamaste, med ett öfverskott af mer än 5,200,000 R:dr ensamt af tullmedlen. Med undantag af *ett* enda år (1858), då den allmänna penningekrisen föranledde rubbning i handelsförhållandena, har statens inkomst af tullen ständigt under ifrågavarande period öfverstigit den därför uppgjorda beräkning, och efter år 1827 har äfven nettobehållningen af fyr- och båkmedlen hvarje år uppgått till högre belopp än som i riks-staten påräknats, samt steg till högsta beloppet sistl. år (1860), då öfverskottet utgjorde 249,956 R:dr.

För alla 36 åren utgör bruttoinkomsten af såväl tull- som fyr- och båk-medlen tillsammans det betydliga beloppet af 245,001,405 R:dr, nettoinkomsten: 196,863,921 R:dr, samt öfverskottet utöfver riks-statens beräkning: 41,621,331 R:dr, allt riksmünt.

Då *afkortningar och omkostnader* (kolumn. 3) uppgå till ett icke ringa belopp och i allmänhet synas stiga med tullinkomsterna, anse vi oss, med särskildt afseende å de många temligen olikartade utgiftsposter, ifrågavarande rubrik omfattar, böra nämna,

att under *afkortningar* inbegripas: restitutioner, s. k. draw-back, Westindisk lindring *), Avesta koppartull *), Landsorts fyrbåks intressenters andelar af lastpenningar, Göteborgs hospitals-understöd *) (enligt Kongl. Brefvet den 8 Februari 1815), beslagareandelar, öfvervigts- och öfvermålsprocent, observationsprocent, aktoratsprovision och kustchefsprocent, anslag till Tullstatens pensionsinrättning (enligt Kongl. Brefvet den 16 Mars 1826) samt extra afskrifning;

och att med *omkostnader* (såväl i denna som i 3:e tabellen) förstås: ordinarie aflöning, uppbördsprovision, arfvoden samt rese- och traktaments-kostnader äfvensom arfvoden af fyr- och båk-medlen, vederlag för öfvervigts- och öfvermålsprocent, indrag-

*) Upphört.

nings- och pensions-staterne, begrafningshjelp, tullhus-nybyggnader och reparationer, tomtlega och hushyra, postporto, ved, ljus och lyktor, skrifmaterialier, stämpnings-, trycknings- och bindnings-kostnader, betjentes gratifikationer, extra medel, hemliga medel*), anslag till tulljakter och båtar, beklädnadshjelp och diverse.

Af *Tabell 3*, som redogör för förhållandet mellan bruttoinkomsten af tull- samt fyr- och båkmedlen å ena sidan samt omkostnaderna för dessa medels uppbörd och förvaltning äfvensom för kust- och hamn-bevakning m. m. å den andra, framgår tydligt, att visserligen omkostnaderna, liksom inkomsterna, i allmänhet tilltagit, men icke i samma proportion som dessa. Den sista femårsperioden (1856—1860) utgjorde nemligen omkostnaderna i förhållande till uppbörden i medeltal endast 14·3 procent (om afdrag ej sker för afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden samt tolagssersättningen) eller 15·6 procent (om nämnde afdrag göres), och visade alltså i förra fallet ett förmånligare resultat än under något föregående qvinqvennium, samt i senare fallet ett resultat, som endast öfverträffades femårsperioderne 1836—1840 och 1851—1855, under hvilka tide-rymder ifrågavarande procentförhållande utgjorde 15·1. Relatift största omkostnaderna ägde rum under första perioden (för de sex åren 1825—1830), då de uppgingo till 18·1 procent i årligt medeltal af bruttoinkomsten. Beräknadt i medeltal för alla 36 åren, utgöra omkostnaderna i förhållande till uppbörden 16·5 procent (utan ofvanberörde afdrag för åren 1858—1860) eller 16·7 procent (med nämnde afdrag).

Till undvikande af flere kolumner äro alla öretal uteslutne, och närmaste riksdalertal (öfver eller under) i följd deraf angifvet.

*) Utgörande åren 1825—1839 12,000 R:dr, men sedermera 9,000 R:dr R:mt.

Tab. 1. Brutto-inkomsten af Tullmedlen etc.

År.	S t a t s v e r k e t s					
	T u l l - m e d e l					
	Tull för inkomne varor.	Tull för utgång- ne varor.	Tull för Finska tra- fiken.	Lastpenningar.	Nederlags- rekogni- tion	Transi- to-afgift.
1825.....	2,202,890) Bevillning a) 42,725) Spinnhusmedel b) 88)	618,096) Bevilln. 3,331)	102,120	50,072) Uppgäld 30,695)	23,147) Ränta 22)	
1826.....	2,594,415) Bevillning 57,553)	523,220) Bevilln. 2,697)	108,556	46,558) Uppgäld 32,694)	31,512) Ränta 7)	
1827.....	2,781,248) Bevillning 58,139)	633,693) Bevilln. 4,503)	246,214	54,901) Uppgäld 37,203)	28,953) Ränta 1)	
1828.....	2,380,558) Bevillning 53,953)	631,430) Bevilln. 3,018)	197,259	63,353) Uppgäld 29,486)	37,114	
1829.....	2,537,534) Bevillning 65,705)	572,957) Bevilln. 3,275)	167,353	67,372) Uppgäld 26,590)	27,254	1,172
1830.....	2,687,602) Bevillning 70,764)	573,087) Bevilln. 3,212)	221,543	70,442) Uppgäld 32,155)	30,214	705
1831.....	2,673,191) Bevillning 70,969)	640,810) Bevilln. 1,829)	132,128	90,940) Uppgäld 480)	28,893	2,474
1832.....	3,104,892	627,357	161,375	93,200	26,186	2,832
1833.....	3,234,791	669,718	170,111	97,969	23,361	2,434
1834.....	3,274,703	631,601	179,507	104,868	19,831	3,232
1835.....	3,755,536	763,901	167,975	105,617	26,282	9,474
1836.....	3,607,941	636,177	178,062	101,579	22,399	5,794
1837.....	4,303,414	486,852	180,682	104,336	21,169	3,902
1838.....	4,681,142	711,911	243,688	117,284	17,489	2,552
1839.....	4,540,366	755,019	(210,359)	121,243	17,096	1,623
1840.....	4,583,856	483,339	(150,169)	123,023	21,049	2,323
1841.....	5,109,281	501,368	(165,999)	125,631	30,740	11,095
1842.....	5,603,494	315,358	(184,528)	102,887	19,421	3,761
1843.....	5,109,454	152,565	(144,960)	100,162	14,902	4,128
1844.....	4,878,259	116,291	(129,462)	110,471	9,338	4,742
1845.....	5,416,339	127,347	(61,438)	126,743	11,243	1,773
1846.....	6,142,135	123,663	(68,845)	128,323	12,859	1,222
1847.....	6,277,023	128,736	(49,419)	125,272	10,970	1,536
1848.....	7,020,622	93,674	(56,389)	117,720	17,977	6,935
1849.....	7,336,233	124,674	(55,951)	128,877	18,633	4,993
1850.....	6,940,454	123,794	(50,967)	132,237	17,958	3,836

a) Enligt då gällande Tull-taxa.

b) Se Kongl. Brevet den 18 Maj 1825.

efter deras särskilda titlar åren 1825—1860.

m e d e l.					Konvoj-medel (från 1836 Handels- och Sjöfarts-fonden.)	Summa.	År.
m. m.				Fyr- och båkmedel (med Observationer.)			
Konfiska-tionsmedel.	Böter.	Diverse.	Summa.				
136,788	10,461	34,353	3,254,788	76,911	431,621	3,763,320	1825.
99,037	10,148	37,599	3,543,996	78,015	404,366	4,026,377	1826.
94,295	18,488	43,050	4,000,688	74,830	441,269	4,516,787	1827.
80,580	17,410	38,025	3,532,156	94,068	443,973	4,070,227	1828.
68,989	20,773	37,429	3,596,403	87,295	434,969	4,118,667	1829.
57,877	14,504	38,795	3,800,900	89,672	467,115	4,357,687	1830.
260,081	26,904	33,832	3,962,531	87,482	430,600	4,480,613	1831.
106,672	24,303	47,699	4,194,516	92,574	422,239	4,709,329	1832.
156,270	29,562	44,332	4,428,568	93,708	386,675	4,908,951	1833.
117,252	32,269	38,546	4,401,809	98,288	384,541	4,884,638	1834.
162,932	35,131	38,997	5,065,845	100,962	343,570	5,510,377	1835.
169,364	46,510	10,629	4,778,455	96,842	386,485	5,261,782	1836.
239,754	59,436	8,413	5,407,958	97,814	460,716	5,966,488	1837.
156,455	41,761	8,479	5,980,761	106,460	518,759	6,605,990	1838.
175,699	63,231	14,741	5,689,018	109,043	490,411	6,288,472	1839.
119,879	56,140	10,697	5,400,306	112,892	490,129	6,003,327	1840.
125,629	55,303	7,554	5,966,601	113,388	540,010	6,619,999	1841.
110,224	34,034	9,504	6,198,683	109,524	583,305	6,891,512	1842.
136,710	36,021	6,424	5,560,366	107,344	528,706	6,196,416	1843.
79,882	31,306	7,200	5,237,489	117,986	505,064	5,860,539	1844.
87,250	28,240	6,608	5,805,513	139,961	542,925	6,488,429	1845.
223,539	35,876	10,491	6,678,108	146,255	615,663	7,440,026	1846.
128,536	39,181	6,422	6,717,676	144,907	627,126	7,489,709	1847.
141,412	36,593	14,356	7,449,259	128,856	703,211	8,251,356	1848.
231,754	47,192	14,010	7,906,366	140,476	734,890	8,781,732	1849.
106,632	46,806	7,989	7,379,706	149,217	694,953	8,223,876	1850.

År.	S t a t s v e r k e t s					
	T u l l - m e d e l					
	Tull för inkomme varor.	Tull för utgång- ne varor.	Tull för Finska tra- fiken.	Lastpenningar.	Nederlags- rekogni- tion.	Transi- to-afgift.
1851.....	7,848,097	134,732	(73,712)	158,549	21,099	5,136
1852.....	7,780,362	162,273	(88,426)	164,109	15,862	2,541
1853.....	7,561,498	165,703	(41,976)	160,642	12,480	608
1854.....	9,303,716	193,853	(33,589)	210,850	28,719	8,276
1855.....	11,283,476	173,627	(42,155)	234,254	38,973	11,464
1856.....	13,141,439	193,118		229,936	25,561	7,612
1857.....	10,633,621	153,591		245,243	27,092	17,022
1858.....	a) 9,599,834	146,190		229,986	10,408	3,531
1859.....	a) 12,377,665	218,137		279,538	13,954	3,515
1860.....	a) 13,175,150	246,831		286,543	15,227	6,539

a) För åren 1858—1860 ingår i Tulluppbörden äfven den fordna afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden samt Städernas Tolag, hvilka, på grund af Rikets Ständers beslut vid 1856—1858 årens riksdag, skola till Tullverket ingå mot en viss af Tullmedlen utgående ersättning, som utgjorde:

	Till Handels- och Sjöfarts-fonden.	Tolagersätt- ningen.	Summa.
år 1858.....	750,000.	804,493.	1,554,493.
» 1859.....	750,000.	964,458.	1,714,458.
» 1860.....	750,000.	1,013,382.	1,763,382.

Med afdrag af berörde ersättning steg Brutto-inkomsten af Tulluppbörden för inkomme varor under nyssnämnde år alltså till:

år 1858.....	8,045,341 R:dr;
» 1859.....	10,663,207 »
» 1860.....	11,411,768 »

m e d e l.					Konvoj-medel (från 1836 Handels- och Sjöfarts-fonden.)	Summa.	År.
m. m.				Fyr- och båkmedel (med Observationer.)			
Konfiskationsmedel.	Böter.	Diverse.	Summa.				
133,990	36,261	8,273	8,346,137	173,268	785,970	9,305,375	1851.
142,191	49,427	8,155	8,324,920	179,209	778,351	9,252,490	1852.
104,304	39,532	6,865	8,051,632	174,839	756,586	8,983,057	1853.
164,099	68,904	10,027	9,988,444	220,882	924,858	11,134,184	1854.
188,476	60,403	13,869	12,004,542	232,801	1,123,380	13,360,723	1855.
140,227	46,616	16,059	13,800,568	234,213	1,311,388	15,346,169	1856.
71,874	40,292	11,237	11,199,972	248,659	1,059,225	12,507,856	1857.
77,699	39,880	12,245	10,119,773	295,497	Restantier 1,183	10,416,453	1858.
65,133	33,266	16,135	13,007,343	428,328	—	13,435,671	1859.
56,901	30,237	7,272	13,824,700	444,686	—	14,269,386	1860.

och utgjorde följaktligen, med samma afdrag, summan af influtne Tullmedel:

år 1858.....	8,565,280 Rdr;
» 1859.....	11,292,885 » samt
» 1860.....	12,061,318 »

Enligt ofvannämnde, vid Riksdagen 1856—1858 fattade beslut, skall, derest tullinkomsterna i brutto komme att öfverskjutande tullbeloppet erhålla fem procent utöfver den fastställda minimi-summan af 750,000 Rdr. — Beträffande s. k. Tolagen bestämdes, att med upphörande af denna till vissa städer särskildt ingående afgift, hvarunder inbegreps så väl ordinarie, stads- och allmän tolager, som inqvarterings- och fattigvårds-tolager samt den s. k. öfverflödsafgiften, f. n. 30 af Rikets stapelstäder skulle af tullmedlen undfå årlig, af Rikets Ständer (se Rikets Ständers underd. skrifvelse N:o 164) särskildt fastställd godtgörelse (belöpande sig för Stockholm till 335,300 Rdr, för Göteborg 303,600, för Norrköping 44,600, för Landskrona 15,600, för Malmö 14,000, för Gefle 13,000 Rdr o. s. v.), hvilken godtgörelse dock skulle ökas eller minskas i mån af till- eller aftagande tull-uppbörd i de särskilda städerna.

**Tab. 2. Förhållandet mellan Tull- samt Fyr- och Båk-medlens
hvad som i Riks-staten**

1.	2.	3.	4.	5.	6.
År.	T u l l - m e d e l.				
	Brutto-inkomst.	Afkortningar och omkost- nader.	Nettobehållning.	Riks-staten på- räknat.	Öfverskott eller brist.
1825.....	3,254,788	783,032	2,471,756	1,997,418	+ 474 338
1826.....	3,543,996	906,601	2,637,395	1,997,418	+ 639,977
1827.....	4,000,688	899,239	3,101,449	1,997,418	+ 1,104,031
1828.....	3,532,186	889,468	2,642,718	1,997,418	+ 645,300
1829.....	3,596,403	884,728	2,711,675	1,997,418	+ 714,257
1830.....	3,800,900	916,995	2,883,905	2,625,000	+ 258,905
1831.....	3,962,531	1,108,151	2,854,380	2,625,000	+ 229,380
1832.....	4,194,516	956,368	3,238,148	2,625,000	+ 613,148
1833.....	4,428,568	1,043,944	3,384,624	2,625,000	+ 759,624
1834.....	4,401,809	1,007,626	3,394,183	2,625,000	+ 769,183
1835.....	5,065,845	1,048,025	4,017,820	3,582,000	+ 435,820
1836.....	4,778,455	1,067,829	3,710,626	3,582,000	+ 128,626
1837.....	5,407,958	1,086,729	4,321,229	3,582,000	+ 739,229
1838.....	5,980,761	1,064,394	4,916,367	3,582,000	+ 1,334,367
1839.....	5,689,018	1,103,410	4,585,608	3,582,000	+ 1,003,608
1840.....	5,400,306	1,059,861	4,340,445	3,582,000	+ 758,445
1841.....	5,966,601	1,086,201	4,880,400	3,582,000	+ 1,298,400
1842.....	6,198,683	1,264,069	4,934,614	3,642,000	+ 1,292,614
1843.....	5,560,366	1,365,802	4,194,564	3,642,000	+ 552,564
1844.....	5,237,489	1,375,195	3,862,294	3,642,000	+ 220,294
1845.....	5,805,543	1,397,231	4,408,312	4,350,000	+ 58,312
1846.....	6,678,108	1,542,825	5,135,283	4,350,000	+ 785,283
1847.....	6,717,676	1,629,936	5,087,740	4,350,000	+ 737,740
1848.....	7,449,289	1,525,465	5,923,824	4,350,000	+ 1,573,824
1849.....	7,906,366	1,603,986	6,302,380	4,912,500	+ 1,389,880
1850.....	7,379,706	1,543,735	5,835,971	4,912,500	+ 923,471
1851.....	8,346,137	1,534,603	6,811,534	4,912,500	+ 1,899,034
1852.....	8,324,920	1,554,712	6,770,208	5,595,000	+ 1,175,208
1853.....	8,051,632	1,529,408	6,522,224	5,595,000	+ 927,224
1854.....	9,988,444	1,652,114	8,336,330	5,595,000	+ 2,741,330
1855.....	12,004,542	1,805,946	10,198,596	6,600,000	+ 3,598,596
1856.....	13,800,568	1,993,871	11,806,697	6,600,000	+ 5,206,697
1857.....	11,199,972	1,999,650	9,200,322	6,600,000	+ 2,600,322
1858.....	8,565,280	1,913,158	6,652,122	7,900,000	— 1,247,878
1859.....	11,292,885	1,917,820	9,375,065	7,900,000	+ 1,475,065
1860.....	12,061,318	1,883,444	10,177,874	7,900,000	+ 2,277,874
Sä för alla 36 åren	239,574,253	47,945,571	191,628,682	151,531,590	+40,094,092

Brutto- och Netto-belopp äfvensom mellan sistnämnde belopp och såsom inkomst beräknats.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
År.	F y r - o c h B å k - m e d e l.				
	Brutto-inkomst.	Afkortningar och omkostnader.	Nettobehållning.	Riks-staten på-räknat.	Öfverskott eller brist.
1825.....	76,911	8,489	68,422	82,500	— 14,078
1826.....	78,015	5,292	72,723	82,500	— 9,777
1827.....	74,830	4,832	69,998	82,500	— 12,502
1828.....	94,068	2,403	91,665	82,500	+ 9,165
1829.....	87,295	2,669	84,626	82,500	+ 2,126
1830.....	89,672	2,775	86,897	75,000	+ 11,897
1831.....	87,482	2,964	84,518	75,000	+ 9,518
1832.....	92,574	2,939	89,635	75,000	+ 14,635
1833.....	93,708	3,229	90,479	75,000	+ 15,479
1834.....	98,288	3,104	95,184	75,000	+ 20,184
1835.....	100,962	3,171	97,791	75,000	+ 22,791
1836.....	96,842	3,462	93,380	75,000	+ 18,380
1837.....	97,814	3,428	94,386	75,000	+ 19,386
1838.....	106,460	3,161	103,299	75,000	+ 28,299
1839.....	109,043	3,657	105,386	75,000	+ 30,386
1840.....	112,892	3,409	109,483	75,000	+ 34,483
1841.....	113,388	3,824	109,564	75,000	+ 34,564
1842.....	109,524	5,405	104,119	90,000	+ 14,119
1843.....	107,344	4,709	102,635	90,000	+ 12,635
1844.....	117,986	3,952	114,034	90,000	+ 24,034
1845.....	139,961	4,618	135,343	109,500	+ 25,843
1846.....	146,255	4,953	141,302	109,500	+ 31,802
1847.....	144,907	4,945	139,962	109,500	+ 30,462
1848.....	128,856	4,349	124,507	109,500	+ 15,007
1849.....	140,476	4,812	135,664	112,500	+ 23,164
1850.....	149,217	4,853	144,364	112,500	+ 31,864
1851.....	173,268	5,622	167,646	112,500	+ 55,146
1852.....	179,209	6,030	173,179	127,500	+ 45,679
1853.....	174,839	5,717	169,122	127,500	+ 41,622
1854.....	220,882	7,400	213,482	127,500	+ 85,982
1855.....	232,801	7,615	225,186	142,500	+ 82,686
1856.....	234,213	7,566	226,647	142,500	+ 84,147
1857.....	248,659	8,496	240,163	142,500	+ 97,663
1858.....	295,497	9,726	285,771	180,000	+ 105,771
1859.....	428,328	13,607	414,721	180,000	+ 234,721
1860.....	444,686	14,730	429,956	180,000	+ 249,956
Summa för alla 36 åren	5,427,152	191,913	5,235,239	3,708,000	+ 1,527,239

Tab. 3. Brutto-inkomsten af Tull-medlen m. fl. i förhållande till omkostnaderna.

1.	2.	3.	4.	5.
År.	Brutto-inkomst af Tull- samt Fyr- och Båk-medlen.	Omkostnader för dessa medels förvaltning etc.	utgörande i procent af Tulluppbörden.	Medeltal.
1825.....	3,331,699	587,191	17·6	18·1
1826.....	3,622,011	683,346	18·9	
1827.....	4,075,518	670,482	16·4	
1828.....	3,626,254	673,690	18·6	
1829.....	3,683,698	693,132	18·8	
1830.....	3,890,572	710,728	18·3	17·5
1831.....	4,050,013	716,609	17·7	
1832.....	4,287,090	767,286	17·9	
1833.....	4,522,276	801,815	17·7	
1834.....	4,500,097	816,760	18·1	
1835.....	5,166,807	825,821	16·0	15·1
1836.....	4,875,297	840,573	17·2	
1837.....	5,505,772	828,538	15·0	
1838.....	6,087,221	833,736	13·7	
1839.....	5,798,061	833,070	14·4	
1840.....	5,513,198	838,022	15·2	17·7
1841.....	6,079,989	852,401	14·0	
1842.....	6,308,207	932,139	14·8	
1843.....	5,667,710	1,112,815	19·6	
1844.....	5,355,475	1,115,168	20·8	
1845.....	5,945,504	1,150,489	19·4	17·6
1846.....	6,824,363	1,215,360	17·8	
1847.....	6,862,583	1,319,587	19·2	
1848.....	7,578,145	1,296,834	17·1	
1849.....	8,046,842	1,312,082	16·3	
1850.....	7,528,923	1,341,757	17·8	15·1
1851.....	8,519,405	1,349,425	15·8	
1852.....	8,504,129	1,376,266	16·2	
1853.....	8,226,471	1,397,372	17·0	
1854.....	10,209,326	1,418,677	13·9	
1855.....	12,237,343	1,557,911	12·7	14·3 eller 15·6
1856.....	14,034,781	1,721,651	12·3	
1857.....	11,448,631	1,820,089	15·9	
1858.....	10,415,270	1,771,140	17·0	
*)	8,860,777	1,810,000	20·0	
1859.....	13,435,671	1,810,000	13·5	15·6
*)	11,721,213	1,796,252	15·4	
1860.....	14,269,386	1,796,252	12·6	
*)	12,506,004		14·4	

*) Med afdrag af afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden samt tolagsersättningen.

E. Fåhræus.

3.

Areal och disposition af Städernas jordområde. (Forts.)

Areal och disposition af städernas jordområde i Hallands län.

	Halmstad år 1855.		Warberg år 1855.		Laholm år 1855.		Falkenberg år 1855.		Kongsbacka år 1855.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.										
Tomter, tillhörande: Borgare och inneväanare i allmänhet	17	15·8	22	13·3	27	5·5	26	12·0	12	23·4
» » Kongl. Maj:t och Kronan a) 14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» hvartill enskilde personer ega dispositions-, men Kongl. Maj:t och Kronan eganderätten	1	3·0	—	—	—	—	—	—	—	—
» disponerade af Kongl. Maj:t och Kronan (brotomten)	—	—	—	—	—	—	—	6·3	—	—
» tillhörande Kyrkan	1	1·2	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kyrkogården	—	—	—	24·2	—	—	—	—	—	—
» » Kyrkan och kyrkogården	—	—	—	—	1	14·0	—	—	—	8·9
» » Kyrkan och Fattighuset	—	—	—	—	—	—	—	18·0	—	—
» » Lärdoms-, Folk- och Småbarnsskolorna	—	20·2	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Lärdoms- och Folkskolorna	—	—	—	11·0	—	—	—	—	—	—
» » Folkskolan	—	—	—	—	—	—	—	0·4	—	—
» » Skolan	—	—	—	—	—	11·4	—	—	—	5·7
» » Fattighuset	—	1·4	—	—	—	1·8	—	—	—	—
» » Fattigvården	—	—	—	4·5	—	—	—	—	—	—
» » Staden	—	14·9	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Rådhusets plan	—	—	—	—	—	0·8	—	—	—	—
» » » och Magistratens embetsjord	—	—	—	7·6	—	—	—	—	—	—
» » » och Spruthuset	—	—	—	—	—	—	—	1·1	—	—
» » » och Cellfängelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7·9
» » Kyrkoherdebostället	—	15·5	—	7·4	—	13·6	—	8·0	—	b) 5·8
Summa areal af tomter	35	8·0	24	4·0	29	15·1	27	13·8	13	19·7
Torg, gator, gränder, öppna platser m. m.	11	2·0	11	10·0	8	18·0	5	17·0	6	11·4
Stadsplanens hela areal	46	10·0	35	14·0	38	1·1	32	30·8	19	31·1
Till staden lydande jordar och lägenheter.										
Tillhörande: Enskilde (sjelfegande jord som innehafves med fulleganderätt)	768	22·6	861	8·2	862	11·3	346	21·1	57	25·8
» Kongl. Maj:t och Kronan (begagnas af Kommendanten)	—	—	15	24·0	—	—	—	—	—	—
» Stadens Kyrka	9	26·9	—	3·5	16	2·4	4	29·4	1	26·0
» Stadens Skola	—	—	—	—	17	16·5	—	1 25·9	—	—
» Södra Hallands Läns-Lasarett	10	6·5	—	—	—	—	—	—	—	—
» Norra Hallands Läns-Lasarett och Kurhus	—	—	1	1·8	—	—	—	—	—	—
» Fattigvården	—	—	6	26·2	—	—	8	17·9	—	15·8
» Staden; utarrenderade för Stads-kassans räkning	1,007	8·9	—	—	61	12·1	13	26·0	38	0·5

	Halmstad år 1855.		Warberg år 1855.		Laholm år 1855.		Falkenberg år 1855.		Kongsbacka år 1855.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Tillhörande: Staden; utarrenderade för Stads- kassans räkning, ehuru största delen är under vissa frihetsår upplåten	—	—	273	18·3	—	—	—	—	—	—
” ” annorlunda disponerade (till gemensamt bete, be- grafningsplats m. m.)...	c) 166	13·2	46	28·2	21	4·0	117	8·3	136	28·4
Den s. k. Skolejorden, hvaraf arrendet ingår till Stadskassan	—	—	10	28·5	—	—	—	—	—	—
Indelade på stadens hus och tomter	687	14·6	577	0·2	879	11·1	343	29·0	32	16·0
Löningsjord till Landtstaten (Landssekretera- ren, Landskamereraren, Slottsvaktmästaren och Landsgevaldigen)	18	25·6	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” Ecklesiastik-staten	—	—	—	—	12	4·1	—	—	—	—
” ” Kyrkoherden och Klockaren	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2·0
” ” Kyrkoherden och Kyrkvär- den	—	—	12	2·5	—	—	—	—	—	—
” ” Ecklesiastik- och Skolstaten	64	14·5	—	—	—	—	8	3·3	—	—
” ” Magistraten	—	—	41	18·0	—	—	—	—	—	—
” ” ” (Borgmästaren, Rådmännen, Sekreteraren och Kassören)	190	25·9	—	—	—	—	—	—	—	—
” ” ” och dess betjente	—	—	—	—	116	4·4	33	21·5	—	—
” ” Borgmästaren	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21·0
Summa areal af jordar	2,923	30·7	1,846	31·4	1,986	1·9	878	22·4	275	7·5
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	1,823	26·2	1,504	26·4	1,827	17·9	668	6·0	134	23·5
Betesmark	1,100	4·5	342	5·0	158	16·0	210	16·4	140	16·0
	2,923	30·7	1,846	31·4	1,986	1·9	878	22·4	275	7·5
Impedimenter	48	24·6	63	18·6	101	28·4	53	2·8	d) 11	31·4
	3,019	1·3	1,946	—	2,125	31·4	964	24·0	307	6·0

Anmärkingar.

- a) Den närmast intill kyrkogården belägna del af Slottsträdgården är väl i denna summa inräknad, men lär ej tillhöra Kongl. Maj:t och Kronan, utan vara »inkräktad af en staden tillhörande gata och öppen plats». Den ifrågakvarande platsen lär innehålla omkring 24 kappland.
- b) Denna kyrkoherdebostället tillhörande tomt är obebyggd.
- c) Här äro inräknade »Springebacken och Hamnplatsen», hvilka egentligen äro »en samfällighet för staden och dermed i »markelag» delaktige byar», men begagnas ensamt af staden.
- d) Bland dessa impedimenter äro upptagne torfmossarne Myran och Ratås mäst, om 2 tunnland moss-
jord och 1 tunnland 4 kappland berg, tillsammans 3 tunnland 4 kappland, hvilka dels för sitt från
staden aflägsna läge ($\frac{1}{2}$ mil), dels för deras dåliga beskaffenhet ej kunna betraktas annorlunda än
som impedimenter.

Areal och disposition af städernas jordområde i Göteborgs och Bohus län.

	Göteborg år 1855.		Uddevalla år 1855.		Strömstad år 1855.		Kongelf år 1855.		Marstrand år 1855.	
	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.	Tunn- land.	Kapp- land.
Den egentliga staden.										
Tomter, tillhörande: Borgare och innevånare i allmänhet	64	18'0	31	1'2	23	12'0	44	0'6	16	10'2
» » Kongl. Maj:t och Kronan	11	17'4	—	—	—	—	—	—	2	27'0
» » Kyrkan (»kyrkans plan och tomter»)	—	—	1	0'5	—	—	—	—	—	—
» » Kyrkan och kyrkogården	—	—	—	—	—	27'1	—	11'5	—	18'0
» » Kyrkan och fromma stiftelser	6	10'2	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Lärdomsskolan	—	—	—	4'9	—	—	—	—	—	—
» » Skolorne	—	—	—	—	—	8'1	—	15'1	—	—
» » Skolan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3'0
» » Bohusläns regemente	—	—	—	5'6	—	—	—	—	—	—
» » Hospital och Lasarett	2	26'1	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Lasarettet och Kurhuset	—	—	—	6'5	—	—	—	—	—	—
» » Rådhuset	—	—	—	—	—	1'2	—	—	—	—
» » Rådhuset och Spruthuset	—	—	—	7'0	—	—	—	—	—	—
» » Rådhuset, Fattighuset och Häktet	—	—	—	—	—	—	—	1'5	—	—
» » Rådhuset och Häktet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7'1
» » Packhuset	—	—	—	4'5	—	—	—	—	—	—
» » Fattighuset	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1'0
» » Andra allmänna verk och inrättningar	1	25'6	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Staden (= Staden behållne)	8	26'0	—	—	—	—	—	—	—	—
» anslagne till Ecclesiastik- och Skol-staterne	—	14'7	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » Kyrkoherdebostället	—	—	—	7'6	—	—	—	5'3	—	5'7
Summa areal af tomter	a) 96	10'0	33	5'8	24	16'4	45	2'0	20	8'0
Torg, gator, gränder och öppna platser m. m.	122	24'0	18	22'2	7	20'5	5	16'0	8	—
Vallgrafvar, kanaler och hamnbassin	31	16'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Fästningen (Carlsten) och glacinen	—	—	—	—	—	—	—	—	9	13'5
Wassbotten å Göta elf vid stadstomternas ändar mot stranden	—	—	—	—	—	—	15 b)	8'0	—	—
Stadsplanens hela areal	250	18'0	51	28'0	32	4'9	65	26'0	37	21'5
Till staden lydande jordar och lägenheter.										
Fri eller »sjelfegande jord»	37 c)	8'2	—	—	—	—	174	1'3	4	13'0
» » » » från stadsskogen af enskilde inköpte egolotter samt länderjorden	—	—	3,223	13'8	—	—	—	—	—	—
» » » » indelad på stadens hus och tomter	—	—	1,466	29'0	—	—	—	—	—	—
Kongl. Maj:t och Kronans	103	10'5	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » » arrendeafgiften anslagen till fattiga barns inom stadsförsamlingen uppfostran	—	—	—	—	—	—	64	2'6	—	—
Stadskyrkans	—	—	16	26'0	—	—	—	—	—	—

	Göteborg år 1855.		Uddevalla år 1855.		Strömstad år 1855.		Kongelf år 1855.		Marstrand år 1855.	
	Tum- land.	Kapp- land.	Tum- land.	Kapp- land.	Tum- land.	Kapp- land.	Tum- land.	Kapp- land.	Tum- land.	Kapp- land.
Länets Hospitals	—	—	—	—	—	—	6	19'0	—	—
Barnhusets	2	23'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Gustafsbergs barnhus tillhörig	—	—	250	31'4	—	—	—	—	—	—
Willinska fattigfriskolan och fattighuset med fattighuskyrkan	2	22'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Stipendii-donation till skolans elever	—	—	2	1'0	—	—	—	—	—	—
Brattiska donationens	—	—	7	3'8	—	—	—	—	—	—
Allmänna fattigförsörjningens	195	23'0	—	—	—	—	—	—	—	—
Fattigkassan och fattigvården	—	—	5	21'2	5	—	—	—	—	—
Stadens: innehafvas af enskilde under besitt- ningsrätt, mot skatt till staden	—	—	—	—	263	4'5	—	—	—	—
» indeldte på stadens Borgerskap	—	—	—	—	—	—	130	—	—	—
» anslagne till skjutsbestyret	—	—	—	—	—	—	12	2'0	—	—
» d:o d:o d. v. s. till åkarne som bestrida skjutsskyldigheten	—	—	93	28'0	—	—	—	—	—	—
» utarrenderade för stadskassans räk- ning	2,155	14'7	48	8'0	598	22'0	15	24'0	1,340	31'0
» annorlunda disponerade (neml. till begravningsplats, grustägt m. m.)	36	2'0	18	16'0	—	13'9	776	20'0	e) 73	28'0
Löningsjord till Kyrkoherden	—	—	3	4'0	—	—	—	—	—	—
» » Ecklesiastik- och skolstaterne samt Klockaren	—	—	—	—	—	—	9	17'9	—	—
» » Magistraten	—	—	99	10'8	12	18'0	—	—	—	—
» » » och stadens be- tjente	—	—	—	—	—	—	f) 108	13'5	—	—
» » Borgmästaren	—	—	—	—	—	—	—	—	22	2'0
Summa areal af jordar	2,533	27'4	5,236	1'0	879	26'4	1,297	4'3	1,441	10'0
Deraf åker, tomtar och trädgårdar	1,982	9'6	1,376	8'0	228	19'2	493	13'9	139	19'8
» betesmark	551	17'8	—	—	651	7'2	803	22'4	1,301	22'2
» skog och betesmark	—	—	3,859	25'0	—	—	—	—	—	—
	2,533	27'4	5,236	1'0	879	26'4	1,297	4'3	1,441	10'0
Impedimenter	111	20'3	129	18'0	11	5'0	19	1'0	5	—
	2,896	1'7	5,417	15'0	923	4'3	1,381	31'3	1,483	31'5

A n m ä r k n i n g a r.

- a) Nemligen: »Staden inom Vallgrafvarne» 91: 14'0.
 » emellan nya alléen och Vallgrafvarne..... 4: 28'0. 96: 10.
- b) Deraf tillhörande Borgare och inneväanare i allmänhet..... 15: 2'9.
 » » kyrkoherdebostället — 5'1. 15'8.
- c) Tillhörande förstaden »Masthugget».
- d) Deraf tillhörande förstaden »Masthugget» 9: 12'5.
 » utgörande d:o »Vestra, Östra och nya Haga»..... 25: 15'0.
 » tillhörande d:o »Stampen»..... 16: 9'0. 51: 4'5.
- e) Nemligen: »Klippholmen, lemnande ett ringa färbete, hvarför afgift ej betalas».
- f) Borgmästarebostället »Kullen», beläget i Ytterby socken, är här ej upptaget, emedan det ej tillhör staden, utan betalar utskylder i likhet med andra hemman på landet, dit det i alla afseenden hör.

Areal och disposition af städernas jordområde i Elfsborgs län.

	Wenersborg år 1856.		Borås år 1856.		Alingsås år 1856.		Ulricehamu år 1856.		Åmål år 1857.	
	Tunn-land.	Kapp-land.	Tunn-land.	Kapp-land.	Tunn-land.	Kapp-land.	Tunn-land.	Kapp-land.	Tunn-land.	Kapp-land.
Den egentliga staden.										
Tomter, tillhörande:										
Borgare och innevånare i allmänhet.....	45	107	26	—	26	234	21	272	29	144
Landshöfdingeresidenset (med stalltomt)...	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Kyrkan och kyrkogården.....	—	52	1	40	—	300	—	171	—	—
Elementar- och Lancasterskolorna.....	—	250	—	—	—	—	—	—	—	156
Lärdoms- och Folkskolorna.....	—	—	—	198	—	—	—	—	—	—
Rådhuset.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108
» och Skolhuset (på samma tomt).....	—	—	—	—	—	275	—	68	—	—
» gästgifvaregården, samt staden behållne och för dess räkning utarrenderade.....	1	46	—	—	—	—	—	—	—	—
» och spruthusen.....	—	—	—	46	—	—	—	—	—	—
Lasarettet.....	—	116	—	—	—	—	—	—	—	—
Fattighuset.....	—	—	—	—	—	68	—	—	—	232
Cellfängelset och Häktet.....	1	45	—	—	—	—	—	—	—	—
Häktet.....	—	—	—	—	—	41	—	—	—	—
Pastor, på lön anslagne (obebygde).....	—	194	—	—	—	—	—	80	—	—
» » » » (»Pastorstomten»).....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kyrkoherde- och Komministers-boställena.....	—	—	—	102	—	—	—	—	—	45
Rektorsbostället.....	—	—	—	—	—	37	—	—	—	—
Skollärarebostället.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»Gamla kyrkogårdens område».....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	75
»Vaktare- och Båtsmanstomterna».....	—	—	—	—	—	—	—	84	—	—
Summa areal af tomter.....	50	200	28	66	28	315	23	35	32	120
Torg, gator, gränder, öppna platser, promenader m. m.....	28	110	a) 28	255	17	—	3	298	17	280
Stadsplanens hela areal.....	78	310	57	01	45	315	27	13	50	80
Till staden lydande jordar och lägenheter.										
»Sjelfegande jordar, under full eganderätt».....	1,019	82	1,077	247	813	148	800	198	2,043	110
Indeldte på stadens hus och tomter.....	—	—	—	—	520	210	757	290	—	—
D:o d:o d:o (besittas med full eganderätt).....	—	—	1,326	180	—	—	—	—	—	—
Kongl. Maj:ts och Kronans (Westgöta-Dals Regementes exercisplats).....	27	220	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » » (jernvägens område).....	—	—	—	—	24	165	—	—	—	—
Stadskyrkans.....	12	50	—	—	—	134	—	—	—	—
Stadens skolas.....	—	—	—	—	—	41	—	—	—	—
Trivalskolan tillhörande jordlott.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lasarettets och Kurhusets.....	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—
Fattiginrättningen i staden tillhörande.....	—	—	—	6	155	—	—	—	—	—
Till Fattighuset af enskild man donerad jordlott.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
»Gemensam tillhörighet för Hellefors', Kinnarumma socknars och stadens fattiginrättningar samt Militärhospitalsfondens».....	—	—	—	16	220	—	—	—	—	—
Utarrenderade för stadskassas räkning.....	2,144	131	229	100	54	234	1	—	2	95

	Wenersborg år 1856.		Borås år 1856.		Alingsås år 1856.		Ulricehamn år 1856.		Åmål år 1857.	
	Tunnland.	Kappland.	Tunnland.	Kappland.	Tunnland.	Kappland.	Tunnland.	Kappland.	Tunnland.	Kappland.
Löningsjord till Kyrkoherden	13	14'0	—	—	—	—	21	27'4	—	—
» » Kyrkoherden och Kommuni- nistern	—	—	7	4'0	—	—	—	—	—	—
» » Kyrkoherden, Kommuni- stern och Pedagoger	—	—	—	—	—	—	—	—	335	3'5
» » Borgmästaren	9	30'6	3	19'0	—	—	—	—	—	—
» » Borgmästaren och Rådman- nen	—	—	—	—	—	—	—	—	18	23'0
» » Borgmästaren och Stads- betjenten	—	—	—	—	—	—	b) 76	17'3	—	—
Annorlunda disponerade jordar, nemligen till begravningsplatser m. m.	3	17'5	5	16'0	6	3'8	7	19'8	94	23'0
Summa areal af jordar	3,230	14'4	2,673	11'2	1,420	1'0	1,665	17'3	2,496	6'0
Deraf åker, äng, tomter och trädgårdar	1 546	11'9	1,028	25'2	638	22'4	638	—	838	8'0
» skog och betesmark	1,684	2'5	1,644	18'0	781	10'6	1,027	17'3	1,657	30'0
	3,230	14'4	2,673	11'2	1,420	1'0	1,665	17'3	2,496	6'0
Impedimenter	197	18'2	98	1'0	34	9'0	51	15'8	41	24'0
	3,506	31'6	2,828	12'3	1,500	9'5	1,744	2'4	2,588	6'0

Anmärkingar.

- a) »Af den inom stadens stakett till gator och öppna platser indeltda mark äro 1 tunnland 25 kappland för närvarande inhägnadt och för Stadskassans räkning utarrenderadt.»
- b) Af denna jord äro 46 tunnland 16 kappland (= Pinebo inegor) belägne utom stadens jurisdiktion.
- c) Å den af Ingeniören Ljunggren upprättade karta upptagas dessutom öarne »Sandön», »Svegön» och »Storön», om en areal af tillsammans 313 tunnland 14 kappland, hvilka ej äro i den särskilda beskrifningen redovisade.

Seth.

4.

Folkmängd, vigde, födde, döde m. m. i hvarje län
och dess städer sedan Svenska tabellverkets
början år 1749. (Forts.)

Södermanlands Län.

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1750 a).....	36,673	41,922	78,595	14,950	
» 1751	37,347	42,470	79,817	15,290	11,553
» 1754	38,443	43,385	81,828	15,583	11,936
» 1757	38,209	43,361	81,570	15,642	11,540
» 1760	38,263	43,516	81,779	15,551	11,385
» 1763	39,171	43,666	82,837	15,845	12,221
» 1766	40,088	44,169	84,257	16,254	11,658
» 1769	40,665	44,661	85,326	16,518	11,684
» 1772	41,340	45,241	86,581	16,511	11,978
» 1773 b).....	40,754	44,381	85,135	15,941	
» 1795	45,387	49,037	94,424	18,153	13,675
» 1800	46,370	50,177	96,547	18,287	13,896
» 1805	47,638	51,123	98,761	18,815	18,843
deraf å landet	44,465	47,577	92,042	17,657	17,086
» i städerna	3,173	3,546	6,719	1,158	1,757
» 1810	47,177	51,486	98,663	18,343	17,707
deraf å landet	43,857	47,880	91,737	17,190	15,841
» i städerna	3,320	3,606	6,926	1,153	1,866
» 1815	47,737	51,853	99,590	18,130	17,967
deraf å landet	44,157	48,021	92,178	16,987	16,402
» i städerna	3,580	3,832	7,412	1,143	1,565
» 1820	48,439	52,852	101,291	18,228	18,228
deraf å landet	44,779	48,753	93,532	17,034	16,588
» i städerna	3,660	4,099	7,759	1,194	1,640
» 1825	51,257	55,536	106,793	19,459	20,029
deraf å landet	47,308	51,243	98,551	18,195	18,324
» i städerna	3,949	4,293	8,242	1,264	1,705
» 1830	51,948	56,379	108,327	19,147	20,098
deraf å landet	47,938	51,958	99,896	17,933	18,427
» i städerna	4,010	4,421	8,431	1,214	1,671

	Folkmängd.			Deraf äkt. par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1835	53,918	57,915	111,833	20,026	20,951
deraf å landet	49,520	53,129	102,649	18,740	19,214
» i städerna	4,398	4,786	9,184	1,286	1,737
» 1840	55,498	59,422	114,920	15,176	21,592
deraf å landet	50,832	54,240	105,072	13,876	19,792
» i städerna	4,666	5,182	9,848	1,300	1,800
» 1845	57,305	61,359	118,664	20,662	22,588
deraf å landet	52,302	55,805	108,107	19,283	20,681
» i städerna	5,003	5,554	10,557	1,379	1,907
» 1850	58,107	62,006	120,113	21,058	23,361
deraf å landet	52,793	56,282	109,075	19,553	21,285
» i städerna	5,314	5,724	11,038	1,505	2,076
» 1855 c)	59,958	63,726	123,684	21,630	24,370
deraf å landet	54,456	57,715	112,171	20,122	22,204
» i städerna	5,502	6,011	11,513	1,508	2,166
» 1860 d)	61,658	65,047	126,705		
deraf å landet	55,329	58,443	113,772		
» i städerna	6,329	6,604	12,933		

Ljungberg m. fl.

A n m ä r k n i n g a r.

- a) Uppgiften hemtad från ett manuskript af Wargentin, hvilket ej angifver hushållens antal.
- b) Denna folkmängdsuppgift för ett år, då folkmängdstabellens afgifvande ej var vederbörande ålagdt, är hemtad ur ett manuskript af Wargentin, som ej angifver hushållens antal.
- c) Den här upptagna länsfolkmängden 123,684 är med 5 personer (af qvinkön) lägre än den i underd. femårsberättelsen för 1851—55, sid. VIII enligt de inkomne folkmängdstabellerna uppgifna, och öfverstiger likaledes med 1 qvinsperson den i samma berättelse sid. CXIII efter häradsindelningen beräknade. Skiljaktigheten beror af de senare uppgifter och rättelser, som ingått med anledning af fortgående undersökning rörande den administrativa indelningens oregelbundenheter.
- d) Malmköping, som alltsedan 1805 i inkomna tabelluppgifter och afgifna underd. berättelser orätt räknats bland Sveriges städer, är nu med sin folkmängd, 390, öfverflyttad till landsbygden och Lilla Malma socken.

För tiden emellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägabringas, emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.

Berg.

Södermanlands Län.

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Sjelf-mordare.	Drukade.
År 1749 a).....	603	1,251	1,197	2,448						1,030	1,113	2,143		
» 1750 a).....	647	1,230	1,272	2,502						758	868	1,626		
» 1751.....	701	1,430	1,332	2,762	59	49	53	—	—	756	791	1,547	—	29
» 1752.....	680	1,340	1,363	2,703	57	56	45	—	—	760	830	1,590	3	26
» 1753 a).....	737	1,294	1,293	2,587						850	851	1,701		
» 1754.....	710	1,303	1,290	2,593	66	45	48	—	—	811	856	1,667	1	18
» 1755.....	695	1,496	1,403	2,899	72	69	56	1	—	865	890	1,755	2	26
» 1756.....	624	1,406	1,351	2,757	64	70	51	—	—	1,083	1,159	2,242	1	37
» 1757.....	620	1,259	1,127	2,386	46	53	36	1	—	1,067	1,192	2,259	3	14
» 1758.....	732	1,139	1,068	2,207	38	56	44	1	—	982	1,195	2,177	1	6
» 1759.....	818	1,308	1,309	2,617	52	51	45	1	—	1,107	1,187	2,294	3	36
» 1760.....	918	1,385	1,267	2,652	55	70	66	1	—	997	1,102	2,099	1	16
» 1761.....	861	1,350	1,261	2,611	68	64	57	—	—	1,174	1,264	2,438	3	29
» 1762.....	804	1,310	1,244	2,554	60	58	49	1	—	1,290	1,370	2,660	1	22
» 1763.....	759	1,494	1,436	2,930	50	78	54	2	—	1,063	1,173	2,236	1	21
» 1764.....	763	1,398	1,365	2,763	60	81	57	—	—	1,051	1,040	2,091	1	28
» 1765.....	730	1,493	1,395	2,888	65	47	51	2	—	1,136	1,180	2,316	1	24
» 1766.....	730	1,442	1,392	2,834	51	46	54	1	—	901	949	1,850	1	14
» 1767 a).....	738	1,438	1,393	2,831						987	1,081	2,068		
» 1768 a).....	724	1,478	1,328	2,806						1,045	1,114	2,159		
» 1769.....	717	1,370	1,316	2,686	51	57	48	—	—	855	905	1,760	2	29
» 1770.....	718	1,476	1,449	2,925	65	67	58	1	—	813	781	1,594	3	19
» 1771.....	732	1,446	1,423	2,869	83	50	62	1	—	1,013	1,018	2,031	1	19
» 1772.....	496	1,258	1,262	2,520	64	34	58	3	—	1,315	1,308	2,623	4	19
» 1773.....	665	1,193	1,014	2,207	64	51	41	1	—	2,023	1,968	3,991	2	15
» 1795.....	785	1,504	1,419	2,923	135	51	63	2	—	1,329	1,291	2,620	7	10
» 1796.....	931	1,654	1,540	3,194	179	82	72	2	—	1,059	1,090	2,149	2	29
» 1797.....	862	1,667	1,636	3,303	165	77	50	—	—	1,139	1,157	2,296	4	37
» 1798.....	881	1,725	1,619	3,344	184	68	71	1	—	1,070	1,111	2,181	4	31
» 1799.....	733	1,595	1,456	3,051	162	57	58	—	—	1,061	1,028	2,089	5	24
» 1800.....	745	1,346	1,356	2,702	137	59	50	—	—	1,280	1,418	2,698	1	12
» 1801.....	740	1,584	1,444	3,028	138	64	57	—	—	1,266	1,230	2,496	1	28
» 1802.....	700	1,498	1,448	2,946	139	66	49	—	—	1,144	1,248	2,392	1	18
deraf å landet.....	637	1,382	1,336	2,718	115	59	44	—	—	1,035	1,132	2,167	1	17
» i städerna.....	63	116	112	228	24	7	5	—	—	109	116	225	—	1

	Vigde par.	Lefvande födde.			Dödfödda.	Dödfödda.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf		
		m.	q.	S.a.			Tv.	Tr.	F.r.	m.	q.	S.a.	Staf- mörkare.	Drunk- nade.	Drunk- nade.
År 1803	770	1,500	1,435	2,935	161	61	47	5	—	1,059	1,094	2,153	6	21	
deraf å landet...	708	1,397	1,353	2,750	114	55	41	5	—	959	1,006	1,965	6	19	
» i städerna	62	103	82	185	47	6	6	—	—	100	88	188	—	2	
År 1804	812	1,589	1,564	3,153	192	59	46	—	—	1,099	1,032	2,131	2	31	
deraf å landet...	746	1,497	1,462	2,959	170	54	44	—	—	996	948	1,944	1	30	
» i städerna	66	92	102	194	22	5	2	—	—	103	84	187	1	1	
År 1805	839	1,555	1,501	3,056	158	59	52	—	—	934	971	1,905	5	28	
deraf å landet...	780	1,472	1,404	2,876	138	54	48	—	—	848	889	1,737	2	25	
» i städerna	59	83	97	180	20	5	4	—	—	86	82	168	3	3	
År 1806	760	1,459	1,441	2,900	178	55	37	1	—	1,095	1,175	2,270	4	17	
deraf å landet...	710	1,358	1,340	2,698	146	50	34	1	—	994	1,060	2,054	4	16	
» i städerna	50	101	101	202	32	5	3	—	—	101	115	216	—	1	
År 1807	825	1,380	1,327	2,707	145	51	56	—	—	1,271	1,343	2,614	6	38	
deraf å landet...	772	1,286	1,231	2,517	120	49	53	—	—	1,137	1,217	2,354	3	35	
» i städerna	53	94	96	190	25	2	3	—	—	134	126	260	3	3	
År 1808	892	1,563	1,497	3,060	182	68	41	—	—	1,263	1,335	2,598	6	23	
deraf å landet b)...	—	1,463	1,413	2,876	161	60	39	—	—	1,162	1,194	2,356	6	18	
» i städerna b)	—	100	84	184	21	8	2	—	—	101	141	242	—	5	
År 1809	847	1,302	1,327	2,629	175	63	54	—	—	1,770	1,575	3,345	2	28	
deraf å landet...	789	1,222	1,235	2,457	149	61	48	—	—	1,560	1,406	2,966	2	24	
» i städerna c)	58	80	92	172	26	2	6	—	—	210	169	379	—	4	
År 1810	1,105	1,612	1,554	3,166	188	64	67	1	—	1,435	1,386	2,821	1	38	
deraf å landet...	1,030	1,509	1,460	2,969	151	60	59	1	—	1,289	1,251	2,540	—	35	
» i städerna	75	103	94	197	37	4	8	—	—	146	135	281	1	3	
År 1811	1,062	1,761	1,647	3,408	222	82	54	2	—	1,339	1,418	2,757	6	24	
deraf å landet...	984	1,645	1,529	3,174	194	77	51	2	—	1,224	1,290	2,514	5	21	
» i städerna	78	116	118	234	28	5	3	—	—	115	128	243	1	3	
År 1812	860	1,486	1,430	2,916	200	60	49	—	—	1,628	1,671	3,299	2	32	
deraf å landet...	820	1,386	1,349	2,735	178	59	47	—	—	1,461	1,506	2,967	1	29	
» i städerna	40	100	81	181	22	1	2	—	—	167	165	332	1	3	
År 1813	759	1,380	1,360	2,740	174	80	37	2	—	1,495	1,432	2,927	8	23	
deraf å landet...	720	1,276	1,274	2,550	132	74	33	1	—	1,353	1,318	2,671	7	18	
» i städerna	39	104	86	190	42	6	4	1	—	142	114	256	1	5	
År 1814	686	1,412	1,306	2,718	180	51	45	2	—	1,014	1,063	2,077	4	33	
deraf å landet...	627	1,307	1,209	2,516	151	47	40	2	—	945	981	1,926	4	30	
» i städerna	59	105	97	202	29	4	5	—	—	69	82	151	—	3	
År 1815	877	1,597	1,484	3,081	206	56	54	2	—	1,175	1,214	2,389	2	35	

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf oäkta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Sjelf-mördare.	Drunknade.
deraf å landet.....	837	1,501	1,380	2,881	168	25	51	1	—	1,061	1,104	2,165	2	26
» i städerna.....	40	96	104	200	38	31	3	1	—	114	110	224	—	9
År 1816	859	1,605	1,591	3,196	232	77	55	1	—	1,048	1,059	2,107	3	31
deraf å landet.....	805	1,495	1,486	2,981	192	71	49	1	—	930	974	1,904	3	29
» i städerna.....	54	110	105	215	40	6	6	—	—	118	85	203	—	2
År 1817	810	1,531	1,528	3,059	241	83	51	2	—	1,123	1,177	2,300	6	39
deraf å landet.....	762	1,422	1,427	2,849	195	80	48	2	—	984	1,072	2,056	4	32
» i städerna.....	48	109	101	210	46	3	3	—	—	139	105	244	2	7
År 1818	814	1,625	1,483	3,108	211	42	52	—	—	1,078	1,019	2,097	6	26
deraf å landet.....	759	1,496	1,398	2,891	174	42	51	—	—	972	935	1,907	5	20
» i städerna.....	55	129	85	214	37	—	1	—	—	106	84	190	1	6
År 1819	760	1,476	1,454	2,930	230	66	45	1	1	1,247	1,197	2,444	5	60
deraf å landet.....	700	1,378	1,362	2,740	191	60	40	1	1	1,100	1,062	2,162	3	51
» i städerna.....	60	98	92	190	39	6	5	—	—	147	135	282	2	9
År 1820	793	1,488	1,397	2,885	202	66	42	—	—	1,209	1,251	2,460	3	32
deraf å landet.....	742	1,393	1,303	2,696	160	62	41	—	—	1,085	1,102	2,187	1	23
» i städerna.....	51	95	94	189	42	4	1	—	—	124	149	273	2	9
År 1821	873	1,722	1,557	3,279	228	85	61	1	—	1,267	1,242	2,509	6	37
deraf å landet.....	812	1,603	1,462	3,065	195	78	56	1	—	1,138	1,125	2,263	6	33
» i städerna.....	61	119	95	214	33	7	5	—	—	129	117	246	—	4
År 1822	976	1,744	1,729	3,473	253	71	70	3	—	1,149	1,080	2,229	5	70
deraf å landet.....	894	1,610	1,615	3,225	202	68	68	3	—	998	955	1,953	4	63
» i städerna.....	82	134	114	248	51	3	2	—	—	151	125	276	1	7
År 1823	967	1,715	1,777	3,492	276	72	64	—	—	1,121	985	2,106	8	34
deraf å landet.....	907	1,605	1,638	3,243	225	65	58	—	—	968	880	1,848	6	27
» i städerna.....	60	110	139	249	51	7	6	—	—	153	105	258	2	7
År 1824	996	1,781	1,685	3,466	268	96	49	—	—	1,026	967	1,993	6	44
deraf å landet.....	895	1,646	1,545	3,191	227	92	46	—	—	909	863	1,772	6	34
» i städerna.....	101	135	140	275	41	4	3	—	—	117	104	221	—	10
År 1825	938	1,849	1,769	3,618	260	90	53	—	—	1,124	1,090	2,214	3	45
deraf å landet.....	864	1,709	1,650	3,359	228	78	45	—	—	992	964	1,956	3	38
» i städerna.....	74	140	119	259	32	12	8	—	—	132	126	258	—	7
År 1826	847	1,777	1,696	3,473	264	76	54	—	—	1,211	1,000	2,211	9	74
deraf å landet.....	778	1,631	1,581	3,212	221	71	50	—	—	1,092	895	1,987	9	57
» i städerna.....	69	146	115	261	43	5	4	—	—	119	105	224	—	17
År 1827	863	1,595	1,480	3,075	185	81	45	—	—	1,150	1,099	2,249	9	36
deraf å landet.....	805	1,478	1,331	2,809	145	77	43	—	—	1,026	1,008	2,034	8	31

	Välgd par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Sjelf-mördare.	Drunknade.
deraf i städerna ...	58	117	149	266	80	4	2	—	—	124	91	215	1	5
År 1828	863	1,698	1,645	3,343	217	103	56	—	—	1,686	1,651	3,337	16	46
deraf å landet	802	1,586	1,541	3,127	187	97	56	—	—	1,498	1,469	2,967	14	43
» i städerna ...	61	112	104	216	30	6	—	—	—	188	182	370	2	3
År 1829	892	1,747	1,674	3,421	251	102	69	2	—	1,554	1,517	3,071	2	42
deraf å landet	848	1,627	1,544	3,171	214	91	66	2	—	1,375	1,336	2,711	2	33
» i städerna ...	44	120	130	250	37	11	3	—	—	179	181	360	—	9
År 1830	846	1,640	1,594	3,234	210	84	55	—	—	1,227	1,220	2,447	12	45
deraf å landet	773	1,512	1,482	2,994	166	79	51	—	—	1,090	1,091	2,181	7	37
» i städerna ...	73	128	112	240	44	5	4	—	—	137	129	266	5	8
År 1831	890	1,585	1,548	3,133	214	71	59	—	—	1,202	1,244	2,446	6	18
deraf å landet	823	1,450	1,423	2,873	174	66	54	—	—	1,050	1,114	2,164	4	16
» i städerna ...	67	135	125	260	40	5	5	—	—	152	130	282	2	2
År 1832	823	1,562	1,588	3,150	203	91	52	—	—	1,241	1,202	2,443	7	55
deraf å landet	757	1,451	1,452	2,903	162	83	48	—	—	1,069	1,065	2,134	5	46
» i städerna ...	66	111	136	247	41	8	4	—	—	172	137	309	2	9
År 1833	923	1,805	1,756	3,561	193	97	49	—	—	1,124	1,034	2,158	9	47
deraf å landet	854	1,666	1,617	3,283	153	91	48	—	—	1,014	951	1,965	8	41
» i städerna ...	69	139	139	278	40	6	1	—	—	110	83	193	1	6
År 1834	944	1,853	1,729	3,582	254	90	60	3	—	1,297	1,207	2,504	12	57
deraf å landet	877	1,700	1,594	3,294	197	83	53	3	—	1,150	1,101	2,251	8	49
» i städerna ...	67	153	135	288	57	7	7	—	—	147	106	253	4	8
År 1835	850	1,798	1,676	3,474	227	90	55	1	1	1,082	1,050	2,132	7	46
deraf å landet	781	1,654	1,532	3,186	169	79	53	1	1	948	931	1,879	6	44
» i städerna ...	69	144	144	288	58	11	2	—	—	134	119	253	1	2
År 1836	909	1,759	1,709	3,468	224	112	51	3	—	1,146	1,170	2,316	9	24
deraf å landet	823	1,623	1,561	3,184	186	100	49	3	—	1,009	1,029	2,038	6	18
» i städerna ...	86	136	148	284	38	12	2	—	—	137	141	278	3	6
År 1837	806	1,769	1,686	3,455	210	109	50	1	—	1,397	1,402	2,799	11	35
deraf å landet	746	1,616	1,541	3,157	158	98	45	1	—	1,222	1,240	2,462	7	27
» i städerna ...	60	153	145	298	52	11	5	—	—	175	162	337	4	8
År 1838	763	1,596	1,668	3,264	179	95	49	1	—	1,562	1,611	3,173	10	46
deraf å landet	703	1,466	1,512	2,978	128	86	44	1	—	1,377	1,480	2,857	5	41
» i städerna ...	60	130	156	286	51	9	5	—	—	185	131	316	5	5
År 1839	773	1,708	1,588	3,296	209	106	48	3	—	1,119	1,103	2,222	15	38
deraf å landet	713	1,553	1,456	3,009	162	93	45	3	—	987	992	1,979	13	33
» i städerna ...	60	155	132	287	47	13	3	—	—	132	111	243	2	5

	Vigda par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Staf. mödrare.	Drunknade.
År 1840	837	1,743	1,682	3,425	238	109	56	1	—	1,096	1,070	2,166	10	38
deraf å landet	765	1,595	1,523	3,118	187	99	50	1	—	937	934	1,871	8	31
» i städerna	72	148	159	307	51	10	6	—	—	159	136	295	2	7
År 1841	840	1,703	1,618	3,321	261	115	53	2	—	1,105	1,068	2,173	12	30
deraf å landet	765	1,545	1,472	3,017	197	103	46	—	—	960	943	1,903	10	24
» i städerna	75	158	146	304	64	12	7	2	—	145	125	270	2	6
År 1842	837	1,811	1,760	3,571	275	112	58	3	—	1,288	1,160	2,448	14	73
deraf å landet	756	1,646	1,593	3,239	207	96	53	3	—	1,129	1,044	2,173	11	64
» i städerna	81	165	167	332	68	16	5	—	—	159	116	275	3	9
År 1843	868	1,835	1,666	3,501	290	106	56	1	—	1,309	1,324	2,633	13	56
deraf å landet	795	1,674	1,516	3,190	241	92	50	1	—	1,148	1,168	2,316	10	49
» i städerna	73	161	150	311	49	14	6	—	—	161	156	317	3	7
År 1844	912	1,778	1,758	3,536	278	99	56	1	—	1,249	1,174	2,423	12	39
deraf å landet	844	1,621	1,604	3,225	216	85	50	1	—	1,122	1,047	2,169	11	29
» i städerna	68	157	154	311	62	14	6	—	—	127	127	254	1	10
År 1845	781	1,752	1,677	3,429	308	84	51	—	—	1,152	1,118	2,270	17	53
deraf å landet	722	1,615	1,516	3,131	245	70	46	—	—	1,016	978	1,994	16	44
» i städerna	59	137	161	298	63	14	5	—	—	136	140	276	1	9
År 1846	736	1,576	1,515	3,091	242	86	42	—	—	1,425	1,439	2,864	12	46
deraf å landet	680	1,446	1,385	2,831	184	80	39	—	—	1,228	1,247	2,475	11	37
» i städerna	56	130	130	260	58	6	3	—	—	197	192	389	1	9
År 1847	761	1,651	1,422	3,073	276	84	43	—	—	1,306	1,304	2,610	12	25
deraf å landet	705	1,533	1,313	2,846	227	73	41	—	—	1,150	1,171	2,321	9	22
» i städerna	56	118	109	227	49	11	2	—	—	156	133	289	3	3
År 1848	842	1,758	1,663	3,421	266	114	53	2	—	1,454	1,409	2,863	21	48
deraf å landet	774	1,605	1,522	3,127	208	102	48	2	—	1,277	1,255	2,532	18	42
» i städerna	68	153	141	294	58	12	5	—	—	177	154	331	3	6
År 1849	907	1,799	1,689	3,488	331	109	57	—	—	1,416	1,310	2,726	9	43
deraf å landet	838	1,651	1,547	3,198	262	96	54	—	—	1,262	1,188	2,450	9	34
» i städerna	69	148	142	290	69	13	3	—	—	154	122	276	—	9
År 1850	906	1,816	1,739	3,555	316	93	54	1	—	1,254	1,169	2,423	15	46
deraf å landet	836	1,645	1,600	3,245	248	81	46	1	—	1,091	1,028	2,119	13	39
» i städerna	70	171	139	310	68	12	8	—	—	163	141	304	2	7
År 1851	927	1,829	1,705	3,534	365	86	52	2	—	1,281	1,186	2,467	11	57
deraf å landet	838	1,641	1,559	3,200	289	80	44	2	—	1,110	1,035	2,145	8	52
» i städerna	89	188	146	334	76	6	8	—	—	171	151	322	3	5
År 1852	825	1,801	1,621	3,422	325	97	60	3	—	1,235	1,143	2,378	21	65

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Stjelt något mer.	Drunk- nade.
deraf å landet...	768	1,643	1,477	3,120	259	84	53	3	—	1,062	1,023	2,085	20	60
» i städerna	57	158	144	302	66	13	7	—	—	173	120	293	1	5
År 1853	826	1,876	1,749	3,625	329	97	34	1	—	1,109	1,017	2,126	15	27
deraf å landet...	755	1,711	1,595	3,306	270	84	30	1	—	948	897	1,845	13	20
» i städerna	71	165	154	319	59	13	4	—	—	161	120	281	2	7
År 1854	934	1,871	1,839	3,710	365	81	51	1	—	1,092	1,081	2,123	16	21
deraf å landet...	857	1,713	1,679	3,392	288	71	46	1	—	927	914	1,841	14	16
» i städerna	77	158	160	318	77	10	5	—	—	165	117	282	2	5
År 1855	880	1,838	1,669	3,507	323	124	51	—	—	1,450	1,344	2,794	5	22
deraf å landet...	792	1,662	1,520	3,182	252	104	44	—	—	1,163	1,099	2,262	1	21
» i städerna	88	176	149	325	71	20	7	—	—	287	245	532	4	1
År 1856	997	1,746	1,645	3,391	325	99	57	1	—	1,484	1,446	2,930	12	30
deraf å landet...	917	1,592	1,492	3,084	253	85	54	1	—	1,272	1,256	2,528	7	21
» i städerna	80	154	153	307	72	14	3	—	—	212	190	402	5	9
År 1857	1,031	1,835	1,705	3,540	285	100	59	1	—	1,718	1,651	3,369	8	17
deraf å landet...	920	1,646	1,534	3,180	214	87	54	1	—	1,495	1,473	2,968	6	11
» i städerna...	111	189	171	360	71	13	5	—	—	223	178	401	2	6
År 1858	1,050	2,050	1,858	3,908	338	133	71	1	—	1,395	1,417	2,812	12	35
deraf å landet...	936	1,839	1,639	3,478	255	123	66	1	—	1,182	1,229	2,411	8	31
» i städerna	114	211	219	430	83	10	5	—	—	213	188	401	4	4
År 1859	1,040	2,059	2,000	4,059	399	116	62	—	—	1,271	1,357	2,628	8	29
deraf å landet...	940	1,846	1,809	3,655	307	103	57	—	—	1,690	1,169	2,259	6	25
» i städerna	100	213	191	404	92	13	5	—	—	181	188	369	2	4

Ijungeberg m. fl.

Anmärkingar.

- a) Uppgifterna hemtade ur ett manuskript af Wargentin.
 b) Antalet vigde par är i originaltabellerna för landsbygden uppgifvet till 839, deruti *inberäknad jemväl Nyköpings stads Östra församling*, för städerna i öfrigt till 53.
 c) Till följd af originaltabellernas uppställning är här Trosa stad räknad till landsbygden.

För tiden mellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas, emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.

Berg.

5.

Om folkräkningen i Stockholm vid utgången af
året 1860.

(Forts. från sid. 279.)

I det föregående har uppmärksamheten blifvit fästad på skillnaden mellan grunderna för folkmängdsberäkningar, då dessa nemligen kunna afse antingen den *rättsliga* befolkningen — den orten kyrkligt eller civilt tillhörande — eller den *faktiska* — den å orten vid folkräkningstillfället befintliga.

Skälen hvarföre den verkställda folkräkningen i Stockholm ej blott måst afse den faktiska folkmängden derstädes, utan jemväl bereda utväg att kunna bestämma den folkmängd, som, enligt de för riket i öfrigt gällande grunder och i sammanhang med redogörelsen för rikets folkmängd i sin helhet, bör upptagas såsom hufvudstadens andel, hafva äfven i det föregående blifvit antydde. På sätt i Sverige alltid varit förhållandet och med ytterligare stöd af den senaste mantalsskrifningsförordningen, utgör kyrkoskrifningsorten den egentliga och säkraste grunden för den rättsliga folkmängdens bestämmande, och olikheterna mellan denna och mantalsskrifningsorten äro, med undantag för Stockholm, i öfrigt obetydliga och ofta tillfälliga. Nämnade förordning bereder ock, så väl genom andra föreskrifter, som genom den i § 8 mom. 7 anbefallda särskilda förteckningen, en fortgående korrektion af folkmängdsberäkningen efter de s. k. husförhörlängderne, så att dessa, så väl härigenom, som genom andra redan anbefallda och ytterligare ifrågasatta åtgärder, böra blifva de tillförlitligaste källorna för folkmängdsberäkning.

I sammanhang härmed och för att åtminstone efterhand kunna bereda äfven för hvar och en af hufvudstadens församlingar upplysning om deras folkmängd efter samma beräkningsgrund, som för rikets öfriga församlingar, har Kongl. Maj:t jemväl under den 1 November 1861, jemte Nådig föreskrift om husförhörlängders förande, anbefallt arligt afgifvande från hvar och en bland dessa församlingar af en summarisk folkmängdsredogörelse grundad på kyrkoböckerne.

Af den förr meddelade tabell, som framställer Stockholms faktiska folkmängd den 31 December 1860 fördelad efter kyrkoskrifningsorter (Statist. Tidskr. 5:te häftet sid. 267), inhemtas, att utom de enligt folkräkningslistorna till särskilda församlin-

gar inom Stockholm hänförde, uppgifvits såsom kyrkoskrifne i församlingar utom Stockholm 5,516 personer, hvarförutom upplysning rörande kyrkoskrifningsorten ej meddelats eller kunnat erhållas rörande 249, samt 563 antecknat sig såsom utländningar och till stor del främmande makters undersåter. Dessutom förekommo ej sällan misstag om kyrkoskrifningsorten genom uppgift i dess ställe af födelseort o. d.

Om än denna personal af tillsammans 6,328 (deruti exempelvis ligga Norska Skarpskyttekompaniet, härvarande Båtsmanskommendering och Bevakningen å Långholmen, en mängd å Sjukinrättningar intagne, in- och utländska resande m. fl.) tillhörde Stockholms *faktiska* befolkning vid räkningen och äfven till ej ringa del ingick i hufvudstadens kort förut *mantalsskrifna* befolkning, så skulle i fråga om bestämmandet af *hela rikets* folkmängd en dubbelräkning uppstå, om de personer, som på grund af kyrkoskrifningsort uppgifvits bland andra församlingars innevanare, utan afseende härpå jemväl upptoges i beräkning för hufvudstaden. Likaledes kunna främmande makters här vistande undersåter ej bland Sveriges rättsliga befolkning upptagas.

De specifika utdrag ur husförhörlängderna, hvilka till Statistiska Central-Byrån ingått såsom folkmängdsuppgifter från hvarje församling i hela riket utom hufvudstaden, hafva nu beredt tillfälle att, medelst verifikation af de i Stockholm å hushållslistorna lemnade uppgifter om kyrkoskrifningsort utom Stockholm, undvika ifrågavarande dubbelräkning.

Såsom dels ej varande Svenske undersåter, dels kyrkoskrifne och beräknade inom andra församlingar, komma sålunda, enligt de grunder Statistiska Central-Byrån eger att följa, att från Stockholms faktiska folkmängd afräknas 4,581 (2,643 mankon och 1,938 qvinkön) personer, hvadan den folkmängd, med hvilken hufvudstaden kommer att ingå uti den för hela riket gemensamma *rättsliga* folkmängdsberäkningen, och för hvilken å folkräkningslistorne meddelats nödiga detaljuppgifter, utgör mankon 51,446, qvinkön 60,945, summa 112,391, deruti inberäknade de Svenske undersåter, som här boende ej inom någon församling i riket återfunnits kyrkoskrifne.

Af den åberopade tabellen öfver Stockholms faktiska folkmängd, fördelad efter kyrkoskrifningsorter (sid. 267), visar sig, att begreppet af territorialförsamling icke blifvit så strängt uppfattadt, att icke en betydlig del af de i *en* territorialförsam-

ling kyrkoskrifne kunnat bo inom *andra* territorialförsamlingars område.

Då nu, såsom utgångspunkt för de efter kyrkoskrifningsort upprättade summariska folkmängdsredogörelser, hvilka hädan-
efter från hvarje församling inom Stockholm årligen skola af-
lemnas, ofvannämnde rättsliga folkmängd fördelas på hvart och
ett af de särskilda kyrkliga samfunden, utfaller denna fördel-
ning på sätt af nedanstående tabell utvisas.

D) Stockholms rättsliga folkmängd fördelad efter kyrko- skrifningsorter.

	Man- køn.	Qvin- køn.	Summa.	Summa Summa- rum.
Storkyrkoförsamlingen.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Nicolai församling (Sta- tist. tidskr. sid. 267).....	4,536	6,093	10,629	
» i Nicolai församling, men boende inom andra församlingar	431	566	997	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne.....	62	61	123	
Summa till 1861 ingående balans	5,029	6,720	11,749	11,749
Claræ församling.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Claræ församling (I c.)	5,646	8,012	13,658	
» i Claræ församling, men boende inom andra församlingar	567	587	1,154	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne.....	126	124	250	
Summa till 1861 ingående balans	6,339	8,723	15,062	15,062
Jakobs och Johannis församling.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Jakobs och Johannis för- samling (Skeppsholmen oberäknad).....	5,170	7,313	12,483	
» i Jakobs och Johannis församling, men bo- ende inom andra församlingar.....	499	673	1,172	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne.....	147	151	298	
Summa till 1861 ingående balans	5,816	8,137	13,953	13,953
			Transport	40,764

	Man- kön.	Qvin- kön.	Summa.	Summa Summa- ram.
Marix Magdalenas församling.				
Transport				40,764
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Maria församling (l. c.)	6,129	7,561	13,690	
» i Maria församling men boende inom andra församlingar	335	375	710	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne	165	97	262	
Summa till 1861 ingående balans	6,629	8,033	14,662	14,662
Catharinæ församling.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Catharina församling (l. c.)	7,348	8,683	16,031	
» i Catharina församling men boende inom andra församlingar	372	423	795	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne	205	71	276	
Summa till 1861 ingående balans	7,925	9,177	17,102	17,102
Kungsholms församling.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Kungsholms församling (l. c.)	1,912	2,194	4,106	
» i Kungsholms församling men boende inom andra församlingar	156	156	312	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne	101	80	181	
Summa till 1861 ingående balans	2,169	2,430	4,599	4,599
Ladugårdslands församling.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Ladugårdslands församling (l. c.)	5,161	6,841	12,002	
» i Ladugårdslands församling men boende inom andra församlingar	461	515	976	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne	142	97	239	
Summa till 1861 ingående balans	5,764	7,453	13,217	13,217
Adolf Fredriks församling.				
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Adolf Fredriks församling (l. c.)	3,694	4,416	8,110	
» i Adolf Fredriks församling men boende inom andra församlingar	363	427	790	
hvarjemte församlingen påföras inom densamma boende men i rikets husförhörlängdsutdrag ej funne	49	68	117	
Summa till 1861 ingående balans	4,106	4,911	9,017	9,017
Transport				99,361

	Man- køn.	Qvin- køn.	Summa.	Summa Summa- rum.
Skeppsholms församling.				
Transport				99.361
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i och boende inom Skeppsholms församling	394	217	611	
» i Skeppsholms men boende i andra försam- lingar.....	222	240	462	
hvarjemte församlingen påföres inom densamma boende men i rikets husförhållsöfversikt ej funnen.....	1	—	1	
Summa till 1861 ingående balans	917	457	1.074	1.074
Enligt folkräkningen den 31 December 1860:				
Kyrkoskrifne i Danviks församling.....	156	268	424	424
» » Kongl. Hofförsamlingen.....	836	1.237	2.073	2.073
» » Garnisonsförsamlingarne.....	3.325	365	3.790	3.790
» » Sabbatsbergs församling.....	27	150	177	177
» » Borgerskapets enkhus församling.....	—	84	84	84
» » Norra och Södra Straff-fängelseförsamlin- garne.....	755	337	1.092	1.092
» » Finska församlingen.....	603	967	1.570	1.570
» » Tyska församlingen.....	865	895	1.760	1.760
» » församlingar af främlande trosförvandter	485	501	986	986
Summa personer, som den 31 December 1860 uppgifvits eller antagligen bordt vara i Stockholm kyrkoskrifne,				112.391

För att åskådliggöra denna folkmängds fördelning mellan de 8 territoriella församlingsområdena jemte Skeppsholmen meddelas här jemväl nedanstående öfversigt öfver

E) Stockholms rättsliga folkmängd inom hvar och en af de församlingsterritorier, hvaruti hufvudstaden är delad, nemligen:

	Mankøn.	Qvinkøn.	Summa.
Storkyrkoförsamlingens område.....	5.627	7.319	12.946
Claræ församlings område.....	7.040	9.582	16.622
Jakobs och Johannis församlings område.....	6.407	8.916	15.323
Skeppsholms » ».....	399	235	634
Marie » ».....	7.716	8.389	16.105
Catharine » ».....	8.491	9.968	18.459
Kungsholms » ».....	2.465	2.751	5.216
Ladugårdslands » ».....	9.083	8.256	17.339
Adolf Fredriks » ».....	4.218	5.529	9.747
Summa i hela staden	51.446	60.945	112.391

Ehuru vid den i hela riket den 31 December 1860 verkställda folkräkningen uppgift jemväl äskats och erhållits om *födelseorten*, och redogörelsen för dessa uppgifter, vill Gud, kommer att framdeles meddelas i sammanhang med öfrige uppgifter rörande denna allmänna folkräkning, har jag dock ansett mig redan nu böra lemna en öfversigt för hufvudstaden, helst det är första gången som en sådan kunnat i vår befolkningsstatistik ingå, och åt densamma, särskildt framlagd för Stockholm, kan gifvas en större utförlighet än i sammanhang med uppgifterna för hela riket.

Alltså följer här

F) Stockholms rättsliga folkmängd den 31 December 1860, fördelad efter uppgifven födelseort, a) inom riket och b) utom riket.

a) Födde inom riket uti	Boende inom nedanstående församlingsterritorier den 31 Dec. 1860.									
	Stor-kyrkans.	Clare.	Jakobs och Johannis.	Marie.	Catharina.	Kungsholms.	Ladugårds-lands.	Adolf Fredriks.	Skepps-holms.	Summa.
Stockholms Stad	5,545	7,014	6,737	6,958	8,435	1,852	7,091	4,006	265	47,903
Stockholms Län { landsbygd	712	1,142	1,175	1,281	1,530	454	1,385	1,114	41	8,834
{ städer	76	110	115	97	138	26	120	51	8	741
Upsala Län { landsbygd	493	706	687	540	636	294	770	586	25	4,737
{ städer	148	201	181	137	108	44	198	90	3	1,110
Södermanlands { landsbygd	617	887	760	918	832	323	764	454	18	5,573
{ städer	183	256	190	188	212	84	236	93	6	1,448
Östergötlands { landsbygd	466	623	549	607	667	235	711	302	14	4,174
{ städer	297	300	297	287	312	114	346	131	12	2,096
Jönköpings Län { landsbygd	270	306	261	374	334	91	406	212	19	2,273
{ städer	104	114	71	84	84	29	84	36	9	615
Kronobergs Län { landsbygd	98	105	109	120	147	56	193	92	9	929
{ Wexjö	21	15	18	12	23	5	20	10	2	126
Calmar Län { landsbygd	286	327	299	467	607	127	483	261	19	2,876
{ städer	149	170	108	136	210	48	146	68	6	1,011
Gotlands Län { landsbygd	121	86	95	135	163	41	95	69	1	806
{ Wisby	77	52	59	60	74	16	59	24	4	425
Blekinge Län { landsbygd	73	80	53	88	128	22	89	46	5	584
{ städer	90	150	122	147	212	46	161	53	47	1,028

a) Födde inom riket uti		Boende inom nedanstående församlingsterritorier den 31 Dec. 1860.									
		Stor- kyrkans.	Clara.	Jakobs och Johannis.	Maria.	Catharina.	Kungs- holms.	Lad- gårds- lands.	Adolf Fredriks.	Skepps- holms.	Summa.
Christianstads	landsbygd	90	94	52	67	69	22	107	60	6	567
Läns	städer	34	61	31	14	25	6	46	27	—	244
Malmöhus Läns	landsbygd	80	154	133	87	99	28	119	59	2	761
	städer	92	140	138	66	99	42	129	62	10	778
Hallands Läns	landsbygd	20	29	19	18	20	8	23	16	2	155
	städer	18	27	13	5	18	7	18	8	1	115
Göteborgs och	landsbygd	27	39	44	64	52	23	47	35	7	338
Bohus Läns	städer	122	149	150	161	136	25	161	58	1	963
Elfsborgs Läns	landsbygd	78	119	67	122	106	35	122	46	2	697
	städer	64	41	40	30	36	22	50	19	—	302
Skaraborgs Läns	landsbygd	285	357	313	358	347	203	467	228	12	2,570
	städer	40	40	60	57	43	18	55	11	1	325
Wermlands Läns	landsbygd	217	234	229	234	298	92	319	154	10	1,787
	städer	77	89	50	49	54	22	70	30	1	442
Örebro Läns	landsbygd	378	494	386	504	426	132	535	253	13	3,121
	städer	116	127	145	144	114	38	146	66	7	903
Westmanlands	landsbygd	322	476	400	431	454	157	467	329	16	3,052
Läns	städer	177	169	188	145	182	58	191	99	6	1,215
Kopparbergs Läns	landsbygd	117	204	136	183	182	90	201	113	1	1,227
	städer	57	67	52	54	60	21	71	30	—	412
Gefleborgs Läns	landsbygd	43	65	62	67	43	21	49	22	—	372
	städer	70	88	77	71	95	29	56	32	2	520
Wester-Norrlands	landsbygd	37	63	31	39	41	20	52	28	2	313
Läns	städer	25	15	39	58	45	10	25	6	2	225
Jemtlands Läns	landsbygd	19	22	11	10	20	3	15	7	2	109
	Östersund	11	3	8	3	4	—	3	1	—	33
Westerbottens	landsbygd	29	50	31	31	42	11	28	22	3	247
Läns	städer	41	18	26	35	36	6	42	9	1	214
Norrbottnens Läns	landsbygd	50	51	32	25	39	12	26	14	2	251
	städer	42	42	29	22	44	16	30	17	—	242
Födelseort icke uppgifven		11	10	27	28	16	12	45	21	—	170
Summa		12,615	16,181	14,905	15,818	18,097	5,096	17,072	9,580	625	109,969

b) Födde utom riket uti	Boende inom nedanstående församlingsterritorier den 31 December 1860.										Utgående i procent.
	Stor- kyrkans.	Clare.	Jakobs och Johannis.	Marie.	Gethuræ.	Kungs- holm.	Ladu- gårdsländs.	Adolf Fredriks.	Skepps- holm.	Summa.	
Norge.....	24	31	37	22	20	2	38	14	—	188	7·83
Danmark	23	40	43	9	30	1	23	14	—	183	7·62
Finland	88	109	111	91	126	36	109	54	7	731	30·43
Ryssland	12	20	17	20	30	3	11	9	2	124	5·16
Holland.....	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	0·08
Tyskland	157	189	156	115	138	58	71	68	—	952	39·63
Schweitz.....	—	11	3	—	—	—	2	—	—	16	0·67
England	9	8	21	20	8	18	2	6	—	92	3·83
Belgien.....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	0·04
Frankrike	8	20	19	2	3	—	5	1	—	58	2·41
Italien	4	6	3	—	1	—	3	1	—	18	0·75
Spanien.....	—	1	1	1	—	—	—	—	—	3	0·13
Grekland	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	0·04
Turkiet	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	0·13
Afrika.....	—	—	1	1	1	2	1	—	—	6	0·25
Asien.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	0·04
Amerika.....	2	—	4	4	1	—	1	—	—	12	0·50
S:t Barthelemy.....	2	3	—	—	—	—	—	—	—	5	0·21
Under sjöresor å Atlantiska oce- anen, Medelhafvet och Indiska hafvet.....	2	—	—	1	3	—	—	—	—	6	0·25
Summa	331	441	418	257	362	120	267	167	9	2,402	100

Af ofvanstående tabeller upplyses bland annat, att af samt-
lige 112,391 Stockholms innevånare vid utgången af året 1860
voro i Stockholms stad födde endast 47,903, eller 42·62%, i
andra delar af riket deremot 62,086, eller 55·24%, samt utom
riket 2,402, eller 2·14%.

Då det länge varit känt, att Stockholms folkmängdstill-
växt underhålles genom inflyttningar, är ofvanstående resultat
ej öfverraskande i det hela. Det är ock antagligt, att ett lik-
artadt förhållande eger rum i de flesta större städer i alla
länder.

Emellertid ligger den frågan nära: hurudan proportionen
med hänsigt till födelseorten är i andra hufvudstäder. Denna
frågas besvarande möter dock svårigheter, dels deruti att mån-

genstädes uppgift om födelseorten ej äskats vid de folkräkningar, hvilkas resultat för närvarande finnas i tryck tillgängliga, dels ock deruti, att redogörelserne upptaga endast den *faktiska* folkmängden. Med begagnandet af denna befolkning, som till allra största del icke har sin födelseort å det ställe, der den tillfälligt å räknedagen vistats, blir naturligtvis proportionen en helt annan. Så räknades vid slutet af 1856 Wiens *faktiska* befolkning till 469,221, af hvilka i Wien voro födde 205,531, eller 43·8%. I Brüssel vid samma tid utgjorde den *faktiska* befolkningen 152,828, men redogörelsen upplyser derjemte, att den *rättsliga* befolkningen (ayant leur résidence habituelle à Bruxelles) uppgick endast till 144,756, samt att i Brüssel voro födde 78,658, eller 54·38% af denna sistnämnda befolkning. Antagligt synes emellertid vara, att Stockholms folkmängd omfattar ett ovanligt stort antal *utom* kommunen födde personer.

Antalet infödde Stockholmsboer visar i det hela ej betydliga skiljaktigheter inom de särskilda församlingsterritorierne. Det utgjorde inom Catharina församling 45·70%, inom Jakobs och Johannis 43·97%, inom Maria 43·20%, inom Storkyrkan 42·83%, inom Clara 42·20%, inom Skeppsholmen 41·80%, inom Adolf Fredrik 41·10%, inom Ladugårdslandet 40·90% och inom Kungsholmen 35·51%.

Af de 61,916 personer bland Stockholms rättsliga befolkning, hvilka uppgifvit sig *inom* riket, men *utom* Stockholm födde, hade 15,563 eller 25·14% sin födelseort i andra *städer* och 46,353 eller 74·86% å *landsbygden*. Då nu Svenska städernas folkmängd i det hela blott utgör omkring $\frac{1}{10}$ af landsbygdens, så synes häraf, att inflyttningarne till Stockholm proportionellt äro vida talrikare från städer än från landsbygd. Såsom af tabellen synes, härstammar största antalet af de i *städer* födde och hit inflyttade från Östergötlands län (2,096), hvarefter närmast följa Stockholms läns städer (med 1,448), Westmanlands d:o (med 1,215), Upsala d:o (med 1,110), Calmar d:o (med 1,041), Blekinge (med 1,028) o. s. v.

Största antalet af de å *landsbygd* födde och hit inflyttade faller på Stockholms län (8,834), hvarefter följa Södermanlands län (5,573), Upsala d:o (4,737), Östergötlands d:o (4,174), Örebro d:o (3,121), Westmanlands d:o (3,052), Calmar d:o (2,876), Skaraborgs d:o (2,570), Jönköpings d:o (2,273) o. s. v.

Om man, utan afseende på skilnad mellan landsbygd och städer, å länen i sin helhet fördelar de 61,916 personer af Stockholms befolkning, som uppgifvit sin födelseort *inom* riket

men *utom* Stockholm, så hafva länen till Stockholms folkmängd bidragit i den ordning från maximum till minimum, som af nedanstående öfversigt utvisas, nemligen:

Stockholms län med	15·46 %.	Malmöhus län med	2·49 %.
Södermanlands län med	11·34 %.	Göteborgs o. Bohus län med	2·10 %.
Östergötlands » »	10·13 %.	Gotlands » »	1·99 %.
Upsala » »	9·44 %.	Kronobergs » »	1·70 %.
Westmanlands » »	6·89 %.	Elfsborgs » »	1·61 %.
Örebro » »	6·50 %.	Gefleborgs » »	1·44 %.
Calmar » »	6·33 %.	Christianstads » »	1·31 %.
Skaraborgs » »	4·68 %.	Wester-Norrlands » »	0·87 %.
Jönköpings » »	4·66 %.	Norrbottnens » »	0·80 %.
Wermlands » »	3·60 %.	Westerbottnens » »	0·74 %.
Kopparbergs » »	2·65 %.	Hallands » »	0·44 %.
Blekinge » »	2·60 %.	Jemtlands » »	0·23 %.

Denna öfversigt tillkännagifver, att inflyttningarne till Stockholm icke stå uti ett aldeles bestämdt förhållande, hvarken till länens direkta afstånd från hufvudstaden, eller till deras absoluta folkmängd.

Rörande utflyttningarne från Stockholm till landsorterne saknas all upplysning, men sådan torde framdeles kunna vinnas i sammanhang med de årliga summariska folkmängdsuppgifter från hufvudstadens samtliga församlingar, hvilka nyligen af Kongl. Maj:t blifvit anbefalldes.

Den del af Stockholms rättsliga befolkning, som enligt ofvanstående tab. litt. b) uppgifvit sin födelseort *utom* riket, uppgår blott till 2·14 %. Man borde väl kunna förmoda, att bland dessa största antalet bestode af personer födde i Finland, som för föga mer än ett halft århundrade sedan utgjorde en integrerande del af vårt land, och der Svenska språket ännu talas till så stor del. Tabellen visar emellertid, att detta ej är förhållandet, utan att nära $\frac{3}{4}$ af hithörande personal härstammar från Tyska staterna.

I sammanhang med denna redogörelse för härkomsten af de Stockholms innevånare, som uppgifvits födde *utom* riket, har jemväl synts lämpligast att lemna en öfversigt af de yrken, åt hvilka ifrågavarande personal af mankönet här egnat sig. En sådan följer här nedan enligt uppgifterna till folkräkningen.

G) Sammandrag af de yrkesuppgifter, som vid folkräkningen i Stockholm d. 31 Dec. 1860 lemnats för den manliga personen af derstädes bosatte, men utom riket födde.

Uppgifne yrken.	Uppgifven födelseort i															Summa.
	Norge.	Danmark.	Finland.	Ryssland.	Holland.	Tyskland.	Schweitz.	England.	Frankrike.	Italien.	Spanien.	Grekland.	Turkiet.	Amerika.	St Barlemy.	
Akrobater	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Aktör.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Appretör.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Arbetskarlar.....	4	—	8	24	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
Artister	1	1	—	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	8
Badare	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Bagare	2	3	3	—	—	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49
Betjening (enskild).....	1	—	6	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	10
Bildhuggare	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Biljardegare	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Bleckslagare.....	1	1	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Bokbindare.....	1	—	4	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
Bokförare.....	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Boktryckare.....	2	2	1	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
Borstbindare	1	—	—	1	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Bruksegare	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Bryggare	—	—	1	1	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
Byggmästare	—	1	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6
Dessinatör	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Destillator	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Fabriks-ldkare och Arbetare:																
Bomulls-.....	—	1	—	—	—	9	—	8	—	—	—	—	—	—	—	18
Chokolad-.....	—	—	1	—	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	5
Cigarr-.....	1	2	1	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
Klädes-.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Korg-.....	—	1	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
Läder-lacker-.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Mekanisk-.....	1	2	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6
Möss-.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Paraply-.....	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Portfölj-.....	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Saffians-.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1

[illegible]

Uppgifne yrken.	Uppgifven födelseort i															Summa.
	Norge.	Danmark.	Finland.	Ryssland.	Holland.	Tyskland.	Schweiz.	England.	Frankrike.	Italien.	Spanien.	Grekland.	Turket.	Amerika.	St:Barlemy.	
Kockar	1	—	—	—	—	5	—	—	2	—	—	—	—	—	—	8
Konstgjutare	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Konsul	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Körsnärer.....	1	—	3	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
Lackerare.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Lektor.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Lithografer och Stentryckare ...	—	2	1	2	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
Litteratör.....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Läkare	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	5
Maskinister.....	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Mas- och Schaktmästare.....	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Militärer.....	13	2	12	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	30
Musici.....	—	2	2	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35
Målare	5	3	10	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
Nottryckare	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Orgelbyggare.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Perukmakare.....	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Pistolsmed.....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Poliskonstaplar.....	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Prester	—	—	—	—	—	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	6
Repslagare.....	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Sadelmakare.....	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Segelsömmare	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Separations- och Politi-karlar...	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2
Sjöfolk (Sjökapten och Styrmän)	—	1	11	2	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
Skiffertäckare	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Skollärare	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Skomakare.....	7	4	10	1	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
Skräddare.....	13	2	12	1	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
Slagtare	—	—	—	1	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
Smeder	1	1	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Snickare.....	1	4	5	2	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
Snörmakare	—	—	1	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6
Socketbagare	—	2	2	—	—	11	2	—	1	—	—	—	—	—	—	18
Socketbruks- (Idkare o. Arbetare)	—	—	—	4	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
Sorterare.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1

Uppgifne yrken.	Uppgifven födelseort i															Summa.
	Norge.	Danmark.	Finland.	Ryssland.	Holland.	Tyskland.	Schweitz.	England.	Frankrike.	Italien.	Spanien.	Grekland.	Turkiet.	Amerika.	St. Bartelmy.	
Sprutlagare.....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Språklärare.....	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5
Stenhuggare.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Stilgjutare.....	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Studerande (Farmacie-).....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
» (Slöjdskole-elever)...	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Svarfvare.....	—	2	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Tapetsérare.....	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Timmermän.....	1	—	5	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Tjenstemän (Civile).....	7	2	34	6	1	16	2	2	—	1	—	—	1	—	1	73
Trädgårdsmästare.....	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Tullbetjening.....	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Tunnbindare.....	—	—	1	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Urmakare.....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Vagnmakare.....	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Vaktmästare.....	3	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Veterinär-Läkare.....	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Vinskänkar.....	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Väfvare (Konst-).....	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Xylograf.....	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Samt dessutom:																
Fångar.....	3	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6
Ej uppgifne.....	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Summa	88	76	210	62	1	593	12	25	26	9	1	1	1	3	1	1,109
hvaraf boende inom nedanstän-																
de territorialförsamlingar:																
Storkyrkans.....	12	15	30	6	—	93	—	2	6	2	—	—	—	1	—	167
Clara.....	11	15	32	8	—	94	10	2	1	1	1	—	1	—	1	177
Jakobs och Johannis.....	18	15	33	8	1	108	—	6	11	2	—	—	—	2	—	204
Maria.....	15	6	30	13	—	69	—	2	2	—	—	1	—	—	—	138
Catharina.....	10	11	44	23	—	93	—	—	—	1	—	—	—	—	—	182
Kungsholms.....	1	1	4	—	—	48	—	10	—	—	—	—	—	—	—	64
Ladugårdslands.....	18	6	25	2	—	49	2	3	3	3	—	—	—	—	—	111
Adolf Fredriks.....	3	7	10	—	—	39	—	—	3	—	—	—	—	—	—	62
Skeppsholms.....	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Summa	88	76	210	62	1	593	12	25	26	9	1	1	1	3	1	1,109

Vid ofvanstående förteckning har ansetts ändamålsenligast att oförändradt bibehålla de i hushållslistorne uppgifna yrkestitlarne. Ehuru tabellens alfabetiska anordning och de små talen för hvar och en medgifva lätt öfversigt af innehållet, torde dock här böra fästas särskild uppmärksamhet derpå, att handelsklassen räknar största antalet utrikes födde äfvensom största antalet Tyskar. Hela antalet handlande, handelsbokhållare och betjente i Stockholm år 1860 lärer, enligt af vederbörande myndigheter lemnad uppgift, hafva uppgått till 2,588. I förhållande till hela den personal, som enligt vederbörandes uppgifter år 1860 bedref och biträdde i bageriyrket, uppgående till 503, utgöra de utrikes födde inemot $\frac{1}{10}$, till största delen Tyskar. Bland yrken, som i öfrigt sysselsätta en proportionelt stor del utrikes födde, synas vara Borstbindare-, Körsnärs-, Korgfabrikörs-, Slagtare-, Snörmakare- och Tunnbindare-yrkena samt Chokolad-fabrikation.

Berg.

6.

Öfversigt öfver uppgifter, som blifvit samlade inom
vissa grenar af Rikets officiela Statistik.

Ångfartygens antal och tillväxt i Sverige.

Då bland nyare tidens kommunikationsmedel ångbåtarne intaga ett viktigt rum, och Sverige, i förhållande till sin folk-mängd och sin rörelse i öfrigt, mer än månet annat land gjort sig detta medel till godo, torde en sammanställning af hvad de officiela uppgifterna (i Kongl. Kommerce-Kollegii und. Berättelser om Sveriges Inrikes Sjöfart) innehålla rörande de Svenska ångbåtarnes antal m. m. icke sakna allt intresse.

På grund af stadgandet i Kongl. Kungörelsen den 28 April 1837, att hvarje ångfartyg, som förde passagerare, skulle årligen undergå besigtning af särskilde personer, hvilka Konungens Befallningshafvande eller vederbörande Magistrat egde att förordna, sattes nämnde myndigheter i tillfälle att beträffande dylika fartyg meddela erforderliga uppgifter, hvilka ock framgent till Kongl. Kommerce-Kollegium afgifvits.

Före detta nåd. stadgande finnas i Kongl. Kommerce-Kollegii Berättelser inga andra uppgifter i förevarande hänseende, än för år 1836. Detta år funnos, utom postångfartygen Con-

stitutionen och Motala samt det Kongl. Maj:t och Kronan tillhöriga Gylfe af tillsammans 215 hästars kraft, inalles 24 Svenska ångfartyg af omkring 1,000 hästkrafter. Af dessa 24 fartyg var det äldsta Yngve Frej byggt år 1820 på S. Owens mekaniska verkstad i Stockholm; dernäst Upsala år 1821, 2:ne år 1822, 1 år 1823, 1 år 1826, 2:ne år 1828, 2:ne år 1831, 2:ne år 1832, 3:ne år 1834, 2:ne år 1835, 6 år 1836 samt 1 utan angifvet byggnadsår.

För år 1837 saknas uppgift, men för de följande åren har förhållandet, enligt de till Kongl. Kommerse-Kollegium insände uppgifterna, varit följande:

Enskilde personer tillhörige, under nedannämnde år begagnade ångfartygs antal och hästkrafter.

År.	Antal begagnade ångfartyg.	Tillökning eller minskning hvar 5te år, i procent.	Antal hästkrafter.	Tillökning eller minskning hvar 5te år, i procent.
1836.....	24		omkr 1,000	
1838.....	42		1,580	
1839.....	46		1,717	
1840.....	50	+ 108'3)	1,954	+ 95'4
1841.....	54		2,010	
1842.....	56		2,078	
1843.....	60		2,224	
1844.....	51		1,900	
1845.....	51	+ 2'0	1,924	— 1'5
1846.....	52		2,016	
1847.....	50		1,980	
1848.....	54		2,147	
1849.....	63		2,791	
1850.....	67	+ 31'4	2,939	+ 52'8
1851.....	67		3,026	
1852.....	82		3,561	
1853.....	93		4,162	
1854.....	99		4,411	
1855.....	131	+ 95'5	5,927	+ 101'7
1856.....	147		6,594	
1857.....	165		7,460	
1858.....	179		8,393	
1859.....	193		9,236	
1860.....	203	+ 55'0	9,332	+ 57'4

) Denna tillökning är egentligen ej för 5, utan för 4 år; för 1835 saknas neml. uppgift.

För hela den ifrågavarande tidrymden visar det sig, att tillökningen i antalet ångbåtar (1836—1860) utgjort nära 746 procent samt i ångfartygens hästkrafter öfver 833 procent.

Till jemförelse med ofvanstående uppgifter meddela vi här nedan för åren 1835—1860 en redogörelse, hemtad ur Kommerse-

Kollegii senast afgifna underd. Berättelse om Utrikes Handeln, rörande antal och lästetal af samtliga städers, köpingars och landtmäns mätta fartyg i allmänhet.

Städers, Köpingars och Landtmäns fartyg.

År.	Antal.	Tillökning eller minsk- ning hvar 5te år, i procent.	Lästetal.	Tillökning hvar 5te år, i procent.
1835.....	1,740		65,490	
1836.....	1,809		63,864	
1837.....	1,828		66,732	
1838.....	1,882		71,338	
1839.....	2,068		80,726	
1840.....	2,171	+ 24·8	87,779	+ 34·0
1841.....	2,196		90,264	
1842.....	2,171		92,061	
1843.....	2,112		91,424	
1844.....	2,044		88,422	
1845.....	2,093	— 3·6	88,406	+ 0·7
1846.....	2,062		85,595	
1847.....	2,409		95,552	
1848.....	2,440		100,842	
1849.....	2,624		107,893	
1850.....	2,744	+ 31·1	112,983	+ 27·8
1851.....	2,771		114,460	
1852.....	2,846		116,291	
1853.....	2,826		115,126	
1854.....	2,783		118,148	
1855.....	2,874	+ 4·7	126,236	+ 11·7
1856.....	3,020		138,793	
1857.....	3,190		147,705	
1858.....	3,300		150,831	
1859.....	3,364		157,456	
1860.....	3,200	+ 11·3	154,342	+ 22·3

Då således för tidrymden 1836—1860 tillökningen i fartygens antal och lästetal varit endast resp. 76·9 och 141·7 procent, visar det sig, huru betydligt större tillväxten varit af ångbåtsflottan ensam. Att denna tillväxt härrört dels af ångans allt större användande såsom fortskaffningsmedel, dels af en alltjemt ökad trafik, kan visserligen icke bestridas, men den starka progressionen i antalet ångfartyg under senaste årtionde torde dock numera få anses öfverstiga hvad det verkliga behovet kräfver, hvilket ock synes af det fallande i värde, som ångbåtsaktier i allmänhet de sista åren undergått.

E. Fähræus.

Hvarjehanda.

Centralarkiv för lagstiftning, förvaltning och statistik.

Ju mer i senare tider uppmärksamhet egnats åt den officiella statistikens bearbetning och genom offentliggörandet af hithörande arbeten beredts tillgång till säkra källor, med desto större framgång har den enskilda författareverksamheten sett sig i tillfälle att samla rikt material för omfattande komparativa arbeten inom statsvetenskapernas fält.

Bland sådana enskilda samlingar af statistiska data från de flesta länder intogs ett utmärkt rum af den, som Friherre von Reden tillvägabragt och systematiskt ordnat. Denna samling utgjorde ett väsentligt vilkor ej blott för hans vidsträckt författareverksamhet, utan ock för den skyndsamhet, hvarmed han understundom visade sig kunna inom några veckor framlägga monografiska bearbetningar af en och annan statistisk och statsekonomisk fråga.

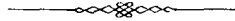
Bland dem, som sedermera omfattat och än mer utbildat planen för sådane samlingar, är Dr Otto Hübner i Berlin särdeles bekant. Sedan han efter anställning inom Österrikiska Lloyds och befattning såsom Redaktör af Oesterreichische Allgemeine Zeitung med stor framgång uppträdt såsom författare till flera arbeten särdeles inom finansernas och handelns område, samt derunder samlat ett rikt material af uppgifter, lät han, då bosatt i Berlin, år 1852 utgå en inbjudning till så väl offentliga myndigheter, som enskilde Statistici i en mängd särskilda länder, att benäget understödja honom i grundläggandet af ett s. k. Statistiskt Centralarkiv, för att der samla och till utgifvande från tryck bearbeta sådane data och erfarenhetsrön, som kunde tjena till ledning för lagstiftningen, vetenskapen och affärslifvet. Till ersättning för hvad som meddelades åt detta Centralarkiv, åtog sig Hr Hübner att, efter omständigheterna, kostnadsfritt eller mot ersättning tillhandahålla de upplysningar, till hvilka arkivet kunde bereda tillgång. Företaget visade sig snart nog hafva vunnit deltagande och blifva lönande och har allt mer underlättats genom de internationela statistiska kongresserna och af dem framkallade internationela utbyten i stor skala. Hufvudföremålen för detta arkiv antydast bäst af dess anordning med en s. k. *allmän* afdelning, en afdelning för

emigrations- och kolonisationsväsendet, en för försäkringsväsendet, en för bankväsendet, en för tullväsendet och en för jernvägarne. Utom annat utgifves från detta Centralarkiv en Jahrbuch für Volkswirtschaft und Statistik sedan 1852, mera uteslutande egnad åt Tyskland, samt från 1858, Berichte des Statistischen Central-Archives, mera egnade till monografiska bearbetningar af förhållanden i andra länder, och innehållande, Häftet 1: officiella meddelanden från Storbritannien och Irland, häftet 2: skatterna dersammastädes, häftet 3: finanser, bankväsende, jernbanor och industri derstädes, häftet 4: Österrikes finanser, häftet 5: dess direkta skatter, häftet 6: dess indirekta skatter, häftet 7: Frankrikes handel och tull-lagstiftning.

Till Statistiska Central-Byrån har nu jemväl ingått under rättelse om bildandet i Wien af ett Centralarkiv för lagstiftning, förvaltning och statistik, jemte programm och den 9 April 1861 sanktionerade stadgar för det Sällskap, som har Arkivet till föremål. Sällskapet är grundadt af Professorerne D:r L. Stein, D:r M. von Stubenrauch och D:r H. F. Brachelli, alla 3 berömda såsom författare i de kunskapsgrenar, som äro afsedde för bearbetning af Sällskapet. Såsom dess ändamål uppgifva stadgarne en systematiskt ordnad samling af lagstiftnings-, förvaltnings- och statistiska data från olika länder, hvilken samling skall ligga till grund för vetenskaplig bearbetning i särskilda af Sällskapet utgifna tidskrifter. Alla de upplysningar, som Regeringen kan önska erhålla från Arkivet, skola densamma tillhandahållas, och denna sin skyldighet af upplysningars meddelande har Sällskapet jemväl utsträckt till enskilde så in- som utländningar. Så vidt det kan lyckas att från alla länder tillvinna Arkivet goda materialier i alla de detaljer, hvilka programmet upptager i en systematisk uppställning på icke mindre än 32 oktavsidor, kommer dess rikhaltighet att blifva särdeles stor och tillfället till upplysningars erhållande derifrån särdeles värdefullt. En i år utkommen Jahrbuch für Gesetzkunde und Statistik herausgegeben vom Centralarchiv für Gesetzgebung, Verwaltung und Statistik, 1:ster Jahrgang, 8:vo, 376 sidor, Wien bey F. Manz, utgör början till Sällskapets litterära verksamhet, som jemväl skall omfatta en annan tidskrift. Den nu utkomna första årgången innehåller utom programmet följande afhandlingar, nemligen: 1) Organiska sammansättningen af folkrepresentationen i Europas förnämsta stater; 2) Europas bankväsende och banklagstiftning; 3) Organisation och kompetens af de förvaltande Centralmyndigheterna i

Europas särskilda stater; 4) Bidrag till lagstiftningen rörande farsoter; 5) Hittebarnshusen i Europa, historiskt, kritiskt och statistiskt; samt 6) Promulgerade lagar och författningar i åtskilliga Europeiska stater under första 9 månaderna af året 1861. I den förstnämnda afhandlingen förekommer bland annat en beräkning af folkrepresentanternes antal i förhållande till folkmängden. För de Stater, i hvilka valen äro *direkta*, utvisar denna beräkning följande förhållande, nemligen: *en* representant i Spanien på 50,000, i Storbritannien och Nederländerna på 45,000, i Belgien på 40,000, i Schweiz på 20,000, i Danmark på 14,000, i Grekland på 10,000, i Portugal på 6,000, i Hamburg på 1,100, i Servien på 1,000, i Bremen på 600 och i Lybeck på 460 *innevånare*, samt i Frankrike på 35,000 *valmän* (hvilket skulle motsvara omkring *en* representant på 84,000 *innevånare*). För Stater med *indirekta* val utvisar beräkningen *en* representant i Österrike på 102,000, i Preussen på 52,000, i Bäjern på 31,500, i Konungariket Sachsen på 26,000, i Baden på 22,000, i Hannover på 21,000, i Würtemberg på 20,000, i Nassau på 19,000, i Kurhessen på 16,000, i Hessen Darmstadt på 15,000, å Joniska öarna på 14,000 o. s. v. ända ned till *en* på 1,000 *innevånare* i Hessen Homburg.

Berg.

1.

De internationela statistiska kongresserna och Sveriges officiella statistik. (Forts.)

Det bör vara lätt att inse, i hvilket beroende den officiella statistiken står af ett lands *administrativa indelning*, så väl med hänsigt till primäruppgifters insamlande, som deras ändamålsenliga grupperande vid bearbetningen. En administrativ indelning, som vore ej blott fullt regelbunden, så att inga distriktsgränser skure eller korsade hvarandra, utan derjemte naturlig, så att åtminstone vissa afdelningar vore inom sig till naturbeskaffenhet och andra förhållanden likartade, skulle ej blott väsentligt förenkla mekanismen af upplysningars inhemtande, utan ock genom distriktets homogeneitet gifva ett mångdubbladt värde åt dess statistik. Ett sådant förhållande torde dock i intet land förefinnas och måhända knappast kunna ifrågasättas såsom ett allvarligt önskningsmål för statistiken. Hyvad denna åter nödgas enträget önska, det är undanrödjande, så vidt ske kan, åtminstone af den oregelbundenhet i administrativa indelningen, som låter gränslinierna korsa och skära hvarandra, så att t. ex. en socken med samma officiella namn kan hafva alldeles olika territorialutsträckning i kameralt och kommunalt hänseende och vara styckad mellan 2 eller flera af de högre administrativa indelningarna. Utan att vidröra den tidspillan m. m., som i förvaltningen måste häraf uppstå, medföras särdeles stora svårigheter för insamlande, kontrollerande och bearbetande af alla slags statistiska uppgifter.

Oregelbundenhet i landets administrativa indelning.

Den officiella statistiken måste i främsta rummet söka skaffa sig kunskap om dessa oregelbundenheter, för att sedan kunna vara på sin vakt mot deras störande inflytelse och, så vidt den förmår, verka för deras aflägsnande *).

*) England, som ännu bevarar så många med Skandinaviska länderna gemensamma minnen i administrativ indelning och i följd deraf äfven lider af dennas oregelbundenhet, har nödgats att för fattigvårdsförvaltningen och fattigvårdsstatistiken göra en alldeles ny indelning, och att för befolkningsstatistiken äfven bilda nya distrikter. Såsom exempel på följderna af ordan härstädes torde ej böra lemnas oanmärkt, att folkmängden å Siklaön och en del af Kongl. Djurgården under en lang följd af år ej varit uppgifven i vårt tabellverk, emedan dessa territorier höra till landsbygden i kameralt hänseende, men i ecklesiastikt lyda under församlingar i hufvudstaden, och följderna häraf å primäruppgifterna blifvit förbisedda.

På annat ställe (Underd. Betänkande och förslag till inrättande af ett Statistiskt embetsverk, 1856) finnes upplysning om hittills gjorda förslag till regelbunden indelning, så väl som om dessas öde att ej hafva ledt till någon förändring *). Första frågan återstod dock ännu till stor del outhärdad, nemligen en fullständig och trogen framställning af det verkliga tillståndet. Åt det mödosamma arbetet att lemna en sådan utredning på grund af alla de upplysningar, som från samtliga vederbörande lokalmyndigheter kunnat vinnas, har Statistiska Central-Byrån till stor del egnat andra afdelningen af dess underd. berättelse för åren 1851—1855, och detta arbete har ingalunda varit utan frukt bland annat för vårt lands kartografiska framställning.

För att icke lemna denna viktiga men svårlösta fråga utan fortsatt uppmärksamhet, gjordes, den 17 Februari 1859, i sammanhang med nämnde underd. berättelses aflemnande, och till en del med hemtad anledning af de från Länsstyrelserna inkomna yttranden, hos Kongl. Maj:t åtskilliga underd. hemställanden, i hufvudsaklig öfverensstämmelse hvarmed genom Cirkulär från Chefen för Civil-Departementet af den 26 Mars s. å. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anmodades:

1) att så skyndsamt ske kunde låta genom vederbörande Häradsskrifvare och Kyrkoherdar granska de i nämnde berättelse förekommande uppgifter rörande den administrativa indelningen, meddela nödige befunde rättelser och tillägg, så väl i allmänhet som särskildt hvad hemmantalet angår, och der specifikation saknas å de hemman och lägenheter, som nu äro hänförde till annat härad och tingslag än det, hvilket kyrkosocknens största del tillhör, sådan specifikation lemna, samt jemväl fullständigt uppgifva de i den underd. berättelsen endast i förbigående vidrörde oregelbundenheter, att inom samma härad eller tingslag hemman och lägenheter, som tillhöra en viss kyrksöcken, äro belägna inom området af en annan; allt i ändamål att, genom de i sådant afseende meddelade upplysningar, en i alla delar fullständig och tillförlitlig officiel öfversigt öfver in-

*) I anledning af den i ofvannämnde komitébetänkande uttalade önskan att genom en förberedande undersökning de närvarande oregelbundenheterna måtte fullständigt utredas, jemte alla nödiga villkor för genomförandet af en ändamålsenlig förändring, anbefalldes genom Cirkulär af den 26 Juli 1856 från Chefen för Civil-Departementet Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att, der oregelbundenheter i hänseende till kyrkosocknars indelning eger rum, afgifva underd. yttrande om och hvilka åtgärder för vinnande af rättelse derutinnan nu må anses till vidtagande lämpliga och verkställbara.

delningarnes nuvarande inbördes förhållande må kunna tillvägbringas; äfvensom att i sammanhang härmed söka skaffa alla de upplysningar, som kunna tjena till ledning vid rättskrifningen af namnen å kyrkosocknar och härader;

2) att, der ifrågavarande oregelbundenheter ega rum, uppmåna vederbörande jordegare och menigheter att sjelfve söka genom frivilliga öfverenskommelser så bereda, att kyrkosockneområdet må blifva en enhet, tillhörande ett och samma härad; och

3) att hvar i sitt län, och der så erfordras efter samråd med Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i angränsande län, taga under öfvervägande och hos Kongl. Maj:t i underd. anmäla, hvilka oregelbundenheter i nuvarande indelningen, antingen derföre att de medföra synnerlig olägenhet, eller emedan de synas kunna utan större svårighet afhjelpas, företrädesvis påkalla åtgärder från Statens sida till beredande af en önskvärd förändring. I sammanhang med detta Cirkulär anbefalldes ock Chefen för Statistiska Central-Byrån att tillhandahålla Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ett efter behof lämpadt antal exemplar af särskilde afdrag ur den underd. berättelsen, för att till upplysning och ledning af vederbörande kunna användas.

Resultaterna af de sålunda anbefallde åtgärderne äro afsedde att meddelas i Statistiska Central-Byråns underd. berättelse för femårsperioden 1856—1860 o. f. år.

Då det är af stor vikt, att hafva en fortgående öfversigt af förändringar i den administrativa indelningen, har Kongl. Maj:t jemväl, på förslag af Statistiska Beredningen rörande formulär för Länsstyrelsernes femårsberättelser (se denna tidskrift 5:te häftet), tills vidare anbefallt, att dessa berättelser böra upptaga så väl specifikation af länets administrativa indelning, som ock underrättelse om de under femårsperioden fastställda ändringar af dennas oregelbundenhet, äfvensom vid dess slut ännu kvarstående sådane oregelbundenheter.

Utan kännedom om det land, som är skådeplatsen för människans lif och samhällsverksamhet, kan största delen af de data, som den officiella statistiken samlar och offentliggör, hvarken rätt uppfattas eller för sitt ändamål tillgodogöras. Sådan kännedom utgör alltså ej blott en oundgänglig förberedelse för denna statistiks tillvägbringande, utan ock ett af dess utbildning framkalladt fortgående kraf. Den omfattar i främsta rummet landets geografiska, geologiska, topografiska och klimatologiska förhållanden, med gränserna och arealinnehållet så väl

Landets
kartografi.

för det hela, som för indelningar af alla slag, ytnivåer och naturbeskaffenhet m. m. jemte den kartografiska framställning, som för åskådliggörandet är af nöden. Mer och mindre af det hithörande är visserligen undangjordt, men i flertalet af Europas stater återstår dock mycket ogjordt och mycket, som behöfver omgöras. Med hänsigt till de stora kostnader och den långa tidsutdrägt, som hithörande arbeten ovillkorligt kräfva, ligger så mycket mera vikt på en god plan för deras utförande, så att ändamålet må säkrare och tidigare vinnas.

De Statistiska kongresserna hafva ej heller förbisett vigten af detta ämne, och just genom der samlade upplysningar om hvad som blifvit gjordt och icke gjordt, samt om allt hvad som blifvit förspildt i följd af mindre god plan, har deras behandling af frågan blifvit lika upplysande som fruktbringande.

Närmast statistiken och till en del inom dess område ligger den s. k. *kadastern*, eller kunskapen om landets yta med hänsigt till dennas användbarhet och fortgående användande för odling af alla slag, och den odlade jordens styckning med förändringarne deruti, hvarvid i mer eller mindre mån derjemte kan afses tillvägabringandet af en rättvis fördelning af de frångående utgående grundskatterna efter jordens omfång och bördighet, samt betryggandet af eganderätten till jordfastighet, m. m. Det är lätt att inse, huruledes en till ändamålet säkert ledande arbetsplan borde börja med en noggrann triangelmätning af hela landet, från hvilken sedan borde fortgå den mindre triangulationen, så långt denna är nödig för kadastermätningen och tillförlitliga gränsbestämmelser. Den säkra stomme eller kartplan, som genom de geodetiska observationerna sålunda vunnits, bör liksom hela landet sedermera behandlas såsom *en* och *odelbar*, ehvad den begagnas för geologiska, topografiska eller andra detaljers utförande, ehvad olikhet i skalorna som sedan må blifva förenlig med de särskilda kartslagens utgifvande.

Här uppstår nu den svåra frågan, i hvad skala rekognosceringen bör utföras för en till alla särskilda ändamål användbar stomkarta öfver hela landet? Kongressen i Brüssel besvarade denna fråga med $\frac{1}{25000}$ af naturliga storleken såsom regel för odlad jord, så framt det skulle blifva möjligt att från kartplanen uppmäta jordstycket eller parcellen på landsbygden. I denna skala hade ej blott Belgien utan Bäjern, Würtemberg m. fl. stater utfört sin kadaster. En långt drifven jordstyckning har å ett eller annat ställe sedermera visat sig kräfva skala af $\frac{1}{500}$.

Skall kadastern genomföras för beskattningsändamål, hvilket vanligen uppfattats såsom dess bestämmelse, så följer efter uppmätningen jordransakningen och värderingen, för hvilken kongressen likaledes enligt erfarenhetens kraf utstakade grunderna, dervid framhållande nödvändigheten att dessa båda operationer verkställas i det närmaste sammanhang med hvarandra och det önskvärda deruti, att gradationerna af jordvärdet blefve för hela landet likformiga. Kongressen fästade jemväl uppmärksamheten på vigten att ej förbise kadastern såsom ett säkert medel för eganderättens betryggande och alltså ej underlåta, såsom t. ex. skett i Frankrike, de för sådant ändamål nödige åtgärder.

Efter de tekniska och judiciela detaljerna af kadastern följjer upprättandet af en jordmatrikel, som hänvisar till plankartorne.

Den fortgående förändringen af jordegendomens areal, brukningssätt, värde m. m. gör den s. k. konservationen af kadastern, eller ett oafbrutet fortgående inregistrerande af förändringarne, till en oundgänglig följd, hvars möda och kostnad lönas af den stora fördelen, att det en gång gjorda arbetet derigenom bevaras oafbrutet användbart.

De tre första Statistiska kongresserna hade hållits uti länder, hvilkas egna exempel visat nyttan af en efter ofvannämnde grunder utförd kadaster, hvilka af egen erfarenhet kunde bedöma allt hvad dit hör. I Wien hade kongressen uttryckt den önskan, att inom hvarje land måtte utses någon person att samla fakta rörande jordstyckningen, jordegendomens öfvergång till olika egare och dess onera, såsom bidrag till den Europeiska jordegendomens statistik.

Vid den 4:de kongressen i England erkändes, att man i detta land ännu ej genomfört någon kadaster, som kunde tjena för det afsedda ändamålet, men denna fråga, hufvudsakligen från eganderättssynpunkten, rörande s. k. »landregistration», eller jordematriklar, gaf anledning till en bland kongressens mest intressanta sektionsdiskussioner af landets sakkunnigaste män under Lord Broughams presidium (Report sid. 234 o. f.) Derunder ådagalades, att frågan vore af den största vikt för hvarje enskild jordbrukare och jordegare, för säljare och köpare af jord icke mindre än för landets förvaltning, att den skala af $\frac{1}{100000}$, i hvilken en del af Brittiska riket blifvit rekognosceradt, vore alltför liten för ändamålet, att den befintliga tillgången på landtmäterier eller s. k. geometriska kartor skulle väsentligt underlätta en

kadaster i $\frac{1}{2500}$ skala, samt att i denna skala skulle med säkerhet kunna utföras en kadaster med icke större kostnad än 1 Shilling Sterling per acre, o. s. v. Kongressen bekräftade ock med sitt beslut vigten af de önskingar, som dess 3 föregångare uttalat.

Å annat ställe (Underd. förslag rörande inrättandet af ett Statistiskt embetsverk, Stockholm 1856) är redan upplysning meddelad om de här i Sverige vidtagna åtgärder för främjande af den geografiska kunskapen om vårt land. Sedan nämnde förslag afgafs, beviljades af Rikets Ständér vid riksdagen 1856—1858 för Kongl. *Topografiska Korpsen* en årlig tillökning från 18,639 till 33,700 R:dr R:mt, samt dessutom för fortsatt kartutgifning en höjning till 27,000, ökad år 1860 till 50,000 R:dr årligen.

Vid förstnämnde riksdag gafs likaledes till *geologiska* undersökningar med tillhörande kartor ett anslag af 60,000 R:dr R:mt för statsregleringsperioden, hvilket år 1860 ökades till 90,000 R:dr, jemte 20,000 för kartornes utgifning, och har äfven af Kongl. Maj:t blifvit beredd utväg att med dessa undersökningar förena *höjdmätningar*.

Den topografiska rekognosceringens stomkarta i $\frac{1}{50000}$ skala är afsedd att begagnas jemväl för den geologiska undersökningen och sålunda uppfylla ett dubbelt ändamål.

På sätt i nyss anförde underd. förslag af år 1856 jemväl är upplyst, hade sedan år 1845 ett mindre årligt anslag, utgörande enligt 1858 års riksstat 6,000 R:dr R:mt årligen med reservationsrätt, varit ställdt till General-Landtmäteri-kontorets disposition för att främja s. k. *Socknekartors* utarbetande i $\frac{1}{20000}$ skala, hvilket blifvit bestämdt såsom vilkor för kompetens till vissa landtmätarebefattningar. Sistnämnde år beviljades på Kongl. Maj:ts Nåd. proposition ett ytterligare extra anslag för statsregleringsperioden af 15,750 R:dr R:mt för att fortskynda arbetet på sätt Kongl. Maj:t funne lämpligt.

Sedan Öfver-Direktören för Landtmäteriet derpå afgifvit underd. förslag till åtgärder i och för upprättandet af socknekartor och beskrifningar, täcktes Kongl. Maj:t den 14 Juli 1858 anbefalla Cheferne för Topografiska Korpsen och Statistiska Central-Byrån att i ämnet jemväl afgifva underd. utlåtanden.

Då tillfälle härigenom öppnades för frågans skärskådande äfven från andra synpunkter, än de, inom hvilka den förut måst behandlas, och att hänvisa på dess nära samband med förhållanden, som i flera delar förändrats, sedan förslaget om s. k. socknekartor först väcktes, så torde det icke blifva utan

gagn, att här meddela utdrag af de afgifna underd. utlåtandena i de delar, som beröra frågans hufvudsakliga innehåll. Såsom det först afgifna börjas med Chefens för Statistiska Central-Byrån, dat. den 16 Oktober 1858.

— — — »Ehuru det anbefallda underdåniga utlåtandet af Chefen för Statistiska Central-Byrån torde kunnat, och måhända bordt, inskränkas inom angifvandet af de särskilda, egentligt statistiska, uppgifter och underrättelser, som ansetts böra komma i fråga till upptagande *i*, eller uteslutande *ur* karte- Und. utlå-
beskrifningarne, vågar jag dock hoppas Eders Kongl. Maj:ts Nådiga öfverseende, tande rör.
att jag, med blicken fäst på Svenska topografiens och statistikens önskvärda, socknekar-
planmessiga, bearbetning till framtida fulländning, icke begränsat mig inom tor af Che-
detta trängre område, utan jemväl, till det Nådiga afseende, som, vid sidan af fen för Sta-
Fackmännens underdåniga tillstyrkanden, må kunna skänkas åt mina åsikter, tist. Centr.-
vidrört åtskilliga frågor, som med ändamålet och framgången af det ifråga- Byrån.
varande stora företaget hafva närmaste gemenskap, och alltså synts mig möjli-
gen kunna vara af Eders Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet förtjenta.

Historiken om Svenska karteverkets officiella bearbetning, sådan den jemväl i remisshandlingarne finnes i korthet tecknad, företer onekligen i flera delar en taffa af nedslående missräkningar. Dessa sakna visserligen ej motstycken i andra länder, och måste i Sveriges stora landvidd och vidsträcktabygder m. m. samt landets fattigdom alltid hafva någon ursäkt. Jag vågar dock tro, att äfven andra orsaker ej kunna eller böra undgå uppmärksamhet — orsaker, hvilka torde ligga i oklar uppfattning af det vidtomfattande företagets ändamål och dertill behöfliga medel, med deraf beroende *splittring* af redan allt för ringa arbetskrafter och anslag, felaktig ordning och fördelning af arbetet, bristande noggrannhet i bestämmandet af begreppen topografi och statistik m. m. d. Detta mitt omdöme vågar jag grunda, så väl på hvad jag inhemtat af förhandlingarne vid de internationella statistiska kongresser, hvilka jag, efter Eders Kongl. Maj:ts Nådiga uppdrag, haft tillfälle öfvervara, som ock på hvad jag i detta ämne för- mått uppfatta, dels vid besök i respektive kartografiska embetsverk inom åtskil- liga andra länder, dels af de reglementen och karteprof, hvilka till Statistiska Tabellkommissionens bibliothek förärats från några af de stater, der de största framstegen i ämnet blifvit gjorda.

Det första vilkoret för kartans tillvägabringande, eller *uppmätningen*, synes mig hafva två väsendtligt skilda syftemål: det ena att bestämma gränser, form och ytinnehåll af så väl *hela staten*, som hvar och en af dess särskilda slags administrativa indelningar; det andra att likaledes bestämma gränser, form och ytinnehåll af *enskild* jordegendom. Båda dessa syftemål kräva det tidsödande och dyra uppmätandet af verkliga längden å fältet, i mer eller mindre utsträck- ning, samt utsättande derstädes af ett större eller mindre antal orubbliga mär- ken, men för dessa förrättingars utförande äro dock fordringarne i ena och andra hänscendet väsendtligt olika.

Det första syftemålet, det vanligen så kallade geografiska, måhända rättare *politiskt-geografiska*, karteverket kan, i följd af dess egentliga föremål att åskåd- liggöra en större del af jordens yta, ej ernås utan särdeles noggranna och svåra förarbeten, bestående uti de så kallade triangelnätens uppgörande, basmätningar och astronomiska observationer, genom hvilka vissa punkters lägesför- hållanden och afstånd matematiskt bestämmas, och utväg beredes att på kartans plan kunna taga inflytelsen af jordens sferoidala form i gehörig beräkning.

Då alltså ett fullständigt och noggrannt uppdraget triangelnät, med hvad mera till den *geodetiska* kartan hör, är ett oeftergiftigt vilkor för den geografiska kartan;

då, enligt gällande Nådiga Instruktion för Topografiska Korpsen, denna Korps ändamål är att »uppmäta och affatta fullständiga, på trigonometriska operationer och astronomiska observationer grundade, militärkartor öfver riket», och derjemte särskildt är stadgadt: att sferoidisk triangelmätning, såsom grunden för karteverket, skall inom hvarje ort vara fullbordad, med uträkning af resultaten, innan några andra topografiska arbeten der företagas;

och då Topografiska Korpsen inom sig eger personal med erforderliga insigter för nämnde operationers och observationers utförande;

men deremot, å andra sidan, gällande Nådiga Instruktion för General-Landtmäterikontoret icke innehåller ringaste föreskrift om triangelmätningars utförande, och ej afser någon personal till detta ändamål;

så följer häraf, *oafsedt Landtmäteri-Korpsens oumbärlighet för det ännu oafshutade skiftesverket*, att de spridda föreskrifterna i sistnämnde Nådiga Instruktion, rörande Landtmäteri-Korpsens skyldighet att hafva »tillsyn öfver rikets *geografiska* karteverk och dess fullkommande», samt att handlägga dess bearbetning medelst *sockne- och länskartor*, endast kunna förklaras derigenom, att det underdåniga förslaget till nämnde Nådiga Instruktion förbisett första vilkoret för den geografiska kartans duglighet, eller förutgången triangelmätning m. m., och att, äfven i den händelse Landtmäteri-Korpsens tid rimligen skulle kunna åt det geografiska karteverkets utförande egnas, denna Korps ovilkorligen skulle behöfva hafva tillgång till fullständigt karta öfver triangelnätet med dertill hörande beräkningar.

Då likväl triangelnätets utarbetande, med dertill hörande beräkningar, såsom förberedelse till det *strategiskt-topografiska* karteverket, fortgår i närmaste samband med detta, så inses lätt, att det geodetiska material, som från Topografiska Korpsen skulle kunna tillhandahållas Landtmäteri-Korpsen, för denna senares geografiska kartor, icke kunde blifva något annat, än det af Topografiska Korpsen för dess karteverk begagnade, eller, med andra ord, att samma material skulle af tvenne olika myndigheter användas, för att bearbeta tvenne väsentligt enahanda karteverk, hvaraf åter, utom den stora misshushållningen med tid och medel, bland annat äfven skulle följa, att utsigten för kostnadernes betäckande genom karteverkens utgifvande från tryck och försäljning i högsta grad förringas.

Under ofvan anförda förhållanden är det deremot, enligt min uppfattning, en fullt ändamålsenlig anordning, öfverensstämmande jemväl med Nådiga Instruktionen för Topografiska Korpsen, att det *geografiska* karteverkets utarbetande medelst så kallade »Korografiska eller Länskartor», samt dessas utgifvande, blifvit åt Topografiska Korpsen uppdraget, och det bästa beviset härför utgöra de utmärkta länskartor, som af denna Korps redan blifvit utgifna, och befinnas under utarbetning.

I följd häraf vågar jag, i öfverensstämmelse jemväl med den grundtanke, som genomgår flera underdåniga yttranden af nuvarande Öfver-Direktören för Landtmäteriet, i underdånighet hemställa om antagandet af den grundsats, att rikets *geografiska karteverk* må komma att *ensamt* af Topografiska Korpsen utföras, så länge denna Korps militära bestämelse det kan tillåta.

I afseende på detta karteverk vågar jag ytterligare i underdånighet uttala följande åsigter.

I sjelfva begreppet af ett geografiskt karteverk synes mig ligga, dels att detsamma, helst vid knappa tillgångar för utförandet, ej behöfver eller ens bör eftersträfvä en så stor skala, att den lättare öfversigt öfver delarne, som af detsamma bör lemnas, derigenom äfventyras, och att alltså den nu för länskartorne begagnade skalan af ~~200000~~¹ del kan väl fylla första behofvet, dels att det, i inrymmandet af topografiska detaljer, bör begränsa sig inom ett sådant antal, hufvudsakligen oföränderliga förhållanden, att tydligheten ej må blifva lidande, dels ock att dess tillgänglighet för allmänheten till ett billigt pris bör på allt sätt underlättas.

De för Topografiska Korpsen nu gällande Nådiga föreskrifter synas mig tillfredsställa alla dessa fordringar.

Då det nu organiserade Statistiska embetsverket har till åliggande, att insamla och offentliggöra de uppgifter, som angå Rikets officiella statistik, så synes äfven föreskriften om innehållet af de *beskrifningar*, hvilka skola åtfölja det geografiska karteverket, icke böra tydas derhän, att särskild kostnad och möda skulle spillas på insamlande eller upptagande i kartebeskrifningarne af sådana statistiska uppgifter, som i det särskilda statistiska embetsverket finnas tillgängliga, eller af detsamma redan blifvit publicerade.

Det andra af ofvannämnde syftemål med ett lands uppmätning, eller bestämmandet af gränser, form och yttnehåll af *enskild jordegendom*, utgör, för att begagna en utrikes allmänt antagen benämning, den så kallade *Jord-kadasterns* kvantitativa element, eller ett af föremålen för det hos oss så kallade *Skiftesverket*. Detta är, i följd af både sakens natur och gällande Nådiga Instruktion, hufvudföremålet för Landtmäteri-Korpsen.

Denna uppmättings närmaste ändamål kan i visst hänseende sägas redan vara uppfyllt för hvarje gång som arbetet med den ifrågavarande större eller mindre parcellen är afslutadt, vare sig att staten eller den enskilde medborgaren är jordegare, vare sig att mätningen afser hela den jordegendom, som i en persons ego är förenad, eller blott en del deraf. Dess utförande påkallar ej heller några andra kvalifikationer i afseende på personal och materiel, än sådana, för hvilka genom Nådiga Instruktionen för General-Landtmäterikontoret är sörjdt. Men för att kunna begagna dessa mätningars resultat, och på grund af dem upprättade *Landtmäterikartor*, till ett geografiskt karteverk, måste i regeltvenne hufvudvilkor vara uppfyllda, det ena: att öfver hela distriktet för den afsedda, geografiska, kartan skola finnas tillgängliga detaljkartor af fullgod beskaffenhet; det andra: att dessa kartor skola kunna sammanfogas med ledning af ett befintligt triangelnät.

Ju mera nu jordegendomens uppmätning inom Sverige varit uppläten åt enskild omtanka, desto antagligare synes mig ock vara, att redan det första af ofvannämnde vilkor ej kan fyllas, ens för någon af de mindre administrativa afdelningarne af riket, med mindre talrika nya mätningar och kartor i detalj skulle utföras. Det senare vilkoret kan åter fyllas derigenom, att sammandragning af landtmäterikartor ifrågakomme endast för de delar af riket, som undergått triangelmätning och att dennas resultat, på sätt ofvan blifvit förutsatt, af Topografiska Korpsen skulle tillhandahållas.

Om man med skäl torde kunna säga, att kadasterns, eller skiftesverkets, organisation i Sverige är hufvudsakligen grundad på uppfattningen af blott dess närmaste ändamål, eller bestämmandet af jordegendomens areal för *enskild räk-*

ning, så eger deremot ett motsatt förhållande rum i måhända flertalet af Europas stater.

Kadastern afser nemligen der, vida mer än härstädes, åtskilliga *allmänna* ändamål, deribland i *främsta rummet beskattningen*, och i öfrigt inhemtandet af en mängd, till landets topografi och statistik hörande, upplysningar, bland hvilka de, som utgöra grundvalen för jordbruksstatistiken i detta ords vidsträcktaste omfattning, intaga ett särdeles viktigt rum. Ju oumbärligare kadastern ansetts vara för dessa allmänna ändamål, desto större äro ock de uppoffringar, som staten för dess genomförande underkastat sig. Olikheten med Sverige framträder här i en särdeles märkbar grad.

Förfarandet i de stater (Frankrike, Belgien, Holland, Bäjern, Würtemberg m. fl.), der en fullständig kadaster för allmän räkning blifvit genomförd, torde, i hvad beträffar sjelfva uppmätningen och kartläggningen, kortast kunna inhemtas i de å Statistiska Kongressen i Brüssel, såsom ledning för likformighet i kadaster-operationernes utförande, framställde och antagne önskingar, nemligen:

a) bestämmande af gränserne för kommunen och derinom belägna egen-
domar;

b) triangelnätets uppdragande;

c) parcellernas uppmätning och kartläggning i en skala af $\frac{1}{2500}$ — med variationer mellan $\frac{1}{500}$ och $\frac{1}{5000}$ efter lokalförhållanden;

d) sammandragsskarta öfver de särskilda parcellkartorna, i skala af $\frac{1}{10000}$ — med variationer mellan $\frac{1}{5000}$ och $\frac{1}{20000}$ efter lokalförhållanden; samt

e) upprättande af ett register öfver hvarje parcells areal, egare och brukningsätt.

Ätminstone i Belgien, Bäjern och Würtemberg är hela kadasterkarteverket, i skala af $\frac{1}{2500}$, i litografi utgifvet, så att äfven jordegaren kan för ett högst ringa pris erhålla tryckta kartor öfver sin egendom.

I Baden har den antagna normalskalen af $\frac{1}{2500}$, i anseende till parcellernas öfvervägande ringa areal, ej ens funnits tillfredsställande, hvadan en kadaster derstädes nu är under utarbetning i skalan af $\frac{1}{500}$.

I England utfördes, sedan slutet af förra århundradet och intill 1840, af s. k. Ordnance, eller en militärkorps, motsvarande vår Topografiska Korps, ett militäriskt-geografiskt karteverk i en manuskript-skala af $\frac{1}{31680}$ (1 Eng. mil på 2 Eng. tum), utgifvet i en skala af $\frac{1}{63360}$.

År 1824 börjades en särskild uppmätning och kartläggning af Irland, hvars syfte var en säker grund för beskattningen, och som tydligt borde återgifva det territoriella område, townland, omfattande 200—300 acres, för hvilket skatten skulle beräknas. Den minsta möjliga skalan för denna kadaster antogs vara $\frac{1}{10560}$, eller 1 Eng. mil på 6 tum, med hvilken skala *beräkningen af areal-innehållet dock aldrig fick ske efter kartan, utan efter uppmätningen å fältet.*

Sedan Irlands kadsrering blifvit fulländad, beslöts att en kadaster öfver Skottland och norra delen af England skulle i samma skala utföras. Men, sedan, under utförandet häraf år 1851, Skottlands jordegare öfvertygat sig om otillräckligheten af denna skala för flertalet af enskilda jordegendomar, och Parlamentet deruti instämt, så inställdes hela arbetet, såsom ändamålslost, och bestämmandet af en sådan skala, som för en kadasters alla ändamål, och deribland jemväl säker grund för jordbruksstatistiken, kunde vara lämplig, blef föremål för en undersökning, utförd med den i England vanliga omständligheten, hvilken år 1853 hade ledt till pluralitet för skalan af $\frac{1}{2500}$. Att dock denna skala ännu ej blifvit definitivt antagen, utan att fråga är om den ännu större

af $\frac{1}{500}$, vågar jag emellertid sluta, dels af hvad jag vid Statistiska Kongressen i Wien sistlidne år erfor, dels af ett till samtliga Europeiska stater från Englands Utrikes-Departement utgånet Cirkulärbref, hvarmed afsågs upplysningars vinnande om den erfarenhet, som inhemtats rörande de särskilda, i bruk varande karteskalorne, hvilket Cirkulärbref jemväl af mig sistlidne höst inhändigades, och, efter af vederbörande benäget meddelade uppgifter, besvarades.

De för Svenska kadaster- eller skifteskarteverket fastställda skalor äro:

- 1) den s. k. *tomtskalan* för städer, utgörande $\frac{1}{2000}$ af den naturliga längden, eller 200 fot på en decimaltum, hvilken skala, för tomternas särskilda beskaffenhet, någon gång utbytes mot $\frac{1}{500}$. I följd af jordens betydliga styckning inom Stora Kopparbergs Län måste äfven för en del af landsbygden derstädes användas tomtskalan af $\frac{1}{2000}$.
- 2) den s. k. *åkerskalan*, för hyar och deras egoområden, odlade eller ouppodlade, utgörande $\frac{1}{4000}$ af den naturliga längden, eller 4 fot på 1 decimaltum.
- 3) den s. k. *skogsskalan*, för skogar och stora ouppodlade marker, nästan uteslutande i de norra länen, utgörande $\frac{1}{8000}$ af den naturliga längden, eller 800 fot på 1 decimaltum.

Att dessa skalor skulle hafva tilltagits i allmänhet *större*, än hvad oundgängligen nödigt är för tydlighet och ändamålsenlighet af de ifrågavarande kartorna, kan icke antagas. Lika oantagligt läter väl ock vara, att dessa kartor genom för *liten* skala hittills ej skulle hafva kunnat i allmänhet uppfylla sin bestämmeelse.

En följd af dessa antaganden blir alltså, att Svenska jordens styckning ännu ej påkallar någon allmängällande ändring af de härstädes begagnade skalorne för hvad jag tager mig friheten benämna *primärkadasterkartorne*, oaktadt denna skala i reglen är betydligt mindre, än den, såsom norm, i flera andra stater antagna, och oaktadt det anförda förhållandet från Stora Kopparbergs län tydligt ådagalägger, att jordstyckningen i Sverige redan delvis uppnått en grad, som närmar sig till förhållandet i Europas mest befolkade och odlade stater.

Om nu, i enlighet med hvad jag här ofvan, på anförde skäl, haft näden i underdånighet hemställa, det officiella Svenska *geografiska* karteverkets utarbetande och utgifvande från trycket i formen af *länskartor* i skalan af $\frac{1}{200000}$, torde böra blifva ensamt Kongl. Topografiska Korpens åliggande;

och då, hvad rörande *primärkadasterkartor* senast blifvit i underdånighet anfördt torde obestriddigt ådagalägga, att dessa, för att uppfylla sitt ändamål, ej kunna reduceras till mindre skala, än den hos oss författningsenligt bestämda;

samt då någon fråga om utarbetande och utgifvande från tryck af ett fullständigt *kadasterkarteverk* öfver Sverige mig veterligen aldrig varit väckt, och, i anseende till den utgift af måhända 20 till 30 millioner R:dr, som dertill skulle blifva behöflig, ej heller under flere kommande generationer antagligen skulle kunna erhålla någon framgång;

men, å en annan sida, Sverige, icke mindre än andra länder, har ett trängande behof att erhålla åtminstone några af de upplysningar, som en allmänt utförd kadaster afser att lemna, och detta behof onekligen kommer att äfven hos oss framträda allt mer kämbart, ju mer hithörande åtgärder i andra Europeiska stater dels redan uppnått, dels med rask fart närma sig den önskvärda

fullkomligheten; så innebär, efter min uppfattning, det nya stadium, uti hvilket den gamla frågan om s. k. socknekarteverket nu inträdt, en så mycket större förpligtelse att sorgfälligt tillse hvad allmännyttigt och behöfligt ändamål, igenom dertill beviljade anslag och i den riktning, som andra stater följa, skulle kunna uppnås.

Första frågan, som jag härvid dristar uppkasta, är den:

hvad kunna kartor, vare sig öfver socknar, härader eller andra administrativa indelningar, utförda i reglen i 50000, undantagsvis i 20000: dels skala, uppläsa och åskädliggöra?

Visserligen yttrar Öfver-Direktören för Landtmäteriet uti det underdåniga memorialet af den 12 April innevarande år, sidan 9, rörande de såsom prof bilagde kartorne öfver Lybundra härad i 50000 och öfver Lohärads socken i 20000 skala, »att de odlade egorne ganska tydligt kunna urskiljas från de icke odlade, äfven då skalan icke är större än 50000 af verkliga längden.» — — —

Att den verkliga arealen af odlad jord omöjligen kan inhemtas af en karta ens i 20000 skala, vågar jag dock tro vara tillräckligen ådagalagdt af de ofvan anförda föreskrifterne för skalorne af primärkadasterkartor både i Sverige och andra länder. Jag nödgas, i följd häraf, antaga, att den arealuppmätning af odlad jord m. m., som skulle ske *ensamt* från en karta till och med i 20000 skala icke kunde blifva annat än approximativ, äfven om den verkställdes af fackmän.

En karta i 50000 skala, om den åtföljes af en särskild *tabellarisk beskrifning*, i hvilken noggrann redogörelse lemnas för den verkliga arealen af odlad jord, skogar etc., på grund af beräkningar, utförda efter goda skifteskartor eller mätningar å fältet, kan deremot hafva, bland annat, det värde, att hon gifver en önskvärd åskädlighet i afseende på konfiguration och inbördes lägesförhållanden af de delar, som den särskilda beskrifningen i tabellform uppgifver till arealen i bestämda siffertal.

Men äfven om på en sådan karta jemväl hemmansgränser kunna utföras, frånträder den dock, i följd af sin relativt lilla skala, ingalunda egenskapen af antingen hufvudsakligt *politiskt-geografisk* eller hufvudsakligt *topografisk* karta — kan åtminstone aldrig ensamt för sig ersätta eller förtjena namnet af en *kadasterkarta*, eller en sådan, på hvilken den enskilda jordegendomens areal och olika kulturförhållanden kunna noggrann och med laglig bestämdhet åskädliggöras och uppmätas.

Att låta det nu ifrågavarande karteverket utföras med hufvudsaklig egenskap af *politiskt-geografisk*, under alla de ofvan vidrörda förhållanden, hvilka gifvit så väl Öfver-Direktören vid Landtmäteriet som mig grundade skäl att i underdånighet förorda det *geografiska* karteverkets utförande *ensamt* af Topografiska Korpsen, skulle, på sätt jag redan haft Näden anföra, otvifvelaktigt innebära en stor motsägelse, och icke leda till annat slutresultat, än dubbel kostnad och dubbelt arbete nedlagda på 2:ne koncept-stomkartor, som i hufvudsaken gäfve samma bild.

Åt benämningen *topografiskt* karteverk kan otvunget gifvas en så vidsträckt omfattning, att man derunder inrymmer åskädliggörandet af allt, som tillhör jordens *naturliga* beskaffenhet. Äfven det sätt, hvarpå jordytan af människan begagnas, är i många delar föremål för topografiska kartan. Kadasterkartan är

ock i sjelfva verket ej annat än ett slag af topografisk karta, som genom sin stora skala företrädesvis och noggrannt redogör för människans hushållning med jorden. Den stora mångfald af föremål, för hvilka topografiska kartan har att redogöra, de olika ändamål, som med denna karta kunna afses, de olika egenskaper, som fordras hos personalen för utarbetandet af olika detaljer, omöjligheten att på samma kartblad tydligt beteckna mer än ett visst antal föremål o. s. v., måste hafva till följd, att topografiska kartan sönderfaller i en mängd särskilda underafdelningar eller slag, af hvilka åtskilliga ovilkorligt för utförandet kräfva särskild, sakkunnig personal, särskilda undersökningar, särskild metod och särskilda statsanslag.

Jemväl hos oss är sålunda nu af särskild personal och med särskildt statsanslag förarbetet för en *geologisk karta* börjadt.

En särskild *oreografisk* eller *höjdnätnings-karta*, en särskild kartografisk framställning af våra talrika och viktiga *vattendrags* djuplek, segelbarhet, nivåer, fallhöjder m. m. utgöra utan tvifvel viktiga behof för kunskapen om Sveriges jord, väl förtjenta att genom allmänna åtgärder afhjelpas.

Det *strategiskt-topografiska* karteverk, som af Topografiska Korpsen utföres, måste, i följd af dess bestämmelse, till någon del åskädliggöra flera förhållanden, som hafva gemensamt intresse för försvarsverket och landets ekonomi. Hvad åter närmast rör denna senare, eller en trogen bild af landets odlade och odlingsbara mark, dess skogar och obygdar m. m., måste för den rent militära kartan blifva bisak.

Att erhålla en kartografisk framställning af största möjliga antalet af de förhållanden, som med landets ekonomi stå i närmaste samband, har nu, enligt mitt förmenande, otvifvelaktigt varit det syftemål, som föresväfvat hela planen för det s. k. *socknekarteverket*, och legat till grund för uppdraget åt Landtmäteri-Korpsen att detsamma utföra. Det är ej heller oantagligt att man, genom en förvexling af begreppen karta i *stor* skala och karta öfver ett *litet* territoriellt område, blifvit vilseförd till den förutsättningen, att socknekartan i viss mån skulle kunna ersätta kadasterkartan.

Att den åt socknekarteverket hittills egnade verksamhet icke varit lyckosam och fruktbringande är tillräckligen ådagalagdt af Öfver-Direktören för Landtmäteriet och allmänt erkändt.

Behofvet att leda den verksamhet för ifrågavarande syftemål, hvilken nu erhållit ett vida större statsanslag, på en riktigare väg, är jemväl ett hufvudföremål för den Nådiga remissen.

På grund af det anförda vågar jag alltså för min del, och med förenad hänsigt till hvad som för närvarande *kan* och *behöfver* göras, hysa och i underdånighet uttala den öfvertygelse:

att det ifrågavarande karteverket bör hafva uteslutande bestämmelsen af ett *ekonomiskt-topografiskt* karteverk, som i främsta rummet skall bereda kännedom om och öfversigt öfver odlad och odlingsbar mark, skogar, obygdar m. m. dithörande, samt vidare lemna upplysning om jordegendomens fördelning och alla de på landets ekonomi inverkan naturförhållanden m. m., om hvilka tillförlitlig kunskap kan anskaffas af den personal, som skall utföra rekognosceringen, och för hvilka lämpliga beteckningar å kartorna kunna inrymmas.

Antages denna bestämmelse för karteverket, så kan detsamma otvifvelaktigt med stor besparing af kostnad och tid, enligt hvad Öfver-Direktören för Landtmäteriet jemväl föreslagit, utföras på det sätt, att ur Topografiska Korpsens be-

fintliga stomkartor i 50000 upptagas så många naturförhållanden, som äro för-
enliga med det nya karteverkets särskilda bestämmelse, och att de till denna
bestämmelse hörande ämnen, om hvilka Landtmäteri-Korpsen genom primär-
kadasterkartorne företrädesvis eger eller kan skaffa kännedom, af denna Korp-
sens tillökade personal införas på sina vederbörliga ställen i stomkartan.

Under sådant förfarande blir det nya karteverket i sjelfva verket ej annat
än en om- och utarbetning i vissa detaljer och för visst ändamål af det stra-
tegiskt-topografiska karteverket, och båda dessa karteverk komma att, utan rin-
gaste ömsesidig inskränkning, tvertom åt hvarandra gifva ömsesidigt stöd och
ömsesidig upplysning, och torde i sådant samband kunna uppfylla de flesta for-
dringarne för landets ekonomi, samt tills vidare fylla behovet af ett kadaster-
karteverk.

Af det föregående torde emellertid vara tillräckligen ådagalagdt, att sådana
ekonomiskt-topografiska kartor, äfven om de i sin helhet kunde blifva utförda i
skalan af 20000, väl kunna gifva en nyttig *ungefärlig* öfersigt af det inbördes
förhållandet mellan åker och ängsmark, skog, obygd o. s. v. inom det distrikt,
som kartan framställer, men att kartan *ensamt för sig* dock ingalunda gifver,
eller ens kan gifva, den egentligt behöfliga, tillförlitliga och bestämda ledningen
för ernående af sifferuppgifterne öfver arealen af de särskilda slagen af mark,
och att, i synnerhet för den, som ej eger särskild färdighet uti och tid till
uppmätning och beräkning efter kartbladet, detta icke kan lemna det svar som
sökas. Denna bestämda sifferuppgift måste deremot sökas och finnas i en åt-
följande, för hvar och en lättfattlig *kartbeskrifning*, utarbetad af samma sak-
kunniga myndighet, som utfört kartan, hvilken beskrifning i afseende på alla
arealuppgifter naturligtvis får större värde, i den mån beräkningarne af arealen
kunat grundas på goda skifteskartor, eller ny uppmätning i lämplig, större skala.

Då alltså kartbeskrifningen måste innehålla de tillförlitliga och fullständiga
uppgifter som sökas;

då denna beskrifning, upprättad i en ändamålsenlig form af ett slags jord-
matrikel, med alla de topografiska, kameralistiska med flere uppgifter, som pröf-
vas behöfliga och höra till kadasterens s. k. kvalitativa element, lätt bör kunna
för hvarje län *publiceras* till ett billigt pris, och till och med oberoende af
kartan begagnas för en mängd så allmänna, som enskilda syftemål;

då dessutom, i enlighet med Öfver-Direktörens för Landtmäteriet under-
dåniga förslag, och i följd af nu beviljade anslagens otillräcklighet, hvarje utar-
betad kartas publikation skulle bero af möjligheten att finna *enskild förläggare*,
och, enligt mitt förmenande, med säkerhet torde kunna antagas, dels att häraf
uppstår lång tidsutdrägt, innan någon karta kunde blifva från trycket utgifven,
dels att förläggare skola anträffas endast för de spridda delar af landet, der be-
folkningens relativa täthet och förmögenhetsvilkor kunna gifva utsigt för af-
sättning;

då, i följd häraf, derest beskrifning och karta ställas med hvarandra i så
oskiljaktigt samband, att de först *liktidigt* kunde blifva i tryck tillgängliga, det
förhållande vore oundvikligt, att allmänheten finge tillgång till blotta fragmenter
af det stora karteverket, hvilka måhända ej på länge kunde lemna öfersigt af
ens ett helt län; och

då ytterligare under en lång tiderymds förlopp mellan kartans och kart-
beskrifningens utarbetande och deras publikation från trycket, ett ganska tids-
ödande *renovationsarbete* skulle af timade förändringar påkallas, derest det all-
männa skulle med arbetet blifva belätet;

så vågar jag för min del hysa och i underdånighet uttala den öfvertygelse, att villkoren för ändamålsenligheten af det arbete och de kostnader, som på det ifrågavarande ekonomiska karteverket nu skola nedläggas, utgöras af:

beskrifningens och kartans åtskiljande på ett sådant sätt att, fastän de under arbetets utförande äro från hvarandra oskiljaktiga, den förra dock kan blifva för det allmänna gagnelig, oberoende af den senare; och

beskrifningens skyndsamma offentliggörande i form af ett slags *jordmatrikel*, så snart arbetet för ett helt län hunnit afslutas, genom hvilka åtgärder den noggranna kunskap, som beskrifningen skall innehålla, blir för både allmänna behof, deribland äfven den officiella Statistikens, och för enskild upplysning tillgänglig till ett relativt ganska billigt pris, och för den, som det önskar, jemväl tillfälle finnes att å de i vederbörligt arkiv förvarade, ännu outgifna kartbladen vinna åskädlighet af beskrifningens innehåll, intilldess förläggare för kartan kunnat erhållas, eller, hvad jag med säkerhet motser såsom följden af ett ändamålsenligt arbete, Staten anvisar nödiga medel för det nationela karteverkets utgifvande i sin helhet.

Skulle den nu i underdånighet framställda åsigtan, att icke så mycket kartan, som icke mera beskrifningen för ett helt län utgör den frukt, som i främsta rummet bör eftersträfvast af det ifrågavarande företaget, vara riktig och vinna Nådigt afseende, så ligger ej längre, enligt min uppfattning, någon hufvudsaklig vikt på det territoriela område, som hvarje publicerad karta skulle omfatta. Jag anser mig dock i den officiella statistikens intresse förpligtad att jemväl till besvarande upptaga frågan:

huruvida socken ensamt, eller härad ensamt, eller båda dessa administrativa indelningar liktildigt och efter olika lokalförhållanden, böra särskildt för publikation kartläggas.»

(Sedan ett handlingarne bifogadt profblad af karta öfver Lyhundra härad lemnat exempel för ådagaläggande af svårigheten att utarbeta en ändamålsenlig kartebeskrifning, då detta härad består af 3 *hela* kyrkosocknar och *delar* af 4 andra — ett förhållande, som ganska ofta i vårt land förekommer, och gifver en helt olika territoriell betydelse åt kyrko- och jordeboks-socken, fortgår betänkandet:)

»Nu finnes, så vidt jag kunnat af handlingarne inhemta, ingenstädes bestämdt, huruvida det är *jordeboks- eller kyrkosocken, som skall utgöra den territoriela enheten för det så kallade socknekarteverket.*

Begreppet af ett socknekarteverk synes dock göra en sådan bestämmelse så mycket mer nödvändig, som den genom exemplet af Lyhundra härad antydde oregelbundenheten af bristande territoriell öfverensstämmelse mellan kyrko- och jordebokssocknar sträcker sig till mer än 250 kyrkosocknar, eller till mer än $\frac{1}{10}$ af deras hela antal.

Dessutom förekomma fall att en kyrkosockens namn ej återfinnes bland jordebokssocknarne, och tvärtom.

Derigenom att åt det ifrågavarande karteverket gäfves egenskapen af för enadt *sockne- och häradskarteverk* kunna de störande inflytelserne af den ifrågavarande oregelbundenheten ej heller, enligt mitt förmenande, undgås.

Af den underdåniga berättelse om rikets folkmängd efter härader, tingslag, domsagor och fögderier, hvilken jag hoppas snart få Näden inför Eders

Kongl. Majt framlägga, visar sig nemligen följande förhållande. Af 226 härader uti samtliga de rikets län, der häradsindelning eger rum, förete endast 70 sådan territoriell öfverensstämmelse mellan kyrko- och jordebokssocknar, att hvilkendera sockneindelingen som helst kan utan olägenhet begagnas; hvaremot icke mindre än 150 härader till sina gränser icke öfverensstämman med kyrkosocknegränserne, utan i sig upptaga större eller mindre parceller af kyrkosocknar, och dessutom 6 andra härader visa oregelbundenheter af annat slag, som vålla mer eller mindre svårigheter för ändamålsenligt meddelande af de upplysningar, som den särskilda häradskartans statistiska beskrifning skulle innehålla.

Frågan om tillvägabringandet af en större öfverensstämmelse mellan kyrko- och jordebokssocknarnes områden, omöjlig att undanskjuta och lätt att lösa i vissa fall, företer dock i andra så stora svårigheter, att karteverkets utförande omöjligen torde kunna göras beroende af denna frågas förutgångna, fullständiga utredning.

Att såsom minsta territoriella enheten för ett s. k. socknekarteverk bestämma jordebokssocknen, hvilken icke utgör någon sådan, om jag vågar säga, lefvande kommun, som kyrkosocknen, medför den oundgängliga olägenheten, att karteverket, som väl i sådant fall kunde tjena till åskädliggörande af vissa jordebokens sifferförhållanden, dock, jemte sin beskrifning, komme att för de flesta statsförvaltningens och statistikens behof icke kunna på ändamålsenligt sätt meddela de upplysningar, som just väntas af detta karteverk och af detsamma böra meddelas för ett sådant territorium, hvilket såsom kommunal enhet af lägre eller högre grad behöfver känna sitt lif och sin verksamhet.

Af dessa skäl, och såsom den i min tanka bästa utvägen att, i fråga om det territorium, som å hvarje kartblad skulle upptagas, kringgå alla svårigheterna, vågar jag alltså i underdånighet föreslå:

att detta karteverk icke erhåller egenskapen af hvarken sockne- eller häradskarteverk, utan att det, jemlikt sin ofvan antagna bestämmelse att utgöra icke ett politiskt-geografiskt, utan ett ekonomiskt-topografiskt karteverk, för hvilket den administrativa indelningen har ett mera underordnad värde, utföres såsom *ett sammanhängande helt i rektangulära blad*, efter de grunder, som för Topografiska Korpsens kartearbeten äro i Näder fastställda uti § 6 af Nädiga Instruktionen för Topografiska Korpsen af den 11 November 1834.

Detta underdåniga förslag bereder, utom ofvan vidrörda kringgåendet af frågan om sockneoregelbundenheten, äfven följande fördelar:

Topografiska Korpsens s. k. Konnektions- eller Stomkartor i ~~50000~~ skala kunna, på sätt ofvan är antydt, begagnas så, att uti dem blott infyllas de särskilda detaljer, som skola tillhöra detta karteverk;

hvarje kartblad framställer den administrativa fördelningen, icke isolerad, utan i sitt sammanhang med omgifningen, så att kartebladen, i vederbörlig ordning lagda bredvid hvarandra, jemväl genast gifva rätta öfversigten af större ytor;

hvarjemte det, enligt Öfver-Direktören, så tidsödande skrifvandet af särskilda rubriker å hvarje karta kan undvikas och ersättas, om så behöfves, med en enkel marginalauvisning på de å hvarje kartblad innehållna förnämsta delarnes namn.

Detta kartbladens sammanhang utesluter ej heller det ofvan i underdånighet föreslagna utförandet af beskrifningarne länsvis.

Att ett sålunda utfördt, sammanhängande karteverk, såsom officiel handling, ännu medan den i manuskript är förvarad i vederbörligt arkiv, redan har

större värde än särskilda härads- eller socknekartor synes mig ock antagligt; och när det en gång kommer att från trycket utgifvas, kan dess värde icke ens för den enskilde, än mindre för myndigheter förringas derigenom, att det tillika upplyser om hela närmaste omgifningen af socknen eller häradet.

Detta underdåniga förslag innebär jemväl, enligt min åsigt, blott ett längre uttaget steg i samma riktning, som Öfver-Direktören för Landtmäteriet, i sitt underdåniga Memorial af den 12 April detta år, sjelf motiverat i afseende på företrädet af häradskarta framför socknekarta.

Efter att sålunda hafva till Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning i underdånighet uttalat mina åsikter i vissa hufvudsakliga delar af ämnet, utbeder jag mig, i sammanhang med det anförda, få i underdånighet vidröra frågan om detta karteverks *benämning*. Att, på sätt hittills brukats, grunda dess benämning på ett område, socknen, som har en högst missledande betydelse, och som dessutom skulle omvexla med ett annat område, häradet, hvars egendomliga förhållande till kyrkosocknarne ofvan är antydt, synes mig olämpligt, till och med om kartorna skulle komma att utarbetas och utgifvas såsom särskilda sockne- eller häradskartor. Lika olämplig torde denna benämning befinnas, derest den af mig i underdånighet föreslagna formen för utarbetandet och utgifvandet i rutor skulle befinnas af Nådig uppmärksamhet förtjent.

Vid den ifrågasatta benämningen »*Statistiskt Karteverk*» kan jag icke undgå att anmärka, att den, enligt min åsigt, skulle innebära ett förbiseende af den ej ovigtiga skilnaden mellan *topografi* och *statistik*. Topografien har nemligen till föremål åskådliggörandet och beskrifningen af det företrädesvis oföränderliga, statistiken åter redogörelsen för det föränderligas förhållande vid en viss gifven tidpunkt. — Det kartografiska framställningssättet kan visserligen användas för att åskådliggöra både topografiska och statistiska förhållanden, detta senare derigenom att man använder olika färger, färgnyanser, streckningar, rutor o. d., att, *såsom representerer för siffror*, lättare åskådliggöra resultatet af en statistisk undersökning öfver ett visst förhållande vid en viss tidpunkt. Denna kartografiska framställning af ett statistiskt förhållande, hvilken förtjenar och bär namnet *statistisk karta*, är dock intet annat än ett eget framställningssätt, och hvad en sådan karta åskådliggör, eger sitt egentliga värde såsom jemförelsemedel, men har i sjelfva verket redan förlorat mycket af sin sanning, när kartan framträder.

Med den topografiska eller geografiska kartan afses deremot framställningen af det företrädesvis oföränderliga, och en sådan karta kan länge bevara sitt värde såsom uttryck af det bestående.

Då nu det ifrågavarande karteverkets föremål otvifvelaktigt är ett slags topografisk framställning af landet, så synes mig redan af anförde skäl benämningen af Statistiskt karteverk oegentlig och missledande.

Afven om *kartebeskrifningen* länsvis, i den form af ett relativt fristående arbete, hvilken jag ofvan i underdånighet förordat, skulle komma att upptaga åtskilliga rent statistiska data, som med de topografiska och kamerala stå i nära samband, så synes mig ej heller häruti ligga något skäl för benämningen Statistiskt karteverk. Dels bör nemligen, efter mitt förmenande, denna beskrifning vara hufvudsakligen topografisk, i den riktning som af karteverkets ändamål utstakas, dels böra de statistiska bisaker, som till beskrifningen höra, icke onödigtvis utsträckas till repeterande af hvad som innehålles i andra embetsverks fortgående statistiska redogörelser, dels böra ock alla de statistiska data, som i andra centrala embetsverk finnas tillgängliga, när de för kartebeskrifningen kunna behövas, från vederbörande centrala embetsverk requireras, så att ej

den för landets uppmätning och rekognoscering så nödiga arbetskraften må spillas på någon främmande verksamhet, med äfventyr derjemte att de erhållna uppgifterne dels redan äro föråldrade, dels felaktiga.

Derest, på anförde grunder, benämningarne »Socknekarteverk» och »Statistiskt Karteverk» skulle pröfvas olämpliga, och benämningarne »Landtmäterikarteverk» eller »Skifteskarteverk» jemväl kunde anses vilseledande, återstår att i underdånighet föreslå någon annan benämning.

Den med karteverkets hufvudsakliga ändamål och Europeiskt språkbruk mest öfverensstämmande vore måhända »Kadasterkarteverk», eller rättare: »*Sammandrag af Svenska Kadasterkarteverket*», derest ej möjligen det här mindre kända och begagnade namnet kunde gifva någon anstöt, innan man dervid blifvit vand.

Benämningen: *Ekonomiskt karteverk* återstår då, såsom antydande ändamålet och öfverensstämmande med uttrycken i 1:sta § af Kongl. Maj:ts Nådiga Instruktion för General-Landtmäterikontoret den 4 Maj 1827.

Derest de åsigter, jag här ofvan i underdånighet framställt, skulle befinnas tjenliga till ledning vid utförandet af det ifrågavarande karteverket, och då i sammanhang med arbetet för dessa kartor, revision och fulländning af egodelnings- eller primärkadasterkartorne jemväl kommer att ega rum; så kan otvifvelaktigt det stora ändamål vinnas, att äfven vårt land för en relativt ringa kostnad skulle erhålla ett slags kadasterverk, hvilket, om än ej i alla detaljer utarbetadt till den grad som i flere andra länder, dock otvifvelaktigt skulle uppfylla en mängd vigtiga behof för statshushållningen och jemväl häfda Sveriges anseende i andra länder.

Men i sammanhang med denna utsigt till framtida gagn af arbetet står en vigtig fråga, som jag ej heller tror mig böra förbigå, nemligen den om *kadasterns så kallade renovation*, eller en fortlöpande inregistrering af alla de förändringar, som jordegendomen undergår genom dels styckning, dels ökad eller minskadt omfång af odlingen o. s. v.

I de stater, som hafva en fullständigt afslutad kadaster, fortgår jemväl oafbrutet dess s. k. renovation, derigenom att till vederbörande centrala myndighet ärligen från vederbörande lokalmyndigheter afgifvas fullständiga underrättelser om timade förändringar, hvilka af den centrala myndigheten inregistreras och äfven omedelbart införas å sjelfva primärkadasterkartorne, der karteverket är litografieradt, och de särskilda stenarne för hvarje särskildt kartblad äro förvarade.

Då jag icke tviflar, att ju icke, derest karteverket ändamålsenligt utföres, och sedan de i underdånighet föreslagna länebeskrifningarne blifvit från tryck utgifna, samt vigten af derigenom spridd kunskap blifvit insedd, utvägar lätt nog böra kunna beredas, att antingen ärligen eller med vissa års mellantid erhålla tillförlitliga uppgifter, vare sig om alla eller de hufvudsakliga förändringar, som timat uti de i länebeskrifningen upptagna förhållanden, och att t. ex. uti interfolierade exemplar af den tryckta beskrifningen anteckna dessa uppgifter, så synes mig den så svåra frågan om kadasterns fortlöpande revision åtminstone till någon del på detta enkla sätt kunna lösas. Genom särskilda, tidtals anordnade, lokalinspektioner torde jemväl kartbladen, derest så nödigt pröfvas, kunna renoveras.

Jag vågar, på grund häraf, i underdånighet hemställa:

att, derest den af mig föreslagna planen för karteverkets utförande skulle lyckas tillvinna sig Nådigt afseende, Eders Kongl. Maj:t täcktes fram-

deles bereda vederbörande Nådigt tillfälle att sig i underdånighet yttra rörande nödige åtgärder att, så vidt ske kan, oafbrutet bereda Statsförvaltningen tillgång till säkra uppgifter om timade förändringar i de förhållanden, som den tabellariska beskrifningen och karteverket upptaga, för att derigenom underhålla brukbarheten af detta verk med tillhörande beskrifning.»

(Sedan derefter, under förutsättning att ofvan framställde allmänna grunder vore af något afseende förtjenta, uppmärksamhet fästats på några särskilda föreskrifter, som i sådan händelse torde böra ifrågakomma, såsom att karteverkets skala i allmänhet borde blifva $\frac{1}{50000}$, med minskning till $\frac{1}{100000}$ för någon del af det nordliga Sverige t. ex. norr om Dalelven och möjligen ökning till $\frac{1}{20000}$ för de tätast befolkade och mest styckade jordområdena, att kartorna i $\frac{1}{50000}$ skala utarbetas i rektangulära blad på sätt uti Instruksen för Kongl. Topografiska Korpsen af den 11 November 1834 är föreskrifvet, att till hvarje kartlagdt län utarbetas, för att såsom ett slags jordematrikel särskildt kunna från trycket utgifvas, en tabellarisk beskrifning, som lämpligen kunde sönderfalla i 2:ne delar, den ena i matrikelform med hufvudsakligen det innehåll, som af Öfver-Direktören för Landtmäteriet föreslagits *), en annan, för hvilken den deskriptiva formen torde vara lämpligare, i hvilken nödige förklaringar kunde meddelas, och andra ämnen af vigt beröras, samt att, sedan första länsbeskrifningen blifvit utarbetad med

*) Nemligen, enligt af Öfver-Direktören afgifven tabell: häraders, socknars, hemmans och lägenheters namn och nummer;

hemmans och lägenheters natur;

förmedlade mantal och, der förmedling ej egt rum, de gamla mantalen;

antal å hemman varande lägenheter: ryttare-, soldat- och båtsmantorp, jordtorp, stattorp, backstugor, afsöndrade lägenheter — för alltid — för viss tid;

antal särskilde lägenheter, såsom masugnar, qvarnar, bruk och andra inrättningar;

ägor (i kvadratfot räknadt): byggnadstomter, trädgårdar och åker, skogfri äng, skogbeväxt äng, all annan duglig skogbeväxt mark, all annan duglig skoglös mark, summa duglig mark, ofruktbara mossar, vågar, kala berg och andra jordfasta impedimenter, sjöar och vattendrag, summa oduglig mark, summa summarum, andel af förenämnde skoglösa och skogbeväxta mark, som kan odlas till åker eller äng;

dag då sådant skifte blifvit fastställdt, som ej utan alla delegares medgifvande kan rubbas;

minsta utklufna mantalet;

minsta afsöndringens areal. samt

särskilde anmärkningar.

hufvudsaklig ledning af nyssnämnde förslag, det kunde blifva föremål för pröfning, hvilka ändringar, som erfarenheten gjort önskvärda m. m., så slutas utlåtandet med följande:)

»Slutligen dristar jag, efter att hafva åt ämnet efter bästa förmåga egnat min eftertanka, utbedja mig Eders Kongl. Maj:ts Nådiga öfverseende att jag, om än för närvarande någon åtgärd deraf icke kunde föränledas, i djupaste underdånighet uttalar mina farhågor, att det ifrågavarande, viktiga, nationela företaget icke utan de största svårigheter och hinder torde kunna utföras af General-Landtmäteri-kontoret och Landtmäteri-Korpsen, äfven med den förstärkning af Korpsen, hvartill nu beviljadt anslag kan bereda utväg.

Mig synes nemligen, att Landtmäteri-Korpsen, i sin rätta bestämmelse att utföra skiftesverket och den enskilda ägodelningen, har en så vidsträckt och för landets framtida utveckling maktpåliggande verksamhet, att denna Korpsens redan erkända otillräcklighet för nämnde bestämmelse borde vara ett tillräckligt skäl mot nya uppdrag. Ju mer åter Landtmäteri-Korpsen får odeladt egna sig åt skiftesverket och ägomätningen med dithörande kartors utarbetande, desto värdefullare förarbeten blifva derigenom ock undångjorda för det nya ekonomiska karteverket, hvars arealberäkningar få en ovärderlig utgångspunkt i rik tillgång på goda s. k. geometriska eller Landtmätarekartor. Det kan ej heller förbises, att, då för det nya karteverket sjelfva stommen måste lånas från Topografiska Korpsen, det nya karteverkets utförande härigenom är ställt i ett ganska stort beroende af denna Korps. General-Landtmäteri-kontoret, upptaget icke blott af det vidlyftiga och för all eganderätt så maktpåliggande skiftes- och egodelningsverket, utan ock af justeringen af mått, mål och vigter, som i närvarande öfvergångsperiod ovilkorligen måste taga detsamma i stort anspråk, torde ej heller, enligt mitt förmenande, kunna afse en tillräckligt stor personal med erforderlig kunskap och skicklighet för det ifrågavarande kartearbetet, att såsom stam för den blifvande förstärkningen, eller nya s. k. Rekognoscör-Korpsen, öfvertaga dess bildande och öfvervaka dess arbeten, hvilket dock tyckes vara ett oundgängligt villkor för att förebygga mindre noggrannhet och tillförlitlighet.

Om deremot den särskilda personal, åt hvilken, för detta karteverks utförande, anslag beviljats, kunde anslutas till Topografiska Korpsen såsom stam, skulle, enligt mitt förmenande, deruti ligga den högsta säkerhet för företagets utförande med största skicklighet, skyndsamhet och besparing i kostnaderna.

Nödig kunskap och färdighet kunde då lätt meddelas af Topografiska Korpsens utmärkta stam af lärare och Officerare, nödig tillsyn och ordning städse handhafvas af desse senare, tillgången till goda primärkadaster- (landtmäteri-) kartor blifve, som redan anfördt är, desto större, ju mer Landtmäteri-Korpsen odeladt finge åt dessa egna sig, konnektandet af Landtmäteri-kartorne för Topografiska Korpsens egna stomkartor uppfyllde på en gång behofven för båda karteverken, rekognosceringarne å fältet kunde i väsendtlig mån för båda ändamålen understödja hvarandra, kontrollerne för karteverkens öfverensstämmelse blifve vida större, utförandet i litografi å en gemensam atelier skulle kunna blifva mycket underlättadt, och kostnaden utan allt tvifvel i längden betydligt förminskad, under det Topografiska Korpsens åt kartearbetet odeladt egnade, och med så mycken framgång krönta, verksamhet otvifvelaktigt gifver den säkraste borgen, att företaget med varmt intresse skulle utföras till heder och bättnad för landet.»

I underd. utlåtande af den 6 November 1858 af Chefen för Kongl. Topografiska Korpsen förordades benämningen »ekonomiskt» karteverk, och skalan af $\frac{1}{50000}$ såsom regel antogs böra »såsom en nödfallsutväg, ehuru visserligen beklaglig, tillgripas», för att kunna begagna Topografiska Korpsens i denna skala upprättade kartestommar, men med rättighet till skalans ökning till $\frac{1}{20000}$ eller minskning till $\frac{1}{100000}$ enligt Öfver-Direktörens förslag. Med erkännande af det vanliga förhållandet, att större karteverk i stor skala öfver ett helt land *uppgöras* i blad, antages dock »för karteverket såsom det här blifvit föreslaget och i en skala, som möjligen ofta skulle medgifva *utgifvandet*», att goda skäl förefinnas för Öfver-Direktörens mening att, till befordrandet af kartornes försäljning, de i allmänhet upprättas häradsvis, m. m. Efter att vidare hafva egnat uppmärksamhet åt de af Öfver-Direktören för Landtmäteriet vid 2:ne tillfällen åren 1852 och 1856 gjorda underdåniga framställningar rörande det s. k. socknekarteverkets öfverflyttande till Kongl. Topografiska Korpsen och hvad ytterligare derom i det här ofvan meddelade underd. utlåtandet blifvit anfördt, yttrar Chefen för Topografiska Korpsen:

Underd.
utlåt. af
Chefen för
K. Topo-
grafiska
Korpsen.

»Dessa båda framställningar hafva såsom en pligt manat mig, att göra dem till föremål för allvarlig begründning, samt att utan fördom pröfva, huruvida några nya antaganden, af en så stor och allmän civil vikt, som de ofvannämnda, skulle kunna ske af den Korps, hvars befäl Eders Maj:t behagat mig anförtro, utan att dess militäriska ändamål skulle deraf lida. Det är obestridligt, att de föreslagna arbetena hafva det gemensamt med de topografiska, att då dessa senare bearbetas af från Landtmäteri-Kontoret lånade hemmanskartor, hvilka reduceras i den för Korpsen behöfliga måttstock, sammansättas efter vetenskapligt geografiska grunder, kompletteras efter de i provinskontoren förvarade kartor, befintliga luckor genom mätningar på fältet fyllas, samt derigenom den stomkarta uppkommer, med hvilken i hand topograf-officeren på fältet intecknar de föremål af s. k. *topografisk* natur, som å kartan skola upptagas — så är det just *denna stomkarta*, som, efter den föreslagna planen, skulle, hemtad i sitt första ursprungliga material från landtmäteriet, nu till den nya landtmäteri-korpsen aflemnas, för att derå på fältet inteckna föremålen af *ekonomisk* natur. Tanken att båda dessa arbeten skulle kunna ske i mera samband med hvarandra, och under samma ledning, ligger här nära, och det är gifvet samt af all erfarenhet besannadt, att alla arbeten ske med mera skyndsamhet, drift och under mera tillsyn, liksom för mindre kostnad, då de utföras under militäriska lydnadsförhållanden.

Jag nödgas således medgifva, att, ehuru förslaget att öfverlåta det ekonomiska karteverkets utförande åt Topografiska Korpsen, är för densamma förknippadt med icke ringa svårigheter, möter åtskilliga hinder, tager dess omtankta och verksamhet på mångfaldiga sätt i anspråk, så är dock emot sjelfva principen icke lätt att göra invändning.

Då detta förslag 1852 af Öfver-Direktören för Landtmäteriet framställdes, af Chefen för Topografiska Korpsen afstyrktes, och icke kunde hos Eders Maj:t tillvinna sig något afseende, kan detta förklaras deraf, att Korpsen då hade en fåtalig personal, icke ens tillräcklig till dess egna arbeten, samt endast bestående af officerare. Ett annat förhållande har nu inträffat, sedan Eders Maj:t, i början af innevarande år, på min underdåniga framställning, och med anledning af den alltmera minskade tillgången af arméens officerare, tillåtit mig antaga åtta underofficerare, hvilka erhållit den förberedande undervisning, i ritrum och på fält, att de, till nämnde, hufvudsakligen i ritskicklighet och noggranna iakttagelser bestående färdighet, visat sig fullt ut lika duglige, som de från arméen kommanderade officerare. Sanningen aftvingar mig den beaktelsen, att, för den händelse Eders Maj:t, efter pröfningen af de skäl, som Öfver-Direktören för Landtmäteriet och Chefen för Statistiska Central-Byrån framställt, skulle anse det nödvändigt, att ålägga Topografiska Korpsen detta nya och ansvarsfulla uppdrag, så anser jag mig förpliktigad, i känslan af det stora, allmänna gagn, som Korpsen derigenom skulle göra, och som möjligen icke på annan väg kunde vinnas, att icke undandraga mig detsamma, och söka vara betänkt på att förbygga de hinder af mångfaldiga slag, som kunde möta dess utförande, allt naturligtvis under förutsättning, att de af Rikets Ständer anslagne medel finge genast för ändamålet användas, och främst att smäningom utvidga den under mitt befäl varande underofficers-korpsen från 8 till 24, med högst den aflöning, som skulle tillkomma de i förslaget upptagne Rekognoscörer, hvartill anslaget lemna full tillgång intill dess Rikets Ständer, vid nästa riksdag, ifall arbetet redan då hade begynt, sannolikt skulle med beredvillighet lemna fortfarande anslag.

Den högst viktiga utvidgning af planen anser jag då icke heller vara omöjlig, och hvilken nu är alldeles otänkbar, att nemligen upprätta karteverket i ~~50000~~, göra nya kartestommar i denna skala, i stället för Topografiska Korpsens gamla kartestommar i ~~50000~~, hvilka, då de icke i och för detta ändamål uppgjorts, icke äro så fullständiga, som önskvärdt vore, och endast äro en nödfallsutväg. Hela karteverket skulle härigenom ojemförligt vinna i användbarhet, och ingen svårighet kunde då möta att uppsätta det i *blad*, såsom allestädes nu sker med dylika utländska karteverk.

Ett fullständigt förslag i den syftning, att Topografiska Korpsen skulle öfvertaga upprättandet af ett ekonomiskt karteverk, vore jag derföre beredd att afgifva, för den händelse Eders Maj:t skulle pröfva nödvändigt att sådant mig befalla.»

På Nådig befallning afgafs jemväl den 14 December 1858 af Chefen för Kongl. Topografiska Korpsen ett sådant förslag, hvilket, med uteslutande af den särskilda motiveringen, och med begränsning af påräkneliga medel inom gällande riksstats tillgångar, m. m. hade följande lydelse:

»1) Utarbetandet af Rikets ekonomiska karteverk öfvertages af Topografiska Korpsen.

2) General-Landtmäteri-Kontoret tillhandagår med alla de kartor och handlingar, samt meddelar de upplysningar, hvilka för karteverkets utförande erfordras.

3) Till Chefens för Topografiska Korpsen förfogande, i och för det nya karteverket, ställas så väl de å Riksstaten till Socknekarteverkets bearbetande årligen anslagne 6,000 R:dr R:mt, som äfven de af Ständerna vid senaste Riks-

dag såsom extra anslag till 1860 års slut, till Kongl. Maj:ts förfogande ställda medel af 15,750 R:dr R:mt årligen.

4) Det ekonomiska karteverket utföres i samband med det topografiska sålunda, att sedan af alla tillgängliga materialier en fullständig och noggrann geografiskt bestämd stomkarta blifvit upprättad i skalan $\frac{1}{25000}$ (2,500 fot på 1 decimaltum) samt indelad i blad af 2 fots längd och 1.5 fots höjd, efter den för Svenska karteverket antagna hufvudplan, in-tecknas å denna stomkarta alla för det ekonomiska karteverket erforderliga föremål: boningar, byggnadstomter, vägar, vattendrag, gränser, åker, äng, kärr, ouppodlad öppen mark, sandhed, skogsmark, med färgläggning af olika egoslag.

Den färdiga ekonomiska kartan förminskas sedan till skalan $\frac{1}{50000}$, och blir nu i sin ordning stomkarta för den topografiska fältteckningen. Så vidt möjligt är användes samma personal under samma befäl till den ekonomiska och den topografiska kartan öfver samma länetrakt.

5) Det ekonomiska karteverket begyner med de landskap, der Topografiska Korpens arbeten icke ännu börjat, eller der dessa, i följd af äldre metoder och ofullständigare materialier, måste omgöras, samt fortgår först sedermera i de landskap, der Topografiska arbetena äro afslutade *).

6) Så snart blad af den ekonomiska kartan äro fullbordade, öfverlemnas de till Statistiska Central-Byrån, åtföljde af de beskrifningar och tabeller öfver uträknade egodelar, hvartill mönsterskrifter af Central-Byrån erhållas.

7) Den arbetspersonal, af hvilken det ekonomiska karteverket utföres, är Topografiska Korpens underofficerare, under befäl af dess officerare.

8) Korpens underofficerare ökas med 10, hvilket är det minsta antal, som årligen till det ekonomiska karteverket användes. Desse erhålla på det ekonomiska karteverkets stat samma löneförmåner, dagarfvoden under arbetena på fältet, samt skjutsersättning som Korpens öfriga underofficerare, derjemte beklädnadshjelp och inqvartering i likhet med garnisons-regementena i hufvudstaden.

9) De officerare, som vid det ekonomiska karteverket användas, erhålla på dess stat samma dagarfvode, skjutsersättning och kvadratmilspenningar som vid kommanderingar till de topografiska arbetena.

10) Till nyanskaffning af ritbord, instrumenter, nödiga möbler i arbetsrummen och ritmaterialier får på Chefens requisition användas medel af det för socknekarteverket bestämda, men för föregående år odisponerade anslag. De materialier, som af Öfver-Direktören för Landtmäteriet blifvit i och för det afsedda socknekarteverket anskaffade, öfverlemnas till Topografiska Korpsen.

11) Såsom uppmuntran till fiit, noggrannhet och arbetsskicklighet, får Chefen använda flitpenningar till ett belopp af högst 2,000 R:dr R:mt.

12) I afseende på de ekonomiska kartarbetenas utförande vinter- och sommartid; personalens fördelning; Chefens ansvar för arbetenas behöriga och driftiga gång, hans resor till arbetsorten, hans dispositionsrätt af medlen, hans årliga till fastställelse ingifna förslag om arbetena, hans årliga berättelse om desamma; sommararbetenas tillkännagifvande hos Konungens Befallningshafvande; ersättning för vägvisare och handräckningar; instrumenters vård; medlens redovisning, med hvad mera som hit kan hänföras, gälla samma föreskrifter, som i Eders Maj:ts Nådiga instruktion för Topografiska Korpsen den 11 November 1834 äro utfärdade.

*) »I de delar af riket, der stora obygdter och en gles befolkning göra den bestämda skalan olämplig, bör en särskild plan för arbetenas utförande blifva föremål för Kongl. Maj:ts pröfning.»

13) Kostnaderna beräknas på följande sätt:

Tvenne Afdelnings-Chefer, förslagsvis.....	3,000.
Löner för 10 Under-Officerare	5,000.
Beklädnadshjelp och inqvartering.....	2,100.
Deras dagarfvoden, förslagsvis	3,000.
Deras skjutstersättning, förslagsvis	3,000.
Handräckningsmanskap, förslagsvis	2,000.
Flitpenningar, högst	2,000.
Arfvode till Krigs-Arkivarien.....	300.
Hushyra, ved, uppässning, högst	750.
Instrumenters och möblers underhåll, förslagsvis	300.
Tillfälliga utgifter	300.

R.dr R.mt 21,750.»

Emellertid hade den, för sina stora förtjenster om vårt karteverk, så utmärkte Landshöfdingen i Norrbottens län, Herr Widmark, med sitt varma nit ingripit i frågan och, med framhållande af så väl den förhandenvarande bristen i vår geografiska kunskap om de norra länen, i förhållande till de stora framsteg, som karteverket öfver mellersta och södra Sverige redan gjort, som ock af de rika näringskällor, hvilka skulle öppnas genom de norra länens undersökning, framkastat den åsigt, att man väl tills vidare kunde åtnöja sig med att söka för södra och mellersta Sverige vinna den genom ekonomiska karteverket afsedda kunskapen medelst sockne-, härads- och länsvis upprättade *statistiska tabeller*, uti hvilka byars och hemmansägarealer införas efter tillgängliga landtmäterikartor och beskrifningar. Deremot, och under det Topografiska Korpsens arbete fortginge i sistnämnde delar af riket, och der kunde erhålla en utsträckning jemväl till ekonomiska detaljer, borde den tillgång, som nu af Rikets Ständer blifvit beredd, användas att med allvar bearbeta karteverket öfver den norra delen af riket. Ett sådant användande stode ock, enligt Landshöfdingens tanke, i närmaste samband med de inom dessa trakter pågående eller förestående afvittringarne. Sålunda ansåg Landshöfdingen, bland annat, att Landtmäterikorpsens verksamhet med socknekartors och socknebeskrifningars upprättande inom mellersta och södra Sverige tills vidare borde inställas och denna verksamhet i stället förenas för socknekarteverks upprättande inom norra Sverige från och med Kopparbergs och Gefleborgs län.

Efter det frågan sålunda blifvit ytterligare vidrörd från en ny synpunkt, och Öfver-Direktören vid Landtmäteriet sig yttrat öfver de af Cheferne för Topografiska Korpsen och Statistiska Central-Byrån afgifne utlåtanden, meddelades genom Nåd. bref

till Öfver-Direktören af den 15 April 1859 (Svensk Författningssamling N:o 20) Kongl. Maj:ts beslut i ämnet, jemlikt hvilket förslaget om ifrågavarande karteverks utförande genom Topografiska Korpsen förklarades böra under närvarande omständigheter förfalla. Med hänsigt till de hufvudfrågor, som i det föregående blifvit framställdes, innehåller detta Kongl. bref i öfrigt följande:

Utdrag af
Kongl.
Maj:ts Nåd.
beslut.

»I följd häraf kommer karteverket, hvilket, med afseende å dess hufvudsakliga ändamål, som är att åstadkomma säker kännedom om rikets areal samt dennas olika beskaffenhet och fördelning i ekonomiskt afseende, Vi funnit böra benämnas *Rikets ekonomiska karteverk*, att fortfarande stå under öfverinseende och ledning af Eder, med biträde af Öfver-Ingenjören och Ingenjörerna vid General-Landtmäteri-Kontoret, i hvad på deras tjenstepligt ankommer, särdeles hvad angår kartenäts upprättande, samt kopierings-, transporterings- och korrektur-arbeten.

Då det af Rikets Ständer beviljade anslag endast afser innevarande statsregleringsperiod, hafve Vi icke funnit lämpligt, att en särskild korps nu inrättas för arbetets utförande, utan velat åt Eder uppdraga att dertill antaga skicklige personer, inom eller utom landtmäteri-staten, till erforderligt och efter tillgångarne lämpadt antal. — — — — —

Hvarje ekonomisk karta skall i allmänhet omfatta ett härad eller tingslag, utom i de fall att dessa äro antingen af det inskränkta omfång, att flera än ett kunna å ett karteblad upptagas, eller ock så vidsträckt, att ett enda sådant blad icke är för häradet tillräckligt. Arbetet bör bedrivas länsvis, och sålunda hufvudsakligen fullbordas i ett län, innan det börjas i ett annat.

För befordrande af större säkerhet, enhet och skyndsamhet vid arbetets utförande, böra dervid tagas till vägledning och upplysning icke allenast Topografiska Korpsens och Sjökart-Arkivets, utan äfven de i General- och Provins-Landtmäteri-Kontoren, äfvensom hos enskilde landtmätare och jordägare tillgängliga nyaste och tillförlitligaste kartor, samt hvad som vidare för ändamålet erfordras, kompletteras genom mätningar och rekognosceringar å marken. Arbetet skall således, till undvikande af dubbla mätningar för stomkartors upprättande, företrädesvis företagas inom de län, öfver hvilka topografiska kartor redan finnas upprättade; men skulle det fortskrida eller anses böra verkställas i orter, der topografisk kartläggning ej skett, bör det föregås och grundläggas af vetenskapligt utförda, säkra ortbestämmelser, samt å de ekonomiska kartorna noggrant införas de till triangelnäten hörande fasta punkter. — — — — —

Skalan för de ekonomiska kartorna blifver i allmänhet $\frac{1}{50000}$ af den naturliga storleken, men afvikelser härifrån kunna, efter Vårt bepröfvande, ske till $\frac{1}{20000}$ i starkt befolkade och till $\frac{1}{100000}$ i gles bebyggda län.

För öfrigt skola i afseende å kartarbetet tjena till efterrättelse föreskrifterne i 50 § 1 mom. af Landtmäteri-Instruktionen, dock med iakttagande, att hufvudsaklig vikt fästes vid betecknande å kartorna af de föremål, såsom åker, äng, skog, m. m., hvilka i ekonomiskt hänseende äro anmärkningsvärda; att alla gränser utmärkas och de olika ägoslagen färgläggas, såsom å vanliga geometrisk kartor, samt att i öfrigt nyttjas den beteckning af de särskilda föremålen och samma slags kartestilar, som af Topografiska Korpsen för dess kartor

af motsvarande skala begagnas; likväl att höjdstreckningar icke behöfva utmärkas vidare, än att i dagen liggande berg blifva genom konturteckning syulige.

Till hvarje karta skall upprättas en tabellarisk beskrifning, innehållande: 1:o Härads och socknars namn, samt, socknevis, hemmans och lägenheters namn och nummer, med angifning af befintliga skiljaktigheter i kyrko- och jordeboks-socknars indelning; 2:o Hemmans och lägenheters natur; 3:o Både förmedlade och oförmedlade mantalet; 4:o Antal af de å hemman befintlige lägenheter, såsom *a)* Ryttare-, soldat- och båtsmans-torp, *b)* Jordtorp, *c)* Stat-torp och backstugor, *d)* För alltid afsöndrade lägenheter, *e)* För viss tid afsöndrade lägenheter; 5:o Antal särskilda lägenheter, såsom masugnar, bruk, qvarnar, samt andra verk och inrättningar; 6:o Ägovidd, i qvadratref räknadt, för *a)* Byggnadstomter, *b)* Trädgårdar, *c)* Åker och annan jord under plog, *d)* Naturlig äng, *e)* Annan duglig, skogbeväxt mark, *f)* Annan duglig, skoglös mark, *g)* Summa duglig mark, *h)* Ofruktbara mossar, *i)* Vägar, *k)* Kala berg och andra dylika jordfasta impedimenter, *l)* Sjöar och vattendrag, *m)* Summa oduglig areal, *n)* Summa summarum; 7:o Minsta utklufna mantalet; 8:o Minsta afsöndringens areal; 9:o Särskilda anteckningar, bland hvilka böra, utom annat, upptagas de laga skiftesåtgärder, som ägt rum, med uppgift å de geometriska kartor, som finnas att tillgå, och de hemman för hvilka sådana ej finnas upprättade.

Dessa beskrifningar böra för hvarje län, som blifvit å karta lagdt, sammanfattas till en fullständig och gemensam beskrifning öfver hela länet, utvisande arealens fördelning så väl emellan länets hemman och lägenheter, som i åker, äng, odlingsbara ägor, skog, betesmark, oduglig mark, vatten, o. s. v.

I fråga om det ekonomiska karteverkets bearbetande under den närmast kommande tiden hafve Vi emellertid nu ansett lämpligt att i nåder meddela följande särskilda föreskrifter. Enär nämligen svårighet torde för Eder yppas att genast erhålla tillgång på erforderligt antal skicklige personer för detta arbete, och Vi ansett detsamma böra under Eder ledning först börjas i något af de närmast intill hufvudstaden gränsande län, hvarest, med tillhjälp af de utaf Topografiska Korpsen i skalan af ¹/₅₀₀₀₀ redan verkställda kartarbeten, karteverket synes Eder kunna af ett mindre antal kartografer inom jemförelsevis kort tid fullbordas, samt å andra sidan Vi, med afseende å de större industriella och till landets uppodling syftande företag, som äro ifrågasatte att komma till stånd inom Norrbottens län, funnit det vara af särdeles vikt, att ekonomiska kartor öfver detta län, hvarest de för afvittringarne redan verkställda mätningar kunna väsentligen underlätta arbetet, varda så skyndsamt som ske kan upprättade, och derfor ansett lämpligt att, då Edert inseende ej synes kunna erforderligen utöfvas å alla detaljer af arbetet i denna aflägsna landsort, uppdraga åt Landshöfdingen derstädes P. H. Widmark, som i sin förra tjenstebefattning ådagalagt verksamt nit för det ekonomiska karteverket, att öfvertaga närmaste ledning af och tillsyn öfver arbetet inom Norrbottens län; så hafve Vi, på grund häraf, funnit godt sålunda fördela det för ändamålet tillgängliga årliga anslag, nämligen dels å stat uppförde 6,000 R:dr och dels å Riksgälds-Kontoret anvisade 15,750 R:dr, eller tillhoppa 21,750 R:dr R:mt, att för hvarterdera af innevarande och nästkommande år, emot behörig redovisningsskyldighet, ställes till Eder disposition, för det ekonomiska kartearbetet inom något af de närmast intill hufvudstaden gränsande län — — — ett belopp af 11,000 R:dr, och till Landshöfdingen Widmarks disposition, för enahanda arbeten inom Norrbottens län — — — ett belopp af 10,750 R:dr.» — — — — —

Med föranledande af en ytterligare framställning af Öfver-Direktören vid Landtmäteriet tacktes Kongl. Maj:t under den 16 December 1859 (Svensk Författnings-Samling N:o 69) i Nåder förordna Ingeniören Gustaf Ljunggren att från och med början af året 1860 såsom styresman öfvertaga ledningen och besörja utförandet af det ekonomiska karteverket, hvilket borde begynnas med Upsala län.

Intill närvarande tidpunkt hafva af ekonomiska karteverket från tryck utkommit: kartorna öfver Bro, Håbo, Trögd och Lagunda härader, samt dessutom

i koncept fulländats: Åsunda, Hagunda, Ulleråkers, Waksala, Norunda, största delen af Bälinge, jemte en del af Olands härader, af hvilka Åsunda och Hagunda häraders kartor äro under tryck. De utarbetade kartorne omfatta alltså en areal af omkring 23 kvadratmil.

(Forts.)

Berg.

2.

Öfversigt öfver uppgifter, som blifvit samlade inom vissa grenar af Rikets officiella Statistik.

Sammandrag af Länsstyrelsernes underd. årsberättelser om fälld rofdjur m. m.

Bland de af embetsmyndigheter tid efter annan meddelade statistiska uppgifter, af hvilka sammandrag blifvit utarbetade i Statistiska Central-Byrån, intages jemväl ett rum af redogörelserna för årligen fällda rofdjur. Hithörande data, om de under en lång följd af år behörigen insamlats, borde onekligen kunna sammanställas till en i flera hänseenden upplysande och nyttig öfversigt. Rörande tiden *före* år 1825 har det dock ej lyckats att finna några källor i detta ämne. *Efter* nämnde år hafva åter utdrag kunnat göras ur Länsstyrelsernes underd. berättelser. Ty värr! inträffar dock här, som vid de flesta försök att begagna äldre samlingar af uppgifter, det förhållande, att man esomoftast stöter på luckor och afbrott, vare sig för vissa år eller vissa orter, äfvensom att nödig stränghet och följdriktighet i methoden för insamlandet ofta blifvit förbisedd. Beklagligtvis blir man under sådana förhållanden urständsat att af de ofullständiga iakttagelserna draga de slutsatser, som man afsett kunna och böra möjliggöras genom uppgifternas insamlande. Med för-lusten af sitt värde i många fall kunna dock dessa uppgifter i

andra fall ej fränkännas all användbarhet, och deras sammanförande till en lätt öfverskådlig tabellform ökar ej blott denna användbarhet, utan bör derjemte blifva ett medel, hvarigenom fullständigare och tillförlitligare uppgifter för framtiden kunna förberedas.

Sedan alltså i Statistiska Central-Byrån *) utdrag blifvit gjorda ur Länsstyrelsernes årliga underd. berättelser i detta ämne, så vidt tillgång till dessa berättelser kunnat beredas, har nedanstående öfversigt sedermera blifvit utarbetad **). En särskild anledning att nu meddela densamma i denna tidskrift har hemtats deraf, att det 10:de allmänna Svenska landtbruksmötet bland sina öfverläggningsämnen upptagit följande fråga: »Hvilka åtgärder böra vidtagas för villebrådets fredande och förökande, på det att deraf måtte hemtas inkomst?»

Redan från äldre tider har lagstiftningen sökt verka för rofdjurens utödande inom fäderneslandet, för att förekomma den skada de orsaka dels på det nyttiga villebrådet, dels på våra husdjur. Byggningsbalken af 1734 års lag föreskrifver vargropars och varggårdars underhållande af hemmanen jemte flera andra åtgärder till rofdjurens utödande. Flere författningar i samma syfte hafva sedermera utfärdats och bland dessa 1808 års Jagtstadga, hvilken ännu till sina hufvudsakliga bestämmelser är gällande. Jägeribetjente med ordinarie syssla åläggas deri att årligen döda ett visst antal rofdjur, hålla hökburar och stötnät, vid och intill sina boställen utlägga varg- och räfsaxar eller inrätta varg- och räfgropar, biträda vid skallgång m. m. Hemmanens innehafvare uppmanas genom nämnde stadgas 6 § att, emot fritagande från de skyldigheter, hvilka dem enligt 4 och 5:te §§ i 23 Kap. Byggningsbalken åligga, samla en kassa inom hvarje län medelst tillskott af 2 sk. banko på hemmanet, af hvilken kassa s. k. skottpenningar, såsom premier, borde tilldelas hvar och en, hvilken, på föreskrifvet sätt, styrker sig hafva dödat något rofdjur, och är skottet beräknadt till ett värde af 8 sk. banko.

Emellertid syntes dessa premier icke hafva verkat tillfyllest för ett nog kraftigt uppmuntrande till rofdjurens fällande. Kongl. Maj:t anmodade derföre, genom Nådigt Cirkulär af den 19 Juni 1830, Dess Befallningshafvande att uppmana sina respektive läns innevånare att, under de vilkor 1808 års jagtstadga innefattade, åtaga sig att till fond för jagtkassor inom länen erlægga

*) Af E. O. Amanuensen Westerling.

**) Af Herr Majoren Wolffelt.

8 skillingar banko årligen af hemmanen, så att förmedelst en sådan högre afgift det blefve möjligt att utbetala skottpenningar för fångade eller dödade rofdjur i enlighet med den af Kongl. Maj:t samma dag utfärdade Nådiga Kungörelse, enligt hvilken premierne skulle komma att blifva för fällandet af en björn 12 skott, af en varg 9 skott, af en lo 6 skott, af en räf ett skott, af en mård $\frac{1}{2}$ skott o. s. v.

I Skogs- och Jägeri-instruktionen af den 16 Mars 1838 ålägges personalen i § 2 »att kraftigt verka till roffoglarnes och rofdjurens förminskning och utödande samt det nyttiga villebrådets fredande»; och i § 44 anbefalles den »att hvar för sig söka af utkomna skrifter eller eljest inhemta, samt äfven sjelfva utfinna och försöka andra utvägar och medel för ändamålets vinnande», synnerligast ynglets förstörande.

Ehuru ingalunda uppfyllande ändamålet att gifva en fullt tillfredsställande ledning för omdömet om dessa föreskrifters verkan, torde dock efterföljande tabeller innehålla upplysningar, som ej äro utan allt värde *).

*) För tiden intill 1824, med hvilket år tillsynen öfver skogarne m. m. öfvergick från Öfver-Hofjågmästare-embetet till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hafva, såsom redan är anfördt, inga uppgifter rörande rofdjurens utödande varit tillgängliga. Äfven sedan genom Kongl. Maj:ts Nåd. Kungörelse af den 16 Mars 1824 underd. berättelsers afgifvande i hithörande ämnen blifvit Länsstyrelserne ålagde, förekomma utförligare uppgifter först från och med året 1827. Af dessa berättelser upplyses i öfrigt, att hufvudsakliga källan för uppgifterna utgjorts af redovisningen för utbetalde *skottpenningar*, att vid *skallyång* fälldes rofdjur än blifvit medräknade, än åter icke, att ett stundom ej obetydligt antal af enskilde personer fälldes rofdjur ej är upptaget, att i de län, der jägeribetjening funnits, uppgifter från denna ingått, men att denna betjenings otillräcklighet flerstädes vållat ofullständighet i uppgifterna, som dessutom infordrats från kronobetjeningen, att i afseende på närbeslägtade djurslag benämningarne ofta blifvit sammanförde, stundom förvexlade o. s. v.

I vissa årsberättelser äro blott de förnämsta rofdjuren uppgifne — en mängd andra uteslutne.

Genom benäget meddelande af Herr General-Direktören och Chefen för Kongl. Skogsstyrelsen har tillfälle jemväl beredts till jemförelse med en af Herr Direktören Segerdahl upprättad tablå för en del år af den period, som denna redogörelse omfattar.

I de efterföljande tabellerna äro *uteslutne* alla de år, för hvilka uppgifter ej varit tillgängliga, äfvensom de län, från hvilka uppgifvits, att intet rofdjur af ifrågavarande slag blifvit dödadt, eller från hvilka uppgifter saknats. Ett streck (—) i kolumnerna antyder inkommen uppgift, att *intet* rofdjur af ifrågavarande slag blifvit dödadt, hvaremot öppet lemnadt rum antyder saknad uppgift.

Bäfrar äro från Westerbottens och Wester-Norrlands län uppgifne dödade under åren 1827—1839 in alles 312 och under åren 1849—1860 in alles 133.

Tab. 1. Björnar

	Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottnens		26	22	28	30	51	44	23	32	40	23	34	36		
b	Westerbottnens.....		16	9	11	10	13	18	8	14	20	14	20	14		
c	Jemtlands		43	15	26	17	34	42	22	13	20	43	30	28		
d	Wester-Norrlands...		7	5	8	8	11	2	2	1	7	8	3	6		
e	Stora Kopparbergs..		35	35	22	17	39	23	15	21	27	32	29	42		
f	Gefleborgs		17	9	14	3	7	12	9	4	12	51	15	29		
g	Wernlands		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
h	Göteborgs och Bohus		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
i	Elfsborgs.....		—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	1	2
	Summa		144	95	109	85	155	142	79	85	126	173	131	158	2	4

För år 1830 förekommer jemväl uppgift om en björn fälld i Östergötlands län, ej upptagen i räknade i Upsala län fälde 1 björn hvarterda af åren 1834 och 1855 samt år 1844 10 björnar, som Det ofvan återopade sammandraget af Herr Direktör Segerdahl innehåller några olikheter, nem-

Tab. 2. Vargar

	Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottnens		38	57	34	44	29	99	29	31	42	29	40	36		
b	Westerbottnens.....		6	6	23	16	16	30	6	9	14	10	10	11		
c	Jemtlands.....		18	16	29	10	22	21	15	11	11	10	15	24		
d	Wester-Norrlands...		—	1	1	—	—	1	1	—	2	2	2	5		
e	Stora Kopparbergs..		19	30	15	19	12	5	7	7	2	41	8	11		
f	Gefleborgs		15	7	8	13	7	9	9	3	7	8	4	11		
g	Wernlands		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
h	Westmanlands.....		3	2	—	3	11	7	10	5	8	3	8	9		
i	Örebro		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3		
k	Upsala		7	17	12	9	5	20	7	9	6	11	—	—		
l	Stockholms		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
m	Södermanlands.....		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
n	Göteborgs och Bohus		10	4	6	1	8	1	5	9	7	13	12	26	10	14
o	Elfsborgs.....		8	7	8	14	12	13	4	5	27	39	27	32	10	24
p	Skaraborgs		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
q	Jönköpings		—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	1		
r	Östergötlands		10	13	5	3	6	11	1	14	10	12	21	21		
s	Kronobergs		21	—	15	16	13	18	22	35	16	17	28	32		
t	Hallands		3	—	—	—	—	1	1	1	—	—	1	4		
u	Calmar		—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	6	25		
v	Christianstads.....		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	7		
x	Blekinge		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	Summa		158	160	156	148	141	237	117	139	168	204	184	258	20	38

Direktör Segerdahls sammandrag innehåller för året 1829 slutsumman 558, för åren 1849 med

(Ursus arctos).

1846.	1845.	1844.	1843	1842	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
32	35	26			20	15	10	18	19	17	14	23	25	17	15	14	3	a
12	17	9			2	6	10	17	45	40	31	42	42	44	53	55	4	b
14	54	44			39	28	19	24	23	35	28	33	23	15	16	12	26	c
15	12	8			5	6	13	14	10		13	19	11	14	6	7	9	d
26	33	16			27	21	22	19	13	20	16	22	20	20	17	21	19	e
30	21	17			27	23	20	17	15	17	25	21	10	13	8	10	15	f
	9	7			5	15	19	11	14	9	3	5	3	9	9	16	17	g
—	—	—	1	1	1	2	—	—	1	—	—	—	2	1	1	3	3	h
1	4	2	1	1	3	2	3	9	4	1	10	1	1	2	—	—	—	i
130	185	139	1	2	129	118	116	129	144	140	140	166	137	136	125	138	96	

tabellens kolumner, men *inräknad* i summan för hela riket. Likaledes äro i summan för hela riket inuppgifvits fälde i Kronobergs län, men ej i tabellen upptagne för vinnande af utrymme.
 ligen för året 1850 slutsumman: 132, för 1851: 175, för 1852: 127, för 1853: 87 och för 1854: 82.

(Canis lupus).

1846.	1845.	1844.	1843	1842	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
35	57	15			21	16	29	23	19	62	148	62	45	17	5	5	5	a
19	37	6			4	10	2	78	76	90	77	100	76	65	43	46	10	b
9	8	36			34	24	41	30	28	28	31	20	26	20	13	9	9	c
2	3	2			14	17	—	19	16		14	18	20	6	9	19	9	d
8	18	19			15	18	25	56	14	25	16	29	14	12	22	23	28	e
10	7	8			17	22	21	25	27	14	18	34	34	25	18	18	30	f
	52	78			88	70	65	65	54	54	48	41	37	42	42	32	35	g
40	4	8			18	13	20	24	18	29	13	12	12	29	27	42	22	h
—	—	—			4	1	31	5	12	1	28	22	23	16	7	23	15	i
21		5			18	31	29	13	16	36	45	29	19	19	25	22	20	k
	17	21			36	20	33	14	15	24	52	15	18	18	11	15	15	l
					7	11	3	21	18	18	34	16	17	15	24	15	16	m
11	7	20	7	15	15	4	2	3	6	—	6	5	13	2	14	4	9	n
37	36	42	44	76	71	12	21	5	29	14	28	33	24	16	30	11	32	o
					58	14	44	16	30	46	137	61	61	61	138	53	53	p
15	17	12			36	21	7	19	18	12	40	18	27	33	18	35	40	q
21	18				35	21	41	37	28	17	20	22	46	40	46	22	46	r
21	35	16			30	—	30	52	68	38	37	31	35	47	25	22	35	s
					—	—	—	—	1	—	6	6	6	4	—	—	—	t
5	9	1			5	3	11	14	39	8	10	14	6	13	21	23	21	u
3	8	16			—	—	8	3	18	13	7	4	10	6	9	1	3	v
—	1	—			9	8	2	1	12	2	6	5	—	4	5	—	4	x
257	334	305	51	91	535	336	465	523	571	542	681	671	545	498	415	545	433	

1855 respektive summorna: 252, 187, 198, 179, 161, 118 och 242, samt för året 1857: 143.

Tab. 3. Råfvar (Canis vulpes,

	Län	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottens		593	597	624	531	618	555	424	540	553	550	488	563		
b	Westerbottens		600	522	567	478	482	494	485	536	594	551	526	561		
c	Jemtlands		244	202	221	180	240	209	197	128	123	219	160	204		
d	Wester-Norrlands		388	274	212	191	297	283	256	221	196	185	200	209		
e	Stora Kopparbergs		506	313	192	178	191	209	196	280	186	195	197	174		
f	Gefleborgs		373	242	259	260	206	206	183	155	180	187	125	168		
g	Wernmlands															
h	Westmanlands		754	650		558	514	565	544	392	465	393	407	333		
i	Örebro													54		
k	Upsala		644	472	468	482	458	460	380	424	438	410				
l	Stockholms															
m	Södermanlands															
n	Göteborgs och Bohus		660	683	581	544	412	404	430	421	516	435	402	320	367	433
o	Elfsborgs		1,031	308	959	849	714	768	615	686	825	610	942	698	367	736
p	Skaraborgs															
q	Jönköpings						87	185	148	—	131	66	201	134		
r	Östergötlands		541	674	227	208	280	407	401	432	527	522	528	553		
s	Kronobergs		472	415	464	491	528	470	443	—	375	364	395	418		
t	Hallands		475	235	333	295	345	231	264	210	246	302	225	93		
u	Calmar											762	936	698		
v	Christianstads												231	211		
x	Blekinge															
y	Malmöhus												94	102		
z	Gotlands		178	189	193	228	158	191	144	135	132	173	431	229		
Summa			7,459	5,776	5,300	5,473	5,530	5,637	5,110	4,560	5,487	5,924	6,488	5,722	734	1,169

Direktör Segerdahls sammandrag upptager slutsummorne 8,466 för 1829, 5,316 för 1849, 5,468

Tab. 4. Lodjur

	Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottens		3	2	3	5	1	—	2	1	3	2	—	—		
b	Westerbottens		3	8	7	5	6	5	4	6	3	3	3	10		
c	Jemtlands		3	14	8	22	28	15	10	11	8	8	8	9		
d	Wester-Norrlands		18	21	10	20	36	16	18	22	12	15	5	13		
e	Stora Kopparbergs		23	33	31	39	41	40	37	36	26	34	29	32		
f	Gefleborgs		37	33	40	49	37	40	33	26	23	23	28	28		
g	Wernmlands															
h	Westmanlands		11	2		12	12	10	15	8	16	17	26	23		
i	Örebro													5		
k	Upsala		8	8	11	8	8	8	11	5	9	20				
l	Stockholms															
m	Södermanlands															
n	Göteborgs och Bohus		—	1	2		1	1	2	4	2	8	—	4	4	3
o	Elfsborgs		12	6	6	2	4	2	3	4	16	13	16	6	4	12
p	Skaraborgs															
q	Jönköpings						—	—	—		—	1	—	—		
r	Östergötlands		—	1	—	1	2	9	4	1	5	5	6	8		
s	Kronobergs		2	1	1	—	—	1	3	2	2	1	2	2		
t	Calmar											9	4	17		
u	Blekinge															
Summa			120	130	119	163	176	147	142	126	125	159	127	157	8	15

Utom de här specificerade upptaga Länsstyrelsernes berättelser från Halland för 1831 ett och från Direktör Segerdahls sammandrag innehåller för året 1829: 219, för 1849: 152, för 1850: 123,

inclus. Fjellrackor — *Canis lagopus*).

1846.	1845.	1844.	1843	1842	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
405	415	583			434	243	196	356	363	367	343	427	335	277	329	111	52	a
577	647	713			376	532	777	730	1,011	949	1,101	1,020	948	803	734	714	40	b
158	253	174			104	87	74	55	66	170	221	100	105	45	136	192	121	c
248	317	369			162	231	293	361	154		166	124	135	149	409	749	103	d
214	259	202			256	152	193	222	200	217	201	221	210	170	142	121	124	e
212	196	167			204	281	236	269	245	287	276	217	273	284	244	295	207	f
	555	621			584	695	709	674	676	615	623	589	599	594	573	533	525	g
340	351	316			230	226	296	382	258	333	219	150	134	173	180	159	86	h
51	45	48			47	42	36	76	48	59	308	349	269	266	232	278	240	i
250	275	283			257	348	338	265	241	259	227	118	27	111	73	129	116	k
	—	—			73	78	122	13	19	44	195	40	14	74	64	42	42	l
					126	81	66	68	119	97	117	101	103	116	78	60	73	m
384	335	336	260	304	290	92	25	50	94	16	55	120	115	27	277	67	118	n
790	817	622	731	565	656	90	172	106	254	150	428	277	416	352	357	142	162	o
					700	18	469	140	147	357		724	906	1,034		831	771	p
220	371	259			304	286	322	696	737	822	714	708	790	811	851	854	789	q
544	618				318	515	641	720	585	518	498	363	470	609	671	650	622	r
437	438	355			445	415	478	761	541	534	532	298	523	529	449	434	477	s
		193			7	59	119	105	118	167	181	92	133	211	291	156	160	t
154	172	180			333	489	326	713	740	1,035	556	603	831	530	753	659	650	u
266	370	340			411	312	282	511	819	360	368	319	329	295	354	309	268	v
242	213	211			213	188	250	297	276	328	240	223	341	514	408	243	243	x
100	71	30			398	238	148	75	144	632	545	179	65	119	134	198	74	y
194	238	225			151	211	369	316	276	125	114	122	87	149	129	174	172	z

5,786 6,956 6,227 991 869 7,079 5,909 6,937 7,961 8,131 8,441 8,228 7,484 8,158 8,168 7,878 8,122 6,235

för 1850, 5,265 för 1851, 5,387 för 1852, 5,061 för 1853, 5,510 för 1856 och 4,581 för 1857.

(*Felis Lynx*).

1846.	1845.	1844.	1843	1842	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
2	1	—			—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	a
7	8	7			11	7	5	1	49	46	25	29	20	20	10	8	7	b
6	8	—			6	6	3	2	1	3	1	3	4	3	4	8	4	c
3	18	17			6	2	7	5	8		7	6	2	5	4	9	8	d
31	37	46			33	11	27	26	28	14	25	15	16	8	19	19	36	e
35	48	27			23	39	27	33	29	24	28	34	37	32	—	31	49	f
	50	52			55	51	46	37	47	38	25	32	21	37	42	27	39	g
30	28	24			17	22	36	37	35	27	38	14	5	17	11	10	6	h
2	—	—			4	1	2	—	2	4	12	17	21	23	15	11	15	i
22	22	36			12	19	21	16	13	17	7	3	7	7	14	7	12	k
	21	25			25	29	30	5	4	17	28	8	8	8	2	3	15	l
					24	8	13	18	16	17	22	10	13	8	13	2	15	m
2	3	6	—	10	6	2	1	2	—	—	1	—	2	—	4	1	4	n
7	10	7	19	14	21	4	6		17	8	13	7	8	3	1	2	9	o
					5	—	—	3	8	6	9	16	9		20	2	2	p
2	7	—			6	8	9	10	7	7	8	8	13	14	24	19	18	q
7	5				5	12	16	15	22	11	23	18	22	19	25	20	11	r
5	6	3			2	11	24	7	13	3	9	6	10	11	20	13	10	s
2	—	—			—	—	—	—	—	3	4	6	1	—	2	3	8	t
—	1	—			7	9	14	2	9	5	—	1	—	3	4	—	—	u

163 273 250 19 24 268 241 289 219 308 250 277 229 227 219 216 213 268

Christianstads län för 1837 ett samt för 1832 två, hvilka i slutsumman äro inräknade.
för 1851: 149. för 1853: 104 och för 1855: 217.

Tab. 5. Järfvar

Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a Norrbottens	94	86	61	76	68	76	50	50	68	70	59	69			
b Westerbottens	41	35	48	41	40	42	38	34	49	43	30	34			
c Jemtlands	2	7	1	2	4	2	2	1	2	3	1	—			
d Wester-Norrlands	3	—	—	—	2	2	2	1	—	—	—	—			
e Stora Kopparbergs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
f Gefleborgs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
g Wermlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Summa	140	128	110	119	114	120	92	86	120	116	91	104			

Länsstyrelsernes berättelser upptaga för Kronobergs län *en* år 1852, för Göteborgs och Bohus län *mor* blifvit medräknade.

Direktör Segerdahls sammandrag upptager såsom slutsummor 90 för 1854 och 44 för 1855.

Tab. 6. Mårdar, Hillrar och Lekattor eller Hermeliner

Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a Norrbottens	479	588	466	429	556	611	585	578	593	635	688	568			
b Westerbottens	579	578	877	621	748	659	707	811	847	800	784	678			
c Jemtlands	49	64	43	30	44	60	54	18	33	54	31	8			
d Wester-Norrlands	27	30	29	20	32	25	22	22	17	16	16	29			
e Stora Kopparbergs	43	31	4	—	—	—	10	—	—	—	—	—			
f Gefleborgs	79	81	70	46	55	58	70	49	57	68	73	54			
g Wermlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
h Westmanlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
i Örebro	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24		
k Stockholms	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
l Södermanlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
m Göteborgs och Bohus	25	26	24	13	19	26	31	19	31	30	33	26	50	14	
n Elfsborgs	24	10	10	5	2	12	36	20	12	27	46	16	50	13	
o Skaraborgs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
p Jönköpings	—	—	—	—	—	2	2	3	3	1	10	4			
q Östergötlands	14	11	5	1	4	6	6	11	13	33	24	20			
r Kronobergs	46	31	16	39	23	31	47	27	30	22	22	41			
s Hallands	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
t Calmar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	9	8			
u Christianstads	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
v Blekinge	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
x Malmöhus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4		
Summa	1,375	1,450	1,544	1,204	1,483	1,490	1,570	1,555	1,636	1,695	1,737	1,480	100	27	

I jagstadsdan särskildt specificerade Mård, Hiller och Lekatt äro i tab. sammanslagne.

Berättelserne upptaga för Upsala län hvardera af åren 1835 och 1836 *en*, inräknade i slutsummorne.

Direktör Segerdahls sammandrag har 2,169 för 1849, 1,693 för 1851, 1,594 för 1853 och

(Gulo borealis).

1846.	1845.	1844.	1843.	1842.	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
100	54	49			58	35	24	23	27	35	18	26	29	18	24	14	—	a
58	47	43			12	19	30	33	32	23	7	14	22	35	29	26	2	b
—	1	2			—	—	—	1	1	4	6	3	—	—	7	5	2	c
1	—	—			—	—	—	—	1	—	1	28	—	—	—	—	—	d
—	—	2			1	—	1	—	—	1	—	1	1	2	2	3	2	e
—	—	—			—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	f
—	2	1			2	2	3	3	3	3	1	2	3	2	1	2	3	g
159	104	97			73	56	58	60	64	66	39	74	55	58	63	50	11	

en år 1850, för Blekinge en år 1830 och för Christianstads län 2 år 1827, hvilka uti tabellens slutsum-

(Mustela martes — putorius — erminea och — minor l. nivalis).

1846.	1845.	1844.	1843.	1842.	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
781	659	454			385	265	284	371	151	190	199	216	179	9	11	19	7	a
1,058	858	880			124	244	303	363	533	580	643	566	652	602	552	333	8	b
31	71	59			36	15	38	13	14	17	25	21	17	19	71	31	31	c
35	29	38			18	33	16	18	—	—	34	25	12	18	13	30	—	d
8	18	1			—	—	—	—	—	—	—	15	37	—	—	—	—	e
60	88	60			68	83	52	67	44	46	61	192	51	32	36	38	48	f
—	45	50			40	36	40	45	35	30	45	35	—	30	28	20	25	g
—	—	—			1	—	—	—	—	—	—	1	—	3	1	2	5	h
1	1	2			—	—	—	2	—	—	9	15	—	27	23	21	34	i
—	—	—			4	—	5	2	3	4	4	8	—	—	—	5	13	k
8	28	9	11	4	—	1	14	15	22	22	22	35	28	22	25	32	37	l
11	36	27	28	4	16	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	m
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	n
9	19	10			8	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	o
28	32	—			24	20	37	44	40	27	30	13	12	37	27	28	20	p
60	20	18			54	58	39	39	44	23	47	31	44	60	46	46	56	q
—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	2	4	r
4	7	6			26	27	22	44	43	55	9	36	40	25	—	16	22	s
—	—	1			—	—	1	3	3	7	1	—	1	—	—	14	—	t
75	39	86			65	58	82	71	47	75	15	11	3	39	24	—	—	u
2	3	3			2	—	6	1	2	6	—	—	8	4	2	—	2	v
2,171	1,953	1,704	39	8	888	852	942	1,099	982	1,082	1,145	1,220	1,084	931	859	637	314	

1,488 för 1855.

Tab. 7. Örnar, Falkar, Glador, Hökar (Falco

Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottnens	220	187	208	159	187	247	265	210	202	219	241	259		
b	Westerbottnens	360	299	441	277	292	228	244	260	292	288	202	305		
c	Jemtlands	1	13	12	1	10	15	10	3	1	7	2	5		
d	Wester-Norrlands	52	12	53	2	46	54	8	18	28	23	—	3		
e	Stora Kopparbergs	55	21	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—		
f	Gefleborgs	72	80	72	45	60	66	63	49	60	74	71	58		
g	Wermlands														
h	Westmanlands	359	439		312	454	317	411	291	305	317	315	224		
i	Örebro												69		
k	Upsala	12	10	10	6	6	26	—	—	—	7				
l	Stockholms														
m	Södermanlands														
n	Göteborgs och Bohus	185	225	156	176	179	177	185	166	138	181	212	228	183	228
o	Elfsborgs	81	59	66	88	67	56	62	93	145	175	94	91	206	70
p	Östergötlands	251	381	143	89	107	100	102	160	198	194	202	200		
q	Kronobergs	178	318	347	313	213	209	261	212	207	179	201	299		
r	Hallands	69	61	69	69	87	41	15	13	44	33	7	51		
s	Calmar										19	23	17		
t	Christianstads											22	14		
u	Blekinge														
v	Malmöhus											113	171		
x	Gotlands	183	269	187	278	169	209	195	289	225	304	426	332		
Summa		2,078	2,374	1,764	1,821	1,877	1,746	1,821	1,764	1,845	2,020	2,131	2,326	389	298

Berättelserne från Skaraborgs län upptaga endast 5 för året 1838 och från Jönköpings län för år
Direktör Segerdahls sammandrag upptager 1,757 för år 1850, 2,106 för 1851, 1,746 för 1852

Tab. 8. Ufvar och Ugglor

Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottnens	232	220	191	230	241	292	294	215	217	242	237	224		
b	Westerbottnens	408	328	491	396	407	421	399	451	535	533	453	376		
c	Jemtlands	19	38	29	7	19	5	4	—	—	—	—	—		
d	Wester-Norrlands	8	15	11	24	—	2	1	—	—	—	—	—		
e	Stora Kopparbergs	7	10	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—		
f	Gefleborgs	36	37	52	28	39	28	44	33	36	32	29	38		
g	Westmanlands	18	4	—	—	—	—	18	14	9	8	—	—		
h	Örebro												42		
i	Södermanlands														
k	Göteborgs och Bohus	107	69	51	51	60	47	46	54	54	51	40	38	47	39
l	Elfsborgs	72	24	65	48	73	75	54	36	65	57	84	23	47	47
m	Östergötlands	79	155	41	59	78	75	53	77	82	93	84	104		
n	Kronobergs	87	60	75	29	35	53	70	67	50	48	50	70		
o	Hallands	48	35	27	31	61	36	21	23	30			—		
p	Calmar										20	14	18		
q	Christianstads											5	2		
r	Blekinge														
s	Malmöhus											32	27		
Summa		1,124	996	1,033	904	1,013	1,034	1,005	970	1,078	1,064	1,028	962	94	86

Berättelserna från Wermlands län upptaga endast 4 för år 1835, från Upsala län för 1857: 1,
Jönköpings län en för år 1837, alla inräknade uti tabellens slutsummor.

Direktör Segerdahls sammandrag upptager 933 för år 1849, 1,098 för 1851, 1,181 för 1852 och

chrysaëtos, albicilla, milvus m. fl. arter).

1846.	1845.	1844.	1843.	1842.	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
139	253	246			219	149	131	73	117	81	67	98	95	—	5	—	—	a
205	322	359			101	99	100	103	118	83	121	89	92	104	104	35	—	b
—	—	—			9	10	12	12	16	7	19	10	13	—	22	—	7	c
6	24	17			7	10	4	9	6	—	8	1	—	3	2	2	—	d
11	15	9			—	—	7	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	e
67	52	51			70	139	72	75	92	74	67	46	49	73	50	102	18	f
—	153	167			158	12	158	105	90	88	93	85	64	75	99	84	94	g
352	234	107			181	159	192	293	129	194	101	40	4	24	14	18	13	h
121	151	144			217	125	124	152	115	196	299	129	130	191	126	197	53	i
—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	k
—	—	—			—	—	18	14	15	12	37	16	—	—	36	90	75	l
174	86	82	64	86	50	89	29	48	75	85	73	70	61	62	83	62	39	m
137	200	97	120	73	44	14	11	18	19	2	3	3	—	18	5	—	12	n
307	252				72	286	230	252	227	116	185	131	101	125	177	208	—	o
167	210	164			133	123	89	93	119	40	62	35	51	53	85	46	65	p
—	—	31			1	5	17	50	24	22	17	28	12	18	48	59	14	q
37	41	41			96	83	71	41	99	210	114	224	126	96	75	410	169	r
53	91	108			150	81	22	92	150	39	83	33	46	35	29	23	39	s
109	153	101			191	129	147	131	177	132	94	93	284	181	173	105	80	t
87	117	40			153	82	80	52	80	151	93	26	97	128	72	107	33	u
282	391	375			308	191	180	189	82	36	29	17	15	10	17	11	1	v
2,254	2,745	2,143	184	159	2,210	1,813	1,715	1,819	1,759	1,570	1,579	1,178	1,242	1,201	1,222	1,588	712	x

1837: 5, 1839: 1, 1844: 4 och 1855: 1, alla inräknade uti tabellens slutsummor.
och 1,752 för 1855.

(Arter af släktet Strix).

1846.	1845.	1844.	1843.	1842.	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
121	302	311			203	108	119	245	240	78	38	76	52	—	—	1	—	a
626	506	422			151	159	195	225	83	68	71	62	61	49	46	46	—	b
4	10	—			14	8	16	—	9	3	5	5	10	—	7	—	—	c
—	2	6			2	4	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d
2	—	—			—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e
36	21	31			23	50	37	33	28	34	20	39	28	16	48	42	5	f
—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	11	—	20	5	8	1	g
85	100	145			166	128	89	162	107	128	192	109	94	68	84	115	72	h
—	—	—			4	3	9	4	7	10	11	8	6	9	37	10	28	i
44	64	29	8	29	15	9	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	2	k
74	108	36	56	31	24	10	19	—	—	10	1	—	9	—	20	28	—	l
—	69	—			—	—	—	—	—	62	—	—	—	—	—	—	—	m
53	33	55			36	58	68	64	55	45	68	39	44	38	46	6	4	n
—	—	—			—	—	—	—	9	4	2	2	—	3	3	8	2	o
29	27	17			28	10	—	—	36	43	2	6	100	3	—	73	41	p
—	—	—			1	1	—	11	5	—	—	—	—	—	8	7	—	q
43	48	51			86	78	69	67	102	83	34	44	19	20	34	11	15	r
26	—	20			42	1	37	10	24	—	2	2	43	15	—	—	15	s
1,143	1,290	1,123	64	60	795	630	665	821	709	568	447	403	468	243	338	355	185	

1859: 1 och för 1860: 3, från Stockholms län en för år 1833, från Skaraborgs län 2 för 1838 och från

856 för år 1857.

Tab. 9. Uttrar

	Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottnens		63	66	75	61	52	52	43	51	71	43	40	63		
b	Westerbottnens		39	39	76	65	55	55	48	52	59	44	43	38		
c	Jemtlands		19	16	15	4	18	8	14	3	10	15	2	2		
d	Wester-Norrlands ..		6	6	14	2	5	4	2	10	7	1	3	4		
e	Kopparbergs		9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
f	Gefleborgs		26	17	22	20	15	5	18	11	15	20	18	17		
g	Wermlands															
h	Stockholms															
i	Södermanlands															
k	Göteborgs		60	67	39	58	40	37	41	52	36	53	34	53	46	62
l	Elfsborgs		16	18	15	9	13	39	36	15	28	18	30	17	46	39
m	Jönköpings						3	—	—	—	—	—	—	—		
n	Östergötlands		1	3	—	—	3	4	3	3	13	15	18	15		
o	Kronobergs		9	32	28	29	32	37	27	27	24	15	24	31		
p	Hallands		18	11	3	5	6	1	—	—	—	—	—	—		
q	Calmar											7	9	7		
r	Christianstads													2		
s	Blekinge															
t	Malmöhus															
	Summa		266	281	287	253	242	242	232	224	263	231	221	253	92	101

Länsstyrelsernes berättelser upptaga, utom de i tabellen specificerade, från Westmanlands län för alla inräknade i slutsummorna.

Direktör Segerdahls sammandrag innehåller för året 1849: 190, för 1851: 229, för 1852: 262,

Tab. 10. Skjälär (Phoca vitulina,

	Län.	År	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1848.	1847.
a	Norrbottnens		1,043	484	1,095	946	885	826	991	727	1,010	900	963	1,073		
b	Westerbottnens		1,498	1,470	1,163	999	1,084	1,062	1,208	1,150	1,270	1,062	1,249	909		
c	Wester-Norrlands ..		115	79	86	86	43	58	50	47	26	49	30	104		
d	Gefleborgs		212	235	177	118	47	104	73	92	67	87	67	79		
e	Göteborgs och Bohus		78	81	78	107	148	98	119	105	81	69	51	110	66	102
f	Östergötlands		—	—	—	—	—	—	—	1	18	8	20			
g	Calmar											20	1	2		
h	Christianstads															
i	Blekinge															
k	Gotlands												69	62		
	Summa		2,964	2,349	2,599	2,256	2,207	2,148	2,441	2,122	2,472	2,195	2,450	2,339	66	102

För Hallands län uppgifver 1860 års berättelse 18 st. inräknade uti årets slutsumma.

Direktör Segerdahls sammandrag innehåller för 1849: 1,266, för 1852: 2,470, för 1853: 2,133

(Lutra vulgaris).

1846.	1845.	1844.	1843	1842	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
104	42	39			13	13	19	25	18	10	10	14	19	11	8	6	—	a
65	40	62			25	54	65	48	55	78	50	68	91	90	79	103	—	b
5	16	22			14	10	13	6	6	8	6	6	10	6	10	26	15	c
—	—	1			4	14	4	5	3	—	6	9	2	2	16	13	—	d
4	—	4			—	—	—	—	—	2	2	34	1	—	—	—	—	e
14	23	16			53	56	39	54	31	54	45	40	33	50	51	61	33	f
	—	56			48	50	48	44	40	30	45	—	40	34	45	60	55	g
	—	—			3	—	9	—	1	3	6	4	—	—	—	10	3	h
					—	2	2	10	13	14	22	6	10	8	—	1	—	i
37	—	27	16	28	35	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	4	—	k
16	30	26	23	25	20	—	2	12	15	—	—	—	—	—	—	5	1	l
2	1	7			3	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	m
9	11	—			22	24	32	25	17	18	10	25	23	—	11	26	12	n
55	9	14			22	53	29	37	32	25	22	15	33	12	28	15	8	o
		—			—	—	—	2	9	7	—	1	—	2	9	1	—	p
5	8	7			31	39	21	30	56	63	49	35	45	29	—	26	24	q
18	16	14			5	5	10	13	18	—	14	2	12	15	10	9	16	r
32	37	33			63	54	52	34	55	65	12	7	—	19	13	—	—	s
5	1	2			3	5	6	4	1	21	10	—	4	9	—	—	—	t
371	234	330	39	53	364	385	354	349	374	398	309	268	323	290	281	366	187	

år 1829: 1, 1830: 3, 1832: 2, Örebro län för år 1827: 20, 1849: 4 och Upsala län en för år 1835, för 1853: 185, för 1854: 202 och för 1855: 206.

annellata; Halichoerus grypus).

1846.	1845.	1844.	1843	1842	1839.	1838.	1837.	1836.	1835.	1834.	1833.	1832.	1831.	1830.	1829.	1828.	1827.	
1,018	839	994			653	271	334	262	256	471	510	427	275	125	—	—	—	a
1,117	901	1,019			1,000	750	785	290	608	672	872	903	800	708	639	608	360	b
30	57	—			33	32	26	64	48	—	63	10	20	38	28	12	—	c
99	143	118			138	154	138	130	148	182	184	167	144	86	71	79	111	d
91	86	79	64	38	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	e
—	—	—			49	81	80	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	f
2	36	4			29	28	143	151	90	136	70	150	122	—	—	40	—	g
5	11	4			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	h
40	43	29			31	19	26	34	21	23	29	15	—	13	9	—	—	i
186	311	291			61	109	58	29	40	56	71	—	—	—	—	—	—	k
2,588	2,427	2,538	64	38	2,020	1,444	1,590	960	1,261	1,540	1,799	1,672	1,361	970	747	739	471	

och för 1855: 1,248.

Såsom redan blifvit antydt, äro de här ofvan meddelade primäruppgifterna visserligen ej af den tillfredsställande beskaffenhet, som för statistiskt behof vore önskvärd. Med säkerhet synes dock kunna slutas, att de uttrycka blott *minimum* af årligen fällda rofdjur, hvaraf åter följer, att dessas antal, särdeles af vissa slag, i vårt land är ganska betydligt. De stora växlingarne i antalet under olika år kunna möjligen till någon del hafva sin förklaring i uppgifternas ofullständighet, men torde ock kunna till stor del härledas från den under olika år mer och mindre lockande och lönande jagten, helst då dertill lägges att rofdjurens talrikhet, enligt erfarenheten, visar sig i hög grad beroende af årstidernas beskaffenhet och dermed sammanhängande mer eller mindre gynnsamma förhållanden för deras fortplantning och näring.

I hvad mån växlingar i rofdjurens antal kunna vara beroende af invandringar till den Skandinaviska halfön från Finnland och Ryssland är en fråga, som ligger utom området för ifrågavarande uppgifter. Sannolikt eger ett sådant förhållande dock ej rum i någon betydlig mån, eller utöfver de nordligaste länens områden.

I afseende på den geografiska utbredningen af rofdjuren inom vårt land gifva tabellerne, oaktadt deras ofullständighet, tillräcklig ledning för omdömet.

Beträffande den vigtigaste frågan, nemligen om den *skada*, som landet lider af rofdjuren, äro uppgifterna ty värr vida ofullständigare än rörande sjelfva rofdjurens utödande. Sådane uppgifter hafva emellertid till Kongl. Maj:t ingått från Länsstyrelserne i Göteborgs och Bohus samt Elfsborgs län för en längre följd af år af det innehåll, som det å motstående sida upptagne sammandrag utvisar.

Tab. 11. Af rofdjur slagne husdjur under nedanstående år i Göteborgs och Bohus
samt Elfsborgs län.

	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	År	Medeltal		
	1860.	1859.	1858.	1857.	1856.	1855.	1854.	1853.	1852.	1851.	1850.	1849.	1846.	1845.	1844.	1843.	1842.	1856— 1860.	1849— 1853.	1842— 1846.
Hästar	9	20	15	10	19	38	22	89	70	84	43	50	55	77	56	97	81	14	67	73
Nötkreatur...	47	58	63	59	83	75	89	184	197	278	294	252	358	463	432	537	619	62	241	482
Getter.....	51	32	37	76	87	75	108	86	98	61	115	18	162	152	98	118	193	56	75	144
Får.....	1,583	1,024	1,209	1,064	1,103	735	1,248	1,152	1,260	1,704	1,458	1,612	1,649	2,191	2,325	1,886	2,285	1,196	1,437	2,067
Svin.....		1	4	5	12	8	13	111	137	159	232	156	121	179	190	97	165	5	159	150
Gäss.....	122	157	142	105	197	119	328	196	99	185	271	192	181	135	268	56	138	144	188	155
Ankor.....	72	95	109	104	166	101	48	133	78	75	80	130	81	66				109	99	73
Höns.....	1,130	1,316	1,480	1,136	1,570	1,058	993	1,276	1,504	1,610	1,350	1,233	627	972	956	543	908	1,326	1,394	801
Kalkoner.....	32	10	3	19	45	16	12	14	11	8	16	2	40	27	15	9	28	21	10	24

Härtill kunna ock läggas för året 1860 inkomne likartade uppgifter för Stora Kopparbergs och Hallands län, utvisande följande förhållande, nemligen:

Af rofdjur dödade	Kopparbergs län.	Hallands län.
Hästar	7	—
Nötkreatur	53	18
Getter	318	13
Får	646	630
Svin	7	6
Gäss	—	282
Ankor	—	14
Höns	77	436
Kalkoner	—	2

Det kan visserligen ifrågasättas, huruvida dessa uppgifter böra tydas som maxima eller minima, eller hvad värde de ega, då sättet hvarpå de inhemtats ej är tillräckligen kändt. Omöjligen kunna de dock fränkännas den bevisningskraft, att ett ganska stort antal af våra nyttiga husdjur årligen blifva offer för rofdjurens glupskhet, och att idkarne af boskaps-skötsel härigenom årligen lida ganska stora förluster. Det synes ej heller oantagligt, att dessa förluster i största proportionen måste drabba den mindre bemedlade jordbrukaren, som företrädesvis torde behöfva anlita skogs- och utmarksbeten för kreaturen.

Huruvida den minskning i antalet slagne husdjur af vissa klasser, hvilken af ofvan meddelade tabell antydes, är grundad eller ej, och huruvida densamma skulle kunna stå i något samband med minskning i antalet af de större rofdjuren, björnar och vargar, måste lemnas öppet, då orsaken till talens skiljaktigheter möjligen kan ligga mindre i verkliga förhållandet, än i uppgifternas beskaffenhet.

Ehuru hvar och en lätt kan med åsatta medelvärden, enligt här ofvan meddelade uppgifter, i *penningar* beräkna sannolika årliga förlusten af slagne husdjur i de län, från hvilka uppgifter derom äro tillgänglige, torde dock böra tilläggas, att, om man antager värdet af 1 häst till 75 R:dr, af 1 nötkreatur till 50 R:dr, af 1 get eller ett får till 5 R:dr, af ett svin till 10 R:dr, af en gås till 1 R:dr, en anka eller ett höns till $\frac{1}{2}$ R:dr och en kalkon till 2 R:dr, så skulle ensamt för Göteborgs

och Bohus samt Elfsborgs län den *årliga* förlusten för åren 1842—1846 hafva uppgått till icke mindre än 42,769 R:dr och för åren 1856—1860 icke aflupit under 11,360 R:dr R:mt. Tillförlitligheten af denna beräkning må nu väl ifrågasättas, men alltid blir dock säkert, att den genom rofdjur vållade förlusten af husdjur för riket i sin helhet är ganska betydlig och skulle framträda än märkbarare, om man egde fullständigare uppgifter och deribland jemväl rörande den skada, som ren-hjordarne lida af rofdjur.

Skadan å husdjuren kan åtminstone i någon mån leda omdömet för uppskattning af den, som *jagten* å det nyttiga villebrådet måste lida af rofdjuren. Med säkerhet synes man väl kunna antaga, att antalet *fälld*e rofdjur utgör blott en del, och denna måhända ringa, af antalet i landet *befintlige* sådane. Lika säkert torde väl ock kunna antagas, såsom en följd af människornes vaksamhet och rofdjurens skygghet, att dessa blott till en ringa del blifva i tillfälle att fylla sitt behof af animalisk näring från våra husdjur. Den återstående vida större delen af detta slags näring måste sålunda af desse hemtas från sådane djurslag, af hvilka åtminstone en mängd utgöra föremål för en lönande och nyttig verksamhet af jägaren, hvilken alltså uti rofdjuren har en så mycket farligare medtäflare, som dessa uti sin instinkt ega en så skicklig läromästare och uti glupskheten sin enda jagttag.

Ju mer den allmänna vigten af dessa frågor kommer att uppfattas, desto mer torde kunna af det kommunala nitets samverkan med vederbörande tjenstemän och embetsmyndigheter få motses bland annat jemväl en större fullständighet och tillförlitlighet af de statistiska uppgifterna rörande så väl de fällda rofdjurens antal, som den skada jordbrukaren lider af rofdjur. Dessa uppgifter, samlade uti Länsstyrelsernes års- och femårsberättelser, skola då ock komma att bland annat lemna en säker ledning för mången förvaltningsåtgärd inom detta område.

Berg.

3.

Folkmängd, vigde, födde, døde m. m. i hvarje län
och dess städer sedan Svenska tabellverkets
början år 1749. (Forts.)

Göteborgs och Bohus Län.

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1751	36,453	40,084	76,537	13,612	12,389
» 1754	36,959	41,305	78,264	14,416	12,599
» 1757	38,635	41,792	80,427	15,326	12,810
» 1760	38,910	42,203	81,113	14,428	14,057
» 1763	40,515	43,843	84,358	15,430	13,679
» 1766	42,712	45,385	88,097	15,403	13,628
» 1769	44,159	45,270	89,429	16,070	13,057
» 1772	43,138	44,967	88,105	16,492	13,870
» 1795	54,417	56,146	110,563	18,763	17,934
» 1800	57,259	59,415	116,674	19,390	18,636
» 1805	58,153	60,276	118,429	19,959	21,175
deraf å landet	48,987	50,405	99,392	16,864	17,688
» i städerna	9,166	9,871	19,037	3,095	3,487
» 1810	57,015	59,605	116,620	19,104	22,217
deraf å landet	46,990	48,938	95,928	15,942	18,640
» i städerna	10,025	10,667	20,692	3,162	3,571
» 1815	61,631	63,991	125,622	20,934	23,628
deraf å landet	51,080	53,048	104,128	17,508	19,912
» i städerna	10,551	10,943	21,494	3,426	3,716
» 1820	66,076	68,843	134,919	22,564	24,858
deraf å landet	54,783	56,797	111,580	18,958	20,541
» i städerna	11,293	12,046	23,339	3,606	4,317
» 1825	71,999	74,692	146,691	24,418	28,242
deraf å landet	59,531	61,098	120,629	20,546	22,603
» i städerna	12,468	13,594	26,062	3,872	5,639
» 1830	75,380	78,674	154,054	25,064	28,119
deraf å landet	61,982	64,183	126,165	21,212	23,287
» i städerna	13,398	14,491	27,889	3,852	4,832
» 1835	76,797	80,215	157,012	24,073	29,101
deraf å landet	64,292	66,734	131,026	21,007	24,334
» i städerna	12,505	13,481	25,986	3,066	4,767

	Folkmängd.			Deraf äktä par.	Hushåll.
	Mankön.	Qvinkön.	Summa.		
År 1840	80,523	84,451	164,974	24,812	29,696
deraf å landet	67,108	69,738	136,846	21,301	25,248
» i städerna	13,415	14,713	28,128	3,511	4,448
» 1845	86,218	90,478	176,696	26,602	32,316
deraf å landet	71,602	74,519	146,121	22,915	26,661
» i städerna	14,616	15,959	30,575	3,687	5,655
» 1850	91,716	95,867	187,583	28,374	34,473
deraf å landet	75,893	78,545	154,438	24,112	28,478
» i städerna	15,823	17,322	33,145	4,262	5,995
» 1855	95,889	100,773	196,662	29,351	36,366
deraf å landet	78,780	81,151	159,931	24,716	29,991
» i städerna	17,109	19,622	36,731	4,635	6,375
» 1860	104,404	109,938	214,342		
deraf å landet	88,213	85,732	168,945	Jfr anm.	sid. 399.
» i städerna	21,191	24,206	45,397		

Balchen, Westerling m. fl.

Anmärkingar.

För tiden emellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas, emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*. Der en tabellkolumn är lemnad öppen (utan —) hafva uppgifter saknats i de tillgängliga handlingarna, eller såsom för 1860 dessas granskning och sammanräkning ännu ej afslutats.

Den föreskrift, som vid vårt tabellverks första inrättning gafs, att anteckning å tabellerna borde göras om märkliga naturföreteelser m. m., har haft till följd att flera underrättelser af värde blifvit förvarade. Såsom exempel må här följa några utdrag af dylika anteckningar å länsammandragen för Göteborgs och Bohus län.

1751 svåra Koppor gängse.

1752 likaledes jemte Rödsot. Sillfisket »rikt och ymnigt».

1753 Koppor. Sillfisket rikt ända uppåt Götaelf emot Göteborgs stad; insaltade 20,766 tunnor.

1754. Sillfisket ymnigt och välsignadt; fångsten omkring 52,863 tunnor. I en enda drägt för Kommandantens på Ny-Elfsborg räknung erhöles 150 tunnor.

1755 fångsten 74,791 t.r.; 1756 d:o 64,579 t.r. Typhösa febrar spridde af Kgl. Flottans manskap.

1757. Sillfångsten 110,000 t.r. »Båtsmansjukan» och gräseliga Koppor.

1758. Sill: 124,334 t.r. Upsala-feber (Typhus).

1759. Sillfångst öfvermåtan rik: 191,020 t.r. I medio November dref en stor myckenhet död sill till Hisingens stränder, kommande med hvitt grumligt vatten från Inlandssidan i Bohuslän. Allmogén sökte koka tran deraf. Koppor.

1760. Sillfisket långt rikare än tillföre, redan från Augusti månad, ända till 230,977 tunnor. Många nya salterier anlagde. Koppor.

1761 än rikare, 281,687 t.r. Missväxt af väta.

1762 än rikare, 312,268 t.r. Trankokerier ökade. Fläckfeber och Koppor.

1763. Nya salterier och trankokerier. 382,158 t.r. En Hvalfisk om 60—70 fots längd uppehöll sig omkring 14 dagar utanför Ny-Elfsborgs fästning. Fläck- Upsala-feber och Koppor.

1764. 386,290 t.r sill fångade. Samma febrar fortfarande.

1765: 267,370 t.r.; 1766: 226,402 t.r.; 1767: 238,655 t.r.; 1768: 203,009 t.r. De 2 sistnämnda åren Koppfarrot.

Under följande år blifva uppgifterna om sillfisket sparsammare och obestämdare, och för 1778 upplyses, att det flyttat sig alltmer in på vintren, så att man i Januari måste aflas dermed. 1771 svår missväxt, hvarefter dels samma, dels nästföljande 2 år härjade grufvelig Rödsot och rötfiebrar.

Göteborgs och Bohus Län.

År	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Döda.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Själ- mörte.	Drunk- nade.
1749	713	1,470	1,416	2,886						1,228	1,178	2,406		
» 1750	745	1,504	1,451	2,955						1,191	1,140	2,331		
» 1751	740	1,485	1,487	2,972	60	81	44	—	—	1,056	1,077	2,133	—	28
» 1752	744	1,512	1,488	3,000	56	97	32	—	—	1,081	1,058	2,139	2	18
» 1753	609	1,475	1,404	2,879	47	73	36	1	—	1,058	1,042	2,100	—	12
» 1754	726	1,421	1,355	2,776	52	72	36	1	—	1,015	1,022	2,037	2	18
» 1755	745	1,472	1,463	2,935	58	86	33	—	—	1,044	1,119	2,163	—	14
» 1756	649	1,347	1,215	2,562	48	65	34	—	—	915	980	1,895	—	22
» 1757	737	1,582	1,533	3,115	60	68	34	1	—	1,214	1,297	2,511	—	12
» 1758	677	1,603	1,602	3,205	51	108	54	—	—	1,375	1,489	2,864	1	11
» 1759	765	1,522	1,527	3,049	46	80	44	2	1	1,588	1,579	3,167	2	28
» 1760	973	1,643	1,585	3,228	87	106	51	—	—	1,255	1,241	2,496	—	23
» 1761	838	1,603	1,497	3,100	93	124	53	—	—	1,095	1,063	2,158	—	23
» 1762	911	1,715	1,784	3,499	88	136	56	1	—	1,699	1,697	3,396	—	31
» 1763	720	1,536	1,440	2,976	69	89	56	1	—	2,146	2,011	4,157	—	20
» 1764	1,009	1,761	1,653	3,414	87	98	36	1	—	1,682	1,544	3,226	—	16
» 1765 a)	1,034	2,035	1,962	3,997	93	122	43	—	—	1,502	1,335	2,837	1	29
» 1766	1,048	1,950	1,884	3,834	103	145	67	1	—	1,339	1,400	2,739	2	27
» 1767	777	1,728	1,676	3,404	81	147	51	—	—	1,216	1,175	2,391	3	26
» 1768	818	1,698	1,585	3,283	89	141	40	1	—	1,460	1,493	2,953	1	29
» 1769	779	1,582	1,550	3,132	94	125	54	—	—	1,252	1,239	2,491	1	25
» 1770	708	1,618	1,505	3,123	70	114	35	—	—	1,403	1,382	2,785	1	35
» 1771	690	1,629	1,514	3,143	76	109	50	1	—	1,535	1,549	3,084	—	28
» 1772	634	1,486	1,382	2,868	80	102	53	—	—	2,442	2,149	4,591	1	45
» 1773	931	1,510	1,561	3,071	81	81	36	—	—	2,071	2,151	4,222	1	32
» 1795	893	2,091	2,075	4,166	165	126	65	3	—	1,780	1,755	3,535	2	52
» 1796	1,135	2,179	2,167	4,316	184	121	78	—	—	1,468	1,417	2,885	2	85
» 1797	1,172	2,361	2,239	4,600	218	139	92	4	—	1,498	1,314	2,812	—	109
» 1798	1,105	2,255	2,202	4,457	219	123	67	3	—	1,201	1,225	2,426	1	63
» 1799	917	2,220	2,102	4,322	223	118	66	2	—	1,816	1,707	3,523	—	51
» 1800	828	1,970	1,895	3,865	159	114	43	—	—	2,079	2,067	4,146	2	68
» 1801	777	1,699	1,542	3,241	174	101	57	—	—	1,839	1,826	3,665	3	62
» 1802	1,060	2,161	2,099	4,260	207	97	69	1	—	1,506	1,515	3,021	2	43
deraf å landet...	855	1,788	1,742	3,530	92	82	58	1	—	1,193	1,214	2,407	2	34
» i städerna	205	373	357	730	115	15	11	—	—	313	301	614	—	9

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tr.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Sjelf-mördare.	Drunk. made.
År 1803	1,054	2,186	2,113	4,299	248	105	65	—	—	1,429	1,430	2,859	1	48
deraf å landet...	880	1,839	1,782	3,621	134	87	56	—	—	1,119	1,145	2,264	1	38
» i städerna	174	347	331	678	114	18	9	—	—	310	285	595	—	10
År 1804	958	1,991	1,954	3,945	228	90	61	—	—	1,971	1,824	3,795	3	68
deraf å landet...	774	1,605	1,641	3,246	125	73	47	—	—	1,556	1,440	2,996	1	56
» i städerna	184	386	313	699	103	17	14	—	—	415	384	799	2	12
År 1805	894	1,991	1,901	3,892	218	81	61	1	—	1,759	1,677	3,436	2	75
deraf å landet...	733	1,653	1,570	3,223	116	63	51	1	—	1,414	1,354	2,768	2	65
» i städerna	161	338	331	669	102	18	10	—	—	345	323	668	—	10
År 1806	955	1,999	1,832	3,831	202	88	52	2	—	1,795	1,555	3,350	2	98
deraf å landet...	770	1,656	1,526	3,182	120	70	39	2	—	1,422	1,242	2,664	2	82
» i städerna	185	343	306	649	82	18	13	—	—	373	313	686	—	16
År 1807	910	2,058	1,924	3,982	220	137	63	—	—	1,762	1,720	3,482	5	89
deraf å landet...	756	1,767	1,651	3,418	135	104	48	—	—	1,344	1,301	2,645	3	65
» i städerna	154	291	273	564	85	33	15	—	—	418	419	837	2	24
År 1808	951	1,910	1,822	3,732	231	108	69	—	—	2,969	3,091	6,060	1	70
deraf å landet...	803	1,571	1,535	3,106	127	89	62	—	—	2,346	2,564	4,910	1	55
» i städerna	148	339	287	626	104	19	7	—	—	623	527	1,150	—	15
År 1809	918	1,677	1,590	3,267	201	87	42	—	—	2,887	2,842	5,729	2	56
deraf å landet...	726	1,413	1,329	2,742	94	72	37	—	—	2,289	2,242	4,531	2	41
» i städerna	192	264	261	525	107	15	5	—	—	598	600	1,198	—	15
År 1810	1,355	2,144	2,021	4,165	264	112	62	1	—	1,974	1,857	3,831	1	71
deraf å landet...	1,061	1,744	1,688	3,432	128	83	52	1	—	1,467	1,404	2,871	1	55
» i städerna	294	400	333	733	136	29	10	—	—	507	453	960	—	16
År 1811	1,388	2,329	2,252	4,581	283	140	73	—	—	1,771	1,598	3,369	2	76
deraf å landet...	1,117	1,929	1,868	3,797	160	111	56	—	—	1,346	1,256	2,602	2	63
» i städerna	271	400	384	784	123	29	17	—	—	425	342	767	—	13
År 1812	1,249	2,378	2,191	4,569	319	117	66	1	—	2,089	1,842	3,931	2	60
deraf å landet...	998	1,973	1,866	3,839	200	95	51	1	—	1,573	1,439	3,012	2	42
» i städerna	251	405	325	730	119	22	15	—	—	516	403	919	—	18
År 1813	1,100	2,230	2,162	4,392	292	140	65	—	—	1,798	1,519	3,317	1	101
deraf å landet...	872	1,823	1,798	3,621	149	115	51	—	—	1,351	1,140	2,491	1	89
» i städerna	228	407	364	771	143	25	14	—	—	447	379	826	—	12
År 1814	991	2,242	2,271	4,513	299	124	74	1	—	2,081	2,002	4,083	2	40
deraf å landet...	746	1,824	1,834	3,658	172	99	58	1	—	1,592	1,585	3,177	1	31
» i städerna	245	418	437	855	127	25	16	—	—	489	417	906	1	9
År 1815	1,316	2,486	2,458	4,944	352	140	76	1	—	1,617	1,533	3,170	6	51

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	F:r.	m.	q.	S:a.	Sjelf-mördare.	Drunknade.
deraf å landet...	987	2,035	2,017	4,052	198	114	60	1	—	1,246	1,215	2,461	5	38
» i städerna	329	451	441	892	154	26	16	—	—	371	338	709	1	13
År 1816	1,276	2,646	2,567	5,213	328	157	92	1	—	1,528	1,458	2,986	5	66
deraf å landet...	1,062	2,252	2,142	4,394	201	137	78	1	—	1,280	1,203	2,483	4	54
» i städerna	214	394	425	819	127	20	14	—	—	248	255	503	1	12
År 1817	1,126	2,504	2,370	4,874	304	155	66	1	—	1,624	1,535	3,159	4	75
deraf å landet...	956	2,121	2,029	4,150	192	120	59	1	—	1,294	1,242	2,536	2	55
» i städerna	170	383	341	724	112	35	7	—	—	330	293	623	2	20
År 1818	1,064	2,439	2,288	4,727	275	129	50	1	—	1,617	1,410	3,027	4	67
deraf å landet...	900	2,138	1,927	4,065	176	98	45	1	—	1,326	1,128	2,454	1	62
» i städerna	164	301	361	662	99	31	5	—	—	291	282	573	3	5
År 1819	1,005	2,197	2,134	4,331	238	126	52	1	—	2,237	2,183	4,420	1	64
deraf å landet...	879	1,887	1,825	3,712	153	103	46	1	—	1,806	1,781	3,587	1	45
» i städerna	126	310	309	619	85	23	6	—	—	431	402	833	—	19
År 1820	1,044	2,640	2,472	5,112	277	158	71	2	—	1,899	2,003	3,902	7	66
deraf å landet...	904	2,223	2,111	4,334	155	134	56	2	—	1,548	1,640	3,188	4	61
» i städerna	140	417	361	778	122	24	15	—	—	351	363	714	3	5
År 1821	1,207	2,747	2,586	5,333	338	146	64	—	—	1,674	1,551	3,225	2	76
deraf å landet...	1,038	2,335	2,208	4,543	213	125	54	—	—	1,304	1,212	2,516	2	59
» i städerna	169	412	378	790	125	21	10	—	—	370	339	709	—	17
År 1822	1,334	2,585	2,506	5,091	323	133	78	1	—	1,432	1,400	2,832	4	100
deraf å landet...	1,144	2,187	2,143	4,330	204	108	67	1	—	1,143	1,136	2,279	2	73
» i städerna	190	398	363	761	119	25	11	—	—	289	264	553	2	27
År 1823	1,191	2,837	2,740	5,577	356	149	54	1	—	1,506	1,465	2,971	1	80
deraf å landet...	1,000	2,440	2,311	4,751	223	125	40	1	—	1,173	1,181	2,354	1	65
» i städerna	191	397	429	826	133	24	14	—	—	333	284	617	—	15
År 1824	1,251	2,573	2,432	5,005	314	152	75	4	—	1,812	1,693	3,505	3	69
deraf å landet...	1,071	2,186	2,046	4,232	184	127	66	4	—	1,416	1,343	2,759	3	57
» i städerna	180	387	386	773	130	25	9	—	—	396	350	746	—	12
År 1825	1,199	2,941	2,832	5,773	340	151	70	—	—	1,745	1,648	3,393	6	80
deraf å landet...	1,020	2,520	2,415	4,935	187	118	54	—	—	1,371	1,308	2,679	4	74
» i städerna	179	421	417	838	153	33	16	—	—	374	340	714	2	6
År 1826	1,212	2,771	2,746	5,517	345	139	62	1	—	1,628	1,574	3,202	7	79
deraf å landet...	1,012	2,369	2,350	4,719	202	121	53	1	—	1,237	1,223	2,460	4	66
» i städerna	200	402	396	798	143	18	9	—	—	391	351	742	3	13
År 1827	969	2,644	2,456	5,100	259	110	65	1	—	1,744	1,664	3,408	7	93
deraf å landet...	803	2,233	2,080	4,313	142	90	55	1	—	1,335	1,261	2,596	2	83

	Väpde par.	Lefvande födde.			Deraf öftra.	Döda.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	Sa.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	Sa.	Stöf. inbörde.	Drunknade.
deraf i städerna	166	411	376	787	117	20	10	—	—	409	403	812	5	10
År 1828	1,010	2,609	2,504	5,113	282	115	72	3	—	2,520	2,213	4,733	2	84
deraf å landet...	841	2,213	2,165	4,378	170	103	60	3	—	1,830	1,674	3,504	2	58
» i städerna	169	396	339	735	112	12	12	—	—	690	539	1,229	—	26
År 1829	1,155	2,859	2,779	5,638	287	150	81	1	—	2,310	2,222	4,532	4	52
deraf å landet...	996	2,461	2,428	4,889	162	120	74	1	—	1,868	1,821	3,689	1	43
» i städerna	159	398	351	749	125	30	7	—	—	442	401	843	3	9
År 1830	1,046	2,669	2,565	5,234	311	138	72	5	—	2,169	1,933	4,102	9	93
deraf å landet...	907	2,299	2,184	4,483	178	115	66	5	—	1,784	1,572	3,356	6	86
» i städerna	139	370	381	751	133	23	6	—	—	385	361	746	3	7
År 1831	791	2,283	2,168	4,451	259	125	54	—	—	2,547	2,211	4,758	8	49
deraf å landet...	651	1,933	1,836	3,769	139	101	42	—	—	2,027	1,748	3,775	5	43
» i städerna	140	350	332	682	120	24	12	—	—	520	463	983	3	6
År 1832	972	2,447	2,462	4,909	269	135	69	—	—	1,698	1,787	3,485	2	76
deraf å landet...	825	2,115	2,122	4,237	141	113	58	—	—	1,422	1,528	2,950	1	67
» i städerna	147	332	340	672	128	22	11	—	—	276	259	535	1	9
År 1833	1,202	2,861	2,746	5,607	334	163	78	1	—	1,642	1,690	3,332	2	62
deraf å landet...	1,031	2,488	2,369	4,857	196	141	73	1	—	1,332	1,381	2,713	2	49
» i städerna	171	373	377	750	138	22	5	—	—	310	309	619	—	13
År 1834	1,195	2,650	2,589	5,239	326	166	84	—	—	3,868	3,913	7,781	4	76
deraf å landet...	1,029	2,324	2,272	4,596	197	145	75	—	—	2,556	2,482	5,038	1	56
» i städerna	166	326	317	643	129	21	9	—	—	1,312	1,431	2,743	3	20
År 1835	1,346	2,656	2,537	5,193	313	188	59	—	—	1,468	1,339	2,807	6	73
deraf å landet...	1,111	2,328	2,179	4,507	177	158	48	—	—	1,216	1,115	2,331	4	65
» i städerna	235	328	358	686	136	30	11	—	—	252	224	476	2	8
År 1836	1,251	2,841	2,558	5,399	315	176	59	1	—	1,616	1,522	3,138	4	86
deraf å landet...	1,067	2,479	2,248	4,727	182	145	53	1	—	1,362	1,293	2,655	2	69
» i städerna	184	362	310	672	133	31	6	—	—	254	229	483	2	17
År 1837	1,121	2,502	2,483	4,985	296	142	64	1	—	1,941	1,835	3,776	6	73
deraf å landet...	946	2,188	2,144	4,332	165	122	58	1	—	1,635	1,550	3,185	1	58
» i städerna	175	314	339	653	131	20	6	—	—	306	285	591	5	15
År 1838	849	2,364	2,308	4,672	259	178	52	3	—	2,210	2,087	4,297	11	51
deraf å landet...	697	2,060	1,989	4,049	140	147	46	1	—	1,823	1,722	3,545	8	36
» i städerna	152	304	319	623	119	31	6	2	—	387	365	752	3	15
År 1839	958	2,473	2,342	4,815	261	155	64	2	—	2,077	1,899	3,976	8	75
deraf å landet...	833	2,149	2,032	4,181	151	131	52	2	—	1,716	1,572	3,288	5	67
» i städerna	125	324	310	634	110	24	12	—	—	361	327	688	3	8

	Vigde par.	Lefvande födde.			Döraf okäta.	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Döraf	
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Sjelf- mordare.	Dunk- nade.
År 1840	1,069	2,600	2,514	5,114	344	185	63	1	—	1,556	1,508	3,064	4	81
deraf å landet...	892	2,246	2,187	4,433	215	167	54	1	—	1,230	1,210	2,440	4	68
» i städerna	177	354	327	681	129	18	9	—	—	326	298	624	—	13
År 1841	1,165	2,474	2,469	4,943	328	148	68	2	—	1,546	1,481	3,027	6	54
deraf å landet...	1,003	2,123	2,173	4,296	195	124	56	2	—	1,242	1,214	2,456	3	44
» i städerna	162	351	296	647	133	24	12	—	—	304	267	571	3	10
År 1842	1,130	2,600	2,544	5,144	346	175	60	—	—	1,768	1,622	3,390	4	101
deraf å landet...	962	2,279	2,232	4,511	219	148	49	—	—	1,456	1,331	2,787	2	85
» i städerna	168	321	312	633	127	27	11	—	—	312	291	603	2	16
År 1843	1,160	2,602	2,514	5,116	379	183	62	1	—	1,750	1,601	3,351	9	98
deraf å landet...	987	2,244	2,169	4,413	237	147	51	1	—	1,430	1,333	2,763	7	84
» i städerna	173	358	345	703	142	36	11	—	—	320	268	588	2	14
År 1844	1,347	2,791	2,655	5,446	387	210	66	—	—	1,663	1,506	3,169	8	84
deraf å landet...	1,138	2,415	2,330	4,745	255	164	59	—	—	1,323	1,228	2,551	5	74
» i städerna	209	376	325	701	132	46	7	—	—	340	278	618	3	10
År 1845	1,264	2,814	2,694	5,508	407	190	65	1	—	1,817	1,603	3,420	6	87
deraf å landet...	1,063	2,476	2,323	4,799	267	160	61	1	—	1,469	1,303	2,772	6	79
» i städerna	201	338	371	709	140	30	4	—	—	348	300	648	—	8
År 1846	1,247	2,765	2,554	5,319	430	192	75	—	—	2,096	2,029	4,125	10	80
deraf å landet...	1,057	2,364	2,180	4,544	258	166	65	—	—	1,616	1,545	3,161	7	65
» i städerna	190	401	374	775	172	26	10	—	—	480	484	964	3	15
År 1847	1,118	2,674	2,609	5,283	393	169	74	—	—	2,516	2,411	4,927	3	79
deraf å landet...	917	2,267	2,257	4,524	215	137	65	—	—	2,035	1,962	3,997	2	60
» i städerna	201	407	352	759	178	32	9	—	—	481	449	930	1	19
År 1848	1,326	2,776	2,766	5,512	400	191	74	1	—	1,763	1,724	3,487	4	83
deraf å landet...	1,087	2,390	2,363	4,753	232	157	55	1	—	1,396	1,376	2,772	3	68
» i städerna	239	386	403	789	168	34	19	—	—	367	348	715	1	15
År 1849	1,479	3,141	2,928	6,069	486	224	85	—	—	1,757	1,695	3,452	5	77
deraf å landet...	1,208	2,694	2,517	5,211	290	181	73	—	—	1,377	1,390	2,767	4	60
» i städerna	271	447	411	858	196	43	12	—	—	380	305	685	1	17
År 1850	1,375	3,081	3,024	6,105	538	231	79	3	—	2,349	2,037	4,386	8	98
deraf å landet...	1,129	2,565	2,544	5,109	284	192	67	3	—	1,578	1,395	2,973	4	83
» i städerna	246	516	480	996	254	39	12	—	—	771	642	1,413	4	15
År 1851	1,368	3,125	2,909	6,034	492	250	71	—	—	1,974	1,803	3,777	11	104
deraf å landet...	1,099	2,635	2,443	5,078	284	188	58	—	—	1,503	1,456	2,959	8	79
» i städerna	269	490	466	956	208	62	13	—	—	471	347	818	3	25
År 1852	1,338	3,060	2,923	5,983	506	201	86	1	—	2,497	2,201	4,698	9	101

	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf okäla	Dödfödde.	Qvinnor, nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q.	Sia.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	Sia.	Sjelf- inordade.	Drunk- nade.
deraf å landet...	1,049	2,542	2,449	4,991	281	165	72	1	—	1,904	1,727	3,631	6	86
» i städerna	289	518	474	992	225	36	14	—	—	593	474	1,067	3	15
År 1853	1,368	3,180	3,107	6,287	534	201	75	1	—	3,162	2,877	6,039	10	72
deraf å landet...	1,101	2,616	2,557	5,173	259	163	58	—	—	2,242	2,089	4,331	7	54
» i städerna	267	564	550	1,114	275	38	17	1	—	920	788	1,708	3	18
År 1854	1,418	3,261	3,144	6,405	538	222	84	—	—	2,396	2,231	4,627	8	125
deraf å landet...	1,126	2,725	2,631	5,356	299	170	71	—	—	1,876	1,747	3,623	8	99
» i städerna	292	536	513	1,049	239	52	13	—	—	520	484	1,004	—	26
År 1855	1,330	3,186	3,079	6,265	524	241	89	3	—	2,350	2,195	4,545	10	114
deraf å landet...	1,028	2,628	2,545	5,173	297	193	74	2	—	1,816	1,722	3,538	5	82
» i städerna	302	558	534	1,092	227	48	15	1	—	534	473	1,007	5	32
År 1856	1,356	3,223	3,111	6,334	481	231	79	—	—	2,113	2,023	4,136	7	77
deraf å landet...	1,060	2,618	2,521	5,139	264	185	59	—	—	1,585	1,578	3,163	6	58
» i städerna	296	605	590	1,195	217	46	20	—	—	528	445	973	1	19
År 1857	1,619	3,445	3,417	6,862	527	303	89	1	—	2,347	2,133	4,480	12	107
deraf å landet...	1,214	2,800	2,772	5,572	286	245	73	—	—	1,692	1,583	3,275	4	77
» i städerna...	405	645	645	1,290	241	58	16	1	—	655	550	1,205	8	30
År 1858	1,662	3,637	3,421	7,058	612	265	118	2	—	2,107	2,007	4,114	8	101
deraf å landet...	1,272	2,918	2,750	5,668	321	205	94	2	—	1,526	1,430	2,956	5	77
» i städerna	390	719	671	1,390	291	60	24	—	—	581	577	1,158	3	24
År 1859	1,693	3,752	3,621	7,373	618	277	105	4	—	2,680	2,448	5,128	10	104
deraf å landet...	1,274	2,986	2,850	5,836	294	221	89	4	—	1,991	1,858	3,849	8	88
» i städerna	419	766	771	1,537	324	56	16	—	—	689	590	1,279	2	16

B—n, W—g, M—r.

Anmärkingar.

a) Originaltabellen innehåller visserligen födde maskön: 2,935, qvinnön: 1,962 eller tillsammans 4,897, utan att något räknafel der kunnat uppdagas. Men ett så stort språng beror otvifvelaktigt af något fel, som uppmärksammas redan af Wargentin, då i ett efter honom förvaradt manuskript de här ofvan anförde summor förekomma.

För tiden mellan 1773 och 1795 kunna inga länsredogörelser tillvägbringas, emedan tabelluppgifterna meddelades endast *stiftsvis*.

Berg.

Göteborgs Stads folkmängd, nativitet och mortalitet m. m. *).

	Folkmängd.			Deraf ähta par.	Hushåll.
	Manlig.	Qvinlig.	Summa.		
År 1795	6,120	5,897	12,017	2,004	2,180
» 1800	6,049	6,204	12,253	1,949	1,690
» 1805	5,881	6,058	11,939	2,045	1,818
» 1810	7,160	7,186	14,346	2,226	2,436
» 1815	7,339	7,252	14,591	2,333	2,368
» 1820	8 022	8,497	16,519	2,514	3,148
» 1825	9,268	9,904	19,172	2,763	4,447
» 1830	10,221	10,815	21,036	2,829	3,661
» 1835	9 452	10,038	19,490	2,185	3,556
» 1840	10,381	11,177	21,558	2,663	3,334
» 1841	10,402	11,116	21,518		
» 1842	10,675	11,328	22,003		
» 1843	10,872	11,571	22,443		
» 1844	11,088	11,712	22,800		
» 1845	11,546	12,345	23,891	2,794	4,386
» 1846	11,415	12,188	23,603		
» 1847	11,609	12,323	23,932		
» 1848	11,845	12,621	24,466		
» 1849	12,242	13,018	25,260		
» 1850	12,570	13,514	26,084	3,285	4,623
» 1851	12,794	13,830	26,624		
» 1852	13,219	14,497	27,716		
» 1853	13,199	14,710	27,909		
» 1854	13,267	14,953	28,220		
» 1855	13,941	15,606	29,547	3,599	4,931
» 1856	14,030	15,728	29,758		
» 1857	14,588	16,345	30,933		
» 1858	15,083	17,090	32,173		
» 1859	15,537	17,477	33,014		
» 1860	17,455	19,588	37,043		
Jfr anm. sid. 399.					

*) Främmande trosförvandter inräknade uti folkmängden från och med år 1825.

Göteborgs Stad.

År	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor nedkomne med			Döde.			Deraf	
		m.	q	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Stelt mördare.	Drucknade.
1785	156	240	238	478	50	19	9	—	—	341	352	693	—	5
» 1788	146	258	263	521	62	20	9	—	—	293	259	552	—	8
» 1789	122	230	215	445	58	19	6	—	—	805	555	1,360	2	6
» 1790	146	204	231	435	62	19	12	1	—	322	233	555	1	4
» 1791	211	265	241	506	75	18	11	—	—	222	217	439	—	8
» 1792	185	262	282	544	79	15	10	—	—	236	216	452	—	9
» 1793	132	248	247	495	80	26	6	—	—	169	176	345	1	4
» 1794	154	243	206	449	60	26	9	—	—	302	242	544	—	15
» 1795	126	253	237	490	59	18	6	—	—	234	223	457	—	5
» 1796	148	238	212	450	65	16	4	—	—	229	206	435	—	8
» 1797	166	277	229	506	68	13	9	1	—	213	150	363	—	9
» 1798	158	230	232	462	75	13	8	—	—	176	175	351	—	6
» 1799	130	234	244	478	74	17	12	—	—	315	275	590	—	7
» 1800	107	204	207	411	52	13	4	—	—	273	262	535	—	2
» 1801	113	224	187	411	83	14	5	—	—	210	209	419	—	3
» 1802	143	249	226	475	85	11	10	—	—	204	190	394	—	5
» 1803	123	243	228	471	94	7	7	—	—	220	192	412	—	6
» 1804	117	253	197	450	74	11	11	—	—	266	248	514	1	5
» 1805	111	222	219	441	68	11	8	—	—	235	215	450	—	4
» 1806	140	227	207	434	62	17	11	—	—	217	198	415	—	11
» 1807	114	211	207	418	75	20	14	—	—	264	296	560	1	4
» 1808	120	261	197	458	84	12	2	—	—	403	335	738	—	12
» 1809	140	201	190	391	78	13	4	—	—	386	343	729	—	10
» 1810	204	291	229	520	100	18	10	—	—	372	330	702	—	13
» 1811	197	281	278	559	101	25	14	—	—	342	242	584	1	12
» 1812	185	291	251	542	95	13	12	—	—	415	299	714	—	13
» 1813	173	297	288	585	126	15	11	—	—	386	297	683	—	8
» 1814	191	304	301	605	97	21	11	—	—	361	307	668	—	5
» 1815	245	335	319	654	122	17	10	—	—	288	249	537	1	10
» 1816	188	333	341	674	117	20	14	—	—	227	225	452	—	13
» 1817	155	303	260	563	97	33	5	—	—	294	242	536	1	11
» 1818	144	271	297	568	93	22	6	—	—	237	250	487	2	8
» 1819	97	232	261	493	74	24	5	—	—	368	373	741	—	13
» 1820	97	294	261	555	101	17	11	—	—	270	278	548	3	2
» 1821	117	294	274	568	103	18	6	—	—	293	272	565	—	15
» 1822	139	292	254	546	100	21	9	—	—	231	212	443	1	19

År	Vigde par.	Lefvande födde.			Deraf öfka.	Dödfödde.	Qvinnor nedkomne med			Döde.			Deraf		
		m.	q.	S:a.			Tv.	Tr.	Fr.	m.	q.	S:a.	Drunknade.	Sjelf-mördare.	Drunknade.
1823	128	278	312	590	108	20	8	—	—	254	213	467	—	—	9
» 1824	128	292	281	573	117	22	5	—	—	307	259	566	—	—	9
» 1825	136	311	311	622	138	26	11	—	—	292	263	555	1	4	4
» 1826	157	283	297	580	121	15	7	—	—	313	275	588	1	10	10
» 1827	120	302	286	588	106	18	6	—	—	322	325	647	3	6	6
» 1828	116	285	236	521	94	9	9	—	—	563	438	1,001	—	—	17
» 1829	126	285	256	541	111	26	5	—	—	334	299	633	2	4	4
» 1830	101	284	281	565	118	22	4	—	—	289	270	559	2	4	4
» 1831	115	265	250	515	105	23	10	—	—	401	356	757	1	2	2
» 1832	114	255	252	507	118	19	9	—	—	198	185	383	—	—	7
» 1833	131	278	294	572	123	21	4	—	—	223	245	468	—	—	10
» 1834	118	237	234	471	114	18	9	—	—	1,027	1,154	2,181	2	10	10
» 1835	199	243	273	516	120	27	10	—	—	189	168	357	1	7	7
» 1836	154	279	233	512	123	29	5	—	—	185	171	356	2	7	7
» 1837	133	243	250	493	110	18	4	—	—	214	197	411	4	14	14
» 1838	118	225	243	468	105	28	5	—	—	277	261	538	3	11	11
» 1839	108	248	238	486	95	16	7	—	—	297	245	542	2	4	4
» 1840	133	276	242	518	108	16	6	—	—	269	230	499	—	—	10
» 1841	131	280	240	520	122	20	11	—	—	248	204	452	3	7	7
» 1842	128	249	231	480	116	23	9	—	—	228	234	462	1	11	11
» 1843	136	285	277	562	129	29	11	—	—	250	208	458	2	7	7
» 1844	165	285	243	528	116	39	6	—	—	269	218	487	2	6	6
» 1845	158	258	301	559	121	22	4	—	—	285	245	530	—	—	5
» 1846	148	320	290	610	155	21	8	—	—	401	398	799	2	9	9
» 1847	159	323	273	596	165	26	9	—	—	393	354	747	—	—	14
» 1848	189	310	327	637	153	26	15	—	—	305	279	584	1	12	12
» 1849	205	354	331	685	178	36	10	—	—	310	233	543	1	15	15
» 1850	201	398	398	796	238	28	10	—	—	695	576	1,271	2	12	12
» 1851	223	409	363	772	194	51	11	—	—	385	286	671	3	21	21
» 1852	247	437	373	810	198	28	12	—	—	514	377	891	2	12	12
» 1853	222	472	473	915	268	33	16	1	—	837	719	1,556	1	16	16
» 1854	234	426	430	856	209	45	13	—	—	424	399	823	—	—	22
» 1855	259	443	439	882	206	44	13	1	—	441	408	849	4	16	16
» 1856	247	506	481	987	197	38	16	—	—	445	366	811	1	15	15
» 1857	347	534	521	1,055	219	49	14	1	—	558	448	1,006	6	20	20
» 1858	328	597	553	1,150	258	51	22	—	—	500	476	976	2	19	19
» 1859	351	648	642	1,290	292	44	14	—	—	563	472	1,035	2	12	12

Anmärningar.

En närmare granskning af tabellverkets uppgifter rörande Göteborgs stads folkmängd, så väl som nativiteten och mortaliteten derstädes, ådagalägger lätt, att dessa ej i allo lemna den tillförlitliga upplysning, som vore önskvärd i fråga om folkmängdens tillväxt och belopp i rikets andra stad, ett förhållande, hvilket är så mycket beklagensvärdare, som vår kunskap om folkmängden i de mindre städerna och å landsbygden i allmänhet eger ett så högt värde.

Orsakerna till detta förhållande äro flera. Först må nämnas att för åren 1785—1806 uppgifterna omfatta Gustavi Domkyrko-, Kristinæ- och Garnisonsförsamlingarne, hvaremot för dessa år Fattig- och Korrektionshus- samt Kronohospitals- och Ny-Elfsborgs-församlingarne äro intagne i uppgifterne (Prosteri tabeller) för landsbygden, utan möjlighet af deras fränskiljande. Från och med 1807 till och med närvarande tid äro inräknade Gustavi Domkyrko-, Kristinæ-, Garnisons-, Fattig- och Korrektions-, Kronohospitals- och Ny-Elfsborgs församlingar. Från och med 1827 är jemväl tillagd Nya-Varfsförsamlingen. I de inkomna tabellerna för äldre tider förekomma benämningarna Mariebergs, Majornes, Amiralitets- och Amiralitetsvarfs-församlingarne, från 1821 till och med 1825 benämningen förenade Kustförsamlingarne, år 1826 förändrad till benämningen Carl Johans församling. Dessa territoriers folkmängd hänfördes då stundom till staden, stundom till landsbygden, ända intill år 1830, från hvilket år Carl Johans församling oafbrutet upptogs såsom landet tillhörande. I ofvan meddelade tabeller är nu iakttaget att för *hela* tiden från och med 1807 redogörelsen omfattar samma territorium, hvadan alltså de numera till landsbygden hörande delar, som förr tidtals inräknats i stadens folkmängd, för *hela* tiden blifvit afräknade.

Vidare förekommer: att Göteborgs församlingar icke äro *territoriella*; att Domkyrkoförsamlingens folkmängd vuxit till ett belopp, öfver hvilket fullständiga längders förande måste medföra ett särdeles stort besvär; att, sedan 1802 års brand förstört alla församlingens kyrkoböcker, en lång tid förflöt, innan någon ny personalförteckning upprättades, och att det försök till sådan förtecknings upprättande, hvilket omsider gjordes, blef ganska ofullständigt, så att en tillförlitlig utgångspunkt alljemut saknats; att den våldsamt, hvarmed Göteborg år 1834 öfveraskades af Cholerafarstoten, utan allt tvifvel hindrat vederbörligt afförande ur längderna af ett ej ringa antal då *afidne*, särdeles ogifte, personer; att stadens lifliga handel och industri medför talrika inflyttningar och att den i större städer hitintills så vanliga försumnelsen att vederbörligt anmäla in- och utflyttningarne måste mycket störande inverka på folkmängdsberäkningen; samt att den ömsesidiga kontroll, som husförhørs- och mantalslängder äro afsedde att på hvarandra utöfva, när de senare hemta upplysning från och hufvudsakligen grundas på de förra, ej förefinnes i Göteborg, der mantalskrifningen, likasom i Stockholm, försigår utan rådfrågande af husförhörslängderna. På dessa och många andra grunder är det icke möjligt att åt Presterskapets folkmängdsuppgifter, åtminstone för Göteborgs större församlingar, tillerkänna det värde, som dylika uppgifter för de mindre städerna ega. Å andra sidan förbjuda flera förhållanden tillerkännandet af ett högre värde åt mantalsuppgifterna. Mantalslängderna, hänförde till liknämnda år med de här ofvan i tab. meddelade, gifva följande tal (deruti ej inberäknade Nya Varfs och Ny-Elfsborgs församlingar) nemligen:

år 1854.....	24,803.	år 1858.....	28,727.
» 1855.....	25,628.	» 1859.....	29,987.
» 1856.....	26,664.	» 1860.....	31,333.
» 1857.....	27,822.	» 1861.....	32,255.

Vid jemförelse med presterskapets tabelluppgifter för åren 1854—1859 visa sig dessa i medeltal med omkring 3,330 personer *öfverstiga* mantalsuppgifterna. Ett dylikt husförhörslängdernes öfverskott öfver mantalslängderna har alltid inom vår befolkningsstatistik förefunnits och är lätt förklarligt. Den närmare utredning, hvartill den särskilda folkräkningen i Stockholms stad vid 1860 års utgång beredt tillfälle, har ock ådagalagt ett *öfverskott* kyrkoskrifne utöfver mantalskrifne, uppgående till ungefärligen samma belopp som för Göteborg. För tiden 1854—1861 visa mantalslängderna för Göteborg i medeltal en *årlig befolkningstillväxt* af 1,065, eller omkring 3·8 %, med växlingar mellan 2·9 % och 4·5 % för särskilda år. För åren 1854—1859 visa presterskapets tabelluppgifter i medeltal en *årlig befolkningstillväxt* af 959, eller omkring 3·2 %, med växlingar emellan 0·7 % och 4·7 % för särskilda år. Om man nu med utgångspunkt från den af presterskapet i tabellen för 1859 vid detta års slut upgifna folkmängden: 33,014, på grund af det anförda antager, att stadens folkmängd vid 1860 års slut bordt i husförhörslängderna ökas med omkring 4 %, och med omkring 3,000 personer öfverstiga de mantalsuppgifter, som samma år aflemnats, så borde Göteborgs folkmängd vid 1860 års slut *enligt husförhörslängderna* hafva utgjort omkring 34,330 personer och enligt likartad beräkningsgrund vid 1861 års slut hafva ej obetydligt öfverstigit 35,000.

Sedan, på grund af Kongl. Kungörelsen den 4 November 1859, Presterskapet i stället för den förr brukliga folkmängdstabellen redogjort för folkmängden i Göteborgs stad vid utgången af året 1860 medelst *nominal-utdrag* ur husförhörslängderna, uppkommer efter sammanräkning

ett folkmängdsbelopp af icke mindre än 33,668, alltså öfverstigande mautslängdernes folkmängd, upptagen *samma* år, med 6,413. Ett sådant språng från 1859 kan endast hafva sin förklaringsgrund deruti, att husförhørslängderna i en eller annan församling haft kvarstående en mängd i verkligheten inom församlingen *obefintlige* personer, bland hvilka Presterskapet vid upprättandet af folkmängdstabellerna hittills intill och med 1859 gjort de uteslutningar, som ansetts skäligen påkallade efter någon antagen beräkningsgrund. Ett slikt förfarande röjes ock tydligt af de jemlikt Nåd. Kungörelsen af den 4 November 1859 från Presterskapet inkomna summariska redogörelselerna för Göteborgs stads folkmängd vid 1861 års utgång, hvilka såsom ingående balans från 1860 upptaga en folkmängd af blott 34,027 (sålunda 4,641 personer *mindre* än hvad folkmängden enligt de insända husförhørslängdsutdragen vid *samma* tidpunkt skulle hafva utgjort, men märkvärdigt nog nära öfverensstämmande med den här ofvan af mig gjorda kalkyl) för 1860, eller omkring 34,330. Utgående från denna summa, 34,027, såsom stadens folkmängd vid 1860 års slut, angifva dessa redogörelser stadens folkmängd vid utgången af 1861 till 35,484 (sålunda 3,184 personer *mindre* än hvad folkmängden enligt nyssnämnde utdrag ur husförhørslängderna skulle hafva varit vid *samma* års början, men likaledes nära öfverensstämmande med min kalkyl för 1861 eller öfver 35,000.

Sedan, efter af mig gjord underd. anmälan af dessa stridiga uppgifter, Kongl. Maj:t den 23, sisl. anbefallt Chefen för Statistiska Central-Byrån att, efter på stället inhemtade upplysningar, och i samråd med vederbörande kyrkliga och civila myndigheter, söka tillvägabrinda tillförlitlighet i folkmängdsuppgifterna för staden Göteborg, och i följd af denna Nåd. befallning personal- eller husförhørslängderna för Domkyrko- och Garnisonsförsamlingarne, i närvaro af vederbörande Pastorer, Klockare och andre tillkallade personer, som om stadens befolkning ansetts äga största kännedom, blifvit genomgångne, har derigenom utrönt, att inom nämnde 2 församlingar 899 personer, deraf 455 mankön och 444 qvinkön, såsom dels *dubbelskrifne*, dels redan före 1860 års slut *döde* eller *utflyttade*, orätt kvarstått och medräknats i uppgifterna om folkmängden vid nämnde års utgång, äfvensom att på samma sätt då medräknats 726 personer, deraf 275 mankön och 451 qvinkön, hvilka på grund af dels den ovanligt höga ålder de skulle hafva uppnått, dels åtskilliga om dem gjorda anteckningar, dels andra omständigheter, med största sannolikhet kunnat antagas hafva varit obefintlige vid ifrågavarande tid. Att från Göteborgs uppgifna folkmängd helt och hållet afräkna ofvan antydde 1,625 personer har jag nu ansett så mycket mer berättigadt, som skäl ej saknas till det antagande, att efter denna afräkning dock ännu i längderna ej blott för Domkyrko- utan ock för Garnisons- och Christinæ församlingar återstå ej få personer, som bordt uteslutas. Emellertid påkalla de åtgärder, som äro nödige för en ytterligare justering af Göteborgs stads folkmängd, en längre tid. Att, intill dess sådant kunnat ske, uppskjuta ett preliminärt offentliggörande af den längesedan afslutade folkräkningen för hela riket i öfrigt har jag ej ansett rådligt, hvadan alltså dess resultat nu här meddelats med den reservation i afseende på framdeles skeende rättelser, som i det anförda ligger antydd.

Bery.

4.

General-Sammandrag öfver folkmängden i Sverige den 31 December 1860.

Den nya plan för insamlande af uppgifterna till rikets befolknings-statistik, hvilken af Kongl. Maj:t den 4 November 1859 (Svensk Författnings-Samling N:o 64) fastställdes att från och med nästpåföljande år tillämpas, afsåg bland annat, att åt dessa uppgifter bereda största möjliga tillförlitlighet och kan tillika under vissa villkor lemna utväg till ett skyndsammare meddelande af de resultat, som vanligen begärligast motses. Möjligheten att ernå det afsedda ändamålet af ökad tillförlitlighet var emellertid väsentligt beroende af bestämda och för hela riket likformiga formulär för Ministerialböckerne, samt nödige detaljföreskrifter för dessas förande. Sedan Kongl. Maj:t jemväl i detta hänseende, efter samtliga vederbörandes hörande,

under den 27 April 1860 meddelat Nådig fastställelse åt hit-hörande underd. förslag, måste dock för verkställigheten af de nya kyrkoboksformulärens tryckning, utdelning och införande i allmänt bruk inom hela riket ej ringa tid åtgå.

Då nu, enligt den Nåd. Kungörelsen af den 4 November 1859, uppgifterna om rikets folkmängd den 31 December 1860 skulle meddelas Statistiska Central-Byrån genom *nominativa* utdrag ur hvarje församlings s. k. husförhörslängder, och tillräcklig anledning förefanns till det antagande, som sedermera jemväl fullt bekräftats, att en del af husförhörslängderne vid tidpunkten för dessa utdrags meddelande ännu ej hunnit omskrifvas efter nya formulären och dervid undergå den nödiga granskningen, för att gifva fullt tillförlitlig upplysning om folkmängden m. m., hvarom uppgift skulle för hvar person meddelas, så kunde ock förutses, att fall skulle inträffa, der folkmängdsuppgifterne efter det nya förfarandet medelst *nominalutdrag* komme att förete språng, som voro oförenliga dels med de uppgifter, hvilka blott *summariskt* meddelats i nästföretgångne, eller 1859 års tabell, dels med verkliga förhållandet. Då emellertid tillfälle att rätta dessa felaktiga förhållanden dels sjelfmant, dels på grund af anmärkningar från Statistiska Central-Byrån, erbjödos i sammanhang med längdernas omskrifning efter nya formulären, med husförhörens verkställande under året 1861, samt med första tillämpningen s. å. af den nya mantalsskrifningsförordningen, med hvars stadgande presterskapets *ärliga summariska* folkmängdsuppgifter nu äro ställda i närmaste samband, så hvarken kunde eller borde den definitiva fastställelsen af folkmängden vid 1860 års utgång företagas förr, än jemförelse med folkmängdsuppgifterne vid 1861 års utgång med deraf föranledde åtgärder föregått, så att en säker utgångspunkt för folkmängdsberäkningen kunde vinnas. Första gången, då en så genomgripande förändring som en *nominativ folkräkning* skulle genomföras i ett land, hvilket har så många egendomligheter som vårt, var ock lätt att förutse, det åtskilliga andra svårigheter äfven skulle möta, hvilkas undanrödjande fordrade en längre tidsutdrägt än för framtiden bör blifva behöflig.

Det nit, hvarmed förändringen i allmänhet genomförts, är så mycket lofvärdare, som det mödosamma arbetet just vid öfvergången varit störst, och det vunna resultatet ökar i hög grad värdet af vårt lands befolknings-statistik, likasom det ådagalägger den genom en jemnt fortgående folkmängdstillväxt bäst bevittnade lugna utvecklingen af landets intellektuella och materiella krafter. De få anmärkningar, som ännu återstå obesvarade, komma sannolikt icke att hafva någon inflytelse till ändring af det här följande Generalsammandraget, med undantag för hvad som rörer staden Göteborg, hvarom jfr sid. 399.

Folkmängden vid 1860 års slut, länsvis, å

Län.	Folkmängden den 31 Dec. 1859 enligt uppgifterna i årstabellerna.			Lefvande födde under året 1860, enligt nominal- utdrag ur Ministerial- böckerne.			Döde under året 1860, enligt nominalutdrag ur Ministerialböckerne.		
	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	Summa.	m.	q.	Summa.
Stockholms Stad	49,170	56,577	105,747	2,151	2,088	4,239	1,833	1,557	3,390
Stockholms Län	58,317	61,847	120,164	1,945	1,887	3,832	1,597	1,429	3,026
Uppsala "	43,677	48,291	91,968	1,535	1,427	2,962	942	974	1,916
Södermanlands "	60,978	64,462	125,440	2,065	1,985	4,050	1,270	1,186	2,456
Östergötlands "	114,332	122,632	236,964	4,292	4,053	8,345	2,027	2,060	4,087
Jönköpings "	80,691	87,197	167,888	3,121	2,956	6,077	1,298	1,245	2,543
Kronobergs "	72,224	77,013	149,237	2,736	2,705	5,441	1,227	1,309	2,536
Calmar "	107,003	110,797	217,800	4,062	3,896	7,958	1,909	1,724	3,633
Gotlands "	24,030	25,757	49,787	693	627	1,320	351	298	649
Blekinge "	56,562	59,323	115,885	2,154	2,140	4,294	1,054	1,061	2,115
Christianstads "	100,495	104,005	204,500	3,617	3,419	7,036	1,918	1,846	3,764
Malmöhus "	138,447	141,003	279,450	4,880	4,614	9,494	2,606	2,485	5,091
Hallands "	57,541	59,943	117,484	2,107	2,038	4,145	1,054	1,055	2,109
Göteborgs och Bohus ..	102,010	106,636	208,646	3,735	3,576	7,311	2,122	1,822	3,944
Elfsborgs "	128,573	136,260	264,833	4,782	4,539	9,321	2,245	2,270	4,515
Skaraborgs "	107,017	111,208	218,225	4,251	4,018	8,269	1,818	1,869	3,687
Wernlands "	118,515	123,465	241,980	4,598	4,382	8,980	1,871	1,894	3,765
Örebro "	71,992	76,173	148,165	2,880	2,833	5,713	1,247	1,187	2,434
Westmanlands "	48,059	53,089	101,148	1,679	1,706	3,355	904	865	1,769
Kopparbergs "	78,492	85,851	164,343	2,889	2,765	5,654	1,426	1,484	2,910
Gefleborgs "	64,308	69,475	133,783	2,177	1,984	4,161	1,124	1,120	2,244
Wester-Norrlands..... "	55,985	59,274	115,259	1,969	2,014	3,983	995	973	1,968
Jemtlands "	29,839	30,207	60,046	941	835	1,776	348	358	706
Westerbottens "	39,801	41,237	81,038	1,490	1,417	2,907	589	560	1,149
Norrbottens "	33,191	34,764	67,955	1,271	1,237	2,508	552	543	1,095
Hela Riket	1,841,249	1,946,486	3,787,735	68,020	65,141	133,161	34,327	33,174	67,501
deraf									
& Landsbygden	1,618,808	1,724,891	3,343,699	60,345	57,681	118,026	29,171	28,505	57,676
i Städerna utom Stock- holm	143,271	165,018	308,289	5,524	5,372	10,896	3,323	3,112	6,435

landsbygden, i städerna samt i hela riket.

Folkmängdsbeloppet den 31 December 1860:						Skillnad häntydande på öfverskott af					
beräknadt efter nativitets- öfverskottet.			enligt den samma dag i hela riket verkställda folkräkning.			inflyttning.			utflyttning.		
mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
49,488	57,108	106,596	51,446	60,945	112,391	1,958	3,837	5,795	—	—	—
58,665	62,305	120,970	59,179	62,558	121,737	514	253	767	—	—	—
44,270	48,744	93,014	43,840	48,696	92,536	—	—	—	430	48	478
61,773	65,261	127,034	61,658	65,047	126,705	—	—	—	115	214	329
116,597	124,625	241,222	116,270	124,647	240,917	—	22	22	327	—	327
82,514	88,908	171,422	82,183	88,828	171,011	—	—	—	331	80	411
73,733	78,409	152,142	73,632	78,593	152,225	—	184	184	101	—	101
109,156	112,969	222,125	108,277	112,752	221,029	—	—	—	879	217	1,096
24,372	26,086	50,458	24,228	25,909	50,137	—	—	—	144	177	321
57,662	60,402	118,064	57,501	60,374	117,875	—	—	—	161	28	189
102,194	105,578	207,772	103,020	106,561	209,581	826	983	1,809	—	—	—
140,721	143,132	283,853	140,965	143,465	284,430	244	333	577	—	—	—
58,594	60,926	119,520	58,445	61,133	119,578	—	207	207	149	—	149
103,623	108,390	212,013	104,404	109,938	214,342	781	1,548	2,329	—	—	—
131,110	138,529	269,639	130,636	138,686	269,322	—	157	157	474	—	474
109,450	113,357	222,807	108,703	113,537	222,240	—	180	180	747	—	747
121,242	125,953	247,195	120,864	126,307	247,171	—	354	354	378	—	378
73,625	77,819	151,444	73,785	77,866	151,651	160	47	207	—	—	—
48,834	53,930	102,764	49,154	54,146	103,300	320	216	536	—	—	—
79,955	87,132	167,087	79,839	87,060	166,899	—	—	—	116	72	188
65,361	70,339	135,700	65,567	70,494	136,061	206	155	361	—	—	—
56,959	60,315	117,274	56,516	60,153	116,669	—	—	—	443	162	605
30,432	30,684	61,116	30,467	30,751	61,218	35	67	102	—	—	—
40,702	42,094	82,796	40,111	41,367	81,478	—	—	—	591	727	1,318
33,910	35,458	69,368	33,743	35,482	69,225	—	24	24	167	—	167
1,874,942	1,978,453	3,853,395	1,874,433	1,985,295	3,859,728	5,044	8,567	13,611	5,553	1,725	7,278
1,679,982	1,754,067	3,434,049	1,673,469	1,751,740	3,425,209	—	—	—	6,513	2,327	8,840
145,472	167,278	312,750	149,518	172,610	322,128	4,046	5,332	9,378	—	—	—

Obs. Anmärkningen rörande Göteborg sidan 399.

**Specifikation af folkmängd, födde och döde år 1859—1860 i
hvar och en af Rikets städer efter alfabetisk ordning.**

Städernes namn.	Folk- mängd den 31 Dec. 1859 enligt årstabel- lerne.	Under år 1860, enligt nominalut- drag ur kyrko- böckerne,		Folkmängd den 31 December 1860:		Skilnad, hän- tydande på överskott af	
		levande födde.	döde.	beräknad efter nati- vitetsöver- skottet.	enl. samma dag verk- ställd folk- räkning.	inflytt- ning.	utflytt- ning.
Alingsås	1,526	51	25	1,552	1,616	64	—
Arboga	2,801	94	41	2,854	2,882	28	—
Askersund	1,183	40	22	1,201	1,217	16	—
Borgholm	659	22	9	672	658	—	14
Borås	2,824	97	69	2,852	2,988	136	—
Calmar	7,793	257	126	7,924	8,061	137	—
Carlshamn	5,452	145	96	5,501	5,633	132	—
Carlskrona	14,986	472	277	15,182	15,300	118	—
Carlstad	4,427	162	128	4,461	4,514	53	—
Christianstad	5,348	184	99	5,433	5,733	300	—
Christinehamn	2,134	95	40	2,189	2,636	447	—
Cimbrishamn	1,397	46	26	1,417	1,415	—	2
Ekesjö	1,879	69	27	1,921	1,912	—	9
Engelholm	1,573	58	45	1,586	1,656	70	—
Enköping	1,468	47	30	1,485	1,553	68	—
Eskilstuna	4,430	163	120	4,473	4,628	155	—
Falkenberg	1,085	34	11	1,108	1,131	23	—
Falköping	1,091	50	19	1,122	1,191	69	—
Falsterbo	319	3	3	319	313	—	6
Falun	4,769	167	105	4,831	4,970	139	—
Gefle	10,905	381	248	11,038	10,975	—	63
Grenna	1,084	38	22	1,100	1,174	74	—
Göteborg	33,014	1,311	913	33,112	37,043	3,931	—
Halmstad	3,701	142	50	3,793	3,945	152	—
Haparanda	693	30	14	709	737	28	—
Hedemora	1,098	42	24	1,116	1,137	21	—
Helsingborg	5,147	189	151	5,185	5,333	148	—
Hernösand	3,160	100	70	3,190	3,239	49	—
Hjo	971	42	27	986	1,164	178	—
Hudiksvall	2,581	93	36	2,638	2,656	18	—
Jönköping	7,433	315	137	7,511	7,444	—	67
Kongelf	925	32	19	938	947	9	—
Kongsbacka	542	15	11	546	539	—	7
Köping	1,658	64	31	1,691	1,763	72	—

Städernes namn.	Folk- mängd den 31 Dec. 1859 enligt årstabel- lerne.	Under år 1860, enligt nominalut- drag ur kyrko- böckerne,		Folkmängd den 31 December 1860:		Skilnad, hän- tydande på öfverskott af	
		levande födde.	döde.	beräknad efter nati- vitetsöfver- skottet.	enl. samma dag verk- ställd folk- räkning.	inflytt- ning.	utflytt- ning.
Laholm.....	1,104	32	13	1,123	1,251	128	—
Landskrona	5,401	184	145	5,440	5,703	263	—
Lidköping.....	3,397	136	72	3,461	3,304	—	157
Lindesberg	1,057	36	12	1,081	1,091	10	—
Linköping.....	5,927	198	131	5,994	6,138	144	—
Luleå	1,543	43	24	1,562	1,516	—	46
Lund	7,931	271	143	8,059	8,412	353	—
Malmköping.....	374	öfverflyttade till landsbygden:					374
Malmö	18,058	651	358	18,351	18,919	568	—
Mariefred	651	16	15	652	663	11	—
Mariestad	2,236	60	27	2,269	2,277	8	—
Marstrand	1,038	36	13	1,061	1,078	17	—
Nora.....	1,130	41	19	1,152	1,100	—	52
Norrköping	19,449	746	408	19,787	19,956	169	—
Norrtelje	1,167	37	33	1,171	1,199	28	—
Nyköping.....	4,512	172	111	4,573	4,794	221	—
Oscarshamn	2,195	100	46	2,249	2,237	—	12
Philipstad.....	1,719	61	31	1,749	1,784	35	—
Piteå.....	1,544	37	23	1,558	1,554	—	4
Sala	3,309	86	61	3,334	3,381	47	—
Sigtuna.....	466	12	13	465	460	—	5
Skanör	818	21	11	828	824	—	4
Skara	2,167	57	20	2,204	2,246	42	—
Skellefteå	331	10	3	338	347	9	—
Skeninge	1,477	62	24	1,515	1,511	—	4
Sköfde	1,336	51	28	1,359	1,423	64	—
Stockholm	105,747	4,239	3,390	106,596	112,391	5,795	—
Strengnäs.....	1,451	49	39	1,461	1,583	122	—
Strömstad.....	1,644	53	34	1,663	1,700	37	—
Sundsvall	4,332	144	69	4,407	4,432	25	—
Säter	488	18	3	503	505	2	—
Söderhamn	2,666	118	62	2,722	2,786	64	—
Söderköping.....	1,414	51	24	1,441	1,549	108	—
Södertelje	1,606	71	46	1,631	1,719	88	—
Sölvesborg	1,553	52	28	1,577	1,603	26	—
Thorshälla	796	31	21	806	820	14	—
Trosa	434	9	16	427	445	18	—

Städernes namn.	Folk- mängd den 31 Dec. 1859 enligt årstabel- lerne.	Under år 1860, enligt nominalut- drag ur kyrko- böckerne,		Folkmängd den 31 December 1860:		Skilnad, hän- tydande på öferskott af	
		levfande födde.	döde.	beräknad efter nati- vitetsöfver- skottet.	enl. samma dag verk- ställd folk- räkning.	inflytt- ning.	utflytt- ning.
Uddevalla	4,200	135	73	4,262	4,629	367	—
Ulmicehamn	1,404	44	31	1,417	1,424	7	—
Umeå	1,815	61	35	1,841	1,855	14	—
Upsala	8,679	284	227	8,736	8,459	—	277
Wadstena	2,420	65	61	2,423	2,411	—	12
Warberg	2,514	70	57	2,527	2,503	—	24
Waxholm	985	40	26	999	1,048	49	—
Wenersborg	3,601	136	65	3,672	4,076	404	—
Westervik	5,215	162	98	5,279	5,257	—	22
Westerås	4,246	152	111	4,287	4,541	254	—
Wexiö	3,135	111	45	3,201	3,229	28	—
Wimmerby	1,631	68	29	1,670	1,766	96	—
Wisby	5,384	183	93	5,474	5,443	—	31
Ystad	5,215	152	94	5,273	5,324	51	—
Åmål	1,659	52	28	1,683	1,629	—	54
Örebro	6,577	293	118	6,752	7,377	625	—
Öregrund	641	22	10	653	679	26	—
Östersund	1,624	47	19	1,652	1,496	—	156
Östhammar	567	17	18	566	569	3	—
Summa	414,036	15,135	9,825	419,346	434,519	16,676	1,503

Tillökning annorlunda än genom nativitetsöferskott 15,173.

Anmärkning.

Då den nominativa folkräkningen vid 1860 års utgång gifvit en summa af 3,859,728, så utvisar detta tal, äfven om det, med hänsigt till osäkerheten om Göteborgs stads rätta folkmängd, skulle vara något för högt, en ganska stor folkmängdstillväxt under året, öfverstigande 71,000 personer. Då möjligtvis någon torde föreställa sig, att denna betydliga folkmängdstillväxt vore mera skenbar än verklig, såsom beroende endast af den nya method för folkmängdsberäkningen, som nu första gången blifvit tillämpad, så bör uppmärksamheten fästas derpå, att nativitetsöferskottet, som år 1856 utgjorde 35,464, år 1857: 17,855, år 1858: 48,544, och år 1859: 55,885, under året 1860 uppgått till icke mindre än 65,660.

Den nya planen för rikets befolknings-statistik har dock äfven visat sin välgörande verkan ej blott uti den kontroll och säkerhet, som beredes genom nominativa uppgifter öfver födda, döda och folkmängd, utan ock uti den nu skedda medräkningen af ett ej ringa antal personer, som förr ej varit upptagne, och detta företrädesvis i städerna.

Genom den nu alltmör genomförda ordningen, att hvarje födelse- och dödsfall hänföres till rätta kyrkoskrifningsorten, är ock vunnit den stora fördel, att dubbelskrifningar eller utelemnanden undvikas, och att personallängderne kunna vederbörligt kompletteras. En sådan ordning visar företrädesvis sin verkan på städerna, hvilka hittills, med ofta för lågt beräknad folkmängd, haft sig påförd en för stor dödlighet. För året 1860 befinnas nu jemväl städerna hafva ett nativitetsöferskott af icke mindre än 5,310 personer.

Att samtliga städernas folkmängd, utöfver nämnda nativitetsöfverskott, skulle hafva ökats genom inflyttningar, hufvudsakligen från landsbygden, med mer än 15,000 personer innebär visserligen ingen orimlighet; dock måste dervid i öfvervägande tagas, dels hvad anfördt blifvit rörande möjligheten att Göteborgs stads folkmängd vid 1860 års utgång torde genom ytterligare granskning komma att något nedsättas, dels att folkräkningen i Stockholm ökat denna stads folkmängd med ett betydligt antal, som visserligen ej först under året 1859—1860 inflyttat, men dock förr ej ingått i folkmängdsberäkningen, dels att i flera andra städer tillökning uppkommit derigenom, att förr ej medräknade personer nu i beräkningen upptagits.

Berg.

Hvarjehanda.

Senaste folkräkningarne i några länder.

Allmänna folkräkningar hafva dels vid slutet af 1860, dels under året 1861 flerstädes blifvit utförde. De slutliga officiella redogörelserna för dessas resultat hafva naturligtvis ännu ej hunnit offentliggöras och spridas. Från åtskilliga länder hafva dock preliminära meddelanden ingått till Statistiska Central-Byrån, af hvilka ett kort utdrag här nedan följer.

I *Stor-Britannien och Irland* utfördes folkräkningen den 8 April 1861 — för 7:de gången sedan 1801 i England med Wales och Skottland, för 5:te gången sedan 1821 på Irland. — Inom hvar och en af de förenade rikenas tre hufvuddelar leddes företaget af dervarande s. k. Registrar general, eller Chef för det embetsverk, som har befolkningsstatistiken till hufvudföremål, med biträde af för tillfället förordnade särskilde Assistenten, på de mindre öarne af dessas Generalguvernörer. Förfarandet modifierades ej obetydligt af de olika lokalförhållandena.

I *England med Wales* begagnades samma distrikt-indelning, som för den s. k. civilståndsregistrationen, eller årliga inskrifningen af vigde, födde och döde, äfvensom samma tjänstemannapersonal, som har befattning med denna registration, nemligen 631 Öfver-Registrators-distrikter, fördelade i 2,197 Registrators-distrikter. Dessa senare afdelades åter i 30,862 smärre räknedistrikter, hvart och ett ej större, än att hvartenda derinom befintligt hus kunde af räknaren besökas på dagen. Ingen svårighet mötte att fylla det ofvannämnda stora antalet af räknare med personer af erforderlig bildning, bland yngre tjänstemän, handlande m. fl. och till och med bland församlingarnes presterskap. Genom Tullstyrelsens försorg räknades den personal, som för dagen befunns ombord på fartyg och båtar vid kusten, på floder och kanaler samt i alla hamnar. Räkningen verkställdes i hela riket medelst personernes införande på s. k. Hushållslistor. Vigten af sådane listor, ensamt för England med Wales expedierade från London, uppgick till 45 tons, eller nära 1,076 Centner. Hvarje räknare var förpligtad att upprätta sammandrag af distriktets hushållslistor och skyndsamt aflemna dessa sammandrag jemte originallistorne till vederbörande Registrator, hvilken, efter förnyad granskning och sammanräkning, före den 30 April skulle hafva insändt allt till Öfver-Registra-

torn, som egde att ytterligare revidera och intyga riktigheten, innan handlingarne slutligen afsändes till Centralmyndigheten.

Sjelfva *räknekostnaderna* i England med Wales äro uppgifne till omkring 6 öre för personen, enligt hvilken proportion de för hela befolkningen skulle uppgått till omkring 1,203,704 R:dr R:mt.

Från nyssnämnda myndighet i London föranstaltades ock genom Utrikes-Departementet Cirkulärbref till alla länder, der England har anställde diplomatiska eller konsular-agenter, för att genom vederbörande lands myndigheter erhålla upplysning om der vistande Engelsmän, en fråga, som dock oftast måste blifva svår att tillfredsställande besvara, äfven af det skäl, att hvarje land synes hafva full rätt att såsom sina undersåter räkna der *bosatte*, ehuru ej infödde personer.

I *Skottland* kunde vid ifrågavarande Census jemväl för första gången begagnas den indelning, som för Civilregistratio-nen blifvit införd, jemte den personal, som för denna var anställd. Under öfverinseende af Sherifferna i Grefskapen och Städernes Magistrater delades nemligen landets 1,001 registrationsdistrikter uti 8,075 räknedistrikter. Hvarje räknare ålåg, att å särskildt formulär uppsummera hushållslistorna för sitt distrikt och öfverlemnna dessa jemte sammandraget till Distrikts-registratorn, hvilken, efter granskning och uppsummering för sitt distrikt, skulle öfversända handlingarne till Sherifferne och Magistraterna före utgången af den 30 April, från hvilka sistnämnde myndigheter, efter förnyad granskning och sammanräkning, allt skulle till centralmyndigheten vara insändt före utgången af den 1:sta Juni. Kostnaderna af sjelfva räkneoperationen för Skottland ensamt äro uppgifne till 18,464 £, eller omkring 332,350 R:dr R:mt, och beräknas till omkring 10'9 öre personen.

Irland, som ännu ej har någon registration af födde och döde, indelades i 261 distrikter, hvartdera under en särskild Inspector, och inom dessa distrikter användes 5,096 man af landtpolisen (Constabulary force), 15 kustvakter och 173 man af hufvudstadens polis såsom räknare, hvilka hvar och en hade åliggandet att, så snart räkningen under den 8 April och närmast följande dagar hunnit afslutas, för hvar s. k. townland (en yta af 200—300 acres) och i städerna för hvar gata upprätta sammandrag, som jemte räknelistorne sedermera skulle till Centralmyndigheten insändas.

På de smärre Brittiska öarne utfördes folkräkningen under ledning af 50 Superintendenter genom 260 räknare.

Då uppgift saknas både om antalet tullbetjente m. fl., som användts för räknandet af personer ombord på fartyg och båtar, och om den stora personal af extra-ordinarie tjenstemän, hvarmed de centrala embetsverken blifvit förstärkte, så har de för- enade rikenas folkräkning upptagit en personal vida öfverstigande de 48,730 personer, hvilka uppgifvas hafva haft första bestyret med räknelistorne.

Ehuru frågan om census hvarje gång utgör föremål för Parlamentets pröfning, saknas dock ännu full likformighet mellan de tre rikena i afseende på innehåll och omfång af föremålen för undersökning.

För England med Wales äskades uppgift å hushållslistan om: för- och tillnamn, ställning inom familjen (såsom hufvud, hustru, barn, tjenare m. m.), civilstånd (ogift, gift, enkling), kön, ålder (vid senaste födelsedag), stånd, yrke och näringsfång, födelseort samt huruvida döfstum eller blind. Frågan om trosbekännelse hade bland Dissenters inom Parlamentet mött så stort motstånd, att den måst utelemnas.

För Skottland tillades: »antalet rum med fönster i hvarje hus» och »antalet barn mellan 5—15 år, som besökt skolor under veckan näst före census.»

För Irland omfattade census jemväl religionsbekännelse, folkundervisning, antal döde med dödsorsaker under sistförflutna decenniet m. m.

Vid hvarje census, som grundas på individuella uppgifter, hvilka ej kunna kontrolleras af officiella fortgående längder öfver befolkningen, är oundvikligt, att en del uppgifter erhållas ofullständiga eller sanninglösa — en erfarenhet, som bland annat rörande åldren af fruntimmer mellan 25 och 35 till 40 år är tillräckligt bekräftad. Emellertid uppgifves från England, att personer af alla samhällsklasser visat ett stigande intresse för fullgörandet af sin skyldighet, och till Centralmyndigheten i London hade inrapporterats blott några få fall af vägran att utfylla hushållslistorne. Denna motsträfvighet behandlades såsom följd af någon tillfällig sinnesrubbing eller fix idé och blef derföre ej bötfälld, helst man vanligen lyckades att af grannarne få nödige upplysningar. Framgången i det hela tillskrifves dels den hos folket alltmer stadgade öfvertygelsen, att uppgifterna ej afse något slags beskattningsändamål, eller annat onus, dels det välgörande inflytandet af en upplyst, fosterländskt sinnad och alltså för saken välvillig press, dels presterskapets

bemödanden att undanröjda betänkligheter af religiöst missförstånd, der tecken till sådana yppats.

Folkets *bostäder* äro obestriddigen en god måttstock för bedömandet af dess sociala tillstånd. För att kunna i sammanhang med folkräkning begagna denna måttstock, har dock erfarenheten visat det oundgängliga behovet af en mängd förberedande åtgärder. Det har alltså med skäl anmärkts, att, i synnerhet beträffande England med Wales och Skottland, formulärens fråga om antalet »bebodda», »obebodda» och »under byggnad varande hus», äfven med det tillägg, som i Skottland gjorts här till, ej gifver en tillfredsställande upplysning, då det nemligen alltför ofta visat sig, huru räknarnes olika uppfattning föranleder till högst olika resultater.

Den fråga, som i Skottland anbefalldes rörande *skolgång*, har ock visat sig felaktig, emedan dervid förbisetts, dels alla barn, som för sjukdom varit frånvarande från skolor mer än veckan, dels alla de, som ej besökte skolan, emedan denna hade ferier, hvilket just lär vara förhållandet med en ej obetydlig del af skolorna på landet under April månad.

På sätt ofvan är anfördt finnas ännu ej tillgängliga mer än de första sammandragen (Enumeration Abstracts) af Census, hvilka utan tvifvel komma att vid ytterligare granskning förändras. Dessa, jemte särskildt benäget meddelade upplysningar från en af Census-Assistenterna, Mr Hammack, utvisa bland annat följande resultat:

	Folkmängd*den 8 April 1861.
i England med Wales.....	20,061,725.
» Skottland med Kildaön	3,061,329.
» Irland (inclus. 27,512 militärer)	5,792,055.
å de smärre öarne	143,779.

Summa hemmavarande 29,058,888.

Utomlands varande militär (179,900) och sjömän å handelsflottan (96,000), så vidt uppgifter ännu ingått.....	275,900.
--	----------

Summa i de förenade rikena 29,334,788;

hvilken summa år 1851 utgjorde 27,495,297,
hvidan absoluta tillväxten under 10 år alltså är 1,839,491,
eller omkring 6'7% och den årliga i följd deraf ej mer än omkring 0'67%.

Härvid förtjenar dock uppmärksammas den stora skiljaktigheten mellan de särskilda rikena.

I England med Wales räknades den 31 Mars 1851 innevånarne till: 17,927,609, och utgör alltså *tillväxten* der nära 12%, eller *årligen* 1'2%. Från 1801 till 1861 tillväxt af 121%. I Skottland räknades år 1851 innevånarne till: 2,888,742, och utgör alltså tillväxten på 10 år 5'9% och *årligen* nära 0'6%. Å Irland räknades 1851 innevånarne till: 6,552,385, och utgör alltså *minskningen* 11'6% eller *årligen* inemot 1'2%.

För hela den tid af 60 år, som Englands folkmängd i det hela kan efter folkräkningar bestämmas, visar sig det anmärkningsvärda förhållandet, att under de första 30 åren tillväxten utgjorde ej mindre än 52%, men deremot för de sista 30 åren sjunkit till 20%. Förklaringen till detta förhållande sökes med skäl uti emigrationen, som sedan 1831 bortfört omkring 5 millioner menniskor, deribland under sista decenniet ensamt 2,054,000 ådagalagts vara engelska infödingar.

I nära samband härmed står ock den tillväxande proportionen af qvinnor till männen, utgörande på 100 män år 1841: 104'9, år 1851: 105'1 och år 1861: 106'2 qvinnor.

Såsom ett allmänt faktum i England och Wales visar sig en minskning af folkmängden i åkerbrukande distrikter, men deremot en betydlig tillökning i manufaktur-distrikterna, så att för det hela tillväxten utgöres i och närmast omkring de större städerna af 19%, å landsbygden med de mindre städerna deremot af blott 6% under decenniet.

Londons folkmängd, 1861 räknad till 2,803,034 och ökad sedan 1851 med 19%, jemte en dylik ökning i hela den närmaste omgifningen, berättigar till uttrycket: snarare en provins af hus än en stad. Den egentliga City of London hade dock 10,382 innevånare *mindre* än 1851.

I Skottland ådagalägger Census likasom i England med Wales ringa eller ingen folkmängdstillväxt till och med förminskning i vissa trakter, som drifva åkerbruk och boskapskötsel, stark folkökning deremot i medelpunkterna för manufaktur- och handelsindustrien. Till en del kan orsaken härtill sökas uti en fortgående sammanslagning af mindre jordlotter till större egendomar.

Irlands folkmängd, som 1841 utgjorde 8,175,124 och år 1851 sjunkit till 6,552,385, hade intill 1861 ytterligare minskats med 12%. Under sista decenniet hade de kända Iriska emigranterne från de förenade rikena uppgått till icke mindre än 1,230,986.

Uppgifterna rörande antalet *bebodda hus* i de förenade konungarikena utvisa för 1861 en summa af 5,154,985 och en

tillväxt från 1851 af 9·3%, samt ett medeltal af 5·6 inneboende i hvarje hus mot 5·8 år 1851.

I England med Wales, der antalet bebodda hus år 1801 uppgafs till 1,575,923, utgjorde det år 1861: 3,745,463 och således efter medeltalsberäkning inemot 5·4 personer i hvarje hus. I Skottland, der antalet bebodda hus år 1851 uppgick till 370,308, är det år 1861 beräknadt till 393,289, och är alltså efter medeltalsberäkning hvart hus bebodt af nära 7·8 personer. Antalet rum med fönster: 1,695,588, ger i medeltal 1·8 personer i hvart rum. Å Irland, der bebodda husen år 1841 utgjorde 1,328,839 och år 1851 1,046,223, hade antalet år 1861 ytterligare sjunkit till 993,233, eller en proportion af 5·8 personer i hvarje hus efter medeltalsberäkning. Det är lätt att inse, att husminskningen på Irland företrädesvis träffat de usla kojor och jordkulor, som emigranterne lemnat öde, och att den alltså ej har den betydelse, som blotta siffrorna utvisa.

Vid alla dessa uppgifter om bebodda hus är nödigt att erinra sig hvad ofvan blifvit anfördt rörande denna fråga.

Uppgiften från Skottland om 456,699 skolbesökande barn mellan 5—15 år förtjenar ej stort afseende, på grund af hvad i det föregående jemväl blifvit anmärkt.

Att ensamt på Irland ifrågasattes uppgift om *antalet af de olika trosbekännarne*, och att endast i 15 fall protest framställdes mot denna för första gången fordrade uppgift, torde väl finna sin förklaring till största delen deruti, att de 2 olika hufvudkyrkorne önskat hvardera att se sin styrka afmätt vid detta tillfälle. Detta gifver ock så mycket högre värde åt det resultat, som vanns, nemligen tillhörande Romersk-katholska kyrkan: 4,490,583, Engelska Högkyrkan: 678,661, Presbyterianer: 582,992, Methodister: 44,532, Independenter: 5,062, Baptister: 4,165, Qväkare: 3,812, flera andra slag af kristna Dissenters tillsammans: 8,414, samt Judar: 322, i hvilka tal militären dock ej synes vara inräknad.

I *Preussen* utfördes den hvart 3:dje år vanliga folkräkningen inom Tullförenings-Staterna den 3 December 1861, och detta efter hufvudsakligen samma formulär och method, som förr varit bruklige. Sedan de af Provinsial-Regeringarna upprättade sammandrag blifvit i Statistiska Byrån hopsummerade, har i dess tidskrift, häftet 3, Mars 1862, preliminärt och under reservation för de antagligen blott smärre ändringar, som blifva en följd af revision, meddelats ett resultat, som uppgifver Preus-

siska statens folkmängd vid nämnde tidpunkt till: 18,497,458, i följd hvaraf folkmängden sedan 1858 tillväxt med 757,545 eller 4'27 %.

Berg.

Den senaste folkräkningen i *Frankrike* utfördes den 1 Juli 1861. Några af dess viktigaste resultater, så till vida som dessa ännu äro kända, må här i största korthet finna en plats. — De summariska uppgifter, som öfver denna folkräkning hittills blifvit offentliggjorda, dels uti *Monitören*, dels uti tvenne i *Journal de la Société de Statistique de Paris* och i *Journal des Economistes* intagna uppsatser af Chefen för Statistiska embetsverket i Paris, samt slutligen i ett af Souschefen i samma embetsverk till *Journal of the Statistical Society of London* lemnadt och derstädes infördt meddelande, äro likväl i flera hänseenden sinsemellan temligen stridiga, hvarföre de endast med en viss varsamhet kunna begagnas.

Då uti Frankrike, likasom i åtskilliga andra länder, de till folkräkningen lemnade uppgifterna först af lokalmyndigheterna sammanräknas för smärre distrikter och departementer, innan de ingå till det statistiska embetsverket, eger detsamma ett medel att skyndsamt gifva åtminstone ett ungefärligt begrepp af en folkräknings hufvudresultater. De här omnämnda uppgifter grunda sig nu på ett sammandrag af de till Statistiska Byrån inkomna 86 departemental-sammandragen. De sifferuppgifter, som här nedan för år 1861 förekomma, äro sålunda icke att anse som definitiva. Först om ett par år torde man kunna motse offentliggörandet af 1861 års folkräkningsresultater, sådana dessa efter vederbörlig granskning af primäruppgifterna befunnits.

Hvad som i främsta rummet ådrager sig uppmärksamheten, är den tillökning i folkmängdens belopp, som sedan närmast föregående folkräkning egt rum, och som, jemförd med den ringa tillväxt, hvilken folkräkningarna af 1851 och 1856 ådagalagt, tyckes utvisa, att Frankrike numera inträdt i ett för befolkningens trefnad något gynnsammare och mera normalt tillstånd, än hvad händelsen varit under decenniet 1846—1856. Den 1 Juli 1841 räknades i Frankrike 34,217,719 innevånare, 1846 uppgick folkmängden till 35,400,486, 1851 till 35,783,170, 1856 till 36,139,364 samt 1861 till 36,755,871, då man icke tager med i beräkningen de år 1859 annexerade länderna. Folkmängdstillväxten, som från 1841 till 1846 utgjorde 1,182,767, nedgick sålunda 1851 till 382,684 och sjönk ytterligare 1856

till 356,194, men steg 1861 till 616,507, hvilket gifver i medeltal för den första perioden, 1841—1846 (året räknadt från 1 Juli till 1 Juli), en *årlig* folkmängdstillväxt af 236,553 personer, för den andra, 1846—1851, af 76,537, för den tredje, 1851—1856, af 71,232 *), samt för den sista, 1846—1861, af 123,301 personer.

Den genom sistlidne års folkräkning sålunda ådagalagda jemförelsevis högre folkmängdstillväxten, har i Frankrike gjort ett desto gynnsammare intryck som öfverskottet af födde öfver döde under åren 1856—1861 utgjorde endast omkring 495,000 personer, och man derföre hade väntat, att folkräkningen 1861 skulle högst utvisa en deremot svarande tillökning i folkmängden. Det plus af omkring 120,000 personer, som tillväxten redovisad efter folkräkningen företer i förhållande till nativitetsöfverskottet, tyckes häntyda derpå, att ett icke obetydligt större antal inflyttningar än utvandringar under femårsperioden egt rum, förutsatt nemligen att de båda folkräkningarna af 1856 och 1861 ega samma grad af tillförlitlighet, samt att alla födelse- och dödsfall, som under den ifrågavarande tiderymden inträffat, blifvit vederbörligen registrerade.

Till belysning af folkmängdens till- eller aftagande inom Frankrikes 86 gamla departementer, de enda mellan hvilka jemförelse kan anställas, må följande redogörelse tjena. Då likväl de ständiga vexlingarne i arméens och garnisonernas styrka samt täta förändringar af de orter, der större eller mindre truppafdelningar förläggas, störande inverka på bedömandet af smärre områdens befolkningsförhållanden, har nedanstående öfversigt endast afseende på den *civila* befolkningen, uppgående den 1 Juli 1861 till 36,306,473 personer emot 35,635,967 år 1856.

Sedan 1856 hade den *civila* befolkningen tilltagit i 60 departementer, men aftagit i de öfriga 26. Dessa senares hela folkmängdsminskning utgjorde 101,678 personer, hvaraf ensamt på ett departement (Puy-de-Dôme) 12,188, då deremot från 1851—1856 en minskning egde rum i icke mindre än 55 departementer, med en gemensam förlust af 458,496 personer. I 12 af dessa 26 departementer har folkmängdsminskningen varit oafbruten allt sedan 1846, i 12 andra sedan 1851 och i 2 först sedan 1856.

*) Under sistnämnda tiderymd, då Frankrikes årliga folkmängdstillväxt utgjorde endast 0.14 procent, belöpte sig Sveriges till 0.90, oaktadt Sveriges folkmängdstillväxt ingalunda kan anses som någon ovanligt hög.

Om än i flera af de 26 departementerna i fråga ett öfverskott af döde öfver födde bidragit till en dylik minskning, har dock utan tvifvel utvandringen deruti den största andelen. I synnerhet är det innevånarne i de på sluttningarna af Alperna, Pyrenéerna, Côte-d'Or och andra Frankrikes bergsträckningar belägna departementerna, som lemna sina hem för att på andra orter söka den utkomst, hvilken hemtrakten icke förmår lemna. Möjligen går väl någon del af dessa bergsboer utom Frankrikes gränser, men efter all anledning i obetydlig mängd, då hela landets emigration är jemförelsevis ganska ringa, såsom synes af följande öfversigt:

år 1856	utvandrade från Frankrike		16,772	personer,
» 1857	»	»	18,809	»
» 1858	»	»	13,804	»
» 1859	»	»	9,164	»
» 1860	»	»	10,090	»

Summa 68,589 personer.

Denna utvandring, som till största delen icke lemna landet, torde derföre icke vara af någon särdeles oroande beskaffenhet. Folkmängdens förminskning, hufvudsakligen genom ett på grund af *aftagande nativitet* uppkommet öfverskott af döde öfver födde, är deremot mera egnad att uppväcka farhågor. På sådana orsaker beror nästan uteslutande folkmängdsminskningen t. ex. i trenne af den fordna provinsen Normandies departementer. Under tiden mellan de båda senaste folkräkningarna dogo i dessa departementer tillsammans icke mindre än 10,538 personer mer än hela antalet lefvande födde barn *).

Den absolut högsta folkmängdstillväxt (226,241 personer), som 1861 års folkräkning i något departement utvisar sedan 1856, tillkom, af lätt begripliga skäl, departementet *Seine*, hvars folkmängd på 10 år tillvuxit med ungefär $\frac{1}{2}$ million, då likväl Frankrikes *hela* befolkning under samma tid icke ökat sig med fullt 1 million. Paris ensamt egde år 1856 en *civil* befolkning af 1,151,978 personer, eller om militären, 22,368 man, äfven medräknas, en totalfolkmängd af 1,174,346. År 1860 utvidgades, såsom bekant är, stadens område icke obetydligt. Man beräknar, att Paris, derest det år 1856 hade egt samma omfång som 1861, då skulle hafva haft inalles 1,525,000 innevånare (militären, 25,000 man, inberäknad). Enligt sista folkräkningen

*) Någon tilltagande dödlighet har deremot icke förmärkts i de tre departementerna, utan snarare tyckes medellifslängden blifvit större.

hade denna summa år 1861 stigit till omkring 1,696,000. — I sammanhang härmed torde böra anmärkas, att i allmänhet visar Frankrikes befolkning, i likhet med Sveriges och de flesta andra europeiska länders, en tilltagande benägenhet att invandra från landsbygden till städerna, hvarföre ock förutom Paris de flesta af Frankrikes större öfriga städer, t. ex. Lille, Lyon, Marseille, Bordeaux, Nantes, Rouen, äro belägna i departementer med hög folkmängdstillväxt.

Delar man Frankrike i tvänne hälfter, en nordlig och en sydlig, med ett lika stort antal departementer i hvardera *), uppstår följande märkliga förhållande med afseende på befolkningens (den civila) till- eller aftagande från 1856 till 1861.

Af de 43 *norra* departementerna egde:

5	en	tillväxt	af	mera	än ...	20,000	menniskor,
7	»	»	»	10,000	till	20,000	»
11	»	»	»	5,000	»	10,000	»
10	»	»	»	1,000	»	5,000	»
3	»	»	»	mindre	än	1,000	»

S:a 36.

samt 2 en minskning af 5,000 till 10,000 menniskor,

2	»	»	»	1,000	»	5,000	»
3	»	»	»	mindre	än	1,000	»

S:a 7.

Af de 43 *södra* departementerna åter egde:

3	en	tillväxt	af	mera	än ...	20,000	menniskor,
4	»	»	»	10,000	till	20,000	»
3	»	»	»	5,000	»	10,000	»
8	»	»	»	1,000	»	5,000	»
6	»	»	»	mindre	än	1,000	»

S:a 24.

samt 2 en minskning af mera än 10,000 menniskor,

4	»	»	»	5,000	till	10,000	»
7	»	»	»	1,000	»	5,000	»
6	»	»	»	mindre	än	1,000	»

S:a 19.

Under det sålunda folkmängden i den norra hälften tilltagit inom ett mer än 5 gånger så stort antal departementer som det, hvarest den minskats, har inom den södra hälften

*) Gränsskilnaden blir ungefär efter 47° nordlig bredd.

antalet departementer af det förra slaget endast obetydligt (icke fullt $\frac{1}{2}$ gång) öfverskridit antalet af dem, som undergått minskning i folkmängdens belopp, hvarförutom utaf departementerna med folkmängdstillväxt det ojemförligt största antalet af de norra tillhöra de 3:ne grupper, som egt den högsta folkökningen, hvaremot de flesta af de södra befinna sig i de båda grupper, som vunnit minst i tillväxt. Under femårsperioden 1856—1861 har således Frankrikes folkmängdstillväxt, i likhet med hvad de närmast föregående åren egt rum, hufvudsakligen koncentrerat sig inom de nordliga departementerna, som redan förut egde en talrikare och jemförelsevis tätare sammanträngd befolkning, då deremot i nämnde afseende landets sydliga hälft, oaktadt tydliga framsteg i ett och annat departement, förblifvit i det närmaste stillastående.

Frankrikes gamla 86 departementer egde, såsom nämnt är, vid senaste folkräkning 36,755,871 innevånare. Savoyen och Nizza hade vid samma tid en befolkning af 665,879 personer. Kejsardömet Frankrike egde sålunda den 1 Juli 1861 uti Europa en totalfolkmängd af 37,421,750 personer, hvaraf 454,505 tillhörde arméen.

Mörner.

Sparbanksinsättningar å Postkontoren i England.

Den 17 Maj 1861, 24 Victorïæ Cap. 14, utfärdades i England en Parlaments-Akt för att underlätta insättning mot ränta af smärre besparingar under Regeringens ansvarighet för utbetalningen, den s. k. Post Office Savings Banks Act. Denna Akt berättigar General-Post-Direktören att, med Skattkammar-Styrelsens bifall, anbefalla underlydande Posttjenstemän i riket att emottaga penninginsättningar för öfversändande till General-Postkontoret och besörja återbetalning till insättarne efter gifna föreskrifter. Hvarje insättning, som ej får understiga 1 Sh. Sterling (omkring 90 öre), införes uti en med insättaren öppnad sparbanksbok med emottagarens (Posttjenstemannens) namnteckning och embetsstämpel och afsändes samma dag till General-Post-Direktören, hvars qvittens tillställes insättaren och gifver denne lagligt anspråk på kapital med ränta. Blott för 10 dagar efter insättningen utgör Posttjenstemannens namnteckning och embetsstämpel laglig grund för sådant anspråk. Om inom denna tid qvitto från General-Post-Direktören ej er-

hållits, skall skriftlig anmälan till honom göras, hvarellertid sparbanksboken erhåller full giltighet under ytterligare 10 dagar. Insättaren är berättigad, att på formlig requisition vid hvarje postkontor i riket, der sparbanksinsättningar få göras, senast inom 10 dagar efter anmälan, utbekomma sin fordran hel eller delvis. Kännedomen om insättarnes namn och beloppet af deras uttagningar är förbehållen ensamt åt General-Post-Direktören och af honom förordnade tjenstemän. De af General-Post-Direktören emottagne insättningarne aflemnas till Kommissionen för nationalskulden, hvilken likaledes genom Postverket tillhandahåller insättarne deras fordran. Tillfällig brist uti depositionsfonden godtgöres af Statsverkets s. k. Consolidated fund. Räntan à $2\frac{1}{2}$ procent å summor, som icke understiga ett Pund Sterling (omkring 18 R:dr), beräknas till den 31 December och tillägges kapitalet. Insättningar, som på denna väg göras hos Kommissionen för nationalskulden, behandlas lika med dem från Sparbankerne, så att öfver dem föres särskild räkning, hvaraf ett sammandrag från 1 Januari till 31 December framlägges för Parlamentet inom den 31 Mars nästpåföljande år. Insättare, som önskar öfverflytta sin behållning till någon Sparbank, erhåller bevis om dess belopp, hvarefter räkningen med Postverket afslutas och den nya med Sparbanken öppnas. Samma öfverflyttning i omvänd ordning tillvägabringas genom intyg af 2:ne Sparbankens Direktörer. General-Post-Direktören är berättigad, att meddela nödiga föreskrifter för verkställigheten af denna Akt och skall derom afgifva berättelse, som meddelas Parlamentet, likasom årsräkenskapen, sedan denna undergått revision af det embetsverk, som här närmast motsvaras af Kongl. Kammar-Rätten.

Rörande denna Akt, som redan med stor framgång blifvit i verket satt, förekommer i Journal of the Statistical Society of London, Decemberhäftet 1861, ett meddelande af den för sina stora förtjenster om sociala reformer i flera riktningar så utmärkte Edwin Chadwick, C. B. Innehållet deraf har synts mig högeligen förtjent att meddelas. Herr Chadwick yttrar:

»Då atskilliga Parlamentsledamöter begärt mitt yttrande om de nya s. k. Post office Saving Banks, har jag svarat, att jag ej känner någon enda åtgärd från senaste tider, särdeles i fråga om arbetslöner och den lägre medelklassens ställning i samhället, hvilken i min tanka är så förträfflig till sina grunder. Det finnes en synpunkt, från hvilken dess vigt ännu ej

blifvit skärskådad, och för hvilken jag alltså utbeder mig uppmärksamhet, nemligen förebyggandet af *en mängd brott*.

De officiela efterforskningar, som anstälts af mig sjelf och embetsbröder, i den särskilda Polisundersöknings-Kommissionen, rörande orsaker och frestelser till brott, hafva visat, att en stor del af inbrottsstöld, rån och mord — särdeles mord å gamla, ensamt boende personer — är att skrifva på räkningen af kända eller förmodade penningesummor i dessa personers förvar. Nyligen har skett en afrättning för mord af denna bevekelsegrund. Det mord, som begicks af en man vid namn Mullins, å en gammal qvinna, boende i Stepney, hörde äfven till detta slag, hvaraf ofta förekommande fall lätt kunde uppräknas. En stor del af hustjufnader och brott föranledes sålunda genom förvarande i hemmet af penningesummor, som med hänsigt till egarnes samhällsställning ofta äro betydliga, och det har verkligen förvånat mig, att, vid de tillfällen, som dertill oupphörligt erbjuda sig vid våra brottmålsdomstolar, icke domstolen finner sig sjelfmant uppfordrad till den varning, att dylika summor, för att undaurödja frestelsen till roflystnad, och för att trygga både den personliga säkerheten och besittningen, borde hållas ändamålsenligt insatte i någon bank. Vi funno ock, att dessa slags förbrytelser inom städerna äro vida sällsyntare i Skottland, än i England — tydligen af den enkla orsak, att, till följd af det i Skottland rådande bruket bland de mindre bemedlade klasserna — bodhandlande, handverkare och andra — att anlita bankerna, äfven ganska små summor der insättas, och så stora penningebelopp nästan aldrig samlas och förvaras i hemmen, som är brukligt i England. Sådana fakta, som detta alltför vanliga blottställande af stora penningesummor och deraf följande oafåtligt förnyande af samma slags brott, hänvisa tydligt på behovet af åtgärder, hvilka man omöjligen kan vänta af någon polismakt, utan måste hoppas af allmänheten sjelf, eller af särskilda tillräckligt omfattande anordningar och inrättningar till förekommande af brott. Goda bankinrättningar med fullständiga anordningar för publikens bekvämlighet till penningars mottagande och försändning, kunna snart nog anses som ett slags anstalter af preventiv polis.

Man föreställe sig blott, hvilka följderna skulle blifva, om alla de penningar, tillhörande högre och medelklasserna, hvilka nu äro insatte i banker, i stället såsom metallmynt skulle i hemmen förvaras, om allt hvad som nu går i rörelsen såsom bankanvisningar och vexas skulle i stället såsom mynt föras

från person till person; man betänke blott, huru mycket under sådant förhållande den personliga osäkerheten skulle stegras, om än polishären än så mycket förstärktes, och man skall snart öfvertygas om det närvarande tillståndet af osäkerhet till lif och egendom bland de lägre klasserna inom sådane distrikter och samhällsställningar, bland hvilka bankers anlitande ännu ej blifvit brukligt.

Äfven om samtliga insättningar i Sparbankerna antoges tillhöra de arbetande klasserne, (och en större del än man vanligen tror, härrör verkligen från medelklassen) blefve dock beloppet obetydligt för en befolkning, som hvarje år bortslösar vida utöfver flera års besparingar, eller inemot 60 millioner Pund Sterling årligen, på en hop njutningar och retmedel, af hvilka större delen helst kunde och borde undvaras.

Orsakerne till penninggömmandet i hemmen, eller till det jemförelsevis ringa anlitandet af Sparbanker, syntes förnämligast ligga i brist så väl på förtroende, som på bekvämlig tillgång till dylika banker. Till en del härrörde bristen på förtroende från grof okunnighet, orimliga misstankar och afundsjuka. Gamla och fattiga människor hafva hört rykten om stoppning af banker, eller olyckligtvis sjelfva erfarit att banker stoppat, och de sakna till största delen utvägar att öfvertyga sig om hvilka banker, som äro värda förtroende. Arbetsklassen ser ofta mästaren (»master»), eller hans vänner, bland bankens Direktörer, och den har föga håg att låta dessa få kunskap om de gjorda besparingarne.

Den obemedlade arbetaren, som lyckats finna en ständig sysselsättning, är vanligen blottställd för låneansökningar från sina fattiga släktingar och bekanta, som råkat i penningförlägenhet, och kan svara dem, att han icke är *i tillfälle* att lemna hjälp, dermed menande att han hvarken *bör* eller *vill* göra det. Om han deremot förmärkes besöka en Sparbank, kan en dylik ursägt ej mer gälla, utan han bestormas af ytterligare böner. Det är ock olägligt, att banken blott under vissa timmar är tillgänglig, och obehagligt att der infinna sig bland en mängd andra personer. Man har ock funnit det vara vanligt i hufvudstaden, att insättningar ej göras i närmast belägna utan i en aflägsnare bank, att personer, som bo söder om Themsen, göra sina insättningar i banken på norra sidan och tvertom.

Det långa afståndet från Sparbanken i månget distrikt var ock ett öfverstigligt hinder för insättare af en shilling eller dylika små besparingar, som, om de ej *genast* kunna insättas,

»bränna hål i fickorna» och gå förlorade. I Devonshire har man till en del öfvervunnit denna svårighet genom den förträffliga inrättning, att Presterskapet mottager beloppen från de församlingsboer, hvilka det lyckats bibringa känsla för måttlighet och hushållsaktighet.

Under sådant förhållande och med särskildt syftemål att kunna förekomma plundring, hade vi för afsigt att påpeka vigten af åtgärder till aflägsnande af olägenheterna och anledningarne till misstroende, till uppmuntran af insättningar och bankernas anlitande. Den nu föreslagna åtgärden synes mig vara en förträfflig tanke och ett särdeles lofvande medel för vinnandet af så väl ofvan antydde medelbara följder, som den omedelbara afsigten, eller införandet af måttlighet och sparsamhet i folkets lefnadsvanor. Den erbjuder största möjliga säkerhet; den står helt nära Postverkets vanliga anlitande för öfversändande af smärre summor, hvilkas sammanlagda belopp kan uppgå till flera millioner, förmedelst postremissvexlar. Postverks-Sparbanken blir, till insättarens bekvämlighet och utan att ådraga honom någon särskild uppmärksamhet, dagligen öppen, och det är att vänta, att Posttjenstemännen skola uppfordras att söka tillvinna företaget förtroende och utan ringaste inskränkning eller åtskilnad till person sorgfälligt tillhandagå insättare af alla klasser. Jag säger utan åtskilnad, ty äfven de högre medelklasserna hafva behof, att få för en kort tid placera eller i säker vård lemna penningesummor, som antingen äro för små för insättning i de banker, som af dem vanligen anlitas, eller hvilka, under afbidan af någon annan förmånligare placering, skulle i hemmet förvaras. Denna åtgärd öppnar nu ett fyrfaldigt tillfälle till fördelaktigt placering af penningar. Då farhåga för det stora penningbelopp, som möjligen kunde komma att insättas, ej vore annat än en farhåga för det stora framsteg i allmän säkerhet och sparsamhet, som vunnits, och då tjenstemännen för sitt ökade besvär blifva godtgjorde, så hoppas jag att en god förvaltning lätt skall kunna lugna sinnena. Skriket mot centralisation kan lätt besvaras dermed, att allmänheten ingalunda bör tvingas att anlita lokalanstalter, hvilkas anordningar ej falla den i smaken, eller hållas i beroende af enskilda kommissionärers fördelar under en inskränkt eller ofullständig ansvarighet, så framt den föredrager anlitandet af den ansvariga offentliga myndigheten i Postverket. Åtgärden är alltså i den verkliga frihetens intresse.

För att belysa det slag af brott, till hvilket frestelsen ligger i blottställandet af penningebelopp, men som kunde förebyggas genom ökad anlitande af banker, om än af annat slag än nu ifrågavarande inrättning, begagnar jag tillfället att fästa uppmärksamhet på en stor klass af de i hufvudstaden så vanliga stölderna. En handlande medtager sin hustru en Lördag eller Söndag på en utflykt till Gravesend, eller något annat ställe, och lemnar husets tillsyn åt en enda tjensteflicka, eller möjligen åt flere tjenare, som äfven taga sig ledighet och lemna en sådan flicka ensam hemma. En ung man, en tjuf under masken af en friare, vinner inträde i huset och plundrar det, sedan han aflockat henne hvarest husbonden förvarar sina penningar, samt förleder jemväl henne att blifva medbrottslig. De, som sålunda lemna sin egendom blottställd, föranleda alltså ej blott en qvinlig tjenares olycka, utan ock plundring af hvad de ega. Ett nyligen inträffadt fall af försök till stöld af en summa, öfverstigande 100 Pund Sterling, hvilken en Slagtare lemnat i sin bod under tillsyn af en flicka (hvilken jemväl var nära att blifva mördad) är blott ett exempel bland den mängd, som polisen känner. Bland polisens vanligaste brottslingar äro tjenare, som stulit penningsummor, hvilka husbondefolket haft förvarade i hemmet. Enligt Polisens räkenskaper förlorades i London sistlidet år 13,015 Pund Sterling, på ofvanstående sätt blottställda för tjufvar, förutom 3,643 Pund Sterling, stulna af hyresgäster och andra inneboende. Dessa summor skulle ej hafva blifvit i hemmen blottställda, utan varit i säkerhet i någon bank, derest man haft här samma inrättningar och vanor, som i Skottland. Ofvannämnde summor utgöra dessutom blott en del af förlusten, hvars hela belopp ej kommer till Polisens kunskap. För tjufnad tilltalas i London årligen enligt polisredogörelserna omkring 500 tjenare. Det bör ej lemnas oanmärkt, att genom de befintliga bankernas stängande tidigt Lördags eftermiddagen hindras insättning af största delen af de penningsummor, som samma dags e. m. utfalla, i följd hvaraf faran för plundring ökas för en mängd arbetare, handlande och industriidkare, hvilka af bankerne ville betjena sig. För att förebygga detta och minska Lördags- och Måndags-tjufverierna, torde väl kunna vidtagas förfoganden att efter banktimmarnes slut genom portvakter mottoges stängda lådor att säkert förvaras till nästa Måndags morgon. I sådane lådor kunde då jemväl inneslutas i säkert förvar silfverpjäser, juveler o. d. Mycket godt skulle ock kunna uträttas genom åtgärder för till-

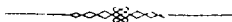
vågabringandet af regelbundna officiella framställningar om orsakerne till brott och medlen att undanrödja dem, samt erinringar om pligten att derpå fästa tillbörlig uppmärksamhet och ej inleda i frestelse.

Med hänsyn till det exempel, som denna Akt gifver af en mängd offentliga inrättningsars vidsträcktare begagnande för allmän nytta och fördel för den talrikaste folkklassen, kan med skäl sägas, hvad Sir Robert Peel en gång i Underhuset, rörande Akten om skuldsatta jordegendomar, yttrade: att den var en så förträfflig åtgärd, att han vore förvånad öfver huru den kunnat gå igenom.»

Så långt E. Chadwick.

Hvad han yttrat synes innehålla så mycket sannt och tänkvärdt, att det väl torde vara förtjent att komma till en större allmänhets kännedom jemväl i vårt land.

Berg.

Förslag till förändradt formulär för Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.

(Efter öfverläggning i Statistiska Beredningen afgifvet af Chefen för
Statistiska Central-Byrån).

INLEDNING.

Då genom Kongl. brefvet af den 17 April 1821 nuvarande form och innehåll af Landshöfdingarnes s. k. femårsberättelser bestämdes med det ändamål, att genom dessa berättelser skulle beredas tillgång till en fullständig *topografisk-statistisk läns- och riksbeskrifning*, sammanhängande denna afsigt med ett annat jemväl af Kongl. Landtbruks-akademien uppgjort och den 21 Maj 1822 af Kongl. Maj:t fastställt förslag, enligt hvilket inom denna Akademies Statistiska afdelning skulle upprättas ett s. k. *Statistiskt Arkiv*, i hvilket, under ledning af en särskildt aflönad person, skulle samlas ej blott tid efter annan utkomna beskrifningar, afhandlingar, disputationer och öfriga topografiska och statistiska uppgifter, utan ock Landshöfdingarnes femårsberättelser och alla till Kongl. Maj:t, Dess och Rikets Kollegier eller andra embetsverk och tillförordnade Komitéer inkommande officiella uppgifter och berättelser, som lemna bidrag till kännedomen om landet, dess folkmängd, näringar, handel m. m. d. I det s. k. Statistiska Arkivet skulle dessa uppgifter, jemte dem, som i öfrigt infordrades och erhöles, efter en för ändamålet passande plan ordnas och bringas i sammanhang till ett gemensamt helt, en pålitlig och fullständig *riksstatistik*. För denna riksstatistiks utarbetande medgafs genom Kongl. brefvet af den 20 Jan. 1824 en tid af högst 3 år, hvarjemte då äfven föreskrefs en ny granskning af formuläret för Landshöfdingarnes femårsberättelser till närmare öfverensstämmelse med planen för riksstatistiken, en granskning, som antingen synes hafva uteblifvit eller ej ledt till någon förändring. Efter den fastställda tidens förlopp anmälades af Kongl. Landtbruks-Akademien, att oförutsedda hinder, hvaribland ej det minsta utgjorts af svårigheten att från embetsverken erhålla nödige uppgifter, blott tillatit utarbetandet af de delar, som rörde *Statsförfattningen* och *Statsförvaltningen*, samt af en summarisk innehållsförteckning öfver

hvad i öfrigt borde i riksstatistiken ingå. Sedan Kongl. Maj:t, till vinnande af ett skyndsamt slut, d. 16 Maj 1827 anbefallt förslags afgifvande till inskränkningar i planen, men sådane ansetts ej lämpligen kunna företagas, indrogs det beviljade anslaget med slutet af 1828, då arbetet ännu ej synes hafva hunnit till den statistiska delen.

Det är omisskänneligt, att med denna s. k. *riksstatistik* blott afsetts att vinna en topografisk-statistisk *riksbeskrifning vid en viss tidpunkt*, likasom det ock är klart, att det material för en sådan beskrifning, hvilket skulle sökas i myndigheternas officiella berättelser, blef helt och hållet beroende af det skick, i hvilket dessa berättelser då för tiden befunnos. En nödvändig följd häraf blef ock den, att ju större omfattning man gaf åt planen för beskrifningen, desto mera skulle man å ena sidan blifva tvungen att söka källor i en vidsträckt litteratur, som ligger utom statistikens område, och å den andra skulle man allt för snart uppdaga otillräckligheten och opålitligheten af de tillgängliga uppgifterna inom det egentligt statistiska området. *Riksbeskrifningen* är ock till sitt innehåll och sin beskaffenhet något helt annat än *riksstatistiken*, som utgör blott en del deraf. En *riksbeskrifning* kan söka att gifva en fullständig bild af ett land vid en *viss tidpunkt*, och belysa denna bild äfven med de statistiska data, som intill denna tidpunkt samlats. Men i sjelfva det begrepp, som numera fästas vid benämningen *officiel statistik*, ligger, att denna har till föremål det *fortgående* inregistrerandet af de viktigare data inom samhällslifvet, hvilka just genom sin *föränderlighet* år efter år äro egnade att gifva ett sannt uttryck af förändringarna i detta lif. *Statistikens* hufvudsakliga vikt och betydelse ligger sålunda just uti det tillfälle, som den skall bereda till en oafbrutet fortgående jämförelse mellan förhållandet vid en mängd olika tidpunkter. Den måste sålunda, för att uppfylla sin bestämmeelse, vara *oafbrutet fortgående*, och kräfver redan af denna anledning helt andra villkor för sin bearbetning, än *riksbeskrifningen vid en viss tid*.

Ju mer man haft varnande exempel af det missledande uti otillförlitliga och oskickligt eller oärligt grupperade siffror, desto mera har ock den officiella statistiken måst egna sig åt fulländandet af *methoderna* för de statistiska primär-uppgifternas insamlande och åt en med sakkunskap utförd sträng granskning af dessa. Dess egentliga uppgift har i följd häraf alltmer måst begränsas till den fortgående framställningen af *enkla, men tillförlitliga fakta*.

Inflytelsen af dessa åsichter har lika litet i Sverige, som i andra länder uteblifvit. Man har allt mer och mer börjat inse, att det stora fält, som *riksbeskrifningen* skulle odla, behöfde delas i många smärre, om någonsin frukt skulle kunna skördas. *Topografiska* arbetet har sålunda nu mera blifvit afskiljdt från det *statistiska*, och sedan den tid, då den ifrågavarande planen för Landshöfdingarnes femårsberättelser bestämdes, hafva vi, jemlikt särskilda föreskrifter för särskilda myndigheter, fått tillgång till ett stort antal från tryck utgifna underdåniga berättelser, som innehålla de speciela redogörelserna öfver särskilda förvaltningsgrenar från både administrativ och statistisk synpunkt, och uti hvilka den respektiva embetsmyndigheten ej sällan kan vara i tillfälle att åt ett visst ämnes behandling gifva vida större utförlighet och tillförlitlighet än för Landshöfdingembetena vore möjligt *). Omisskänneligt gör sig ock i fråga om alla våra officiela berättelser af statistiskt innehåll den åsigt allt mer gällande, att en hufvudsaklig uppmärksamhet måste rättas på sjelfva methoden för de statistiska primär-uppgifternas insamlande och på dessas granskning, innan de lemnas åt offentligheten, på det att härigenom må vinnas så stor tillförlitlighet som möjligt inom den officiela statistikens område.

Ju mera antalet ökats af de grenar, dem våra officiela statistiska berättelser redan omfatta, desto större blir ock behovet att mellan dessa berättelser tillvägbringa den harmoni, att

*) Hit höra bland andra:

sedan 1828 Kommerce-Kollegii underdåniga berättelser om inrikes sjöfart och handel samt om utrikes handeln;

sedan 1830 samma Kollegii underdåniga berättelser om fabriker och manufaktur;

sedan 1830 Justitie-Stats-Ministerns underdåniga berättelser om civila rättegångs-ärenden och brottmål samt om in-teckningar och lagfarter å landet; sedan 1833 Bergs-Kollegii (f. n. Kommerce-Kollegii) underdåniga berättelser om bergshandteringen;

sedan 1834 de af Topografiska korpsen utgifne *länskartor* med åtföljande *beskrifningar*;

sedan 1835 Fångvårds-Styrelsens berättelser om fångvården;

sedan 1851 Sundhets-Kollegii berättelser om medicinalverkets alla grenar; och

sedan 1856 Telegraf-Styrelsens berättelser om elektriska telegrafverket m. fl. Dessutom afgifvas finansiela redogörelser af Stats- och Riksgälds-Kontoren, äfvensom från Rikets Ständers Bank så väl en ärlig berättelse lemnas om Bankens hela ställning, som ock särskildt halfårsvis öfver s. k. Vexelbanken. Slutligen torde äfven böra nämnas, att beträffande rikets *geologiska* undersökning, *meteorologiska* iakttagelser och *livoverks-statistik* redogörelser dels redan finnas från tryck utgifne, dels f. n. äro under utarbetande.

samma ämnen ej onödigtvis må upptagas af 2:ne eller flere berättelser, men hvarje gren af statistiken blifva behandlad af den myndighet, som dertill är mest egnad, äfvensom att stridigheter mellan de statistiska uppgifterna i ena eller andra berättelsen ej må förefinnas. För att efterhand kunna tillvägabringa en sådan harmoni och fullständighet i rikets officiella statistik har ock det nyligen inrättade särskilda statistiska embetsverket bland annat fått till sin uppgift att uppgöra förslag till en fullständig plan för insamlande och bearbetning af alla de uppgifter, som anses böra ingå i Sveriges officiella statistik, att pröfva formulären för dessa uppgifter med särskild hänsigt till källornas tillförlitlighet och förbereda möjligheten af fullständigare topografisk-statistiska öfversigter af Rikets tillstånd o. s. v.

Om än de talrika och värdefulla bidrag till Sveriges officiella statistik, hvilka numera af flertalet embetsmyndigheter lemnas, onekligen haft till följd, att man ej längre kan åt Landshöfdingarnes femårsberättelser inrymma den hufvudsakliga vikt såsom källa för riksstatistiken, hvilken de egde, när år 1821 deras innehåll och form bestämdes, så följer dock häraf ingalunda, att ju icke dessa berättelser kunna och böra blifva ett lika väsentligt medel, som någon annan embetsmyndighets redogörelser, att främja och sprida statistisk kännedom om vårt land.

Flera ämnen af hufvudsaklig vikt i detta hänseende synas åtminstone för närvarande ej kunna blifva föremål för bearbetning af någon annan myndighet, än Landshöfdinge-embetena, såsom t. ex. fattigvården, en del af kommunikations-anstalterne och i vissa delar måhända jordbruket. I en mängd andra ämnen insamlas genom Landshöfdinge-embetenas försorg och under deras ledning de statistiska uppgifter, som ligga till grund för Centralmyndigheternas redogörelser, och ju mera ett sådant material jemväl kan afses för Landshöfdinge-embetets egna berättelser, desto större blir utan tvifvel den inflytelse, som af detta embete bör utöfvas på uppgifternas granskning.

Åtskilliga grenar af statistiken bearbetas visserligen utan någon, eller med blott ringa, medverkan af Landshöfdinge-embetena för uppgifternas insamlande och kontrollerande (såsom befolkningsstatistiken, statistiken öfver rättsväsendet, fängvården, bergshandteringen, utrikes handeln och sjöfarten m. fl.), men de *resultater*, som framgå af dessa grenars bearbetning genom Centralmyndigheterna, äro af den vikt äfven för lokalförvaltningen, att de af denna icke kunna förbises. Visserligen kan i många fall åt Centralmyndigheternas statistiska redogörelser gifvas en utför-

lighet, som jemväl upptager förhållandet inom särskilda län, städer m. m.; men då dessa redogörelser hufvudsakligen måste afse öfversigter öfver hvad som rörer riket i sin *helhet*, så kunna de, redan af detta skäl, så väl som af flera andra, endast undantagsvis ingå i sådana detaljer rörande vissa rikets administrativa *afdelningar*, som just för dessa torde vara af största vikt, dels såsom orsaker till, dels såsom verkningar af inom dem förhandenvarande egendomliga förhållanden. Om man skulle vilja, såsom rätt synes vara, antaga, att den Centrala myndighetens redogörelse i allmänhet bör hafva till syfte att gifva hvad man kunde kalla *medeltalen* för hela riket, så skulle i följd häraf åt lokalmyndigheternas statistiska redogörelser blifva anvisadt att hufvudsakligen förklara orsakerna till *afvikelserna* från dessa medeltal inom de särskilda delarne af riket. Den speciela lokal- och sakkännedom, som härtill erfordras, kan ej sökas inom annan myndighet, än Landshöfdinge-embetet.

En annan omständighet förtjenar ock uppmärksamhet med hänsigt till spridningen af och intresset för statistiska upplysningar. De centrala myndigheternas berättelser kunna af flera skäl ej vänta någon stor publik. Deremot lärer ej kunna be-
tviflas, att det ju icke för en stor del af hvarje läns innevånare bör blifva af intresse att taga kännedom om den berättelse, som Landshöfdinge-embetet derstädes afgifvit rörande länet, och till hvilken berättelse ofta bidrag kunna hafva lemnats af en mängd bland länets innevånare. En sådan berättelse bör sålunda otvifvelaktigt kunna mäktigt medverka att allmänna sprida säker kunskap om landets tillstånd i många hänseenden, och i följd deraf jemväl blifva ett medel, genom hvilket hågen för statistiska primärundersökningars främjande kan väckas och underhållas. Den utväg, man i flera andra länder för detta sistnämnda ändamål anlitat, nemligen inrättandet af Statistiska Provisial-Kommissioner, torde måhända för vårt land åtminstone för närvarande ändamålsenligast kunna ersättas derigenom, att hvarje länsstyrelse i och genom sina berättelser åtminstone i någon mån blefve en dylik mellanlänk.

Hvad som af de förändrade förhållandena nu är påkalladt synes alltså vara, att åt Länsstyrelsernas femårsberättelser må varda anvisad den plats, med hänsigt till såväl innehåll som form, hvilken de böra intaga i serien af de öfriga embetsmyndigheternas bidrag till rikets officiella statistik.

Härvid synas först och främst böra uppoffras anspråken, att Länsstyrelsernas berättelser skola afhandla länets *geografiska*,

topografiska, geologiska, klimatologiska m. fl. dylika förhållanden, som dels utgöra föremål för utförligare länsbeskrifningar och äro föga förändringar underkastade, dels numera omfattas af särskilde sakkunnige embetsmyndigheter.

Sådane grenar af den egentliga statistiken, uti hvilka primäruppgifterna insamlas *utan* all medverkan af Länsstyrelserna, eller der en särskild vetenskaplig bildning är nödig för ämnets behandling, eller der detta helt och hållet ligger inom verkningsskretsen för visst embetsverk, som deröfver afgifver berättelser (såsom rörande befolkningen, rättsväsendet, undervisningsväsendet, hälso- och sjukvården, bergshandteringen, fängvården m. fl.) synas ej heller numera i allmänhet vara egnade för egentlig behandling i Länsstyrelsernas femårsberättelser.

Äfven i de ämnen, der Centralmyndigheter afgifva *ärliga* redogörelser grundade på primäruppgifter, som erhållits genom Landshöfdinge-embetenas atgård, synas dessa senares berättelser åtminstone ej behöfva någon större utförlighet.

Deremot vore det särdeles önskvärdt, att genom Länsstyrelsernas femårsberättelser, så vidt sig göra låter, kunna erhålla fullständigare statistiska data i de grenar, som *icke* utgöra föremål för behandling af någon Centralmyndighet, och företrädesvis i dem, som, för att med framgång kunna bearbetas, kräfva lokalmyndighetens *speciella sakkännedom, inflytelse och nit*.

För att åt Länsstyrelsernas femårsberättelser gifva den omfattning, hvarigenom de kunna fylla sitt ändamål att framlägga en sann, om ock sammanträngd bild af länets tillstånd vid en viss tidpunkt, och bland länets innevånare väcka och underhålla intresse för kunskapen om länets utveckling i alla hänseenden, synes emellertid nödigt, att i dessa berättelser jemväl må upptagas ett *kortare fattadt resultat* i hvad länet angår af de ämnen, hvilka i de Centrala myndigheternas berättelser utförligare behandlats, och detta med särskild hänsyn på utredandet af *orsakerna* till sådana statistiska data, hvilka framställa länet i ett från andra mer eller mindre *afrikande* förhållande.

Onekligen utöfvar den tidslängd af *ett eller flera* år, hvilken en statistisk redogörelse skall omfatta, ej ringa inflytelse på innehållet, så vidt nemligen sådana statistiska data, hvilka ega ett hufvudsakligt värde i den mån de *ärligen* kunna blifva tillgängliga, ej synas hafva sin lämpliga plats i en berättelse, hvilken blott hvart *femte år* kan utkomma. Å en annan sida är obestridligt, att *årsberättelsen* minst är egnad att lemna det tillfälle till jemförelser och den öfversigt öfver utvecklingen af ett för-

hållande, hvilka bäst åskådliggöras genom sammanställningen af *flera* års iakttagelser. Då nu de centrala myndigheternas redogörelser för närvarande i reglen framträda i formen af *årsberättelser*, en form, som ock tills vidare och intill dess omfånget blifvit större, torde vara den lämpligaste; då de grenar af den officiella statistiken, inom hvilka *ärligen* framträdande redogörelser ytterligare kunna vara af nöden, jemväl torde kunna göras till föremål för någon Centralmyndighets bearbetning, äfven om dithörande primäruppgifter skulle behöfva anskaffas genom Landshöfdinge-embetena; men då det deremot synes vara oförenligt med dessa embetens närvarande organisation, att ifrågasätta *ärligt* afgifvande af berättelser, omfattande länets alla statistiska förhållanden, så synes det väl kunna stå tillsammans med en ändamålsenlig plan för bearbetningen af rikets officiella statistik, att Länsstyrelsernas berättelser, såsom hittills varit anbefalldt, jemväl fortfarande omfatta en *femårsperiod*, hvarigenom de ock bäst kunna uppfylla sin ursprungliga bestämmeelse att ej blott gifva "en säker och bestämd kännedom om länets beskaffenhet i ekonomiskt och statistiskt afseende", utan ock upplysa om "*orsakerna* till näringarnes till- eller aftagande".

I sjelfva begreppet af *officiell* statistik ligger redan det oeftergifliga krafvet af *likstämmighet* i uppgifterna mellan alla de redogörelser, som kunna komma att behandla samma ämne, så framt ej, såsom skäl för bristande öfverensstämmelse, kan tillfredsställande ådagaläggas, att den ena uppgiften förtjenar större förtroende än en annan. En sådan likstämmighet blir ej möjlig, derest icke samma källor, *samma primäruppgifter*, gemensamt tjenat till grundval för de berättelser, som beröra samma ämne. Lägges nu härtill det icke mindre oeftergifliga krafvet, att för hvarje slag af statistiska redogörelser de *tillförlitligaste* källor måste uppsökas, och att i allmänhet *dubbla* eller *flerfaldiga uppgifters* infordrande i samma ämne, så vidt möjligt, måste undvikas, så följer häraf, att just den *statistiska primärundersökningens* ändamålsenliga anordnande för hvarje särskild gren utgör ett af de hufvudsakligaste villkoren för framgång. I en sådan anordning intager *formuläret* en så mycket vigtigare del, ju mer det möjliggör ernåendet af ett svar, som ej kan misstydas. Då det ligger i sanningens intresse att ej utsträcka en statistisk undersökning utöfver det område, inom hvilket man af förhandenvarande förhållanden kan sluta, att *säkra* uppgifter kunna meddelas, så torde, i fråga om innehållet af Landshöfdingarnes femårsberättelser, så väl som alla öfriga statistiska

redogörelser, möjligheten att erhålla tillförlitlig uppgift böra tjena såsom en hufvudsaklig måttstock. Detta synes ock så mycket mer af behovet påkalladt hvad Länsstyrelserna beträffar, som deras organisation i vårt land ingalunda är beräknad på den *arbetsstyrka*, hvilken den officiella statistiken tager i anspråk, derest man åt undersökningarne vill gifva en större omfattning.

Hvad beträffar *formen* för länsstyrelsernas femårsberättelser, så är redan i den fastställda planen förutsedt, att de måste sönderfalla i 2:ne afdelningar, den ena framställande de egentligt statistiska data, hufvudsakligen numeriskt och i tabellform, den andra lemmande tillfälle för meddelande af de icke egentligt statistiska upplysningarne eller sådana enklare numeriska uppgifter, hvilka ej påkalla tabellformen, så väl som för utredandet af orsaker och verkningar med hänsigt till länets utveckling. Endast missförstånd af en *berättelses* egenskaper kan gifva anledning att i denna jemväl upptaga *förslag* till administrativa åtgärder, hvilka på helt annan väg böra framträda, och oftast blifva förbisedda, när de förrirat sig inom berättelsens område.

Det jemväl ursprungligen afsedda ändamålet, att af länsstyrelsernas berättelser för hvarje femårsperiod skulle utarbetas ett lättare öfverskådligt *sammandrag för hela riket*, främjas ock bäst genom den statistiska afdelningens uppställning efter formulär, som, så vidt omständigheterna det medgifva, äro för hela riket likformiga.

I typografiskt hänseende torde ock dessa berättelser böra framträda i samma format, som öfriga embetsmyndigheter nu valt för sina "Bidrag till rikets officiella Statistik."

Det torde jemväl böra åt hvarje länsstyrelse beredas tillfälle att erhålla det *antal exemplar* af den särskilda berättelsen för länet, som må anses behöfligt till spridning inom detsamma.

Att såsom hittills i allmänhet egt rum, de statistiska data blifvit till stor del sammanträngde i *en* tabell för landsbygden och *en* för städerna, må väl hafva sina fördelar, men torde dock medföra ännu större oegentligheter och olägenheter. Bland de senare torde ej böra förbises den, att jordbruksstatistiken här framträder i en form, som vore jordafkastningen beroende af hemmanens olika *natur* i kameralt hänseende. Sammanförandet i en tabell af en mängd olikartade föremål är af flere skäl en stor olägenhet.

Om de här ofvan framställde åsigter skulle komma att hufvudsakligt gillas, och i följd deraf den genom Nådiga Cirkuläret af den 17 April 1821 fastställde formen af "tabellerne

för landet och städerna” befinnes böra utbytas mot tabeller, enligt nya formulär uppgjorde i den syftning, som i det föregående blifvit antydd, och med beräkning af de bidrag till rikets officiella statistik, hvilka nu mera af flera embetsmyndigheter lemnas, så blefve i och genom dessa nya tabellformulär äfven hufvudsakligen bestämdt ej blott hvad den statistiska afdelningen af länsstyrelsernas redogörelser skulle upplysa, utan äfven en sådan hänvisning gifven i afseende på föremålen för dessa redogörelsers andra afdelning, eller den i ofvannämnde Nådiga Cirkulär så kallade *berättelsen*, att denna senares innehåll torde kunna bestämmas dels till meddelande af de upplysningar, som af tabellerna föranledas, dels till sådane ämnen, för hvilka tabellformulär ej kunnat eller behöft meddelas, så att berättelsen må kunna gifva en öfersigt öfver tillståndet och häntydning på dettas samband med bestående äldre eller nyare lagar och författningar m. m. d.

Utan att i denna afdelning skulle ovilkorligt fordras alla de ämnen, som af 1821 års Nådiga Cirkulär anvisas, kunde öppet lemnas åt hvarje särskild Länsstyrelse att här upptaga allt hvad den pröfvade nödigt böra till allmänna kännedom komma, men ett visst inskränktare antal ämnen skulle af alla berättelserna utan undantag behandlas, så att af dem ett *sammandrag för hela riket* kunde utarbetas.

Behovvet, att de många ämnen, som utgöra föremål för Länsstyrelsernas femårsberättelser, behandlas i en för alla dessa berättelser *gemensamt ordningsföljd*, är redan erkänt i Kongl. Cirkuläret den 17 April 1821, och den der lemnade föreskriften i detta hänseende, upptagande

1:o länets allmänna beskaffenhet,

2:o innevånare,

3:o näringar och

4:o politisk författning, hvarmed hufvudsakligen förstås redogörelse för alla slags förvaltningsåtgärder och inrättningar, som afse länets innevånares bästa, synes äfven för framtiden kunna blifva ändamålsenlig, helst om, såsom förut, gifvas närmare bestämmelser i afseende på föremålen för hvarje särskild afdelning.

1:sta Afdelningen. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Med hänsigt till hvad ofvan blifvit anfördt, torde denna afdelning kunna inskränkas till upplysning, huruvida under quinquennium skett någon förändring af länets *gränser*, samt upptagande af senaste tillförlitliga uppgift om dess *areal*;

specifikation af länets *administrativa indelning* i kyrkligt, judicielt, kameralt m. fl. hänseenden vid femårsperiodens *slut* (antal kyrkosocknar, pastorat, härad, tingslag, domsagor, länsmandsdistrikter, fögderier o. s. v.);

antal *städer* med eller utan egen jurisdiktion, stapel-, sjö-uppstäder, köpingar, samt

under perioden fastställde ändringar af *oregelbundenheter* i den *administrativa indelningen*, äfvensom vid dess slut ännu *qvarstående* sådana.

I afseende på *topografiska, geologiska och ekonomiska* karteverken, behöfves blott hänvisning till hvad deraf rörande länet blifvit offentliggjordt; hvartill jemväl kunde läggas hänvisning till *andra* geologiska, topografiska, naturhistoriska o. d. arbeten öfver länet, hvilka under femårsperioden utkommit.

När i ena eller andra af ofvanstående ämnen intet finnes att tillägga till innehållet af en förutgången berättelse, torde blott behöfva gifvas en bestämd hänvisning till denna.

Konungens Befallninghafvande torde alltid böra hafva sig öppet lemnadt att, när sådant pröfvas nödigt, och erforderligt material kunnat beredas, tidtals gifva åt beskrifningen af länets naturbeskaffenhet i flera eller färre hänseenden den större utförlighet, som anses ändamålsenlig.

2:dra Afdelningen. Länets innevånare.

Folkmängd jemlikt rikets officiella befolkningsstatistik och mantalslängderna å särskild *tabell* enligt formuläret *N:o 1**).

*) För denna tabell kan från Statistiska Central-Byrån uppgift till kolumnerna 1—4 alltid tillhandahållas genom Statistiska tidskriften. Folkmängden enligt mantalslängderna skall alltid upptaga *samma* år (Oktober, November månader), för hvars slut (den $\frac{3}{4}$) uppgift erhålles från Statistiska Central-Byrån. Då tabellen skulle blifva alltför vidlyftig genom specifikation af fögderierna, och en sådan ej heller i flertalet fall torde vara af intresse för allmänheten, skulle berättelsens *text* kunna inrymma hvad härom kunde anses förtjent att meddelas.

samt upplysning huruvida särskilda administrativa förfoganden påkallats för innevånare, som tala främmande språk, äfvensom huruvida schismatiska rörelser förekommit och medfört bildandet af särskilda församlingar, och i sådant fall dessas benämning jemte antalet dithörande personer.

Af särdeles värde skulle ock vara en fortgående redogörelse för de märkbaraste förändringarna i *byggnadssätt*, med särskild hänsigt till förminskad tillgång å förr vanligt byggnads- och brännmaterial, i *klädedräkt*, vissa *födoämnens* och *dryckers* allmänne begagnande, af- eller tilltagande missbruk af rusgifvande drycker och bruket af surrogater för bränvin, omtanken för renlighet, bekvämlighet, folknöjen, sockenbibliotheker, föreningar till öfning i vapnens bruk, m. m., som kan lemna *faktiska* bidrag till kannedomen om folket.

3:dje Afdelningen. Näringarna.

A och B) Jordbruket och Boskapsskötseln.

I Nådiga Cirkuläret af den 17 April 1821 yttrades redan i afseende på den då föreskrifna *tabellariska* uppgiften om *utsädes* belopp, att den vore ofullständig och aldrig ledande till ett önskad resultat, förr än hemmans och lägenheters *areala vidd* hunne genom utdrag ur skedda mätningar utrönas. Det lider väl intet tvifvel, att föreskriften i samma Cirkulär rörande uppgift om *medelafkastningen* af de särskilda sädesslagen redan från början uppfattats såsom en blott uppskattning eller ett överslag, till ledning hvarvid Konungens Befallningshafvandes årliga berättelser om skörden kunnat med fördel begagnas. Föreskrifterne rörande innehållet af femårsberättelsens text synas ock tydligt hänvisa mera på bidrag till en skildring af landbrukets framsteg, än på en noggrann statistisk redogörelse för produktionens quantum. Något annat kunde ock svårligen ifrågasättas eller väntas, så länge Konungens Befallningshafvande ej kunde påräkna biträde af andra personer än Kronobetjeningen, som dels till följd af sin fåtalighet, dels i och genom sjelfva sin tjenstemannaställning svårligen i vårt land och utan medverkan från kommunerne lär kunna anskaffa materialier till hvad nu mera fordras af en jordbruksstatistik.

Dessa fordringar må nu vara med Sveriges förhållanden förenliga eller icke, så kunna de hvarken förnekas eller förbises, och intet annat än försök kan gifva säker ledning för omdömet

om de svårigheter, som måste besegras för att komma till något mål.

De planer för en statistik öfver vårt lands jordbruk, hvilka i sådant syfte till granskning förevarit, hvilat alla på den gemensamma förutsättningen, att Hushållningssällskaperna benäget åtaga sig det hufvudsakliga bestyret med insamlande och granskning af dithörande uppgifter för länet. Så väl i detta hänseende som i öfrigt rörande valet af den ändamålsenligaste methoden för utförandet lär det väl blifva nödigt att inhemta nämnde Sällskapers åsigt.

Ehuru i följd häraf någon ny fullständig plan för insamlande och bearbetning af uppgifter till vår jordbruksstatistik ej kan motses i verket satt förr än under det nu löpande quinquenniet, saknas dock ingalunda anledning att ifrågasätta åtskilliga förändringar i den femårsberättelse för 1856—60, hvilken jemlikt Nådiga Cirkuläret af den 17 April 1821 äfven bör lemna en redogörelse för jordbruket.

Sålunda synes intet skäl förefinnas att bibehålla den tabellform, i hvilken uppgifterna rörande *utsäde*, *afkastning* och *kreatursantal* jemte en mängd till jordbruket ej hörande ämnen hittills blifvit sammanförde med klassifikation efter hemmanens kamerala *natur*. Skulle nu anledning ej saknas till det antagande, att nämnde jordbruket rörande tabell-uppgifter hittills hufvudsakligen varit och ej heller kunnat vara annat än uttrycket af en allt för subjektiv och omotiverad uppskattning, så kan åt deras slutsumma för länet ej heller tillerkännas ett stort värde.

Emellertid har just under loppet af quinquenniet 1856—1860 en undersökning rörande vårt jordbruks tillstånd och framsteg blifvit af den s. k. Finans-Komitén inledd, hvilken med hänsigt till det anlitade biträdet af samtliga Hushållningssällskaper och sakkunnige personer inom socknarne otvifvelaktigt bör hafva lemnat bidrag af större värde. För den femårsberättelse, som skall omfatta nyssnämnde period, synes alltså vara ändamålsenligt, att i främsta rummet begagna, så vidt ske kan, det material, som af Finans-Komitén blifvit insamladt, underkasta detta en ny revision, der sådant kan pröfvas nödigt, samt komplettera detsamma för periodens senaste år medelst de uppgifter, som ytterligare torde kunna erhållas.

Andra ämnen, om hvilka åtminstone flerstädes värdefulla uppgifter torde af Konungens Befallningshafvande kunna anskaffas, synas ock åtminstone såsom önskningsmål böra antydast, så att en tidigt på dem fäst uppmärksamhet må underlätta

slutligt afgörande af hvad som kan och bör ingå i en ny plan för jordbruksstatistiken, eller i öfrigt såsom bidrag till kännedomen om denna närings framsteg kan behöfva upplysas.

Sålunda erbjuda sig såsom föremål för afdelningen om *jordbruket och boskapsskötseln* i femårsberättelsen för 1856—1860 företrädesvis följande ämnen:*)

geometriskt tunnlandstalet af den odlade jorden och den naturliga ängen vid periodens slut (genom revision och komplettering af den till Finans-Komitén ingångna uppgiften);

jordens *beskaffenhet* i allmänhet: god, medelmåttig eller svag (uppgift till Finans-Komitén);

allmänna *brukningssättet*: tvåskiftes, tredings eller växelbruk, och det ena eller andra brukningssättets förhållande till åkerjordens hela vidd (uppgift till Finans-Komitén);

årliga *utsädet per tunnland* af hvede, råg, korn, hafre, blandsäd, trindsäd, rotfrukter af särskilda slag, m. m. (uppgift till Finans-Komitén); — samt särskild upplysning om det slag af blandsäd, som hufvudsakligen användes;

tunnlandstal eller, om detta ej kan uppgifvas, blott ungefärlig proportion af åkerjord, som år 1860 användts åt odling af hvede, råg, korn, hafre, m. m.;

årliga *behovet till utsäde* af hvede, råg, korn, hafre, m. m. (Denna uppgift, som torde kunna någorlunda tillförlitligt vinnas genom sakkunnige personers uppskattning med ledning af föregående data, kan lemna direkt upplysning om det belopp af skörden, som minst behöfver reserveras för nästa utsäde);

skörden uppskattad i korntal af utsädet, och med dettas afdrag, under hvarje särskildt år 1856—1860, af hvarje hufvudsakligt sädesslag (för denna uppgift torde hufvudsaklig ledning kunna hemtas af Konungens Befallningshafvandes årliga berättelser om skörden);

uppskattning af årliga *förbrukningen* inom länet af hvarje särskildt hufvudsakligt sädesslag enligt i medeltal beräknadt behof för hvar person (med ledning af uppgift till Finans-Komitén);

*) Af den här ofvan gjorda förutsättningen, att de till Finans-Komitén lemnade uppgifter skulle kunna begagnas till hufvudsaklig ledning vid dessa ämnens behandling, följer, att saknaden af tillgängliga upplysningar för det eller de år, som föregått den tid, för hvilken uppgifterna till nämnde Komité afgäfvos, torde få berättiga till dessa års förbigående. Då likaledes blifvit förutsatt, att dessa uppgifter, i den mån deras beskaffenhet dertill föranleder, skulle fullständigas och med nya tillökas för följande år af femårsperioden, torde ock detta få i allmänhet inskränkas till blott *sista* året, på sätt förslaget jemväl antyder.

sädesproduktionens tillräcklighet eller otillräcklighet för länets behof;

handelspriserna å de hufvudsakligaste sädesslagen för hvarje år, med särskild hänsigt till växlingarne deruti;

offentliga understöd för missväxter och andra skador å grödan: — belopp, villkor, inbetalningar, utestående fordringar;

odlingens utsträckning till *nya sädesslag* och framgången deraf;

trädgårdsskötselns och fruktträds-odlingens tillstånd och framsteg;

antal 1860—1861 *vinterfödde kreatur* — hästar, tjurar och oxar, kor, ungnöt, får, getter, svin — (med ledning af uppgiften till Finans-Komitén);

höskördens och andra foderväxters tillräcklighet eller otillräcklighet, med inflytelsen deraf på kreatursantalets ökning eller minskning;

ungefärliga beloppet af spanmål i medeltal använd till kreaturens utfodring (uppgift till Finans-Komitén);

afkastning af ladugården genom lefvande kreaturs försäljning till andra orter, genom försäljning af kött, smör, ost, ägg, ull, hudar m. m. (härmed kan för närvarande hufvudsakligen blott afses upplysning, huruvida ladugården lemnar öfverskott utöfver ortens egen förbrukning);

handelspriserna å kreatur och ladugårdsprodukter, med särskild hänsigt till växlingarne deruti;

djurracernas tillstånd och åtgärder till förbättring;

fjäderfä, biskötsel, farsoter bland husdjuren, verkan och framgång af preventiva och skyddsåtgärder;

jordbrukets utvidgning och förbättring genom nyodlingar, vattenaftappning, grunddikning, ängsvattning och öfversilning, ökad mängd och förbättrad beskaffenhet af gödningsämnen m. m. (till någon del med ledning af uppgiften till Finans-Komitén, i öfrigt kunna kvantitativa eller sifferuppgifter svårigen ännu här motses);

stängselväsendets tillstånd och inflytelse;

verksamhet och inflytelse af Hushållningssällskaper och dessas filialafdelningar, landbruksmöten, premier, täflingar och expositioner, agronomer, tillämpningsskolor för landtbruket, stuterier, holländerier, mejerier, brännerier m. m.;

tillgång å arbetare för jordbrukets behof och sättet för dess anskaffande, — jordtorpare, stattorpare, tjenare i husbondens bröd, stafolk, daglönare och backstugusittare m. m.;

dagsverkspriserna för de särskilda åren och under olika årstider.

Till de många här ofvan uppräknade ämnen lära utan tvifvel flera komma att tilläggas af Konungens Befallningshafvande, under det andra åter torde komma att anses öfverflödiga, eller omöjliga att tillfredsställande besvara. Med detta behof af ytterligare erfarenhet om hvad som kan och bör frågas, och ännu mer om hvad deraf kan i siffror af något värde besvaras, är det så mycket svårare att föreslå ett tabellformulär. Emellertid torde åtminstone någon ledning kunna hemtas för femårsberättelsen 1856—1860 af bifogade tabellformulär N:ris 2 och 3, så framt ej berättelsens *text* för denna gång kunde anses lika väl lämplig till meddelandet af de sifferdata, som nu kunna erhållas.

Med hänsigt till de stora olikheter mellan olika delar af samma län, hvilka hos oss nästan utgöra regel, torde försök att tabellariskt uppställa jordbruksstatistiken i afseende på flera ämnen komma att påkalla tabellformulärens begagnande på sådant sätt, att de till naturbeskaffenhet mest likartade delarne af länet må kunna på ändamålsenligt sätt grupperas tillsammans, och de särskilda grupperna i tabellen upptagas.

Tab. N:o 2. Jordbruk.

	af livet.	af Råg.	af Korn.	af Häfr.	af Hänsäd.	af Ärt.	af Bönor.	af Pottis.	o.	s.	v.
1. Årliga utsädet <i>per tunnland</i>											
2. Årliga behovet <i>för länet</i> till utsäde											
3. Tunnland åkerjord använde till odling											
4. Skördebelopp i korntal af utsädet											
5. Årlig förbrukning på person i medeltal											

Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.

	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Lugnöt.	Får.	Getar.	Svin.
Antal vinterfödde.....								

C) Skogshushållning jemte D) Rofdjurs utödande.

Under afbidan af den statistiskt administrativa redogörelse i hithörande ämnen, hvilken framdeles torde vara att å bestämda tider förvänta från den centrala myndigheten, Skogs-styrelsen, synes följande t. v. böra blifva föremål för Läns-styrelsernas femårsberättelser, nemligen:

areal i tunnland vid periodens slut, och

summa behållen *afkastning* (i kubikfot eller penningvärde) af skogen under periodens 5 år, enligt tabell N:o 4:

å alla Kronan omedelbart tillhörige eller till Kronans disposition indragne hemman och lägenheter,

å boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers jord,

å häradsallmänningar, äfvensom till någon del sockneallmänningar.

I texten af berättelsen torde upplysas om:

Jägeristatens antal vid periodens slut och kontanta aflöning;

afverkningssättet å skogarne, häradsallmänningarnes förvaltningsätt, och allmänningsskassornas tillstånd;

särskilda *undervisningsanstalter* för skogsskötseln;

eke- och mullbärsplantering;

flygsandsfält — under allmän, enskild disposition, — areal, behandlingssätt;

Tab. N:o 4. Skogshushållning.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Särskilde slag af skogar m. m.	Areal vid peri- odens slut.	År.	Afverkningsbelopp utfördt i kvantitet. penninge- Kub.-fot. Rdr R.-mt.	värde.	Anmärkningar.
Kongl. Maj:t och Kronan tillhörige och till: dess disposition indragne		1856 1857 1858 1859 1860			
Boställens, kyrkors, läroverks och fromma stiftelsers					
Häradsallmänningar					
Sockneallmänningar					
Ekeplanteringar Mullbärsplanteringar Andra skogsplanteringar Flygsandsfält	så vidt några för ta- bellarisk framställ- ning lämpliga upp- gifter om dem finnas tillgänglige.				

**) Om skottpenningarna blifva lika för alla slags roffoglar, kunna rubrikerne 10—12 sammanföras i en.

[illegible]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
År	Hästar.	Nötkreatur.	Får.	Getter.	Svin.	Gäms.	Ankor.	Rätkoner.	Höns.	Skadan beaktad i penningvärde.
1856						eller gemensamt för alla slag af fjäderfä.				
1857										
1858										
1859										
1860										
S:a 1856—1860										

I texten kunde inrymmas, bland annat, upplysning om vidtagne åtgärder till rofdjurs utödande, gällande grunder för belöningar och ersättningar m. m. hithörande.

E) Bergs- och brukshandtering samt F) Fabriker, manufakturer och handtverk.

Då bergshandteringen är föremål för särskild årsberättelse från Kongl. Kommerse-Kollegium;

då källorna till Kollegii berättelse, eller Bergmästarnes årliga redogörelser, ej blott kunna göra anspråk på det högsta värde såsom statistiskt material för denna gren, utan ock torde kunna utsträckas till upptagande af alla de vetenskapligt tekniska detaljer, om hvilka upplysning tidtals vore önskvärd att motse;

då antalet till denna handtering hörande verk och inrättningar, hvilka det med hvarje år synes blifva svårare att skarpt afskilja från andra fabriker och manufakturinrättningar, som böra blifva synliga i Konungens Befallningshafvandes femårsberättelser, alltså lämpligast torde böra å samma tabell med dessa senare uppgifvas; och

då denna handtering, hvad metalliska råämnen beträffar, i flertalet af län ej bedrivs i någon större skala;

så synas Läns-styrelserna icke böra åläggas att för sina femårsberättelser insamla några primäruppgifter, som afse det *tekniska* af bergs- och brukshandteringen, och behof ej heller förefinnas att för uppgifter rörande denna handtering uppgöra något särskildt tabellformulär,

utan kunna grufvor och bruk upptagas å samma tabell som fabriker och manufaktur-inrättningar, och i berättelsens text blifva tillfälle att meddela ytterligare upplysning:

om den personal, som är upptagen af denna handtering, samt

en öfversigt öfver rörelsens gång i allmänhet, jemte orsakerna till och verkningarna af växlingar deruti,

utvägar för och rigtning af transporter, dels för brännmaterial, dels för handteringens produkter,

olyckshändelser i afseende på rörelsen och personalen o. s. v.

Landshöfdingarne torde ock genom mera summarisk behandling af de ämnen, som fullständigare behandlats af Kommerse-Kollegium, blifva i tillfälle att lemna utförligare upplysningar om den produktion af råämnen ur mineralriket, hvilken

mera närmar sig *hus- och hemslöjden* (såsom kalk- och sandstensbrytning m. m. d.), hvarom Läns-styrelsen torde hafva lättast att bereda sig närmare kännedom.

Då de primäruppgifter, som af Kommerce-Kollegium begagnas för dess underdåniga årsberättelser om *fabriker* och *manufakturer*, jemväl äro tillgänglige för Läns-styrelserna, genom hvilkas försorg uppgifterna insamlas för Kollegii räkning;

men det icke synes lämpligt, att detta material begagnas så, att både Läns-styrelsernas och Kollegii berättelser blefve hufvudsakligt af enahanda innehåll, utan hellre på det sätt, att vissa ämnen företrädesvis behandlades i det ena slaget, andra deremot i det andra slaget af berättelser,

och då, likasom i fråga om bergs- och brukshandteringen, allt hvad som rör det *tekniska* af ämnet synes hafva sin rätta plats uti Kommerce-Kollegii berättelser;

torde *alla näringar*, med undantag blott för jordbruk och skogshandtering, kunna göras öfverskådliga i femårsberättelserna genom en enda tabell N:o 7 *), å hvilken i alfabetisk ordning upptagas alla verk och inrättningar, som hafva till föremål så väl egentlig *bergs- och bruksrörelse*, som alla slag af *fabriks- och manufaktur-produktion jemte handtverkerier* med dithörande personal, sådant förhållandet var vid femårsperiodens slut.

För att icke öka tabellens storlek genom kolumner för tillverknings-quantitet och värde, uppgifter, hvilka i reglen ej torde kunna erhållas sådane, att de ej snarare missleda genom den tabellariska framställningen, synas de upplysningar, som härom kunna vinnas, lämpligast böra till texten hänföras; — hvarvid ock borde fästas uppmärksamhet på fabriker nyanlagde under perioden, afsättningsorter, transportmedel och rigtningar, export, humanitets- och bildningsanstalter för arbetarne och dessas ekonomiska och sedliga ställning, näringarnes växelverkan, inflytelse på innevånarne m. m., som kan höra till grunddragen af länets industriella skildring.

Ju mer Centralmyndigheter sakna utväg att lätt erhålla tillfredsställande upplysningar om *binäringarnes* och *husslöjdens* omfång, beskaffenhet och inflytelse, desto mera hänvisas man att i Läns-styrelsernas femårsberättelser söka fullständigare redogörelser härom, hvadan, såsom ofvan redan är antydt, åt denna del af näringsverksamheten derstädes torde böra egnas synner-

*) Källor för denna tabell utgöra dels mantalslängderna, dels de årliga uppgifterna till Kommerce-Kollegium.

Tab. N:o 7. Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufakturinrättningar samt handtverkerier.

1.		2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.															16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
Benämningar å hvarje särskildt slag (blott för periodens sista år och i alfabetisk ordning).		Grufvor, bergverk, bruk, fabriker och manufaktur- inrättningar															Handtverkerier.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
		i städerna.							å landsbygden.								i städerna.					å landsbygden.					Antal icke till spelt. försörjning.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
		Egare	Mästare, arbetare och biträden af alla slag						Antal verk och inrättningar.	Egare	Mästare, arbetare och biträden af alla slag						dessas biträ- den af	Mästare.	dessas biträ- den af				Gerningsmän.	dessas arbets- biträden.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
			Anslutning.	bolag.	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder			öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder			öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder			öfver 18 års ålder	under 18 års ålder		öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder	under 18 års ålder	öfver 18 års ålder

lig uppmärksamhet. (Väfnader, metall- och trävarutillverkning, båtbyggeri, fiske, jagt o. s. v.)

Då afsedt är, att *brännerier* såsom fabriker upptagas i Tab. N:o 7, och denna tillverkning i flera hänseenden har en stor vikt, så torde hvad med densamma står i samband vara för-
tjent af särskild uppmärksamhet i berättelsens text.

Att någon tvekan stundom kan uppstå, huruvida en näring är hänförlig till fabrik eller handtverk, är ingalunda förbuds-
sedt, men en olika uppfattning i detta hänseende, hvilken svår-
ligen kan genom några föreskrifter förebyggas, synes ej med-
föra någon väsentlig olägenhet.

4:de Afdelningen. Kommunikations-anstalter och varubyten.

Hvad beträffar *Statens jernvägar*, så komma de att utgöra
föremål för vederbörande Öfverstyrelses underdåniga berättelser,
och då hvad hit hörer erbjuder ej blott ett särdeles rikt ämne
för redogörelser, utan jemväl måste hemtas ur källor, som en-
samt för denna styrelse äro tillgängliga, så synes jernvägsstati-
stiken ej böra anbefallas såsom särskildt föremål för Konungens
Befallningshafvandes berättelser.

I öfrigt torde i femårsberättelsen böra göras en bestämd
skilnad mellan *land- och sjökommunikationer* och hvad

a) *Landkommunikationerna* beträffar, böra uppgifvas: all-
männa landsvägars, häradsvägars och socknevägars *längd* vid
periodens slut,

deras tillstånd i allmänhet samt resultatet af åtgärder till
deras förbättring;

under femårsperioden fulländade och afsynade nya och för-
bättrade vägars längd med uppgift å de härför af Statsverket
eller kommunerna tillskjutne kostnader, äfvensom huruvida väg-
penningar uppbäras;

antalet fulländade och afsynade större broar, uti hvilkas
underhåll kommunen deltagar, samt

antalet under perioden nyanlagde och ombygde sådana,
med uppgift å Statsverkets och kommunernas härför hafde
omkostnader, äfvensom huruvida bropenningar uppbäras;

antalet färjor vid periodens slut (färjepenningar);

antalet grindar å allmänna landsvägar vid periodens slut;

längden af indelade, med skjutsstationer försedda vägar vid
samma tid;

kusthamnars namn, med uppgift, om möjligt, å deras djuplek, äfvensom om utförde nybyggnader och förbättringar, samt de därför af Staten eller kommunen hafde omkostnader;

upplysning i allmänhet om lots-, fyr- och båkväsendet;

längd och rigtning af de hufvudsakliga trafiklinierna å såväl insjöar som floder (å de senare jemväl för flottning), med uppgift å de *ångfartyg*, som der göra regelbundna turer, samt huru djupgående fartyg, som der kunna begagnas;

under femårsperioden fulländade upprepningar af vattendrag, jemte härför erhållne statsbidrag eller i öfrigt hafde omkostnader;

begagnade kanaler, med upplysning om längd och djup, samt den tid af hvarje år, under hvilken de varit till fart öppne;

under femårsperioden fulländade och afsynade nya kanaler, med uppgift om anläggningskostnad.

I närmaste samband med kommunikationsanstalterne står ock: antalet postinrättningar vid periodens slut, äfvensom under densamma inrättade nya dylika, samt

antalet vid periodens slut befintliga och under perioden anlagda telegrafstationer *).

Hithörande uppgifter torde vara mest egnade att i berättelsens text upptagas och synas åtminstone ej påkalla något tabellformulär.

c) *Sjöfart och handel.*

Då Kommerce-Kollegium årligen utgifver berättelser om både ut- och inrikes handel och sjöfart, så synas Konungens Befallningshafvande för egna berättelser ej böra åläggas att insamla hithörande primäruppgifter, åtminstone i sådana delar, som utgöra föremål för Kommerce-Kollegii bearbetning. Detta måste af flera skäl företrädesvis gälla hvad som angår *utrikes* handeln, och är denna derföre redan i Nådiga Cirkuläret af 1821 ej omnämnd såsom föremål för Läns-styrelsernas femårsberättelser.

Utan hinder för den Läns-styrelse, som med begagnande af Kommerce-Kollegii berättelser eller andra officiella källor vill, vare sig för länet i sin helhet eller vissa städer, rörande dessa ämnen meddela de data i öfrigt, som för länet anses vara af vikt, torde i denna afdelning af berättelsen allmänt böra fordras blott uppgift:

*) *Källor* för hithörande uppgifter torde till stor del finnas i Läns-styrelsernas egen embetsverksamhet.

om antal och lästetal af länets innevånare tillhörige fartyg och båtar af fem läster och deröfver, med skeppare och besättning, och

om antal personer, som hafva handel till lefnadsyrke, — allt vid periodens slut, och med skilnad mellan städer och landsbygd; och synes hvad hit hör bäst egna sig för framställning i tabell, på sätt formuläret N:o 9 antyder *). (Se sid. 26.)

Af särskildt värde vore uppgift om antalet under femårsperioden timade sjöskador (förolyckade fartyg, omkomne personer) å länets kuster och å inre farleder, och om assurance mot sjöskador,

om landthandeln öfver riksgränsen i de län, der sådan eger rum,

om länets hufvudsakliga varubyten såväl inom länet som med andra orter, samt afsättningsorter i allmänhet,

om gårdfarihandeln, marknadsplatser och marknader, salu-
torg och torgdagar, samt prisuppgifter å vissa hufvudsakliga produkter,

och särskildt om antalet minuterings- och utskänkuings-
ställen för spirituösa drycker, afgifterna derför och dessas disposition.

5:te Afdelningen. Kameral-förhållanden.

Det General-sammandrag öfver bevillningen, som *ärligen* offentliggöres från Rikets Ständers Riksgälds-kontor, innehåller bland annat för hvarje län uppgift om antalet hemman, lägenheter, verk och inrättningar, samt för städerna särskildt om antalet hus och gårdar så väl som tunnland stadsjord, äfvensom det belopp häraf, som tillhör Kongl. Maj:t och Kronan. Källan för dessa uppgifter är sannolikt densamma, som af Konungens Befallningshafvande begagnats för femårsberättelserna, ehuru dessa berättelsers jämförelse med General-sammandragen icke visar öfverensstämmelse. Detaljerad redogörelse för hemmans-

*) *Källan* för alla tabelluppgifterna utgöres af den från Läns-styrelser och Magistrater till Kommerce-Kollegium ärligen ingående förteckningen, efter hvilken rubrikerne äro lämpade, utan förbiseende deraf, att dessa torde påkalla en förändring. Då likväl denna först läser böra vidtagas i de af Kommerce-Kollegium föreskrifna formulär, har någon afvikelse från de hittills gällande ej för närvarande synts ändamålsenlig i formuläret, helst detta vid begagnandet lätt kan afpassas efter de vid berättelsens afgifvande bestående förhållanden.

Tab. N:o 9. Sjöfart och handel. (Se sidan 25.)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
	S j ö f a r t.								H a n d e l.																
	Fartyg och båtar begagnade								Gross-handlare.	Minut-handlare.	H a n d l a n d e														
	till utrikes sjöfart.				till inrikes sjöfart.						idkande både gross- och minut-handel.	enligt § 8 mom. 1 af Handelsordningen.	qvinnor enligt 4 § Handelsordningen.	med in- och utländska varor.	med landtmanna- varor.	med egna tillverkningar.									
	Besättning.		Antal.	Lästel.	Besättning.		Antal.		Besättning.								Antal.	Lästel.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.
	Sjöfolk.	Skeppare.			Sjöfolk.	Skeppare.	Sjöfolk.	Skeppare.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.	Husbönder.	Bejening.									
Landsbygden																									
Köpingar																									
Uppstäder																									
Sjöstäder																									
Stapelstäder																									

om de statsbidrag, som kunna till bestämdt belopp i siffror uppgifvas, den uppgift, som härom endast för *hvar femte* år skulle meddelas i Läns-styrelsernas berättelser, synes umbärlig såsom *absolut tal*, och om den gifves såsom *medeltal* för fem år ej tyckes värd besväret och kostnaden för särskild detaljerad tabell.

Redogörelsen för *Statens* inkomster och utgifter lärer väl icke under sådant förhållande sökas i Läns-styrelsernas femårs-berättelser, och om än hvarje särskildt läns bidrag till de *direkta* Statsinkomsterna skulle kunna specifikt uppgifvas, låter sig den *indirekta* beskattningen svårligen, för att ej säga omöjligt, fördelas länsvis.

Äfven i afseende på de verkliga statsbidrag, som enligt tillgängliga räkenskaper skulle kunna till sina belopp specifikt uppgifvas, vare sig hänförlige till ordinarie räntor m. m. eller till bevillning, torde ej heller böra förbises, att förändrade bestämmelser af grunderna för deras beräkning m. m. lätt kunna under loppet af en femårsperiod inträffa, hvaraf följden måste blifva, att den tabellariska redogörelsen för de särskilda titlarna borde underkastas motsvarande förändringar i sina detaljer, och för dess uppställning skulle alltså likasom i 1821 års Cirkulär blott kunna gifvas hänvisning till de riksdagsbeslut och öfrige föreskrifter, som under tiden varit gällande.

Af anförde skäl synes det vara ändamålsenligast:

att uti Läns-styrelsernas femårsberättelser hädanefter göres en skilnad mellan de till *verkliga statsbidrag* hänförliga belopp (de hvilka såsom statsinkomster, länsvis influtne, redovisas af Stats- och Riksgälds-kontoren), som enligt räkenskaper kunna till säkra siffror uppgifvas, och sådane utskylder och onera, som, ehuru i nu gällande formulär benämnde Statsbidrag, dock antingen äro rättare hänförlige till *kommunal-utskylder*, eller i öfrigt af sådan beskaffenhet, att deras verkliga belopp för närvarande och till största delen ej kan bestämmas annorlunda än genom en alltför godtycklig *uppskattning* (folkskoleafgift, fattigförsörjning, klereci-statens underhåll, skjuts, våghållning o. s. v.);

att i femårsberättelsen upptages blott en *summarisk* redogörelse för de under hvarje år inom länet *influtne* belopp, som tillhöra den *första* klassen, eller de *verkliga statsbidragen*, jemte hvarje års *restantie*-belopp, och en häntydning på orsakerna till betydligare växlingar i det senare hänseendet;

att, då vi hittills allt för mycket saknat utväg att erhålla öfversigt öfver *kommunal-utskylder och -finanser*, och då Läns-sty-

relserna i främsta rummet synas kunna verksamt bidraga till ökade insigter härom, femårsberättelserna allt mer och mer komme att upptaga kortare redogörelser i detta ämne, i den mån sådane kunna finna stöd af räkenskaper;

men att alla de till ofvannämnde 2:dra klass hänförlige uppgifter uti dessa berättelser, hvilka helt och hållet måste grundas på en blott godtycklig *uppskattning*, utan något stöd af räkenskap, hädanefter måtte få utgå, för att, så vidt ske kan, ersättas af sådane utskyldstitlar och öfversigter öfver kommunal-finanser, hvilka af räkenskaper kunnat till verkliga belopp styrkas.

Till dessa torde redan för närvarande kunna räknas bidrag till *folkskola* och *fattigvård*, och, i den mån kommunal-styrelser utbildas, måste ock antalet växa af hit hänförliga titlar, men just med hänsigt till det önskvärda målet att kunna erhålla fullständiga statistiska redogörelser öfver kommunal-finanserna torde tills vidare vara bäst att åt Landshöfdingarnes pröfning lemna så väl hvad af hithörande ämnen, som kan förefinnas i lämpligt skick för redogörelse, som valet af formen för en sådan, derest denna fördelaktigast borde blifva tabellarisk. Intilldess en fullständigare redogörelse öfver kommunal-finanserna kan lemnas, torde ock kunna ifrågasättas, huruvida ej kortare hithörande notiser kunde finna sin lämpligaste plats å andra ställen af femårsberättelsen, t. ex. fattigskatt i sammanhang med redogörelse för fattigvården i öfrigt o. s. v.

6:te Afdelningen. Politi.

I Nådiga Cirkuläret af år 1821 förekommer slutligen under denna rubrik en kort häntydning på åtskilliga andra föremål för femårsberättelserna. När man tager i närmare öfvervägande, att här otvifvelaktigt äro afsedde: alla allmänna och enskilda inrättningar, företag och anordningar till religiositetens, sedlighetens och bildningens, allmänna ordningens, personliga säkerhetens, eganderättens, sparsamhetens och kreditens främjande eller vidmakthållande, till beredande af skydd mot olyckshändelser, hjälp i sjukdom och nöd o. s. v., så framstår här en särdeles mångfald af ämnen för statistiska redogörelser, ej blott i och för sig af högsta intresse, utan derjemte af den beskaffenhet, att ett betydligt antal bland dem ej kan med större sakkännedom behandlas, än just af Läns-styrelserna. För att emellertid ej med alla hit hänförliga ämnen öfver höfvan

öka de ifrågavarande berättelsernas omfång, torde blifva angeläget:

att från dem utesluta alla *detalj*-redogörelser, som från annat håll kunna vinnas. Hit torde kunna räknas hvad som rörer Statskyrkan, Universiteterna, Elementar-läroverken och t. o. m. folkskolorna, hvarom femårsberättelserna alltså endast torde behöfva omförmåla hvad som står i sammanhang med dessas allmänna inverkan inom länet, så vida anledning dertill förefinnes.

Men då alla särskilda slag af *tillämpningsskolor*, vare sig för landtbruk, slöjder eller andra föremål, ännu ej omfattas af någon Centralmyndighets redogörelser, synas dessa böra i femårsberättelserna specifikt uppgifvas, jemte upplysningar om organisation, antal lärare och lärjungar, inkomster, utgifter samt inflytelse på orten.

En dylik specifik uppgift synes ock önskvärd rörande befintliga *uppföstringsanstalter*, som ej tillhöra folkskolornas klass.

De årsberättelser, som dels af H. Ex. Herr Justitie-Stats-Ministern, dels af Fångvårds-styrelsen, afgifvas, synas göra detaljerade redogörelser öfver *rättsväsendet* och *fångvården* öfverflödiga i femårsberättelserna, men deremot kunna bereda Konungens Befallningshafvande tillfälle att lemna någon förklaring öfver de egendomligheter för visst län, hvilka af dessa berättelser möjligen antydast, samt i öfrigt upplysa hvad i ämnet kan vara af vikt för länet.

Alla slags inrättningar, som afse *kreditens* och *företagsamhetens* underlättande, samt *sparsamhetens* främjande, torde böra specifikt uppgifvas, första gången med stiftelseåret. Rörande *Hypotheks-, Bank- och Låneinrättningar* offentliggöras i officiella tidningen berättelser, och dessa inrättningars vanligen till flera län utsträckta verksamhet synes ock lägga hinder för detalj-uppgifter rörande visst läns andel häruti. Deremot torde upplysning i allmänhet om sådane inrättningars inflytelse på hvarje särskildt län utan svårighet kunna af Konungens Befallningshafvande meddelas.

Sparbankerna ega ett så högt intresse, att det synes vara af vikt att om dem erhålla fullständigare uppgifter. Andamålsenligast synes ock vara, att dessa ansluta sig till den redogörelse öfver samma ämne, som är att vänta af Finans-Komitén, hvadan det formulär, enligt hvilket denna Komité infordrat uppgifter, har lagts till grund för det bifogade tabellformuläret N:o 12.

upptagne, länssjukhusens inkomster och utgifter, belopp af och uttaxeringsgrund för lasarets- och kurhusafgifter, antal och ytterligare behof för länet af läkare, fältskärer, barnmorskor och djurläkare, antal apothek, sundhetsnämndernas verksamhet m. m.

För en statistisk redogörelse öfver *fattigrården* saknas annat material än det, som af Konungens Befallningshafvande skulle kunna beredas från de särskilda fattigvårdssamhällena, och då detta ämne onekligen är af högsta vikt, torde det ock vara förtjent att utförligare bearbetas i femårsberättelserna. De frågor, som i detta hänseende skulle till besvarande framställas, böra i främsta rummet bestämmas af gällande lagstiftning för fattigvården. Men dennas tillämpning torde mångenstädes vara af lokalförhållanden så modifierad, att redogörelsen derefter måste lämpas. Huru önskvärdt ett formulär för likformig tabellarisk framställning af det hithörande än är, och huru behöfligt det än måste blifva att, vid insamlande af primäruppgifterna från de särskilda fattigvårdssamhällena, kunna till dem utdela formulärblanketter, så torde det dock vara ändamålsenligast, att ännu invänta närmare upplysning rörande omfånget af de tillförlitliga upplysningar, som i detta ämne anses kunna erhållas, och först derefter bestämma formulär.

Såsom blifvande föremål för en hithörande redogörelse torde emellertid kunna förutsättas:

antal fattigvårdssamhällen;

antalet sådane, hvarest fattigvården är fördelad i kretsar eller rotar;

antalet sådane med fastställda reglementen;

antalet fattighus och fattigstugor, jemte dessas rymlighet och beskaffenhet i allmänhet;

antal i dem vårdade af hvarje kön, gift eller ogift stånd och särskildt barn;

antalet full försörjning åtnjutande, likaledes skiljde till kön och gift eller ogift stånd;

antalet understödstagare eller sådane, som blott delvis och tillfälligt erhållit fattighjelp, med skilnad mellan kön och gift eller ogift stånd;

antal bland ofvannämnde, till hvilkas underhåll bidrag lemnas af anhörige eller enskilde;

summarisk öfversigt öfver fattigvårdens inkomster och utgifter under de särskilda hufvudsakliga titlarne, bland de förra jemväl specificeradt understöd af allmänna medel; samt

allmänna tillståndet af fattigvården och kommunens tunga deraf, jemte orsakerna till de betydligare växlingar i fattigantalet, hvilka må hafva förekommit under särskilda år och årstider.

Till de önskingar för en statistik öfver fattigvården, hvilka åtminstone torde böra omnämnas, hör ock bland andra:

samtliga fattighjons och understödstagares fördelning i åldersklasser, för barn under 15 år i trenne, nemligen till och med fyllda 2 år, derifrån till och med fyllda 8 år, och derifrån till och med fyllda 15 år, och för personer öfver 15 år åtminstone i klasser omfattande hvar och en 15 år;

särskild uppgift å antalet barn af oäkta säng och å fader- och moderlösa barn, med redogörelse för det sätt, hvarpå vården af fattiga barn ombesörjes;

antal och verksamhet af inrättningar och åtgärder hänförlige till den preventiva fattigvården och dylikt, såsom beredda tillfällen till arbetsförtjenst, spisinrättningar för obemedlade, arbetarebostäder o. s. v.

I det föregående är såsom regel antaget, att uppgifterna rörande städerna skulle kunna inrymmas å samma tabell, som de hvilka omfatta landsbygden, och att alltså nuvarande formulärets *särskilda* tabell för städerna ej vidare skulle vara behöflig. Detta antagande, som väl i det öfvervägande flertalet fall ej torde möta svårigheter, då i berättelsens text alltid är tillfälle att göra den skilnad, som af olika förhållanden kan vara påkallad, utesluter dock ej särskilda tabellariska framställningar för de största städerna, eller en åt dem i allmänhet egnad större utförlighet i skildringen, derest sådan finnes af omständigheterna påkallad.

Vid de föreslagna uppgifternas antal och beskaffenhet hafva hufvudsakligen afsetts sådane förhållanden, som äro gemensamma, om ej för alla, åtminstone för flertalet af länen. Utan tvifvel lära just i följd häraf inom det ena eller andra länet erbjuda sig föremål, som i detta förslag ej äro antydde, men likväl af den vigt, att de i femårsberättelsen böra ingå på lämpliga ställen. Å andra sidan hafva ock här förslagsvis upptagits åtskilliga frågor, hvilka för det ena eller andra länet ej torde

ega någon tillämplighet, i hvilket fall ett sådant ämne i berättelsens text helt och hållet förbigås.

Då vanan vid äldre mått-, mål- och vigtsystemet torde göra det fördelaktigast att vid primäruppgifternas infordrande ännu begagna dess benämningar, hafva dessa jemväl bibehållits i åtskilliga af tabellformulären. Reduktionen till de nya benämningarna torde lämpligast tillhöra materialets slutliga bearbetning för offentliggörande.

STOCKHOLM, 1861.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

